

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Düzgün TARKAN

KIBYRA ODEIONU

Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Düzgün TARKAN

KIBYRA ODEIONU

Danışman

Prof. Dr. Burhan VARKIVANÇ

Arkeoloji Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya, 2021

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Düzgün Tarkan'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Arkeoloji Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Nevzat Çevik (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Burhan Varkıvanç (İmza)

Üye : Prof. Dr. Bilal Söğüt (İmza)

Üye : Doç. Dr. Şükrü Özüdoğru (İmza)

Üye : Doç. Dr. Serap Erkoç (İmza)

Tez Başlığı: Kibyra Odeionu

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 23/02/2021

Mezuniyet Tarihi : 25/03/2021

(İmza)
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Kıbyra Odeionu” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Düzgün TARKAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Düzgün Tarkan
Öğrenci Numarası	20135202005
Enstitü Ana Bilim Dalı	Arkeoloji
Programı	Doktora
Programın Türü	() Tezli Yüksek Lisans (X) Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Burhan Varkıvaç
Tez Başlığı	Kibyra Odeionu
Turnitin Ödev Numarası	1490617356

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 422 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 16/03/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 3

alıntılar dahil % 4 'tir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdeleri sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

16/03/2021

(imzası)
Prof. Dr. Burhan Varkıvaç

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
ÖNSÖZ	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBYRA

1.1. Kibyra'nın Konumu.....	1
1.2. Kibyra'nın Kısa Tarihi	1
1.3. Kentteki Diğer Teatral Yapılar	2
1.3.1. Stadion.....	3
1.3.2. Tiyatro	6

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA VE KAZI GEÇMİŞİ

2.1. Araştırma Geçmişi.....	10
2.2. Kazı Geçmişi	13
2.2.1. 1988–1989 Yılları Müze Kazıları	13
2.2.2. 2009 Yılı Müze Kazıları.....	14
2.2.2.1. Çevre Duvarı Çalışmaları	16
2.2.2.2. Cavea ve Sahne Binası Kazıları.....	16
2.2.3. 2011 Kazıları	22
2.2.3.1. A1–3 Tabakaları.....	22
2.2.3.2. A4–7 Tabakaları.....	23
2.2.3.4. Geç Antikçağ Yapıları.....	25
2.2.4. 2012 Yılı Kazıları	25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAPI TANIMI

3.1. Yapının İsimlendirilmesi ve Değerlendirme	26
3.2. Yapı Konumu	29
3.3. Genel Plan	32
3.4. Çevre Duvarı	33
3.4.1. Güney Kanat.....	33
3.4.2. Kuzey Kanat.....	34
3.4.3. Merkezi Kısım.....	34
3.5. Cavea	37
3.5.1. Analemma Duvarları	40
3.5.2. Cavea Üstü Mimari Düzenlemeler.....	41
3.5.2.1. Merkez, Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi.....	41
3.5.2.2. Kuzey Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi.....	43
3.5.2.3. Güney Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi	44
3.5.3. İma Cavea Oturma Planı Mekanizması.....	44
3.6. Orkestra	48
3.7. Sahne Binası	49
3.7.1. Pulpitum	49
3.7.2. Skene Frons	53
3.7.2.1. Postamentler.....	53
3.7.2.2. Arşitrav Nişleri	54
3.7.2.3. Mermer Pervazlar ve Dübel Yuvaları	54
3.7.3. Skene Duvarı ve Merkezindeki Beş Kapı	60
3.7.3.1. Merkez Kapı (Porta Regia)	61
3.7.3.2. II. Kapı	62
3.7.3.3. III. Kapı:.....	63

3.7.3.4. IV. Kapı	63
3.7.3.5. V. Kapı.....	64
3.7.3.6. Pencereleer.....	65
3.7.4. Skene Koridoru	66
3.8. Parodoslar ve Diazoma Çıkış Koridorları	68
3.8.1. Kuzey Parodos ve Diazoma Çıkış Koridoru	68
3.8.2. Güney Parodos ve Diazoma Çıkış Koridoru	69
3.9. Güney Oda.....	70
3.10. Stoa	71
3.10.1. Stoa Arka Duvarı.....	72
3.10.1.1. Ana Kapı.....	73
3.10.1.2. Güney Kapı.....	75
3.10.1.3. Kuzey Kapı	75
3.10.1.4. Çevre Duvarı Kapısı	76
3.10.2. Mozaik Döşem ve Merkezindeki Sütun Kaideleri	76
3.10.2.1. Sütun Kaideleri	76
3.10.2.2. Mozaik Döşem.....	78
3.10.3. Basamaklı Doğu Sınır	81

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EX-SITU MİMARİ VERİLER VE REKONSTRÜKSİYON ÖNERİLERİ

4.1. Skene Frons	83
4.1.1. Birinci Kat Tabernakel Düzenlemeleri	84
4.1.1.1. Sütun Kaideleri	84
4.1.1.2. Sütun Gövdesi.....	84
4.1.1.3. Başlıklar	85
4.1.1.4. Arşitrav-Friz Blokları.....	86
4.1.1.5. Korniş Blokları	87
4.1.2. Arka Duvardaki Tabernakel Parçaları.....	88

4.1.2.1. Plaster Kaide, Gövde ve Başlıkları	88
4.1.2.2. Arşıtrav–Friz ve Kornış	90
4.1.3. Rekonstruksiyon nerisi	91
4.1.4. İkinci Kat Tabernakel Düzenlemeleri	93
4.1.4.1. Sütunlar	94
4.1.4.2. Sütun Başlıkları.....	94
4.1.4.3. Arşıtrav–Friz Blokları.....	95
4.1.4.4. Kornış Blokları	95
4.1.5. Arka Duvardaki Tabernakel Parçaları.....	96
4.1.5.1. Başlıklar	96
4.1.5.2. Arşıtrav–Friz	97
4.1.5.3. Kornış.....	97
4.1.6. Rekonstruksiyon nerisi	98
4.1.7. Tabernakel Düzenlemeleri Rekonstruksiyon nerileri Genel Değerlendirme	100
4.2. Skene Duvarı (Skene Frons Arka Duvar).....	102
4.2.1. Mermer Kaplama	102
4.2.1.1. Mermer Pervazlar	103
4.2.1.2. Renkli Mermer Plakalar	105
4.2.2. Rekonstruksiyon nerisi	106
4.2.3. Skene Duvarı Diğer Kaplama Parçaları ve Rekonstruksiyon nerisi	109
4.2.4. Skene Duvarı Orijinal Yüksekliği Hakkındaki Veriler ve Rekonstruksiyon nerisi	111
4.2.5. Kapı ve Pencere Rekonstruksiyon nerileri.....	113
4.2.5.1. Kapılar	113
4.2.5.2. Pencere Rekonstruksiyon.....	116
4.3. atı	117
4.3.1. Ahşap Kelepçeleri ve Kenetleri.....	118
4.3.2. Çiviler.....	119
4.3.3. atı Kiremitleri ve Tuğlalar	120

4.3.4. Rekonstrüksiyon Önerisi	120
4.4. Stoa Rekonstrüksiyon Önerileri	127
4.4.1. Duvarlar.....	127
4.4.2. Sütunlar	130
4.4.3. Çatı	131

BEŞİNCİ BÖLÜM

MİMARİ BEZEME

5.1. Kompozit Sütun ve Pilaster Başlıkları	134
5.2. Arşitrav–Friz Kuşağı	137
5.3. Geison–Sima Kuşağı	139

ALTINCI BÖLÜM

YAPI TİPOLOJİSİ

6.1. Odeion Yapılarının Plan Gelişimi	142
6.2. Kibyra Odeionu Genel Plan.....	149
6.3. Cavea	151
6.3.1. Alt Yapı ve Genel Plan	151
6.3.2. Cavea İç Düzenlemeleri ve Trafığı	152
6.3.3. Cavea Üstü Mimari Düzenlemeleri.....	154
6.4. Orkestra	156
6.5. Pulpitum	158
6.6. Sahne Duvarı ve Skene Frons.....	159
6.7. Sahne Arkası Koridoru	161
6.8. Bazilika Stoa.....	162

YEDİNCİ BÖLÜM

YAPI EVRELERİ VE TARİHLEME

7.1. Odeion'un İnşa Edildiği Alanın Erken Yapılaşma Evresi.....	165
7.2. I. Evre, Odeion'un Ana Yapı Kütlelerinin İnşaatı (Yaklaşık MS 180–210).....	166
7.3. II. Evre, Stoa'nın Yapımı (Yaklaşık MS 210–249).....	169

7.4. Yangın Evresi	170
7.5. Geç Antikçağ Verileri.....	171
7.5.1. Kullanım Evrelerine Yönelik Tarihleme Önerileri	173

SEKİZİNCİ BÖLÜM

YAPI TEKNİĞİ

8.1. Materyal.....	175
8.2. Duvar Teknikleri.....	175
8.2.1. Yatay Kilit Sistemleri.....	176
8.2.2. Kemerler.....	179
8.2.3. Analemma Duvarlarındaki Farklı Örgüler	179
8.3. Dübel ve Kenetler.....	180
8.4. Opus Sectile.....	181

DOKUZUNCU BÖLÜM

YAPI İŞLEVİ

9.1. Odeion Yapılarının İşlevleri	184
9.2. Kibyra Odeionu İşlev Önerileri	186
SONUÇ	188
KAYNAKÇA.....	190
KATALOG.....	206
LEVHALAR LİSTESİ.....	295
LEVHALAR	305
ÖZGEÇMİŞ.....	443

KISALTMALAR LİSTESİ

Bk.	bakınız
Çev.	çeviren
Der.	Derinlik
Dpn.	dipnot
Ed.	editör
Gen.	Genişlik
Kat.	Katalog Numarası
Lev.	Levha
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
Res.	resim
Uz.	Uzunluk
Yy.	yüzyıl
Yük.	Yükseklik

ÖZET

Kibyra kenti, Burdur'un (Güney-batı Anadolu) Gölhisar ilçesinin yaklaşık 2 km batısındaki alçak tepeler üzerinde konumlanmaktadır. Bu çalışmanın konusunu kentin önemli kamu yapılarından biri olan Odeion yapısı oluşturmaktadır.

Yapının antik dönemde Odeion olarak isimlendirildiği, önündeki stoda bulunan mozaik yazıtlarından kesin olarak anlaşılmıştır. Bu yazıtlarda geçen “*stoanın önündeki Odeion yapısının*” ibaresi, yapının antik dönemde isimlendirilmesini oldukça açık bir şekilde sunmaktadır.

Bu çalışmanın odak noktası, Odeion yapısının mimarisidir. Kazı çalışmalarından elde edilen bulgulara göre yapı, oldukça yıkıcı sonuçları olan bir yangına maruz kalmıştır. Bu yangının ardından tekrar onarılmamıştır. Ayrıca yapının skene fronsuna ait mimari ve plastik süsleme unsurları da bu yangında oldukça zarar görmüştür. Bu nedenle skene fronsun mimarisi önemli bir bölümü küçük ebatlı parçalar şeklinde ele geçen mimari buluntuların birleştirme ve tek tek ölçümleri sonucunda anlaşılabilmiştir. Uzun süren belgeleme çalışmaları sonucunda, skene fronsun iki katlı tabernakel düzenlemeleri ile dekore edildiği anlaşılmıştır.

Odeion yapısı, yarım daireyi aşkın cavea ve önündeki dikdörtgen sahne binasından oluşan bir plana sahiptir. Cavea ve sahne binası, parodos kemerleri aracılığıyla birbirine organik olarak bağlıdır.

Antik dönem odeion ve bouleuterion yapılarının mimari gelişimine ilişkin incelemeler, Kibyra Odeionu'nun MS II. yüzyıl ortalarında yaygın şekilde yapılan bir odeion mimarisine sahip olduğunu göstermiştir. Mimari bezeme ve heykel tıraşlık buluntuları, yapının inşa tarihi için MS II. yüzyılın ikinci yarısını göstermiştir. Stoa yazıtlarının kesin sonuçlarına göre, MS 249–254 yılları arasında yapının stoası, yapım masrafları Kibyralı iki hayırsever kardeş tarafından üstlenilen bir mozaik ile döşenmiştir. Mozaik döşem, aynı zamanda yapının tespit edilebilen son inşa evresidir. Bunun dışında yapıyla bağlantılı bir inşa ya da onarım evresi yoktur. Yapı, MS II. yüzyılın son çeyreğinde temelden inşa edilerek Odeion işlevli olarak kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kibyra, Odeion, Mimari, Bezeme.

SUMMARY

THE ODEION OF KIBYRA

Kibyra is located on the lower slopes of Akdağ, situated 2 km. from the western side of Gölhisar, in the district of Burdur. The subject of this study is Kibyra's Odeion, a significant structure of the city, with the main focus of this study, the architecture of the Odeion.

It is known from the mosaic-inscriptions in front of the structure that this building was termed an odeion in antiquity as the phrase written in mosaic "in front of the Odeion" records the exact name of this structure.

According to the finds obtained from excavations the structure was exposed to a fire that had devastating consequences, and after this fire the structure was not restored. In addition both the architecture and plastic ornamental elements of the scene frons were damaged during this fire. This is why the architectural features of the scene frons can only be followed from the small scale finds. Following lengthy documentation studies, it was found that the scene frons was decorated with two folded tabernacle ornaments.

The structure has a plan with a larger than semi-circular cavea and a rectangular stage-building. Both cavea and the stage-building are connected to each other via the parodos arches.

Studies of the evolution of the ancient structures of odeion and bouleuterion show the Odeion at Kibyra shares a common architecture and can be dated to the middle of the second century A.D. The finds of architectural ornaments and statuary date the structure to the second half of the second century A.D. According to the dates recorded in the mosaic of the stoa of the odeion it was laid between 249 and 254 A.D. by two benefactors, brothers from Kibyra.

This mosaic is the last phase of the structure that is attested. Apart from this, there is no evidence of restoration or construction. The structure was built and was used as Odeion starting from the last quarter of the second century A.D.

Keywords: Kibyra, Odeion, Architecture, Ornament.

TEŞEKKÜR

Öncelikle, tez çalışması boyunca çok önemli bilimsel destekleri, sabrı ve özellikle de nazik yaklaşımları için değerli tez danışmanım Prof. Dr. Burhan Varkıvanç'a içten teşekkürlerimi sunuyorum. Defalarca bizzat gelerek, malzemeyi ve yapıyı yerinde incelemiş ve önerilerini aktarmıştır. Bu yardımları için de ayrıca müteşekkirim.

Tez başlığının belirlenmesi ve tezin tüm çalışma aşamalarında Kibyra Kazı Başkanı Sayın Doç. Dr. Şükrü Özüdoğru'nun yaptığı bilimsel ve insani yardımların tamamını burada anlatmak onlarca sayfa alacaktır. Ancak en başta Kibyra kentinin en önemli yapılarından biri olan Odeion yapısını, tez çalışması olarak önermesi, bana duyduğu güvenin ve kentin yapılarının etraflıca yayımlanmasına olan isteğinin başlıca göstergesidir. Bunun için kendisine ne kadar teşekkür etsem az kalır.

Tezin ilerleme sürecinde Tez İzleme Komitesi toplantılarında Prof. Dr. Nevzat Çevik'in oldukça yapıcı öneri ve yönlendirmeleri olmuştur. Mimari yapılarla ilgili bilgi ve deneyimi tartışmasız olan değerli hocam tarafından bu tezin kabul görmesi de beni ayrıca mutlu etmiştir. Kendisine de teşekkürü borç bilirim.

Kibyra Odeionu başlıklı bu tez, Koç Üniversitesi Suna & İnan KIRAÇ Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi (AKMED) tarafından proje bursu ile desteklenmiştir. Ülkemizin bu güzide araştırma merkezinin doğrudan maddi destekleri yanında zengin kütüphanesinde sunduğu araştırma imkânları da bu çalışmanın tamamlanmasında hatırı sayılır bir yere sahiptir. Yardım ve destekleri için AKMED'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca Covid-19 sürecinde bazı yayınlara uzaktan erişilmesi zorunluydu. Bu süreçte yardımlarından dolayı merkez çalışanlarından Emrullah Can'a ayrıca teşekkür ediyorum.

Plastik buluntularıyla ilgili sorularına vakit ayırarak cevap veren ve malzemeyi bizzat inceleyerek görüşlerini aktaran Doç. Dr. Serap Erkoç'a; özellikle mimari bezeme konusunda literatür desteği ve görüşleri için Dr. Öğretim Üyesi Fevzi Şahin'e; Literatür yardımları ve bazı sorularına zaman ayırarak cevap veren Prof. Dr. Ursula Qatember'e; Odeion'un mermerlerini araştırma sürecimde gönderdiğim mermer örneklerine ait resimleri inceleyerek görüşlerini aktaran Prof. Dr. Harald Mielsch'e; ayrıca bazı yayınlarını gönderen Prof. Dr. Martin Steskal ve Prof. Dr. İ. Hakan Mert'e çok teşekkür ediyorum.

Elbette ki tez yazım sürecinde ailem, yakın dostlarım ve hocalarımda da yardımı çok önemliydi. Öncelikle, Doç. Dr. Eray Dökü ve Doç. Dr. Ünal Demirel'e yardım ve destekleri için teşekkür ediyorum. Uzun zamandır dostum ve meslektaşım olan Arş. Gör. Mesut Can

Kaya'ya her zaman yanımda olduğu için teŖekkür ederim. Epigrafik konular yanında tezin hazırlanmasındaki teknik destekleri için Ŗenkal Kileci'ye ne kadar teŖekkür etsem de az kalır.

Ve ailem; babam Baki Tarkan ve annem Medine Tarkan, her zorlukta ve çıkmazda hep onların sesiyle yüreklerek tekrar başladım. Sizlere çok teŖekkür ediyorum.

Son söz olarak kıymetli hayat arkadaŖım, meslektaŖım ve sevgili eŖim Duygu Tarkan'a hem manevi desteği hem de sabırla bütün çizimleri büyük bir özenle tamamladığı için teŖekkür ederim. Sevgili eŖim; kariyerimin bu en önemli aŖamasında da yanımda oldun. Tüm kalbimle teŖekkür ediyorum... Ve de elbette ki tez sürecinde küçük yaşına rağmen oldukça anlayıŖlı ve sabırlı olan canım kızım Defne Mila'ya candan teŖekkürlerimi gönderiyorum.

ÖNSÖZ

Kibyra Odeion’u başlıklı bu tezde başlıca amaç yapıyı –mimari ağırlıklı olmak üzere– tüm özellikleriyle ele alarak yayınlamaktır. Uzun soluklu kazı faaliyetlerinin ardından Odeion’da mimariden plastiğe; çatı aksamlarına ait metal unsurlardan pişmiş toprak buluntulara değin oldukça geniş bir yelpazede son derece önemli buluntular gün yüzüne çıkarılmıştır. Buluntu gruplarının detaylı olarak irdelenmesi ile yapının kronolojik gelişiminin saptanması çalışmanın bir diğer önemli amacıdır. Yapının orijinal kullanım döneminde Odeion olarak tanımlandığı “*yapı yazıtlarıyla*” belgelenmiştir. Yapının bu özelliği de son derece önemlidir çünkü ilk kez bu tür bir yapı “in–situ yapı yazıtlarıyla” kuşkuya yer bırakmayacak bir şekilde antik dönemde isimlendirilmiştir. Bu veri ve de elbette yapının mimari tasarımının ve evrelerinin bir arada değerlendirilmesi ile ortaya çıkacak sonuçlara göre, odeion, bouleuterion, gerontikon vb. yapıların işlevine ve kullanım amaçlarına yönelik yeni bilimsel katkıların sunulması da hedeflenmektedir.

Tezin kapsamını yapının ana kütesine ait mimari unsurlar ile yapıya ait mimari, plastik, metal, cam ve pişmiş toprak buluntular oluşturmaktadır. Özellikle de yapının *skene frons*’una *entablatur* blokları ve bunların kaplama levhası şeklinde tasarlanmış imitasyonları kazı çalışmaları sonucunda yoğun miktarda belgelenmiştir. Bu malzemelerin yanında renkli mermer kaplama plakaları ile bunları çerçevelediği anlaşılan mermer pervazlar ve sütun parçaları yapının mimari süslemesini anlaşılır kılacak diğer mimari unsurlardır. Yukarıda sayılan mimari dekorasyon parçaları, tez kapsamının önemli bir bölümünü teşkil etmektedir. Ayrıca yapının çatı aksamına ait farklı tip ve ebatlarda çiviler, kenet ve dübeller yapının çatı sisteminin anlaşılmasında kanıtlanabilir kesin bilgiler sunacaktır. Tezin kapsamını büyük oranda yukarıda belirtilen materyaller oluşturmaktadır. Bu zengin meteryalin bir doktora tezi kapsamında irdelenmesi –hiç kuşkusuz– odeionlara dair bu güne dek bilinenlere yeni bilimsel katkılar sunacaktır.

Tezin ana amacı, yapının mimari özelliklerinin açıklanması olduğundan yöntemi de bu ana amaç çerçevesinde gelişmiştir. Yapının geçirdiği yangın felaketi nedeniyle mimari buluntuların çoğunluğu küçük ebatlı parçalar halinde ele geçmiştir. İlk olarak mimari veriler sınıflanmıştır. Bu sınıflamanın ardından oluşan mimari parça gruplarına yönelik birleştirme çalışmaları yürütülmüştür. Çünkü özellikle de kaplama levhaları gibi ince yapılmış mimari parçalar, yangın felaketinden daha fazla etkilenerek birçok parçaya bölünmüştür. Bu parçaların tanımlanarak belgelenmesi için uzun soluklu birleştirme çalışmaları zorunlu olmuştur. Nitekim bu çalışmalar sonucunda yapının skene fronsunun iki katlı tasarlandığı anlaşılmıştır. Sınıflama

ve birleştirme çalışmalarının ardından katalog ve rekonstrüksiyon önerilerine yönelik olarak çizim ve fotoğraf çalışmaları ile ele geçen tüm mimari parçalar belgelenmiştir. Belgeleme çalışmalarının ardından kütüphane çalışmaları yürütülerek ilgili literatür taranmıştır. Yukarıda özetlenen veri değerlendirme yöntemlerinin ardından kullanılan yöntemler beş madde de özetlenebilir.

1. Çeşitli araç–gereçlerle ve gözlemlerle verilerin toplanması
2. Karşılaştırmalar yaparak verilerin değerlendirilmesi
3. Alanında uzman bilim insanlarının konu hakkında görüşlerinin alınması
4. Sorunların saptanması ve çözüm önerileri
5. Kurgusal olarak yapının yeniden canlandırılması

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBYRA

1.1. Kibyra'nın Konumu

Kibyra, Burdur'un Gölhisar ilçesinin yaklaşık 1 km batısındaki giderek yükselen tepelerin üzerinde konumlanmaktadır (**Lev. I, Res. 1**). Kent bu konumuyla antik Anadolu coğrafyasında kuzeyde Frigya ve Lidya, güneyde Likya, doğuda Pisidya ve batıda Karya kültür bölgeleri ile çevrelenmiş jeopolitik olarak oldukça önemli bir noktada yer almaktaydı¹. Kibyra'nın kurulduğu bu bölge, Demir Çağı'ndan Hellenistik Dönem içlerine kadar özellikle Kabalis ismiyle anılmıştır². Roma İmparatorluk Dönemi'nden itibaren ise –Kibyra'nın bölge üzerindeki nüfuzu nedeniyle– yaygın olarak Kibyritis³ şeklinde adlandırılmıştır⁴.

1.2. Kibyra'nın Kısa Tarihi

Kibyra kentinin kuruluş tarihi için antik coğrafyacı Strabon'un anlatımlarına dayanılarak Hellenistik Dönem önerilmektedir. Kentin öncül yerleşimi olarak da Gölhisar Ovası'ndaki Uylupınar/Göl Adası yerleşimi, genel kabul görmüştür⁵. Ancak Kibyra kent merkezindeki kazılarda bulunan seramikler, buradaki yerleşimin –en azından– MÖ V. yüzyıldan itibaren başladığını kanıtlamıştır⁶. Özellikle yeni nümizmatik ve epigrafik veriler, MÖ III. yüzyılda Kibyra'nın boule ve gerusia gibi siyasal kurumlara sahip, belirli bir askeri gücü de barındıran bir kent devleti oluşumunu tamamladığını göstermektedir⁷. Bu tarihten itibaren kent, bir dizi bölgesel ve uluslararası antlaşmayla hâkimiyet alanını belirlemiş ve dolayısıyla kent devleti olarak resmen tanınmıştır⁸.

Hellenistik Dönem boyunca bölgesinin egemen kentlerinden biri olmayı sürdüren Kibyra'nın MÖ II. yüzyılın ilk yarısında komşu kentleri Boubon, Balboura ve Oinionda ile birlikte bir tetrapolis kurduğu ve bu tetrapolisin –oy hakkına göre– askeri olarak en güçlü kenti olduğu da Strabon'un aktarımlarından bilinmektedir. Bu ünlü coğrafyacı, tetrapolisin Roma Generali Murena tarafından dağıtılarak (MÖ 84–82), Kibyra'nın İmparatorluğun Anadolu'daki

¹ Magie, 1950 I: 38, 241; Hall, 1994: 48-52; Milner, 1998: xiii-xviii, Map 1.; Corsten ve Hülten 2012: 7 vd.; Özüdoğru, 2014: 174; Özüdoğru, 2020: 25.

² Kabalis'den ilk kez söz eden antik yazar Herodotos'tur. Bk.: Herodotos, III. 90, VII. 77; Bu konunun geniş değerlendirmesi için bk. Özüdoğru, 2020: 25 vd.

³ Milner, 1998: xiii; Özüdoğru, 2020; 29 vd.

⁴ Özellikle Kabalis bölgesi için bk. Dökü, 2018: 140 vd.; Genel olarak Doğan, 2019; Özüdoğru, 2020: 26 vd.

⁵ Konunun geniş değerlendirmesi için bk. Özüdoğru, 2020: 61 vd.

⁶ Özüdoğru, 2020: 93, fig. 89 alt.

⁷ Özüdoğru, 2020: 93.

⁸ Kibyra'nın Hellenistik Dönem'de yaptığı antlaşmaların geniş değerlendirmesi için bk. Özüdoğru, 2020: 98-103.

ilk eyaleti olan Asia'ya dâhil edildiğini belirtmiştir⁹. Kent, bu tarihten itibaren de Roma idaresi altında gelişimini (politik, ekonomik ve kentsel olarak) sürdürmüş ve bölgenin önemli anakentlerinden biri olmuştur¹⁰.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise kent tarihi ve kentin urbanistik gelişimi açısından kırılma noktası MS 23 yılındaki depremdir¹¹. Bu depremin oldukça yıkıcı sonuçlarının olduğu antik kaynak anlatımlarından¹² ve kentin yeniden inşa sürecinde dönemin Roma İmparatorları'na adadığı tapınakların sayısının artmasından bilinmektedir. Bu tarihten itibaren kent yapılarına yönelik onarım ve yeniden inşa faaliyetleri büyük bir ivme kazanmıştır.

MS II. yüzyılda kent gelişimini aralıksız sürdürerek hem yeni yapıların inşası hem de eski yapılardaki bir dizi yenileme faaliyetiyle kentsel anlamda gelişiminin doruk noktasına ulaşmıştır. Şimdiki bilgilerimize göre, kentte bilinen Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait son büyük yapısal faaliyet, MS 249–254 yılları arasında Odeion Stoası'nın mozaik kaplanmasıdır. Bu tarihten sonra kentte, Roma İmparatorluk Dönemi'ne özgü, büyük ölçekli anıtsal yapı faaliyetlerine ilişkin herhangi bir kayıt bulunmamaktadır¹³.

Geç Antikçağ'da da MS 417 yılındaki deprem¹⁴ felaketi sonrasında yapısal faaliyetlerin hızlandığı ancak maliyet ve kullanım amaçları bakımlarından dönemin koşullarına uygun yeni yapıların inşa edildiği bilinmektedir. Kentle ilgili MS VII. yüzyıl sonrasına ilişkin veriler sadece seramik ve sikke gibi küçük buluntulardan ibarettir. Nitekim bu yüzyıllardan itibaren kent nüfusunun yavaş yavaş azaldığı bilinmektedir¹⁵.

1.3. Kentteki Diğer Teatral Yapılar

Stadion, Odeion ve Tiyatro ile birlikte Kibyra'da üç teatral yapı bulunmaktadır (**Lev. I, 2; II, 3–4**). Kentteki diğer teatral yapıların da değerlendirmeye alınmasının nedeni, bunların

⁹ Strabon konu hakkında şu bilgileri aktarmıştır: ‘Kibyralıların Kabalis bölgesini mesken tutan Lydialıların soyundan geldikleri söylenir. Sonradan ise kent, burayı kolonize eden sınır komşuları Pisidialıların eline geçmiş, Pisidialılar ise yerleşimi, çevresi 100 stadia uzunluğunda ve oldukça tahkimli başka bir bölgeye taşımıştı. İyi yönetim sayesinde kent gücünü artırmış, köyleri ise Pisidia'dan ve sınır komşusu Milyas'tan Likya'ya ve Rhodos'un karşı kıyılarına kadar yayılmıştı. Kentin sınır komşusu üç kent yani Boubon, Balboursa ve Oinoanda ile birleşmesi üzerine bu birlik tetrapolis olarak anılıyordu. Her kentin bir, Kibyra'nın ise iki oy hakkı vardı; zira bu kent 30.000 piyade ve 2.000 atlı temin ediyordu. Kent daima tiranlıkla ama yine de sağduyuyla yönetilirdi. Murena'nın tetrapolisi dağıtıp Balboursa ve Boubon'u Lykia sınırlarına dâhil etmesi üzerine, Moagetes zamanında tiranlık sona erdi. Bununla birlikte, Kibyra Asia'nın en büyük iç yönetimleri arasında görülüyordu. Kibyralılar dört dil konuşurlardı; Pisidice, Solymos dili, Hellenice ve Lydce; ki Lydia'da bu dile ait hiçbir iz bulunmaz.’’ bk. Strabon. XIII. 4. 17.

¹⁰ Kibyra tarihinin daha detaylı anlatımları için bkz. Özüdoğru, 2014: 173 vd.; Özüdoğru, 2018: 17 vd.; Özüdoğru, 2020: 90-126.

¹¹ Deprem felaketinin geniş anlatımı için bk. Özüdoğru, 2020: 118.

¹² Antik kaynak anlatımı için bk. Tac. Ann. IV.13.1.

¹³ Özüdoğru, 2020: 124.

¹⁴ Bu deprem ile ilgili antik kaynak anlatımı şurada: Marcell. Chr. 417, 2; Ayrıca depremin kent yapı tarihi açısından yorumu hakkında bk. Özüdoğru, 2020: 556 vd.

¹⁵ Özüdoğru, 2020: 586.

hem kronolojik hem de tipolojik olarak karşılaştırılabilmesine olanak tanımaktır. Söz konusu üç yapı –tipolojik olarak birbirinden farklı özellikler taşımalarına rağmen– genel olarak oturma sıralarının şekli, bezeme repertuvarları gibi detayların yanında şimdiye dek bilinen yapım evreleri ile de çalışmaya katkı sunabilecekleri düşünülmüştür.

1.3.1. Stadion

Stadion yapısı, kentin kamu yapılarının konumlandığı merkez tepesinin doğu başlangıcında konumlanmaktadır¹⁶ (**Lev. II, 1–2**). Dolayısıyla konumuna göre, kentin en doğusundaki yapılardan biri olduğunu aktarmak yanlış olmayacaktır. Stadion'un, kentin batı yakasında ve aynı topoğrafik aks üzerinde konumlanan Odeion ve Tiyatro yapılarına olan mesafesi yaklaşık 800 m'dir.

Stadion yapısında 2006 yılında başlatılan kazı çalışmaları, 2012 sezonu sonuna kadar aralıksız olarak sürdürülmüş ve bu görkemli yapı büyük oranda açığa çıkarılmıştır¹⁷ (**Lev. II, 1–2**). İlk olarak 19. yüzyıl gezginleri ve araştırmacıları tarafından yayımlanan Stadion yapısıyla ilgili çeşitli araştırmalar, kentte kazı çalışmalarının başladığı 2006 yılına dek aralıklarla sürmüştür¹⁸.

Kuzey–güney doğrultusunda inşa edilen yapının, dıştan dışa toplam uzunluğu 214 m, genişliği ise 64 metredir. Yapının pisti; 195 m uzunluğunda ve en geniş noktasında 42 m genişliğindedir¹⁹ (**Lev. III, 1–2**). Çift taraflı tasarlanan cavea, tek sphendone ile U planlıdır ve bu formun açık ucunda yapının propylonu yer almaktadır. Batı caveanın arkası boyunca yan yana sıralı olarak uzanan dikdörtgen biçimli 34 ayak bulunmaktadır. Bu ayakların güney başlangıcındaki tamamıyla sağlam durumdadır. Sağlam durumdaki ayak ve blok buluntuları, stadion yapısının orijinal durumunda batı caveanın arkası boyunca uzanan kemerli bir düzenlemeyle taçlandırıldığını göstermiştir. Kemerli düzenlemenin gerisinde de geniş bir yürüyüş yolu uzanmaktadır²⁰.

Batı caveadaki oturma sıralarının tamamı, tepenin doğal ana kaya yamacına yerleştirilmiştir. Bu caveada 21 oturma sırası bulunmaktadır. Caveanın merkezinde U formunda ve içinde arkalı koltukların bulunduğu özel bir oturma alanı ya da bir loca yer almaktadır. Bu özel loca dışında arkalı koltukları, caveanın üstten ilk sırası boyunca

¹⁶ Dökü ve Kaya, 2013: 179.

¹⁷ Stadion yapısı ile ilgili rapor yayınları için bk. Ekinci vd., 2007: 27-28; Ekinci vd., 2008a: 6 vd.; Ekinci vd., 2008b: 35 -38; Ekinci vd., 2009: 32-34; Özüdoğru ve Dökü, 2010: 37-39; Özüdoğru vd., 2011: 36-38.; Özüdoğru ve Dökü, 2012: 49; Özüdoğru ve Dökü, 2013a: 164; Özüdoğru ve Dökü, 2013b: 47-49; Özüdoğru, 2016: 60-61; Özüdoğru, 2018b: 132-133.

¹⁸ Yapının araştırma geçmişi Ş. Özüdoğru tarafından yayımlanmıştır. bk. Özüdoğru, 2020: dpn. 357.

¹⁹ Dökü ve Kaya, 2013: 181; Özüdoğru, 2020: 205.

²⁰ Dökü ve Kaya, 2013: 182, fig. 4-6, 10, 12; Özüdoğru, 2020: 207-208.

yerleştirilmiştir. Batı cavea, 11 merdiven sırası ile 11 kerkise bölünmüş olup sphendone üzerindeki dört merdiven sırasının böldüğü dört kerkisle birlikte batı cavea ve sphendone de toplam 15 kerkis bulunmaktadır. Batı cavea sıraları, pist tarafında alçak bir parapet duvarının üzerinden itibaren yükselmektedirler²¹.

Batı tarafın aksine doğu taraftaki sıralar oldukça kötü durumda günümüze ulaşmıştır. Topoğrafik zorunluluktan dolayı, tonozlar ve moloz örgü duvarlarla oluşturulan eğimli platformun üzerine yerleştirilen oturma sıraları, alt yapının zarar görmesi üzerine, yerlerinden kaymışlardır²². Bu nedenle oturma sıralarının sayısı kesin bir şekilde belirlenememekle birlikte rölöve çalışmalarında en fazla 7 oturma sırası sayılabilmektedir. Söz konusu çalışmalar, oturma sıralarının arkası boyunca bir yürüyüş alanı boşluğu olabileceğine dair de kanıtlar sunmuştur²³.

Stadion yapısının ana girişi, kuzey ucundaki propylonudur. Propylon, altı ayak tarafından taşınan beş kemerli açıklıkla vurgulanmıştır. Yapıya seyirci girişlerinin yapıldığı ikinci açıklık ise propylonun tam karşında ve dolayısıyla yapının güney ucunda yer alan sphendonin ortasındaki tonozlu tüneldir. Rampalı yükselen bir kemer örtüsüne sahip olan tünel, aynı zamanda bu yöndeki oturma sıraları için de alt yapı oluşturmaktadır. Yapıdaki üçüncü ve son giriş açıklığı, doğu caveanın merkezinde yer almaktadır. Bu açıklık, konumu itibariyle batı caveanın merkezindeki locanın tam karşısında konumlanmaktadır²⁴. Oldukça dar tasarlanan bir kısa koridor şeklindeki bu açıklığın giriş-çıkış koridoru olarak kullanılıp kullanılmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Çünkü uzandığı yönde caveanın üzerine oturtulduğu tonozların dik yükseltisiyle son bulmaktadır. Koridorun duvarlarındaki izler, üzerinin bir tonoz örtüyle kapatıldığını kanıtlamıştır. Ayrıca açıklığın zemininde kireç taşı bloklarla döşenmiş bir su oluğu da izlenmektedir. Söz konusu koridorun locanın tam karşısında yer alması her halükarda yapı için önemli bir fonksiyonu olduğuna işaret etmektedir. Yukarıda değinildiği üzere koridorun arka kısmında herhangi bir bağlantı yoluna ilişkin izlerin olmaması bu düzenlemenin sadece içine girilip beklenen bir koridor olarak algılanmasına neden olmaktadır. Örneğin Aphrodisias'daki Stadion yapısında da protokol koltuklarına yakın mesafede Kibyra örneğinden oldukça kısa bir niş bulunmaktadır. Bu niş, K. Welch'e²⁵ göre yarışmacılarla ilişkili bir düzenleme olarak açıklanmıştır. A. Uzunlaşan ise söz konusu düzenlemeyi tanrı veya imparator heykellerinin konulduğu bir niş olarak düşünmüştür. Ancak hem Kibyra hem de Aphrodisias örnekleri direkt olarak pist seviyesindedirler. Ayrıca her iki kentte de bu düzenlemelerin doğrudan ya da dolaylı olarak protokol koltukları ile bir ilişkisi de

²¹ Dökü ve Kaya, 2013: 181-182; Özüdoğru, 2020: 205.

²² Stadion'daki deprem araştırmaları için bk. Dökü ve Kaya, 2013: 187 vd.

²³ Özüdoğru, 2020: 205.

²⁴ Dökü ve Kaya, 2013:182, fig. 4, 6; Özüdoğru, 2020: 206.

²⁵ Welch, 1998: 551, fig. 8; Uzunlaşan, 2010: 15, res. 2.

bulunmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı çok büyük olasılıkla yarışmacılarla ilişkili olarak düzenlenmiş olmalarını varsaymak daha mantıklı görünmektedir²⁶.

Stadion yapısı U formundaki cavea planıyla Anadolu stadionlarında yaygın olarak görülen bir plana sahiptir. Bu plan, Magnesia, Ephesos, Perge, Aspendos, Sillyon ve Selge stadionlarında da uygulanmıştır²⁷.

Stadion yapısında *cirit atma, disk atma, koşu ve güreş* gibi sportif yarışmaların yanı sıra, özellikle MS II. yüzyılda yaygın olmak üzere, gladyatör ve “*venetiones*” (*sadece hayvanlarla mücadele eden gladyatörler*) mücadelelerinin yapıldığı da anlaşılmaktadır. Nitekim Anadolu'nun en uzun ve görkemli gladyatör frizleri Stadion'a yakın konumdaki kente giriş yolunda ele geçmiş olup, günümüzde Burdur Müzesi'nde sergilenmektedirler²⁸.

Doğu cavea ile ilgili değinilmesi gereken bir diğer önemli mimari veri de caveanın yaslandığı istinat duvarının içinde ortaya çıkarılan mezar yapısıdır. Mezar, buluntu kontekstlerine göre, kesin olarak MÖ erken I. yüzyıla tarihlenmiştir. Bu da mezarın Stadion inşa edilmeden önce zaten orada bulunduğunu ve duvarın yapımı sırasında yıkılmayarak, duvar içinde olduğu gibi bırakılmış olduğunu göstermiştir²⁹.

Kibyra Stadionu'nun tarihlenmesine yönelik olarak yapıdan ele geçen yazıtlar önemli katkı sunmuştur: Yazıtlar, içerikleri ve buluntu konumlarına göre iki gruba ayrılmaktadırlar. İlk gruptaki yazıtlar, propylondaki kazılarda bulunmuştur. Birer dörtgen heykel altlığı biçimindeki kaideler üzerine kazınan bu yazıtların, orijinal durumlarında propylonun üstünde konumlandıkları anlaşılmıştır. Bu yazıtlarda genel olarak; “*Kibyra kent meclisinin ve halkının, kent vatandaşlarından ve ileri gelen aile üyelerinden Titus Flavius Kapiton ile Kuzeni Titus Flavius Ovidianus'u, Stadion yapısının inşasına mali destek sağladıkları için onurlandırılmaları*” konu edilmiştir. Söz konusu yazıtlar MS II. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedirler. Stadion'dan ele geçen ikinci yazıt fragmanı, batı caveanın gerisindeki kemerli düzenlemenin en üst sırasındaki blokların üzerine kazınmıştır. Yazıtlarda İmparatorlar, Septimus Severus ve Caracalla'nın isimleri zikredilmekte ve bu nedenle yazıt fragmanı kesin olarak MS 193–211 yılları arasına tarihlenmektedir³⁰. Yazıt fragmanları dışında, yapıyla ilgili mimari yayınlarda farklı tarihler öne sürülmüştür. Yapıyı ilk olarak ve o güne dek en kapsamlı şekilde yayımlayan B. Ferrero, yapının mimari özelliklerine dayanarak yapım tarihi için MS I.

²⁶ Bu düzenleme Ş. Özüdoğru ve E. Dökü- M. Kaya tarafından da sporculara yönelik bir giriş olarak yorumlanmıştır. bk. Dökü ve Kaya, 2013: 182; Özüdoğru, 2020: 206.

²⁷ Dökü ve Kaya, 2013: 186.

²⁸ Özüdoğru, 2020: 204.

²⁹ Özüdoğru, 2020: 206, res. (sayfa) 265-266

³⁰ Bu yazıtlar henüz yayımlanmamışlardır. Burada ve ilgili yayınlarda belirtilen tarihlendirmeler, kazı epigrafi heyetinin konu hakkındaki bilgilendirmelerine dayanılarak yapılmıştır. ; Ayrıca bk. Dökü ve Kaya, 2013: 184; Özüdoğru, 2020: 208.

yüzyılı önermiştir³¹. Yapıyı bir makale olarak yayımlayan E. Dökü, mimari özelliklerinin yanında özellikle de yazıtlara dayanarak MS. II. yüzyılın sonu ve III. yüzyılın başını tarihleme önerisi olarak dile getirmiştir³². Stadion yapısı son olarak Ş. Özüdoğru tarafından ayrıntılı şekilde yayımlanmıştır. Yazar, yapının inşa tarihinin başlangıç zamanı olarak kentin yeniden ayağa kaldırıldığına bilindiği MS 23 yılı depreminin hemen sonrasını kabul etmiş ve yazıtlardan elde edilen tarih aralıklarını da yapıya yönelik son eklemeler olarak yorumlamıştır³³.

Özellikle de Kibyra'nın yakın komşu kentleri Aphrodisias³⁴ ve Laodikeia'da³⁵ stadion yapılarının inşa tarihleri için MS I. yüzyıl önerilmiştir. Bu kentlerdeki stadion yapıları, aynı zamanda Anadolu'daki en anıtsal stadion yapıları olmalarıyla da dikkat çekmektedirler. Ayrıca örneğin Aizanoi'deki Stadion yapısı³⁶ da MS I. yüzyıl içlerine tarihlenmiştir. Bu örnekleri arttırmak mümkündür. Dolayısıyla anıtsal stadion yapılarının Anadolu'da MS I. yüzyıldan itibaren yoğun bir şekilde inşa edildiğine dair güvenilir kanıtlar bulunmaktadır. Bu nedenle Kibyra Stadionu'nun, da B. Ferrero ve Ş. Özüdoğru'nun önerdikleri gibi MS I. yüzyıl içinde inşa edilme olasılığı oldukça yüksektir.

1.3.2. Tiyatro

Kibyra Tiyatrosu'nun konumunda, kentteki Stadion ve Odeion gibi diğer teatral yapılarda olduğu üzere, kentin topoğrafik özellikleri belirleyici faktör olmuştur. Tiyatro, kent merkezinde Agora'dan sonra birden yükselen bir tepenin doğu yamacına yaslanarak ve cephesi doğuya yönelik biçimde konumlandırılmıştır (**Lev. IV, 1-2**). Konumu bakımından yapı, kent merkezinde görüş alanı en geniş kamu yapısıdır. Yapının caveası, Gölhisar Ovası ve Gölü ve de bunların gerisindeki Koçaş Dağına bakışlıdır³⁷.

Tiyatro terimi; Grekçe olan “*theatron* (izleme için bir yer)” ve Latince, “*performansların izleneceği yer*” anlamına gelen “*theatrum*” kelimelerinden türemiştir³⁸. Tiyatro teriminin daha geniş anlamda seyircilerin oturduğu alanı ifade ettiğini belirtmek yanlış olmayacaktır³⁹.

³¹ Ferrero, 1969: 73-75.

³² Dökü ve Kaya 2013: 184.

³³ Özüdoğru, 2020: 208.

³⁴ Welch, 1998: 555; Uzunaslan, 2010: 25.

³⁵ Laodikeia Stadionu yapı yazıtlarına göre, kesin olarak İmparator Titus (MS 79-81) dönemine tarihlenmektedir. bk. Şimşek, 2019: 71.

³⁶ Rohn, 2008: 201-202.

³⁷ Tiyatro yapısının geniş değerlendirmesi için bkz.: Özüdoğru, 2020: 225 vd.

³⁸ Sear, 2006: 1 vd.

³⁹ *Theatron* terimi için bk. Dörpfeld ve Reisch, 1896: 281 vd.

Kibyra tiyatrosu hakkında ilk bilgiler –diğer yapılarda da olduğu gibi– T. A. B. Spratt ve E. Forbes tarafından kaydedilmiştir. Bu araştırmacılar, kent ve yapı hakkındaki izlenimlerini 1847 yılında yayımlamışlardır⁴⁰. Bu erken araştırmanın sonrasında yapıyla ilgili daha çok epigrafik çalışmalar ağırlıktadır. Söz konusu çalışmaların odak noktasını diazoma yazıtları oluşturmaktadır. Bu yazıtlar içerikleri bakımından arkeoloji, eskiçağ tarihi, epigrafi ve numizmatik araştırmaları gibi çeşitli bilim dallarının araştırma konusu olmuştur⁴¹.

Yapının mimarisi hakkında en geniş ve detaylı çalışma Daria De Bernardi Ferrero tarafından kaleme alınmıştır⁴². Bernardi Ferrero'nun ardından sırasıyla N. Çevik⁴³ ve H. P. Isler⁴⁴, yapının mimarisiyle ilgili önemli değerlendirmeler yapmışlardır. Yapı son olarak Ş. Özüdoğru tarafından geniş şekilde değerlendirilmiş ve tarihlenmiştir⁴⁵.

Tiyatro'da arkeolojik kazılar ise kısa süreli temizlik ve düzenleme çalışmaları dışında bu güne dek yapılmamıştır. Bu konuda en geniş kapsamlı çalışma 2011 sezonunda gerçekleştirilmiştir. 2011 sezonunda yapının caveasının merkezi kısmının üst bölümü büyük oranda temizlenerek oturma sıraları açığa çıkarılmıştır⁴⁶.

Yapının korunmuşluk durumunu şu şekilde özetlemek mümkündür: Caveanın güney kanadı analemma duvarıyla birlikte büyük oranda sağlam durumdadır. Caveanın kuzey tarafı ise analemma duvarı ile birlikte antikçağ depremleri sonucunda kısmen yıkılmıştır. Yapıdaki en önemli tahribat ise sahne binasında söz konusudur. Antikçağ depremleri sonucunda yapının skene fronsu ve bunun arka duvarı büyük oranda yıkılmıştır. Bu alanda sadece üç kapı ayakta. Bu tahribatlara rağmen Kibyra Tiyatrosu'nun iyi durumda günümüze ulaştığını belirtmek yanlış olmayacaktır⁴⁷.

Yarım daireden daha geniş olan cavea, iki diazoma ile üç parçaya bölünmüştür. Summada 11, mediada 12 oturma sırası bulunmaktadır. İma caveada ise toprak üstünde 24 oturma sırası görülebilmektedir⁴⁸. Caveayı bölen merdivenler bütün yapı için ortak bir ışınsal dağılım sergilememektedir. İma cavea 6 merdiven ile 5 kerkidese, media cavea ise 11 merdiven ile 10 kerkidese bölünmüştür. Summa cavea ise kendi içinde özel bir kerkides sistemine sahiptir. Bu alanın korunan kısımlarına göre, 4 merdiven sırası ile 5 kerkidese bölündüğü

⁴⁰ Spratt ve Forbes, 2008: VII. 256 vd.

⁴¹ Yapının diazoma yazıtları, son olarak Th. Corsten tarafından geniş bir araştırma tarihi ile birlikte yayımlanmıştır: Corsten, 2002: 50 vd.

⁴² Ferrero, 1966: 8-24.

⁴³ Çevik, 2015: 258.

⁴⁴ Isler II, 2017: 391-392.

⁴⁵ Özüdoğru, 2020: 225-231.

⁴⁶ Özüdoğru ve Dökü, 2012: 51; Özüdoğru ve Dökü, 2013: 166; Özüdoğru, 2020: 225.

⁴⁷ Özüdoğru, 2020: 225-226.

⁴⁸ Özüdoğru, 2020: 226.

izlenmektedir⁴⁹. Merdiven düzenlemesinde göze çarpan en önemli nitelik, bunların sadece ima ve media için radyal düzenlenmiş olmalarıdır. Summa caveadaki merdivenler ise yukarıda da değinildiği üzere, kendi içinde özel olarak düzenlenmiştir.

Caveaya dışarıdan seyirci ulaşımı, alt kısımda parodoslar ile sağlanırken orta kısımda tonozlu bir diazoma koridoru ile yapılmıştır. Bu konuda summa cavea için ise herhangi bir veri söz konusu değildir. Cavea içi seyirci trafiği, sonradan eklendiği anlaşılan summa cavea ile birlikte değişikliklere uğramış olmalıdır. Cavea ilk evrede tek diazoma ile ima ve summa olmak üzere iki parçaya ayrılmıştır. Sonraki bir evrede yapının seyirci trafiğini arttırmak amacıyla üstte ek bir cavea daha eklenmiştir. Bu son eklemenin ardından ilk evredeki porticus summa cavea galerisi de bir diazomaya dönüştürülmüş ve son eklenen caveaya ulaşım buradan sağlanmıştır⁵⁰.

Günümüze ulaşan delillere göre, sahne binasının beş kapı ile bölündüğü anlaşılmaktadır. Anadolu Tiyatroları için karakteristik olan “beş kapılı skene frons⁵¹” Kibyra Tiyatrosu’nda da tekrarlanmıştır.

Summa caveanın arkasında bir tapınağa ait kalıntılar bulunmaktadır. Yapı, tiyatronun merkez aksına yerleştirilmiştir. Yakın çevresindeki ve özellikle de orkestraya düşmüş entablatur bloklarından tapınağın Dor düzenine göre inşa edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca söz konusu blokların bezeme stiline göre, yapının MÖ I. yüzyılın sonlarına ait olduğu da tespit edilmiştir⁵². Bu yapı, konumuna göre bir tiyatro tapınağı olmalıdır⁵³. Çünkü yapının merkez aksında konulanmaktadır. Batı Roma tiyatrolarında yaygın olmakla birlikte Anadolu topraklarında Stratonikeia⁵⁴, Tlos⁵⁵ ve Patara⁵⁶ tiyatrolarında summa caveanın üstünde konulanan tapınaklar vardır⁵⁷. Bu tiyatro tapınaklarından özellikle Stratonikeia Tiyatro Tapınağı hem caveanın bitiminin daha gerisindeki konumu hem de diğer örneklerle göre daha büyük boyutlu⁵⁸ olmasından dolayı Kibyra’nın en yakın benzeridir. Stratonikeia Tiyatro Tapınağı genel olarak Augustus Dönemi’ne tarihlenmektedir⁵⁹. Stratonikeia Tiyatro Tapınağı, konumunun yanında tarihlenmesi bakımından da Kibyra ile oldukça benzerdir.

⁴⁹ Isler II, 2017: 391-392.

⁵⁰ Özüdoğru, 2020: 226.

⁵¹ Fiechter, 1914: 115; Kadıoğlu, 2001-2002: 40; Öztürk, 2009: 113-114; Isler I, 2017: 600.

⁵² Özüdoğru, 2020: 226.

⁵³ B. Ferrero da, yapıyı tiyatro tapınağı olarak yorumlamıştır: bk. Ferrero, 1966: 18. Ayrıca bk.: Isler-I, 2017: 650; Özüdoğru, 2020: 226.

⁵⁴ Hakan-Mert, 2002: abb. 8.

⁵⁵ Korkut ve Özdemir, 2019: 803-804, fig. 18, 21.

⁵⁶ Piesker ve Ganzert, 2012: 195 vd.

⁵⁷ Tiyatro Tapınakları ile ilgili olarak ayrıca bk.: Teraman, 2007: 162-212; Özdilek, 2011: 158; Teraman, 2014: 149 vd.

⁵⁸ Hakan-Mert, 2002: abb. 8.

⁵⁹ Hakan-Mert, 2002: 189.

Yapının ilk diazomasının parapet duvarında 11 yazıt bulunmaktadır. Bu yazıtlarda başlıca konu, Kibyra halkının ve ünlü sülalelerinin (*phylai*), kentin, hayırsever elit vatandaşlarını onurlandırmalarıdır. Yazıtlarda özellikle Quintus Veranius Philagrus öne çıkarılmaktadır. Kibyra'nın söz konusu hayırseveri Roma'ya, giderlerini kendi cebinden karşıladığı dört seyahat gerçekleştirmiş ve bu ziyaretler amacına ulaşmıştır⁶⁰. Bu sebepten dolayı Kibyra halkı Quintus Veranius Philagrus'u onurlandırmıştır. Diazoma yazıtları, yöneticisinin gymnasiarkh olarak adlandırıldığı gymnasiumun da kentte önemli bir kurum olduğunun bilinmesini sağlamıştır. Bu kurum ve yöneticileri de yazıtlarda sık sık vurgulanmıştır⁶¹.

H. P. Isler' e göre, Kibyra Tiyatrosu Hellenistik Dönem özelliklerini yansıtmaktadır⁶². H. P. İşler, Kibyra Tiyatrosu'nu caveası bakımından, Hellenistik Döneme tarihlenen Patara Tiyatrosu'nun Caveası; diazoma giriş koridorunun Dorik girişine göre ise söz konusu döneme tarihlenen Letoon Tiyatrosu ile benzeştirmiştir. Kibyra Tiyatrosu özellikle kemerli diazoma çıkış koridoru ve analemma duvarlarının işçilikleri bakımından Hellenistik Dönem'e tarihlenen Patara Tiyatrosu ile oldukça benzer özelliklere sahiptir⁶³. Kibyra Tiyatrosu'nu detaylı şekilde inceleyen B. Ferrero, yapının ilk inşa evresi olarak MS I. yüzyılın başlarını önermiştir⁶⁴. Tiyatro araştırmaları konusunda önemli bir yere sahip olan B. Ferrero, yapı evreleri konusunda da mimari bezemeleri dikkate alarak, Antoninus Pius ve Septimus Severus'un imparatorluk yıllarını öne çıkarmıştır⁶⁵. Yapının diazomasındaki en erken yazıt, MS I. yüzyılın ortalarında kazanmıştır⁶⁶. Ş. Özüdoğru ise yapının tarihlenmesi konusunda iki evre belirlemiştir: İlk inşa evresi için Geç Hellenistik Dönem ve sonrasında onarım ve eklemeler için ise mimari bezemelerine göre Severuslar Dönemi'ni önermiştir⁶⁷. Yapının mimari bezemelerini çalışan M. Can Kaya da bunları Severuslar Dönemi'ne tarihlenmiştir⁶⁸.

⁶⁰ Corsten, 2002: 55 vd. no. 41.

⁶¹ Örneğin bk. Corsten, 2002: 42A-C. 64 vd.

⁶² Isler, 2017: 392.

⁶³ Piesker ve Ganzert: 233 vd.

⁶⁴ Ferrero, 1966: 24.

⁶⁵ Ferrero, 1966: 24.

⁶⁶ Corsten, 2002: 50 vd.

⁶⁷ Özüdoğru, 2020: 228.

⁶⁸ Mimari bezemeler için bk. Kaya, 2011: 38 vd.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA VE KAZI GEÇMİŞİ

2.1. Araştırma Geçmişi

Odeion yapısı hakkındaki ilk değerlendirmeler 1842 yılının Mayıs ayında Kibyra'yı ziyaret eden İngiliz araştırmacılar Th. Daniel, T.A.B. Spratt ve E. Forbes tarafından kaleme alınmıştır. Bu araştırmacılar yapı hakkında şu bilgileri kaydetmiştir⁶⁹:

Tiyatro'nun yüz yarda kadar güneyinde, aynı türden, çok mükemmel bir durumda, sağlam, fakat bezemesiz bir başka yapı daha bulunmaktadır. Neredeyse tamam olan ön yüzü, yüksek bir surdan meydana gelir, orta yerinde yanları kare biçimli iki kapı aralığıyla kuşatılmış beş alçak kemerli giriş vardır; çapı yüz yetmiş beş ayaktır. İçerde bir çember dilimini oluşturan on üç oturma basamağı vardır; toprak altında gömülü daha birçok sıranın bulunması olasıdır. İki yanı birleştiren yüksek surun ya da engelin iç yüzeyinde, kalkanları ya da ödülleri asmak için yapılmış gibi taşlarda açılmış birtakım ufak deliklerden sıralar vardır. Bu yapı bir Odeon, yani müzik salonu işlevi görmüş olabilirdi. Yakınında yıkıntı durumunda büyük bir yapı, anlaşılan bir anıt mezar ya da anıt yer almaktadır; onun amacını belirtecek hiçbir yazı bulamadık.

Odeion hakkındaki ikinci değini, 1851 yılında F. Wieseler tarafından kaleme alınmıştır. F. Wieseler, kısa bir paragrafta yapının genel mimari özelliklerinden bahsederek binayı Odeum olarak adlandırmıştır. Ayrıca yapının bir planına da yer vermiştir⁷⁰.

F. Wiessler'den kısa bir süre sonra 1859 yılında C. Ritter'in de yapıya yönelik kısa bir değini söz konusudur⁷¹. 1862 yılında Ch. Texier yapının konumu hakkında kısaca söz etmiştir⁷².

1872 yılının 16 – 17 Mayıs'ında Kibyra'yı bu kez de İngiliz rahip E. J. Davis ziyaret etmiştir. E. J. Davis'in aktardığına göre⁷³:

Tiyatro'nun güneyinde, Horzum'a daha yakın bir yerde, bir Odeum veya küçük bir tiyatro olması olası ve en iyi şekilde korunmuş durumda bir yapı vardı. Önünde neredeyse bir bütün halinde kalabilmiş, kesme kireç taşı bloklardan yapılmış yüksek ve sağlam bir duvar vardı. 5 tanesi molozla ve toprakla yarı yarıya örtülmüş durumda, 7 giriş kapısı bulunuyordu. İçerde ise dairevi koltuk sıraları vardı. Müdür, buranın altında ve bir hayli derinde bulunan bazı kemerli odalarda heykeller ve antik para bulunduğunu söyledi. Bir kapıya benzeyen girişin tepesindeki yazıyı kopya ettik fakat taşın alt kısımları toprağa gömülüydü.

⁶⁹ Spratt ve Forbes, 2008: VII, 257-258.

⁷⁰ Wieseler, 1851: 105, taf. XIV,10.

⁷¹ Ritter, 1859: 793.

⁷² Texier, 1862: 700.

⁷³ Davis, 2006: XIV, 203.

1886 yılında A. Müller, bir dipnot ile birlikte Kibyra'da tiyatro ve odeion yapılarının olduğunu belirtmiştir⁷⁴. 1889 yılında ise E. Petersen ve F. von Luschan bir cümleden ibaret olan bir değini ile tiyatronun sağında küçük bir tiyatro ya da odeion olan bir yapı olduğundan söz etmişlerdir. Ayrıca Odeion'un en eski resmini de bu yayında görmek mümkün olmuştur⁷⁵ (**Lev. V, 1**).

Kibyra Odeionu ile ilgili kapsamlı bilimsel gözlemler, ilk olarak Bernardi Ferrero tarafından yapılmıştır⁷⁶. Yapıyı çevresi ile birlikte ele alan Bernardi Ferrero, yapının detaylı bir planını da çıkarmıştır⁷⁷. Söz konusu yayın, daha sonraki araştırmalar için önemli bir başvuru kaynağı olmuştur. Bernardi Ferrero'nun bu kapsamlı yayınında yapının o dönemki durumunu gösteren ayrıntılı fotoğraflara da yer verilmiştir⁷⁸ (**Lev. V, 2; VI, 1-2; VII, 1-2**).

Bernardi Ferrero, yapıyı Bouleuterion olarak adlandırarak, gerektiğinde Odeion işlevli olarak da kullanılmış olabileceğini belirtmiştir. Bu tanınmış arkeolog, Kibyra gibi orta ölçekli bir kentte, böylesine büyük ebatlı bir Bouleuterion tasarlanmasını ise conventus şehirlerinin delegelerinin toplanabilmesi olarak yorumlamış böylelikle de yapının bölgesel yargı toplantılarına da ev sahipliği yapmış olabileceğini dile getirmiştir⁷⁹. Yapıyı oldukça ayrıntılı olarak tanımlayan Bernardi Ferrero, Ephesos ve Aphrodisias odeionları ile karşılaştırarak –kazı çalışmaları öncesinde– yapının planını son derece doğru olarak öngörmüştür⁸⁰. Bernardi Ferrero, yapının her iki yanındaki diazoma bağlantılı kapıların lentoları üzerindeki bloğun, lentoya yapının ağırlığını yüklememek için eğimli tasarlanması gibi –tespiti dikkat gerektiren– önemli detayları da kaydetmiştir⁸¹. Kazı çalışmaları öncesinde yapılan bir araştırma olduğu için doğal olarak bu çalışmada bazı yanlış saptamalar da söz konusudur. Örneğin yapının batı yakasındaki pencere açıklıklarını hol ya da giriş kapıları olarak yorumlamıştır⁸². Ayrıca cephe duvarındaki arşitrav yuvalarını ise ya ahşap bir düzenleme ya da mimari dekorasyon için tasarlandığını belirtmiştir⁸³. Yapının tarihlenmesi konusunda ise yeterli veri olmadığını belirterek ancak taş işçiliğinden bir çıkarım yapılabileceğini öne sürmüş ve yapıyı bu niteliklerine göre Severuslar Dönemi'ne –ya da biraz sonrasına– tarihlenmiştir⁸⁴.

⁷⁴ Müller, 1886: 13.

⁷⁵ Petersen ve Luschan, 1889: 186, taf, XXXI, 1.

⁷⁶ Ferrero, 1966: 25-35.

⁷⁷ Ferrero, 1966: 26.

⁷⁸ Ferrero, 1966: fig. 40-47.

⁷⁹ Ferrero, 1966: 27.

⁸⁰ Ferrero, 1966: 30-32.

⁸¹ Ferrero, 1966: 35.

⁸² Ferrero, 1966: 30.

⁸³ Ferrero, 1966: 33.

⁸⁴ Ferrero, 1966: 34-35.

Bernardi Ferrero'nun ardından yapıya değinen ilk araştırmacı G. Bean olmuştur. Yapıyı genel olarak tanımlandığı bu yayınında kent planı içinde Odeion yapısının bir planı da izlenmektedir⁸⁵.

Yapıya değinen bir diğer kişi de R. Meinel'dir. R. Meinel, yapının MS III. yüzyılın ilk yarısına tarihlenebileceğini aktararak yapıyı toplantı binası (Rathausbau) olarak isimlendirmiştir⁸⁶. Ayrıca söz konusu kaynakta –Bernardi Ferrero'ya atıfla– yapının çizim ve fotoğrafları da kullanılmıştır⁸⁷.

1989–1990 yılları arasında Odeion'da bir “kurtarma kazısı” gerçekleştiren dönemin Burdur Müzesi Müdürü S. Başer, yapıyı Odeion olarak adlandırmış ve kurtarma kazısının bulgularını da kısa bir rapor dâhilinde sunmuştur⁸⁸. Söz konusu rapora göre kurtarma kazısı, alt caveanın kuzey tarafında gerçekleştirilmiştir. Kazı çalışmasında alt caveanın son oturma sırasına dek inilmiştir. Çünkü S. Başer doğru bir şekilde üst cavea'da 17, altta ise 14 oturma sırası olduğunu belirtmiştir⁸⁹. Raporda söz konusu kazıda yoğun bir yangın tabakasıyla karşılaşıldığı da aktarılmıştır⁹⁰.

Jean Ch. Balty ise yapıyı Bouleuterion olarak tanımlayarak plan bakımından çeşitli karşılaştırmalar yapmış ve örneğin Ephesos Odeionu'ndan daha büyük ebatlı bir yapı olduğunu vurgulamıştır⁹¹.

2006 yılında F. Sear, yapıyı kataloguna dâhil ederek genel özelliklerini aktarmış ve B. Ferrero'ya atıfla MS III. yüzyılın ilk yarısına tarihlemiştir⁹².

2007 yılında ise T. Korkut ve G. Grosche ilgili yayında Patara Bouleuterionu ile Kibyra Odeionu'nu –cavea bakımından– karşılaştırmışlardır⁹³.

2009 yılından itibaren ise Kibyra Kazı ve Araştırmaları kapsamında Odeion'da kazı çalışmalarına başlanmıştır. 2009, 2011 ve 2012 yıllarında üç sezon devam eden çalışmalar neticesinde yapı bütün bölümleriyle ortaya çıkarılmıştır. 2009⁹⁴, 2011⁹⁵ ve 2012⁹⁶ kazılarına ait raporlar, kazı çalışmalarını takiben yayınlanmıştır.

⁸⁵ Bean, 1978: 163, fig. 20.

⁸⁶ Meinel, 1980: 316.

⁸⁷ Meinel, 1980: abb. 157-159.

⁸⁸ Başer, 1990: 240-242.

⁸⁹ Başer, 1990: 240.

⁹⁰ Başer, 1990: 241.

⁹¹ Balty, 1991: 519 vd.

⁹² Sear, 2006: 332, plan 325.

⁹³ Korkut ve Grosche, 2007: 76.

⁹⁴ Özüdoğru ve Dökü 2010: 39 vd.

⁹⁵ Özüdoğru ve Dökü 2012: 46 vd.

⁹⁶ Özüdoğru ve Dökü 2013: 51 vd.

2015 yılında N. Çevik⁹⁷, Lykia Uygarlığı'nı kentleri ile birlikte detaylı olarak ele aldığı Lykia Kitabı'nda Kibyra ve Odeion yapısına geniş yer ayırmıştır. N. Çevik, yapının mimari özelliklerinin yanı sıra, kazı verilerine de değinerek yapının en güncel bilgilerini aktarmıştır.

2017 yılında ise yapıyı H. P. Isler ele almıştır. H. P. Isler, araştırma tarihi bakımından yapıyı en geniş şekilde değerlendiren yazar olmuştur. Yazar, metin, katalog ve levha olmak üzere üç ciltten oluşan kitabının Odeion başlığı altında yapıya ait bazı özelliklere değinmiştir. Özellikle bu kitabın katalog cildinde yapının mimari özelliklerinden geniş bir şekilde söz edilmiştir⁹⁸.

Yapı son olarak 2020 yılında Ş. Özüdoğru tarafından kaleme alınan Kibyra kitabının içinde bir bölüm olarak D. Tarkan ve Ş. Özüdoğru tarafından geniş bir şekilde yayımlanmıştır⁹⁹.

Araştırma tarihi bakımından göze çarpan en önemli nokta yapının isimlendirilmesindeki farklılıklardır. Kenti ilk ziyaret eden gezginlerden başlayarak her araştırmada farklı bir isimlendirme kullanılmıştır: Spratt ve Forbes, Odeion¹⁰⁰; Davis, Odeum ya da tiyatro¹⁰¹; Bernardi Ferrero, Bouleuterion¹⁰²; R. Meinel, Rathausbau¹⁰³ (Bouleuterion); S. Başer, Odeion¹⁰⁴; Balty, Bouleuterion¹⁰⁵ ve son olarak T. Korkut ve G. Grosche, Bouleuterion¹⁰⁶ olarak isimlendirmiştir. Tez çalışması kapsamında isimlendirme ve işlev konusu detaylı olarak irdelenmiştir¹⁰⁷.

2.2. Kazı Geçmişi

2.2.1. 1988–1989 Yılları Müze Kazıları

1988–89 yılları arasında Burdur Müzesi tarafından Kibyra'da bir dizi kurtarma kazısı faaliyeti yürütülmüştür. Çalışmaların esas hedefinin Gölhisar ilçesinden Böğrüdelik Yaylası'na ulaşımı sağlayan stabilize yolun ıslah çalışmaları sırasında girişleri görülen iki yeraltı mezarının kazılması olduğu anlaşılmaktadır¹⁰⁸. Ancak mezar kazılarının tamamlanmasının ardından Odeion'da büyük ölçekli bir sondaj kazısına başlanmıştır. Odeion'daki kazı çalışmaları 1989 yılının Haziran ayında dönemin Müze Müdürü S. Selçuk Başer başkanlığında yürütülmüştür¹⁰⁹.

⁹⁷ Çevik, 2015: 258.

⁹⁸ Isler, 2017: 392-393.; taf. 77, 232.

⁹⁹ Tarkan ve Özüdoğru, 2020: 232-254.

¹⁰⁰ Spratt ve Forbes, 2008: 257.

¹⁰¹ Davis, 2006: 203.

¹⁰² Bernardi Ferrero 1966 – I: 27.

¹⁰³ Meinel, 1980: 316.

¹⁰⁴ Başer, 1990: 240 vd.

¹⁰⁵ Balty, 1991: 519 vd.

¹⁰⁶ Korkut ve Grosche, 2007: 76.

¹⁰⁷ Yapının isimlendirilmesi için bk. Yapı Tanımı Bölümü.

¹⁰⁸ Başer, 1990: 236-237.

¹⁰⁹ Başer, 1990: 240.

S. Başer, kazı çalışmaları öncesinde yapının iç kısmına ilişkin caveada sadece birkaç oturma sırası ile skene duvarındaki kemerli girişlerin kemerlerinin görüldüğünü belirtmiştir. S. Başer, kazı çalışmalarının hedefini, doğu (aslında kuzey tarafı) caveadaki oturma sıralarının açılması ve orkestrada da bir sondaj kazısı gerçekleştirmek olduğunu açıklamıştır¹¹⁰. Bu hedef doğrultusunda yapılan kazılarda doğu caveanın summa kısmından başlanarak ima caveadaki son oturma sırasına kadar inilmiş ancak orkestra zemini görülmemiştir (**Lev. VIII, 1–2**). Çünkü S. Başer, oturma sıralarının toplam sayısını doğru bir şekilde aktarmıştır. Ancak orkestra hakkında herhangi bir bilgi vermemiştir¹¹¹. S. Başer, kazı çalışmalarında kiremitler ve bir yangın tabakası ile karşılaşıldığını aktarmış ve söz konusu katmanların yapının bir çatı örtüsüne sahip olduğunu gösterdiğini belirtmiştir. Ayrıca yangın tabakasının olduğu gibi kaldığını belirterek yangın sonrası yapının tekrar onarılarak kullanılmadığını söylemiştir. Başer, yangın felaketinin oldukça büyük çaplı olduğunu ve bu nedenle açığa çıkarılan oturma sıralarında –ısı kaynaklı– yoğun bir tahribat görüldüğünü vurgulamıştır. S. Başer yapının seyirci kapasitesinin yaklaşık 4000 kişilik olduğunu ve Odeion kazılarını sürekli hale getirmeyi düşündüğünü de belirterek konu hakkındaki raporunu tamamlamıştır¹¹².

S. Başer’in Odeion’da gerçekleştirdiği kısa süreli kazılar, aşağıda aktarılacak olan yapının iç kısmında yürütülen Bakanlık kazılarının bir kesitini sunmuştur. Çünkü S. Başer’in belirttiği özellikle de yangın tabakası ve bunun neden olduğu tahribatlar, söz konusu kazılarda da yoğun şekilde belgelenmiştir.

2.2.2. 2009 Yılı Müze Kazıları¹¹³

S. Başer’in Odeion kazılarını sürekli hale getirerek tamamen açığa çıkarma hayali¹¹⁴, bu düşünceyi dile getirdikten yaklaşık 20 yıl sonra gerçekleşmiş ve sonucunda Odeion yapısının her yönüyle açığa çıkacağı kazılar, 2009 yılında dönemin Burdur Müzesi Müdürü H. Ali Ekinci başkanlığında başlatılmıştır¹¹⁵.

¹¹⁰ Başer, 1990: 240.

¹¹¹ Başer, 1990: 240.

¹¹² Başer, 1990: 241-242.

¹¹³ 2009 yılı kazı raporu için bk. Özudoğru ve Dökü 2010: 39 vd.

¹¹⁴ Sayın S. Başer, şunları dile getirerek Odeion raporunu bitirmiştir: ‘‘Ören yerlerini yasal tedbirlerle ve tekbir bekçiyile korumak; kaçak kazıları ve tahribatı önlemek olanaksızdır. Kibyra odeonu örneğinde amaçlanan uygulamada olduğu gibi, tek bir yapı ortaya çıkarılarak restore edilerek sunulursa, bu örnek bulunduğu ortamda bir bilgi birikimine ve olumlu bir kamuoyu oluşmasına neden olacaktır. Dolayısıyla örnek sembolleşecek, çevresiyle birlikte sahiplenilecek ve korunacaktır. Bu düşünce ışığı altında Kibyra odeionu kurtarma kazısına her yıl artan bilgi ve deneyimle, gittikçe yoğunlaşacak bir tempoyla devam etmeyi düşünüyoruz. Burdur Müzesi Kibyra’da örnek bir çalışmayı sergilemeyi istiyor.’’

¹¹⁵ Kibyra kazıları 2006 yılında dönemin Burdur Müze Müdürü H. Ali Ekinci başkanlığında; Prof. Dr. F. Işık ve Prof. Dr. H. İ. Işık’ın bilimsel danışmanlığında, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Arkeoloji bölümünden Doç. Dr. F. E. Dökü ve Doç. Dr. Ş. Özudoğru’nun sorumluluğunda başlatılmıştır. Müze kazıları 2009 sezonunun ardından sona ermiş ve 2010 yılından itibaren Kibyra kazıları, Doç. Dr. Ş. Özudoğru başkanlığında yürütülen sürekli bir kazı olmuştur. Dolayısıyla Odeion yapısının ilk dönem kazılarının ardından müze kazıları dönemi

2009 yılı kazı çalışmaları öncesinde yapının genel durumu şu şekilde özetlenebilir (**Lev. IX, 1–2; X, 1–2**): Skene duvarının önündeki koridor ve stoaya dair yüzeyden hiçbir iz izlenememektedir. Skene duvarındaki kemerli kapıların da sadece kemerlerinin çok az bir kısmı toprak üstündedir. Yapının iç bölümünde ise S. Başer tarafından açığa çıkarılan summa caveanın kuzey kanadının bir bölümü açıktadır. Bu alan dışında caveanın tamamı ve parodoslar tamamıyla toprak örtüsü altındadır.

2009 yılı Odeion kazılarına yapının ön alanındaki kısa süreli düzenleme çalışmaları ile başlanmıştır. Bu alanda kazı ve düzenleme çalışmaları iki hafta sürmüş ve bu süre zarfında 175 adet blok Tiyatro önünde oluşturulan taş tarlasına taşınmıştır. Söz konusu alandaki kazılarda – 1,50 m seviyesine inilmiştir. Çalışmalar sonucunda, moloz taş, tuğla parçaları ve yapının duvarlarından düşen blokların kullanımıyla inşa edilen oldukça basit örgülü yapı kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Bu yapıların buluntu seviyeleri ve mimari özellikleri, alandaki son yapılaşma evresini temsil ettiklerini göstermiştir. Söz konusu yapılardan biri, skene duvarındaki kuzeyden ikinci sahne kapısının hemen önünde ortaya çıkarılmıştır. Yapı, 1,02 x 1,02 m ölçülerinde kare planlı ve zemini tuğla döşelidir (**Lev. XI, 1–2**). Yan duvarları, skene duvarına dayandırılmış olup arka duvarı tamamen tuğladan örülmüştür. Alanda ayrıca skene duvarının merkezindeki ana kapının önünde ve kuzey ante çıkıntısının karşısında oldukça basit örgülü yapı kalıntıları açığa çıkarılmıştır. Yapı kalıntıları dışında skene duvarının kuzeydoğu köşesinde üzeri kiremit çatma yöntemiyle kapatılmış bir Geç Antikçağ mezarı da bulunmuştur. Mezarda herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır.

Kazı çalışmaları sırasında oldukça yoğun miktarda MS V. yüzyıl ve sonrasına tarihlenen ve bir bölümü mühürlü, unguentarium parçaları ele geçmiştir¹¹⁶. Ön cephe çalışmaları sonucunda 6 adet envanterlik, 6 adet etüdlük olmak üzere toplam 12 adet sikke ve 1 adet cam unguentarium bulunmuştur. Sikke ve seramik buluntuları, Odeion yapısının ön dış cephesinin son kullanım evresinin MS VI.–VII. yüzyıllar arasında olduğunu göstermiştir. Bu buluntular dışında olasılıkla Geç Antikçağ yapılarında devşirme olarak kullanılmak amacıyla taşınan yazıtlı bir stel bulunmuştur. Söz konusu stel, Kibyra'nın Hellenistik Dönem "Tetrapolis Antlaşma Metni"ne ilişkin bilgiler içermesiyle oldukça önemli bir buluntu olmuştur¹¹⁷.

sona ermiştir. 2011 ve 2012 Odeion kazıları, Doç. Dr. Ş. Özüdoğru başkanlığında ve Arş. Gör. D. Tarkan'ın alan sorumluluğunda yürütülmüştür.

¹¹⁶ Kibyra'da bulunan Geç Antikçağ unguentariumları için genel olarak Özüdoğru ve Dünder, 2007; Özarslan, 2015: 193; Özüdoğru, 2020: 578 vd. fig. (sayfa) 429.

¹¹⁷ Söz konusu yazıtlı stelin önemi ve yazıtındaki antlaşma metnine ilişkin değerlendirmeler için bk. Özüdoğru, 2020: 104 vd., fig. (sayfa) 127.

2.2.2.1. Çevre Duvarı Çalışmaları

Yapının ön cephesindeki kısa süreli kazı çalışmalarının ardından kazılar çevre duvarına yönelik olarak sürdürülmüştür. Bu çalışmalardaki amaç, çevre duvarını açığa çıkararak yapıyı çevresindeki dolgudan soyutlamaktır. Bu çalışmalar sonucunda çevre duvarı büyük oranda açığa çıkarılmıştır. Çevre duvarı çalışmaları sonucunda hem çevre duvarının mimari yapısı hakkında bilgi edinilmiş hem de dışta 5 m genişliğinde bir koridor yaratılarak, yapıya tepeden dolgu akışının önüne geçilmiştir.

Çevre duvarı kuzeybatı kanadındaki çalışmalarda Doğu Roma İmparatorluğu dönemine ait moloz taş örgülü yapı kalıntıları ve aynı döneme ait su künkleri tespit edilmiştir. Çevre duvarı çalışmalarındaki önemli bulguların başında, ikisi çevre duvarının kuzey kanadı ile cavea arasındaki alanda, dokuzu da duvarın merkezi kısmının arkasında bulunan 11 mezar gelmektedir. On mezarın üzeri, kiremit çatma; bir mezarın ise taş döşeme yöntemiyle kapatılmıştır. Gömülerin büyük çoğunluğu oldukça iyi durumda günümüze ulaşmıştır. Mezarlarda herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır (**Lev. XII, 1–2**). Mezarların yerleştirilişinde bir yön birliği söz konusu olup, tamamı doğu–batı doğrultusuna konumlandırılmıştır. Ayrıca gömülerde gözlemlenen bir diğer ortak özellik de büyük çoğunluğunda ellerin göğüs üzerinde birleştirilmesidir¹¹⁸. Bu mezarların da genel yapıları, konumlandırılmaları ve herhangi bir buluntu içermemeleri, MS VI.–VII. yüzyıllara ait olduklarına işaret etmektedir. Mezarlar dışında çevre duvarı çalışmaları sonucunda yoğun miktarda demir çivi ve cam parçası da bulunmuştur.

2.2.2.2. Cavea ve Sahne Binası Kazıları

Ön cephe ve çevre duvarı çalışmalarının tamamlanmasının ardından kazı çalışmaları yapının cavea bölümünde sürdürülmüştür. Yaklaşık dört aylık çalışmalar sonucunda yapının iç kısmındaki tüm birimleri açığa çıkarılmıştır (**Lev. XIII, 1**).

Kazı çalışmalarına öncelikle yüzeyde görülen blokların belgelenmesi ile başlanmıştır. Yapının cavea ve pulpitumunda üst tabakalarda oldukça az sayıda blok belgelenmiştir. Ancak güney parodosun içinde oldukça yoğun bir blok yıkıntısı ile karşılaşmıştır. Söz konusu parodosun rampalı kemeri büyük bir deprem sonucunda yıkılmış ve blokları parodos içine yığılmıştır (**Lev. XIII, 2**). Bloklar, belgeleme çalışmalarının ardından katlar halinde taşınmıştır. Söz konusu alandan 260 adet blok, tiyatro önündeki taş tarlasına taşınmıştır. Bloklarla ilgili belgeleme ve dokümantasyon çalışmalarında bu alandaki blokların büyük çoğunluğunun

¹¹⁸ Kibyra'da bulunan kiremit çatma mezarlar için bk. Özüdoğru, 2018: 118 vd., fig. 15-17; Geç Antikçağ mezarlarının istatistikî verileri ve değerlendirme için özellikle bk. Özüdoğru, 2020: 583-586.

parodosun rampalı kemerine; bir kısmının da skene ve diazoma koridorlarının duvarlarına ait oldukları anlaşılmıştır. İç cephe çalışmaları sonucunda toplamda 470 adet blok taşınmıştır.

Kazı çalışmalarında pulpitum ve orkestradaki dolgunun başlangıç seviyesi +1272 m olarak ölçülmüş ve bu seviye, söz konusu alanlardaki kazılar için ‘0’ noktası olarak belirlenmiştir. Her iki alanda da bu seviyeden itibaren başlanan çalışmalarda –3,35 m seviyesinde pulpitum; – 4,55 m, seviyesinde ise orkestra zeminine ulaşılmıştır. Cavea dolgusu ise eğimli yapısından dolayı değişkenlik göstermekle birlikte dolgu yüksekliği ima caveada ortalama 5,00 m olarak ölçülmüştür (**Lev. XIV, 1–2**).

Genel olarak cavea çalışmalarında alanın farklı noktalarında değişken buluntu katmanları izlenmiştir. Summa caveada yapının diğer bölümlerindeki kazılarda karşılaşılan katmanlardan farklı bir tabakalaşma olduğu izlenmiştir. Söz konusu alanda 0,00 m ile – 1,50 m seviyeleri arasındaki ilk katmanda, yapının yaslandığı tepenin yamaçlarından akıntı olarak indiği anlaşılan ve içinde seramik buluntularının yoğun olduğu bir katman tespit edilmiştir. Bu katmanın akıntı bir katman olduğunun kanıtı, içerdiği seramik ve sikke buluntularının Hellenistik Dönem’den Geç Antikçağ’a kadar geniş bir zaman dilimine ait olduğunun tespit edilmesidir. Ayrıca bu katmanda seramik buluntuları yanında hayvan kemiklerinin de olduğu gözlemlenmiştir (**Lev. XV, 1–2**). – 1,50 m ile – 3,00 m seviyeleri arasındaki ikinci katmanda ise, söz konusu seramik parçaları ile birlikte binanın üst örtüsüne ait çatı kiremidi parçalarına – seyrek de olsa– rastlanılmıştır (**Lev. XVI, 1**). Üst caveadaki dolgunun daha sonraki dönemlerde karıştırıldığını gösteren somut bir veri de cavea da ortaya çıkarılan künk sırasındadır; Summa caveanın üst sıralarından itibaren başlayıp diazomaya doğru devam eden, buradan da diazomadan parodosa açılan kapıdan geçirilerek merdivenli koridordan (kuzey) parodos içine ve burdan da yapı dışına doğru ulaştırılan bir künk hattı bulunmuştur. Künk hattı döşenirken özellikle de hat doğrultusunda dolgunun karıştırıldığını düşünmek yanlış olmayacaktır.

Diazoma ve ima cavea kazılarında içinde yapının yıkım evrelerine ilişkin malzemenin bulunduğu katmanlar daha net bir şekilde görülmeye başlanmıştır. Söz konusu katmanlar ve içerdikleri buluntuların yoğunluğunun, orkestraya doğru indikçe arttığı izlenmiştir¹¹⁹. Bu alanda özellikle 3,00 m ile – 4,50 m seviyeleri arasında binaya ait yıkıntı harç ve tuğla parçalarından oluşan bir katman tespit edilmiştir. Söz konusu katmanda Geç Antikçağ seramik buluntularının sona erdiği anlaşılmıştır. Caveadaki son toprak katmanı – 4,50 m ile – 5,00 m seviyeleri arasında belgelenmiştir. Bu katman, tamamıyla bir kül tabakasından oluşmakta ve

¹¹⁹ Sadece ima caveanın kuzey tarafındaki ilk kerkis boyunca, orkestranın hemen üstüne kadar olan bir kısımda söz konusu katmanlar görülmemiştir. Bu durumun sebebi; S. Başer dönemindeki sondaj kazısının yapının bu kısmında yapılmış olmasıdır. Ayrıca bu alandaki kazılarda söz konusu kazılar sırasında kullanılmış birkaç yiyecek-içecek ambalajına da rastlanılmıştır. Belki de bunlar, alanın kazıldığının bilinmesi için bırakılmıştır. Bk.: Başer, 1990.

binanın korkunç bir yangın felaketine maruz kaldığını kesin olarak kanıtlamaktadır (**Lev. XVI, 2; XVII, 1–2**). Oturma sıralarının çoğunluğu, yoğun bir kül tabakası ile örtülü durumda bulunmuştur. Bu tabaka altından ortaya çıkarılan sıraların tamamında –ısı kaynaklı– çatlaklar ve kırılmalar olduğu anlaşılmıştır. Kül katmanının kalınlığı, summa caveadan orkestraya doğru giderek artmıştır.

Pulpitum ve orkestradaki kazılarda katmanlaşmanın daha yoğun buluntu içeriğiyle birlikte, cavea dolgusu ile benzer olduğu görülmüştür. Pulpitumda genel olarak üst seviyelerde Geç Antikçağ buluntuları ile karşılaşmıştır. Özellikle de pulpitumun merkezinde – 0,90 m ile – 1,55 m seviyeleri arasında bir seramik atık alanı ortaya çıkarılmıştır (**Lev. XVIII, 1–2; XIX, 1–2**). Alanın atık alanı olarak nitelenmesinin sebebi, yoğun miktardaki amorf seramik malzeme ile birlikte, hayvan kemikleri ve çeşitli evsel atıkların bir arada bulunmasıdır. Yaklaşık üç metre karelik bir alana yayılan atık alanında sağlam durumda 45 unguentarium ve onlarca kasa seramik parçası tespit edilmiştir.

Geç Antikçağ katmanı dışında pulpitum ve orkestra dolgusunda benzer katmanlar izlenmiştir. Her iki alanda da Geç Antikçağ katmanının altında yapının yıkım evrelerini açıklayan üst üste iki önemli tabaka tespit edilmiştir: Bu tabakaların ilki 1,50 m kalınlığında olup içinde yoğun olarak yapının skene fronsunun mimari ve plastik dekorasyon parçalarını barındırmaktadır. Katmandan çok sayıda kırık durumda heykel, sütun, kaplama levhası ve mermer pervaz bulunmuştur. Özellikle de heykel buluntuları, parçalara ayrılmış durumda belgelenmiştir (**Lev. XX, 1–2; XXI, 1–2**). Öyle ki, el ve ayak parmakları, giysilere ait çok sayıda küçük parça yoğun bir şekilde ortaya çıkarılmıştır. Yangın felaketinin de etkisi olmakla birlikte, heykellerin küçük parçalar halinde ve oldukça dağınık olarak bulunması, bunlara yönelik bilinçli bir tahribata işaret etmektedir. Olasılıkla yangın sonrasında yerinde kalan ancak yangın nedeniyle zaten kılcal çatlakların olduğu heykeller, Geç Antikçağ'daki bilinçli tahribatlar sonucunda da oldukça küçük parçalara ayrılarak tamamen dağıtılmışlardır. Heykel buluntularının dağınık ve küçük parçalar halindeki buluntu durumunun en makul açıklaması budur. Heykel buluntularından ikisi kısmen korunmuş durumda bulunmuştur. Bunlardan ilki, kuzey parodos içinde ortaya çıkarılmıştır. Heykelin sadece kalça ve gövde bölümü kısmen izlenmektedir¹²⁰ (**Lev. XXII, 1; Kat. 136**). Kollar, bacaklar ve başına ilişkin herhangi bir parça ele geçmemiştir. Korunan kısımlarından çıplak bir erkek figürünün betimlendiği anlaşılmaktadır. Heykel parçası, gövdenin hafif sola dönmüş ve öne doğru eğilmiş vaziyetiyle sandaletini bağlayan Hermes tiplmesi ile oldukça benzer bir duruş sergilemektedir. İkinci

¹²⁰ Heykelin kalça ve gövdesine ait parçalar, kuzey parodos içinde farklı noktalarda bulunmuş daha sonra bu parçalar, birleştirilmiştir.

kısmen korunmuş heykel de pulpitemun güney parodos ile kesiştiği alanda açığa çıkarılmıştır (**Lev. XXII, 2; Kat. 137**). Bu heykel, bir Nike'yi betimlemektedir. Nike'nin kanatlarından sadece biri kısmen korunmuştur. Heykelin dikkat çeken özelliklerinin başında kanat pullarında izlenen kırmızı boya kalıntıları gelmektedir. Söz konusu iki heykel dışında pulpitemdaki kazılarda 11 farklı mermer heykele ait yüz ve baş parçası (**Kat. 139, 141–147, 149–151**), küçük bir aslan başı parçası (**Kat. 148**), üzerinde sarı ve kahverengi boya kalıntıları olan saç perçemi parçaları (**Kat. 153**), sarı ve kahverengi boya kalıntılarının izlendiği 6 sandaletli ayak parçası (**Kat. 155**), çok sayıda el parçası (**Kat. 154**) ve yaklaşık 15 kasa farklı uzuvlara ait heykel parçası bulunmuştur.

Heykel parçalarının ve yapıya ait mimari dekorasyon parçalarının yoğun olarak belgelendiği ilk yıkım tabakasının kaldırılmasının ardından ikinci bir yıkım tabası ile karşılaşmıştır. Bu tabaka, yapının geçirdiği büyük yangının neden olduğu yoğun bir kül katmanından oluşmaktadır. Ayrıca söz konusu katman hem orkestra hem de pulpitemda zemin seviyesine dek inmekte ve dolayısıyla yapıdaki son tabakayı göstermektedir. Bu tabaka ortalama 0,90 m kalınlığında olup orkestra ve pulpitemun zemin seviyelerine dek kesintisizce sürmektedir (**Lev. XXIII, 1–2**). Tabaka, yangın sonucunda oluşan kül ve içindeki yapıya ait taş ve metal mimari aksamlardan oluşmaktadır. Yangın katmanında –özellikle de pulpitemda– yer yer yanmış ahşap kütleleri ile de karşılaşmıştır (**Lev. XXIV, 1**). Yangın tabakasının kalınlığı ve içindeki mimari parçaların durumu, yapının oldukça şiddetli bir yangına maruz kaldığını göstermiştir. Heykel parçaları ve mermer levhaların büyük çoğunluğu yüksek ısıdan dolayı eriyerek kireçleşmiştir. Çatıya ilişkin metal aksamların da bir kısmının eriyerek tuğla parçalarına yapıştığı görülmüştür¹²¹ (**Lev. XXIV, 2**). Skene frons dekorasyonunun mimari

¹²¹ Kibyra Odeionu'nundaki yangın felaketinin etkilerinin bir benzeri, Atina'daki Herodes Attikus Odeionu'nda da kaydedilmiştir. Her iki yapıda da yangın felaketlerine ilişkin veriler, çarpıcı şekilde benzerdir. Bu nedenle Herodes Attikus Odeionu'nda yaşanan yangın felaketinin etkilerini R. Meinel'den doğrudan alıntılararak burada aktarmak yerinde olacaktır: *“En alt tabakada yapının maruz kaldığı korkunç yangın felaketinin izleri vardır. Yangının şiddeti önemli olmalıydı, çünkü yangın tabakasının altındaki zemin önemli yangın hasarı gösteriyor; mermer kısmen közler tarafından kireç haline getirildi ve ısı çıkıntılı oturma sıralarının büyük kısmının hasar görmesine neden oldu. Ayrıca caveanın üst yarısı da yangından etkilenmiş; oturma sıraları siyah bir renge bürünmüştü. Kısmen kırılmış ve yüksek kalitede olan kiremitlere ek olarak, düz fayanslar ve kül ve kömür tabakasında mimari elemanlar ve heykel parçaları, ayrıca paslı metal kütleleri bulunmaktadır. Metal parçalar çoğu zaman ısı nedeniyle kiremitlerle kaynaşmış ve kümelennmiştir. Erimiş metal heykellerden veya çatı konstrüksiyonunun metal donanımlarından oluşan büyük öbekler bulundu. Bunlar arasında, bazen tek tek ve 0,30 m uzunluğa kadar kısmen topaklanmış halde bulunan çiviler ve ayrıca, tavan arasındaki kirişlerin birleşim yerlerinde bir arada tutulduğu uzun demir halkalar ve bantlar bulunur. Yangın felaketi binayı şaşkırtıcı derecede aniden vurdu öyle ki, insanlar kaçmaya vakit bulamadan öldü. İki kişinin yanmış kemikleri yangın tabakasının altında veya içinde bulundu. İskeletlerden biri, karnı üzerinde yatıyordu sanki odanın tavanı kaçarken üzerine düşmüş ve onu yakmış gibiydi. Yangın tuğla, metal parçalar, diğer şeylerin yanı sıra, birlikte erimiş ve felaketin çok hızlı bir şekilde yayılması gerçeğinden, iyi yanıcı malzemenin büyük miktarda mevcut olduğu ve bunun büyük bir ısı geliştirdiği sonucuna varılmalıdır. Odeon'un çatısı için gerekli olduğu gibi, sadece ahşap büyük bir çatı, böylesine taş bir binada, erime süreçleri için gerekli yüksek ısıyı üretebilir.”* bk. Meinel, 1980: 102-103.

elemanları da bu büyük yangın felaketinden fazlasıyla etkilenmişlerdir. Onu ilk kat; onu da ikinci kata ait olan yirmi sütunun tamamı küçük parçalar halinde bu katman içinde bulunmuştur. Sütun başlıkları, parçalar halinde ve bazı yüzeyleri kireçleşmiş durumda ortaya çıkarılmıştır. Skene frons dekorasyonunu oluşturan entablatur bloklarının büyük çoğunluğu doğrudan yangın tabakasında ve pulpitum zemini üzerinde ortaya çıkarılmıştır (**Lev. XXV, 1–2**). Blokların bir kısmı da orkestrada belgelenmiştir.

Orkestrada yürütülen kazılarda da yangın tabakasına ilişkin önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu alandaki kazılarda özellikle de yapının çatı konstrüksiyonu için tasarlanan demir kenet ve kelepçeler ile farklı uzunluklardaki çiviler yoğun şekilde bulunmuşlardır (**Lev. XXVI, 1–2**). Özellikle de bu alandan bulunan 1700 adet demir çivi¹²², en dikkat çekici buluntu grubunu oluşturmaktadır. Orkestradaki yangın tabakasının içinde yoğun miktarda tuğla ve çatı kiremidi parçası da bulunmuştur (**Lev. XXVII, 1–2**). Tuğla buluntuları, çok yoğun olarak yapının çatısına ilişkin demir aksamlarla birlikte gün yüzüne çıkarılmışlardır. Bu veri, söz konusu malzemenin de çatıda kullanılmış olabileceğini göstermektedir. Orkestra zemini, yoğun kül tabakasının kaldırılmasının ardından ortaya çıkarılmıştır (**Lev. XXVIII, 1–2**). Bu alandaki dikkat çekici buluntulardan küçük bir kadın başı, orkestranın merkezine yakın bir noktada bulunmuştur. Başın altın yıldızla boyalı saçları tamamen sağlam durumdadır (**Lev. XXIX, 1; Kat. 140**).

Orkestra kazılarının diğer önemli plastik buluntuları da iki bronz heykel olmuştur: Heykellerden biri orkestranın kuzey (**Lev. XXIX, 2; Kat. 156**), diğeri de güney köşesinde yoğun bir yangın tabakası içinden gün yüzüne çıkarılmıştır (**Lev. XXX, 1; Kat. 157**). Bronz heykellerin her ikisi de direkt zemin üzerinde ve yangının neden olduğu yüksek ısı nedeniyle eriyerek zemine yapışmış bir durumda belgelenmişlerdir (**Lev. XXX, 2; XXXI, 1**). Bu erime sonucu oluşan yapışma ve parçalardaki dağılma risklerinden dolayı heykelleri zeminden kaldırma çalışmaları oldukça zorlu ilerlemiş, eserler yerlerinden sökülürken bazı parçaları zemine ait mermer plakalarla birlikte alınmak zorunda kalınmıştır. Bronz heykellerin üzerinde çatının ahşap kalaslarının izleri kalmıştır. Her iki heykel de yüksek ısı nedeniyle tanımlanamaz duruma gelmiştir. Buna rağmen heykellerin bütün parçaları bulunmuştur¹²³. Heykellerin ortalama yükseklikleri yaklaşık 1,70 m olarak ölçülmüştür. Heykellerin buluntu durumları, yapıdaki orijinal konumlarını da açıklamıştır. Yukarıda da değinildiği üzere bronz heykeller, orkestranın ön köşelerinde bulunmuşlardır. Buldukları noktaların gerisinde analemma

¹²² Çiviler, çatı başlığı altında ele alınmıştır.

¹²³ Yangın felaketi sebebiyle oldukça kötü durumda bulunan her iki bronz heykel de tanımlanamaz durumdadır. Söz konusu heykeller, şu anda Burdur Müzesinde koruma altına alınmışlardır. Önümüzdeki dönemde bunlara yönelik konservasyon işlemlerinin yapılması planlanmaktadır.

duvarlarının birer dikdörtgen postament biçiminde sonlanan uçları yer almaktadır. Her iki postamentin de üzerinde dübel yuvası vardır. Dolayısıyla bronz heykellerin biri analemma duvarının kuzey, diğeri de güney ucundaki postamentlerin üzerine yerleştirilmiş olmalıdır. Bronz heykellerin buluntu durumlarından anlaşılan bir diğeri önemli bilgi de yangın felaketinin yapı henüz orijinal durumuyla kullanımdayken gerçekleşmiş olduğunun anlaşılmasıdır. Çünkü bronz heykeller, direkt orkestra zemini üzerinde ortaya çıkarılmıştır. Zemin ile heykeller arasında toprak yoktur. Bu bilgi, yangın felaketi sırasında heykellerin orijinal yerlerinde olduğunu; çatının kalaslarının bina içine doğru çökmesiyle birlikte, orkestraya doğru düştüklerini ve kazı çalışmalarına dek el değmeden kaldıklarını göstermiştir. Orkestradaki bir diğeri önemli buluntu da merkez aksının oturma sıraları yönünde bitiminde bulunan bronz parçaları olmuştur. Bronz heykeller gibi, bu parçalar da eriyerek zemine yapışmış bir halde açığa çıkarılmışlardır (**Lev. XXXI, 2; Kat.**). Bronz parçalar üzerinde yürütülen konservasyon çalışmaları sonucunda bu parçaların aslan ayaklı bir masaya ait oldukları; dolayısıyla bronz heykeller gibi, masanın da yangın sırasında orijinal yerinde olduğu anlaşılmıştır¹²⁴.

Yangın tabakasından elde edilen bulgular, yapının bir çatı örtüsüne sahip olduğunu kesin bir şekilde kanıtlamıştır. Bu yangın, yapının çatısını tamamen yok etmiştir. Ayrıca, skene frons dekorasyonuna ait mimari ve plastik unsurlar da yangından fazlasıyla etkilenerek parçalara ayrılmıştır. Özellikle de plastik süslemeye ait bazı parçalar toz halinde bulunmuşlardır. Yapı, bu felaketin ardından tekrar onarılmamış, orijinal kullanım evresi son bulmuştur. Özellikle orkestrada ortaya çıkarılan buluntuların, yangın tabakası içinden ve hiç dokunulmadan günümüze ulaşması, yangının bina henüz kullanımdayken meydana geldiğini de göstermesi açısından önemlidir.

Kazı çalışmaları sonucunda toprak katmanlarından elde edilen küçük buluntuların yanı sıra, yapının Geç Antikçağ'da kullanım aşamalarını gösteren –küçük çaplı– yapı kalıntıları ve ilişkili düzenlemeler de açığa çıkarılmıştır. Kuzey parodosun kemerli cephesi, bir moloz duvarla sınırlandırılmıştır. Kuzey parodos girişindeki bu duvar, kısmen korunagelmıştır (**Lev. XXXII, 1**). Parodosun iç kısmına girişin dar bir kapıyla yapılmasına olanak sağlayan bu duvar, iç kısmın yaşam alanı olarak kullanıldığını gösteren bir veridir. Duvarın tamamı, Odeion'a ait blokların devşirilmesiyle örülmüştür. Örneğin kapının söveleri için pulpitudaki postamentlerden ikisinin profilli üst (şapka) blokları, kullanılmıştır. Ön kısmı bu duvarla sınırlanmasına rağmen, parodosun iç kısmında herhangi bir mimari düzenleme tespit edilememiştir.

¹²⁴ Bronz masa için bk. Demirer, 2013: 102-103, kat. no. J1a-f.

Güney parodosun da iç kısmında devşirme malzemelerle oluşturulmuş ve doğrudan zemin üzerinden yükselen bir duvar kalıntısı ortaya çıkarılmıştır (**Lev. XXXII, 2**). Bu duvarın yanında skene duvarının önüne ve direkt zemin üzerine, çatı kiremitlerinin birleştirilmesi yapılmış –pithos benzeri– derin ve geniş bir çanak yerleştirilmiştir (**Lev. XXXIII, 1**).

Kazı çalışmalarında belgelenen bir diğer önemli veri de Odeion'un orijinal yıkım tabakalarından biri olan tuğla katmanının pulpitum üzerinde kabaca düzenlendiğinin görülmesidir. Benzeri bir durum güney parodos için de geçerlidir: Bu parodosun içinde –1,20 m kodunda bir seramik atık alanı tespit edilmiştir (**Lev. XXXIII, 2**).

2.2.3. 2011 Kazıları

2011 yılında gerçekleştirilen Odeion kazıları¹²⁵, yapının skene koridoru ve önündeki stoasını açığa çıkarmaya yönelik olmuştur. Alandaki kazı çalışmalarına yapının kuzey köşesinden başlanmıştır. Kazı etkinliklerinde belgeleme, alanın karelajlara bölünmesi yöntemi ile yapılmıştır. Bu yöntemde kazı alanı 10,00 x 7,00 m ölçülerinde yedi karelaja bölünmüştür (**Lev. XXXIV, 1**). Karelajlar, kazı alanının kuzey sınırından itibaren A1–A7 olarak adlandırılmıştır. A kodlu karelaj serisine dâhil olan alanlarda kazı çalışmalarının tamamlanmasının ardından, aynı belgeleme yöntemiyle B serisi karelajları oluşturulmuştur. Belgeleme işlemlerinde yapının iç kısmında +1272 kodu için belirlenen 0 noktası, ön kısımdaki dolgu seviyesinde + 0,48 m koduna tekabül etmiştir.

+ 0,48 m kodundan itibaren sürdürülen çalışmalarda toprak tabakaları içerdikleri malzemeye göre sınıflanmıştır. Bu belgeleme metodunda tabakalar Ta1'den (tabaka1) başlanarak isimlendirilmiştir.

2.2.3.1. A1–3 Tabakaları

A1–3 karelajlarında ilk tabaka (Ta1), benzer bir malzeme içeriğine sahiptir. Ta1, alanın başlangıç kodu olan +0,48 m. seviyesi ile + 0,19 m. seviyeleri arasında belgelenmiştir. Ta1'de oldukça yoğun miktarda Geç Antikçağ unguentarium parçası ve tıpası bulunmuştur (**Lev. XXXIV, 2; XXXV, 1**). + 0,19 m seviyesinden itibaren gözlemlenen Ta2'nin belirleyici özelliği içerisinde yoğun miktarda çatı kiremidi ve tuğla parçası barındırmasıdır. Söz konusu parçalar arasında unguentarium buluntuları da yer almaktadır. Bu tabaka geç dönem yapılarının yıkımı ile ilişkili olmalıdır. Ta2, –0,19 m seviyesinde son bulmuştur (**Lev. XXXV, 2**).

¹²⁵ Kazı raporları için bk. Özüdoğru ve Dökü 2012: 46 vd.; Özüdoğru ve Dökü, 2013: 159-163.

A1–3 karelajlarında belgelenen üçüncü tabakada (Ta3), ilk iki tabakanın malzemesi bir arada görülmekle birlikte bu tabakanın asıl ayırt edici niteliği, günlük kullanım kap parçalarının da yoğun olarak görülmesidir. A1–3 karelajlarındaki son katman Ta4 olmuştur. Bu katmanla birlikte söz konusu karelajlarda stoanın mozaik tabanına ulaşılmıştır. Söz konusu tabaka içinde sağlam ya da parçalar halinde az sayıda unguentarium ve günlük kullanım kap parçaları bulunmuştur. A1–3 karelajlarında zemin üzerinde yer yer bir yangın tabakasının izlerine de rastlanılmıştır.

A1–3 karelajlarındaki buluntu tabakalarında, genel olarak seramikler yoğunlukta olmuştur. Seviye farklılıkları olmasına rağmen A1–3 karelajlarındaki katmanlar buluntu kontekstleri bakımından Odeion'un iç kısmındaki Geç Antikçağ katmanlarının buluntuları ile benzerlik göstermektedir.

2.2.3.2. A4–7 Tabakaları

Odeion Stoası'nın merkezi ve güney yarısını kapsayan A4–7 karelajlarındaki kazılarda birbirinden oldukça farklı katmanlarla karşılaşmıştır: Yaklaşık olarak stoa alanının merkezi kısmını kapsayan A4 ve 5 karelajlarının son tabakalarında doğrudan stoanın orijinal malzemesini kapsayan katmanlar belgelenmiştir. Bu alanda –0,25 ile –0,71 kodları arasında içinde yoğun miktarda tuğla ve çatı kiremidi barındıran Ta–3 tespit edilmiştir. Söz konusu tabakanın kapsadığı tuğla ve çatı kiremidi parçaları yapının stoasının orijinal yıkıntı tabakasını oluşturmaktadır (**Lev. XXXVI, 1**). Bu tabakanın yoğunluğu, özellikle de stoanın basamaklı ön sınırında artmıştır. Öyle ki, bir alanda tuğlalar kütle halinde üst üste yıkılmış vaziyette bulunmuşlardır (**Lev. XXXVI, 2**). Stoanın söz konusu kısmındaki kazılarda herhangi bir taş mimari buluntusuyla karşılaşılmamış olup, bunun yerine oldukça yoğun şekilde tuğla ve çatı kiremidi katmanlarıyla karşılaşmıştır. Bu tabakanın ardından –0,71 m ile –1,30 m, seviyeleri arasında bu karelajların son tabakası olan Ta–4 belgelenmiştir. Bu tabakanın kaldırılmasının ardından stoanın mozaik tabanına ulaşılmıştır. Son tabaka, oldukça önemli veriler sunmuştur. Çünkü bu tabaka, oldukça yoğun bir yangın katmanından oluşmaktadır (**Lev. XXXVII, 1–2**). Yangın tabakası içinde tuğla, çatı kiremidi, mermer kaplama plakaları ve az miktarda heykel parçası bulunmuştur.

Stoa kazılarında saptanan yangın tabakası, doğrudan zemin kodu üzerinde bulunmasından dolayı, Odeion'un iç kısmında belgelenen yangın tabakası ile benzerdir. Her iki alanda da zemin seviyesinin üzerinde bu tabakayla karşılaşmıştır. Bu önemli tabaka verisi, Odeion'un iç bölümünde çatı ve skene fronsun yıkımına neden olan yangının, stoaya da sıçrayarak yapının bu bölümünü de tahrip ettiğini göstermiştir. Yangının dönemini, meydana

gelme sebebini ve öncelikle yapının hangi kısmında başladığını gösteren herhangi bir kazı verisi ele geçmemiştir. Bu konu hakkında tek veri, Odeion ve önündeki stoadan oluşan görkemli yapı kompleksinin, büyük bir yangın sonucunda tahrip olarak kullanımının son bulduğudur.

A6–7 karelajlarında yapılan kazılarda ise katmanların büyük oranda birbirine karıştığı ve içeriklerinin (sikke, semik vb.) daha çok Geç Antikçağ bağlantılı olduğu görülmüştür. Bu duruma neden olan faktörler, söz konusu alanda inşa edilen Geç Antikçağ Hamamı ve alandan geçirilen künk sıraları olmalıdır. Mozaik döşemin güney yarısı, aynı zamanda hamamın avlusu olarak kullanılmıştır. Çünkü hamam giriş kapısının eşiği ile stoanın zemin kodu yaklaşık olarak aynı seviyededir (**Lev. XXXVIII, 1**). Dolayısıyla bu kullanım evresinde alandaki orijinal dolgu temizlenmiş olmalıdır. Hamamın kullanım dışı kalmasından sonra da, yapının ön alanından çok sayıda künk hattı geçirilmiştir. Odeion’u güney taraftan sınırlayan çevre duvarına paralel olarak uzatılan bu hatlar, hamamın önündeki alandan geçirilerek kuzeye doğru yönlendirilmişlerdir (**Lev. XXXVIII, 2; Lev. XXXIX, 1**). Söz konusu künkler, hamamın zemin koduna göre oldukça yukarıda olan bir seviyeden itibaren tespit edilmiştir. Dolayısıyla yapının kullanımının sona ermesinin ardından, çevredeki daha geç yapı gruplarına su temini için döşendiklerini belirtmek yanlış olmayacaktır. Bu hatlar da, söz konusu alandaki dolgunun içeriğinin daha fazla değişmesine neden olmuş olmalıdır. Dolayısıyla söz konusu etkenler, stoanın merkezi bölümünde yoğun şekilde belgelenen yangın ve diğer katmanların güney yarısında ancak yer yer izlenebilmesine neden olmuştur. Bu alanda farklı olarak sadece 0,00 m –0,25 m kodları arasında olan ve tamamıyla bir akıntı çakıl yığınının oluştuğu bir katman belgelenmiştir. Konuyu özetlemek gerekirse; yapının stoa bölümündeki kazılarda Geç Antikçağ yapılaşmalarının yoğun olduğu alanlarda, yapının yangınla yıkımı ve ardından gelen evreleri gösteren düzgün bir stratigrafi ile karşılaşılmamıştır. Alanın daha net tabaka kronolojisini gösteren kesitlere sadece merkezi bölümündeki kazılarda yer yer rastlanılmıştır (**Lev. XXXIX, 2; Lev. XL, 1**).

Stoa kazıları sonucunda yapının mozaik zemini, yapının merkezi boyunca sıralanan sütun kaideleri ve ön kısmındaki basamaklı düzenleme tamamıyla açığa çıkarılmıştır (**Lev. XL, 2**). Ancak kazı çalışmalarında stoanın sütunları ve üst yapısına ilişkin iki küçük sütun başlığı parçası dışında herhangi bir mimari bulguya rastlanılmamıştır¹²⁶. Bu durum Geç Antikçağ’da sütunların yerlerinden sökülerek taşındığını göstermiştir.

¹²⁶ Stoa’nın sütunlarına ait dört tambur, bir sonraki yıl stoa çevresinde yapılan kazılarda bulunmuştur. bk. aşağıda 2012 yılı kazıları.

2.2.3.4. Geç Antikçağ Yapıları

Stoa kazı çalışmalarında bir dizi Geç Antikçağ yapı kalıntısı açığa çıkarılmıştır. Stoa'nın güney doğu köşesinde bir Geç Antikçağ Hamamı¹²⁷ (**Lev. XLI, 1**), kuzey sınırında iki odalı bir mekân (**Lev. XLI, 2**) ve bu mekânın çevresinde olasılıkla seramik üretimine yönelik küçük ölçekli iki havuz yapısı ortaya çıkarılmıştır (**Lev. XLII, 1; Lev. XLII, 2**). Geç Antikçağ Hamamı'nı batı taraftan sınırlayan duvar, direkt olarak mozaik zemin üzerine oturtulmuştur. Bu yapının mimarisi ve buluntu kontekstleri, MS V. yüzyılda inşa edilip, VI. yüzyıl boyunca faal olarak kullanıldığını göstermiştir¹²⁸.

Stoa'nın kuzey bitiminde konumlanan iki odalı yapının da güney sınır duvarı, mozaik zemin üzerine yerleştirilmiştir (**Lev. XLIII, 1**). Bu yapının ön odası, *opus spicatum* yöntemiyle döşenmiştir¹²⁹. İlk odanın zemin seviyesinde çok sayıda Geç Antikçağ unguentariumu sağlam durumda bulunmuştur. Dolayısıyla mekânın seramik üretimine yönelik bir işlevi olduğu anlaşılmıştır. Mekânın çevresinde belgelenen küçük boyutlu havuzların¹³⁰ etrafında sürdürülen kazılarda, yoğunluğunu Geç Antikçağ unguentarium kaplarının oluşturduğu çok sayıda seramik buluntusu belgelenmiştir (**Lev. XLIII, 2**). Seramik buluntuları, yapıların mimarisi ve konumları, bu yapıların da MS V.–VI. yüzyıllar arasında inşa edildiğini göstermiştir.

2.2.4. 2012 Yılı Kazıları

Odeion yapısında üçüncü kazı dönemi yapının stoasının ön alanına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir¹³¹. Bu dönem, yapıdaki kazı etkinliklerinin son sezonu olmuş ve üç kazı dönemi sonunda Odeion “tüm yönleriyle” ortaya çıkarılmıştır (**Lev. XLIV, 1**).

Bu dönem kazılarının sonuçları da önceki dönemlerle paralel ilerlemiştir. Stoa'nın yakın çevresinde küçük ölçekli yapı grupları belgelenmiştir. Tabakalar ve içerdikleri buluntular yine çok büyük oranda MS V.–VII. yüzyıllar arasında olmuştur.

2012 kazı çalışmaları sonucunda farklı evrelere ait 26 sıra künk sistemi de ortaya çıkarılmıştır (**Lev. XLIV, 2**). Künklerde çaplar, 0,10 m ile 0,15 m arasında değişmektedir. Künk birleşim noktaları seramik parçaları ve kireç harç ile desteklenmiştir. Ayrıca bazı künklerde havalandırma/kontrol açıklıklarının bırakıldığı da görülmüştür.

¹²⁷ Bu yapı ayrıntılı olarak yayınlanmıştır. bk. Özüdoğru ve Tarkan: 2018.

¹²⁸ Özüdoğru ve Tarkan, 2018: 191.

¹²⁹ Bu yapının *opus spicatum* döşemi, yüksek lisan tezi kapsamında incelenmiştir. bk. Sayın, 2015: 68.

¹³⁰ Havuzların daha detaylı tanımları için bk. Özüdoğru ve Dökü, 2013: 162 vd.

¹³¹ Kazı raporu için bk. Özüdoğru ve Dökü 2013b: 51.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAPI TANIMI¹³²

3.1. Yapının İsimlendirilmesi ve Değerlendirme

Kibyra Odeionu, cavea ve sahne binasından oluşan asıl yapı ve bunun da önünde uzanan stoa olmak üzere, temel olarak iki ana kısımdan oluşmaktadır (**Lev. XLV, 1–2**). Yapının her iki ana bölümünün de antik dönem isimlendirilmesi *in-situ* yapı yazıtlarına göre, kesin olarak belirlenmiştir. İlgili bölümde detaylı olarak tanımlandığı üzere, yapının ön kısmı boyunca tabanı mozaik döşemli bir stoa uzanmaktadır. Stoa'nın mozaik zemininde biri kuzey, biri merkez ve biri de güney kenarında olmak üzere üç adet yazıt panosu yer almaktadır (**Lev. XLVI, 1–2**). Güney kenardaki yazıt panosunda mozaik zeminin yapım işiyle bağlantılı olarak "...*stoa'nın önündeki Olympeios Odeionu'nun...*" ifadesi açık bir şekilde okunmakta ve böylelikle de yapının iki ana kısmının da antik dönem adlandırması kesin bir şekilde belirlenmiş olmaktadır¹³³.

Stoa yazıtlarında kaydedilen "odeion" adlandırması, Anadolu sınırları içindeki Roma İmparatorluk Dönemi çatılı teatral yapıların isimlendirilmesi konusuna, yeni bir katkı sunan oldukça önemli bir veridir. Aşağıda odeion teriminin ortaya çıkışı ve ilgili edebi ve epigrafik kayıtlar aktarılarak konunun genel bir değerlendirmesi yapılmıştır:

Yunanca "ὄδη" (ode= şarkı, türkü) kelimesinden türetilen "ὄδειον" (odeion= müzikal performansların yapıldığı yer) terimi, yazınsal ve epigrafik kaynaklarda MÖ V. yüzyıldan MS VI. yüzyıla kadar kullanıla gelmiş olup ayrıca daha geç olarak MS XII. yüzyıl Bizans kaynaklarında da karşımıza çıkmaktadır¹³⁴. Bir yapıyla bağlantılı olarak odeion ifadesi ilk kez, MÖ V. yüzyılda Atina'da inşa edilen ve Perikles'e atfedilen yapı için kullanılmıştır¹³⁵. Bu yapının odeion olarak tanımlanması tamamıyla antik kaynak anlatımlarına dayanmaktadır¹³⁶. Modern araştırmalar söz konusu yapının, dörtgen bir çevre duvarı ile çevrelenmiş çok sütunlu

¹³² Kibyra Odeion'unun tanımlanmasında hem Latince hem de Yunanca terminoloji kullanılmıştır. Bunun nedeni, tanımlanan kısmın işlevini ve yapısını en uygun şekilde belirten isimlendirmenin tercih edilmeye çalışılmasıdır. Örneğin yapının alçak sahnesi için *pulpitum*; kanatlardaki giriş koridorları için de *parodos* terimi en uygun karşılık olarak durmaktadır. Tiyatro terminolojisi hakkında özellikle Dörpfeld ve Reisch, 1896: 276 vd.; ayrıca Fiechter, 1914: 97 vd. genel kabul gören bilgiler içermektedirler. Bu yayınların yanında terminoloji konusu için bk. Öztürk, 2009: 8; Piesker ve Ganzert, 2012: 1 vd.; Genel olarak, Anadolu'daki teatral yapıların tanımlanmasında en yaygın tercih edilen terminoloji Latince ve Yunanca'nın birlikte kullanımı olmuştur. Bu yorumun örnekleri için bk.: Korkut ve Grosche, 2007; Zabrana, 2018; Bier, 2011; Bier, 2018; Öztürk, 2009; Piesker ve Ganzert, 2012.

¹³³ Alten-Güler ve Tarkan, 2020: 78.

¹³⁴ Meinel, 1980: 24.

¹³⁵ Antik kaynak anlatımı için bk. Plutarkhos, Perikles: 13. 6.; Ayrıca bk. Meinel, 1980: 135; Zabrana, 2018: 217.

¹³⁶ Plutarkhos, Perikles: 13. 6.

bir salon biçimine sahip olduğunu göstermiştir¹³⁷. Yapı, bu özelliği ile bilindik odeion mimarisinden oldukça farklıdır. Ancak her halükarda Perikles Odeionu, anıldığı isim bakımından bu konuda bilinen en eski yapıdır. Perikles Odeionu'nun ardından odeion ifadesi, Roma Dönemi'ne kadar bazı özel binalar için oldukça nadiren kullanılmıştır¹³⁸. Roma Dönemi'nde odeion olarak nitelenen en eski bina MÖ 16 – 13 yıllarında M. Vipsanius Agrippa tarafından finanse edildiği bilinen Atina Agorası'ndaki yapıdır¹³⁹. Bu yapının da odeion olarak tanımlanmasında temel dayanak antik kaynak anlatımları olmuştur¹⁴⁰.

Sueton, İmparator Domitianus'un biyografisinde, imparatorun yapı faaliyetlerinden söz ederken diğer işlerin yanında Roma'da bir odeion inşa ettirdiğini de belirtmiştir¹⁴¹. Söz konusu odeion yapısının MS 86'daki capitol oyunlarıyla bağlantılı olarak inşa edildiği önerilmektedir¹⁴². Dolayısıyla bu değini, teatral bir yapının MS I. yüzyılda odeion olarak isimlendirildiğini göstermesi açısından önemlidir.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde –yukarıda değinilen– antik kaynak anlatımları dışında odeion terimini içeren epigrafik veriler de kaydedilmiş olup, bunlar da azımsanmayacak saydadırlar¹⁴³. Roma İmparatorluk Dönemi için odeion ifadesini içeren en erken tarihli yazıt, Gortyn'de (Girit) ele geçmiştir¹⁴⁴. Her ne kadar bu yazıt, *in-situ* olarak bulunmasa da Gortyn'deki teatral binanın yakınında bulunmasından dolayı söz konusu binanın bir odeion olduğundan şüphe edilmemiştir¹⁴⁵. Yazıtta, İmparator Trajan'ın “odeum”u restore ettiği bilgisi aktarılmıştır¹⁴⁶. Yazıttaki bilgilere göre, restorasyon işinin MS 100 civarında yapıldığı düşünülmektedir. Yazıtın sağladığı bilgilerden, yıkılan binanın da odeion olarak adlandırıldığı kesin bir şekilde anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Gortyn'de MS I. yüzyılda inşa edilen ve odeion olarak adlandırılan bir yapı söz konusudur¹⁴⁷.

¹³⁷ Yapı son olarak detaylı bir şekilde şu kaynakta yayınlanmıştır. Bk. Shear, 2016: 97 vd., fig. 66-67.

¹³⁸ Zabrana, 2018: 217.

¹³⁹ Bu yapının detaylı tarihlemesi için bk. Thomson, 1950: 89 vd.; Meinel, 1980: 57-58.

¹⁴⁰ Pausanias'a göre söz konusu yapı odeion olarak adlandırılıyordu; bk. Pausanias. I, 8, 6; Pausanias'dan sonra yazan Philostratus'a göre ise bu bina -Augustus'un generali M. Vipsanius Agrippa'ya atfen- Agrippeion olarak adlandırılmıştır; bk.: Philostratus II, 5. 4.

¹⁴¹ Sueton, Domitian V.

¹⁴² Meinel, 1980: 28.

¹⁴³ Bu noktada konuyla doğrudan ilişkili olması bakımından sadece odeion terimini içeren veriler değerlendirilmiştir. Odeion ile benzer bir yapıyı tarif eden ‘theatrum tectum’ ve ‘theatrum hyporophion’ gibi isimlendirmeler bu makalede ele alınmamıştır. Söz konusu terimlerin kullanımına yönelik olarak bk. Meinel, 1980: 25 vd.

¹⁴⁴ Yazıtın tercümesi için bk.: Pernier, 1925-1926: 54.

¹⁴⁵ Pernier, 1925-1926: 54-55, fig. 49.

¹⁴⁶ Yazıtın deşifreyonu şu şekilde yapılmıştır: *Imp(erator) Caesar Divi Nervae f(ilius) Traianus Aug(ustus) Germ(anicus) p(ontifex) M(aximus) t(ribuniciae) pot(estatis) III p(ater) p(atriciae) co(n)s(ul) III civitati Gortyniorum Odeum Ruina conlapsum restituit curante L(ucio) Elufriu Severo proco(n)s(ule)* bk. Pernier, 1925-1926: 54, fig. 49.

¹⁴⁷ L. Pernier'e göre, erken odeion, MS 46 yılında Girit Adası'nı vuran depremde büyük zarar görmüş ve yeni odeionun inşası uzun zaman almış olmalıdır. Bk. Pernier, 1925-1926: 55-56.

Gerasa (Ürdün) kentindeki odeionun skene fronsuna ait arşitrav blokları üzerinde yapının açık bir şekilde odeion olarak tanımlandığı yapı yazıtları bulunmaktadır. Bu önemli yazıtlarda odeionun M. Aurelius ve L. Verus'a ithaf edildiği belirtilmektedir¹⁴⁸. Gerasa yazıtları odeion yapılarının tanımlanması konusunda önemlidir. Çünkü bu yazıtlar, *-in-situ* olmasa da direkt olarak yapıya ait arşitrav blokları üzerine kazınmışlardır. Dolayısıyla Gerasa'daki teatral yapının da Roma Dönemi'nde odeion olarak isimlendirildiğine dair önemli bir bilgi kaynağıdır.

Odeion isminin geçtiği bir dizi yazıt da Anadolu'da belgelenmiştir: Bunlardan ilki Selge'de bulunmuştur. Söz konusu yazıt, Yukarı Agora'nın güney doğusunda konumlanan dikdörtgen bir yapının apsis kısmında devşirme olarak kullanılmıştır. Yazıtta, Publia Plancia Aurelia Magniana Motoxaris'in Selge'de finanse ettiği yapılardan bahsedilirken bir odeion yaptırdığı da belirtilmiştir¹⁴⁹. Yazıtın bulunduğu alandaki mimari verilere dayanarak yapının odeiondan dönüştürülen bir bazilika olduğu belirtilmiştir¹⁵⁰.

Odeion yapısından söz eden bir diğer yazıt da Patara'da ele geçmiştir. Söz konusu yazıt *in-situ* durumda olmayıp, Iustinianus devrine tarihlenen bir duvarda devşirme olarak kullanılmıştır¹⁵¹. Yazıtta mimar Dionysios, Patara'daki odeiona büyük bir çatı yaptığı için övünmektedir¹⁵². Yazıtın bulunduğu Geç Antikçağ duvarının yakınlarında ilk evresinde bouleuterion olarak inşa edildikten sonra ikinci evrede odeiona dönüştürülen bir yapı söz konusudur¹⁵³. Dolayısıyla yazıtın işaret ettiği yapı, kentte mevcuttur.

Odeion ifadesinin açık bir şekilde okunduğu önemli bir yazıt da Keles Araştırmaları sırasında keşfedilmiştir. Bu yazıtta "Caeserea kentinin en yüksek dereceli memuru Iunius Cornelius Lysias, odeionu ve heykellerini adadı." ifadesi yer almaktadır. Dolayısıyla bu yazıt da odeion olarak adlandırılan bir yapının varlığını kanıtlar nitelikte bilgiler sağlamıştır¹⁵⁴.

Yukarıda aktarılan veriler skene, skene frons gibi mimari özellikler barındıran üzeri çatılı teatral yapıların özellikle Roma İmparatorluk Dönemi Anadolu coğrafyasında yaygın bir şekilde odeion olarak isimlendirildiğini göstermektedir. Kibyra Odeionu'nda kaydedilen *in-situ* yapı yazıtları, bu bilgiyi daha da pekiştirmiştir¹⁵⁵.

¹⁴⁸ Agusta-Boularot ve Mujjali, 2004: 487 vd.

¹⁴⁹ Yazıt için bk.: Nolle ve Schindler, 1991: 89 vd.

¹⁵⁰ Machatscek ve Schwarz, 1981: 50; Alandaki Hellenistik Dönem mimari buluntularına ve özellikle de yapının dikdörtgen çevre duvarına dayanarak bu yapının Hellenistik Dönem'de Bouleuterion işlevli olarak tasarlandığı sonrasında MS II. yüzyılda odeiona dönüştürüldüğü belirtilmiştir. bk.: Machatscek ve Schwarz, 1981: 51.

¹⁵¹ Yazıtın buluntu konumu için bk.: Korkut ve Grosche, 2007: 98, dpn. 36.

¹⁵² Yazıtın deşifreyonu için bk.: Merkelbach ve Stauber 2002: 40.

¹⁵³ Korkut ve Grosche, 2007: 66 vd.

¹⁵⁴ Şahin vd., 2010: 167, dpn. 10.

¹⁵⁵ Üzeri çatılı teatral yapıların isimlendirilmesi sıkça tartışılan bir konudur. Bu yapılar, herhangi bir yapı yazıtı barındırmıyorsa ya sadece bouleuterion ya da odeion veya her iki isimle birlikte (önceliği değişmekle birlikte) adlandırılmışlardır. Söz konusu yapı türünün tanımlanmasına yönelik olarak konum, kapasite ve sahne

3.2. Yapı Konumu

Kibyra'da kent merkezi, birbirinden derin vadilerle ayrılmış çevresine hâkim üç tepelik üzerinde kurulmuştur¹⁵⁶ (**Lev. I, 1–2**). Bu tepelerden kamu yapılarının tamamını barındıran geniş tepe –kentin urbanistik literatüründe– konumundan dolayı merkez tepe olarak isimlendirilmiştir. Merkez tepe, doğu tarafta aniden dikleşerek başlamakta ve ardından batı yönde yaklaşık 800 m boyunca dik bir yamaç oluşturmada hafifçe yükselerek devam etmektedir. Bu tepe, batı yakada ikinci kez ani bir yükselişle zirve yaparak sonlanmaktadır. Kentin teatral yapıları da merkez tepenin bu topoğrafik özelliklerine göre konumlandırılmışlardır. Tepenin doğu uca birden yükseldiği ilk yamaca stadion; batıdaki ikinci dik yamacına ise tiyatro ve odeion yapıları inşa edilmiştir. Merkez tepenin batı taraftaki ikinci yamacının en geniş ve dik noktasına tiyatro, eğimin giderek azalarak daraldığı güney tarafına ise odeion yapısı yerleştirilmiştir. Her iki teatral yapının da cavealarının merkezi kısımları söz konusu yamaçlara yaslanarak yükseltilmiştir. Aynı şekilde, stadionun batı caveasının tamamı da yamaca yaslanmıştır. Dolayısıyla, odeion yapısının konumunda – kentteki diğer teatral yapılar gibi– topoğrafik özellikler, en belirleyici faktörlerden biri olmuştur. Odeionun cephesi kuzey tarafındaki tiyatro gibi doğuya yönelimlidir¹⁵⁷.

Yapının cephesinin güneydoğu köşesinin karşısında Kaisarion yapısı yer almaktadır¹⁵⁸ (**Lev. XLVII, 1**). Her iki yapı arasındaki mesafe –stoadan itibaren– sadece birkaç metredir. Odeion ve Kasarion yapıları kent planlaması bakımından kusursuz bir konum ilişkisine sahiptir. Kaisarion'un cephe bitimi ile Odeion'un güney köşesinin başlangıcı yaklaşık olarak aynı çizgi üzerindedir. Her iki yapı, sadece yön bakımından farklı konumlandırılmışlardır. Odeion'un cephesi doğuya bakarken, Kaisarion kuzey (kent merkezine yönelimli) yönlüdür. Yakın konumlarına rağmen iki yapı arasında doğrudan bir yapısal bağlantı –bugüne dek– belgelenmemiştir¹⁵⁹. Bu durumun en önemli nedeni Odeion stoasının tapınak yönüne bakan

binasının varlığı gibi bazı kriterler de geliştirilmiştir. bk. Sear, 2016: 38-39; Kibyra Odeionu *in-situ* yapı yazıtları nedeniyle gelecekte bu konuda güvenilir referans kaynaklarından biri olacaktır. Teatral formları ve üzerlerinin bir çatı örtüsü ile kapalı olması gibi nitelikleri ile bu tür yapılar, kalabalık toplantılar için son derece elverişli bir ortam sağlamaktadırlar. Doğal olarak temel işlevleri olan müzikal ve teatral etkinlikler yanında kentlerdeki meclis toplantıları için de en uygun yapılardır. Sonuç itibarıyla çok fonksiyonlu yapılar olsalar da; epigrafik verilerin de doğruladığı üzere bu yapılar, Roma İmparatorluk Dönemi'nde Anadolu'da yaygın olarak odeion ismiyle anılmaktadırlar.

¹⁵⁶ Özudoğru, 2018: 14 vd.

¹⁵⁷ H. P. Isler'in de belirttiği üzere, çatılı yapılar olduklarından odeionların konumlarında güneş ışığı kaynaklı bir yönlendirme söz konusu değildir. bk. Isler-I, 2017: 715.

¹⁵⁸ Yapıda 2018 yılında kazı çalışmalarına başlanmış ve ilk sezon sonunda ana yapıda kazı çalışmaları tamamlanmıştır. Yapının çevresine yönelik çalışmalara 2019 yılında devam edilmesi planlanmaktadır. İlk sezon çalışmalarında ele geçen yazıtlar yapının bir Kaisarion olduğuna dair önemli deliller sağlamıştır. bk. Özudoğru, 2020: 301-307.

¹⁵⁹ Stoa'nın ön kısmındaki basamaklı düzenlemeden itibaren Kaisarion yapısının cephe doğrultusuna doğru yapılan kazılarda Roma İmparatorluk Dönemi'ne ilişkin herhangi bir yapısal mimari ile karşılaşılmamıştır. Özellikle de stoa'nın ön kısmında ana kayanın tıraşlanarak bırakıldığı görülmüştür.

cephesinin bir duvar ile sınırlandırıldığının anlaşılmasıdır: mevcut haliyle stoa alanı, doğu tarafta kuzey–güney yönünde kesintisizce uzanan üç basamaklı bir düzenleme ile sonlanmaktadır. Bu düzenlemenin ilk basamağı üzerinde dübel yuvaları bulunmaktadır (**Lev. XLVII, 2**). Oldukça sık açılmış bu dübel yuvaları, basamağın üzerinde Stoa’yı doğu yönden sınırlayan bir duvarın yükseldiğini göstermiştir. Dolayısıyla stoanın açığa çıkarılan yaklaşık 40 m uzunluğundaki basamaklı ön kısmından elde edilen mimari bulgulara göre, Odeion ve Kaisarion arasında doğrudan yapısal bir bağlantı söz konusu değildir¹⁶⁰. Sonuç olarak; Kaisarion ve Odeion yapılarının konum ilişkisi bağlamında ne her iki yapı için de ortak bir temenos duvarı ne de yapılar arasında direkt bir bağlantı olduğunu gösteren bir iz (propylon, veya bir bağlantı yolu), bu güne dek yapılan araştırmalarda belgelenmemiştir. Birbirine oldukça yakın konumdaki iki Roma İmparatorluk Dönemi yapısı arasında direkt bir bağlantının neden olmadığı sorusunu cevaplamak oldukça güçtür. Bu konuda Anadolu’daki diğer Roma İmparatorluk Dönemi odeion yapıları incelendiğinde Kibyra’daki gibi bir İmparator Kült Tapınağı’nın (Kaisarion) yakınında konumlanan bir odeion yapısının belgelenmediği görülmektedir. Diğer taraftan Anadolu sınırları içinde bir tapınak yapısı ile bağlantılı olan iki odeion yapısı söz konusudur: Bunlardan ilki Ephesos’ta Artemis Kutsal Alanı içindeki odeion diğeri de Aleksandria Troas’daki odeion yapılarıdır¹⁶¹. Ephesos’daki odeion direkt olarak Artemis Kutsal Alanı içinde konumlanmaktadır. Odeion ve Artemis tapınağı arasındaki mesafe yaklaşık 175 m’dir. Ancak yapı, Artemis Kutsal Alanı temenosu içinde konumlandığından dolayı, kesin olarak bu yapıyla ilişkili olarak inşa edildiği belirtilmiştir¹⁶². Aleksandria Troas’da ise odeion bir tapınak yapısının hemen doğusunda konumlanmaktadır¹⁶³. İki yapı birbiriyle sütunlu bir salon aracılığıyla bağlantılıdır¹⁶⁴.

Kibyra Odeionu’nun yaklaşık 150 m kuzeyinde tiyatro, aynı düzlemin tiyatrodan itibaren kuzey yönde devamında ise sırasıyla gymnasium (?) ve Roma Dönemi Hamam Kompleksi bulunmaktadır (**Lev. I, 2; II, 1**). Dolayısıyla güney uçta Odeion’dan itibaren başlayan bir hat üzerinde kentin önemli kamu yapıları birbiri ardına sıralanmıştır.

Odeion’un kent planlaması içindeki yeriyle ilgili dikkat çekici niteliklerin başında Tiyatro ile olan yakınlığı gelmektedir. Her iki teatral yapı arasında yaklaşık 150 metrelik bir

¹⁶⁰ Stoa’nın ön kısmındaki basamaklı düzenleme, güney kenarındaki Geç Antikçağ Hamamı’na kadar tamamıyla açığa çıkarılmış ve bu alanda ilk basamak üzerindeki dübel izlerinin kesintisizce sürdüğü görülmüştür. Ayrıca, Hamam yapısının da apodyterium odasının güneybatı köşesinde bir sondaj açılmış ve basamaklı düzenlemenin dübel yuvalarıyla birlikte devam ettiği anlaşılmıştır. Aynı zamanda apodyteriumda açılan sondaj, Kaisarion’un cephe doğrultusunun oldukça yakın bir noktasına tekabül etmektedir.

¹⁶¹ Zabrana, 2018: 224.

¹⁶² Zabrana, 2018: 39.

¹⁶³ Schwertheim, 2006: 14 Abb. 1. 3; Isler-II, 2017, 49; III: Taf. 6, 18.

¹⁶⁴ Zabrana, 2018: 224.

mesafe söz konusudur. Ayrıca, Odeion stoası da kuzey yönde tiyatroya doğru uzanmaya devam etmektedir¹⁶⁵. Büyük olasılıkla her iki teatral yapı da bu stoa aracılığıyla birbirine bağlanmış olmalıdır. Dolayısıyla Tiyatro ve Odeion arasında yapısal olarak da bir bağlantı olması mümkün görünmektedir.

Kibyra'daki Odeion ve Tiyatro yapıları arasında görülen konum ve yapısal bağlantı ilişkisi bir dizi başka kentte de belgelenmiştir: Tiyatro ve odeion yapılarının konum bağlantısını değerlendiren R. Meinel'e göre, odeion yapılarının topografik konumunda göze çarpan en önemli özellik doğrudan veya dolaylı olarak bir tiyatronun yakınında konumlanmalarıdır¹⁶⁶. H. P. Isler de bu duruma vurgu yaparak, hemen her odeion yapısının yanında daha eski bir tiyatro yapısı olduğunu belirtmiştir¹⁶⁷. Bu durum da birçok kentte belgelenmiştir; Örneğin Anadolu dışında, Korinth ve Pauslypon'da tiyatro ve odeion yapıları ortak bir sütunlu avluya sahiptir. Pompei, Lyon ve Catania'da ise her iki teatral yapı yan yana konumlanmaktadır¹⁶⁸. Anadolu'da ise, bu konum ilişkisi Sillyon'da yan yana¹⁶⁹; Anemurium'da¹⁷⁰ ise arka arkaya konumlanan tiyatro-odeion yapılarıyla en iyi şekilde örneklenmektedir. Yukarıda sayılan örnekler, çok yakın ve bağlantılı konumlarıyla Kibyra'daki odeion-tiyatro konum ilişkisinin doğrudan benzeri değildirler. Kibyra'daki odeion-tiyatro yapılarının topoğrafik bağlantısının en yakın benzerleri Patara ve Argos'da söz konusudur. Bu kentlerde odeion ve tiyatro yapıları, – Kibyra'daki gibi– belirli bir mesafede ve yaklaşık olarak aynı düzlem üzerinde konumlanmaktadırlar. Patara'da Tiyatro ve Bouleuterion/Odeion¹⁷¹ yapıları, aralarında belirli bir mesafe bırakılarak yaklaşık olarak aynı topoğrafik aks üzerinde inşa edilmişlerdir¹⁷². Bu nedenle Patara'daki iki teatral yapı arasında da Kibyra'daki odeion –tiyatro ilişkisi gibi bir stoa ya da sütunlu galeri (portikos) olması yüksek bir ihtimaldir¹⁷³. Kibyra ve Patara gibi Argos'da da odeion-tiyatro yapıları aynı topoğrafik düzlem üzerinde konumlanmaktadırlar¹⁷⁴. Yukarıda

¹⁶⁵ Kazı çalışmaları sırasında Odeion stoasının özellikle kuzey yönde Tiyatro'ya doğru devam ettiği kesin bir şekilde anlaşılmıştır. Ancak Stoa'nın uzandığı yönde yoğun bir Geç Antikçağ yapılaşması söz konusudur. Bu nedenle sadece Geç Antikçağ yapılarının altından uzanmaya devam ettiği görülmüş bu kısımdan itibaren açığa çıkarılamamıştır.

¹⁶⁶ Meinel, 1980: 354.

¹⁶⁷ Isler-I, 2017: 711.

¹⁶⁸ Meinel, 1980: 354.

¹⁶⁹ Lanckoronski, 2005: 70, Res. 51.

¹⁷⁰ Tekocak vd., 2019: 524 vd.

¹⁷¹ Başlangıçta (Hellenistik Dönem) Bouleuterion olarak inşa edilen bu yapının MS II. yüzyılda odeiona dönüştürüldüğü belirtilmektedir; bk.:Korkut ve Grosche, 2007: 66 vd.

¹⁷² Her iki teatral yapının konum ilişkisinin geniş değerlendirmesi için bk. Pisker ve Ganzert, 2012: 42 vd., Abb. 43, 45; Ayrıca, Bouleuterion/Odeion'un konumu için bk. Korkut ve Grosche, 2007: 2, Abb. 2.

¹⁷³ Patara'da Bouleuterion/Odeion ile Tiyatro yapılarının arası henüz kazılmamıştır. Agora kapısı ile Bouleuterion/Odeion arasında yapılan kazılarda ise Agora Batı Stoa olarak adlandırılan bir stoa açığa çıkarılmıştır. Mevcut mimari izlere göre, söz konusu stoa, Agora kapısından başlayarak Bouleuterion/Odeion'un güney köşesinde son bulmaktadır. Stoa'nın yorumu için bk. Aktaş 2018.

¹⁷⁴ Ginouves, 1972, fig. 1.

sayılan örnekler –ki bunlar arttırılabilir– bir kural olmasa da birçok kentte özellikle odeion yapılarının konumlandırılmasında tiyatro yapılarının mevkisinin de belirleyici faktörlerden biri olduğunu göstermektedir. Kibyra’da odeion yapısının konum seçiminde topoğrafya da önemli bir etken olmakla birlikte her halükarda tiyatro ile olan konum ilişkisi de bu konuda göz ardı edilmemesi gereken önemli bir faktördür.

Odeion’un inşa edildiği alan, Geç Antikçağa kadar önemini ve genel mimari dokusunu korumuştur. Ancak Geç Antikçağ’dan itibaren meydana önemli yapısal dönüşümler yaşanmıştır: alanda MS V. ve VI. yüzyıllarda bir dizi küçük boyutlu yapı grubu inşa edilmiştir¹⁷⁵. Bunlar içinde en dikkat çekici yapı Geç Antikçağ Hamamı’dır¹⁷⁶. Odeion stoasının güney bitimi ile Kaisarion arasına yerleştirilen bu yapının inşası ile Odeion yapısının egemen olduğu alandaki Roma İmparatorluk Dönemi’nin mimari dokusu değişmiştir. Hamam ve çevresindeki diğer Geç Antikçağ yapılarının inşası ile bu alan artık seramik üretiminin ön planda olduğu farklı bir işlev kazanmıştır.

3.3. Genel Plan

Yapının genel planı, yarım daireyi aşkın cavea ve organik olarak bağlı olduğu önündeki dikdörtgen sahne binasından oluşmaktadır. Sahne binasının önünde yer alan stoa ile de yapının genel planı tamamlanmaktadır (**Lev. XLV, 1–2**).

Caveanın etrafını saran yarım daireyi aşkın çevre duvarı, her iki kenarda da skene duvarına yaslanarak sona ermektedir. Skene duvarı, köşelerde birer ante çıkıntısı ile stoa arka duvarına yaslanmakta böylelikle de cephede yapının sınırlarını belirlemektedir. Ante köşesinden ante köşesine yapının cephe uzunluğu 52,5 m’dir. Skene duvarının merkezinden çevre duvarının yarım dairesinin merkezine yapının uzunluğu 33,70 m’dir. Odeion’un cephesi doğuya yönelimlidir. Ana giriş kapısı da (*Porta Regia*) bu cephenin merkezinde yer almaktadır. Caveayı saran çevre duvarında yedi; cephede yedi olmak üzere on dört geniş pencere açıklığı yapıyı her yönden aydınlatmaktadır. Skene frons dekorasyonu haricinde yapının tüm temel bölümleri yerel kireç taşından yapılmıştır.

Yapıya seyirci girişi, üçü stoa arka duvarında ve biri de güney ante duvarı içinde olmak üzere dört kapıyla başlamaktadır. Stoa arka duvarı kapılarının biri merkezde diğer ikisi de kanatlarda konumlanmaktadır. Merkezdeki kapı, sahne duvarındaki merkezi kapıyla (*porta regia*) bakışımıdır. Dolayısıyla bu kapılar, direkt olarak pulpitumun (sahnenin) merkezine en

¹⁷⁵ Geç Antikçağ’da Odeion’un ön kısmındaki alanda bir hamam ve yanı sıra seramik üretimine dayalı yapı grupları inşa edilmiştir. Söz konusu yapılar Odeion ve stoasının üzerine ve yakın çevresine yerleştirilmişlerdir. Bunun için bk. Özüdoğru ve Dökü, 2012: 162 vd.

¹⁷⁶ Bu yapı kapsamlı olarak yayınlanmıştır. Bk. Özüdoğru ve Tarkan: 2018.

kısa mesafede erişimi sağlayan kapılardır. Stoa arka duvarının kanatlarındaki kapılar ise parodos dış kapıları ile karşılıklı konumlanmaktadır. Kanatlardaki kapılar, yapının seyirci trafiğinin ana yönlendiricileridir. Çünkü bu kapılarla yapının parodoslarına girilmektedir. Parodoslar, Odeion'un iç mekânının her bölümüyle bağlantılıdır. Güney ante duvarındaki kapı, stoa bağlantılı olmadığından seyirci trafiğinde belirleyici olmamalıdır. Bu kapı, kısıtlı seyirci girişleri dışında asal olarak Odeion'un iç kısımları arasında ek bir bağlantı kapısı olarak tasarlanmış olmalıdır.

3.4. Çevre Duvarı

Yapının çevre duvarı olarak tanımlanan kısmı, caveayı dıştan sınırlayarak ön kısımda skene duvarıyla birleşen yarım daireyi aşkın planlı duvardır (**Lev. XLV, 1-2**). Yarım daireyi aşkın planlı çevre duvarının kuzey kanadı ve merkezi kısmı oldukça iyi durumda günümüze ulaşmıştır. Ancak duvarın güney kanadının sadece bir kısmı ayakta. Duvar kesintisizce uzanmaktadır. Üzerinde –işlevine göre– farklı işçilikler görülse de– kuzey kanattaki derz kayması dışında herhangi bir farklı duvar tekniği ya da taş işçiliği söz konusu değildir. Çevre duvarı, ana kaya içine açılan temel çukurundan yükselmektedir. Ana kayanın doğal yükseltisiyle bağlantılı olarak duvarın yüksekliği de önden arkaya doğru azalmaktadır. Kavisli duvarın korunan yüksekliği, kanatlarda 10,20 m'ye kadar çıkarken merkez aksta 3,00 m'ye kadar düşmektedir. Duvarın her iki kanat arasındaki merkezi kısmında sekiz adet pencere payesi *in-situ* durumdadır (**Lev. LI, Res. 1-2**). Pencere payeleri blok, açıklıklarının bir kısmı da moloz taş örgülüdür. Çevre duvarının kuzey ve güney kanatları düzenli *isodom* duvar tekniği ile çift sıra olarak örülmüştür. Blokların her iki yüzü de kaba işçilikli olarak bırakılmıştır. Çevre duvarı aşağıda, güney kanat, kuzey kanat ve merkezi kısım olmak üzere üç başlık halinde incelenmiştir.

3.4.1. Güney Kanat

Çevre duvarının güney kanadının ante köşesinden itibaren ilk 11,20 m'lik kısmı, ortalama 10,00 yüksekliğe dek korunmuştur (**Lev. XLVIII, 1-2**). Ancak bu noktadan itibaren duvarın korunan kısmının yüksekliği birden temel blokları seviyesine dek düşmektedir. Bu durumun sebebi Geç Antikçağ'da duvarın söz konusu kısmının sökülmesi olmasıdır. Çevre duvarının güney kanadında sökülen kısım, bu yöndeki ilk pencere payesine kadar devam etmektedir. Duvarın güney kanadının Geç Antikçağ'da söküldüğünün öne sürülmesinin başlıca dayanağı bu alandaki kazı çalışmalarında bazı duvar bloklarının ele geçmemesidir. Dolayısıyla bir deprem yıkıntısı söz konusu değildir. Blokların söküldüğünü kanıtlayan bir başka veri de çevre duvarı doğrultusunda iç kısımda oturma sıralarının da mevcut olmamasıdır. Olasılıkla

Geç Antikçağ kaynaklı duvar sökümü, çevre duvarının güney kanadından başlayarak caveaya doğru devam etmiştir. Çevre duvarının güney kanadının sağlam durumdaki 11,20 m'lik kısmında duvar örgüsü düzenli isodom biçimindedir (**Lev. XLVIII, 1**). Duvarın kalınlığı 1,40 m olarak ölçülmüştür. Duvar, Odeion'un çevre duvarının tamamında görüldüğü üzere çift sıra olarak örülmüştür. Korunan kısımda bütün derzlerin birbirini takip ettiği görülmektedir. Dolayısıyla, herhangi bir derz kayması veya –ikinci bir evreye işaret eden– bir işçilik farklılığı söz konusu değildir. Duvarın dışa bakan yüzünde –çok yüksek olmamakla birlikte– bazı bloklar bosajlıdır. Düzenli isodom duvar örgüsünde göze çarpan husus, birkaç noktada atkı bloklarının da kullanılmasıdır. Atkı blokları ile Odeion'un tüm duvarları düşünüldüğünde sadece çevre duvarının güney kanadında karşılaşılmaktadır. Bu duvardaki bir diğer ayrıntı da duvarın üst kodlarında biri ante çıkıntısı içinde biri de güney parodos tarafında olmak üzere iki adet küçük ebatlı pencere açıklığının bırakılmasıdır (**Lev. XLVIII, 1**).

3.4.2. Kuzey Kanat

Çevre duvarının kuzey kanadı büyük oranda sağlam durumda günümüze ulaşmıştır. Yaklaşık olarak caveadaki son oturma sırasının kotuna dek ayaktadır. Duvarın arka kısmında statik nedenlerden dolayı kazı çalışmaları yürütülemediği için. Bu nedenle toplam yüksekliği ölçülemezle birlikte korunan kısmının güney kanat ile olan kot uyumu, kuzey kanadında en az 10,20 yüksekliğinde olduğunu göstermektedir. Duvar, düzenli isodom örgü tekniğinde çift sıra olarak yapılmıştır (**Lev. XLIX, 1–2**). Duvarın kalınlığı 1,40 m'dir ve görünen yüzeyleri kaba işçilikli olarak bırakılmıştır. Kuzey kanadın duvar örgüsü ile ilgili en önemli ayrıntı, derz sıralarındaki uyumsuzluktur. Yarım daire planlı çevre duvarının derz sırası ile –ön kısımda birleştiği– ante köşesinin derzleri –üstteki üç sıra dışında– birbirini takip etmemektedir. Bu durum, çevre duvarı ile ante köşesinin kesiştiği noktada ilk üç derz sırasından itibaren aşağıya doğru inen bir derz çizgisine yol açmıştır. Duvardaki derz uyumsuzluğu, bir tamirat faaliyetini düşündürmektedir. Çünkü Odeion'un duvarlarının tamamında duvar derzleri uyumlu bir şekilde birbirini takip etmektedir. Olasılıkla çevre duvarının kuzey kanadı ikinci bir evrede onarım geçirmiş ve bu onarım sırasında da duvarın derzlerinde bir uyumsuzluk ortaya çıkmıştır.

3.4.3. Merkezi Kısım

Çevre duvarının her iki kanadı arasında kalan merkezi bölümü, sekiz adet paye ile yedi adet geniş pencere açıklığına bölünmüştür (**Lev. L, 1–2**). Pencere payeleri ortalama 2,40 m genişliğindedirler. Payelerin korunan yüksekliği ise ortalama 3,10 m olarak ölçülmüştür (**Lev. LI, 1–2**). İn-situ verilere göre payeler, büyük ebatlı bloklardan; payelerin arası ise –merkez aksdaki açıklık dışında– kireç harç destekli moloz taşlardan örülmüştür (**Lev. LII, 1–2**). Merkez

aksdaki pencere açıklığında ise moloz taş örgü başlayan duvarın son iki sırası, tuğladan yapılmıştır (**Lev. LIII, 1–2**). Bu açıklığın duvar örgüsü, diğer pencerelerin orijinal durumu için de önemli bir referans kaynağıdır. Duvarın yüksekliği ortalama 1,52 m'dir. Bu nokta ile payenin üst kısmı arasında 0,88 m ebadında bir açıklık kalmaktadır. Çevre duvarındaki diğer pencerelerin moloz taş duvarlarının korunan yükseklikleri ortalama 1,10 m olarak ölçülmüştür¹⁷⁷. Moloz taş duvarların orijinal yükseklikleri kesin olarak belirlenememekle birlikte, merkez akstaki açıklığa göre, yaklaşık olarak 1,30 m olmalıdırlar. Hem merkez akstaki iyi korunmuş açıklığın sağladığı veriler hem de payelerin iç yüzlerinde yer alan dübel yuvaları bunların pencere açıklığı olarak tasarlandığını kanıtlamaktadır. Dübel yuvaları, payelerin iç yüzlerinin de mermer kaplandığını göstermektedir. Pencere açıklıklarının 1,30 m'lik kısmında moloz taş örgünün tercih edilmesinin nedeni bunların taşıyıcı bir niteliklerinin olmamasıdır. Çevre duvarının merkezi kısmında çatı için ana taşıyıcı unsurlar geniş ebatlı pencere payeleridir. Bu nedenle payeler geniş ebatlı bloklardan; açıklıklar ise moloz taş örgüden yapılmıştır. Kazı çalışmalarında pencere açıklıklarının üst tarafta kapatılma biçimlerine ilişkin ise herhangi bir veri ele geçmemiştir. Olasılıkla pencereler, üzerinde hatıl yuvaları bulunan düz lento bloklarıyla kapatılmış olmalıdırlar.

Yapının merkez aksındaki pencere açıklığı, en dar tasarlanan açıklıktır. Bu noktadaki pencere açıklığının genişliği 2,00 m olarak ölçülmüştür. Açıklığın alt kısmını kapatan duvar, moloz örgü olarak başlamakta ve ardından iki sıra tuğla örgü ile sonlanmaktadır (**Lev. LIII, 1–2**). Pencere açıklığının diğer açıklıklardan bir diğer farkı da arasındaki duvarın, payelerin dar yüzlerinin bir kısmını açıkta bırakacak şekilde daha içten örülmesidir. Çevre duvarındaki diğer pencere açıklıklarında moloz taş duvarlar, payelerin dar yüzlerini tamamıyla kapatacak şekilde yapılmışlardır. Merkez akstaki açıklığın alt duvarının bu şekilde tasarlanmasının nedeni açıklığın direkt önünde yer alan ante çıkıntılı küçük mimari düzenlemedir. Bu düzenlemeye daha geniş bir alan yaratmak için moloz taş duvar biraz daha içten örülmüştür. Merkez akstaki açıklık, konumu itibariyle yapıya çevre duvarından –olası– girişler için uygun bir noktadır. Ancak burada kapı düzenlemesine işaret eden herhangi bir mimari iz söz konusu değildir. Diğer açıklıklarda da bu durumun tespit edilmesi, yapıya çevre duvarından giriş yapılmadığını ortaya koymuştur.

Çevre duvarının merkez aksındaki pencere açıklığından itibaren kuzey yöne doğru dört paye ve üç pencere açıklığı bulunmaktadır. Bu yönde pencere açıklıklarının genişliği sırasıyla 2,80 m, 2,10 ve 3,90 m'dir. Bu yöndeki son pencere payesinden itibaren 6,60 m boyunca, çevre

¹⁷⁷ 2009 yılı Odeion çalışmaları kapsamında pencere açıklıklarındaki moloz taş duvarların korunmasına yönelik olarak konservasyon uygulamaları gerçekleştirilmiş ve duvarlar, ortalama bir sıra yükseltilmiştir. Şu anda alandaki duvarların korunan yüksekliği yaklaşık olarak 1,30 m'dir.

duvarının temel kısmı blok ve üzeri moloz taş örgü şeklinde yapılmıştır (**Lev. LII, 1–2**). Söz konusu mesafenin ardından duvar, tekrar iri boyutlu bloklarla devam etmektedir. 6,60 m uzunluğundaki moloz taş duvarın pencere payeleri arasındaki duvar ile olan işçilik benzerliği bu yönde bir payenin daha olduğunu düşündürmüştü fakat bunu kanıtlayacak kesin bir delil bulunamamıştır¹⁷⁸.

Merkez aksdaki pencere açıklığının güney yönde devamında ise dört payenin sınırladığı üç adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Payeler, diğerlerine göre daha kötü durumda günümüze ulaşmışlardır (**Lev. LIV, 1**). İlk üç payenin sadece birkaç bloğu *in-situ* durumdadır. Bu yöndeki son paye ise büyük oranda ayakta. Merkez akstan güneye doğru yarım daire çevre duvarındaki pencere açıklıklarının genişliği sırasıyla şu şekildedir: ilk açıklık 3,00 m, ikincisi 3,70 m ve üçüncüsü ise 6,10 m genişliğindedir. Bu yöndeki pencerelerin de alt kısımları moloz taş duvarlarla sınırlanmıştır.

Pencere açıklıklarının genişlikleri değerlendirildiğinde genişliğin merkezden yanlara doğru kademeli olarak arttığı anlaşılmaktadır. Bu durumun sebebi duvarın kavisli yapısıdır. Çevre duvarının kavsine göre konumlandırılan payelerin arasındaki mesafe merkezden yanlara doğru genişletilmiş böylelikle hem yeterli sayıda açıklık bırakılabilmiş hem de kavisli çevre duvarındaki payelerle düz cephe duvarındaki payelerin karşılıklı durabilmesi sağlanmıştır.

Kavisli çevre duvarındaki pencere payeleri, yüzeyleri kaba işçilikli olarak bırakılmış kireç taşı bloklarla yapılmışlardır. Payelerle ilgili önemli verilerden biri de yüzlerindeki dübel yuvalarıdır (**Lev. LV, 1–2**). Payelerin yüzeylerinde iki farklı tipte dübel yuvası tespit edilmiştir: İlk tipe ait dübel yuvaları, küçük ebatlıdır. Bunlar, 0,03 m x 0,03 m ebatlarında kare formu ve 0,03 m derinliğindedirler. Bu dübeller, ikişerli gruplar halinde üst üste konumlanmakta olup çok sık olarak yapılmamışlardır. Küçük ebatlı dübel yuvaları genel olarak payelerin caveaya bakan ön cephelerinde bulunmakla birlikte çevre duvarının tam merkezindeki iki payenin dar yüzünde de mevcuttur. Dübel deliklerinin ikinci tipinin ilkinden farkı daha büyük ebatlı tasarlanmış olmalarıdır. Bunlar, 13,00 m x 0,06 m ebatlarıyla dikdörtgen formu olup 0,07 m derinliğindedirler (**Lev. LVI, 1**). Büyük ebatlı dübel yuvaları payelerin caveaya bakan ön yüzünde ve merkezine yakın bir noktada açılmışlardır. Yaklaşık olarak simetrik bir şekilde devam etmektedirler. Payelerin dar yüzlerinde seyrek dübel yuvaları bulunmaktadır. Pencere payelerindeki dübel yuvaları, çevre duvarında da bir kaplama repertuarı olduğunu kanıtlamıştır. Söz konusu veriler, skene fronsda başlayan kaplama programının çevre duvarı boyunca

¹⁷⁸ Kıbyra Odeion'u ile oldukça benzer bir yapı planına sahip olan Aphrodisias Bouleuterionu'nda çevre duvarı geniş payelerle bölünmüştür. Bu yapıda da toplamda sekiz adet paye *in-situ* durumdadır. bk. Bier, 2008: 155.

sürdürüldüğünü göstermektedir. Çevre duvarındaki dübel yuvalarının işaret ettiği mermer kaplamalara yönelik hiçbir parça ele geçmemiştir.

3.5. Cavea¹⁷⁹

Ima caveanın güneyden birinci kerkisinin ilk yedi sırasının bir kısmı; summa caveanın ise ilk kerkisinin tamamı, ikincisinin ise bir kısmı Geç Antikçağ'da sökülüştür (**Lev. LVI, 2**). Söz konusu basamakların Geç Antikçağ'da söküldüğünün öne sürülmesinin nedeni bu alanda hiçbir oturma sırasının bulunamamış olmasıdır. Oturma sıralarında yapının geçirdiği yangın felaketi nedeniyle kırık ve çatlaklar oluşmuştur¹⁸⁰ (**Lev. LVII, 1**). Oturma sıralarının cepheleri ince bir silmeyle hareketlendirilmiştir (**Lev. LVII, 2**). Ancak sıraların büyük çoğunluğunda cephe silmeleri korunmamıştır. Sadece ima ve summa caveanın bazı sıralarında cephe profilleri günümüze ulaşmıştır. İma caveanın üstten ilk oturma sırasındaki arkalıklı koltukların da büyük çoğunluğunda arkalık kısmı mevcut değildir. Sadece güney kanattaki kerkisde yer alanların bir kısmında arkalık kısmı korunmuştur (**Lev. LVIII, 1**). Bu tahribatlar dışında caveanın genel olarak iyi durumda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Cavea, tamamıyla yerel kireç taşından inşa edilmiştir.

Caveanın orkestra zemininden itibaren yüksekliği 13,97 m, çapı 30,40 m'dir. Tek diazoma ile bölünmüştür. İma caveada 14, summa caveada ise 17 olmak üzere, caveada toplam 31 oturma sırası bulunmaktadır (**Lev. LVIII, 2; LIX, 1**). Ancak, summa caveanın, diazoma parapet duvarı üzerindeki son sırası bir ayaklığa sahip değildir (**Lev. LX, 1**). Bu nedenle söz konusu sıra, bir üsttekinin ayaklık kısmı olarak da nitelenebilir. Böylelikle, oturma sıraları için 30 sayısı daha doğru bir toplam olacaktır. Hem ima hem de summa caveada sıralar, eşit ölçülerde tasarlanmıştır; Oturma sıraları 0,41 m yüksekliğinde ve 0,76 m derinliğindedir (**Lev. LX, 2**). Sıraların cepheleri ince bir silmeyle hareketlendirilmiştir (**Lev. LVII, 2**). Sıralar, merdiven köşelerinde sivilize at toynakları ile sonlanmaktadır (**Lev. LXI, 1–2**). Sıraların büyük çoğunluğunun üzerinde, bir üstteki sıranın cephe profilinin uzanacağı sınırı gösterdiği anlaşılan, kesik kesik işlenmiş çizgiler mevcuttur (**Lev. LXII, 1–2**). Summa caveadaki son oturma sırası, direkt olarak çevre duvarına yaslanmaktadır (**Lev. LXIII, 1–2**). Bu oturma sırasında arkalık yoktur. İma cavea sıraları, orkestra zeminine kadar inmektedir. Son sıra ile orkestra zemini arasında 0,27 m yüksekliğinde ve 0,51 m derinliğinde bir ayaklık bulunmaktadır (**Lev. LXIV, 1–2**). Ayaklığın cephesi –profilsiz olarak– düz bırakılmıştır.

¹⁷⁹ Orkestranın etrafında kademeli olarak yükselen seyirci kısmı Yunanca'da *theatron*; Latince'de ise *cavea* olarak adlandırılmaktadır. Bk. Öztürk 2009, 12; Cavea kelimesi aynı zamanda izleyicinin oturduğu yer için de kullanılmaktadır. Bk. Sear 2006, 1.

¹⁸⁰ Kazı çalışmaları sırasında oldukça fazla miktarda oturma sırası parçası bulunmuştur. Bu parçalar, taş tarlasında tasnif edilmiş olup, parçaların bir kısmı restorasyon faaliyetlerinde yerine konabilecek durumdadır.

Ayaklık ile ilgili en önemli detay, cephesinin zeminden itibaren ilk 0,15 m'lik kısmının kaba, geri kalan kısmının ise ince tıraşlı olmasıdır (**Lev. LXIV, 2**). Söz konusu veri, orkestranın mermer zemini yapılmadan önce yerleştirilen bu ayaklığın, zemine mermer döşeneceği ve döşemin ayaklığın bir kısmını kapatacağı varsayılarak yüzeyinin bir kısmının kaba tıraşlı bırakıldığı sonucuna götürmektedir. Ancak mermer zemin, ayaklığın kaba tıraşlı yüzeyinin sonuna kadar yükseltilmediği için cephesinin kaba tıraşlı kısmı da görünür kalmıştır.

Ima cavea oturma sıralarının tamamı, tepenin doğal ana kaya yamacına oturtulmuştur. Summa caveanın ise sadece merkezi kısmındaki sıralar, ana kaya üzerine yaslanmıştır. Bu caveanın, kuzey ve güney kanatları diazoma çıkış koridorlarının (*vomitorium*) ve parodosların rampalı kemerleri üzerine yerleştirilmiştir.

Summa cavea, ima caveadan daha uzun ve daha geniştir. Summa caveanın, kuzey ve güney kanatları, parodosların ve diazoma çıkış koridorlarının rampalı kemerleri üzerinden skene frons duvarına kadar uzatılmıştır. Böylelikle summa caveaya, iki kerkis daha eklenebilmiştir. Ima cavea oturma sıraları, iki tarafta da karşılıklı olarak diazomadan başlayarak pulpituma inen, eğimli analemma duvarlarına yaslanmıştır (**Lev. LIX, 1-2; LXXIII, 1**).

Beş radyal merdiven sırası, alt caveayı dört; üst caveayı altı kerkise bölmüştür (**Lev. LVIII, 2; LIX, 1**). Merdivenlerin uzunluğu 0,62 m, yüksekliği 0,20 m ve derinliği 0,31 m'dir (**Lev. LXV, 1-2**). Merdiven sıralarının tamamı orkestradaki ayaklıktan itibaren başlamaktadırlar. Merkez akstaki merdiven sırası, tamamıyla sağlam durumda günümüze ulaşmıştır. Bu merdiven sırası, direkt olarak summa caveanın üstündeki mimari düzenlemenin önünde sonlanmaktadır (**Lev. LXVI, 1**). Merkez akstaki merdiven sırasının kuzey ve güney tarafındaki radyal merdiven sıraları ise çevre duvarına yaslanarak bitmektedirler (**Lev. LXVI, 2**). Kuzey ve güney kanatlardaki son iki radyal merdiven sırası ise diazomaya kadar, ima caveayı sınırlayan analemma duvarlarına yaslanarak uzanmakta ardından summa cavea arasından çevre duvarına doğru uzanmaktadırlar (**Lev. LXVI, 2**). Bu merdiven sıralarının üst bitimleri kötü korunma durumları nedeniyle görülememektedir. Ancak kuzey kanattaki merdiven sırasının uzandığı yönde, yapıdaki ikinci cavea üstü mimari düzenlemesi konumlanmaktadır. Bu nedenle -büyük olasılıkla- bu merdiven sırası, kuzey kanattaki cavea üstü mimari düzenlemesinde sonlanıyor olmalıdır. Benzer şekilde uzanan ancak summa cavea kısmı günümüze ulaşmadığı için görülemeyen güney kanat merdiveni için de benzer bir yönelim söz konusu olmalıdır. Summa caveanın merkezindeki iki kerkisi, ana radyal merdiven sıraları dışında, kendi içinde, üç adet kısa, ek merdiven dizisi ile de bölünmüştür (**Lev. LXVI, 2**). Kısa merdiven sıraları, ilk altı oturma sırası boyunca yerleştirilmişlerdir (**Lev. LXVII, 1**). Bu merdiven dizilerinden ikisi, merkezdeki cavea üstü mimari düzenlemesinin her iki yanında

konumlanmaktadır (**Lev. LXVII, 2**). Üçüncü ara merdiven sırası ise summa caveanın merkez aksındaki geniş kerkisin üst ortasında yer almaktadır (**Lev. LXVIII, 1**). Merkezdeki cavea üstü mimari düzenlemesinin her iki kenarına da birer kısa merdiven eklenmesinin nedeni hiç kuşkusuz caveanın merkez aksındaki radyal merdiven sırasının söz konusu mimari düzenlemede sona ermesidir. Bu durum, caveanın merkez aksındaki merdiven sırasından merkezdeki iki kerkisin üst taraflarındaki son oturma sıralarına ulaşımı sınırlamaktadır. İki kısa merdiven dizisi ile caveanın merkezindeki iki kerkisin de üst oturma sıralarına erişim kolaylaştırılmıştır. Üçüncü kısa merdiven dizisi de aynı amaç için düzenlenmiş olmalıdır.

Prohedria (arkalıklı koltuk) dizisi, ima caveanın üstten ilk sırasına yerleştirilmiştir. Konumları itibariyle arkalıklı prohedria koltukları, diazoma için bir parapet rolü de üstlenmektedirler (**Lev. LXVIII, 2**). Prohedria dizisi, her iki kanatta da analemma duvarlarının iç kenarındaki radyal merdivenlerin sınırında sonlanmaktadır. Büyük oranda sağlam olarak günümüze ulaşan kuzey tarafın sağladığı verilere göre, koltuk dizisinin bitiminin ardından kalan kısımda profilli parapet blokları yer almakta ve bunlar, skene frons duvarına yaslanarak sonlanmaktadır. Odeion kazı çalışmalarında hiçbir parçası ele geçmeyen parapet bloklarının genel biçimi ise, yaslandıkları noktada duvar yüzeyine kazınan şematik izlerden anlaşılmıştır (**Lev. LXIX, 1–2**). Bu ize göre parapet blokları, düz gövde ile başlayıp ardından, üstte dışa çıkıntılı bir profille sonlanmaktadır.

Summa caveanın üstten altıncı oturma sırasında farklı bir düzenleme söz konusudur. Bu oturma sırasında belli aralıklarla bazı sıraların cephesindeki içbükey oyuntu yapılmamıştır (**Lev. LXX, 1–2**). Cephesinde içbükey oyuntu bulunmayan bloklar arasındaki mesafe 2,00 – 2,10 m arasında değişmektedir. Bu oturma blokları, altlarındaki sıranın üzerinde birer dikdörtgen kaide şeklinde durmaktadır. Çıkıntılı blokların cephelerindeki içbükey oyuntu yapılmadığından bir altlarındaki sıralarda oturma alanı olarak 0,55 m genişliğinde bir boşluk kalmaktadır. Çıkıntılı bloklarda bir kişinin oturduğu varsayılırsa burada oturan izleyicinin ayak koyma alanı ile birlikte alt sıradaki oturma alanının daha da kısıtlanacağı şüphesizdir. Kalan boşluk da bir izleyicinin oturması için yeterli gözükmemektedir. İzleyici için uygun oturma koşullarına sahip olmadığı anlaşılan summa caveadaki çıkıntılı bloklar, yapının çatı kurgusu için tasarlanmış olmalıdırlar. Her ne kadar üzerlerinde herhangi bir dübel izi mevcut olmasa da bu blokların yapının genel planındaki konumları da bu öneriyi destekler niteliktedir. Çatı kurgusu için merkez aksta skene frons duvarından cavea çevre duvarına olan mesafe 33,70 m'dir. Skene frons duvarından çıkıntılı bloklara olan mesafe ise merkez aksda 26,20 m'ye düşmektedir. 33,70 m'lik mesafe yerden desteksiz tek parça bir hatıl için oldukça uzun bir

açıklık ölçüsüdür¹⁸¹. Dolayısıyla, summa caveadaki çıkıntılı bloklar, yapıda kullanılan hatılların uzunluğunu düşürmek için kurgulanmış olabilirler.

Diazomanın zemin döşeminin ve parapet bloklarının güney taraftan son on metrelik kısmı olasılıkla Geç Antikçağ'da sökülmüştür. Bu sökülme dışında genel olarak iyi durumda günümüze ulaştığını belirtmek yanlış olmayacaktır (**Lev. LXXI, 1–2**). Diazomanın genişliği 1,18 m, yüksekliği ise 1,58 m'dir. Her iki kanatta da skene frons duvarına yaslanarak sonlanmaktadır. Diazomanın zemini, geniş ebatlı masif kireç taşı bloklarla yapılmıştır (**Lev. LXXII, 1**). Diazoma parapet duvarının alt ve üst pervazları oldukça zengin bir şekilde profillendirilirken gövde kısmı düz bırakılmıştır (**Lev. LXXII, 2**). Alt pervazın yüksekliği 0,30 m'dir. Bu pervazda profiller, düz topukla başlamakta ardından kyma, torus ve kyma ile sonlanmaktadır. Üst pervaz, –alt pervaz gibi– 0,30 m yüksekliğindedir. Bu pervazda profil sıralaması şu şekilde yapılmıştır: düz silme, torus, kyma, torus ve geniş bir kyma. Diazomadan summa caveaya çıkış, merkezi aksda çift yönlü bir merdivenle sağlanmıştır; diğer kerkislerde çıkış, tek yönlüdür. Diazomaya dışardan erişim, parodos bağlantılı koridorlarla sağlanmıştır.

3.5.1. Analemma Duvarları

Analemma duvarları, diazomadan itibaren ima caveanın on oturma sırası boyunca eğimli bir şekilde inerek, pulpitem üzerinde birer dikdörtgen postament ile sona ermektedirler (**Lev. LXXIII, 1**). Analemma duvarlarının pulpitem seviyesinde bitmesinden dolayı, ima caveanın orkestra çukuruna doğru inen son dört basamağı, pulpitemun cephe duvarına yaslanmıştır (**Lev. LXXIII, 2**). Analemma duvarlarının bir diğer önemli plan özelliği de Hellenistik Dönem tiyatrolarında olduğu gibi sahne duvarına göre açılı uzanmamalarıdır. Analemma duvarları, sahne duvarına paralel bir açıyla uzanmaktadırlar.

Her iki analemma duvarının da korunan en dik noktası ortalama 3,10 m yüksekliğinde ve 0,60 m kalınlığındadır (**Lev. LXXIV, 1–2; LXXV, 1–2**). Analemmata uçlarında yer alan postamentler, duvar blokları ile monolit tasarlanmışlardır. Postamentler, 0,40 m x 0,40 m ebadında ve 0,60 m yüksekliğindedirler (**Lev. LXXVI, 1–2**). Postamentlerin hem alt hem de üst kısımları profillidir. Ayrıca üst yüzeylerinin merkezinde birer dübel deliği bulunmaktadır. Dübel delikleri, 0,03 m x 0,05 m çevre ölçüsünde ve 0,02 m derinliğindedirler.

Her iki analemma duvarı da parodosların batı duvarlarının devamı şeklinde uzanmaktadır. Dolayısıyla genel planda analemma duvarları, diazoma koridorlarından itibaren başlayarak parodos batı duvarları boyunca sahneye doğru devam eden bir duvarın parçasıdır.

¹⁸¹ Genellikle tek bir parça hatıl için maksimum açıklığın 30 metre olacağı ve bu nedenle tavan kirişlerinin sahneye dik olarak ulaştığı varsayılır. Bk. Sear 2006, 42.

Yapının farklı kısımlarından geçen bu uzun duvarın analemme bölümü, farklı cephe işçiliği ile vurgulanmıştır; her iki duvarın da parodosların cephe kemerlerinden itibaren sahneye doğru uzanarak, ima cavea oturma basamaklarını sınırlayan kısımlarının görünen bütün yüzeyleri, oldukça itinalı bir şekilde tıraşlanmıştır. Parodosların cephe sınırından itibaren iç kısımlarına doğru devamı ise oldukça kaba şekilde tıraşlanmıştır (**Lev. LXXVII, 1–2**). Duvarın bu kısmında sözü edilen işçilik farkı oldukça net bir şekilde görülmektedir.

3.5.2. Cavea Üstü Mimari Düzenlemeler¹⁸²

Summa caveanın üst bitiminde cavea içine yerleştirilmiş biri merkez aksta diğerleri de her iki kenardaki parodosların, rampalı kemerlerinin üst bitiminde konumlanan tapınak planlı ve küçük ebatlı üç mimari düzenleme söz konusudur (**Lev. LXXVIII, 1**). Öncelikle, mimari düzenlemelerin planlarının anlaşılmasına yönelik en güvenilir bilgileri, bazı blokları *in-situ* olan, caveanın merkez aksında ve kuzey kanadında yer alan düzenlemeler sağlamışlardır. Her üç düzenleme de orkestra ve sahneye bakışımı olarak, hem caveaya hem de birbirlerine göre simetrik olarak konumlandırılmışlardır.

3.5.2.1. Merkez, Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi

Merkezdeki cavea üstü mimari düzenlemesi, doğrudan caveanın merkez aksındaki radyal merdiven sırasının üst bitiminde ve bu merdiven sırasını merkez alacak şekilde konumlandırılmıştır (**Lev. LXXVIII, 2**). Düzenlemenin konumuyla ilgili bir diğer önemli özellik de tamamıyla caveanın içine yerleştirilmesidir. Düzenleme, summa caveanın son beş oturma sırasının arasına oturtulmuştur (**Lev. LXXIX, 1**). Mevcut durumda düzenlemenin ortasında bir Geç Antikçağ duvarı uzanmaktadır. Bu duvarda kullanılan iri boyutlu bloklar, çevre duvarındaki payelerden devşirilmişlerdir.

Öncelikle; yapıya ilişkin *in-situ* veriler şu şekilde tanımlanabilir: Düzenlemeyi, kuzey ve güney taraftan sınırlayan birer blok *in-situ* durumdadır (**Lev. LXXIX, 1**). Bu bloklar, çevre duvarına yaslanarak caveaya doğru uzanmaktadırlar (**Lev. LXXIX, 2**). İki bloğun da yüksekliği 0,59 m, eni 0,50 m'dir. Kuzey kenarda yer alan bloğun sadece iç yüzü görünür durumda olup dış yüzü cavea alt yapı dolgusu nedeniyle örtülü haldedir. Bu bloğun iç yüzünün kaidesi, şematik olarak işlenmiş bir kyma profiline sahiptir (**Lev. LXXX, 1**). Güney kenardaki bloğun da iç yüzü benzer şekildedir. Ancak bu bloğun uç kısmı, antenin iç köşesini oluşturacak şekilde hem öne hem de yana doğru uzanmaya devam ettiğini gösteren profil çıkıntılarına sahiptir (**Lev.**

¹⁸² Söz konusu düzenlemelerin kesin işlevi belirlenemediğinden cavea üstü mimari düzenlemeler olarak tanımlanmış olup işlevlerine yönelik ayrıntılı tartışmalar tipoloji başlığı altında ele alınmıştır.

LXXX, 2). Aynı zamanda bloğun bu kısmının kaide bölümü, mimari düzenlemenin görünür dış yüzü olduğu için zengin şekilde profillendirilmiştir.

In-situ kenar bloklarına göre, düzenlemenin iç alanı 3,80 x 1,90 m ölçüleriyle dikdörtgen bir plana sahiptir. Düzenlemenin zemini, iyi tıraşlanmış masif kireç taşı bloklarla döşenmiştir (**Lev. LXXXI, 1**). Ayrıca iç kısmına ilişkin bir diğer *in-situ* mimari düzenleme de yaslandığı çevre duvarının iç yüzünde görülmektedir. Burada zemin kodundan itibaren 0,60 m seviyesinden itibaren başlayan dikdörtgen bir seki bulunmaktadır (**Lev. LXXXI, 2**). Sekinin derinliği 0,59 m, uzunluğu 1,90 m'dir. Seki zemininden itibaren arka duvarının korunan yüksekliği 0,86 m ölçüsündedir. Söz konusu seki, mimari düzenlemenin konumuyla benzer şekilde caveanın merkez aksındaki merdiven sırasını merkez alacak şekilde konumlanmaktadır. Sekinin yer aldığı duvar, moloz taş örgülü olarak yükseltilirken son üç sırası tuğladan örülmüştür. Duvarın alttan ilk 0,20 metresinde bir sıva tabakası *in-situ* olarak günümüze ulaşmıştır (**Lev. LXXXII, 1**). Sıvalı kısım ve duvarın diğer yüzeylerinde görülen dübel yuvaları, orijinal durumunda mimari düzenlemenin yaslandığı Odeion çevre duvarının iç kısmının tamamıyla mermer kaplandığını göstermiştir.

In-situ bloklar dışında, mimari düzenlemenin sınırları içinde yapıya ait iki blok daha bulunmaktadır: Bunlardan biri, kuzey kenardaki *in-situ* bloğun hemen önünde yerinden kaymış bir şekilde uzanmaktadır (**Lev. LXXXII, 2**). Bloğun yüksekliği 0,59 m, uzunluğu 1,45 m'dir. Bloğun tasarımında dikkati çeken özellik, baş kısmının geri kalan kısmına göre daha geniş olmasıdır. Baş kısmı, 0,56 x 0,56 m ebatlarında iken bloğun diğer kısmı 0,45 m ebatlarındadır. Bloğun geniş baş kısmında iki yöne doğru devam ettiğini gösteren kenet yuvaları ve profil uzantıları bulunmaktadır. Yapılan ölçümler sonucunda bu bloğun baş kısmındaki kenet yuvası ile kuzey yanındaki *in-situ* bloğun üzerindeki kenet izinin örtüştüğü anlaşılmıştır. Bu bloğun da tasarıma eklenmesi, mimari düzenlemenin planını daha da anlaşılır kılmıştır: böylelikle mimari düzenlemenin kuzey yarısında ante çıkıntılı bir plan ortaya çıkmıştır. Bu planda yerinden kaymış bloğun, antenin iç köşesini oluşturacak şekilde kuzey taraftaki *in-situ* bloğa yaslandığı anlaşılmaktadır (**Lev. LXXXIII, 1**). Bloğun kaidesi oldukça zengin bir şekilde profillendirilmiştir. Profilleri düz topuk, torus, trochilos, art arda iki düz silme ve bir torus şeklinde sıralanmaktadır. Alandaki ikinci blok ise düzenlemin ortasındaki Geç Antikçağ duvarının içine gömülü vaziyettedir. Bu bloğun da yükseklik ve genişlik ölçüsü alandaki diğer bloklarla uyumludur.

Caveanın merkez aksındaki mimari düzenlemeye ait *in-situ* durumda olan ve yerinden kaymış bloklar, söz konusu düzenlemenin, ante çıkıntılı basit bir tapınak planı sergilediğine dair güçlü kanıtlar sunmuştur. Bu düzenlemenin –olası– duvarlarına ait herhangi bir blok ya da

bir entablatur kuşağının varlığına ilişkin bir veri kaydedilmemiştir. Bu noktada mimari düzenlemenin mimarisi ile ilgili olabilecek tek veri, iç kısmındaki kazılar sırasında bulunan bir sütun parçasıdır. Ancak mimari düzenlemenin yanında bulunmasına rağmen kesin olarak düzenleme ile ilişkili görmek mümkün değildir. Her durumda bu sütun parçası, Geç Antikçağ kaynaklı devşirmelerin de bir parçası olabilir. Mevcut durumda üzeri çatılı bir yapı içinde yer aldığından mimari düzenleme için bir çatı kurgusu önermek de doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Mimari düzenlemenin konumlandığı noktada çevre duvarının zemin kodundan itibaren korunan yüksekliği 3,75 m'dir. Dolayısıyla eğer bu düzenlemenin duvarlarının yükseltildiğini düşünmek için de yeterince alan söz konusudur.

3.5.2.2. Kuzey Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi

Summa caveanın kuzeydeki son kerkesinin üstünde yer alan mimari düzenleme, bu konumuyla aynı zamanda kuzey paradosun rampalı kemerinin de üst bitiminde bulunmaktadır (Lev. LXXXIII, 2–3). Konumu için bir diğer önemli veri de caveanın kuzey kanadındaki son radyal merdiven sırasını merkezine alacak şekilde yerleştirilmiş olmasıdır.

Bu düzenlemenin mimarisine ilişkin alanda biri *in-situ* durumda biri de yerinden kaymış vaziyette olmak üzere, iki adet blok bulunmaktadır (Lev. LXXXIII, 3–4). Bloklar, summa caveanın merkezi bölümünün üstündeki mimari düzenlemenin bloklarıyla benzer tasarımıdır. *In-situ* blok, konumu ve üzerindeki izlere göre, mimari düzenlemenin güney batı köşesini oluşturmaktadır (Lev. LXXXIII, 4; LXXXIV, 1). Çünkü üzerinde iki yöne doğru uzanmaya devam ettiğini gösteren çıkıntılar bulunmaktadır. Bloğun iç yüzünün kaide bölümünde basit bir kyma profili izlenirken dış yüzünün bu kısmı oldukça zengin bir şekilde profillendirilmiştir (Lev. LXXXIII, 4; LXXXIV, 1). Bloğun yüksekliği 0,60 m, eni ise diğer yönlerle bağlantıyı sağlayan baş kısmında 0,56 m ve devamında ise 0,45 m'dir. Mimari düzenlemeye dair, alandaki ikinci ve son blok *in-situ* durumda değildir. Bu blok, yerinden kayarak çevre duvarının önüne düşmüş vaziyette bulunmuştur (Lev. LXXXIV, 2–3). Bloğun yüksekliği 0,60 m, eni 0,45 m ve uzunluğu da 1,40 m'dir. Bloğun sadece bir yüzü işlenmiş diğer yüzü ise kaba tıraşlı olarak bırakılmıştır. İşlenen yüzde kaide kısmında kyma profil dizaynı söz konusudur. Bloğun profil tasarımı ve uzunluğu mimari düzenlemeyi batı taraftan sınırlayan duvar bloğu olduğuna dair kuşkuyla yer bırakmamaktadır. Böylelikle kaba tıraşlı bırakılan arka yüzünün de oturma sıralarına yaslanan kısmı olduğu anlaşılmaktadır. Bloğun yüzeyi ile ilgili bir diğer önemli veri de iç yüzünde yer alan iki adet dübel yuvasıdır. Dübel yuvaları, bu mimari düzenlemenin de iç yüzünün tamamıyla mermer kaplı olduğuna dair önemli bir belirteçtir.

In-situ durumdaki birkaç parçaya göre, bu mimari düzenlemenin zemini de masif kireç taşı bloklarla döşenmiştir (**Lev. LXXXIV, 3**). Mimari düzenlemeye ait eldeki veriler, bunun tasarım bakımından merkezi kısımdaki mimari düzenleme ile benzer olduğunu göstermiştir. Bu benzerlik, özellikle de blokların ölçüleri ve profil tasarımlarında kendini göstermektedir. Söz konusu benzerlikler, bu mimari düzenlemenin plan bakımından da merkezdekinin bir benzeri olduğunu kanıtlamaktadır. Böylelikle güney taraftaki mimari düzenlemenin genel ölçüsü için merkezi kısımdakinin ölçülerini referans almak yanlış olmayacaktır.

3.5.2.3. Güney Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi

Odeion'daki üçüncü ve son mimari düzenlemeye dair hiç bir *in-situ* veri söz konusu değildir. Yukarıda da değinildiği üzere, güney parodosun rampalı kemeri ve bağlantılı olduğu diazoma çıkış koridorunun kemerleri, büyük bir deprem sonucunda tamamıyla yıkılmıştır. Yıkıntı blok katmanları içinde caveadaki diğer cavea üstü mimari düzenlemelerde tespit edilen bloklarla benzer tip ve ölçülerde iki adet blok bulunmuş ve böylelikle bu alandaki düzenlemenin de varlığı anlaşılmıştır. Söz konusu blokların her ikisi de 0,60 m yüksekliğinde ve 0,45 m genişliğindedir. Bloklardan ilkinin bir yüzünün 0,30 m yüksekliğindeki kaide kısmı –diğer mimari düzenlemelerdeki bloklar gibi– oldukça zengin bir şekilde profillendirilmiştir (**Lev. LXXXIV, 4**). İkinci bloğun ise kaidesi 0,15 m yüksekliğinde dışa çıkıntılı bir pervaz ile dekore edilmiştir (**Lev. LXXXV, 1**).

Bu bloklar, ebat ve tip bakımından diğer iki mimari düzenlemenin bloklarıyla benzerdir. Bu önemli veri ve de bloklarının buluntu konumları güney cavea üstü mimari düzenlemesinin kuzeyde yer alan ile bakışımı bir şekilde bu yöndeki parodosun rampalı kemeri üzerinde konumlandığını ortaya koymuştur.

3.5.3. İma Cavea Oturma Planı Mekanizması

İma caveada, oturma basamaklarının üzerine bir dübel şeklinde kurşunla sabitlenmiş demir bir mekanizmaya ait çok sayıda iz bulunmaktadır¹⁸³ (**Lev. LXXXV, 2**). Aşağıda detayları belirtildiği üzere bu mekanizmaya ait parçalar, teknik özellikleri ve oturma sıraları üzerindeki konumlarına göre detaylı bir şekilde irdelenmiş ve bunların ima caveadaki oturma düzeninin planlanmasına yönelik olarak tasarlanan –muhtemelen– ahşap isimlikleri basamaklara sabitlemek için yapıldıkları anlaşılmıştır. Demir mekanizmaya ait izler, caveanın sadece ima kısmında görülmektedirler; summa caveada söz konusu değildirler. Yapının geçirdiği yangın

¹⁸³ Cavea demir dübelleri ile ilgili ilk değerlendirmeler, Ü. Demirel tarafından hazırlanan Kibyra Metal Buluntuları başlıklı doktora tezinde yapılmıştır. bk. Demirel, 2013; 87 vd.

nedeniyle bazı sıraların mekanizmanın olması gereken kısımları günümüze ulaşmamıştır. Bu sıralar haricinde, ima caveanın tamamında görülmektedirler.

In-situ durumdaki mekanizma unsurları, üst bitimi içi delik bir halka formundaki demir dübeller şeklindedirler (**Lev. LXXXV, 3–4**). Ancak kazı çalışmaları sırasında mekanizmanın genel tasarımı ve çalışma biçimini daha ayrıntılı şekilde yansıtan bir örnek, basamak üzerindeki dübelin halkasına bağlı olarak bulunmuştur¹⁸⁴(**Lev. LXXXVI, 1**) . Demirden imal edilen parçanın uzunluğu 0,05 m, en geniş kısmı 0,01 m'dir. Parçanın ucu, bir kanca şeklinde hafifçe içe doğru kıvrıktır ve kıvrık ucu basamak üzerindeki dübelin halkasına geçirilmiştir. Parça, kanca şeklindeki ucundan itibaren baş kısmına doğru hafifçe genişleyerek uzanmaktadır. Baş kısmı, yuvarlak bir pul biçimindedir ve pulun içinde raptiye başlı, küçük bir çivi bulunmaktadır.

Sağlam durumda günümüze ulaşan parçaya göre mekanizma, basamağa sabitlenen –baş kısmı– halka formundaki dübel ve bunun halkasına takılan üzeri çivili kanca olmak üzere iki ana parçadan oluşmaktadır. Teknik açıdan mekanizmanın en önemli özelliği, dübelin halkasına takılı kancanın açık uçlu tasarlanmasıdır. Açık uçlu tasarım, mekanizmanın –kolaylıkla–takılıp sökülmesini sağlamış olmalıdır. Bu tasarım, aynı zamanda mekanizmanın kendi içinde de yer değiştirilebilir olmasını olanaklı kılmıştır; Örneğin bir sıradaki ucu kıvrık parça sökülerek bir başka sıradaki ile yer değiştirilebilir. Mekanizmanın, sökülüp–takılabilir olarak tasarlanması, sık sık değiştirilmesi gereken bir amaç için yapıldığını göstermektedir. Mekanizmanın teknik olarak bir başka önemli özelliği de hareketli yapısıdır. Açık uçlu kanca, mekanizmanın öne ve arkaya doğru hareket etmesini sağlamaktadır.

Mekanizmanın işlevine yönelik ise önemli verilerden biri, kancanın baş kısmındaki raptiye başlı küçük çivi kalıntısıdır. Bu çivi, mekanizmanın ahşap bir düzenek için kurgulandığını kanıtlar nitelikte bir delildir. Çivi, küçük ebatlı ve oldukça incedir. Çivinin küçük ebatlı tasarlanması sabitlendiği ahşap isimliğin de kalın olmadığını göstermektedir.

Ima caveanın yerleşim planı için tasarlanan mekanizmaların işlevlerine yönelik en kesin bilgiyi, oturma sıraları üzerindeki konumları sağlamıştır: Mekanizmayı oturma sıralarına sabitlemek için tasarlanan halka biçimli demir dübellerin cavea üzerindeki planı, bunların ne yatay ne de dikey doğrultuda belirli bir hatta göre yerleştirilmediğini ve iki dübel arasındaki mesafenin de oldukça değişken olduğunu göstermiştir (**Lev. LXXXV, 2**). Öncelikle, dübeller merdiven kenarlarından itibaren başlamaktadırlar. Bir sıradaki son dübel ile merdiven sırası arasındaki mesafe 0,09; 0,12; 0,14; 0,21; 0,30; 0,40; 0,48; 0,65; 0,78; 1,09 ve 1,20 m gibi değişken ölçülerdedir. Bu mesafeler (özellikle 0,09; 0,12; 0,14; 0,21; 0,30; 0,40 metreye kadar

¹⁸⁴ Söz konusu parça daha sonra, koruma kaygılarından dolayı yerinden alınarak kazı evi eser deposunda koruma altına alınmıştır.

olanlar), bazı sıralarda merdiven kenarlarında yeterli oturma alanı bırakılmadığını, bazılarının ise birkaç kişiye yetecek kapasitede geniş bırakıldığını göstermektedir.

Merdiven sıralarına yakın konumlanan dübeller dışında genel olarak ima caveadaki tüm dübel aralıkları değerlendirildiğinde, iki dübel arasındaki en kısa mesafenin 0,20 m; en uzun mesafenin de 4,70 m olduğu anlaşılmıştır. Bu mesafe dağılımında sadece üç noktada iki dübel arasındaki mesafenin 0,20; 0,30; 0,42 m gibi bir kişinin oturması için elverişsiz olduğu gözlenmektedir. Söz konusu üç nokta bir kenara bırakılırsa, caveanın oturma planını düzenleyen görevlilerin bir kişi için belirledikleri oturma alanının minimum 0,50 m genişliğinde olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Çünkü söz konusu üç aralık dışında iki dübel arasındaki en kısa mesafe 0,49–0,50 m olarak ayarlanmıştır. Konuyu örneklemek gerekirse, merdiven kenarlarındaki kısa aralıklar dışında, iki dübel yuvası arasındaki mesafe dağılımı güney kanattaki kerkisin üçüncü oturma sırasından itibaren beş oturma sırası boyunca şu şekildedir:

3. Sıra: 1,03 m – 1,10 m – 0,50 m.

4. Sıra: 1,21 m – 1,10 m – 1,63 m – 1,24 m.

5. Sıra: 1,07 m – 3,10 m – 0,83 m – 0,87 m.

6. Sıra: 0,63 m – 1,08 m – 2,34 – 1,10 m – 1,30 m.

7. Sıra: 0,83 m – 1,49 m – 1,87 m – 0,80 m – 1,22 m – 0,77 m.

Yukarıdaki ölçülerde de görüldüğü üzere, dübeller arasındaki mesafe dağılımı oldukça değişken ve çoğunlukla küsuratlıdır. Bu durum, diğer kerkislerde de benzer şekildedir. Ancak genel olarak ima caveadaki mesafe dağılımı gözden geçirildiğinde bir kişinin yerleşebilmesi için minimum mesafenin 0,50 m olduğu görülmektedir. Buna göre, dübel yuvaları arasındaki mesafeler kişi sayısına göre şöyle gruplanabilir: 0,49 ile 0,50 m aralığındakiler tek kişilik; 0,80, 0,90, 0,95, 1,06, 1,10, 1,12 ve 1,20 m arasındakiler iki kişilik; 1,27, 1,29, 1,45, 1,52/1,53, 1,63 ve 1,73 m arasındakiler üç kişilik; 1,80, 1,87, 1,98, 2,12 ve 2, 20 m arasındakiler dört kişilik; 2,36, 2,39, 2,41 ve 2,55 m arasındakiler beş kişilik; 2, 72, 2,90 ve 3,06 m ölçülerindekiler altı kişilik ve tekil bir örnek olan 4,70 m ölçülerindeki aralık ise dokuz veya on kişi için ayarlanmış olabilir. Bu ölçüler, ima cavea oturma alanının ağırlıklı olarak 2–6 kişi arasında değişen bir oturma planlamasına göre rezerve edildiğini göstermektedir. Merkezi akstaki merdiven sırasının güney yanındaki kerkis, ima caveada dübel yuvalarının en iyi korunduğu alandır. Bu kerkisde korunan dübel yuvalarına dayanarak yukarıda önerilen kişi sayısı gruplamasına göre bir hesaplama yapıldığında kerkisin en az 171 kişilik olduğu saptanmaktadır. İma cavea dört kerkise bölünmüştür. Böylelikle ima caveanın en az 684 izleyici için rezerve edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak dübel yuvalarının korunmadığı sıralar ve merdiven kenarları da

düşünüldüğünde ima caveanın yaklaşık 800 seyirci kapasiteli olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

Ima caveada belirli bir izleyici grubunun oturma düzenini planlamak için yerleştirilen portatif metal bir düzeneğin uç kısmındaki çivi nedeniyle ahşap bir parça ile sonlandığı yukarıda belirtilmişti. Farklı sayıdaki izleyici gruplarının oturma planı için tasarlanan düzeneğin ahşap bir parça ile sonlanması, bu ahşabın kullanım amacını da açıklar niteliktedir: ahşap parçaları, cavea oturma düzeninde hangi seyircinin (ya da *phylesinin*) hangi sıraya oturacağını gösteren birer isimlik olarak tasarlanmış olmalıdırlar.

Kibyra Odeionu'nun ima caveasında yer alan bu düzeneğin doğrudan bir benzeri şu ana dek başka yerleşimlerde yapılan kazı ve araştırmalarda bulunmamıştır; ancak dolaylı olarak benzerleri bulunmaktadır. Bilindiği üzere, bazı teatral binalarda izleyici gruplarının oturma düzeni için, kişilerin ya da phylelerinin adları oturma sıralarının üzerine kazınmıştır¹⁸⁵. Örneğin Kibyra Tiyatrosu'nda oturma sıralarının bir kısmında hangi kişi ya da phyle için rezerve edildiğini gösteren kısaltma harfler ve isimler kazınmıştır¹⁸⁶. Hierapolis Tiyatrosu'nda da bu uygulamanın basamakların ön yüzüne kazınmış bir biçimi belgelenmiştir¹⁸⁷. Hierapolis'deki basamak yazıtlarından bir kerkisin iki phyle için rezerve edildiği belirlenmiştir¹⁸⁸. Ayrıca Tlos Tiyatrosu'nun hem ima hem de summa caveasında söz konusu "topos" yazıtları belgelenmiştir¹⁸⁹. Teatral yapılarla ilgili bu örnekler arttırılabilir; çünkü oturma sıralarının yazıtlarla rezerve edilmesi yaygın bir uygulamadır. Bu konuda özellikle Gerasa'daki odeion yapısının oturma sıralarındaki yazıtlar Kibyra için de açıklayıcıdır: Gerasa'daki odeionun ima ve summa olmak üzere iki bölüme ayrılmış caveasının ima kısmındaki sıralarının üzerine kentin önde gelen phylelerinin isimleri kazınmıştır¹⁹⁰. Hatta bu odeionda ima caveadaki kerkislerin her bir oturma sırası, basamak başlangıçlarına kazınan harflerle numaralanmıştır¹⁹¹. Bu veri, Kibyra Odeionu'nda oturma sıralarının merdiven başlangıçlarındaki dübellere hakkında da önemli bir referans sunmaktadır. Büyük olasılıkla merdiven sırasına oldukça yakın konumlanan dübellere, sıra numarasını taşıyan ahşap levhalar için tasarlanmış olabilirler. Teatral yapılarda her bir koltuğun numaralanarak izleyiciler için sıra belirtilmesi bazı tiyatro binalarında açıkça belgelenmiştir¹⁹². Kibyra Odeionu'nda belgelenen ve oturma sıralarındaki planına göre farklı sayılardaki kişiler için tasarlandığı anlaşılan isimlik mekanizması, bu konuda bilinen en yeni

¹⁸⁵ Sear, 2006: 3.

¹⁸⁶ Corsten, 2002: 43 vd.

¹⁸⁷ Masino, 2016: fig. 4.

¹⁸⁸ Masino, 2016: 153, tab. 1.

¹⁸⁹ Korkut ve Özdemir: 2019: 798.

¹⁹⁰ Retzleff ve Mjely, 2004: 37 vd.

¹⁹¹ Retzleff ve Mjely, 2004: 38, fig. 2.

¹⁹² Teatral yapılarda koltuk numaraları ve biletler için bk. Sear, 2006: 4.

ve kullanışlı cavea oturma düzeni sistemidir. Yapı işlevi bölümünde de değinildiği üzere ele aldığımız bu yapı, temel fonksiyonu olan müzikal etkinlikler yanında diğer kentsel toplantılara da ev sahipliği yapabilecek –şu anki bilgilerimize göre– Kibyra’daki tek yapıdır. Bu özellikleri de düşünüldüğünde caveanın oturma planının farklı toplantılar için kolaylıkla değiştirilebilir isimliklerle sağlanması oldukça pratik bir çözüm olarak durmaktadır. Ayrıca böylelikle bazı özel durumlarda da (örneğin ölüm veya sosyal statü kaybı ya da değişikliği gibi) isimliklerin kolaylıkla kaldırılması veya yer değiştirilmesi mümkün olacaktır.

3.6. Orkestra¹⁹³

Orkestra yarım daireyi aşan bir plana sahiptir. Çapı 5,65 m, uzunluğu 9,57 m, pulpitum zemininden itibaren derinliği 1,13m’dir. Caveanın son oturma sırası ile orkestra zemini arasında sadece alçak bir ayaklık bulunmaktadır. Orkestranın zemininde opus sectile yöntemiyle yapılan bir Medusa başı kompozisyonu betimlenmiştir (**Lev. LXXXVI, 2**).

Orkestranın zemin döşemisinin tam merkezinde ve bir çember içinde Medusa başı yer almaktadır (**Lev. LXXXVI, 3**). Medusa başının etrafı, merkezden itibaren her yöne ışınal olarak dağılan pullar ile çevrelenmiştir. Medusa’nın ve etrafını saran pulların yapımında kırmızı, beyaz, siyah, açık yeşil, koyu yeşil üzeri gri damarlı, dalgalı ve kılcak uzanan kırmızı ve beyaz damarlı, gri ve kırmızı renkte olmak üzere sekiz farklı renkte mermer plaka kullanılmıştır.

Medusa’nın kanatlı bir başlığı bulunmaktadır. Saçları, kanatlı başlığın altından itibaren dalgalı bir şekilde her yöne dağılmaktadırlar. Saçların yapımında her bir saç demeti için ayrı ayrı mermer plaka kullanılmamıştır. Saçlar, saç teli izlenimi veren kılcak damarlı mermer plakalarla yapılmıştır. Medusa’nın kanatlı başlığında, saçlarının arasında ve boynunun etrafında kıvrımlı yılanları izlenmektedir. Ağzı açıktır ve dilini, açık ağızından hafifçe ileri doğru uzatmıştır. Başın sol tarafı, sağa göre daha geniş tasarlanmıştır. Ayrıca başın sol tarafında sağa göre, daha fazla sayıda açık renkli mermer kullanılmıştır. Başın her iki tarafındaki renk ve boyut farklılıkları, Medusa’nın görünümünde hafifçe sağa dönük bir izlenim yaratmıştır.

Başın etrafını saran pullar, merkezden itibaren kenarlara doğru giderek büyüyen biçimde tasarlanmıştır. Her bir pul demeti, bir kırmızı-bir beyaz ve bir kırmızı-bir siyah renkte olmak üzere bir birine zıt renkte iki mermer levhanın yan yana getirilmesi ile yapılmıştır. Zıt renkli pul sıralaması, başın çevresinden itibaren bir sıra kırmızı-beyaz; bir sıra kırmızı-siyah

¹⁹³ Orkestra, Vitruvius tarafından oyuncuların tümünün gösteri yaptığı alan olarak açıklanmıştır. bk. Vitruvius, 5. 7. 2; Genel olarak orkestra terimi, Yunan tiyatrosundaki yuvarlak, geniş dans pistini ifade etmektedir. Bu terim hakkında değerlendirmeler için bk. Dörpfeld ve Reisch, 1896: 277 vd.; Isler-I, 2017: 25.

şeklinde devam etmektedir. Böylelikle de bir renk kontrastı yaratılmıştır. Bu durum, anlatılan resimde görsel olarak bir dalgalanma yaratarak kompozisyonu hareketlendirmiştir.

3.7. Sahne Binası¹⁹⁴

Odeion'un skene binası, pulpitum, sahne duvarı ve bu duvarın önündeki skene frons ile arkasındaki uzun koridor olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır (**Lev. XLV, 2**). Aşağıda sahne binasını oluşturan bu unsurlar, detaylı bir şekilde tanımlanmıştır.

3.7.1. Pulpitum¹⁹⁵

Pulpitum 9,60 m uzunluğunda ve 4,90 m enindedir. Orkestra zemin seviyesinden itibaren yüksekliği 1,13 m'dir. Zemin, düzgünce tıraşlanmış masif kireçtaşı bloklarla döşenmiştir (**Lev. LXXXVI, 4**). Bazı noktalardaki çökmeler dışında oldukça iyi durumda günümüze ulaşmıştır.

Pulpitumun cephesi üstte dışa çıkıntılı kireçtaşı bir korniş ile sonlanmaktadır¹⁹⁶. Cephede “*opus sectile*” yöntemiyle yapılan bir dekorasyon bulunmaktadır. Ancak, orkestra döşeminin aksine buradaki dekorasyonun eksik kısımları oldukça fazladır¹⁹⁷ (**Lev. LXXXVII, 1**).

Kazı çalışmaları sonrasındaki görünümüne göre; pulpitumun cephesinde en geride kaba tıraşlı olarak bırakılmış parapet blokları bulunmaktadır. Parapet bloklarının cepheleri, opus

¹⁹⁴ Genel olarak skene terimi antik dönemde oyunlar için inşa edilmiş ev anlamında kullanılmaktadır. bk.: Dörpfeld –Reisch, 1896: 283; Öztürk, 2009: 12; Skene terimini kullanan çok sayıda epigrafik veri mevcuttur. bk.: Day, 1998: 52; Ancak epigrafik veriler, skene teriminin net olarak anlaşılması için yeterli olmamıştır. Bu verilerin bir kısmında skene terimi yapının tamamına atıfta bulunurken, bazılarında ise sadece çekirdek yapıyı nitelendirir. bk.: Day, 1998: 54.

¹⁹⁵ Skene frons ile orkestra arasındaki yükselti pulpitum olarak adlandırılmıştır. Vitruvius, pulpitumdan *proscenii pulpitum* olarak söz etmektedir. bk.: Vitruvius, 5. 6. 1; Pulpitum terimi spesifik olarak oyuncuların üzerinde durduğu sahneyi tanımlamaktadır. bk.: Sear, 2006: 7; Bazı odeion yapılarında pulpitum ahşap olarak yapılmıştır. Örneğin, Patara, Bouleuterion/Odeionu'nda ahşap bir pulpitum söz konusudur. bk.: Korkut ve Grosche, 2007: 51 vd.; Ayrıca, Atina Agora Odeionu'nda da sahne, ahşap olarak tasarlanmıştır. bk.: Meinel, 1980: 49.

¹⁹⁶ Yapının geçirdiği yangın felaketi nedeniyle pulpitumun orijinal korniş, küçük parçalar halinde ve dağınık bir durumda belgelenmiştir. Ayrıca bu parçalar üzerinde maruz kaldıkları yüksek ısı nedeniyle yoğun şekilde kılcal çatlaklar bulunmaktadır. Bu nedenle orijinal kornişin profil tasarımına göre hazırlanan bir kalıp, pulpitum cephesine işlenmiştir.

¹⁹⁷ Pulpitum cephesinin kazı çalışmaları sonrasındaki buluntu durumu ve daha sonra yapılan konservasyon uygulamaları şöyle özetlenebilir: Cephenin alt pervazı ve bu pervazın üstüne yerleştirilen sütun kaideleri *in-situ* olarak belgelenmiştir. Sütun gövdelerine dair bazı parçalar *in-situ*; bazıları da kaidelerinin önüne düşmüş bir şekilde bulunmuştur. Pulpitum cephesinin merkezindeki kapı, orta kısmındaki çerçevelere kadar sağlam bir durumda ortaya çıkarılmıştır. Sahnedeki diğer kapılar ise alt çerçeveleri kısmen korunmuş durumda belgelenmiştir. Pulpitum cephesindeki dekorasyonu üst taraftan sınırlayan mermer pervaza ait parçalar, sıralı bir şekilde orkestra zeminine düşmüş bir vaziyette bulunmuşlardır. Bu pervazın orijinal konumu, cephedeki dübel izlerinden de faydalanılarak kesin bir şekilde belirlenmiştir. Kazı çalışmalarının ardından elde edilen bulgulara göre, 2013 yılında pulpitum cephesinde bir konservasyon uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama sonucunda orijinal parçaları kullanılarak pulpitum cephesindeki sahnede yer alan kapı ve sütunlarda bazı tamamlamalar yapılmıştır. Burada aktarılan tanımlamalar, konservasyon uygulamaları sonrasındaki görünümüne aittir.

sectile dekorasyonun alt yapısı için duvara harçla sabitlenen ince cidarlı tuğlalar ile kaplanmıştır. Tuğla tabakasının üzerine opus sectile dekorasyon uygulanmıştır (**Lev. LXXXVII, 2**).

Pulpitumun cephesindeki opus sectile dekorasyon, alt ve üst tarafta profilli mermer pervazlarla sınırlanmaktadır (**Lev. LXXXVIII, 3**). Alt pervaz, direkt olarak orkestra zemini üzerine yerleştirilmişken; üst pervaz, demir dübellerle arkasındaki duvara sabitlenmiştir. Hem alt hem de üst pervaz 0,05 m yüksekliğinde olup beyaz renkli mermerden yapılmışlardır. Profilli pervazlarla sınırlanmış asıl dekorasyon alanının toplam yüksekliği ise 0,86 m'dir.

Pulpitumun cephesindeki opus sectile dekor, ortalama 0,02 m kalınlığındaki renkli mermer levhalarla yapılmıştır. Levhalar duvara, tuğla destekli harç ile sabitlenmişlerdir. Duvarda üst pervaza kadar herhangi bir dübel söz konusu değildir.

Pulpitum cephesindeki opus sectile dekorasyonun genel şemasında biri kuzey, biri güney kenarda ve biri de merkezde olmak üzere, her iki kenarında Ion tipinde birer sütun bulunan üç kapı betimlemesi bulunmaktadır. Kenarları sütunlarla vurgulanmış bu kapıların arasında kalan alanlarda da sütun ve çeşitli mimari betimlemelere dair izler görülmektedir ancak bunların korunan kısımları yetersiz olduğu için net bir görüş belirtmek olanaklı değildir. Kapı kenarlarındaki sütunlarla birlikte sahnede toplamda on yedi adet sütun bulunmaktadır.

In-situ verilere göre, pulpitum cephesindeki opus sectile dekorasyonun detaylı tanımı, kuzey kenardan itibaren şu şekildedir: sahnenin kuzey başlangıcında 0,31 m x 23,05 m ebatlarında beyaz renkte mermer bir levha bulunmaktadır (**Lev. LXXXVII, 3**). Mermer levhanın devamında bu levhaya bitişik olarak dik konumda sıralanan ilki kırmızımsı, ikincisi beyaz ve üçüncüsü ise koyu gri renkte üç mermer çubuk bulunmaktadır. Bu çubuklar kısmen korunmuş durumdadırlar. Mermer çubukların her biri, bir öncekine göre daha geniş ebatlı tasarlanmıştır. Mermer çubukların devamında sahnede bir sütun kaidesi bulunmaktadır. Beyaz mermerden yapılan sütun kaidesinin altı 0,12 m, üstü ise 0,075 m çapındadır. Kaidenin profilleri, kazıma çizgilerle verilmiştir (**Lev. LXXXVII, 4**). Sütun kaidesinden itibaren sahnede korunan tek mermer levha 0,49 m uzunluğunda ve 0,06 m yüksekliğindeki koyu gri plakadır. Bu plaka aracılığıyla sahne, her iki kenarı da birer sütun ile vurgulanmış kapı betimlemesine bağlanmaktadır. Kapının her iki kenarında da birer ion sütunu yükselmektedir ve sütunlar – orijinal parçalarına göre– başlık sonuna kadar tümlenmişlerdir (**Lev. LXXXVIII, 1–2**). Her iki sütunun da toplam yüksekliği 0,72 m'dir. Beyaz mermerden imal edilen sütunların kaide profilleri ve başlıklarındaki volüt ve aralarındaki Ion kymaitonları kazıma çizgilerle betimlenmiştir. Kuzey kenardaki sütun ile kapı arasında korunan mermer çubuklara göre, sütunlar ve kapı arasındaki derinlik, mermer çubukların yan yana dizilmesiyle verilmiştir. Kapı

betiminin kuzey ve güney kanadının alt ve orta çerçevelerinin bir kısmı korunmuştur. Mevcut haliyle korunan yüksekliği 0,30 m, genişliği ise 0,37 m'dir. Kapı, çift kanatlı olarak betimlenmiştir ve kanatlar arasında 0,032 m genişliğinde beyaz üzeri gri damarlı mermer bir çubuk bulunmaktadır. Kapı betimlemesinin her iki kanadının da alt çerçevesinin sadece kenar profilleri günümüze ulaşmıştır. Dikdörtgen olan bu çerçeveler, 0,09 x 0,18 m ebatlarındadır. Kapı kanadındaki çerçeveler üst üste bindirilmiş iki profilli mermer çubuktan, kapı aynası ise düz bir mermer levhadan yapılmıştır. Çerçevelerin kenarları profilli iken içtekiler profilsizdir. Çerçeveleri oluşturan çubukların genişliği 0,02 m'dir.

Kenarları birer sütun ile vurgulanan kapı betiminin devamındaki alanda sadece 0,68 m uzunluğunda ve 0,06 m yüksekliğinde koyu gri renkli bir levha korunmuştur. Bu levha ile sahne, bir sonrakine bağlanmaktadır. Bir sonraki sahnede ikisi kenarlarda ikisi de içte olmak üzere dört sütun betimlenmiştir (**Lev. LXXXVIII, 3**). Dıştaki ve içteki sütunlar arasında dikine yerleştirilmiş mermer çubuklar uzanmakta ve bunlar sahnenin arka planını yansıtmaktadır. Sahnenin anlatımıyla ilgili bir diğer önemli veri de dıştaki sütunların kaidelerinin kazıma çizgilerle; içtekilerin ise üst üste yatay olarak yerleştirilmiş ince mermer çubuklarla verilmesidir. Ayrıca sahnenin kenarlarındaki sütunlar içtekilere göre daha büyük ebatlı yapılarak vurgulanmıştır. Sahnenin korunan yüksekliği 0,44 m; genişliği ise 0,60 m'dir.

Pulpitum cephesindeki betimleme 1,20 m boyunca, üst üste dizilmiş mermer çubuklarla bir duvarın derz sırasının yansıtıldığı sahne ile devam etmektedir (**Lev. LXXXVIII, 4**). Bu sahne, tam merkezinden bir sütun ile bölünmüştür. Sahnenin korunan yüksekliği ortalama 0,30 m'dir. Bu betimlemedeki dikkat çekici nokta, merkezdeki sütunun diğerlerine göre ebatları bakımından daha büyük tasarlanarak vurgulanmasıdır.

Duvar derzi şeklinde uzanan sahnenin devamında her iki kenarı birer sütunla vurgulanan kapı betimi yer almaktadır. Bu kapı aynı zamanda pulpitum cephesinin de tam merkezinde konumlanmaktadır. Dolayısıyla diğer kapılara göre daha yüksek ve geniş tasarlanarak vurgulanmıştır (**Lev. LXXXIX, 1-2**). Kapının kuzey tarafındaki sütun, beyaz üzeri gri damarlı olup korunan yüksekliği 0,37 m'dir. Sütun kaidesinin alt genişliği 0,35 m, üst genişliği ise 0,07 m'dir. Sütun ile kapı arasında sırasıyla biri kırmızımsı diğeri de beyaz olan iki mermer çubuk bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla 4,02 ve 3,05 cm genişliğinde tasarlanmışlardır. Mermer çubukların bitiminden itibaren başlayan kapı betimlemesinin korunan yüksekliği 0,51 m, genişliği 0,39 m'dir. Kapı, iki kanatlıdır ve her bir kanadı profilli mermer çubuklarla yapılmıştır. Kapı kanatları dikdörtgen çerçevelerle hareketlendirilmiştir. Alt kısımdaki çerçeveler alçak ve dar, orta kısımdakiler ise yüksek ve geniş yapılmıştır. Alt çerçeveler 0,115 x 0,06 m ebatlarındadır. Orta kısımdaki çerçeveler ise 0,16 x 0,12 m ölçülerindedir.

Çerçevelerin dış profillerini oluşturan mermer çubukların genişliği 0,03 m'dir. Çerçevelerin dış ve iç kısımları arasına ince mermer çubuklar yerleştirilerek derinlik sağlanmıştır. Kapının güney tarafında sırasıyla iki beyaz ve bir kırmızı mermer çubuk bulunmaktadır. Mermer çubukların ardından kapının diğer tarafındaki sütun konumlanmaktadır. Bu sütunun korunan yüksekliği 0,27 m'dir. Sütun kaidesinin alt genişliği 0,125 m, üst genişliği 0,78 m'dir. Sütun kaidesinin profilleri kazıma çizgilerle yapılmıştır.

Pulpitum cephesinin merkezindeki kapı betimlemesinin ardından opus sectile döşem tekrar, alt kısımda koyu gri renkli mermer levha ve bunun üzerinde yatay olarak dizilmiş ince mermer çubuklarla bir duvar örgüsü izlenimi veren düzenleme ile devam etmektedir. Bu düzenlemenin de merkezine yakın noktası bir sütun ile bölünmüştür. Sahnenin toplam uzunluğu 1,28 m; korunan yüksekliği 0,29 m'dir (**Lev. LXXXIX, 3**).

Bir sonraki sahnede her iki kenarı birer sütunla sınırlanan bir anlatım söz konusudur. Sütun kaideleri arasında kalan alanda renkli mermer çubuklar yan yana sıralanmıştır. Sahnenin bir tarafındaki mermer çubuklar farklı bir sütun düzenlemesi ile sonlanmaktadır. Bu sütun sahnenin genelinde izlenen sütunlardan oldukça küçük ebatlıdır ve kaidesi de üst üste yatay olarak dizilmiş ince mermer çubuklarla yapılmıştır (**Lev. LXXXIX, 4**).

Opus sectile döşem, 0,63 m boyunca farklı renklerde mermer çubukların duvar derzi şeklinde yatay olarak dizilimi ile pulpitum cephesinin güney tarafında konumlanan kapı betimlemesine bağlanmaktadır (**Lev. XC, 1**). Bu kapının da her iki kenarı birer sütun ile vurgulanmıştır (**Lev. XC, 2**). Sütunlar, kaideden başlığa kadar izlenebilmektedir. Beyaz mermerden yapılan sütunların yüksekliği 0,72 m'dir. Kaide ve başlıklarının tüm detayları kazıma çizgilerle verilmiştir. Sütunlar ile kapı arasında renkli mermer çubuklar uzanmaktadır. Kapı betimlemesinin sadece alt ve orta çerçeveleri korunmuştur. Kapının korunan kısmının toplam yüksekliği 0,34 m, genişliği 0,39 m'dir. Kapı çerçeveleri üst üste bindirilmiş profilli mermer çubuklarla yapılmıştır.

Kapı betiminin ardından opus sectile döşem, 0,97 m uzanarak sonlanmaktadır. Döşemin son bölümünde, gri renkli mermer plakaların üzerine, duvar derzi şeklinde yatay olarak dizilmiş mermer çubuklarla oluşturulan bir anlatım izlenmektedir. Bu anlatım da merkezine yakın bir noktada bir sütun ile bölünmüştür (**Lev. XC, 3-4**).

Pulpitum cephesinde opus sectile yöntemiyle yapılan kenarları sütunlu üç kapı ve aralarındaki sütunlarla hareketlendirilmiş duvar örgüleri, bir proskene cephesini anımsatmaktadır. Böylelikle de gerideki gerçek boyutlu skene frons ile birlikte Odeion'un sahnesinde teatral bir görünüm yaratılmıştır.

3.7.2. Skene Frons¹⁹⁸

Sahne binası duvarının önünde yükselen skene fronsa ait *in-situ* veriler, beş yüksek postament, mermer kaplama repertuvarına ait pervazlar ve dübel yuvaları ile duvarın merkezine yakın bir noktasında konumlanan arşitrav nişleridir (**Lev. XCI, 1**). Skene frons dekorunun gerisindeki kapılar ve ilgili diğer veriler, sahne binası duvarı başlığı altında tanımlanmıştır.

3.7.2.1. Postamentler

Pulpitum üzerinde ve skene frons duvarına yaslanarak konumlanan beş postament *in situ* durumdadır. Postamentlerin dördü, skene frons duvarının merkezinde ve bu alandaki kapıların arasında konumlanmakta olup iki kapı arasını kapatacak şekilde uzun tasarlanmıştırlar (**Lev. XCI, 2**). Beşinci ve son postament ise skene frons duvarının kuzey taraftaki son kapısının kenarına yerleştirilmiştir ve bu postament diğerlerine göre daha dar (tek sütun taşıyacak genişlikte) ebatlıdır (**Lev. XCI, 3**). Orijinal durumunda skene frons duvarının önündeki postamentlerin sayısı altı olmalı ve kuzeydeki kısa fil ayağının bir benzeri de güney kenarda yer almalıydı¹⁹⁹. Böylelikle genel şemada skene frons duvarının önünde merkezdeki dört uzun postamentin her iki kenarda birer kısa postament ile sınırlandırıldığı (1-2-2-2-2-1 sütun düzenine göre) bir postament sıralaması söz konusudur.

Uzun postamentler 3,26 m uzunluk, 0,96 m derinlik ve 1,70 m yüksekliğe sahiptirler (**Lev. XCI, 4**). Dar tasarlanan postament ise, 0,96 x 0,96 m çevre ölçülerinde ve 1,70 m yüksekliğindedir. Uzun postamentler kaide, gövde ve üst pervaz olmak üzere, üç ayrı bloğun birleştirilmesi sonucunda yapılmıştır. Kısa postament ise monolit olarak tasarlanmıştır. Postamentlerin kaideleri ve üst pervazları oldukça zengin bir şekilde profillendirilmiştir: kaide profilleri 0,905 m yüksekliğinde düz bir topuk ile başlamakta ardından 0,10 m yüksekliğinde bir torus, 0,02 m yüksekliğinde düz profil, 0,10 m yüksekliğinde bir kyma recta, sonrasında art arda ikisi 0,02 m ve sonuncusu 0,03 m yüksekliğindeki üç düz silme ile sonlanmaktadır (**Lev. XCI, 4**). Postamentlerin üst profilleri ise iki kademeli olarak tasarlanmıştırlar. İlk kademe oldukça zengin bir biçimde profillendirilirken ikinci kademe düz bir çıkıntı şeklindedir. İlk kademe aralarında keskin spira geçişlerinin bulunduğu şu profil tasarımına sahiptir: en altta 0,01 m yüksekliğindeki bir torus, ardından 0,01 m yüksekliğinde düz profil, 0,204 m yüksekliğinde trochilos, 0,02 m yüksekliğinde torus, 0,02 m yüksekliğinde düz silme, 0,02 m yüksekliğinde bir torus, 0,07 m yüksekliğinde bir kyma recta ve 0,04 m yüksekliğinde düz bir silme ile profilli kısım sonlanmaktadır. Profilli kısmın ardından 0,18 m yüksekliğindeki düz bir

¹⁹⁸ Pulpitum ile skene koridoru arasındaki duvar, Vitruvius'un tanımına uygun olarak skene frons olarak adlandırılmıştır. Bk. Vitruvius 5, 6, 1.

¹⁹⁹ Söz konusu postament -olasılıkla Geç Antikçağda- yerinden sökülmüştür.

çıkıntı ile postamentlerin üst profili sona ermektedir. Postamentlerin gövde bloklarının görülen bütün yüzeyleri, oldukça pürüzsüz bir şekilde tıraşlanmışlardır.

Uzun postamentlerin üst yüzeylerinin her iki kenarında da birer akıtma kanallı dübel yuvası vardır (**Lev. XCII, 1**). Kısa postamentin ise merkezine yakın bir noktada akıtma kanallı bir dübel yuvası bulunmaktadır (**Lev. XCII, 2**). Dübel yuvaları 0,03 m çapında ve 0,04 m derinliğindedir. Bu dübel yuvaları, postamentlerin üzerindeki sütun kaidelerini sabitlemek için açılmışlardır. Dübel yuvaları, uzun postamentlerin her iki kenarında birer olmak üzere iki sütunu; dar ayakların ise tek sütunu taşıdığını kanıtlamıştır.

3.7.2.2. Arşitrav Nişleri

Skene frons duvarında, fil ayaklarının üst yüzeyinden itibaren 4,39 m yükseklikte, cephe boyunca yan yana sıralı olarak devam eden, on adet niş bulunmaktadır²⁰⁰ (**Lev. XCII, 3-4**). Nişler, kırık yüzeyleri nedeniyle farklı ebatlarda olmakla birlikte ortalama 0,60 x 0,50 m ölçüleriyle dikdörtgen formludurlar. Nişlerin derinlikleri de 0,37 m ile 0,40 m arasında değişmektedir. Bu nişler konumları itibariyle, pulpitudaki postamentlerin üzerindeki sütunlar için açılan dübel yuvaları ile aynı doğrultudadırlar. Kazı çalışmaları sırasında arka kısımlarında kaba işçilikli bir çıkıntı bulunan iki adet arşitrav–friz bloğu bulunmuştur. Blokların kaba işçilikli arka çıkıntılarının ölçüleri, duvardaki nişlere ait ölçülerle örtüşmektedir. Bu veriler nişlerin, skene fronsun ilk katının arşitrav–friz bloklarının skene frons duvarına sabitlenmesi için açıldıklarını kesin bir şekilde kanıtlamıştır.

3.7.2.3. Mermer Pervazlar ve Dübel Yuvaları

Skene frons dekorasyonu ile doğrudan ilgili diğer *in-situ* veriler sahne duvarı boyunca izlenen farklı ebatlardaki dübel yuvaları ve iki *in-situ* kaidedir. Aşağıda detaylıca aktarıldığı üzere, duvara dübeller ile sabitlenen mermer levhalarla skene fronsa renkli ve hareketli bir fon

²⁰⁰ Cephe duvarındaki nişlere ilişkin ilk değerlendirmeler, ünlü tiyatro araştırmacısı D. Bernardi Ferrero tarafından kaleme alınmıştır. D. Bernardi Ferrero'nun nişler hakkındaki görüşleri şu şekildedir: '*Cephe duvarında ve direkt kemerli kapıların üzerinde beşi güneyde beşi kuzeyde olmak üzere on adet dörtgen niş bulunmaktadır. Peki, bu nişlerin amacı neydi? Bunların durumları başlangıçta ahşap balkonlar için tasarlandıklarını düşündürmektedir ancak bu hipotez cavea ile olan kot uyumsuzluğu nedeniyle doğrulanamamaktadır. Aslında cephede herhangi bir bozulma yoktur bu nedenle herhangi bir çökme düşünemiyoruz. Bu nedenle de balkon hipotezi pek olanaklı görünmüyor. Diğer Bouleuterion'lar ile karşılaştırınca farklı bir çözüm bulunabilir. Nysa'da Ephes ve Aphrodisias'ta olduğu gibi iç cephe Roma tiyatrolarında olduğu gibi yüksek bir mimari dekorasyona sahiptir. Bu üç binada da dar pulpituda arkadaki duvara dayalı ve sütunları taşıyan altlıklar bulunur. Genel olarak her kaidenin üzerinde mermerden iki sütun bulunurdu. Bu durum Kibyra'da söz konusu değildir bu nedenle burada mermer yerine bunların ahşap taklitlerini düşünebiliriz. Bu durumda on büyük deliğin üst yapıya destek olacak şekilde bir ahşap konstrüksiyona sahip olduğunu varsayabiliriz.'* bk. Ferrero, 1966 – I: 33-34.

sağlanmıştır. Ayrıca bu dübel yuvalarının bir kısmı da skene fronsdaki tabernakel düzenlemelerinin dekorasyon şemasının duvar yüzeyi boyunca sürdürülmesi için açılmışlardır.

Skene frons duvarı, belli bölgelerinde farklılıklar olsa da genel itibariyle isodomik bir örgüyle inşa edilmiştir. Duvarın yüzeyi oldukça özensiz bir şekilde kaba işçilikli olarak bırakılmıştır. Duvarın yüzeyinde farklı tip ve ebatlarda çok sayıda dübel yuvası bulunmaktadır (**Lev. XCII, 4; XCIII, 1-4**). Dübel yuvaları, pulpitum zemin kodundan itibaren 0,37 m yükseklikten itibaren başlayarak, üstte pencere payelerinin bitimine dek değişken aralıklarla uzanmaktadırlar (**Lev. XCIII, 1-3**). Bu dübeller, cephenin tamamıyla mermer kaplandığını kanıtlamaktadır. Pulpitumdaki kazı çalışmaları sırasında bulunan çok miktarda mermer kaplama unsuru da bu bilgiyi teyit etmiştir. Dübel yuvalarının sadece birinde yuvadan uzanan demir kenet günümüze ulaşmıştır. Ayrıca birkaç dübel yuvası, içindeki demir kalıntılarıyla birlikte korunmuştur. Duvardaki diğer dübel yuvalarının içinde herhangi bir veri mevcut değildir.

Skene fronsun kaplama repertuarına dair in situ durumda sadece iki adet kaide bulunmaktadır. Kaidelerden biri duvarın kuzey, diğeri de güney başlangıcında ve zemin üzerinde konumlanmaktadırlar. Kuzeyde yer alan kaide, buradaki kısa fil ayağının kaide profiline yaslanarak başlamakta ve söz konusu profilin tasarımını duvar boyunca parodos kemeri başlangıcına doğru sürdürmektedir²⁰¹ (**Lev. XCIII, 4**). Kaide, fil ayağı kaide profiline organik olarak bağlanmamıştır. Bunun yerine direkt olarak kaide profiline yaslanmıştır. Kaidenin uzunluğu 1,05 m, yüksekliği ise 0,37 m'dir. Alttan üste doğru daralmaktadır: Alt genişliği 0,12 m iken üst bitiminde genişliği 0,035 m'ye düşmektedir. Yaslandığı fil ayağının kaide profili ile tamamıyla benzer şemada profillerle hareketlendirilen kaidenin profil şeması şu şekildedir: 0,05 m yüksekliğinde düz kaide ardından 0,10 m yüksekliğinde bir torus, 0,02 m yüksekliğinde düz profil, 0,10 m yüksekliğinde bir kyma recta, sonrasında art arda ikisi 0,02 m ve sonuncusu 0,03 m yüksekliğindeki üç düz silme ile sonlanmaktadır. Kaidenin üst yüzeyinde iki adet dübel yuvası bulunmaktadır. Kaidenin yaslandığı skene frons duvarında da üç adet dübel yuvası mevcuttur (**Lev. XCIII, 4**). Bu yuvalardan ilk ikisi kaide üzerindeki dübel delikleri ile aynı hizadadır. Dolayısıyla kaideyi duvara sabitlemek maksadıyla açılmışlardır. Kaide, duvardaki üçüncü dübel yuvasının bulunduğu kısma dek korunmamıştır. Ancak bu dübelin de aynı amaçla açıldığı açıktır. Kaide ile duvar arasında 0,04 m kalınlığında bir harç tabakası da söz konusudur. Sonuç olarak; kaidenin skene frons duvarına harç ve aynı doğrultuda uzanan üç adet dübel vasıtasıyla sabitlendiği kesin olarak anlaşılmıştır.

²⁰¹ Bu Kaide, kazı çalışmaları sırasında yerinden kaymış durumda bulunmuştur. Kazı çalışmalarının tamamlanmasının ardından onarılarak orijinal konumuna yerleştirilmiştir.

Skene frons duvarının güney kenarında direkt zemin üzerinde yükselen *in situ* kaide, kuzeydekinin bir benzeridir (**Lev. XCIX, 1–3**). Ancak bu kaidenin yaslanması gereken fil ayağı burada mevcut değildir²⁰². Kaidenin korunan uzunluğu 0,68 m, yüksekliği ise 0,38 m'dir. Bu kaide, –büyük şans eseri– duvardaki dübel yuvasından uzanan demir dübeliyle birlikte günümüze ulaşmıştır. Söz konusu dübel, duvardan 0,06 m uzatılarak kaideye üstten tutturulmuştur. Bu *in-situ* bulgu, kaplama levhalarının duvara sabitlenmesine yönelik olarak önemli bilgiler sunmuştur: duvardaki yuvalarından uzatılan bu dübeller, mermer kaplama plakalarına veya pervazlarına üstten veya yandan tutturulmuştur. Dübeller, hem kaplamayı duvara sabitlemiş hem de bir üstteki kaplama levhasını alttan desteklemiştir (**Lev. XCIX, 3**).

Skene frons duvarının her iki kenarında zeminde yer alan *in-situ* kaidelerin ardından skene fronsun mermer kaplama dekorasyonu, duvardaki dübel yuvalarından takip edilebilmektedir (**Lev. XCIII, 1–4**). Dübel yuvaları, yapının kaplama repertuarına dair bazı ipuçları sağlamaktadırlar: Derinlikleri 0,035 m ile 0,05 m arasında değişmektedir. Dübellerin dikdörtgen, kare ve yuvarlak olmak üzere üç farklı formu vardır: Yuvarlak formu dübel delikleri, ortalama 02,05 – 03,00 m çapındadırlar. Kare formu dübel yuvaları ise ortalama 03,00 x 03,00 m ebatlarındadırlar. Dikdörtgen formu dübeller, bir sıradakiler haricinde 0,03 x 0,05 m ebatlarındadırlar. Söz konusu bir sıradaki dübel yuvaları ise, diğerlerine göre daha büyük ebatlı olarak tasarlanmışlardır. Bunlar, 0,05 x 0,07 m ebatları ile aynı zamanda skene frons duvarındaki en büyük ebatlı dübel yuvalarıdır.

Yukarıda değinildiği üzere skene fronsun cephe kaplaması, zeminde fil ayaklarının kaide profilini takip eden bir profilli kaide kuşağı ile başlamaktadır. 0,38 m yüksekliğindeki bu kuşağın ardından –yukarı doğru– 0,90 m yüksekliğinde dübelsiz bir alan vardır. Bu alan, sadece kuzey ve güney uçtaki kısa fil ayakları ile parodos başlangıçları arasındaki alan için geçerlidir (**Lev. XCIII, 2, 4**); Çünkü merkezi kısımda kapı aralarındaki duvar yüzeyi uzun fil ayakları tarafından kapatılmıştır. Aşağıda her bir dübel sırası numarandırılarak genel özelliklerine göre tanımlanmıştır. Numaralandırmada 1. sıra olarak, zemindeki *in-situ* kaidelerin üzerinde yer alan dübel sırası alındığından ve bu sıra yukarıda belirtildiğinden dolayı dübeller, ikinci sıradan itibaren tanımlanmıştır.

2 – 4. Sıra: zemin üzerindeki profilli kaidenin üst kotundan itibaren 0,90 m.lik dübelsiz alanın ardından, fil ayağının üst profillerinin başlangıç ve bitiş seviyesi arasında üst üste, üç sıra dübel yuvası bulunmaktadır (**Lev. XCIII, 2**). Her bir dübel sırası, düz bir hat şeklinde fil ayağı ile parodos girişi arasındaki dar alanda uzanmaktadır. En alttaki 2. dübel sırası ile üstündeki 3. sıra arasındaki mesafe 0,19 m'dir. Ardından 3. dübel sırası ile 4. arasındaki mesafe

²⁰² Burada olması gereken fil ayağı olasılıkla Geç Antikçağ'da yerinden sökülmüştür.

ise 0,14 m olarak ölçülmüştür. Dübel sıraları arasındaki mesafe aynı zamanda duvardaki pervaz kuşaklarının yüksekliğini de göstermektedir: 2. ve 3. sıra, fil ayağının üst profiline başlangıç ve bitiş hizasına göre yerleştirilmiştir. 4. sıra ise, fil ayağının profilsiz üst çıkıntısının bitiş hizasındadır. Dolayısıyla üç sıranın da fil ayağının üst profiline göre konumlandırıldığı net bir şekilde anlaşılmaktadır. Üst üste üç sıra olarak uzanan bu dübel yuvalarının birbirlerine göre konumlandırılmaları incelendiğinde dikine aksta –iki dübel dışında– bunların aynı hizada olmadığı görülmüştür. Dübeller, bir duvar derzi gibi bir üstteki dübel sırası, alttaki iki dübel sırasının merkezine gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

5. Sıra: Bu dübel sırası, fil ayaklarının üst kodundan itibaren ortalama 0,25 m yüksekliğindeki bir –dübelsiz– boşluğun ardından başlamaktadır. Söz konusu sıra, fil ayaklarının üst kodundan itibaren karşılaşılan ilk dübel sırasıdır (**Lev. XCIII, 2**). Bu nedenle, fil ayakları ile parodos girişleri arasındaki ilk dört dübel yuvasının aksine, kuzey–güney doğrultusunda skene frons duvarı boyunca kesintisiz bir şekilde uzanmaktadır. Dübeller, birbirine göre çapraz yerleştirilmiş ikili dübel grupları halinde tasarlanmıştır. Çapraz yerleştirme düzeninde her bir dübel grubunda bir dübel altta, diğeri ise üsttedir. Çapraz konumdaki iki dübel arasındaki mesafe 0,06 m ile 0,11 m arasında değişmektedir. Ancak çoğunlukla bu mesafe 0,06 m olarak ayarlanmıştır. İkili dübel gruplarının bir birine olan mesafesi ise 0,12 m ile 0,36 m arasında oldukça değişken uzunluklardadır.

6. Sıra: çapraz dübel sırasının 0,38 m üstünde bir diğer dübel sırası kuzey–güney doğrultusunda skene frons boyunca devam etmektedir. Bu sıradaki dübeller, –diğer sıralara göre– oldukça seyrek olarak atılmışlardır. Örneğin 2. ve 3. sahne kapıları arasındaki alanda sadece üç dübel yuvası; 4. ve 5. kapılar arasında ise sadece tek dübel yuvası mevcuttur. Dolayısıyla burada seyrek bir dübel sistemi söz konusudur. Aralarındaki mesafe, oldukça değişken uzunluklardadır. Ancak ortalama olarak, iki dübel arasındaki mesafe, 0,30 – 0,37 m arasındadır.

7. Sıra: Çapraz konumlandırılmış ikili dübel gruplarının 0,40 m üzerinde skene frons duvarı boyunca kesintisizce süren bir dübel sırası daha uzanmaktadır. Bu sıranın bazı dübelleri, duvar derzlerine denk gelmiştir. Bu sistemde de dübeller yan yana tek sıra halinde devam etmektedirler (**Lev. XCV, 1**).

8. Sıra: 7. Sıradaki dübellerin 0,13 m üst kodunda bir başka dübel dizini kuzey–güney doğrultuda kesintisizce devam etmektedir. Bu sıradaki dübellerde oldukça seyrek atılmıştır. Ayrıca aralarındaki mesafede sürekli farklılaşmaktadır. Aynı şekilde bölgesel olarak yoğunlukları da değişkendir: Kuzey kemer ile postament arasında bu sisteme ait dört dübel söz konusudur. 1. ve 2. sahne kapıları arasında iki dübel, 2. ve 3. kapılar arasındaki kısımda iki

dübel, 3. ve 4. kapılar arasında sadece tek dübel ve son iki sahne kapısı arasında da iki dübel bulunmaktadır.

9. Sıra: 9. dübel sırası 0,57 m bir üst kottadır. Bu dübel sırası da –bir önceki gibi– kuzey güney doğrultusunda yaklaşık olarak düz bir hatta kesintisizce sürmektedir. Dübeller, bazı noktalarda duvar bloklarının derzleri arasına açılmıştır. Bu sırada yer alan dübeller de sayısal olarak oldukça az miktardadır.

10. Sıra: Bu sıra, bir alttaki (9. sıra) dübel sırasının 0,32 m üst kotundadır. 10. sıradaki dübeller, oldukça seyrek bir dizilim sergilemektedir. İki dübel arasında oldukça geniş açıklıklar söz konusudur. Dübel hattı, kuzey–güney doğrultulu olarak kesintisizce sürmektedir.

11. Sıra: 11.sıradaki dübel hattı, bir önceki dübel sırasının 0,23 m üstünde konumlanmaktadır. Bu sırada da seyrek bir dübel dizilimi söz konusudur. Dübeller, duvar boyunca sürmektedirler.

12. Sıra: 11. ve 12. dübel sıraları arasındaki mesafe 0,10 m'dir. Önceki iki sırada görülen seyrek dübel dizilimi bu sırada da sürdürülmüştür. Dübel sırası kesintisizce duvar boyunca uzanmaktadır.

13. Sıra: Bu dübel sırası – bir öncekine göre– 0,38 m üst kottadır. Bu dübeller, 5. dübel sırasındaki sistemle benzer şekilde birbirlerine göre çapraz konumlanan ikili gruplar halinde tasarlanmışlardır. Çapraz gruplarda iki dübel yuvası arasındaki mesafe ortalama 0,10 m'dir. Bu dübel sistemi de kuzey güney doğrultusunda kesintisizce sürmektedir.

14. Sıra: Bu sistemin 0,44 m üstünde geniş aralıklarla seyrek olarak devam eden bir dübel sırası bulunmaktadır. Bu sıra da kuzey güney doğrultusunda kesintisizce devam etmektedir.

15. Sıra: Bir sonraki dübel sırası –öncekine göre– 0,38 m üst kottadır. Bu dübel sırası da seyrek bir dizilimle olarak kuzey–güney hattında sürmektedir.

16. Sıra: 0,18 m bir üst kotta 18. dübel hattı uzanmaktadır. Dübeller, geniş aralıklarla açılmış olup duvar boyunca görülmektedirler.

17. Sıra: 17. dübel sırası, altındaki sıraya göre, 0,23 m üst kottadır ve bu dübeller, 5 ve 13. sıradaki dübel dizilimleri ile benzer bir şemada, birbirine çapraz olarak konumlandırılmış ikili gruplar şeklinde uzanmaktadırlar. Birkaç örnekte dübellerin –çapraz yerine– üst üste konumlandırıldıkları da görülmektedir. İkili çapraz gruplarda dübeller arasındaki mesafe 0,05, 0,07 ve 0,09 m arasında değişkenlik göstermektedir. Üst üste atılan dübellerde ise iki dübel arasındaki mesafe 0,04 m'dir. Bu dübel sırası da kuzey–güney hatta kesintisizce devam etmektedir.

18. Sıra: Sıra, bir öncekinin sadece 0,08 m üst kotundadır ve iki dübel hattı arasındaki mesafe bakımından skene frons duvarındaki en kısa aralığı yansıtmaktadır. Dübeller, son derece seyrek atılmışlardır. Dübeller arasındaki mesafe 0,39 m ile 1,60 m arasında değişmektedir. Dübel dizilimi, oldukça geniş ve standart olmayan aralıklarla duvar boyunca uzanmaktadır.

19. Sıra: Bu dübel sırası, bir altındakine göre, 0,18 m üst kotta olup, duvardaki arşitrav nişlerinin alt çizgisi ile yaklaşık olarak aynı doğrultuda uzanmaktadır. Dübeller, şimdiye dek tanımlanan dübel sıralarına göre, oldukça farklı bir kombinasyona göre yerleştirilmişlerdir: Dübel sırasında yuvarlak formlu ve bunlardan daha büyük ebatlı olan dikdörtgen formlu dübel delikleri, birlikte sıralanmaktadır (**Lev. XCV, 1–2**). Dikdörtgen formlu dübeller hem derinlik hem de genişlik bakımından duvarın bu kotuna kadar izlenen dübellerden daha büyük ebatlı olarak tasarlanmışlardır. Dikdörtgen dübeller 0,05 x 0,07 m ebatlarında ve ortalama 0,07 m derinliğindedirler. Aralarındaki mesafe 0,40 m ile 0,47 m arasında değişkenlik göstermektedir. Dübel diziliminde dikdörtgen formlu olanlar, düz bir çizgide sıralanırken bunların arasına daha küçük ebatlı ve yuvarlak formlu dübeller, yan yana tekli ya da –5., 13. ve 17. sırada olduğu gibi– ikili çapraz gruplar halinde yerleştirilmişlerdir. Bu dübel kombinasyonu da kuzey–güney doğrultuda yapı boyunca sürmektedir. Ayrıca bu sırada oldukça yoğun bir dizilim söz konusudur. Bu sıradaki dübellerin alt kottakilere göre daha büyük ebatlı ve daha yoğun bir dizilimli açılmasının sebebi, konumlarıdır. Çünkü yer aldıkları konum, skene fronsun ilk katının arşitrav–friz kuşağının alt kısmına tekabül etmektedir. Dolayısıyla, söz konusu bezeme kuşağının ağır plakalarını alt kısımdan desteklemek için sık bir dizilimle ve büyük ebatlı yapılmışlardır.

20. Sıra: Dübel yuvası dizini 19. sıranın, 0,52 m üst kotundadır. Konumlarına göre, yaklaşık olarak skene fronsun arşitrav–friz kuşağının üst bitiminde yer almaktadırlar. Bu dübeller, büyük olasılıkla arşitrav–friz kuşağının duvar kaplama levhalarını taşımak için tasarlanmış olmalıdırlar. Yan yana tekli bir sıra halinde devam eden bu dübeller, oldukça büyük boyutlu olarak tasarlanmışlardır. İki dübel yuvası arasındaki mesafe 0,57 m ile 0,62 m arasında değişmektedir.

21. Sıra: Büyük boyutlu dübel yuvalarının 0,30 m üst kotunda bir başka dübel yuvası sırası uzanmaktadır. Bu dübeller 0,05 x 0,07 m ebatlarıyla tam bir dikdörtgen şeklindedirler (**Lev. XCV, 2**). İki dübel arasındaki mesafe 0,34 m ile 0,37 m arasında değişmektedir. Derinlikleri 0,05–0,07 m arasındadır. Dübel sırası, pulpitum üzerindeki fil ayaklarının doğrultularında kesintiye uğrayarak devam etmektedir. Bunun sebebi bu noktada kaplama kuşağı yerine gerçek boyutlu blokların olmasıdır. Dübel diziliminde güney uçta büyük ebatlı

dübellerin arasında daha küçük boyutlu dübellerin de açıldığı görülmektedir. Olasılıkla bazı noktalarda büyük dübellere, küçük boyutlu dübellerle ek destekler yapılmıştır.

22. Sıra: Büyük ebatlı dübellerin ortalama 0,15 m üst kotunda bir diğer dübel sırası uzanmaktadır. Bu dübel sırası da düz bir hat boyunca yan yana tek tek açılmış dübellerden oluşmaktadır. Söz konusu sıra, merkezi kısmında pencere açıklıklarının olmasından dolayı skene frons duvarının sadece kuzey ve güney kenarında görülmektedir.

23. Sıra: Dübel yuvası dizini, 22. sıranın 0,16 m üst kotunda yer almaktadır. Dizilim şeması, 5., 13., 17. ve 19. sıra gibi– birbirine göre çapraz olarak duran ikili dübel grupları şeklinde uzanmaktadır. Birkaç noktada dübeller üçlü gruplar halinde de yapılmışlardır. Ayrıca; ikili gruplarda bazı dübeller de üst üste konumlandırılmışlardır. Dübel grupları arasındaki mesafe 0,07 m ile 0,13 m arasındadır. Söz konusu dübel sistemi sadece her iki kenardaki son pencere payesi ile caveanın skene frons duvarına yaslandığı kısım arasında görülmektedir.

24. Sıra: 23. ile 24. sıra arasında 0,20 m yüksekliğinde bir mesafe bırakılmıştır. Sıra kuzey başlangıcında yan yana tek tek açılmış üç dübel yuvası ile başlamakta, devamında ise 5., 13., 17., 19. ve 23. sıralardaki çapraz dübel sistemiyle sürmektedir. Bu dübel sistemi de kuzey–güney doğrultusunda uzanmakla birlikte; kuzey ve güney taraflarda son pencere payesi ile cavea sınırı arasında kalan kısımda daha yoğunlardır.

25. Sıra: Bir sonraki ve son dübel sırası 0,50 m üst kottadır. Bu dübeller, pencere payeleri üzerinde ve tek sıra halinde oldukça seyrek olarak kuzey–güney doğrultusunda pencere payeleri boyunca izlenmektedirler.

3.7.3. Skene Duvarı ve Merkezindeki Beş Kapı

Yapının skene duvarı, pencere payelerinin bir kısmına dek ayaktadır ve bu yönüyle, ülkemizdeki günümüze en iyi durumda ulaşan sahne duvarlarından biridir. Bu duvar, cephe boyunca kesintisizce uzanarak yanlarda çevre duvarıyla organik olarak birleşmekte ve bu noktada her iki kenarda da birer kısa ante çıkıntısıyla sona ermektedir. Skene duvarı, her iki kanatta da parodosların rampalı kemerlerine de doğrudan bağlıdır. Duvarın, pulpitum zemin kotundan itibaren yüksekliği 10,24 m; uzunluğu 52,5 m, kalınlığı ise 1,45 m'dir. Ante çıkıntılarının uzunluğu 2,40 m'dir (**Lev. XCVI, 1–2**).

Skene duvarı düzenli isodom duvar tekniğinde çift sıra örülmüştür. Duvarın her iki cephesi de oldukça kaba tıraşlı bir durumda bırakılmıştır. Bazı bloklar, hafif olarak bosajlıdır. Duvarın skene koridoruna bakan arka yüzünde pencere seviyesinin başlangıç kotunda dışa çıkıntılı bir pervaz duvar boyunca uzanmaktadır. Bu pervaz dışında duvarın arka yüzü, çıkıntısız bir şekilde yükselmektedir.

Skene duvarı, beşi merkezde; ikisi parodos bağlantılı olarak kanatlarda olmak üzere yedi kapıyla bölünmüştür; güney ante duvarı içinde de sahne arkası koridoruna açılan bir kapı mevcuttur. Duvarın kanatlarında yer alan parodos bağlantılı kapılar, parodos başlığı altında; ante içindeki kapı da skene koridoru başlığı altında detaylı olarak ele alınmıştır. Metnin bu kısmında sahne binasıyla doğrudan ilişkili olmasından dolayı duvarın merkezindeki beş kapı tanımlanacaktır.

Skene duvarının aynı zamanda skene fronsun arka planı olarak da görülen merkezi kısmı, üzerleri kemerli beş kapıyla bölünmüştür. Kapılardan biri, skene duvarının tam merkezinde konumlanır ve bu kapı diğerlerine göre daha yüksek ve geniş tasarlanarak vurgulanmıştır (**Lev. XCVI, 2**). Diğer dört kapı, ikişerli olarak merkez kapının kuzey ve güney tarafında yer alırlar. Merkezdeki kapı, stoa arka duvarındaki merkezi kapıyla karşılıklı konumlanmaktadır. Dolayısıyla bu kapı, doğrudan stoa bağlantısıyla hem sahne binasının hem de yapının ana giriş kapısı olma özelliğini taşımaktadır. Diğer dört kapı, sadece sahne koridoruna açılmaktadırlar. Bu kapıların, yapının seyirci trafiğinde bir rolü bulunmamaktadır. Aşağıda skene duvarındaki beş kapı, ayrı başlıklar altında bütün özelliklerine göre tanımlanmıştır.

3.7.3.1. Merkez Kapı (Porta Regia)

Merkez kapının²⁰³ her iki sövesinin sadece bir kısmı günümüze ulaşmıştır (**Lev. XCVI, 3–4**). Lento mevcut değildir. Kapının kemere dek yüksekliği 5,11 m, kapı çerçevesinin alt genişliği ise 1,54 m'dir. Kapı söveleri 0,47 m genişliğindedir. Kapı açıklığının merkezi, zemin üzerine kazınan ince bir çizgiyle işaretlenmiştir. Yapılan ölçüm söz konusu çizginin her iki söveye de 0,77 m uzaklıkta olduğunu göstermiştir. Ayrıca bu çizgi hem ana kapının merkezini hem de yapının merkez aksını göstermesi açısından kayda değerdir.

Kapının iki sövesinin de iç yüzünde dikine uzanan mil yatakları ve mil yatakları ile aynı doğrultuda eşik üzerinde de kenarlarında dübel delikleri olan kare formlu mil yuvaları²⁰⁴ bulunmaktadır (**Lev. XCVI, 3–4; XCVII, 1**). Sövelerdeki mil yatakları iç bükey kesitlidir ve bunlar 0,11 m genişliğe, 0,03 m derinliğe sahiptirler.

²⁰³ Antik Dönem kapılarının genel özellikleri ve tipleri için bk. Varkıvaç, 2008: 323 vd.; Ayrıca eşik, söve ve lentolardaki izlere göre kapıların tip ve çalışma prensiplerinin değerlendirmesi için bk. Varkıvaç, 2005: 48 vd.

²⁰⁴ Zemindeki mil izleri mil yuvası; sövelerdeki mil yatağı olarak adlandırılmıştır.; Eşik taşı üzerindeki mil izleri, B. Varkıvaç tarafından mil delikleri/yuvası (riegellöcher) olarak anılmıştır. bk. Örneğin Varkıvaç, 2008: 48; A. Oransay ise kapı millerini şöyle tanımlamıştır: "Kapı milleri, kapının bir eksen üzerinde dönmesi prensibine dayalı sistemlerde kullanılan bir araçtır. Eksende yer alan ve kapının bütün ağırlığını taşıyan mil yatakları, çoğunlukla eşik taşıma oyulan yuvarlak oyuklar şeklindedir." bk. Oransay, 2006: 133.

Eşik taşında (**XC VII, 1**) kuzey (sol) söve önündeki mil yuvası 0,20 m x 0,15 m çevre ölçülerinde ve 0,03 m derinliğindedir. Mil oturtma yuvasının bir tarafındaki dübel deliğinin derinliği, içindeki demir ve kurşun kalıntılarından dolayı ölçülemedi. Bu dübel deliğinin kenar ölçüleri ise 0,06 m x 0,05 m'dir. Mil yuvasının diğer tarafındaki dübel deliği 0,075 m x 0,04 m ebatlarında ve 0,04 m derinliğindedir.

Sağ söve önündeki mil yuvası 0,12 m x 0,14 m ebadında olup derinliği 0,03 m'dir. Mil yuvasının her iki kenarında da 0,03 m x 0,07 m ebadında ve 0,03 m derinliğinde birer adet dübel deliği bulunmaktadır. Her iki sövedeki mil yatakları ve eşikteki yuvaları, merkezi kapının çift kanatlı ahşap bir kapıya sahip olduğunu göstermektedir. Kapının iç genişliğine göre kapı kanatlarının her biri ortalama 0,77 m genişliğinde olmalıdır. Ayrıca eşik üzerindeki izler, kapı kanatlarının dışarı doğru açıldığını da belgelemektedir. Eşik taşında ve yan duvarlarda açılan veya kapatılan kapı kanatlarının sabitlenmesine ilişkin bir iz mevcut değildir.

3.7.3.2. II. Kapı

Skene duvarındaki ikinci kapı, merkez kapının güney yanında konumlanmaktadır (**Lev. XC VII, 2–3**). Bu kapı, her iki sövesi ve lentosuyla birlikte tamamıyla sağlam durumda günümüze ulaşmıştır. Kapının lento bitimine kadar toplam yüksekliği 3,10 m, kapı açıklığının alt genişliği 1,24 m'dir. Sol (güney) söve 0,39 m, sağ söve ise 0,54 m genişliğindedir. Söveler ve lentonun cephesi üç fascia ile hareketlendirilmiştir. Lento ile monolit olarak yapılan hyperthyron, oldukça zengin bir şekilde profillendirilmiştir. Lento–hyperthyron bloğunun üst yüzeyi oldukça kaba tıraşlı olarak bırakılmıştır.

Kapının her iki sövesinin de iç yüzünde kapı millerine ilişkin mil yatakları; eşik ve lentosunda da mil sabitleme ve oturtma izleri bulunmaktadır. Sövelerdeki iç bükey kesitli mil yatakları 0,11 m genişliğinde ve 0,03 m derinliğindedir (**Lev. XC VII, 3–4**).

Sağ (güney) söve üzerindeki mil yatağı (**Lev. XC VII, 3**), lento üzerinde 0,41 m daha uzayarak sonlanmaktadır. Mil yatağının bitimine yakın bir noktada milin sabitlenmesine ilişkin karşılıklı açılmış iki dübel yuvası bulunmaktadır. Her iki dübel yuvası da 0,04 m x 0,09 m ebatlarında ve 0,03 m derinliğindedirler. Sağ söve mil yatağının eşik taşı üzerindeki mil yuvası ise, 0,14 m x 0,14 m çevre ölçüleriyle kare formlu olup, 0,05 m derinliğindedir (**Lev. XC VII, 4**). Yuvanın her iki kenarında da birer dübel deliği bulunmaktadır. Dübel deliklerinin ilki 0,05 m x 0,03 m, ikincisi 0,06 m x 0,06 m ebatlarında olup her iki dübel deliği de 0,05 m derinliğindedir.

Sol taraftaki sövenin üzerindeki mil yatağı da –sağ söve ile benzer şekilde– lento üzerinde sona ermektedir (**Lev. XC VII, 3**). Mil yatağının lentoya ulaştığı noktada her iki

kenarında da birer dübel deliği bulunmaktadır. Her iki dübel deliği de 0,04 m derinliğindedir. Bunlardan biri 0,05 m x 0,04 m, diğeri ise 0,07 m x 0,04 m çevre ölçülerinde tasarlanmıştır. Eşik üzerindeki mil yuvası 0,15 m x 0,14 m ölçüleriyle kare tasarıdadır (**Lev. XCVII, 4**). Her iki kenarındaki dübel yuvaları 0,05 m x 0,03 m çevre ölçülerinde ve 0,045 m derinliğindedirler. Bu kapı üzerinde görülen izler de kapının çift kanatlı olduğunu ve kanatların dışarıya doğru açıldığını göstermektedir.

3.7.3.3. III. Kapı:

Skene duvarındaki üçüncü kapı, güney taraftaki son kapıdır. Bu kapının sadece her iki sövesi günümüze ulaşmıştır, lentosu mevcut değildir (**Lev. XCVIII, 1–2**). Sövelerin korunan yüksekliği 2,53 m'dir. Kapı açıklığının alt genişliği 1,24 m'dir. Söveler, üç fascia ile hareketlendirilmiştir. Sol (güney) söve 0,32 m, sağ söve ise 0,58 m genişliğindedir.

Sol (güney) söve üzerindeki mil yatağının genişliği 0,10 m, derinliği 0,02 m'dir. Mil yatağının doğrultusunda eşik üzerindeki mil yuvası 0,14 m x 0,15 m çevre ölçülerinde ve 0,05 m derinliğindedir. Kenarlarındaki iki dübel deliği de 0,05 m x 0,05 m ebat ve 0,04 m derinliğe sahiptirler (**Lev. XCVIII, 2–3**).

Sağ sövedeki mil yatağı ise, 0,13 m genişliğinde ve 0,02 m derinliğindedir. Eşik üzerindeki mil yuvası, milin oturtulduğu demir yuva ile birlikte in-situ durumdadır (**Lev. XCVIII, 3–4**). Demir mil yuvasının dış konturu kare; içi ise yuvarlak kesitli tasarlanmıştır. Dış kenardan dış kenara demir mekanizmanın çevre ebatları 0,12 m x 0,12 m'dir. Kare formlu dış konturun içindeki yuvarlak mil oturtma alanı 0,095 çapındadır. Yuvanın derinliği ise 0,02 m'dir. Demir mil yuvasının eşik zemininden yüksekliği 0,035 m'dir. Mil yuvası her iki kenardan birer demir dübel ile zemine sabitlenmiştir. Dübeller, demir yuvaya organik olarak bağlı durumdadır. Demir dübellerin açıkta olan kısmı 0,04 m uzunluğunda ve 0,025 m enindedir.

İn-situ durumda bulunan demir mil yuvası, diğer kapılarda eşik üzerinde görülen kenarları dübel delikli çukurların fonksiyonunu kesin bir şekilde açıklamaktadır. Buna göre, sövelerin doğrultusunda eşik üzerindeki geniş yuvaya milin demir mekanizması oturtulmaktaydı. Bu kapının da üzerindeki izler, kapı kanatlarının dışa doğru açıldığını göstermiştir.

3.7.3.4. IV. Kapı

Skene duvarında yer alan dördüncü kapı, merkez kapının kuzey yanında konumlanmaktadır. Bu kapı tamamıyla sağlam durumda günümüze ulaşmıştır. Kapının lento bitimine kadar toplam yüksekliği 3,10 m, kapı açıklığının alt genişliği 1,24 m'dir (**Lev. XCIX,**

1–2). Söveler ve lentonun cephesi üç fascia ile hareketlendirilmiştir. Lento ile monolit tasarlanan hyperthyron, oldukça zengin bir şekilde profillendirilmiştir. Bu kapının da üstü kemerlidir. Lento–hyperthyron bloğunun üst yüzeyi oldukça kaba tıraşlı olarak bırakılmıştır. Sövelerin biri diğerinden daha geniş ebatlı tasarlanmıştır. Sol (güney) söve 0,58 m, sağ söve ise 0,38 m genişliğindedir. Kapının sövelerinin ve lentosunun arka yüzü kaba işçilikli olarak bırakılmıştır (**Lev. XCIX, 2**). Arka yüzde her iki söve üzerinde de lento üzerinde sonlanan mil yatakları bulunmaktadır. Mil yatakları 0,11 m genişliğinde ve 0,03 m derinliğindedir.

Sol (güney) söve üzerindeki mil yatağının lento üzerindeki bitiminde karşılıklı olarak açılmış iki dübel deliği bulunmaktadır. İlk dübel deliği 0,05 m x 0,04 m ebatlarında ve 0,02 m derinliğindedir. İkinci dübel yuvası, 0,045 m x 0,03 m ebat ve 0,05 m derinliğe sahiptir. Mil yatağının doğrultusunda eşik üzerindeki mil yuvası çukurunun ölçüleri ise şu şekildedir: Mil yuvası çukuru 0,10 m x 0,12 m ebatlarıyla kareye yakın tasarıda ve 0,04 m derinliğindedir (**Lev. XCIX, 4**). Mil yuvası çukurunun her iki kenarında da karşılıklı olarak açılmış birer dübel deliği söz konusudur. Deliklerden biri, 0,05 m x 0,04 m; ikincisi ise 0,07 m x 0,04 m ebatlarında olup her iki delik de 0,03 m derinliğindedir (**Lev. XCIX, 4**).

Sağ sövedeki mil yatağının lento bitiminin hemen altında her iki kenarda karşılıklı açılmış birer dübel deliği bulunmaktadır (**Lev. XCIX, 3**). Dübel deliklerinin ilki 0,05 m x 0,04 m ölçülerinde ve 0,05 m derinliğindedir. İkincisi 0,06 m x 0,03 m ölçülerinde ve 0,06 m derinliğindedir. Sağ sövenin eşikteki mil yuvası çukuru büyük oranda tahrip olmuştur. Bu nedenle formu ve ebatları net değildir. Her iki kenarında karşılıklı açılmış dübel delikleri ise iyi durumda günümüze ulaşmıştır. Bunların her ikisi de 0,04 m x 0,06 m ölçülerinde ve 0,04 m derinliğindedir. Bu kapının lentosunda diğer kapılarda karşılaşılmayan bir düzenleme görülmektedir: sağ söveye yakın bir noktada kavisli bir oyuk bulunmaktadır. Oyuğun uzunluğu 0,38 m, derinliği ise 0,075 m'dir. Konumu itibarıyla kapının sağ kanadı ile ilişkili bir düzenlemeye ait olmalıdır. Formuna göre, kapı kanadının kaydırılması ile ilgili bir düzenleme gibi durmaktadır. Ancak zemin üzerinde bir karşılığının olmaması düzenlemenin kurgusunu yapmayı güçleştirmektedir. Bu kapının da her iki sövesinde ve eşikteki mil izleri, iki kapı kanadına sahip olduğunu ve bunların dışarıya doğru açıldığını kanıtlamaktadır.

3.7.3.5. V. Kapı

Skene duvarındaki beşinci ve son kapı, pulpıtumun kuzey bitiminde yer almaktadır. Bu kapı da tamamıyla sağlam durumda günümüze ulaşmıştır (**Lev. C, 1–2**). Kapının lento bitimine kadar toplam yüksekliği 3,10 m, kapı açıklığının alt genişliği 1,24 m'dir. Söveler ve lentonun cephesi üç fascia ile hareketlendirilmiştir. Lento ile monolit yapılan hyperthyron, oldukça

zengin bir şekilde profillendirilmiştir. Bu kapının da üstü kemerlidir. Kapı sövelerinden biri diğerinden daha geniş ebatlı tasarlanmıştır. Sol (güney) söve 0,55 m; sağ söve ise 0,34 m genişliğindedir. Her iki sövenin de iç yüzünde 0,11 m genişliğinde ve 0,03 m derinliğinde lentoya kadar uzanan birer mil yatağı bulunmaktadır (**Lev. C, 2–4**).

Sol (güney) sövenin lento üzerindeki dübel yuvalarının derinlikleri içlerinde Geç Antikçağ kaynaklı harç kalıntıları olduğundan dolayı ölçülememiştir (**Lev. C, 4**). Dübellerin biri 0,05 m x 0,03 m, diğeri ise 0,05 m x 0,04 m çevre ölçülerine sahiptir. Sol sövenin eşik üzerindeki mil yuvası çukuru 0,14 m x 0,12 m ebatlarında ve 0,02 m derinliğindedir. Bunun iki tarafında karşılıklı açılmış dübel deliklerinden ilki 0,07 m x 0,05 m; ikincisi ise 0,07 m x 0,06 m ebatlarında olup her iki dübel deliği de 0,05 m derinliğindedir (**Lev. C, 2–4**).

Sağ sövenin üstteki dübel yuvaları da mil yatağının bitimine yakın bir noktada karşılıklı olarak açılmıştır (**Lev. C, 4**). Bunların ilki 0,06 m x 0,03 m ebatlarında olup derinliği içinde harç kalıntıları olmasından ötürü ölçülememiştir. Diğer dübel yuvası, 0,07 m x 0,03 m ebat ve 0,06 m derinliğindedir. Bu sövenin önünde ve eşik üzerinde yer alan mil mekanizmasının kalıntılarının ölçüleri ise şu şekildedir: merkezdeki geniş mil yuvası çukuru 0,12 m x 0,14 m ebatlarındadır (**Lev. C, 3**). Bunun her iki kenarında karşılıklı olarak açılmış dübel yuvaları 0,06 m x 0,03 m – 0,08 m x 0,04 m ebatlarında olup 0,05 m derinliğe sahiptirler. Her iki söve ve eşik üzerindeki izler, kapı açıklığının çift kanatlı bir kapı ile örtüldüğünü göstermiştir. Skene fronsdaki diğer kapılarda olduğu gibi bu kapı da dışarı doğru açılmaktadır.

3.7.3.6. Pencereler

Sahne binası duvarının üst bitiminde beş adet pencere payesi in-situ durumdadır (**Lev. XCVI, 2**). Payelerin merkezdeki üçü ve güney taraftaki sonuncusu büyük oranda sağlam durumda günümüze ulaşmıştır. Kuzey taraftaki son payenin ise sadece birkaç bloğu mevcuttur. İn situ durumdaki payelerin tamamı pulpitumdaki postamentler ile aynı doğrultuda konumlanmaktadır. Bu özellik dikkate alındığında orijinal durumunda sahne binası duvarının üst bitiminde altı adet pencere payesinin olduğu anlaşılmaktadır. Güneyden ikinci paye, yapının geçirdiği depremlerin etkisiyle günümüze ulaşmamıştır. Payelerin genişlikleri 2,40 m, korunan yükseklikleri ise ortalama 2,55 m olarak ölçülmüştür. Pencere açıklıkları ise 2,60 m genişliğindedirler. Ne payelerin iç yüzlerinde ne de açıklıkların zemin kısımlarında pencerelerin kapatılıp kapatılmadığına dair bir iz yoktur. Kazı çalışmaları esnasında da bunlara dair mimari bir veri elde edilememiştir²⁰⁵.

²⁰⁵ Pencerelerin rekonstrüksiyon önerileri için bk. VI. bölüm.

3.7.4. Skene Koridoru

Yapının skene koridoru olarak tanımlanan bölümü, skene duvarı ile Odeion'un önünde uzanan stoanın arka duvarı arasındaki dikdörtgen uzun alandır (**Lev. CI, 1–4**). Skene koridoru 48,80 m uzunluğunda ve 2, 45 m derinliğindedir. Bu alan, konumu itibariyle sahne binası arka odalarına uygun bir noktada yer almaktadır. Ancak alanın sığ yapısı ve herhangi bir oda içermemesi skene koridoru olarak tanımlanmasına neden olmuştur.

Skene duvarı, her iki kenarda da birer ante çıkıntısı ile stoanın arka duvarına yaslanarak koridorun kuzey ve güney sınırını oluşturmaktadır (**Lev. CI, 1–2**). Ante uçları ile stoanın arka duvarının bağlantısı organik değildir. Ante uçları, stoa arka duvarına yaslanarak sona ermektedirler (**Lev. CI, 4**). Aynı zamanda iki duvarın da örgü tekniği birbirinden oldukça farklıdır. Bu durum, söz konusu duvarların organik olmayan bağlantısını daha da belirginleştirmektedir.

Skene koridoru, Odeion'a merkezden ve kanatlardan girişlerin yapıldığı üç kısa giriş yoluyla bölünmüştür (**Lev. CII, 1–3**). Bu giriş yolları, stoa arka duvarı²⁰⁶ ile skene duvarındaki karşılıklı kapılar arasındaki bağlantıyı sağlamaktadırlar. Kuzey kanattaki giriş yolunun taş döşeli zemininin sadece başlangıç kısmı günümüze ulaşmıştır (**Lev. CII, 1**). Merkezdeki giriş yolunun taş döşeli zemini tamamıyla sağlam durumdadır (**Lev. CII, 2**). Ancak güney kanattaki giriş yoluna ait hiçbir parça korunagelmemiştir²⁰⁷ (**Lev. CII, 3**). Giriş yollarıyla koridor alanı arasında herhangi bir engelleyici mimari düzenleme veya buna dair bir iz, söz konusu değildir.

Skene koridorundaki önemli mimari düzenlemelerden biri de duvar dilleridir. Koridorda, stoa arka duvarına yaslanarak uzanan 8 adet duvar dili in-situ durumdadır (**Lev. CI, 3; CII, 4**). Duvar dillerinin en iyi korunmuş olanı 0,50 m yüksekliğinde ve 0,36 m uzunluğundadır. Duvar dilleri arasındaki değişken mesafe dağılımı şu şekildedir: kuzey uçtan itibaren ilk dört dil arasındaki mesafe eşit olarak 4,10 m'dir. Üçüncü ve dördüncü duvar dili arasındaki mesafe ise 4,60 m'dir. Üçüncü ve dördüncü duvar dilleri, stoa arka duvarındaki merkezi kapının her iki kenarında konumlanmaktadır. Dördüncü ve beşinci duvar dili arasında 4,20 m, beşinci ile altıncı arasında 4,00 m; altıncı ile yedinci duvar dili arasında da 4,00 m aralık bulunmaktadır. Güney uçtaki son iki duvar dili olan yedinci ve sekizinci duvar dili de stoa arka duvarının güney kapısının her iki kenarında konumlanmaktadır. Bunlar arasındaki mesafe de kapının genişliği ile bağlantılı olarak 2,90 m'dir. Duvar dillerinin özellikle kapı kenarındaki konumları dikkate alındığında orijinal durumunda skene koridorunda 10 adet duvar dili bulunduğu anlaşılmaktadır. Duvar dilleri, küçük ebatlı kireç taşı bloklarla yapılmışlardır (**CII, 4**). Bazı

²⁰⁶ Bu kapıların detaylı tanımı, stoa arka duvarı başlığı altında yapılmıştır.

²⁰⁷ Giriş yollarının eksik kısımları, kazı çalışmalarının ardından koruma amacıyla kazı ekibi restoratörleri tarafından tuğla ile döşenmiştir.

örneklerin üzerinde görülen sıva kalıntıları, orijinal durumlarında bunların sıvalı olduklarını kanıtlamaktadır.

Skene koridorundaki duvar dilleri, koridorun ve önündeki stoanın çatı sistemleriyle ilişkili olarak düzenlenmiş olmalıdırlar. Skene duvarının arka yüzünde pencere seviyesi boyunca kesintisizce uzanan çıkıntılı pervaz da bu öneriyi destekler nitelikte bir bilgi sağlamıştır. Bu konu çatı bölümünde detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Güney ante çıkıntısı içindeki kapı, doğrudan koridor alanını merkez olarak konumlanmaktadır. Bu kapı aynı zamanda stoaya girilmeden koridora ve ardından da Odeion'un iç mekânlarına erişimi sağlayan tek giriştir. Konumu ve bağlantılı olduğu koridor nedeniyle bu kapı, skene koridoru başlığı altında ele alınarak aşağıda detaylı bir şekilde tanımlanmıştır:

Güney ante kapısı, tamamıyla sağlam durumdadır (**Lev. CIII, 1-4**). Kapının söveleri ve lentosu, iki fascia ve ardından bir taç profili ile hareketlendirilmiştir. Kapının yüksekliği 2,10 m, derinliği 1,49 m ve genişliği 1,17 m'dir. Önündeki eşik taşı, 1,63 m x 0,65 m ebatlarında ve 0,31 m yüksekliğindedir (**Lev. CIII, 2**). Kapının söveleri ve eşiği üzerindeki izler bir kapı mekanizmasına sahip olduğunu göstermiştir. Eşik taşının her iki kenarında kapı mekanizmasına ait yaklaşık olarak kare formlu birer yuva bulunmaktadır. Bu yuvalar, direkt olarak sövelerin doğrultusunda yer almaktadırlar. Sağ taraftaki yuva, 0,21 m x 0,18 m ebatlarında ve 0,05 m derinliğindedir. Sol taraftaki yuva, 0,16 m x 0,18 m çevre ölçülerine ve 0,04,5 m derinliğe sahiptir (**Lev. CIII, 2**). Eşik taşı üzerindeki bir diğer kapı mekanizması izi de ortasındaki dübel yuvasıdır. Bu yuva, kapı açıklığının direkt önünde yer almaktadır. Ebatları 0,07 m x 0,05 m, derinliği ise 0,04 m'dir. Eşiğin kenarlarındaki kapı mekanizması yuvalarıyla aynı doğrultuda lento üzerinde de dübel yuvaları mevcuttur. Dübel yuvaları lento bloğunun kenarlarında ve ikişerli olarak tasarlanmıştır (**Lev. CIII, 3**). Sağ taraftaki iki dübel arasındaki mesafe 0,15 m'dir. Dübeller 0,05 m x 0,04,5 m boyutlarında ve 0,04 m derinliğindedirler. Lentonun sol tarafındaki iki dübelin arasındaki mesafe ise 0,13 m'dir. Bu dübeller, 0,03 m x 0,05 m ebat ve 0,04 m derinliğindedirler. Kapının Eşik taşı, eşik kısmının bitiminden itibaren 0,03 m yükselerek kapı açıklığına zemin oluşturacak şekilde uzanan monolit bir bloktur.

Bu kapının arka (güney) yüzünde herhangi bir kapı kanadı mekanizması izi mevcut değildir (**Lev. CIII, 4**). Arka yüzde kapı açıklığının içinde iki basamak bulunmaktadır. İlk basamak 0,22 m yüksekliğinde ve 0,22 m derinliğindedir. İkinci basamağın ise yüksekliği 0,29 m, derinliği 0,50 m'dir.

3.8. Parodoslar²⁰⁸ ve Diazoma Çıkış Koridorları

Pulpitumun kuzey ve güney yanında üst örtüleri kemerli, birer parodos yer almaktadır. Her iki parodos da direkt olarak pulpitum seviyesindedir (**Lev. CI, 1**). Parodoslar, doğu duvarlarındaki birer kapıyla skene koridoru ve stoa; batı duvarlarındaki birer kemerli açıklık ve devamındaki koridor ile de diazoma bağlantılıdır. Ayrıca her iki parodosun da cepheleri pulpituma yöneliktir. Bu özellikleri ile Odeion'daki seyirci trafiğinin ana yönlendiricileri konumundadırlar.

3.8.1. Kuzey Parodos ve Diazoma Çıkış Koridoru

Kuzey parodos, kemerli üst örtüsü ve cephesiyle birlikte tamamıyla sağlam durumdadır (**Lev. CIV, 1**). Bu parodosun cephe kemeri, üç fascia ile hareketlendirilmiştir. Kemerin zemin kodundan yüksekliği 4,50 m, genişliği 4,30 m'dir (**Lev. CIV, 2**). Parodosun iç alanı, 8,40 x 4,60 m ebatlarıyla dikdörtgen tasarıdadır. Zemini düzgün tıraşlanmış kireç taşı bloklarla döşenmiştir (**Lev. CIV, 3**). Parodosun üst örtüsü rampalı bir kemer şeklinde yükselerek, diazoma ve summa caveanın kuzey kanadına alt yapı oluşturmaktadır (**Lev. CIV, 4**). Parodosun rampalı kemerinin –iç kısımda– en dik noktası 9,01 m yüksekliğindedir. Kuzey parodosun en belirgin mimari özelliklerinden biri de skene duvarına sıkı bir şekilde bağlı olmasıdır. Parodosun kemeri, doğrudan skene duvarının içine oturtulmuştur.

Kuzey parodosun doğu duvarında bir kapı; batı duvarında da cephesi kemerli bir açıklık bulunmaktadır. Bunların her ikisi de karşılıklı olarak konumlanmaktadır (**Lev. CIV, 1**). Doğü duvarındaki kapı, skene koridoru ve ardından stoa arka duvarındaki güney kapı ile stoa bağlantılıdır. Dolayısıyla parodos doğü kapısı, Odeion'a kuzey kanattan giriş yapılan kapıdır. Bu kapı, tamamıyla sağlam durumda günümüze ulaşmıştır. Kapının yüksekliği 3,50 m, alt genişliği 1,52 m, derinliği de 1,52 m'dir (**Lev. CV, 1**). Kapının lentosu ve söveleri iki fascia ile hareketlendirilmiştir. Fascialar sırasıyla 0,075; 0,10 m genişliğinde tasarlanmıştır. Kapının eşik taşı üzerinde herhangi bir iz yoktur. Bu nedenle kapı açıklığının kapı kanatlarıyla kapatılmadığı anlaşılmaktadır (**Lev. CV, 2**).

Kuzey parodosun batı duvarındaki kemerli geçiş, diazoma çıkış koridoruna açılarak parodosun summa cavea bağlantısını sağlamaktadır (**Lev. CV, 3**). Geçişin kemer bitimine dek yüksekliği 3,80 m, genişliği ise 2,20 m'dir. Kemer, her iki yanda 2,34 m yüksekliğinde ayaklar tarafından taşınmaktadır. Ayakların kaide ve başlıkları profillerle hareketlendirilmiştir. Kaide

²⁰⁸ Parodos terimi, tiyatro mimarisinde analemma duvarlarının kenarlarından orkestra düzlüğüne erişimi sağlayan geçitleri tanımlamaktadır. Bk. Dörpfeld ve Reisch, 1896: 280; Aslında Kibyra Odeionu'nun pulpitum seviyesinde ve üzeri kemerli bu koridorlarını, Aditus olarak tanımlamak da mümkündür. Ancak bu tezde geleneksel olarak daha bilinen parodos terimi tercih edilmiştir. Aditus için bk.: Isler I, 2017: 382.

ve başlıklar benzer tasarıdadır: kaide kısmı, altta 0,14 m yüksekliğinde düz topuk ile başlamakta ve 0,09 m yüksekliğinde eğik kesimli bir profil ile sonlanmaktadır. Başlıklarda kaide profillerinin ters yönde bir tekrarı yapılmıştır.

Parodosun batı duvarındaki kemerli geçişin ardından başlayan koridor alanı, diazomaya kadar uzanmaktadır. Koridorun üst örtüsü kemerlidir ve kemeri tamamıyla sağlam durumda günümüze ulaşmıştır. Koridordaki basamaklar, dik bir şekilde uzanarak başlamakta ve bir sahanlıkla keskin bir dönüş yaparak diazomaya ulaşmaktadırlar. Giriş ile sahanlık arasındaki alanda sadece tek basamak günümüze ulaşmıştır (**Lev. CV, 4**). Bu basamak 0,25 m yüksekliğinde ve 0,44 m derinliğindedir. Söz konusu basamağın ardından sahanlık kısmına dek herhangi bir basamak mevcut değildir. Basamaklar olasılıkla Geç Antikçağda yerlerinden sökülmüşdürler. Bu alanda basamakları oturtmak için uygun şekilde tıraşlanan ana kaya alt yapı görülmektedir (**Lev. CV, 4**). Koridorun sahanlık kısmından itibaren diazomaya kadar kalan bölümü ise orijinal durumunda günümüze ulaşmıştır. Sahanlık kısmı 3,20 x 1,62 m ebatlarıyla dikdörtgen tasarıdadır. Zemini düzgün tıraşlanmış kireç taşı bloklarla döşenmiştir (**Lev. CVI, 1**). Sahanlığın ardından 8 basamakla diazoma giriş kapısına ulaşılmaktadır. Basamakların yüksekliği 0,23 m ile 0,25 m arasında değişirken, derinlikleri 0,37 m'dir (**Lev. CVI, 2**). Basamakların ardından varılan diazoma giriş kapısı 1,19 m genişliğinde ve 1,82 m yüksekliğindedir (**Lev. CVI, 3-4**). Giriş kapısında söve olarak diazomanın parapet duvarlarını; lento olarak da üst profilinin şemasını sürdüren bloklar kullanılmıştır.

3.8.2. Güney Parodos ve Diazoma Çıkış Koridoru

Güney parodos, kuzey parodosa göre daha kötü durumda günümüze ulaşmıştır: Bu parodosun sadece cephe kemeri sağlam durumdadır; rampalı kemeri tümüyle yıkılmıştır (**Lev. CVII, 1**).

Güney parodos ve bağlantılı olduğu diazoma çıkış koridoru, plan bakımından kuzeydekinin bir benzeridir (**Lev. CI, 1**). Bu parodosun plan yönünden kuzey parodostan tek farkı, güney duvarındaki penceredir. Söz konusu duvarda yer alan pencere 1,00 m eninde ve 1,19 m yüksekliğindedir (**Lev. CVII, 2**).

Güney parodosun cephe kemeri 4,40 m yüksekliğe, 4,40 m genişliğe sahiptir. Kemerin cephesi üç fascia ile hareketlendirilmiştir (**Lev. CVII, 3**). Parodos alanı 8,40 x 4,60 m ebatlarıyla kuzey parodos ile eşit ölçülerde ve dikdörtgen tasarıdadır. Zemini düzgün tıraşlanmış kireç taşı bloklarla döşenmiştir ve tamamıyla sağlam durumdadır (**Lev. CVII, 4**). Parodosun doğu duvarında skene koridoru ve ardından stoa bağlantılı bir kapı yer almaktadır. Batı duvarında ise diazoma koridoruna açılan kemerli bir geçiş bulunmaktadır. Kemerli geçiş

ve kapı, karşılıklı olarak konumlanmaktadır (**Lev. CVIII, 1**). Doğu duvarındaki kapının yüksekliği 3,50 m, alt genişliği 1,52 m, derinliği de 1,52 m'dir. Bu kapının lentosu ve söveleri iki fascia ile hareketlendirilmiştir (**Lev. CVIII, 2**). Fascialar sırasıyla 0,075 ve 0,10 m genişliğinde tasarlanmıştır. Kapı eşiğinde, açıklığın kapatıldığına dair bir iz, söz konusu değildir (**Lev. CVIII, 3**).

Parodosun batı duvarından diazoma koridoruna geçiş, kemerli bir açıklıkla vurgulanmıştır (**Lev. CVIII, 4**). Kemerin kilit taşında stilize işlenmiş bir büst bulunmaktadır. Kemerli geçiş, tamamıyla sağlam durumda günümüze ulaşmıştır. Kemerin yüksekliği 3,90 m, genişliği 2,20 m'dir. Kemer, her iki yanda 2,34 m yüksekliğinde kaide ve başlığı profilli ayaklar tarafından taşınmaktadır. Bu ayakların kaide ve başlıkları benzer tasarıdadır: kaide kısmı, altta 0,14 m yüksekliğinde düz topuk ile başlamakta ve 0,09 m yüksekliğinde eğik kesimli bir profil ile sonlanmaktadır. Başlıklarda ise kaide profillerinin ters yönde bir tekrarı yapılmıştır. Kemerli açıklığın ardından diazomaya doğru uzanan 'L' planlı ve rampalı bir koridora girilmektedir. Koridorun tonozlu üst örtüsü ve diazoma girişindeki kapısı mevcut değildir. Koridordaki rampalı merdivenlerin sadece ilk basamağı günümüze ulaşmıştır (**Lev. CIX, 1-2**). Bu basamak 0,29 m yüksekliğinde ve 0,53 m derinliğindedir. Basamaktan sonra –koridorun rampalı çıkışına dair– sadece üzerinde basamak oturtma izleri bulunan ana kaya korunmuştur. Güney diazoma çıkış koridorunun tasarımı, kuzeyde yer alan koridorun bir benzeridir. Bu nedenle güney koridorun orijinal durumu hakkında herhangi bir şüphe söz konusu değildir.

3.9. Güney Oda

Bu oda, çevre duvarının güney kanadı içinde ve bu yöndeki parodosun batı; diazoma çıkış koridorunun da güney arkasında konumlanmaktadır. Dolayısıyla doğu tarafta parodos ile; kuzey tarafının bir kısmında ise diazoma koridoru ile ortak duvarlara sahiptir (**Lev. CIX, 3**). Kuzey tarafta diazoma çıkış koridoru ile ortak duvarın devamından itibaren ise odanın duvarı, moloz örgü olarak sürmektedir (**Lev. CIX, 4**). Odanın batı sınırı da yine moloz örgü bir duvarla sağlanmıştır. Ön (güney) sınırını da çevre duvarı oluşturmaktadır.

Doğu–batı doğrultulu uzanan bu oda, 3,40 m x 12,30 m ebatlarıyla dikdörtgen tasarıdadır. Odanın dikdörtgen planı, çevre duvarı içinde yer aldığından dolayı, kavisli bir forma sahiptir. Odanın güney duvarının merkezine yakın bir noktasında 1,00 m genişliğinde ve 1,50 derinliğinde bir kapı bulunmaktadır. Kapının söveleri blok taşlardan yapılmıştır (**Lev. CX,**

1). Oda içinde kazı çalışmaları sınırlı olarak yapılmıştır. Bu nedenle odanın zemin durumu ve iç düzenlemesi hakkında görüş belirtmek olanaklı değildir²⁰⁹.

Güney odanın üst örtüsüne ilişkin izler ise diazoma çıkış koridoru ile ortak duvarında izlenmektedir. Duvarın korunan son bloğunun yüzeyi, iki yönlü uzanan kemerlere ilişkin izler taşımaktadır. Bloğun yüzeyinde hem diazoma koridoruna hem de oda yönüne yönelimli iki ayrı eğim vardır. Eğik yüzeyler, bu bloğun bir taraftan diazoma koridoruna diğer taraftan da odanın üstüne doğru devam eden çift yönlü bir kemerin yastık taşı olduğunu göstermektedir.

Odanın konumu ve mimari özellikleri, Odeion'un iç alanı ile doğrudan bir bağlantısı olmadığını göstermiştir. Bu odaya sadece dışarıdan erişim sağlanabilmektedir. Odaya erişim konusunda güney ante çıkıntısı içindeki kapının batı tarafta bitişiğinde sıralanan basamaklar önemlidir. Bu noktada üç basamak günümüze ulaşmıştır (**Lev. CX, 2**). Basamaklar, güney odanın giriş kapısına doğru uzanmaktadır. Basamakların varlığı, güney odanın işlevinin Odeion'un işleyişinin bir parçası olduğuna işaret etmektedir. Olasılıkla bu oda, Odeion'un günlük rutin işleyişi için tasarlanan bir depo olmalıdır.

3.10. Stoa

Skene koridorunun önünde zemini geometrik desenli mozaik ile dekore edilen bir stoa uzanmaktadır. Bu alanın kullanıldığı dönemde stoa olarak adlandırıldığı mozaik yazıtlarından kesin bir şekilde belirlenmiştir²¹⁰.

Stoanın açığa çıkarılan kısmının uzunluğu 55,00 m, eni 9,10 m'dir. Mozaik kaplı alan yaklaşık olarak 493 m² ebadındadır (**Lev. CX, 3**). Stoa ile ilgili önemli verilerden biri de her iki kenarda da Odeion'u aşarak devam ettiğinin tespit edilmesidir. Bu nedenle stoanın uzunluğu, hali hazırda açığa çıkarılan kısmından çok daha fazla olmalıdır. Özellikle stoanın, Odeion'un yaklaşık 150 m kuzey aksında konumlanan tiyatroya doğru uzandığı da düşünülürse, orijinal uzunluğunun daha fazla olduğunu tahmin etmek güç değildir.

Stoa, Odeion'un cephe konumuna uygun şekilde kuzey-güney doğrultulu uzanmaktadır. Stoa, -aynı zamanda skene koridorunun ön sınırını da oluşturan - bir arka duvar, merkezine yakın bir noktada sütun dizisi ve ön sınırında da üç basamaklı stylobattan oluşmaktadır.

²⁰⁹ Güney odadaki sınırlı kazı çalışmalarında zemin seviyesine dek inilmemiştir. Bu çalışmalar sırasında oldukça yoğun bir Geç Antikçağ seramik atık alanı ile karşılaşmıştır. Dolayısıyla kazı verilerine göre, son evrede odanın bir seramik atık alanı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

²¹⁰ Yapının isimlendirilmesi bölümünde de değinildiği üzere mozaik yazıtlarında... stoanın önündeki *olympaios odeionunun*... ifadesi geçmektedir. Bk.: Alten-Güler ve Tarkan, 2020: 78.

3.10.1. Stoa Arka Duvarı

Stoa arka duvarı, tabandaki mozaik döşemi doğu yönden sınırlayan duvardır. Söz konusu duvar aynı zamanda, skene duvarına paralel olarak uzanmakta ve Odeion'un ana yapı kütesinin son parçası olan skene koridorunu da sınırlamaktadır (**Lev. CX, 4**). Yukarıda da değinildiği üzere skene duvarının ante köşeleri, Stoa arka duvarına yaslanarak sonlanmakta böylelikle de skene koridorunu kuzey ve güney yönlerde sınırlamaktadırlar. Dolayısıyla Odeion'un sınırları içinde bu duvarı, Odeion'dan ayrı tanımlamak oldukça güçtür. Ancak duvarın iki temel özelliği Stoa ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir: 1: duvar her iki yönde de Odeion'un sınırlarını aşarak uzanmaya devam etmektedir. 2: doğrudan Stoa alanının mimari unsurlarına yönelik olarak planlanmıştır.

Stoa arka duvarı, dört kapıyla bölünmüştür (**Lev. CX, 3**). Kapılardan üçü, stoadan Odeion'a girişlerin yapıldığı kapılardır. Bu nedenle Odeion'un giriş kapılarına paralel olarak ikisi duvarın kenarlarında biri de merkezinde yer almaktadır. Dördüncü ve son kapı, mevcut alanın en kuzey noktasında böylelikle konumu itibariyle Odeion'un yapı kütesinin dışında kalmaktadır.

Stoa arka duvarının korunan yüksekliği 1,50 m, kalınlığı 0,80 m'dir. Ölçülerinden de anlaşıldığı üzere, duvarın en iyi durumda günümüze ulaşan kısımlarında bile ancak birkaç sırası izlenmektedir. Duvar, tek sıra halinde ana kapının her iki kenarı boyunca birkaç m kesintisizce uzamaktadır (**Lev. CX, 4; CXI, 1**). Ardından kuzey kanatta sadece temel kısmı görülürken; güney kanatta da yer yer birkaç sırası korunmuş durumda uzanmaya devam etmektedir (**Lev. CXI, 2–3**).

Duvar, çift sıra olarak örülmüştür. Duvarın yapımında atkılı–isodomik ve isodomik olmak üzere aynı duvar örgü sisteminin farklı şekilleri kullanılmıştır. Ana kapı ve çevresinde atkılı–isodomik bir duvar örgüsü söz konusudur ancak atkılı–isodomik örgü, parapet blokları gibi yüksek ve geniş, blokların dizilimiyle yapılmıştır (**Lev. CXI, 4**). Kanatlarda ise duvar, genel olarak eşit yükseklikte bloklarla isodomik bir örgü sistemi kullanılarak yükseltilmiştir (**Lev. CXII, 1**). Ana kapı çevresindeki blokların yüksekliği standart şekilde 1 m iken, genişlikleri ise 0,65 m ile 1,80 m arasında değişmektedir. Atkı bloklarının yüksekliği gövde bloklarına eşit olmakla birlikte enleri 0,25 – 0,30 m arasında değişmektedir.

Duvarın skene koridoruna bakan iç yüzünün örgüsünde oldukça kaba işçilikli olarak bırakılmış ortalama 0,36 m eninde ve 0,32 m yüksekliğinde bloklar kullanılmıştır (**Lev. CI, 3**). Açıkta olan kısımlarına göre, Stoa arka duvarının temel blokları, ana kaya içine oturtulmuştur. Ayrıca duvarı daha da güçlendirmek için temel blokları birbirine kenetlenmiştir. Söz konusu kenet yuvaları 0,03 m x 0,03 m ebatlarında ve 0,025 m derinliğindedirler (**Lev. CXII, 2**). Temel

blokları üzerinde görülen bir başka iz de kanırtma oyuntularıdır. Blokların ortalarına yakın bir noktada 0,08 m x 0,04 m ebatlarında ve 0,03 m derinliğinde kanırtma yuvaları izlenmektedir (**Lev. CXII, 2**).

3.10.1.1. Ana Kapı

Stoa arka duvarının merkezinde konumlanan ana kapısı, skene duvarının merkezindeki kapıyla bakışımlıdır (**Lev. CXII, 3**). Dolayısıyla bu kapı, stoadan sahne binasının merkezine doğrudan erişim sağlayan tek kapıdır. Ana kapı, hem stoa arka duvarındaki diğer kapılardan daha geniş tasarlanarak hem de her iki kenarına da birer geniş postament yerleştirilerek vurgulanmıştır.

Ana kapının her iki sövesinin de bir kısmı korunmuştur. Bu kapının lentosu bulunamamıştır. Sövelerin yüksekliği 2,30 m, çevre ölçüleri 0,73 m x 0,53 m'dir. Kapının iç açıklığı 2,04 m genişliğinde ve 0,66 m derinliğindedir. Sövelerin cephesi art arda üç fascia ve devamında taç profili ile hareketlendirilmiştir. Fascialar sırasıyla 0,095 m, 0,125 m ve 0,16 m ebatlarıyla giderek genişleyen şekilde tasarlanmıştır. Taç profili ise 0,115 m yüksekliğindedir. Her iki sövenin de arka yüzünde kapı millerine ilişkin iç bükey profilli mil yatakları bulunmaktadır (**Lev. CXII, 4**). Mil yatakları 0,12 m genişliğe ve 0,03 m derinliğe sahiptirler. Mil yataklarının doğrultusunda eşik taşı üzerinde de kenarlarında dübel delikleri olan mil yuvaları vardır (**Lev. CXIII, 1**). Sağ sövenin mil yuvası sağlam durumdayken soldakinin sadece bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Sağdaki mil yuvası 0,20 m x 0,18 m genişliğinde ve 0,06 m derinliğindedir. Yuvanın her iki kenarında da içine oturtulan mekanizmanın sabitlendiği birer dübel deliği bulunmaktadır. Dübel delikleri 0,02 m derinliğindedir. Sol sövenin mil yuvası kenarlarındaki dübel delikleri ile birlikte, oldukça kötü durumda günümüze ulaşmıştır. Bu özelliği nedeniyle tanımlanamaz durumdadır. Bu kapıda mil yatakları ve yuvaları dışında kapı mekanizmasına ait birtakım izler daha bulunmaktadır: Sövelerin kapı açıklığına bakan yüzlerinde birer dübel deliği söz konusudur. Dübel delikleri karşılıklı olarak simetrik konumlanmamaktadırlar. Sağ sövedeki dübel deliğinin zeminden yüksekliği 0,145 m; soldakinin ise 0,12 m'dir. Dübel delikleri, ölçüleri bakımından ise benzerdirler. Her iki delik de 0,05 x 0,05 m çevre ölçülerinde ve 0,05 derinliğindedir. Bu dübel yuvaları, konumlarına göre, kapı kanatlarının sabitlenmesine yönelik olarak açılmış olmalıdırlar. Bu kapıda izlenen bir diğer dübel deliği de kapı aralığındaki taş üzerindedir. Dübel deliği, konumu itibariyle soldaki söveye daha yakın bir noktada yer almaktadır. Dübel deliği ile sol söve arasındaki mesafe 0,55 m; dübelin çevre ölçüleri 0,04 m x 0,04 m ve derinliği de 0,03 m'dir. Söz konusu dübel deliği, kapının sol sövesine yakın konumu nedeniyle bu yöndeki kapı kanadının zemine

sabitlenmesine yönelik olarak açılmış olmalıdır. Merkezi kapıda görülen son kapı mekanizması izi, eşik taşının tam merkezinde yer alan dübel deliğidir. Dübel deliği 0,055 x 0,06 m ebatlarında ve 0,03 m derinliğindedir. Dübel deliği eşik taşı üzerindeki merkezi konumuyla her iki kapı kanadı da kapalı durumdayken bunları zemine sürgülemek amacıyla açılmış olmalıdır.

Yukarıda da değinildiği üzere ana kapı, her iki kenarına yerleştirilen birer postament ile vurgulanmıştır (**Lev. CXII, 3**). Postamentlerden güneyde yer alanının sadece kaidesi korunmuştur. Kuzey postament ise gövdesinin bir kısmına dek sağlam durumdadır. Postamentler, mozaik zemin içine gömülmüş bir stylobat üzerinde yükselmektedirler.

Kuzey postamentin stylobatı 2,22 m x 1,10 m ebatlarında ve 0,12 m yüksekliğindedir. Postamentin korunan kısmı 1,22 m yüksekliğinde ve 1,87 m x 0,86 m çevre ölçülerindedir. Postamentin kaidesinin köşelerinde çıkıntılı ayaklar bulunmaktadır. Kaide profili 0,11 m yüksekliğinde düz bir topukla başlamakta ardından 0,04 m yüksekliğinde bir torus, 0,09 m yüksekliğinde kyma ve art arda 0,02 m yüksekliğinde iki düz sırtlı silme ile gövdeye geçilmektedir. Kaide profilinin bir yarısı işlenmeden bırakılmıştır. Kaide bloklarının birleştirilmesine ilişkin bir kenet tamamıyla sağlam durumdadır. Kuzey fil ayağıyla ilgili önemli mimari detaylardan biri de gövde bloklarının devşirme bloklardan yapılmasıdır. Gövde bloklarının duvara yaslanan arka yüzünde bunların, yivli bir sütundan dönüştürüldüğünü gösteren izler bulunmaktadır.

Ana kapının güneyindeki fil ayağının stylobatı 2,275 m x 1,17 m ebatlarında ve 0,19 m yüksekliğindedir. Stylobat üzerindeki profilli kaidenin yüksekliği 0,45 m'dir. Kaidenin ortasında ve köşelerinde stylobata basan çıkıntılı ayaklar bulunmaktadır. Kaidenin profilleri bakımından göze çarpan özelliği sadece bir dar yüzünde profillerin bitirilmiş olmasıdır. Kaidenin geri kalan kısımlarında profiller farklı tamamlama aşamalarında bırakılmışlardır. Kaidede profiller sırasıyla şu şekilde tasarlanmışlardır: 0,05 m yüksekliğinde düz topuk, 0,10 m yüksekliğinde kyma ve ardından 0,01 m yüksekliğinde düz sırtlı bir profil ile gövdeye geçiş ile profil tamamlanmıştır.

Ana kapının her iki kenarında konumlanan postamentlerin üst yüzlerine ilişkin hiçbir parça ele geçmemiştir. Bu nedenle işlevleri hakkında kesin bir görüş belirtmek olanaklı değildir. Ancak konumları itibarıyla birer heykel altlığı olarak tasarlanmış olmaları akla yatkın gelmektedir.

3.10.1.2. Güney Kapı

Stoa arka duvarındaki ikinci kapı, duvarın güney kenarında konumlanmaktadır (**Lev. CXIII, 2**). Bu kapı, Odeion'un güney parodos giriş kapısı ile karşılıklıdır. Dolayısıyla Stoa'dan Odeion'a erişim sağlayan ikinci kapıdır. Kapının sadece eşik taşı günümüze ulaşmıştır (**Lev. CXIII, 3**). Eşik taşının uzunluğu 2,84 m, eni 1,40 m'dir. Eşik taşının her iki kenarında da kapı mekanizmasına ilişkin mil yuvaları söz konusudur. Her iki mil yuvası da 0,23 x 0,14 m çevre ölçüsünde ve 0,03 m derinliğindedir. Mil yuvalarının kenarlarında dübel delikleri bulunmaktadır. Dübel deliklerinin ölçüleri şu şekildedir: sol (kuzey) kenar, 0,084 m x 0,04 m ve 0,02 m; sağ kenar, 0,06 m x 0,04 m çevre ölçülerinde ve 0,02 m derinliğindedir. Bu kapıda izlenen son kapı mekanizması izi, eşik taşının merkezinde yer alan dübel deliğidir. Dübel deliği, 0,05 m x 0,05 m ebadında ve 0,03 m derinliğinde tasarlanmıştır. Kapı açıklığının merkezinde yar alan bu dübel yuvası olasılıkla, kapı kanatlarını zemine sabitleyen sürgü mekanizması için açılmış olmalıdır.

3.10.1.3. Kuzey Kapı

Stoa arka duvarının Odeion yapısıyla ilişkili üçüncü kapısı, kuzey kenarında yer almaktadır (**Lev. CXIII, 4**). Bu kapı, kuzey parodosu girişi ile karşılıklı olarak yerleştirilmiştir. Böylelikle Stoa'nın kuzey kenarından Odeion'a erişimi sağlayan tek kapı olma özelliğini taşımaktadır. Kapının sadece güney sövesi ve eşiği günümüze ulaşmıştır²¹¹. Söve 0,60 x 0,50 m ebatlarında olup yüksekliği 2,20 m'dir (**Lev. CXIV, 1**). Sövenin her iki yüzü de fascialıdır. Ön yüz üç, arka yüz ise iki fascia ile hareketlendirilmiştir. Ön yüz fasciaları sırasıyla 0,09 – 0,13 – 0,18 m, arka yüz fasciaları ise 0,12 ve 0,14 m genişliğindedir. Sövenin arka yüzünde 0,10 m genişliğinde ve 0,03 m derinliğinde bir mil yatağı söz konusudur. Biri söve üzerindeki mil yatağının doğrultusunda olmak üzere, eşiğin her iki kenarında da millerin zeminde içine oturtulduğu mekanizmaya ait yuvalar vardır (**Lev. CXIV, 2**). Söve yönündeki mil yuvası ve kenarlarındaki dübel delikleri büyük oranda tahrip olmuştur. Zeminde kalan izlerden yuvanın 0,25 m x 0,15 m ebadındaki bir alanı kapsadığı anlaşılmaktadır.

Eşik taşının sol (kuzey) kenarındaki mil yuvası ise daha iyi durumda günümüze ulaşmıştır. Mil yuvasının ebadı 0,26 m x 0,14 m; derinliği 0,03 m'dir. Bu mil yuvasının sadece bir kenarındaki dübel deliği korunmuştur. Dübel deliği 0,08 m x 0,045 m ebadında ve 0,03 m derinliğindedir.

²¹¹ Alandaki kazı çalışmalarının ardından kapının sadece eşiğinin mevcut olduğu görülmüştür. Stoa'nın kuzey sınırında konumlanan Geç Antikçağ yapı kalıntıları çevresinde sürdürülen kazı çalışmaları esnasında kapının sağ (güney) sövesi parçalar halinde bulunmuştur. Ardından sövenin parçaları birleştirilerek, 2018 yılındaki anastylosis çalışmaları kapsamında orijinal yerine yerleştirilmiştir.

Eşik taşında izlenen son kapı mekanizması izi merkezindeki dübel deliğidir. Dübel deliği 0,06 m x 0,055 m genişliğinde ve 0,03 m derinliğindedir. Konumu itibariyle bu dübel, kapı kanatlarının merkezde zemine sürgü ile sabitlendiği bir mekanizma için tasarlanmış olmalıdır.

3.10.1.4. Çevre Duvarı Kapısı

Stoa arka duvarındaki dördüncü ve son kapı, üçüncü kapının 7,70 m kuzeyindedir. Bu kapının eşiğinin sınırlı bir kısmı izlenebilmektedir (**Lev. CXIV, 3**). Bunun nedeni, kapı açıklığının Geç Antikçağ'da örülerek daraltılmasıdır. Eşik, 2,12 m uzunluğuyla stoa arka duvarındaki diğer kapı açıklıklarıyla benzer ebatlardadır. Konumu itibariyle bu kapı, Odeion'un sınırları dışında yer almaktadır. Açıldığı yönde, Odeion'un kuzey çevre duvarının arka kısmı bulunmaktadır. Kapının bu noktaya konumlandırılmasının nedeni olasılıkla Odeion'un çevresel dolaşımı ile ilgili olmalıdır. Uzandığı yöndeki oldukça dik bir yamaç söz konusudur. Bu nedenle kapının ardından Odeion'un çevre duvarı boyunca uzanan basamaklı bir çıkış olduğu varsayılabilir.

3.10.2. Mozaik Döşem ve Merkezindeki Sütun Kaideleri

3.10.2.1. Sütun Kaideleri

Stoa'nın zeminini süsleyen mozaik döşem yaklaşık 493 m².lik bir alanı kapsamaktadır (**Lev. CXIV, 4; CXV, 1**). Mozaik döşemin hem kuzey hem de güney tarafta Odeion'un cephe sınırlarını aşarak uzanmaya devam ettiği belgelenmiştir²¹².

Mozaik zemininin merkezinde dokuz adet sütun kaidesi kuzey-güney doğrultulu sıralanmaktadır. Güney uçtaki son sütun altlığından sonra iki adet kare formlu stylobat bloğu izlenmektedir. Bunlar üzerinde de birer sütun kaidesi olduğu varsayılırsa stoda mevcut durumda on bir adet sütun olduğu belirtmek yanlış olmayacaktır.

Stoanın merkezindeki sütun kaideleri attik-ion tipinde profillendirilmiş, kırmızı damarlı yerel kireç taşından üretilmişler (**Lev. CXV, 2**). Kaideler, ortalama 0,50 m yükseklik ve 0,65–0,70 m arasında değişen çap ölçülerine sahiptirler. İki sütun kaidesi arasındaki merkezden merkeze mesafe 4,80 m ile 4,90 m arasında değişmektedir. Sütun altlıklarının üzerinde, karşılıklı olarak açılmış iki adet dübel yuvası bulunmaktadır (**Lev. CXV, 3**). Sütun kaidelerinin

²¹² 2011 yılı Odeion kazıları kapsamında Stoa'nın özellikle kuzey taraftaki durumunu belgeleyebilmek amacıyla Odeion'un kuzey köşesinden itibaren kuzey yöne doğru 5,50 m ilerlenmiştir. Söz konusu alanda stoanın kuzey yönde devam ettiğini kanıtlayan iki önemli veriye ulaşılmıştır: ilk veri, Stoa'yı doğu tarafta sınırlayan üç basamaklı düzenlemenin devam ettiğinin tespitidir. İkinci veri, bu alanda mozaik zeminin parçalar halinde (yaklaşık 1 metre karelik alanlar) uzanmaya devam ettiğinin belgelenmesidir. Alandaki yoğun Geç Antikçağ yapılaşması, Stoa'nın orijinal durumunun bozulmasına neden olmuştur.

attik–ionik tarzdaki profilleri ve bunların ölçüleri şu şekildedir: art arda 0,10 m yüksekliğinde iki düz silme, sonrasında ilki 0,12 m ikincisi 0,04 m yüksekliğinde iki torus ve son olarak 0,02 m yüksekliğinde düz silme ile gövdeye geçiş.

Stoanın merkezindeki üç sütun kaidesinin önünde birer kare formu kaide bulunmaktadır (**Lev. CXV, 4**). Bu sütunlar, stoa arka duvarındaki ana giriş kapısının da karşısında konumlanmaktadır. Kaideler, alandaki diğer mimari unsurların aksine direkt olarak mozaik zemin üzerine yerleştirilmiştirler (**Lev. CXVI, 1**). Dolayısıyla mozaik taban yapıp bitirildikten sonra yerlerine konmuşlardır. Kaidelerin bir diğer özelliği de sütun altlıklarına harç ile yaslanmış olmalarıdır.

Kuzeyde yer alan kaide, kare formu ve profilsiz bir altlık üzerine yerleştirilmiştir (**Lev. CXVI, 1**). Tabandaki profilsiz altlık 0,80 m x 0,80 m ebatlarında ve 0,34 m yüksekliğindedir. Altlık ile mozaik zemin arasında 0,04 m kalınlığında bir harç tabakası bulunmaktadır. Dolayısıyla bu altlık zemine harç ile sabitlenmiştir. Altlığın yüzeyinde de harç kalıntılarının olması orijinal durumunda sıvalı olduğuna işaret etmektedir. Altlık üzerindeki kaidenin alt kısmı profillidir ve cephesinde üç satırdan oluşan Hellence bir yazıt fragmanı bulunmaktadır²¹³. Yazıtlı kaidenin yüksekliği 0,30 m, ebatları 0,76 m x 0,78 m'dir. Üst yüzeyinde herhangi bir iz mevcut değildir. Kaidenin profil şeması yüksekliklerine göre sırasıyla şu şekildedir: 0,05 m düz topuk, 0,03 m düz silme, 0,06 m kyma, 0,02 m düz silme ve 0,01 m düz silme. Cephenin yazıtlı kısmı büyük oranda kırıktır. Yazıtın korunan kısımlarında 1. satırda *νεώι*; 2. satırda *Σ αυτόν*; 3. satırda *τόν κσ*, ifadeleri okunabilmiştir. Yazıtın kötü durumu nedeniyle sadece üçüncü satırdaki ifade tamamlanabilmiş ve burada '220 yılı' ibaresi tercüme edilmiştir²¹⁴.

Alandaki ikinci altlık, güney ve kuzeydeki kaidelerin merkezinde yer almaktadır. Diğerlerinin aksine, üzerindeki profilli kaidesi ele geçmeyen bu altlık, birkaç küçük ebatlı bloğun harçla bir araya getirilmesiyle yapılmıştır (**Lev. CXVI, 2**). 0,82 m x 0,46 m ebatlarında ve 0,30 m yüksekliğindedir. Üzerinde sıvandığını gösteren harç kalıntıları söz konusudur.

Güney kenardaki kaide –kuzeydeki gibi– profilsiz küçük ebatlı birkaç bloğun yan yana getirilmesi sonucunda oluşturulan dörtgen bir altlık üzerinde yükselmektedir (**Lev. CXVI, 3**). Altlık, 0,85 m x 0,82 m ebatlarında olup 0,30 m yüksekliğindedir. Yüzeyinde, orijinal durumunda sıvalı olduğunu gösteren harç kalıntıları bulunmaktadır. Altlığın üstünde duran kaide büyük oranda kırık durumdadır. Çevresi 0,27 m x 0,28 m boyutlarında olup yüksekliği 0,26 m olarak ölçülmüştür. Kaidenin alt kısmı profillidir. Profiller yüksekliklerine göre şu

²¹³ Yazıt için bk.: Alten-Güler ve Tarkan, 2020: 82-83, fig. 7.

²¹⁴ Alten-Güler ve Tarkan, 2020: 82-83, fig. 7.

şekilde sıralanmaktadır: en altta kırık olduğu için sadece 0,02 m'lik kısmı ölçülebilen bir kyma, ardından 0,01 m spira, 0,04 m düz silme ve son olarak ilki 0,01 m ikincisi 0,02 m iki düz silme.

Yukarıda tanımlanan kaideler hem mozaik zemin üzerine yerleştirilmeleri hem de sütun altlıklarına dayalı vaziyette olmaları ile kesinlikle mozaik taban sonrası bir evreye aittirler. Korunan kısımlarına göre, üstlerinde herhangi bir dübel izi mevcut değildir.

3.10.2.2. Mozaik Döşem

Stoa mozaiği, kazı çalışmalarının ardından farklı noktalardaki çökmeler ve küçük ebatlı eksiklerle ortaya çıkarılmıştır. Kazı çalışmalarını takiben bir sonraki yıl, konservasyon uygulamaları²¹⁵ ile sağlamlaştırılarak küçük ebatlı tamamlamalar yapılan mozaik döşemin orijinal buluntu hali şu şekilde özetlenebilir: mozaik zeminin merkezi bölümü tamamıyla sağlam şekilde günümüze ulaşmıştır. Ancak güney ve kuzey tarafında bazı eksik kısımları bulunmaktadır. Stoa mozaiğinde karşılaşılan tahribatlar büyük oranda Geç Antikçağ kaynaklıdır. Mozaik döşem güney uçta, kuzey–güney doğrultulu uzanan bir Geç Antikçağ künk sisteminin yapımı sırasında tahrip edilmiştir (**Lev. CXVI, 4**). Künk hattına yeterli eğimi verebilmek amacıyla mozaik döşem hat boyunca kazılmış ve bu alana bir künk sistemi yerleştirilmiştir. Stoa'nın güney tarafında konumlanan Geç Antikçağ Hamamı da tahribatta önemli bir role sahiptir. Hamamın batı taraftaki duvarı mozaik zemin ve önündeki basamaklı düzenlemenin üzerine oturtulmuştur. Dolayısıyla hamam duvarlarının temel kısmı boyunca ve önündeki bir metrekarelik alanda döşem günümüze ulaşmamıştır (**Lev. CXVII, 1**). Güney tarafa göre daha iyi durumda günümüze ulaşan kuzey tarafta ise kazılan alan sınırına dek mozaik döşemin eksik kısımları kuzey ante çıkıntısından itibaren başlamaktadır. Kuzey ante çıkıntısına kadar zemin bu yönde büyük oranda sağlam durumda korunmuştur. Kuzey tarafta gözlemlenen en önemli durum zeminin bu alandaki son iki sütun altlığının arası ve yakın çevresini kapsayacak şekilde çökmesidir (**Lev. CXVII, 2**). Bu noktada mozaik döşem kütle halinde çökmüştür. Yukarıda sayılan tahribatlar dışında genel olarak mozaik döşemin oldukça iyi durumda günümüze ulaştığı söylenebilir.

Stoa mozaiği kuzey–güney 53,5 m, doğu–batı 9,13 m uzunluğunda olup kapladığı alan 493 m² ebatlarındadır (**Lev. CXIV, 4; CXV, 1**). Yukarıda da değinildiği üzere gerek stoanın gerekse mozaik zeminin sınırları tespit edilememiş ve her iki yönde de devam ettiği anlaşılmıştır. Mozaik döşem ağırlıklı olarak beyaz ve gri tesseraların kullanımıyla yapılmıştır.

²¹⁵ 2012 yılında BAKA'ya sunulan bir proje neticesinde mozaik döşemde konservasyon uygulamaları yürütülmüştür. Bu uygulama sonucunda mozaik zeminin çöken kısımları yükseltilmiş ve sınırları kireç harç ile sağlamlaştırılarak zeminden kopmalar engellenmiştir.

Bu renklerin yanında yer yer pembemsi ve grinin daha koyu tonlarında tesseralar da kullanılmıştır.

Mozaik döşem, kenarları gri renkte tesseraların kullanımıyla çerçevelenmiş, geometrik bezekli panolar biçiminde dekore edilmiştir. Panolar ile her iki kenardaki sınır duvarları arasında kalan ortalama 1,60 m genişliğindeki alan bezemesiz dış çerçeve kuşaklarıyla sınırlanmıştır (**Lev. CXVII, 3**). Bu kuşaklar, beyaz renkli tesseralar ile dekore edilmiştir. Geometrik bezekli mozaik panolarını, merkezi kısımda sütun altlıkları kuzey–güney doğrultusunda bölmektedir. Sütun kaidelerinin arasında kalan boşluklar da ayrıca küçük panolara bölünmüştür. Kaideler arasındaki 10 panonun üçünde yazıt fragmanına yer verilmiştir. Geriye kalan 7 panoda X sembolü sıralı bir şekilde betimlenmiştir (**Lev. CXVII, 4**).

Yazıt panolarından biri mozaik zeminin kuzeyinde biri merkezinde biri de güney tarafında yer almaktadır (**Lev. CXVIII, 1**). Kuzeydeki yazıt panosu direkt olarak stoa arka duvarındaki kuzey kapının doğrultusunda konumlanmaktadır. Merkezdeki yazıt panosu stoa arka duvarının merkezi kapısının giriş istikametinin kuzey kenarında bulunmaktadır. Güneydeki yazıt panosu da güney kapının giriş istikametinin güney kenarındadır. Dolayısıyla yazıt panoları, Stoa'dan Odeion'a seyirci girişleri dikkate alınarak yerleştirilmiştir.

Güneyde yer alan yazıt panosu, 2.63 m x 2.15 m ebatları ile diğer yazıtlara göre daha büyük tasarlanmıştır. Diğer iki yazıt, iki sütun arasını kaplayacak şekilde 1,00 m x 4,10 m ebatlarındadır. Üç yazıt panosunda da mozaik zeminin yapım işiyle ilişkili anlatımlar söz konusudur. Bu anlatımlar, yapı hakkında da çok değerli bilgiler vermektedirler. Genel olarak içeriklerini özetlemek gerekirse yazıtlarda; Kıbrıyalı iki kardeş Aurelius Sopatros ve Klaudios Theodoros tarafından MS 249–254 yılları arasında Olympeios Odeion'un önünde bulunan Stoa'nın mozaik zeminin yaptırıldığı bilgisi aktarılmaktadır²¹⁶. Mozaik yazıtları çok önemli bilgiler içermektedirler. Hem Stoa'nın hem de Odeion'un direkt olarak kuşkuya yer bırakmayacak şekilde yapı isimleriyle anıldığı bu yazıtlar, stoa mozaiğini yaptıranları da tarihleriyle birlikte eksiksiz olarak sunmaktadırlar. Özellikle de güney ve merkezi yazıt panosunda mozaik döşemin yapım tarihi ile ilgili olarak 249; kuzeydeki yazıt panosunda ise 254 yılının zikredilmiş olması ayrıca önemlidir. Çünkü yazıtlar sayesinde direkt olarak döşemin yapımına 249 yılında başlandığı ve döşemin yapımının 254 yılında tamamlandığı sonucu çıkmaktadır. Dolayısıyla –belki de– ilk defa böylesine uzunca bir stoa mozaiğinin yapımının başlangıç ve bitiş tarihleri kuşkuya yer bırakmayacak şekilde öğrenilmiştir.

²¹⁶ Yazıtların detaylı deşifreyonu ve yorumu için bk.; Alten-Güler ve Tarkan, 2020.

Yukarıda da değinildiği üzere mozaik döşem üzerinde yan yana sıralanmış geometrik desenli panolar betimlenmiştir²¹⁷. Her bir panonun boyutları ve içerdiği desenler birbirinden farklıdır. Benzeri desenler içeren panolar yan yana sıralanmamıştır. Aşağıda bu panolar ve içerdikleri desenler ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır. Panolar tanımlanırken kuzey uçtan itibaren başlanmış ve sırasıyla bir üst, bir alt pano sıralaması takip edilmiştir. Bu tanım metoduna göre ilk pano P-I (Pano I) olarak adlandırılmış ve bu adlandırma sıralaması sürdürülmüştür. Panoların sıralanışı ve içerdikleri desenler şu şekildedir (**Genel Olarak mozaik panoları için bk.: Lev. CXIV, 4; CXV, 1; Lev. CXVIII, 1-4**): P-I, 1,04 m x 2,94 m, ebadındadır. Panoda birbirine bağlı, konsantrik daireler betimlenmiştir. P-II, büyük oranda bu alandaki geç dönem yapısının altında kalmıştır. Mevcut durumuna göre, 3,15 m, x 1,32 m ebadındadır; bu panoda, dikine ve yatay çizgiler betimlenmiştir ve bu görüntüsüyle bir duvar örgüsünü anımsatmaktadır. P-III, 6,26 m x 2,91 m boyutlarındadır; bu panoda, uçları kesişen ok ucu benzeri bir motif, dört yapraklı yonca deseni ile yan yana betimlenmiştir. P-IV, 4,80 m x 3,10 m ölçülerindedir ve bu panoda biri açık biri koyu tonda olmak üzere kare motifler yan yana sıralanmıştır. P-V, 13,11 m x 2,80 m ebatlarındadır. P-V'de yıldız motifi betimlenmiştir. Söz konusu motiflerin aralarına konsantrik daireler yerleştirilmiştir. P-VI, 9,98 m x 3,19 m ebadıyla oldukça büyük bir panodur ve bu panonun tamamında, dört yapraklı yonca deseni betimlenmiştir. P-VII, 4,50 m x 2,88 m boyutlarındadır. Burada birbirlerine ince iki şeritle bağlanmış ve kenarları eşit olmayan beşgenler resmedilmiştir. P-VIII, 14,09 m x 3,10 m'dir. Bu panoda farklı motifler bir arada kullanılmıştır. Ancak ne yatayda ne de dikeyde benzeri motiflerin yan yana sıralanmamasına özen gösterilmiştir ve bu yönüyle oldukça karmaşık bir görünüm sergilemektedir. Panodaki motifleri, hem yatayda hem de dikeyde kum saati deseni bölmektedir. Panoda kum saatleri, yıldızlar, daireler, baklava dilimleri, dört yapraklı yonca, kalkan motifleri, yarım daireler, yan yana duran ve gözleri anımsatan küçük dairelerden oluşan oldukça zengin bir repertuar betimlenmiştir. P-IX, 9,47 m x 3,00 m boyutlarındadır. P-IX'da, P-V ile benzer biçimde yıldız motifleri işlenmiştir. P-X, 9,90 m x 3,33 m boyutlarındadır. Bu panoda, dört yapraklı yonca motifi betimlenmiştir. P-XI'in ebadı 6,01 m x 3,10 m'dir. Bu panonun merkezine yazıt fragmanı işlenmiştir. Panonun geri kalan bölümünde P-VIII ile benzer biçimde farklı motifler bir arada kullanılmıştır. P-XII'nin çok az bir kısmı korunmuştur. Bu pano, 4,50 m x 3,38 m boyutlarındadır. Bu panonun günümüze ulaşan kısmında birbirleri ile kesişen sekizgenlerin betimlendiği görülmektedir. P-XIII mozaik döşemin son panosudur.

²¹⁷ Stoa mozaigine ilişkin ayrıntılı bir makale Doç. Dr. Şükrü Özüdoğru tarafından yayına hazırlanmaktadır. Bu nedenle tez kapsamında sadece mozaik döşemin genel bir tanımı yapılmıştır.

Bu panonun da oldukça az bir bölümü günümüze ulaşmıştır. Burada da dört yapraklı yonca deseninin betimlendiği izlenmektedir.

3.10.3. Basamaklı Doğu Sınır

Stoa, cephe (doğu) kısmında üç basamaktan oluşan bir mimari düzenleme ile sınırlanmıştır (**Lev. CXIV, 4; CXV, 1**). İlk iki basamak, tamamıyla sağlam durumda kesintisiz bir şekilde uzanmaktadır. Üçüncü ve son basamağa ilişkin ise sadece 5 adet blok yerindedir (**Lev. CXIX, 1**). Basamaklar, kuzey tarafta kazılan alan sınırından güney tarafındaki Geç Antikçağ Hamamı'na kadar aralıksız bir şekilde devam etmektedirler. Basamakların güney kısmı, üzerine inşa edilen Geç Antikçağ Hamamı nedeniyle açığa çıkarılamamıştır. Basamakların bu yöndeki durumuna ilişkin tek veri, hamamın frigidariumunda açılan küçük ebatlı bir sondajda kaydedilmiştir. Sondajda basamaklı mimarinin ilk iki sırasının 1,30 m uzunluğunda bir kısmı açığa çıkarılmış ve hamamın yıkanma odalarının altından güneye doğru devam ettiği anlaşılmıştır.

İlk basamak, 0,25 m yüksekliğindedir. Basamağın derinliği her bir blokta değişmekle birlikte ortalama 0,85–1,00 m arasındadır. Basamak üzerinde iki farklı tıraş izi gözlemlenmektedir: uç kısmının ortalama 0,28 m derinliğinde bir bölümü daha pürüzsüz bir şekilde tıraşlanmışken basamağın geri kalan kısmı oldukça kaba tıraşlı bırakılmıştır (**Lev. CXIX, 2**). Basamağın kaba ve ince tıraşlı kısmı birbirinden ince bir çizgiyle ayrılmıştır. İlk basamaktaki bir diğer mimari veri de üzerindeki dübel yuvalarıdır. Basamağın üzerinde tüm sıra boyunca kesintisizce devam eden akıtma kanallı dübel yuvaları bulunmaktadır (**Lev. CXIX, 2**). Dübel yuvaları ile ilgili bir diğer ayrıntı da birkaç örnekte akıtma kanalına rastlanılmamasıdır. Dübel yuvaları, ortalama 0,05 m x 0,05 ebadında ve 0,035 m derinliğinde yapılmıştır. Dübel yuvaları, bir örnek dışında ikili gruplar halinde tasarlanmıştır ve gruplar arasında kalan alana herhangi bir dübel yuvası açılmayarak bu alan boş bırakılmıştır. Söz konusu bir örnekte yan yana üç adet dübel yuvası bulunmaktadır.

Her bir gruptaki iki dübelin arasındaki mesafe merkezden merkeze 0,13 m, 0,17 m, 0,20 m, 0,24 m ve 0,27 m gibi farklı ölçülerdedir. Dolayısıyla dübeller arasında standart bir aralık söz konusu değildir. Dübel gruplarının arasındaki boş bırakılan alanın ölçüleri de değişkendir: bunlar, güney taraftan kuzeye doğru sırasıyla 1,13 m, 0,54 m, 0,54 m, 1,05 m, 0,70 m, 1,03 m, 0,56 m, 0,74 m, 0,62 m, 0,68 m, 0,47 m, 0,79 m ve 0,51 m'dir. Dübel grupları arasındaki mesafe farklılıklarının göze çarpan en önemli özelliği bir geniş bir dar şeklinde sıralanmasıdır. Dübeller arasında eşit bir mesafenin olmaması ilk basamak üzerinde sütunlu bir mimari kurgulamayı olanaksız kılmaktadır. Bu basamak üzerindeki birbirinden ince bir çizgiyle ayrılan kaba ve ince

tıraşlı iki yüzey, alanın mimarisi için daha açıklayıcı bilgiler sunmaktadır. Basamağın uç kısmında ve 0,28 m enindeki alan, görünen bir yüzey olması nedeniyle daha detaylı tıraşlanmıştır. Basamağın geri kalan kaba tıraşlı kısmı ise görülmeyen yüzey olduğundan kaba tıraşlı bırakılmış olmalıdır. Tüm sıra boyunca kesintisizce devam eden ince çizgi, burada bir duvarın uzandığına dair oldukça önemli bir kanıt teşkil etmektedir. Bu çizgi, basamaklı düzenleme üzerinde yükselen duvarın ön sınırını belirtmesi için kazanmış olmalıdır. Böylelikle, çizgi ile basamağın uç kısmı arasındaki ince tıraşlı alan da anlam kazanmaktadır. Bu alan, duvarın altından bir euthyntherie çıkıntısı şeklinde görülmüş olmalıdır.

İkinci sıradaki basamaklar, 0,25 m yüksekliğinde ve 0,30 m derinliğindedirler (**Lev. CXIX, 2**). Basamakların üzerinde kenet ve dübel benzeri herhangi bir iz mevcut değildir. Bunlarla ilgili en önemli ayrıntı, üst ve cephe yüzeylerinin tıraşının oldukça kaba bırakılmasıdır. Bu veri, ikinci sıradaki basamaklarının üzerinde bir duvarın yükseldiğine dair önemli bir kanıt sunmaktadır²¹⁸.

Üçüncü ve son basamak sırasına dair sadece 5 adet blok günümüze ulaşmıştır. Bunlar da ardışık olarak değil birkaç metre arayla korunmuşlardır (**Lev. CXIX, 1**). Yükseklikleri 0,25 m, derinlikleri 0,30 m'dir. Günümüze ulaşan 5 bloğun da hem cephe hem de üst yüzeyinin tıraş oldukça kaba bırakılmıştır. Bu özellikleri nedeniyle –ikinci basamakta olduğu gibi– son sıranın da hiçbir yüzeyinin dışarıdan görülmeyecek şekilde kaba tıraşlı bırakıldığı açıktır. Basamakların son sırası kod olarak mozaik zeminden daha düşük bir seviyededir. Aynı şekilde tam olarak korunmasa da birkaç noktada mozaik zeminin bu sıra üzerine doğru uzandığını gösteren emareler bulunmaktadır.

²¹⁸ Genel olarak stoadaki düzenlemeler için bk. rekonstrüksiyon önerileri.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EX-SITU MİMARİ VERİLER VE REKONSTRÜKSİYON ÖNERİLERİ

Bu bölümde yapının rekonstrüksiyon önerileri gerektiren skene duvarı, skene frons ve stoa bölümlerinin ex-situ mimari verileri incelenmiş ve ele alınan yapı bölümleriyle ilgili rekonstrüksiyon fikirleri sunulmuştur. Mimari malzeme buluntu sayısına göre, bölümün ana kısmını skene duvarı ve skene frons oluşturmaktadır. Skene duvarı ve önündeki skene fronsun rekonstrüksiyonunun belirlenebilmesi için kazı çalışmalarında bulunan mermer kaplama pervaz ve levhalar, pilaster parçaları ile sütun, başlık ve entablatur unsurlarından oluşan yaklaşık 1500 mimari parça incelenmiştir. Genel itibariyle incelenen parçalar içinde en büyük grubu 800 parçayla skene duvarına ait kaplama unsurları oluşturmaktadır. Kalan 700 parça ise skene frons dekorasyonuna ait mimari unsurları içermektedir. Tekrardan kaçınmak adına hem skene duvarı hem de skene fronsun dekorasyon unsurlarını en iyi biçimde yansıtan 145 parça malzeme, tez kapsamında katalog ya da fotoğraf belgesi olarak değerlendirilmiştir (**Kat. 1–145**). Konuyu örneklemek gerekirse yüzlerce küçük ebatlı benzer sütun parçası yerine konunun anlaşılması için yeterli miktarda örnek seçilerek kataloğa dâhil edilmiştir (**Kat. 42–66**). Ancak bunun yanında –örneğin skene fronsun entablaturu gibi– belirli alanlarda da ele geçen tüm malzeme kataloglanmıştır (**Kat. 1–23**). Yapının mimari buluntuları ile ilgili en önemli konu, çoğunluğunun küçük parçalar halinde ve dağınık bir durumda belgelenmesidir. Bu durumun oluşmasına iki önemli faktör sebep olmuştur: bunlardan ilki ve en önemlisi yapının geçirdiği yangın felaketidir. İkinci faktör de Geç Antikçağ kaynaklı devşirmeler ve özellikle plastik malzemeye yönelik tahribattır. Bunlar içinde özellikle yangın felaketinin neden olduğu yüksek ısı, mermerden yapılan malzemenin dağılarak parçalanmasına hatta bir kısmının da kireçleşmesine yol açmıştır. Bu nedenle yapının özellikle mermer kaplama programının belirlenmesi, uzun soluklu tasnif ve küçük ebatlı parçaların birleştirilmesi sonucunda anlaşılabilmiştir. Aşağıda ex-situ mimari veriler tanıtılarak bunlara göre şekillenen rekonstrüksiyon önerileri ayrıntılı bir şekilde aktarılmıştır.

4.1. Skene Frons

Yukarıda da belirtildiği üzere, Odeion kazı çalışmalarında skene fronsun hareketli cephesine ait –çoğunluğu küçük parçalar halinde olsa da– bazı mimari verilere ulaşılmıştır. Bu veriler, üç farklı dekorasyon unsuru grubundan oluşmaktadırlar: ilk grupta sütun, başlık ve entablatur blokları söz konusudur. İkinci grubu, ilk gruptaki dekorasyon unsurlarının kaplama

levhası ve pilaster şeklinde tasarlanmış benzerleri oluşturmaktadır. Son grup malzeme ise skene fronsun dekorunda kullanılan heykellerden oluşan plastik unsurları içermektedir.

Skene fronsun mimarisinin anlaşılabilmesi için kazı çalışmalarında bulunan ve birçoğu küçük ebatlı parçalardan oluşan yaklaşık 700 mimari parça incelenmiştir. Bu parçaların incelenmesi sonucunda ölçü ve bezeme biçimi bakımlarından bir birinden farklı olan iki mimari dekorasyon grubu tespit edilmiştir. Dekorasyon gruplarının her ikisi de içinde sütun, başlık ve entablatur blokları gibi bir skene frons katının bütün temel mimari parçalarını barındırmaktadır. Bunların yanında yukarıda belirtilen mimari parçaların pilaster şeklinde tasarlanan benzerleri de tespit edilmiştir. Ele geçen özellikle de çıkıntılı arşitrav blokları, pilaster sütun ve başlıklar, skene fronsun iki katlı tabernakel mimari ile dekore edildiğini kanıtlamıştır.

Buluntu durumları, tip ve genel özelliklerine göre, skene frons dekoruna ait oldukları tespit edilen 700 mimari parça içinden skene fronsun iki katının da mimarisinin yeterince anlaşılmasını sağlayabilecek nitelikte sütun, başlık, entablatur blokları ve bunların yarım pilaster benzerleri ile mermer kaplama levhalarından oluşan 143 mimari parça kataloglanmıştır.

4.1.1. Birinci Kat Tabernakel Düzenlemeleri

4.1.1.1. Sütun Kaideleri

Skene fronsun ilk katına ait sadece üç adet sütun kaidesi kısmen korunmuş durumda ele geçmiştir (**Kat. 67–69; Lev. CXIX, 3**). Kaidelerin yüksekliği 0,21 m; çapı 0,40 m'dir. Kireç taşıdan imal edilen kaideler, attik–ionik tipte düzenlenmişler: plinte, torus, spira, trochilos, spira ve torustan oluşan profil dizilimine sahiptirler. İki kaidenin üst yüzünde akıtma kanalı dübel yuvası görülmektedir.

4.1.1.2. Sütun Gövdesi

Skene fronsun birinci katının sütunlarına ilişkin toplamda yaklaşık 70 kasa parça ele geçmiştir. Sağlam durumda herhangi bir sütun bulunamamıştır. Sütun parçalarının büyük çoğunluğu çapları dahi ölçülemez vaziyette kırık durumda günümüze ulaşmışlardır. Bu bakımdan yapının geçirdiği yangın felaketinden en çok zarar gören malzemenin sütunlar olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Söz konusu kötü tabloya rağmen parçaların detaylı incelenmesi sonucunda sütunların bazı özellikleri anlaşılabilmiştir.

70 kasa sütun parçası içinden tamamı gözden geçirilmekle çap ölçülerine göre ilk kata ait oldukları anlaşılan 20 sütun parçası katalog dâhilindedir (**Kat. 42–58, 63–66**). Değerlendirme kriteri olarak, birinci katta kullanılan sütunların tip, boyut ve malzemenin cinsi bakımından temsil edilebilmesi esas alınmıştır. Buna göre, skene fronsun ilk katının

sütunlarının özellikleri şöyle aktarılabilir: sütunlar renkli mermerden üretilmişler²¹⁹. Ele geçen sütun parçaları içinde en yoğun iki grup, pavonazetto²²⁰ ve breccia corallina²²¹ mermer cinslerinden oluşmaktadır. Bunların yanında oldukça az sayıda da Küçük Asya alabasteri²²² ve beyaz mermerden²²³ sütun parçaları bulunmuştur.

İlk katın sütunlarına yönelik olarak yapılan çap ölçümlerinde 0,32 m ile 0,40 m arasında değişen farklı çap ölçülerine ulaşılmıştır. Bu durumun sebebi ölçümü yapılan parçaların gövdelerin farklı noktalarına ait olmasıdır. Buna göre, ilk katın sütunlarının alt çapının 0,38 ile 0,40 m arasında; üst çapının da ortalama 0,32 m ile 0,36 m arasında olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Sütunlara ilişkin çap verileri, ilk katın sütunlarının kaide ve başlıklarının çap ölçüleri ile de doğrulanmaktadır. Skene fronsun ilk katının renkli mermer sütunları, yivli ve düz olmak üzere iki farklı şekilde yapılmışlardır.

4.1.1.3. Başlıklar

Odeion kazılarında ölçü bakımından skene fronsun birinci katının sütunlarına ait olabilecek sadece iki başlık bulunmuştur (**Lev. CXIX, 4; Kat. 38–39**). Bu başlıklar, yükseklik ve çap ölçüsü bakımından yapıda bulunan en büyük başlıklardır. Bu özelliklerinin yanında çap ölçüleri, ilk katın sütun kaidesi ve gövdeleriyle de uyumludur. Dolayısıyla buluntu konumlarının yanı sıra bu özellikleri de bu başlıkların skene fronsun ilk katı için tasarlandığını kanıtlamıştır. Bu başlıklar dışında kazı çalışmalarında üzerlerinde sadece akanthus yapraklarının korunduğu onlarca küçük ebatlı sütun başlığı parçası bulunmuştur. Ancak bu parçaların skene fronsun hangi katına ait başlıkların parçaları olduğunu kesin olarak belirlemek olanaklı değildir. Ancak ele geçen iki başlık, skene fronsun ilk katının sütun başlıklarının tanımlanması için yeterli bilgiyi sağlamıştır.

Kat. 38, kalathos dudağındaki ion kymationu ve altındaki astragal dizisi ile kompozit düzene göre tasarlandığı açık şekilde görülen bir başlıktır. Kat. 39'da ise ion kymationu korunmamıştır ancak astragal dizisinin küçük bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Her iki başlık da

²¹⁹ Odeion yapısından bulunan mermerlere ilişkin henüz bir analiz çalışması yürütülmemiştir. Ancak yakın bir zamanda analizlerin yapılması ve tez çalışmasının bu analizlerle birlikte bir kitap olarak yayımlanması planlanmaktadır. Bu aşamada yapıda en yoğun şekilde kullanılan mermer parçalarının resimleri Prof. Dr. H. Mielsch'e gönderilerek görüşleri alınmıştır. Prof. Dr. H. Mielsch söz konusu parçaların mermer cinsine ilişkin görüşlerini aktarmıştır. Bu önemli yardımları için Prof. Dr. H. Mielsch'e çok teşekkür ediyorum.

²²⁰ Krş., Mielsch, 1985: Nr. 606, taf. 18.

²²¹ Krş., Mielsch, 1985: Nr. 226, taf. 7.

²²² Krş., Mielsch, 1985: Nr. 70, taf. 2.

²²³ Odeion'da bulunan beyaz mermerlerin Antik Dönem'de batı Anadolu'da birçok ocakta bulunduğu bilinmektedir. Bu nedenle analiz yapılmadan bu mermerin cinsini tespit etmek olanaklı değildir. Bu konuda özellikle W. Prochaska'nın Ephesos Artemis Kutsal Alanı'ndaki Odeion'dan bulunan beyaz mermerlere yönelik tespitleri önemlidir. bk. (içinde) Zabrana, 2018: 62-63.

–volutleri günümüze ulaşmasa da– ion kymationu ve astragal dizileri gibi nitelikleri bakımlarından ilk katın sütun başlıklarının kompozit düzende olduğunu kanıtlamıştır.

İlk katın başlıkları, beyaz mermerden imal edilmiştirler. Başlıklardan ilki (**Kat. 38**) 0,51 m, ikincisi (**Kat. 39; Lev. CXIX, 4**) ise 0,53 m yüksekliğindedir. Her iki başlığın da alt çapı 0,36 m ve üst çapı da 0,41 m ölçüsündedir.

Kat. 38 başlığı, kayıp yüzeyleri olsa da diğerine göre daha iyi durumda günümüze ulaşmıştır. Bu başlığın bezeme biçimi şu şekilde tasarlanmıştır: Kalathosda iki sıra akanthus yaprağı dizisi izlenmektedir. İkinci sıra akanthus yapraklarının ardından geniş bir bezemesiz alan söz konusudur. Bu alanın ardından abaküsün altında astragal dizisi ve ion kymationu işlenmiştir. Başlığın alt yüzünde dübel yuvası bulunmaktadır.

Kat. 39 başlığı, 0,53 m yüksekliğindedir. Kalathosta iki sıra akantus yaprağı dizisi ve ardından geniş bir boşluk izlenmektedir. Abaküsün altında astragal dizisinin az bir kısmı izlenebilmektedir. İon kymationu ise korunmamıştır.

4.1.1.4. Arşitrav–Friz Blokları

Arşitrav–friz bloklarının büyük çoğunluğu, pulpitemun zemin kodu üzerinde ve oldukça dağınık durumda bulunmuşlardır. Bu blokların ilk kata ait olduklarının tespiti, üç bloğun arka kısmında bırakılan kaba tıraşlı çıkıntılar vasıtasıyla kesin bir şekilde yapılmıştır. Sonrasında bu bloklarla tip, ölçü ve bezeme biçimi bakımlarından uyuşan diğer blok ya da küçük parçalar da belgelenmiştir. Tam blok ya da parça olmak üzere, birinci kata ait olduğu anlaşılan 23 adet arşitrav–friz bloğu, katalog dâhilindedir.

Birinci kat entablaturüne ait 23 adet arşitrav–friz malzemesi (**Kat. 1, 23**) içinde sadece iki adet blok (**Kat. 1, 4; Lev. CXX, 1–2**) tamamıyla sağlam durumda ele geçmiştir. Diğer bloklar ya kısmen korunmuş ya da kırık küçük parçalar halindedir. Blokların tamamı benzer yükseklik ve dekorasyon biçimine sahiptirler. Hem sağlam hem de kırık parçalardan edinilen bilgilere göre, ilk katın arşitrav–friz kuşağı şu şekilde tanımlanabilir: Skene fronsun ilk katında arşitrav–friz, monolit olarak tasarlanmıştır. Bloklar, –kırık kısımlarından dolayı– uzunluk ölçüleri değişmekle birlikte, standart olarak 0,62 m yüksekliğindedirler. Blokların arşitrav kısımları çift cepheli olarak tasarlanmış olup arşitravların hem ön hem de arka yüzü, üç fascia ile hareketlendirilmiştir. Birinci katın kuzey ve güney uçta, tek sütun üzerinde yükselen başlangıç arşitrav–friz blokları, –birer konsol gibi– her iki yan ve ön olmak üzere üç yüzlü tasarlanmıştır. Söz konusu bloklardan sadece bir adedi bulunmuş olup bu blokta bütün görünür yüzler bezemelerle dekore edilmiştir (**Kat. 1; Lev. CXX, 1**). Diğer bloklarda ön yüzlerde arşitrav geçişlerinde astragal dizileri bulunurken arka yüzde bu kısım, fascia geçişleri dışında

bezemesiz geçilmiştir (**Kat. 3–4, 7, 10–11, 13–16; Lev. CXX, 3**). Bu bloklar, aynı zamanda arka yüzde arşitravin ardından sadece 0,10 m derinliğinde bir çıkıntı bırakıldığını da göstermektedirler. Blokların oldukça dar tasarlanan (0,14 m) frizlerinde ise yaprak demetleri arasında rozetler işlenmiştir. Sadece üç bloğun (**Kat. No. 8, 11–12**) soffit kısımları korunmuştur. Bu örneklere göre, soffitlerde kenarları lesbos kymationu ile sınırlanan yaprak demetleri betimlenmiştir.

Arşitrav–friz bloklarını, fiziksel özellikleri bakımından kenar ve cephe blokları olmak üzere iki grupta kategorize etmek mümkündür. Kısmen korunmuş durumda bulunan 16 bloktan (**Kat. 1–16**) üçünün (**Kat. No. 1, 3–4; Lev. CXX, 1–3**) arka kısımlarında kaba tıraşlı bir çıkıntı bulunmaktadır. Bu çıkıntılar, ortalama 0,40 m uzunluğunda ve 0,50 m yüksekliğindedirler ve bunların kenar blokları olarak tasarlandıklarını göstermektedir. Söz konusu çıkıntılar, arşitrav–friz bloklarının skene frons duvarına gömülmesini sağlayan çıkıntılardır. Ayrıca kenar bloklarının cephe bloklarıyla birleşme yüzleri de iç bükey kesitli bırakılmıştır. Cephe blokları ile ilgili en önemli ayrıntı ise 3 bloğun (**Kat. No. 2, 7, 10**) da ilk fasciası üzerinde yer alan yazıtlarıdır²²⁴. Yüzeyleri kırık olsa da taşıdıkları yazıtlar bunların cephe bloğu olarak tasarlandıklarını kanıtlamaktadır.

4.1.1.5. Korniş Blokları

İlk katın arşitrav–friz kısmı üzerinde yer alan korniş kuşağına ait 14 adet blok ya da blok parçası katalog dâhilindedir (**Lev. CXXI, 1–3; Kat. 24–37**). Bunlar, sadece geison kısmı korunan üç adet blok ve küçük ebatlı geison–sima parçalarından oluşmaktadırlar. Geison kısmı korunmuş blokların da kayıp yüzeylerinin olmasından dolayı, birinci katın korniş bloklarının genel dekorasyon şeması, birçoğu küçük ebatlı parçalar (**Kat. 27–37**) şeklinde ele geçen malzemenin değerlendirilmesi sonucunda anlaşılmıştır.

Birinci katın korniş kuşağının geison ve sima kısımları, monolit olarak yapılmıştır. Bloklar, 0,40 m yüksekliğinde ve uzunluk ölçüleri farklı olmakla birlikte en uzun parça 1,05 m ölçüsündedir. Blokların geison kısımları konsolludur ve konsolların alt yüzünde akanthus yaprakları betimlenmiştir. Konsollar arasında etrafında ion kymationu bulunan kasetler bulunmaktadır. Kasetlerde rozetlere yer verilmiştir (**Kat. 27–29**). Sima kısmında ise açık–kapalı palmet dizileri betimlenmiştir (**Kat. 29–37**). Bazı parçalarda ters açık–kapalı palmet dizisine yer verildiği izlenmektedir (**Kat. 29, 31–32**). Palmet dizilerinin alt kısmına ise astragal dizisi işlenmiştir.

²²⁴ Kazı epigrafi heyetinin yazıtlar hakkında belirttiğine göre bu yazıtlar, eksik kısımlarının fazlalığından dolayı anlamlı bir bütün oluşturmamaktadırlar. Ayrıca söz konusu yazıtlar, henüz yayımlanmamıştır.

4.1.2. Arka Duvardaki Tabernakel Parçaları

Skene fronsun birinci katındaki gerçek boyutlu dekorasyon elemanlarının taklidi olarak tasarlanmış bir dizi duvar kaplama levhası ve pilaster mimari parça söz konusudur. Bunlar esas olarak gerçek boyutlu mimari elemanların taklitleri olarak yapılmış ve duvar yüzeyine bir kaplama levhası şeklinde tutturulmuşlardır. Birinci katın yarım pilaster kaplama repertuarına ait buluntularda sütun kaidesi, sütun, başlık; kaplama levhalarında da entablatür kuşağı bulunmakta ve böylelikle mimari bir düzenin bütün bileşenleri temsil edilmektedir. Bu buluntular 6 sütun kaidesi, 3 sütun, 9 başlık, 12 arşitrav–friz ve 6 adet korniş parçasından oluşmaktadır. Ancak burada önemle belirtilmelidir ki bu parçalar, yapının maruz kaldığı yangın felaketinden en fazla etkilenen malzeme olmuştur. Malzemenin mermer ve kireç taşından üretilmiş olmasının yanı sıra ince yapısı, yangın felaketinin malzeme üzerindeki tesirini daha da arttırmıştır. Dolayısıyla pilasterler ve duvar kaplama levhaları parçalar halinde ve bir kısmı da büyük oranda yüzeyleri kireçleşmiş bir halde belgelenmişlerdir. Tez çalışması kapsamında levhalara yönelik olarak yapılan bütünleme çalışmaları sonucunda bazı levhaların parçaları bir araya getirilerek genel biçimi hakkında bir fikir edinilmiştir.

4.1.2.1. Plaster Kaide, Gövde ve Başlıkları

Birinci katın sütun kaideleri ile benzer yükseklik ve profil tasarımına sahip, pilaster sütun kaidelerine ilişkin toplamda altı parça ele geçmiştir. Benzer profil tasarımı ve ölçü özellikleri sergileyen bu parçalardan üçü kataloglanmıştır (**Kat. 126–128**). Bu parçalar, beyaz mermerden imal edilmişlerdir. Ele geçen parçaların özellikle de net uzunluk ve yükseklik gibi temel ölçüleri veren yüzeylerinde kayıplar söz konusudur. Bu nedenle ilgili ölçüler, kesin bir şekilde saptanamasa da –ilk katın sütun kaideleri ile benzer– profil şemaları, ilk kat için tasarlandıklarını göstermiştir.

En iyi durumda korunmuş pilaster sütun kaidesi parçası (**Kat. 127**) 0,38 m uzunluğunda ve 0,19 m yüksekliğindedir. Ele geçen altı pilaster sütun kaidesi parçası da benzer bir profil tasarımına sahiptir. Kaidelerin profilleri şu şekilde sıralanmaktadır: altta 0,07 m yüksekliğinde ince bir silmeyle hareketlendirilmiş düz topuk, ardından 0,01 m yüksekliğinde spira, devamında ise 0,04 m yüksekliğinde bir torus ve 0,04 m yüksekliğindeki trochilos ile profilin korunan kısmı sonlanmaktadır.

Pilaster sütun kaideleri arasında sadece fiziksel özellikleri bakımından bir fark gözlenmiştir. Ele geçen pilaster kaide de aşağıdan yukarıya doğru incelen bir cidar kalınlığına sahiptir. Ancak bir parça, daha kalın tasarlanması bakımından diğer örneklerden ayrılmaktadır.

Beş örnekte kalınlık, tabanda 0,06 m'den başlayarak üst kısımda 0,03 m'ye düşmektedir. Bir örnekte ise (**Kat. 126**) taban kalınlığı 0,09 m, üst kalınlık 0,04 m'dir.

Bir kaide dışında arka yüzler, pürüzsüz bir şekilde tıraşlanmıştır. Söz konusu bir örnekte ise arka yüz, girintili-çıkıntılı şekilde tıraşlanmıştır. Kat. 127, köşe profiliyle sonlanmaktadır. Ayrıca Kat. 126'nın yan yüzünde iki adet dübel deliği görülmektedir. Dübel delikleri 0,05 m aralıkla üst üste açılmışlardır. Üsttekinin çapı 0,01 m, derinliği 0,021 m'dir. Alttaki dübel deliği, 0,01 m çapında ve 0,023 m derinliğindedir. Dübel deliklerinin yan yüzde konumlanmaları, bu parçanın sütun kaidesi kuşağının kenar bitimini temsil ettiğine işaret etmektedir.

Birinci katın pilaster sütunlarına dair yalnızca üç örnek ele geçmiştir. Bu örnekler, iki gövde ve bir de üst profil parçasından oluşmaktadırlar (**Kat. 123–125**). Daha iyi durumda günümüze ulaşan bir gövde parçası (**Kat. 123**) –hafif kavisli– olarak iç bükey formudur. Uzunluğu 0,22 m, yüksekliği ise 0,13 m'dir. Kalınlığı ise ortalama 0,07 m'dir. Sütunlarda da örnekleri bulunduğu üzere, kırmızımsı (Portasanta²²⁵) bir mermerden imal edilmiştir ve yivlidir. İç yüzü, pürüzsüz bir şekilde tıraşlanmıştır. Ayrıca bu parçanın üst tarafında bir dübel deliği bulunmaktadır. Dübel deliği 0,01 m çapında ve 0,02 m derinliğindedir. Diğer örnekler, sütun gövdesinin farklı noktalarına ait oldukça küçük ebatlı parçalardır (**Kat. 124–125**).

Odeion kazı çalışmalarında üzerlerinde sadece akanthus yaprak demetlerinin korunduğu 58 adet pilaster başlık parçası bulunmuştur. Bu parçaların dokuzunda, kalathosun kenarlarında kompozit tipe uygun olarak volütler izlenmektedir. Diğer 49 parça ise üzerlerinde sadece akanthus yapraklarının korunduğu örneklerdir. Skene fronsun ilk katında kompozit; ikinci katında ise normal korinth tipinde başlıklar kullanılmıştır. Dolayısıyla pilaster olarak da bunların versiyonları kullanılmış olmalıdır. Bu nedenle her iki başlık tipinin de ortak dekorasyon özelliği olan akanthus yapraklarının izlendiği parçaları, herhangi bir kat için tanımlamak mümkün değildir. Bu durum göz önüne alınarak, sadece kompozit olduğu kesin olan parçalar ve uzunluk ölçüleri ilk katın başlıklarına uygun parçalar, değerlendirmeye alınmıştır.

Skene fronsun birinci katının pilaster sütun başlıkları, katın başlıkları gibi kompozit düzende yapılmışlardır (**Kat. 116–117**). Bu kata ilişkin tamamı küçük ebatlı parçalardan oluşan 9 adet kompozit pilaster başlık parçası söz konusudur. Bu parçalardan dördü, kataloglanmıştır (**Kat. 116–117, 120–121**). 4 parçadan biri kenarında korunan volüt ile (**Kat. 116**) diğeri de kalathos dudağında işlenen ion kymationu ile kompozit tipe göre düzenlendiği kesin olarak anlaşılan örneklerdir (**Kat. 117**). Diğer iki örnek üzerinde mimari düzenlerini tanımlayacak kesin bir kanıt izlenmemektedir. Ancak bu parçalar 0,32 m ve üzerindeki genişlikleri ile birinci

²²⁵ Krş., Mielsch, 1985: Nr. 462, Taf. 14.

katın sütun başlıklarıyla yakın bir ölçü sergilemektedirler (**Kat. 120–121**). Böylelikle, üzerlerinde volüt ya da ion kymationu bulunan 7 parça ile ölçüleri ilk katın başlıklarına uygun olan 2 akanthus yapraklı örnek, kompozit başlık olarak tanımlanarak bu katın dekorasyon unsurlarına dâhil edilmiştir.

Mevcut parçalarda kayıp yüzeyler oldukça fazla olmasına rağmen bir pilaster başlık parçası, tam uzunluğu ve kalınlığının ölçülebilmesi açısından önemlidir. Bu levha, başlığın alt kısmını temsil etmektedir ve her iki kenarda da bitimleri korunmuştur (**Kat. 116–117**). Levhanın korunan yüksekliği 0,21 m, uzunluğu 0,37 m kalınlığı ise 0,06 m'dir. Skene fronsun ilk katının kompozit başlıklarının alt çapı 0,36 m olarak ölçülmüştür. Pilaster sütun başlığı ile sütun başlıklarının alt genişliği –yaklaşık olarak– eşit ölçülerdedir. Bu veri, söz konusu parçanın ilk katın dekorasyonu için tasarlandığını göstermektedir. Pilaster başlık fragmanlarıyla ilgili bir diğer önemli bilgi de üzerlerindeki dübel delikleridir. İki pilaster başlığın da yan yüzünde birer dübel deliği bulunmaktadır (**Kat. 119–121**). Dübel delikleri 0,01 m çapında ve 0,021 m derinliğindedirler. Ayrıca kaplama levhaları düz bir forma sahiptirler ve hiçbir parçada herhangi bir kavis ya da iç bükey hat söz konusu değildir.

4.1.2.2. Arşitrav–Friz ve Korniş

Birinci katın duvar kaplaması şeklinde tasarlanan arşitrav–friz kuşağına ilişkin 12 parça söz konusudur. Bu parçalara yönelik olarak yürütülen birleştirme çalışmaları sonucunda bu grubun genel dekorasyon biçimini gösteren iki adet kısmen korunmuş kaplama arşitrav–friz levhası elde edilmiştir (**Lev. CXXI, 4; Kat. 104–105**). Birleştirilen levhalardan birinde arşitrav–friz (**Kat. 104**); diğer levhada arşitrav tacı ve frizin bir kısmı izlenmektedir (**Kat. 105**). Gerçek boyutlu benzerleri gibi kaplama levhalarında da arşitrav–friz monolit olarak yapılmıştır. Yükseklikleri 0,60 m'dir ve bu yönleriyle skene fronsun ilk katının arşitrav–friz bloklarıyla aynı yüksekliğe sahiptirler. Levhaların kalınlığı 0,04 m'dir. Duvara yaslanan arka kısımları oldukça pürüzsüz bir şekilde tıraşlanmıştır. Bezemeli ön yüzlerinin bütün özellikleri gerçek boyutlu arşitrav–friz kuşağına uygun şekilde düzenlenmiştir. Arşitrav kısmı üç fascia ile hareketlendirilmiştir. Fascialar genişten başlayarak giderek daralır şekilde tasarlanmış olup fascia geçişlerinde astragal dizileri işlenmiştir. Frizlerinde ise yaprak demetleri arasında rozetler betimlenmiştir. Kat.2'nin üst yüzünde 0,02 x 0,04 m ebatlarında ve 0,03 m derinliğinde bir dübel yuvası bulunmaktadır. Bu dübel yuvası, levhanın skene frons duvarına sabitlenmesini sağlayan demir dübele aittir.

Skene fronsun birinci katına ait altı adet kaplama korniş parçası bulunmuştur. Bu parçalardan en iyi durumda korunmuş katalog dâhilindedir (**Kat. 110**). Levhaların biri konsol

kısmına dek korunmuşken diğer örneklerde sadece geison kısmı izlenmektedir. Levhalar aşağıdan yukarıya doğru kalınlaşmaktadır. Alt kısımları 0,03 m kalınlığında iken üst kısımlarında kalınlık 0,10 m'ye ulaşmaktadır. Korunan kısımlarında bezeme şeması, korniş blokları ile uyumludur: Dış kesiminin üzerinde ion kymationu bulunmaktadır. Kymationun ardından etrafları ion kymationu ile sınırlanan konsollar yer almaktadır. Bir parçada konsolun ardından sıralanan astragal dizisinin bir kısmı izlenmektedir (**Kat. 110**). Ele geçen parçaların üst ve alt bitimlerinde herhangi bir dübel izi mevcut değildir.

4.1.3. Rekonstrüksiyon Önerisi

Skene fronsun birinci katının yüksekliği kesin bir şekilde saptanmıştır. Bu kat, pulpitum zemin kodundan itibaren başlamakta ve duvardaki arşitrav nişlerinin 0,40 m üzerinde sona ermektedir. İlk katın arşitrav nişlerinin 0,40 m üzerinde sona erdiğinin belirtilmesinin nedeni korniş bloklarının söz konusu yüksekliğe sahip olmasıdır. Buna göre ilk kat, pulpitum zemin kodundan itibaren toplam 7,03 m yüksekliğinde ve 24,14 m uzunluğundadır (**Lev. CXXII, 1-4**).

Skene fronsun birinci katı, pulpitumdaki postamentler üzerinde yükselmektedir. Bu postamentlerin merkezdeki dördü uzun; kuzey kenardaki beşincisi ise kısadır. Orijinal durumunda kuzeydeki fil ayağının bir karşılığı da güney kenarda yer almalı ve postamentlerin sayısı altı olmalıydı. Bu durumu kanıtlayan bir başka veri de –kuzeydeki gibi– güneydeki postamentin olması gereken yerde duvarda arşitrav nişinin bulunmasıdır. Postamentler kaide, gövde ve üst profil olmak üzere üç farklı bloğun birleştirilmesi ile yapılmıştır. Ana kapının kuzey ve güney kenarındaki postamentlerde söz konusu unsurlar bazı yüzeylerinde kayıplar olmasına rağmen büyük oranda sağlam olarak günümüze ulaşmışlardır. Diğer iki geniş postamentin ise, üst profil blokları mevcut değildir. Kazı çalışmalarında kuzey pradosun girişinde postamentlerin üst profiline ait iki blok bulunmuştur. Bunlar, kuzey paradosun girişini daraltmak amacıyla Geç Antikçağda yapılan bir duvarda kullanılmışlardır. Buluntu durumlarına göre söz konusu blokların, üst profil blokları mevcut olmayan kuzeydeki son uzun postamente ait oldukları anlaşılmaktadır. Nitekim yapılan ölçümler de bu öneriyi doğrulamıştır. Bu bloklar dışında kazı çalışmaları sırasında postamentlerin çeşitli noktalarına ait küçük ebatlı parçalar bulunmuştur. Eldeki bloklarla beraber merkezdeki üç geniş postamentin üst profilleri büyük oranda tamamlanabilir durumdadır. Güney taraftaki son geniş postamentin ise üst profilini oluşturan bloklar ele geçmemiştir. Skene fronsun güneyindeki dar fil ayağına ilişkin ise, herhangi bir doküman söz konusu değildir. Ancak in-situ postamentlerin sağladığı veriler, bu postamentin tasarımı hakkında bir rekonstrüksiyon problemi yaratmamaktadır.

Postamentlerin üzerindeki dübel yuvaları ve arka duvardaki arşitrav nişleri, birinci katın sütunlarının konumunu ve sayısını kesin bir şekilde göstermiştir: Böylelikle uzun postamentlerin her iki kenarında birer olmak üzere iki sütunun; dar postamentlerin de üzerinde birer sütunun yükseldiği anlaşılmıştır. Bu sütun dizilimine göre skene fronsun ilk katında toplam 10 sütun yer almaktadır. Söz konusu sütun dizilimi, skene fronsun birinci katının merkezinde her iki kanatta da birer sütun ile sınırlanan dört tabernakel bulunduğunu göstermiştir. Sütun kaidesi, sütun ve başlıktan oluşan yarım pilaster duvar kaplama levhaları, tabernakellerin gerisinde duvar yüzeyinde iki sütun daha kurgulamayı gerektirmektedir. Böylelikle her bir tabernakelde öndeki ikisi gerçek boyutlu arkadaki ikisi yarım pilaster olmak üzere, dört sütun yer almaktadır. Hem öndeki hem de duvardaki yarım pilaster sütunların başlıkları, kompozit düzende tasarlanmıştır.

Tabernakellerde arşitrav–friz kuşağı monolit olarak yapılmıştır. Ön tarafta köşelerde sütunlar üzerine bindirilen arşitrav–friz blokları, arka kısımlarında da dörtgen nişler aracılığıyla duvara gömülmüşlerdir. Geison–sima bezeme kuşaklarından oluşan korniş blokları da arşitrav–friz bloklarının üzerine yerleştirilmiştir. Arşitrav–friz ve korniş şeklinde tasarlanan kaplama levhaları, ilk katın tabernakellerinin entablatur kuşağının duvar yüzeyinde kesintisizce sürdürülerek birbirine bağlandığını göstermiştir. Tabernakel düzenlemelerinin entablatur kuşağı, düz bir çizgi halinde uzanmaktadır. Bunlar üzerinde alınlık ve benzeri bir düzenleme olduğunu gösteren herhangi bir veri söz konusu değildir.

Birinci katın tabernakel düzenlemelerinin her bir yapı parçasının da ölçüleri kesin olarak saptanmıştır: postament: yük. 1,70 m; sütun kaidesi: yük. 0,21 m, çap. 0,40 m; sütun: alt çap 0,40 m, üst çap 0,36 m, toplam uzunluk 3,60 m; sütun başlığı: yük. 0,50 m; arşitrav–friz: yük. 0,62 m; korniş: yük. 0,40 m. Buna göre skene fronsun ilk katının pulpitum zemin kodundan itibaren toplam yüksekliği 7,03 m'dir.

Ele geçen parçalara göre birinci katın sütunları bej üzeri mor damarlı, beyaz ve kırmızımsı olmak üzere üç farklı renkte mermerden imal edilmişlerdir. Sütunların bir kısmı yivli bir kısmı da yivsizdir. Sütunlar, küçük parçalar halindedir bu nedenle hangi sütunun hangi postament üzerinde konumlandığını belirlemek olanaksızdır. Bu konuda sadece yivli ve yivsiz sütunların gruplar halinde ayrı ayrı postamentler üzerinde konumlandıkları önerilebilir. Ancak her halükarda skene fronsun ilk katının farklı renklerde mermerlerden imal edilmiş sütunlarla oldukça renkli bir sütun dizilimine sahip olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır.

İlk katın arşitrav–friz bloklarından üçünün arşitrav kısmının (**Kat. No. 2, 7, 10**) ilk fasciasında yazıt fragmanları bulunmaktadır. Ayrıca ilk kata ait, dört adet arşitrav–friz kaplama

levhası parçası üzerinde de yazıt fragmanları tespit edilmiştir²²⁶. Yazıt fragmanları, skene fronsun ilk katının merkezindeki tabernakellerin arşitrav bloklarının ilk fasciası üzerinde bir yazıtın yer aldığını ve bu yazıtın kaplama levhaları aracılığıyla tabernakeller arasında kesintisizce sürdürüldüğünü göstermiştir.

Skene fronsun ilk katının entablatür bloklarının sadece birkaçının orijinal yeri belirlenebilmiştir: Kat. 1 arşitrav–friz bloğu, ön ve her iki yan yüzü işlenmiş bir konsoldur. Ayrıca arka kısmında skene frons duvarına gömülmesini sağlayan kaba işçilikli bir çıkıntısı bulunmaktadır. Bloğun tasarımı ve buluntu konumu, entablatür kuşağının kuzey kenarda başlangıcını oluşturan konsol bloğu olduğunu göstermiştir. Fascialarında yazıt fragmanları olan Kat. 2, 7 ve 10 numaralı arşitrav–friz blokları, merkezi kapının her iki kenarındaki tabernakellere ait olmalıdırlar. Çünkü bu bloklar, söz konusu alanda bulunmuşlardır ve taşıdıkları yazıt fragmanları da bunların merkezi bir konumda olduklarını göstermektedir. Kat. 3 ve 4’de arka kısımlarındaki derin çıkıntıya göre, merkezdeki iki tabernakelden birinin kenar blokları olmalıdırlar. Bu bloklar, söz konusu iki tabernakel arasında bulunmuşlardır.

4.1.4. İkinci Kat Tabernakel Düzenlemeleri

Odeion kazılarında entablatür buluntularının çoğunlukla küçük parçalar halinde bulunmasından dolayı ikinci katın entablatürünü belirlemek de kolay olmamıştır. Kaplama repertuarı buluntularına yönelik çalışmalarda ilk kattan farklı ölçü ve bezeme tipine sahip arşitrav–friz kuşağının tespit edilmesi, ikinci katın varlığına dair ilk ve en önemli kanıt sunmuştur. Bu sonucun ardından taş eser buluntu depolarındaki küçük ebatlı bütün parçalar tek tek ele alınmış ve kaplama repertuarında görülen entablatürün, bloklarla da temsil edildiği anlaşılmıştır.

Skene fronsun ikinci katına ilişkin mimari dokümantasyon, ilk katına oranla daha az miktarda ele geçmiştir. İkinci katın mimarisine dair buluntular, sütun ve başlık parçaları, entablatür blokları ve bunların mermer kaplama levhaları ve pilaster şeklinde hazırlanan taklitlerinden oluşmaktadır. Ancak bu buluntuların da büyük çoğunluğu küçük ebatlı parçalar şeklindedir. İkinci katın mimari için hazırlanan birçoğu küçük ebatlı parçalar halinde, toplam 101 adet mimari malzeme değerlendirilmiş ve bunlardan 47 adedi kataloglanmıştır.

²²⁶ Bu yazıtlar, henüz yayımlanmamıştır. Birkaç harften oluşan yazıt fragmanları iyi durumda günümüze ulaşmamıştır. Bu nedenle içeriklerine yönelik olarak kesin bir çıkarım yapılamamaktadır. Kazı epigrafi heyetinin -kesin olmayan- önerisine göre, Kat. 7’deki *ΩNEINO* ifadesi Antoninus Pius ile ilişkilendirilebilir. Eğer bu öneri doğruysa yazıtların Antoninus Pius’a ithafen yazıldığı söylenebilir.

4.1.4.1. Sütunlar

İkinci katın sütun kaidelerine ilişkin hiçbir bulguya rastlanılmamıştır. Kaideler olasılıkla ya yangın felaketi sırasında tamamıyla kireçleştiler ya da Geç Antikçağ'da devşirme malzeme amacıyla taşındılar. Sütun kaidelerinin aksine ikinci katın sütun ve başlıklarına dair veriler söz konusudur.

Diğer buluntularda karşılaşıldığı üzere, ikinci katın sütunları da parçalar halinde ele geçmiştirler. Kazı çalışmaları sonucunda küçük parçalar halinde ele geçen yüzlerce sütun parçası arasında sürdürülen belgeleme çalışmalarında bazı sütun parçalarının çap ölçüsü bakımından daha küçük olduğu tespit edilmiştir (**Kat. 59–62**). İlk katın sütunlarının çapı standart olarak 0,36 m ile 0,40 m arasındayken ikinci katın sütunlarının çapı ise 0,26 m ile 0,34 m arasında ve dolayısıyla ilk kata oranla daha küçük ebatlıdır. Belirtilen çap ölçülerinin farklı olmasının nedeni sütun gövdelerinin farklı noktalarına ait parçalardan alınmış olmalarıdır. Ancak genel olarak ele geçen sütun parçalarının sağladığı verilere göre, ikinci katın sütunlarının tabanının 0,34 m; üst kısmının 0,26/28 m çapında olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Buluntu konumları, mermer cinsleri ve en önemlisi yangın tahribatının izlerini taşıyor olmaları söz konusu parçaların skene fronsun ikinci katında kullanılan sütunlara ait olduğunu kanıtlamıştır. Bu kata ait olduğu saptanan sütunlarda mavi damarlı bej ve bej olmak üzere iki farklı mermer renginin kullanıldığı da anlaşılmıştır. Sütunlar yivli ve yivsiz olmak üzere iki farklı şekilde yapılmıştır.

4.1.4.2. Sütun Başlıkları

İkinci katın sütun başlıklarına dair sadece kısmen korunmuş üç başlık bulunmuştur. Buna karşın çok sayıda küçük ebatlı ve üzerlerinde sadece akanthus yapraklarının izlendiği parçalar da söz konusudur. Bu parçaların skene fronsun ilk mi yoksa ikinci katının başlıklarına mı ait olduklarını belirlemek olanaklı değildir. Çünkü hem kompozit başlıkların kullanıldığı ilk katta hem de normal korinth başlıklarının bulunduğu ikinci kattaki başlıklar için akanthus yaprakları ortak bir özelliktir. Bu nedenle sadece normal korinth tipinde olduğu kesin olan üç başlık, ikinci kat için tanımlanarak kataloglanmıştır.

Ele geçen ilk başlığın altı ve üstünde korunan yüzeyleri sayesinde 0,40 m ile tam yüksekliği ölçülebilmştir (**Kat. 103**). Başlığın alt çapı 0,26 m'dir. Başlık, beyaz mermerden yapılmıştır ve normal korinth başlığı tipindedir. Başlığın kalathosundaki bitkisel bezeme büyük oranda kayıp durumdadır. Sadece kalathos dudağının altındaki helixlerin ve kalathosdaki ilk sıra akanthus yapraklarının küçük bir kısmı izlenebilmektedir.

İkinci başlığın sadece üst kısmı günümüze ulaşmış, alt tarafı ise korunmamıştır (**Kat. 40**). Bu başlık da mermerdir ve yüksekliği ise 0,30 m'dir. Başlıkta kalatosun üst kısmı ve kalathos dudağı günümüze ulaşmıştır. Başlığın alt tarafı ise tamamıyla kayıp durumdadır. Korunan yüzeylerine göre kalathosdaki ikinci sıra akanthus yaprak demetleri ve kalathos dudağındaki profiller izlenmektedir.

Üçüncü başlığın da korunmuşluk durumu oldukça kötü olup sadece üst yarısı kısmen izlenebilmektedir (**Kat. 41**). Başlığın üst kısmında kalathos dudağı ve profiller izlenmektedir. Kalathos üzerinde bir sıra akanthus demeti görülmektedir.

4.1.4.3. Arşitrav–Friz Blokları

İkinci kata ilişkin, 3 adet sağlama yakın, 14 adet parça olmak üzere 17 adet arşitrav–friz katalog dâhilindedir (**Kat. 70–87; Lev. CXXIII, 1**). Bu arşitrav–friz parçaları hem genel yükseklikleri hem de bezeme repertuvarları bakımlarından ilk kattan oldukça farklıdır. Özellikle de fascia genişlikleri ilk katın arşitrav–friz kuşağına göre oldukça dar tasarlanmıştır.

İlk katta olduğu gibi bu katın da arşitrav–friz kuşağı monolit olarak tasarlanmıştır. Blokların standart olarak yüksekliği 0,50 m'dir (birinci katta 0,62 m). Blokların özellikle friz kısımları 0,11 m yükseklikleriyle oldukça dar tasarlanmıştır. Arşitrav fascialarının yükseklikleri de (ortalama 0,05 – 0,03 – 0,04 m sıralamasında) ilk kata göre daha düşüktür. Ayrıca friz kısmının bezemelerinin detayları da ilk katın blokları kadar belirgin işlenmemiştir. İkinci katın arşitrav–friz bloklarının bir başka özelliği de tek cepheli işlenmeleridir. Arka yüzlerinde herhangi bir bezeme söz konusu değildir.

Ele geçen üç sağlam blokta da arşitrav ve frizin bir kısmı yarım işçilikli olarak bırakılmıştır (**Kat. 70–72**). Arşitrav kısmı üç fascia ile hareketlendirilmiştir. Fascia geçişlerinde astragal deseni bulunmaktadır. Arşitrav tacında ion kymationu ve astragal betimlenmiştir. Frizde akanthuslaşmış sarmal dal motifi, friz tacında ion kymationu, işlenmiştir. Bloklar ile ilgili önemli mimari ayrıntı üst yüzeylerindeki iki farklı tıraş izidir. Bu blokların cephelerinin bir kısmının kaba işçilikli bırakıldığı yukarıda belirtilmişti. Blokların üst yüzeyinde de cephelerindeki kaba işçilikli kısım ile aynı sınırdan başlayıp biten, kaba tıraşlı bir alan bulunmaktadır. Bu alanın, blokların kaba tıraşlı arka yüzleri boyunca uzanarak bir çıkıntı yaptığı izlenmektedir. Kaba tıraşlı kısmın ardından blok yüzeyi oldukça itinalı bir şekilde tıraşlanmıştır. Kaba tıraşlı bırakılan yüzeyler, blokların duvara oturtulduğu kısımları olmalıdır.

4.1.4.4. Korniş Blokları

İkinci katın korniş kuşağına dair, 2 adet sağlama yakın ve 12 adet küçük parçadan oluşan 14 adet korniş katalog dâhilindedir (**Kat. 88–102; Lev. CXXIII, 2**). Bu katın sağlama yakın

durumdaki kornişlerinin sadece geison kısmı korunmuştur ve küçük ebatlı parçalarının da sadece birinde sima kısmına ilişkin bir iz görülmüştür (**Kat. 102**). Bu nedenle sima kısmının bezeme biçimi kesin bir şekilde belirlenememiştir.

İkinci katın kornişlerine dair, ele geçen en sağlam parçanın uzunluğu 0,66 m, yüksekliği ise 0,36 m olarak ölçülmüştür (**Kat. 89**). Geison kısmında ardışık olarak akanthus ve dil yaprağı motifleri betimlenmiştir. Bu parçada sima kısmına ilişkin ise sadece astragal dizisinden birkaç boncuk kalıntısı görülebilmektedir. Bir diğer iyi korunmuş parçanın ise yüksekliği 0,38 m'dir (**Kat. 88**). Bu parçanın sadece geison bölümünün bezeme biçimi görülmektedir. Söz konusu kısımda ardışık olarak akanthus ve dil yaprağı motifleri işlenmiştir. Yukarıda aktarılan iki kısmen korunmuş geison–sima fragmanı dışındaki diğer 12 parçanın 11'i üzerinde sadece geison kısımdan bezemeler izlenmektedir (**Kat. 90–101**). Sadece bir parçada ikinci katın sima bezemesinin biçimi için bir fikir yürütebilinicek bezeme detayı korunmuştur. Bu parçada geisonda dil yaprağı motifinin uç kısmı ve simadaki inci boncuk dizisi ve palmetlerin küçük bir kısmı izlenebilmektedir (**Kat. 102**). Bu parçaya göre, ikinci katın korniş bloklarının sima kısmında astragal dizisi ve ardından palmetlere yer verildiği anlaşılmaktadır. Korniş bloklarının geison–sima kısmı için aktarılan tamamlama önerisi kaplama plakaların bezeme sıralaması ile de doğrulanmaktadır. Sonuç itibarıyla İlk katın kornişlerine göre daha küçük ebatlı tasarlanan ikinci kat kornişleri, bezeme biçimlerine göre de oldukça farklıdır.

4.1.5. Arka Duvardaki Tabernakel Parçaları

Skene fronsun ikinci katına dair ele geçen pilaster ve kaplama levhaları, başlık ve entablatur kuşağına ilişkin parçalardan oluşmaktadır. Bu katın pilaster sütunlarına ilişkin hiçbir parça bulunmamıştır. Ancak pilaster sütun başlıklarının varlığı, ikinci katta da pilaster sütunlara yer verildiğini kanıtlamaktadır. Ele geçen pilaster fragmanları ve kaplama levhaları, bu katta da tabernakellerin entablatur kuşağının dekorasyonunun duvar boyunca sürdürüldüğünü göstermiştir. Bu katın da hem pilaster hem de kaplama levhalarına ilişkin tüm malzeme, küçük parçalar halinde ele geçmiştir. Parçaların tasnifi ve birleştirilmesi sonucunda ikinci katın pilaster dekorasyonunun ve kaplama entablatur kuşağının özellikleri saptanabilmiştir.

4.1.5.1. Başlıklar

Bu katın yarım pilaster başlıklarına dair toplamda 9 adet parça bulunmuştur. Bu parçalardan üçü katalog dâhilindedir (**Kat. 115, 122; Lev. CXXIII, 3**). Söz konusu parçalara göre, ikinci katın yarım pilaster başlıkları, katın sütun başlıkları gibi, normal korint başlığı şeklindedir. Ancak birinci katın kaplama başlıkları konusunda da değinildiği üzere, burada aktarılan parçalar dışında sadece akanthus yapraklarının izlendiği çok sayıda başka yarım

pilaster başlık parçası da bulunmaktadır (**Katalogda olan örnekler için bk. Kat. 118, 120**). Bu nedenle sadece kesin olarak normal korint başlığı şeklinde olan pilaster başlıklar, burada ele alınmıştır.

Ele geçen parçaların net yükseklik ve uzunluklarını veren yüzeyleri kayıp durumdadır. Bu nedenle bu özelliklerine ilişkin bilgi edinmek olası değildir. Başlıklar üzerinde normal korint başlıklarının karakteristik özelliklerinden biri olan helixler ve kalathos dudağındaki profiller izlenmektedir. Bir başka önemli nitelikleri de ortalama 0,05 m kalınlıkları ile ilk kata göre daha ince cidarlı tasarlanmış olmalarıdır.

4.1.5.2. Arşitrav–Friz

İkinci katın kaplama arşitrav–friz kuşağına ait 13 adet fragman ele geçmiştir. Fragmanlardan arşitrav–friz kuşağının genel biçimini en iyi şekilde yansıtan iki örnek kataloglanmıştır (**Kat. 108, 109**). Bunlardan biri (**Kat. 108**), tamamen; diğeri de büyük oranda parçaları bulunarak tamamlanabilmiştir (**Kat. 109**). Böylelikle de ikinci kattaki kaplama arşitrav–friz kuşağının bezeme biçimi ve ölçüleri hakkında bilgi edinilebilmiştir. Bu kata ilişkin diğeri arşitrav–friz örnekleri, küçük ebatlı fragmanlar halindedir.

Ancak arşitrav–friz fragmanlarının varlığı ve bunların ölçü bakımından da katın arşitrav–friz bloklarıyla uyumlu olması gibi önemli veriler, bunların ikinci kat için tasarlandıklarını kanıtlamaktadır. Buna göre ikinci katta, –bloklar gibi– kaplama arşitrav–friz kuşağı da monolit olarak tasarlanmıştırlar. 0,40 m arşitrav, 0,11 m friz alanı ile toplam yüksekliği 0,51 m’dir (**Kat. 108**). Bu ebatlar, katın arşitrav–friz blokları ile eş değerdir. Levhaların en önemli niteliklerinin başında cidar kalınlıkları gelmektedir. Levhaların kalınlığı altta 2 cm iken üst tarafta 4 cm’dir. Dolayısıyla oldukça ince cidarlı tasarlanmıştırlar. İnce cidarlı tasarımları da bu arşitrav–friz kaplama levhalarının yapının üst katlarında kullanıldığına dair önemli bir delil niteliğindedir. Levhaların arşitrav kısımları, üç fascia ve geçişlerde astragal bezemesi ile hareketlendirilmiştirler (**Kat. 108–109**). Arşitrav tacında ion kymationu yer almaktadır. Frizde yaprak demetleri, tacında ion kymationu bulunmaktadır. Bezemeler oldukça yüzeysel olarak işlenmişlerdir.

4.1.5.3. Korniş

İkinci katın korniş biçiminde tasarlanan kaplama levhalarına ilişkin toplamda 25 kırık – küçük ebatlı– parça ele geçmiştir. Bu parçaların incelenmesi sırasında bazı parçalar birleştirilmiş ve üç adet büyük oranda sağlam levha edinilmiştir (**Kat. 111, 113; Lev. CXXIII, 4**). Böylelikle geison–sima kaplama levhalarının genel tasarımı anlaşılmıştır.

Korniş kaplama levhalarının yüksekliği standart olarak 0,35 m, uzunluğu 0,40 m'dir. Kireç taşından yapılmıştır. Levhalar, geison ve sima kısımlarından oluşmaktadır ve her iki bölüm monolit olarak tasarlanmıştır (**Kat. 111, 113**). Geisonda sıralı olarak bir akanthus, bir dil motifi bezemesi işlenmiştir. Simada ise kapalı–açık palmet dizisi ve bunun da altında astragal bezemesi yer almaktadır. Palmetlerde üç sıra taç yaprak dizisi söz konusudur.

Kaplama korniş levhalarının bezeme biçimi (**Kat. 111, 113**), bu katın korniş bloklarıyla (**Kat. 88–102**) benzerdir. Buradaki tek sorun kaplama levhalarında dış kesiminin işlenmemesidir. Ancak her iki dekorasyon parçasının da gerek ölçü gerekse bezeme tipinin – doğrudan– benzer olması dış kesimi yapılmayan geison–sima levhalarını başka bir alana yerleştirmeyi imkânsız kılmaktadır. Bu levhalar, ikinci katın korniş bloklarının dekorasyonunu duvar boyunca kaplama olarak sürdürmüş olmalıdırlar.

4.1.6. Rekonstrüksiyon Önerisi

Skene fronsun ikinci katının rekonstrüksiyonu, ilk kattaki gibi kesin ölçülerle önerilememektedir. Bu durumun temel sebepleri, sütun kaidelerinin bulunamaması, gövdelerinin parçalar halinde olması ve başlıklarının da alt yüzeyinde eksikler olmasıdır. Söz konusu verilerin eksikliği, bu katın sütun ve genel yüksekliğinin hesaplanmasında sorun yaratmaktadır. Ancak ele geçen sütun parçalarının çapları, bu konuda bir çözüm yolu sunmaktadır. Kazılarda bulunan bütün sütun parçalarının çap ebatları değerlendirildiğinde bazı parçaların çap ölçüsünün diğerlerine göre daha küçük olduğu anlaşılmıştır (**Kat. 59–62**). İlk katın sütunlarının çap ölçüsü (alt çap: 0,40 m; üst çap: 0,36 m), özellikle de kaide ve başlıklarının mevcut olmasından dolayı kesin olarak saptanmıştır. Buna göre çap ölçüsü 0,26 m ile 0,32–0,34 m arasında olan sütun parçalarının ikinci kata ait olduğu anlaşılmıştır. Bu parçalardan yola çıkarak ikinci katın olası sütun yüksekliği hesaplanmıştır: Öncelikle, alt çapı kesin olarak bilinen ilk kat sütunlarının Vitruvius'un alt çap/sütun yüksekliği oranlamalarından hangisine uygun olarak yapıldığı belirlenmiştir²²⁷. Buna göre ilk katın sütun gövdesi yüksekliğinin, sütun alt çapının 9,65²²⁸ katı olduğu ortaya çıkmıştır (alt çap: 0,40 m; sütun

²²⁷ Vitruvius tapınaklardaki sütun oranlarını açıkladığı bölümde konuyla ilgili şunları dile getirmiştir: “*Araeostilos tapınaklar, sütun kalınlığı sütun yüksekliğinin sekizde biri olacak biçimde yapılmalıdır. Diastilos'ta sütun yüksekliği sekiz buçuk kısma bölünerek sütun kalınlığı bu kısımlardan birisi ölçü alınarak belirlenmelidir. Systilos'ta, sütun yüksekliğini dokuz buçuk kısma bölerek bunların bir tanesini sütun kalınlığı için ayırınız. Pycnostilos'ta yükseklik on kısma bölünerek, bu birimlerin bir tanesi sütun kalınlığı için kullanılmalıdır. Eustilos tapınağında systilos'ta olduğu gibi, sütun yüksekliğini dokuz buçuk bölüme ayırarak bir tanesinin sütun gövdesinin altının kalınlığı için ayrılmasını sağlayınız. Bu ölçülerle, sütun aralıklarının oranını gözetmiş olacağız.*” bk. Vitruvius, III, 3, 10.

²²⁸ Nysa Tiyatrosu'nun skene fronsunun ikinci katında, kaide çapının sütun yüksekliğine oranı 9,725'dir. bk. Kadioğlu, 2001-2002: 127; Bu oran, Kibyra Odeionu'nun ikinci katındaki 9,65 oranına oldukça yakındır. Ayrıca Aspendos Tiyatrosu'nun skene fronsunun ikinci katında da bu oran ilişkisi 9,50 olarak hesaplanmıştır. bk. Lancroski, 2005: 112.

gövdesi yüksekliği 3,86 m; $3,86 \div 0,40 = 9,65$). İkinci katın sütun parçaları içinde tespit edilen en geniş çap 0,34 m'dir. İlk kattaki sütun alt çapının, sütun gövdesi yüksekliğine oranı 9,65, ikinci kata uygulandığında, ikinci katın sütun gövdesi yüksekliğinin $0,34 \times 9,65 = 3,28$ m olduğu belirlenmektedir.

Bu katın sütun kaidelerinin yüksekliğine de Vitruvius'un kaideler için önerdiği oranlardan ulaşılabilir. Vitruvius, kaide yüksekliğinin sütun alt çapının yarısı olması gerektiğini aktarmıştır²²⁹. Mevcut parçalara göre, ikinci katın sütunlarının alt çapı 0,34 m'dir. Vitruvius'un önerisine göre kaide yüksekliği hesaplandığında ($0,34 \div 2 = 0,17$ m) kaide yüksekliğine ulaşılmaktadır²³⁰. İkinci katın sütun başlıklarından sadece biri, kısmen korunmuş durumda bulunmuştur. Bu başlık korint tipindedir ve ikinci katın korint düzeninde yapıldığını göstermiştir. Başlığın alt çapı eksik yüzeyleri nedeniyle ölçülebilmiştir. Başlığın yüksekliği ise 0,40 m olarak, tam ölçülebilmştir.

Bu katın entablatur kuşağının ise ölçüleri kesin olarak bilinmektedir. Arşitrav–friz 0,50 m, korniş ise 0,35 m yüksekliğindedir.

Yukarıda aktarılan temel kısımlarının ölçülerine göre, ikinci katın toplam yüksekliği 4,70 m (kaide 0,17 m + sütun gövdesi 3,28 m + başlık 0,40 m + arşitrav–friz 0,50 m + korniş 0,35 m = 4,70 m) olarak hesaplanabilmektedir (**Lev. CXXIV, 1–4**).

Mimari veriler, ilk katta olduğu gibi skene fronsun ikinci katında da tabernakel bir cephenin tasarlandığını göstermektedir. İkinci katın tabernakellerinin alt yapısına ilişkin herhangi bir postament ya da parçası bulunamamıştır. Bu nedenle ikinci katın sütun kaidelerinin direkt olarak ilk katın korniş üzerine oturtulduğu önerilmektedir. İkinci katın tabernakel düzenlemeleri, plan bakımından ilk katın tam bir benzeri olarak yapılmıştır: merkezdeki ikişer sütunlu dört tabernakel, her iki kanatta birer sütun ile sınırlanmıştır. Tabernakeller doğrusal olarak da ilk katın çizgisini sürdürmektedirler.

Bu katın sütun başlığı ve entablaturu ile benzer ölçü ve dekorasyon özellikleri sergileyen bir dizi yarım pilaster mimari parça da söz konusudur. Bu parçalardan özellikle sütun başlıkları, ikinci katın tabernakellerinin ilk kat gibi, önde iki sütun ve arkada duvar yüzeyinde iki yarım pilaster sütun olmak üzere düzenlendiğini kanıtlamaktadır. Ayrıca entablatur kuşağını temsil eden levhalar da tabernakellerin bezeme kuşaklarının birbiri arasında kesintisizce sürdürüldüğünü göstermiştir.

²²⁹ Bu öneri için bk. Vitruvius, III, 5, 1.

²³⁰ Ayrıca Kibyra'da blok üzerine kazınmış bir postament şablonu da bulunmuştur. Bu şablonun sütun kaidesi üretimine yönelik bir taslak çizim olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Taslak çizimdeki sütun kaidesi ölçüleri de Vitruvius'un bu konudaki önerisini kesin bir şekilde doğrulamıştır. bk. Demirer ve Baytak, 2019: 488.

4.1.7. Tabernakel Düzenlemeleri Rekonstrüksiyon Önerileri Genel Değerlendirme

Skene fronsun birinci katı, kompozit; ikinci katı ise korint düzeninde yapılmıştır. Pulpitumdaki postamentlerin üst kodundan itibaren skene fronsun birinci katı, toplam 5,62 m yüksekliğindedir ve ilk katın bu oranı, kesin bir şekilde saptanmıştır (**Lev. CXXII, 1–4**). İkinci kat ise toplam 4,70 m yüksekliğindedir (**Lev. CXXIV, 1–4**). Ancak yukarıda da değinildiği üzere, bazı mimari eksikliklerinden dolayı bu katın ölçülerinin bir kısmı, öneri niteliği taşımaktadır. Pulpitum üzerindeki postamentlerin ölçüleri de dâhil edildiğinde skene fronsun her iki katının toplam yüksekliği 12,02 m olarak ortaya çıkmaktadır (**Lev. CXXV, 1–4**). 12,02 m kodu, summa caveanın üstten ikinci oturma sırası ile (cavea genelinde 30uncu oturma sırası) yaklaşık olarak aynı doğrultudadır. İkinci kat tabernakel düzenlemeleri, ilk katın simetriğinde yükselerek, mimari olarak ilk katın genel biçimini tekrarlamıştır. Bir dizi yapıda görüldüğü üzere, ikinci katın doğrudan entablatur kuşağı ile bir yandaki tabernakele bağlanması, Kibyra Odeionu'nun skene fronsunda görülmez. Kibyra'da skene fronsun herbir katında da tabernakeller, arka duvardaki kaplama levhalarıyla birbirlerine bağlanmıştır.

Odeion yapılarında skene frons yaygın olarak iki katlı planlanmıştır²³¹. Bu bakımdan Kibyra Odeionu'nun skene fronsu için önerilen iki katlı yapı, bu bilgiyi daha da genişletmiştir. Skene frons için önerilen iki katlı tabernakel düzenlemelerinin sütun sayısı ve plan bakımının en yakın benzerleri Aphrodisias ve Ephesos'daki bouleuterion yapılarında görülmektedir. Aphrodisias Bouleuterionu'nun skene fronsu, Kibyra gibi iki katlıdır²³². Skene fronsun ilk katı, merkezde dört geniş, her iki kenarda birer dar olmak üzere altı postament ve bunlar üzerinde yükselen on sütun ile Kibyra'nın tam bir benzeridir. Söz konusu yapının skene fronsu, sadece ikinci katındaki sütunların konumu ve bu katın alınlık düzenlemeleriyle sonlanması bakımından Kibyra Odeionu'nundan ayrılmaktadır²³³.

Ephesos Bouleuterionu'nun MS II. yüzyılın ortalarında yapılan son evre skene fronsu için de iki kat önerilmiştir²³⁴. Bu yapıda da skene frons, pulpitum üzerinde dördü geniş ikisi kısa olmak üzere altı postament üzerinde yükselmektedir ve bu özelliği ile Kibyra Odeionu'nun skene fronsu ile tam olarak benzerdir. Nitekim postament sayısı ile orantılı olarak bu yapının da skene fronsunun ilk katında on adet sütun yükselmektedir²³⁵. Ayrıca her iki katın da tabernakel düzenlemeleri, Kibyra gibi duvar kaplama levhalarıyla birbirlerine bağlanmıştır²³⁶.

²³¹ Isler-I, 2017: 733.

²³² Bier, 2008: 153 vd., fig. 13.; Ayrıca bk. Hallet ve Quatember, 2018: fig. 8.

²³³ Bier, 2008: 153 vd., fig. 13

²³⁴ Bu yapının yayınında rekonstrüksiyon önerisi çizimine yer verilmemiştir. Yapının skene fronsunun rekonstrüksiyon önerileri için bk. Bier, 2011: 51 vd.

²³⁵ Bier, 2011: Plate 30, 3.

²³⁶ Bier, 2011: 58.

Nysa'daki Gerontikon ve Troya'daki Odeion (ya da küçük tiyatro olarak da bilinir.) yapılarının skene fronsları da Kibyra gibi iki katlı tasarlanmıştır. Troya'da skene fronsun ilk katı, postament ve dolayısıyla sütun sayısı bakımından Kibyra ile benzer şekildedir. Burada merkezdeki iki tabernakel, ortak bir entablatur kuşağına sahiptir ve bu yönüyle Kibyra'dan farklı düzenlenmiştir²³⁷. Bu yapının skene fronsunun ikinci katı, merkezin geniş bir alınlık ile vurgulanması ve tabernakellerin gerisindeki aedícula düzenlemeleriyle Kibyra Odeionu'nun skene fronsundan farklıdır²³⁸. Nysa'daki Gerontikon yapısı için de iki katlı bir skene frons önerilmiştir. Bu yapıda skene fronsun ilk katı, dört geniş postament üzerinde yükselmekte olup burada yukarıda sayılan örnekler ve Kibyra gibi kenarlardaki kısa postamentler söz konusu değildir²³⁹. Ancak özellikle ilk katın tabernakel düzenlemelerinin ikişerli gruplar halinde tasarlanmış olması ve tabernakellerin bezeme kuşaklarının kaplama levhaları aracılığıyla birbirine bağlanması Kibyra Odeion'un skene fronsu ile oldukça benzerdir²⁴⁰. Anadolu'da sahne cephesi iki katlı olarak önerilen bir diğer yapı da Iasos Bouleuterionu'dur. Bu yapının sahne cephesi Kibyra'dan farklı olarak dört geniş postamen üzerinde yükselen sekiz sütun tarafından taşınmaktadır. Bu yapıda ilk katta kenarlardaki tek sütunlara yer verilmemiştir²⁴¹.

Küçük Asya dışında Nikopolis Odeionu'nda da iki katlı bir scene frons önerilmiştir²⁴². Bu yapı, aynı zamanda arka planda pilaster sütunlara yer verilmesi bakımından da Kibyra Odeionu'nun skene fronsu ile benzer bir dekorasyon şeması sergilemektedir²⁴³. Herodos Atticus Odeionu, üç katlı skene frons düzenlemesi ile bu konuda –şimdilik– tekil bir örnek olarak durmaktadır²⁴⁴. Bu yapının skene fronsunun ilk iki katı için aedícula düzenlemeleri, üçüncü katı için ise pilaster bir mimari önerilmektedir²⁴⁵.

Kibyra Odeionu'nun skene fronsunun ilk katında kompozit; ikinci katında ise korint düzeni kullanılmıştır. Bu konuda genel olarak odeion ya da bouleuterion yapılarının skene fronslarının katlarında kullanılan mimari düzenlere bakıldığında dominant düzenin korint

²³⁷ Riorden, 2006: fig. 2-3.

²³⁸ Riorden, 2006: fig. 2-3.

²³⁹ Kadioğlu, 2012: 117 vd., abb. 10.

²⁴⁰ İlk katın entablaturünün ebatları ve arka duvarda sürdürülmesi için bk., Kadioğlu, 2012: 122 vd., abb. 10.

²⁴¹ Parapetti, 1985: 114, fig. 19-20.

²⁴² Zachos vd., 2015: 57.

²⁴³ Zachos vd., 2015: 56 vd.

²⁴⁴ Bu yapının rekonstrüksiyon çizimleri için bk. Tuckermann, 1868: Blatt 3; Galli ve Dinelli, 1998: abb. 7.

²⁴⁵ Skene fronsun detaylı değerlendirmesi için bk. Meinel, 1980: 94-96.

olduğu anlaşılmaktadır²⁴⁶. Örneğin Aphrodisias²⁴⁷, Ephesos Agora Odeionu²⁴⁸ ve Iasos Bouleuterionu'nda²⁴⁹ söz konusu düzen kullanılmıştır²⁵⁰.

Odeion ve Bouleuterin yapıları dışında Kıbyra Odeionu'nun skene fronsu için önerilen tabernakel düzenlemelerinin hem katlarda kullanılan mimari düzenler hem de arka duvardaki pilaster sütunlar bakımlarından karşılaştırma örnekleri söz konusudur. Bu konuda en bilindik yapı, Ephesos Celsus Kütüphanesi'nin cephesindeki iki katlı tabernakel düzenlemesidir. Bu yapıda Kıbyra Odeionu gibi ilk katta kompozit; ikinci katta da korint düzeni kullanılmıştır. Ayrıca her iki katta da arka duvarda pilaster sütunlar söz konusudur²⁵¹. Bu yapı dışında Ephesos Trajan Çeşmesi'nde²⁵² ve Milet Agora Kapısında²⁵³ ilk katta kompozit; ikinci katta korint düzeni kullanılmıştır. Ayrıca Nysa²⁵⁴ ve Perge²⁵⁵ tiyatrolarının skene fronslarında da ilk katta korint; ikinci katta kompozit düzenin kullanılmasıyla söz konusu düzenlerin farklı bir varyasyonu izlenmektedir.

4.2. Skene Duvarı (Skene Frons Arka Duvar)

4.2.1. Mermer Kaplama

Skene duvarının sahneye bakan ve caveada oturan seyirciler tarafından görülen kısmı, pulpitum zemin kodundan itibaren 10,27 m yüksekliğinde ve her iki parodos arasında 24,14 m uzunluğundadır (**Lev. XCII, 3–4**). Ebatları bakımından bu duvar, orijinal durumuna yakın bir seviyede ayakta ve antik dünyanın en iyi korunmuş skene duvarlarından biridir. Bu duvarın önünde yükselen skene frons, iki katlı tabernakel düzenlemeleriyle hareketlendirilmiştir (**Lev. CXXV, 1–4**). Yapı tanım bölümünde ayrıntılı şekilde aktarıldığı üzere, skene duvarının sahneye bakan kısmının orijinal görünümünden günümüze üzeri kemerli beş kapı, duvardaki kaplama izleri ve üst bitiminde de beş adet pencere payesi in situ durumda ulaşmıştır. Yapıdan ele geçen kaplama levhaları, pervazlar ve opus sectile parçaları, skene duvarının (skene frons arka plan) da oldukça zengin bir şekilde dekore edildiğini göstermektedir (**Kat. 129–143**). Aynı zamanda skene fronsa dair bu veriler, cephenin günümüze ulaşan kısmının büyük oranda arka plandaki duvarı olduğunu da ortaya koymuştur. Bu nedenle duvarın kaplama biçimine yönelik

²⁴⁶ Isler-I, 2017: 733.

²⁴⁷ Bier, 2008: 154.

²⁴⁸ Bier, 2011: 57 vd.

²⁴⁹ Parapetti, 1985: fig. 43.

²⁵⁰ H. P. Isler, Bargylia, Laodikeia (Lykos), Nikopolis (Istrum), Pausilypum ve Roma'daki Domitian Odeionu'nun da korint düzeninde olduğunu belirtmiştir.

²⁵¹ Strocka, 2003: 33, fig. 1, 6-7.

²⁵² Quatember, 2011: taf. 110.

²⁵³ Strocka, 1981: abb. 12-13, 17.

²⁵⁴ Kadioğlu, 2001-2002 I: 66, 128; II: taf. 9.

²⁵⁵ Öztürk, 2009: birinci katın başlıkları için 41, abb. 26; ikinci kat için 60, abb 38.

rekonstrüksiyon önerisi, kazı çalışmalarından elde edilen mimari parçaların detaylı değerlendirilmesi sonucunda oluşturulmuştur.

Duvar kaplama parçalarından pervazlar ve düz mermer levhaları skene fronsun herhangi bir katı için önermek mümkün değildir. Bu nedenle söz konusu parçalar tek bir başlık altında değerlendirilmiştir. Diğer parçalar ilgili bölümlerde ele alınmıştır.

4.2.1.1. Mermer Pervazlar

Orkestra ve pulpitumdaki kazılar sırasında çok sayıda mermer pervaz ele geçmiştir. Hem ölçüleri hem de profil tasarımları bakımından farklı tiplerin görüldüğü bu pervazları gruplamak kolay olmamıştır. Çünkü profil geçişleri bakımından ana tip ve bunların çok sayıda alt grubu söz konusudur. Ayrıca her tipin de farklı yüksekliklerde örnekleri bulunmaktadır. Pervazlar üzerindeki dübel delikleri, bunların alt ve üst taraflarının belirlenmesinde en önemli dayanak noktası olmuştur. Mermer pervazların üzerlerinde yandan (**Kat. 130**), üstten (**Kat. 131–133, 135, 138**) ve arkadan (**Kat. 134**) buldukları duvara sabitlenmelerini sağlayan dübel delikleri bulunmaktadır. Ancak ele geçen pervazların çoğunluğunda dübel deliklerinin üst kısımlarına açıldığını belirtmek yanlış olmayacaktır. Ayrıca in-situ durumdaki kaide pervazı ve duvardaki dübel deliklerinin konumu bu veriyi doğrular niteliktedir. Bu nedenle üzerinde dübel deliği bulunan örnekler göre, diğer pervazların da alt ve üst kısmı ve dolayısıyla da duvarda duruş biçimleri belirlenebilmiştir. Aşağıda pervazların genel özellikleri aktarılmıştır.

Pervazlar, profil tasarımları dikkate alınarak gruplanmıştır. Buna göre, beş ana profil düzeninin olduğu tespit edilmiş ve bunlar, T1 (Tip-1) – T5 olarak adlandırılmışlardır. Bu gruplama metodunda alt grupları olanlar da T1A ya da T2A şeklinde isimlendirilerek bu sıralama alfabetik olarak sürdürülmüştür. T1 ve T2 grubu pervazlar, skene duvarındaki opus sectile dekorasyonunun kaide kısmını temsil etmektedirler. Diğer pervaz grupları, opus sectile dekorasyon panolarının çerçeve pervazları olarak tasarlanmıştır.

T1 grubu profilli pervazları, yapı tanımı bölümünde profil düzeni ve ölçüleri ayrıntılı şekilde aktarılan in-situ durumdaki kaide pervazlarıdır. İn-situ pervazlar dışında bu gruba ait başka bir örnek bulunamamıştır. Söz konusu pervazlar, skene duvarının caveadan görülen kısmının kuzey ve güney kenarında ve zemin üzerinde yer almaktadırlar (**Lev. XCIII, 4; XCIV, 1**). Bu pervaz kuşağı, aynı zamanda skene duvarındaki opus sectile dekorasyonunun kaide kuşağını temsil etmektedir.

T2 grubu pervazlara ilişkin sadece bir örnek bulunmuştur. Bu parça, yerel kireç taşından yapılmış olup 0,30 m yüksekliğinde ve 0,24 m uzunluğundadır (**Kat. 129**). Parçanın profil tasarımıyla ilgili en önemli nokta, skene fronsdaki postamentlerin üst profili ile benzer bir profil

düzenine sahip olmasıdır: en altta 0,01 m yüksekliğindeki bir torus, ardından 0,01 m yüksekliğinde düz profil, 0,204 m yüksekliğinde trochilos, 0,02 m yüksekliğinde torus, 0,02 m yüksekliğinde düz silme, 0,02 m yüksekliğinde bir torus, 0,07 m yüksekliğinde bir kyma recta ve 0,04 m yüksekliğinde düz bir silme ile profiller sonlanmaktadır. Zemin üzerindeki kaidenin aksine bu pervaz, alttan üste doğru kalınlaşmaktadır. Altta 0,02 m olan cidar kalınlığı üst tarafta 0,05 m'ye çıkmaktadır.

T3 – T5 grubu pervazlar, opus sectile dekorasyonun kenar çerçevelerini oluşturmaları bakımından ilk iki gruptan ayrılmaktadırlar. Genel olarak bu gruplardaki tüm pervazlar, çeşitli renklerde mermerlerden yapılmıştır.

T3, en zengin profil geçişlerine sahip pervaz grubunu oluşturmaktadırlar. Bu pervazlarda profil şeması şu şekilde sıralanmaktadır. Düz profil–trochilos–spira–torus–spira–torus (**Kat. 130–134; Lev. CXXVI, 1**). Bu pervaz tipinin profil dizaynı bakımından alt grubu yoktur. Bu tipe ait pervazlar, sadece yükseklikleri bakımından birbirlerinden ayrılmaktadırlar: bu tipe pervazlarda 0,12 m, 0,10 m, 0,07 m ve 0,06 m yükseklik ölçüsü saptanmıştır. Aynı zamanda genel yüksekliklerine koşut olarak profil yükseklikleri de düşmektedir. Bu tipin özellikleri bakımından bir diğer önemli nokta da dübel deliklerine göre, bu pervazların iki yönlü de kullanılmış olmasıdır. Örneğin bazı örneklerde düz profil altta iken bazılarında da tam tersi olarak üsttedir.

T4, grubuna ait pervazlarda genel profil dizaynı altta düz topuk, ardından spira ve son olarak uzun bir kyma şeklindedir (**Kat. 135–138; Lev. CXXVI, 2**). Bu profil dizaynına göre dekore edilen pervazlar, üzerlerindeki profillerin yükseklik ve form değişikliklerine göre birbirinden ayrılmaktadırlar. T4A'da alttaki düz topuk oldukça yüksek yapılmıştır (**Kat. 135–136**). T4B'de düz profil daha alçak tasarlanmıştır (**Kat. 138–139**). T4C'de ise alt profil düz değil de hafifçe yuvarlatılmış şekildedir (**Kat. 137**). T4 grubundaki pervazların da tüm alt tiplerinin farklı yüksekliklerde örnekleri bulunmaktadır. Genel olarak bu tipe ait pervazlarda tespit edilen yükseklikler şu şekilde sıralanmaktadır: 0,12 m – 0,09 m – 0,06 m ve en alçak örnek de 0,04 m yüksekliğindedir. Ayrıca T4 grubunun tüm alt gruplarının da profil şemalarının ters yönde tekrarlayan pervazlar bulunmaktadır.

T5 grubuna dâhil edilen pervazlar genel şemaları bakımından T2 grubuna benzemekle birlikte, kyma profilinin bir spira ile bölünmesi bakımından söz konusu gruptan ayrılmaktadırlar (**Lev. CXXVI, 3**). Bu grupta profil dizaynı şu şekilde sıralanmaktadır: kyma–spira–kyma ve düz profil. Diğer gruplarda izlendiği gibi bu gruba ait pervazlarında farklı yüksekliklerde örnekleri bulunmaktadır. Bu pervazlarda tespit edilen yükseklik ölçüleri 0,12 m, 0,09 m, 0,06 arasındadır.

Tüm gruplardaki pervazların, duvara oturtulan arka yüzlerinde farklı işçilik özellikleri izlenmektedir. Bazı örneklerin arka yüzünde tırnak biçiminde bir çıkıntı bırakılmıştır. Tırnak biçimindeki çıkıntı bazı örneklerin alt tarafında yer alırken bazılarının da üst tarafında bırakılmıştır. Bu pervazlarda arka yüz, tırnak kısmına dek pürüzsüz bir şekilde tıraşlanmışken tırnak kısmının yüzeyi kaba tıraşlı bırakılmıştır. Tırnaklar bazı örneklerde oldukça çıkıntılıyken bazılarında ise sadece yüzeysel yapılmıştır. Söz konusu tırnak dışında genel olarak pervazların arka yüz işçiliklerinde girintili çıkıntılı ve pürüzsüz olmak üzere iki farklı tıraşlama biçimi izlenmektedir.

Pervazların bir kısmının üst yüzeyinde dübel delikleri bulunmaktadır. Bu delikler, 1,07 ile 2,02 cm arasında değişen derinliklerde ve 0,06 cm ile 0,08 cm arasındaki çap ölçülerine sahiptirler. Bir örnekte yan yana iki dübel deliği açıldığı görülmektedir. Olasılıkla ilk açılan dübel deliği yanlış noktaya açıldığı için ikincisine gereksinim duyulmuş olunmalıdır. Çünkü bu örnek dışında yan yana ikili dübel deliği söz konusu değildir.

4.2.1.2. Renkli Mermer Plakalar

Skene duvarına dair bir diğer önemli buluntu grubunu da opus sectile duvar kaplamasına ait renkli mermer levhalar oluşturmaktadır. Tamamen sağlam bir levha ele geçmemiştir. Bütün örnekler parçalar halinde bulunmuşlardır (**Kat. 140–143**). Genel olarak pulpitum cephesinde ve orkestradaki opus sectile döşemelerde kullanılan renklere mermer levhalar söz konusudur ve bunların bir kısmının mermer tipi saptana bilmiştir: kırmızı (Portasanta²⁵⁶), kırmızı damarlı bej (Breccia corallina²⁵⁷), beyaz üzeri gri ve mor damarlı olmak üzere tipik bir dokimeion mermeri (Pavonazzetto²⁵⁸) ve beyaz mermer²⁵⁹ olmak üzere dört farklı mermer rengi tespit edilmiştir. Levhaları kalınlık ölçülerine göre iki gruba ayırmak mümkündür. İlk gruptaki levhalar 0,02 m kalınlığında iken ikinci gruptakiler 0,05 m kalınlıkta dırlar.

Mermer levhaların kesiminde figüratif bir anlatıma işaret eden herhangi bir parça söz konusu değildir. Bütün levhalar, dikdörtgen şekillidir. Levhaları, profilsiz (**Kat. 143**) ve profilli olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür. Profilli örnekler üzerinde iç içe panellere bölündüklerini gösteren değişik genişlikte profiller uzanmaktadır (**Kat. 141–142**). Bu profiller, söz konusu levhaların dikdörtgen paneller için tasarlandıklarını gösteren bir kanıt teşkil etmiştir.

²⁵⁶ Krş., Mielsch, 1985: Nr. 462 Taf. 14.

²⁵⁷ Krş., Mielsch, 1985: Nr. 226, Taf. 7.

²⁵⁸ Krş., Mielsch, 1985: 606 Tafel 18.

²⁵⁹ Beyaz mermerin Anadolu'da çok sayıda ocaktan çıktığı bilinmektedir. Bu konuda W. Prochaska'nın Ephesos'da bulunan beyaz mermerlere yönelik analizleri, bunların Aphrodisias, Dokimeion ve Thasos gibi birçok farklı yere ait olduğunu göstermiştir. bk. (içinde) Zabrana, 2018: 62-63.

4.2.2. Rekonstrüksiyon Önerisi

Pulpitum zemin kodundan itibaren 10,26 m yüksekliğindeki skene duvarının sahne ve dolayısıyla caveaya bakan cephesinde 25 sıra dübel deliği bulunmaktadır (**Lev. XCII, 3–4; XCIII, 1–4**). Bu dübeller, kaplama levhası şeklinde tasarlanmış entablatür levhaları dışında da duvarın tüm yüzeyinin mermer kaplandığını göstermektedirler. Dübel delikleri arasındaki mesafe dağılımı ve duvar yüzeyindeki konumları, opus sectile dekorasyonun rekonstrüksiyon önerisinde önemli bir yere sahiptir²⁶⁰. Duvardaki dübel deliklerine göre, iki katlı skene fronsa koşut olarak, duvarın opus sectile dekorasyonu da iki katlı tasarlanmıştır. Dolayısıyla skene fronsun ilk katının duvar kaplaması şeklinde tasarlanan entablatür kuşağının olması gereken yerdeki dübel delikleri, opus sectile dekorasyonun her iki katını birbirinden ayırmaktadır. Buna göre, skene fronsun opus sectile dekorasyonun ilk katı birbirine paralel olarak uzanan 19 sıra dübel deliği vasıtasıyla duvara sabitlenmiştir.

Duvarın kaplama repertuvarına yönelik olarak skene fronsun kuzey ve güney başlangıcında zemin üzerinde in situ durumda birer adet profilli kaide mevcuttur. Kuzey kenardaki in situ kaide, bu alandaki fil ayağına yaslanmış bir şekilde konumlanmakta ve yaslandığı postamentin kaide profillerini duvar yüzeyinde sürdürmektedir (**Lev. XCIII, 4**). Bu kaidenin üst yüzünde iki adet; duvar yüzeyinde de üç adet dübel yuvası mevcuttur (**Lev. XCIII, 4**). Duvardaki dübellerin ikisi, kaide üzerindeki yuvalar ile karşılıklıdır. Dolayısıyla kuzey taraftaki kaidenin de, güney taraftaki in situ kaidede açık bir şekilde belgelendiği gibi (**Lev. XCIV,1–3**), yatay bir hatta duvardan uzatılan demir dübellerle yaslandığı duvara sabitlendiği aşikârdır. Kaidenin üst kodundan itibaren duvar yüzeyinde 0,90 m yüksekliğinde dübelsiz bir alan uzanmaktadır. Ardından dübel sıraları tekrar başlamaktadır (**Lev. XCIII, 1–4**). Dübel sıralarının tekrar başladığı alan aynı zamanda buradaki fil ayağının üst profilinin başlangıç ve bitişleriyle aynı doğrultudadır. Zemindeki kaidenin, yaslandığı fil ayağının kaide profillerini sürdürmesi, üst tarafta da fil ayağının üst profillerini duvar yüzeyinde sürdüren bir kuşağın olması gerektiğini göstermiştir. Nitekim taş eser biriktirme alanlarındaki tasnif parçalarında söz konusu alana ait bir parça bulunmuştur. T2 grubuna ait bu pervazın profilleri, yanındaki postamentin üst profil düzenlemesi ile tamamıyla benzer bir şemadadır (**Kat. 129**). Dolayısıyla postamentin üst profil şemasının da kaplama levhalarıyla duvar yüzeyinde sürdürüldüğü kesin bir şekilde anlaşılmıştır. Bu alanda duvar kaplaması ile ilgili tek eksik zemindeki kaide ile üst pervaz arasındaki 0,90 m yüksekliğindeki yüzeydir (**Lev. XCIII, 4**). Duvarın bu bölümü için en olası kaplama önerisi, düz mermer levhalarının olmasıdır. Gerek söz konusu alanda dübel

²⁶⁰ Dübel delikleri ayrıntılı olarak yapı tanımı bölümünde tanımlanmıştır.

yuvasının olmaması gerekse postamentin profil tasarımının duvar yüzeyinde tekrarlandığının anlaşılması gibi bulgular, bu öneriyi doğrular niteliktedir.

Kuzey kenarda duvar kaplamasının zeminden itibaren başlangıç ve devamına ilişkin elde edilen güçlü kanıtlar, güney taraf için de geçerlidir. Bu alandaki *in-situ* kaide ve devamında duvar yüzeyindeki dübel izleri, ölçüleri ve konumları bakımlarından kuzey taraftaki düzenleme ile benzeridir (**Lev. XCIV, 1–3**). Böylelikle skene duvarının kuzey ve güney tarafta postament ile parodos girişleri arasındaki kısmının zemin kodundan itibaren ilk 1,70 m'lik kısmının kaplama durumu kesin bir şekilde saptanmış olmaktadır.

Skene duvarının ilk 1,70 m'lik kısmının ardından ilk dübel sırası (beşinci dübel deliği sırası), 0,43 m bir aralıktan sonra izlenmektedir. Bu dübel deliği sırası, aynı zamanda postamentlerin üst kodundan itibaren karşılaşılan ilk dübel deliği sırasındadır (**Lev. XCIII, 1–4**). Söz konusu sıra ile postamentlerin üst kodu arasındaki mesafe 0,25 m'dir. Bu dübel deliklerinin konumu, ilk katın tabernakel düzenlemelerinin plaster sütun kaidelerinin (**Kat. 126–128**) üst bitimine tekabül etmektedir. Dübel deliği sırasının duvar yüzeyinde kesintisiz olarak devam etmesi, pilaster sütun kaidesi kuşağının da sürdürüldüğüne işaret etmekle birlikte bu durum kesin olarak kanıtlanamamaktadır. Ancak her halükarda pilaster sütun kaideleri ile benzer yükseklikte bir pervaz kuşağının varlığı oldukça güçlü bir olasılıktır.

Pilaster sütun altlığı kuşağının ardından birinci katın kaplama entablatur kuşağına dek 14 dübel sırası daha izlenmektedir (**Lev. XCIII, 1–4**). Duvarın bu kısmı için kesin bir rekonstrüksiyon önerisi dile getirmek mümkün değildir. Ancak hem ele geçen mermer kaplama plakaları hem de dübel deliklerinin konumu, belirli bir şemaya ilişkin güçlü deliller sunmaktadırlar: öncelikle ele geçen mermer kaplama plakaların bir kısmının üzerinde dikdörtgen çerçevelere dair yatay ve dikey doğrultulu profiller izlenmektedir (**Kat. 141–142**). Bir levha üzerinde bu profillerin bir köşesi korunmuş ve bu levha, dikdörtgen çerçevelere ilişkin önemli bir veri sunmuştur. Ayrıca dübel delikleri de birbirine paralel hatlar şeklinde duvar yüzeyinde uzanmaktadırlar. Bunlar arasındaki mesafe dağılımı da dikdörtgen çerçevelere işaret etmektedir. Örneğin 5. dübel sırasından itibaren ilk katın dübel sıraları arasındaki mesafe dağılımı şu şekildedir: 0,38 – 0,40 – 0,13 – 0,57 – 0,32 – 0,23 – 0,10 – 0,38 – 0,44 – 0,38 – 0,18 – 0,23 – 0,08 m. 0,10 m ve altındaki aralık dışındakiler, yaklaşık olarak bir duvarın derz sıraları gibi birbirlerine yakın ölçülerde sıralanmaktadırlar. Dübel deliklerinin doğrultusunda duvar yüzeyine çizilen paralel çizgiler de söz konusu dikdörtgen çerçeve önerisini doğrular niteliktedir.

Mermer pervazlar da (T3–T5 grupları) cephe duvarındaki mermer kaplama dekorasyonun önemli parçalarındandır. Üzerlerindeki dübel deliklerine göre, bir kısmının

duvarda duruş biçimi anlaşılan bu pervazlar, aynı profil düzenlemesine sahip olanların, bir çerçevenin alt, üst ve kenarlarını oluşturacak şekilde tasarlandığını göstermiştir. Bu nedenle mermer pervazlar da dikdörtgen pano düzenlemesini doğrular nitelikte bilgiler vermiştir (**Kat. 130–139**).

Skene fronsun ikinci katı için de ilk kat ile benzer, bir duvar kaplama tipi önermek yanlış olmayacaktır. Çünkü yukarıda da değinildiği üzere dağınık ve karışık durumda belgelenen mermer pervazları ve levhaları, herhangi bir kat için önermek olası değildir. Ancak genel olarak ele geçen parçaların benzer tasarımı, her iki katta da dikdörtgen pano düzenlemesine işaret etmektedir. Ayrıca skene frons bölümü dışında skene duvarı ve çevre duvarının iç kısma bakan bütün yüzeylerinde dübel delikleri izlenmektedir. Bu nedenle yapının tüm duvar yüzlerinin mermer kaplandığı anlaşılmaktadır. Nitekim summa caveanın merkezinin üstünde yer alan mimari düzenlemeye yönelik kazılarda bu durumu kanıtlayan pervazlar ve duvar yüzeyinde de harç izleri tespit edilmiştir.

Genel olarak ele geçen tüm malzeme değerlendirildiğinde skene duvarının sahneye bakan cephesinin, kenarları profilli pervazlar ile çerçevelenmiş dikdörtgen panolar şeklinde dekore edildiği ve bu panoların, tabnakellerin pilaster sütunları ile bölündüğü anlaşılmaktadır. Büyük mermer panellerle duvar kaplama tekniği genel olarak Inkrustasyon ismiyle anılmaktadır²⁶¹. Pompei duvar resimlerini ilk kez sınıflayan ve bu sınıflaması büyük oranda kabul gören A. Mau, Pompei duvar resimlerinin ilk stilini inkrustasyon olarak adlandırarak, bu stilin tamamen mermer kaplama levhalarıyla yapıldığını ve genellikle duvar yüzeyinin pilaster sütunlarla bölündüğünü belirtmiştir²⁶². Kibyra Odeionu'nun skene fronsu için önerilen tabnakellerin pilaster sütunları ile bölünmüş dikdörtgen panel düzenlemesinin de genel olarak bu stil grubunu anımsattığını belirtmek yanlış olmayacaktır.

Skene frons duvarının kaplaması için önerilen pilaster sütunlarla bölünmüş dikdörtgen panoların en yakın benzerine Ephesos Vadius Gymnasiumu'nda III'no'lu olarak isimlendirilen odanın duvar kaplama rekonstrüksiyon önerisinde rastlanılmaktadır. Bu yapıda pilaster sütunlar ile bölünen dikdörtgen panolar söz konusudur²⁶³. Sardes Synagogu'nun ana duvarının pilaster sütunlar ve dikdörtgen pano düzenlemesi ile dekore edilen duvar kaplaması, skene duvarı için önerilen mermer kaplama düzeninin örneklerindedir²⁶⁴. Ayrıca Ephesos 6 no'lu konut biriminin mermer salon 31 olarak adlandırılan kısmının duvar kaplamasında da pilaster korint

²⁶¹ Duvarların mermer plakalarla kaplanmasına genel olarak Inkrustasyon denmektedir. bk. Kadioğlu, 1997: 352.; Ayrıca bu konu hakkında bk. Bitterer, 2013: 3.

²⁶² Mau, 1882: 7, taf. I-II.

²⁶³ Steskal ve La Torre, 2008-I: 255; 2008-II: taf. 139, 1; 140, 1.

²⁶⁴ Hanfmann, 1972: fig. 182.

sütunları ile bölünmüş dikdörtgen panolardan oluşan bir duvar kaplaması söz konusudur²⁶⁵. Bu dekorasyon biçimi de Odeion'un skene duvarı için önerilen duvar kaplamasının yakın bir benzerlerindedir. Ayrıca skene duvarı için önerilen duvar kaplamasının örneklerine duvar resimlerinde de rastlanılmaktadır. Ephesos'da özellikle 5 no'lu konut biriminin duvar resimlerindeki dikdörtgen panolar, skene fronsun opus sectile dekorasyonunun rekonstrüksiyon önerisinin tasarım olarak yakın benzerlerindedir²⁶⁶.

4.2.3. Skene Duvarı Diğer Kaplama Parçaları ve Rekonstrüksiyon Önerisi

Pulpitum ve orkestradaki kazılar sırasında birçoğu küçük ebatlı parçalar halinde olan 87 adet kaplama arşitrav levhası bulunmuştur. Bu levhalar sadece arşitrav şeklinde tasarlanmış biçimleri ve fascia genişlikleri gibi özellikleri ile yapıdan ele geçen diğer kaplama levhalarından farklıdır. Levhalar farklı seviyelerde ve oldukça dağınık durumda ele geçmiştir. Ancak hem Odeion'daki yangın felaketinin izlerini taşıyor olmaları hem de yapıda kullanılan diğer kaplama levhaları ile benzer şekilde yerel kireç taşından yapılmış olmaları bunların da skene duvarının kaplaması için tasarlandıklarını kanıtlamıştır.

Toplam 87 adet arşitrav levhasını fascia yükseklikleri ve bezeme tasarımlarına göre iki grupta değerlendirmek mümkündür: İlk gruba ait 18 adet arşitrav fragmanı söz konusudur (**Lev. CXXVI, 4**). Bu gruba ait arşitrav örneklerinin tamamı kazı çalışmaları sırasında parçalar halinde bulunmuştur. Parçalar üzerinde yürütülen çalışmalar sırasında iki kaplama levhası, genel tasarımları anlaşılabilir şekilde tümlenebilmiştir (**Kat. 106–107**). Söz konusu iki örnek, bu gruba ait diğer parçaların da ayırt edilebilmesine olanak tanımıştır. Öncelikle bu gruba ait tüm parçalar, benzer fascia genişliğine ve bezeme biçimine sahiptir. Söz konusu iki kaplama levhasına göre, ilk gruba ait arşitravlar standart olarak 0,45 m yüksekliğindedir. Bu arşitravların fascia yükseklikleri ise sırasıyla 0,10 – 0,07 – 0,05 m'dir.

İkinci gruba ait arşitravlar 69 adet ile daha fazla sayıda bulunmuşlardır (**Lev. CXXVII, 1**). Ancak bu gruptaki bütün levhalar, küçük parçalar halinde ele geçmiş olup tümlenme çalışmalarında da bir sonuç alınamamıştır. Dolayısıyla yükseklik ve uzunluk gibi genel ölçülerin alınması mümkün olmamıştır. Bu gruba ait arşitravların fascia yükseklikleri 0,07 – 0,03 – 0,05 m ölçüleriyle ilk gruptan oldukça farklıdır.

Her iki grupta da fascia geçişlerinde astragal bezemesine yer verilmiştir. Bu benzerlik dışında hem form hem de ölçüleri bakımından birbirinden ayrılmaktadırlar. İlk gruba ait levhalar, düz hatlı uzanırken (**Kat. 106–107**) ikinci grupta, arşitrav tacındaki ion kymationu

²⁶⁵ Thür, 2014: 127 vd., taf. 340-341.

²⁶⁶ Zimmerman ve Ladstaetter, 2011: 102, res. 171, 2.

öne doğru çıkıntılı olarak bir kyma profiline sahiptir. Ayrıca ikinci grupta ion kymationu daha belirgin olarak işlenmiştir. Dolayısıyla bu arşitravların, skene duvarının iki farklı noktası için tasarlandıkları anlaşılmaktadır.

Kaplama arşitrav levhalarının skene duvarında kesin konumlarını belirlemek olanaklı değildir. Ancak bu konuda bazı önerilerde bulunula bilinir. Duvar yüzeyinde mermer paneller, pilaster sütunlar ve her iki katta da kaplama entablatür kuşaklarının konumu büyük oranda bilinmekte olup bunlar yukarıda belirtilmişti. Bu nedenle duvarın kaplaması için ilk katta eksik kalan noktalar kapıların üstündeki kemerlerin yüzeyleri ve ikinci katta da pencere açıklıkları ile paye yüzeyleridir. Kemer bloklarının cepheleri –duvarın diğer kısımları gibi– kaba tıraşlı olarak bırakılmıştır. Kemer yüzeylerinde mermer kaplamaya işaret eden dübel delikleri izlenmektedir. Dübel delikleri, skene duvarının diğer kısımlarında olduğu gibi, kemerlerin de kaplama repertuarının bir parçası olduğunu göstermektedir. Kemer cephelerinin kaplama biçimine ilişkin ise en kanıtlanabilir olasılık, bunların standart olarak fascialı bir cepheye sahip olmaları yönündedir. Nitekim ilk gruba ait arşitravlar, yükseklikleri bakımından kemerlerin kaplaması için uygun ebatlıdır. Ayrıca bu levhalar, fascia genişlikleri ve cidar kalınlıkları bakımından skene fronsun her iki katındaki entablatürün kaplama arşitrav levhalarından oldukça farklıdır. Bu konuda daha da önemli olan veri, bu levhaların sadece arşitrav şeklinde tasarlanmış olmasıdır. Çünkü skene fronsun her iki katında da tabernakellerin kaplama arşitrav–friz levhaları, monolit yapılmışlardır (**Birinci Kat: Kat. 104–105; İkinci Kat: Kat. 108**). Kemerler için önerilen arşitrav levhalarına uygun, ayrıca bir kaplama friz kuşağı da ele geçmemiştir. Böylelikle söz konusu levhaların skene fronsun herhangi başka bir noktasının arşitrav–friz kuşağı için yapılma olasılıkları da ortadan kalkmaktadır. Kaplama levhalarıyla ilgili tek problem, sadece tek parçanın bir kemer açısı gibi kavisli olmasıdır (**Kat. 107**). Ele geçen diğer parçalar, dik açılı kenarlara sahiptirler. Olasılıkla dik açılı kaplama levhaları, kemerlerin başlangıç kısımları için tasarlanmış olmalıdırlar. Sonuç olarak, ilk katın kemerlerinin yüzeyleri için, Kat. 106–107 kaplama arşitrav levhalarının bulunduğu, ilk grup önerilmektedir. Bu konu ile ilgili eldeki en önemli somut veri, söz konusu kaplama plakalarıdır.

İkinci gruba ait arşitrav levhalarının konumu için önerilebilecek, skene duvarında kalan tek alan, ikinci kattaki pencere açıklıkları ve payeleridir. Bu levhalar, büyük olasılıkla ikinci katın kaplama programının parçası olmalıdırlar. Ele geçen arşitrav levhalarının tamamı bir kemer açısı gibi kavisli olmayıp dik açılı uzanmaktadır. Bu özellikleri, yatay ya da dikey doğrultulu bir düzenleme için hazırlandıklarını göstermektedir. İkinci katın kaplama entablatür kuşağının tasarımı ve bezeme şekli açık bir şekilde bilinmektedir. Ayrıca hem duvarın yüksekliği hem de ele geçen mimari parçalar, skene fronsda üçüncü bir katın söz konusu

olmadığını da göstermektedir. Dolayısıyla ikinci gruptaki kaplama arşitrav levhaları, kesin olarak skene fronsun ikinci katına ait olmalıdırlar. Bu konuda en mantıklı öneri, bunların ikinci katın pencerelerinin söve ve lentolarının kaplaması hazırlanmış olmaları yönündedir.

Duvar ile ilgili rekonstrüksiyon önerisi gerektiren bir diğer nokta da kemerli kapılarda kemer ile lento arasındaki açıklıklardır. Skene duvarının ağır yükünün lento üzerine bindirilmemesi için genellikle teatral yapılarda bu tür kapıların üzeri kemerli yapılmıştır²⁶⁷. Kibyra Odeionu'nda da in-situ durumda kemerlerin iç kısımları boştur (**Lev. XCI, 1–2**). Lentoların üst ve kemerlerin iç yüzeylerinde kemer boşluklarının kapatılıp kapatılmadığına dair bir iz mevcut değildir. Ancak gerek bu boşluklardan skene koridorunun caveada oturan seyirciler tarafından görülebilir olması gerekse skene duvarının tamamıyla mermer kaplı olduğunun bilinmesi gibi olgular ve de bu boşlukların yaratacağı ısı kaybı, kemerlerin iç kısımlarının açık bırakılmasının söz konusu olamayacağına işaret etmektedir. Kemer boşluklarının kapatılması ile ilgili en somut bulgu, pulpitudaki kazılarda bulunan yoğun miktardaki tuğla ve mermer kaplama plakasıdır. Dolayısıyla kazı verilerine göre, kemer boşluklarının tuğla ile örülerek üzerlerinin mermer kaplandığını önermek doğruya en yakın varsayım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda örneğin Anemurium Odeionu'nun iyi durumda günümüze ulaşan skene duvarında lento ile kemer arasındaki boşluğun örüldüğü izlenmektedir²⁶⁸. Bu yapı, Kibyra Odeionu'nun kemer boşlukları için iyi bir örnek teşkil etmektedir. Kazı çalışmaları sırasında antik dönemde bu tür açıklıklar için sıkça kullanılan metal ya da taş mazgallara ilişkin herhangi bir parça ele geçmemiştir²⁶⁹.

4.2.4. Skene Duvarı Orijinal Yüksekliği Hakkındaki Veriler ve Rekonstrüksiyon Önerisi

Skene duvarı, in-situ durumda üstte beş adet geniş pencere payesi ile sonlanmaktadır²⁷⁰ (**Lev. XCII, 3–4**). Payelerin konumu ve aralarındaki mesafeler, skene duvarının bu kısmının orijinal durumunda altı adet paye ile yedi pencere açıklığına bölündüğünü kanıtlamaktadır. Kazı çalışmalarında ne payelerin yüksekliğine ne de aralarındaki pencere açıklıklarına ilişkin somut bir mimari veri ele geçmemiştir. Bu nedenle pencere payelerine ilişkin rekonstrüksiyon önerileri, bu duvardaki diğer in-situ verilere ve benzer yapılardan elde edilen bilgilere göre yapılmıştır: payeler, pulpitudaki postamentler ile; pencere açıklıkları da ilk kattaki kemerli kapılarla tamamen simetrik olarak konumlanmaktadır. Pencerelerin ilk kattaki kapı açıklıkları

²⁶⁷ Ferrero, 1990: 43.

²⁶⁸ Tekocak vd., 2019: fig. 25.

²⁶⁹ Örneğin Balboursa Tiyatrosu'nda hyposkenionun gerisindeki kemerlerin üzerindeki taş mazgallar in-situ olarak günümüze ulaşmıştır. bk. Ferrero 1969; Kibyra'da da Doğu Nekropol'deki bir yeraltı oda mezarının kapısının üzerindeki kemerde taş mazgalların güzel bir örneği bulunmaktadır. bk. Özudoğru, 2015: res. 4.

²⁷⁰ Hem skene hem de çevre duvarlarındaki pencerelerin ölçüleri için bk. Yapı Tanımı bölümü.

ile simetrik konumu, bunların tasarımlarının da benzer olması gerektiğine işaret etmektedir. Büyük olasılıkla ikinci kattaki pencere payeleri, ilk kattaki kapı açıklıklarının üstünde olduğu gibi kemerli olarak sonlanmış olmalıdırlar. Böylelikle katlar arasındaki simetrik uyum, görünüm olarak da sağlanmış olacaktır.

Pencere payelerinin en iyi durumda günümüze ulaşanı 2,55 m yüksekliğindedir. Payelerin arasındaki açıklıklar da standart olarak 2,60 m'dir. Payelerin net yüksekliğini hesaplamak mümkün olmamakla birlikte ilk kattaki kemerli kapılara göre bir tahmin yürütmek mümkündür: Merkezi kapı dışında ilk kattaki kemerlerin zemin kodundan itibaren yüksekliği 4,27 m'dir. İkinci katta ise, payelerin korunan yüksekliği 2,55 m'dir. Dolayısıyla ölçüler de her iki katta da benzer yükseklikte kemerler tasarlandığı önerisini destekler niteliktedir. Buna göre, ikinci kat kemerleri için ilk katın ölçüsü olan 4,27 m yüksekliğini önermek bu konuda en mantıklı varsayım olarak durmaktadır. Payelerin 2,55 m olan in-situ yüksekliği ilk kat gibi 4,27 metreye çekildiğinde ise skene duvarında 11,98 m seviyesine ulaşılmaktadır ($4,27 - 2,55 = 1,72$ m; $10,26 + 1,72 = 11,98$ m). Bu seviye aynı zamanda duvarın tasarım bakımından rekonstrüksiyon önerisinin mevcut verilere göre tahmin edilebilen son noktasıdır.

Skene duvarının in-situ yüksekliği pulpitum zemin kodundan itibaren 10,26 m'dir. Çevre duvarının ise korunan yüksekliğinin kodu 14,26 m olarak ölçülmüştür. Yapının çatı kurgusu için skene duvarı ile çevre duvarının yüksekliğinin aynı seviyede eşitlenmesi zorunludur. Çevre duvarının korunan en yüksek noktasının kodu, skene duvarından 4,02 m daha yüksektir. Bu durumda skene duvarının çevre duvarıyla aynı yükseklik kodunda eşitlenebilmesi için in-situ durumundan 4,02 m daha yüksek olması gereklidir. Böylelikle skene duvarının orijinal durumunda yüksekliği –en az– 14,28 m olarak hesaplanmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi bu duvarın 11,98 m seviyesine kadarki durumu, in-situ veriler ve yapının tasarımından elde edilen sonuçlara göre, büyük oranda tahmin edilebilmektedir. Ancak duvarın 11,98 m seviyesi ile 14,28 m arasındaki yaklaşık 2,30 m'lik kısmının konstrüksiyonunu kesin olarak belirlemek olanaklı değildir. Çünkü bu konuda özellikle kazı verileri, tatmin edici ipuçları sunmamıştır: Sahne binası içinde ve çevresinde sürdürülen kazılar sonucunda az sayıda duvar bloğu ile birlikte oldukça fazla miktarda kalın cidarlı tuğla bulunmuştur. Kazı verileri ve duvarın yapısı bir arada değerlendirildiğinde bu konuda iki öneri dile getirmek mümkündür: ilk öneri, genelinde olduğu gibi duvarın bu kısmının da kireç taşı bloklarla isodomik olarak örülerek, çatı seviyesine geçildiği yönündedir. İkinci olasılık; duvarın yükünü hafifletmesi bakımından da avantajları olan tuğla duvar olarak örüldüğü şeklindedir. Nitekim kazı çalışmalarında yoğun olarak ele geçen tuğla parçaları da ikinci öneriyi destekler niteliktedir. Ancak her durumda bu konuda kesin bir yargıya varmak olanaklı değildir.

Çevre duvarının yüksekliğine göre, öndeki skene duvarının en az 14,28 m yüksekliğinde olması gerektiği kesin olarak bilinmektedir. Bu seviyen itibaren duvarın ne kadar daha yükselerek çatı seviyesine geçildiğini ya da üstünde bir entablatur kuşağının olup olmadığını belirlemek olanaklı değildir. Çünkü yapının söz konusu kısmı için herhangi bir mimari buluntu ele geçmemiştir. Kazı verilerine göre bir değerlendirme yapılacak olunursa duvarın daha fazla yükseltilmediği anlaşılmaktadır. 14,28 m seviyesinden itibaren ya da birkaç m sonrasında artık çatı seviyesi başlamış olmalıdır. Çatı kurgusu ile birlikte yapının cephesinde yüksek bir alınlık düşünmek gereklidir. Ancak alınlık tamamen ahşap olarak yapılmış olmalıdır²⁷¹.

Kibyra Odeionu'nun skene duvarı için önerilen her iki katta da simetrik yerleştirilmiş kemerler, özellikle de söz konusu duvarları oldukça iyi durumda günümüze ulaşan Herodos Atticus²⁷² ve Aosta²⁷³ (Augusta Praetoria Salassorium) odeionlarında en açık şekilde izlenmektedir. Her iki yapının da skene duvarının ilk katındaki kemerli açıklıklar, üst katlarda da simetrik olarak tekrarlanmıştır²⁷⁴. Ephesos Odeionu'nda da ikinci kat için kemerler önerilmiştir²⁷⁵. Arka duvarın katlarındaki kapı, pencere ya da kemerlerin birbirine göre simetrik yapılması tiyatro, kapı ve nympaum gibi çeşitli yapıların cephelerinde de yaygın şekilde görülmektedir. Konuyu örneklemek gerekirse Aizanoi Tiyatrosu²⁷⁶, Milet Agora Kapısı²⁷⁷, Ephesos Celsus Kütüphanesi²⁷⁸, Aspendos Nymphaeumu²⁷⁹ gibi çok katlı cephe düzenlemesine sahip bir dizi yapıda bu durum açık şekilde görülmektedir. Bu yapılardan özellikle Aspendos Nymphaeumu'nun in-situ olarak günümüze ulaşan cephesi, Kibyra Odeionu'nun skene duvarı için önerilen her iki katta da simetrik olarak yerleştirilmiş kemer düzenlemelerinin görünümü için önemlidir. Söz konusu yapıda ilk kattaki kemerler, simetrik olarak ikinci katta da tekrarlanmıştır²⁸⁰.

4.2.5. Kapı ve Pencereler Rekonstrüksiyon Önerileri

4.2.5.1. Kapılar

Yapı tanımı bölümünde ayrıntılı şekilde ele alındığı üzere, Odeion'da beşi skene duvarının (skene frons arka duvarı) merkezinde ikisi her iki kanatta parodos bağlantılı ve biri

²⁷¹ Alınlık kısmının konstrüksiyonunun detayları çatı bölümünde aktarılmıştır.

²⁷² Tuckermann, 1868: Blat 1-3; Galli ve Dinelli, 1998: abb. 4.

²⁷³ Meinel, 1980: Abb. 81; İşler-III, 2017: taf. 28, 84-85.

²⁷⁴ H. P. Isler de Kibyra Odeionu'nun skene duvarındaki pencereleri kemerli olarak önermiştir. Yazar, bu pencereleri Herodes Atticus Odeionu'ndaki kemerli pencereler gibi görmüştür. bk. Isler-I, 2017: 740.

²⁷⁵ Bu yapının yayınında rekonstrüksiyon çizimine yer verilmemiştir. İkinci kattaki pencerelerin kemer önerisi için bk. Bier, 2011: 64 vd.

²⁷⁶ Rohn, 2007: taf. 97.

²⁷⁷ Strocka, 1981: abb. 9.

²⁷⁸ Strocka, 2003: fig. 1.

²⁷⁹ Hörmann, 1929: beil. 1.

²⁸⁰ Hörmann, 1929: beil. 1.

de güney ante duvarı içinde olmak üzere toplam sekiz kapı bulunmaktadır (**Skene Frons Kapıları için bk.: Lev. XCVI, 3–4; XCVII – C; Diğer Kapılar için bk.: Lev. CII, 3; CIII, 1; CV, 1**). Stoa arka duvarından yapıya girişlerin sağlandığı üç kapıyla birlikte Odeion ile ilişkili toplam kapı sayısı 11 adettir. Skene duvarındaki kapılardan sadece merkezi kapı (porta regia) ve bu kapının güneydeki son kapının lentoları mevcut değildir. Bu duvardaki diğer altı kapı, tamamıyla sağlam durumda günümüze ulaşmışlardır. Dolayısıyla bu kapıların söve ve lentolarının biçimi ile ilgili bir rekonstrüksiyon problemi söz konusu değildir. Stoa arka duvarında da kapıların günümüze ulaşan kısımları bu kapıların söve ve lentolarının durumuyla ilgili bir rekonstrüksiyon önerisine gerek bırakmamaktadır.

Yapıdaki 11 adet kapıdan sadece skene duvarının kanatlarındaki parodos bağlantılı iki kapıda kapı kanatlarının varlığına dair herhangi bir iz söz konusu değildir. Diğer kapılarda kapı kanatlarına ilişkin izler bulunmaktadır.

Kapı mekanizması izlerinin bulunduğu kapılardan sadece güney ante duvarı içindeki kapının sövelerinde mil yataklarına yer verilmemiştir. Diğer kapıların tamamında her iki sövede de mil yatakları, bunların doğrultusunda eşik taşı üzerinde de mil yuvaları söz konusudur (**Lev. XCVI, 3–4; XCVII–C**) Skene duvarının merkezindeki beş kapıdan en güneyde konumlananının sağ sövesi önünde kapı milinin oturtulduğu demir mil yuvası in-situ durumda günümüze ulaşmıştır²⁸¹ (**Lev. XCVIII, 3–4**). Bu veri, diğer kapılarda da eşğin her iki kenarındaki mil yuvalarının orijinal görünümü hakkında önemli bir kanıt sunmuştur. Buna göre, kapı mekanizması izine sahip tüm kapılarda kanatların, demir mil yuvaları içine oturtulan demir ya da ahşap millerle hareket ettirildiği kesin olarak anlaşılmıştır²⁸². Mil yuvaları ve diğer in-situ kapı mekanizması izleri, Odeion'daki tüm kapıların çift kanatlı tasarlandığını da göstermiştir (**Lev. CXXVII; 2**). Bu konudaki bir diğer önemli bilgi de sahnenin merkezindeki beş kapının kanatlarının dışarı doğru; stoa arka duvarındaki kapıların kanatlarının ise içeri doğru açıldığına anlaşılmıştır²⁸³. Kapı iç genişliklerine göre skene duvarının merkezindeki kapının her bir kanadının genişliği alt kısımda 0,77 m'dir (kapının iç genişliği 1,54 m'dir). Bu kapının her iki kenarındaki dört kapıda ise kanat genişliği alt kısımda sadece 0,62 m (bu kapıların ise iç genişlikleri 1,24 m'dir) olmalıdır. Stoa kapılarında ise kanat genişlikleri merkezdeki her iki sövesi de günümüze ulaşan kapıya göre 1,02 m olarak görünmektedir.

²⁸¹ Mil yuvalarının ayrıntılı tanımı için bk. Yapı Tanımı bölümü.; Bu mil için ayrıca bk. Demirer, 2013; 90, Kat. no. H46.

²⁸² Bu mil yuvasının bir benzeri de Arykanda'da bulunmuştur. bk. Oransay, 2006: 133-134, Şekil, 19.

²⁸³ Örneğin karşılaştırınız: Ephesos Vedium Gymnasiumu'nda iç mekânlar arasındaki tüm kapılar tek kanatlı; iç mekân dış mekân bağlantısını sağlayan kapılar ise çift kanatlı tasarlanmıştır. La Torre, 2008, 257-258.

Kapı kanatlarının dekorasyonu ile ilgili ele geçen tek veri, kapıların çevresindeki kazı çalışmalarında bulunan 17 adet göbekli çividir²⁸⁴ (**Lev. CXXVII; 3**). Kapı kanatlarının dekorasyonunda kullanılan bu göbekli çivilerin üç farklı formu söz konusudur²⁸⁵. Göbekli çiviler, kapı kanatlarındaki dikdörtgen çerçevelerin dekorasyonunda özellikle de Roma İmparatorluk Dönemi'nde oldukça yaygın olarak kullanılmışlardır²⁸⁶. Örneğin Frigya'daki taş kapılarda da bunların çok sayıda örneği bulunmaktadır²⁸⁷.

Kıbyra Odeion'un kapılarının rekonstrüksiyon önerisi için yapının pulpitem kısmının cephesinde opus sectile yöntemiyle betimlenen kapıların tasarımı önemli bir referans sunmaktadır²⁸⁸. Pulpitem cephesinde skene duvarındaki kapılarla aynı doğrultuda üç kapı betimine yer verilmiştir (**Lev. LXXXVIII, 2; LXXXIX, 1-2; XC, 2-3**). Bu kapı betimlemelerinden merkezde yer alanı, üst kısmına dek korunmuştur. Söz konusu kapı, çift kanatlıdır. Her bir kapı kanadı da alt ve üst tarafında birer kısa; bunların arasında da iki yüksek olmak üzere, dört çerçeve ile bölünmüştür. Kapı kanatlarındaki kısa ve uzun çerçeveler birbirlerine göre eşit ölçülerde ve simetrik olarak yerleştirilmişlerdir. Odeion'daki kapıların kanatlarının da bu kapılara benzer şekilde yapılmış olması yüksek ihtimaldir²⁸⁹. Buna göre, her bir kapı kanadı da alt ve üst bitimindeki ikisi kısa, merkezdeki ikisi de uzun olmak üzere, dört çerçeve ile hareketlendirilmiş olmalıdır (**Lev. CXXVII, 2**). Kazı çalışmalarında ele geçen göbekli çiviler de bu kapıların alt, üst veya orta pervazlarında hem kapı kanatlarındaki yatay pervazlarla kapı kanatlarını birleştirmek hem de kapı kanatlarının dekorasyonunu zenginleştirmek amaçlarıyla yerleştirilmiş olmalıdırlar²⁹⁰. Bu konuda özellikle de Kaunos'da bulunan bir mezar kapısı tasarımıyla Odeion'daki kapılar için önerilen biçime oldukça benzemektedir. Bu kapıda büyük çaplı göbekli çivilerin kapının alt, orta ve üst pervazına yerleştirildiği izlenmektedir²⁹¹. Ayrıca söz konusu kapıda izlenen göbekli çiviler, form olarak da Kıbyra örnekleri ile benzerlik taşımaktadırlar. Çünkü söz konusu göbekli çivilerin antik dönem kapılarında dekoratif amaçlı ve aynı zamanda da uçlarındaki çiviler nedeniyle kapı kanatlarındaki yatay parçaları birbirine sabitlemek amacıyla da kullanıldıkları bilinmektedir²⁹².

²⁸⁴ Bu göbekli çiviler Ü. Demirer tarafında doktora tezi kapsamında incelenerek tanımlanmışlardır. bk. Demirer, 2013: 92 vd. Kat no. İ1-4.

²⁸⁵ Demirer, 2013: 93.

²⁸⁶ Künzl, 2003: 229-230.

²⁸⁷ Waelkens, 1986.

²⁸⁸ Antik Dönem kapılarının genel özellikleri için bk. Varkıvaç, 2008: 323 vd.

²⁸⁹ B. Varkıvaç tarafından Kaunos Tiyatrosu'nun caveasına kuzey doğudan giriş-çıkışların sağlandığı tonozlu geçeneğin içindeki izlere göre, buradaki kapının yeniden kurması yapılmıştır. Antik Dönem kapılarının tasarımları hakkında önemli ayrıntıların yer aldığı bu yayın için bk. Varkıvaç, 2007: 110 vd.

²⁹⁰ Kapılar için sade bir rekonstrüksiyon önerisi de Ü. Demirer tarafından yapılmıştır. bk. Demirer, 2013: Lev. LV, Çiz. 1; Lev. LVI, Çiz. 1-2.

²⁹¹ Künzl, 2003: abb. 36.

²⁹² Bu konuda bk. Künzl, 2003: abb. 26-28.

Kibyra'da bulunan 14 numaralı yer altı oda mezarının taş kapısı da Odeion'da bulunan göbekli çivilerin benzerleri ile dekore edilmiştir²⁹³. Ayrıca Kibyra'da bulunan silindirik gövdeli sunak ve osthoklerde de çift kanatlı ve çerçevesiz kapılar sıkça betimlenmiştir²⁹⁴. Odeion kapılarının rekonstrüksiyon önerisinde bu kapıların biçiminden de faydalanılmıştır.

4.2.5.2. Pencereleler

Odeion'da yedisi skene duvarında (**Lev. XCII, 3–4**); yedisi de çevre duvarında (**Lev. LI, 1–2; LII, 1–2**) olmak üzere 14 geniş pencere açıklığı bulunmaktadır. Ayrıca biri güney paradosun güney duvarında; biri de güney ante duvarının içinde yer alan iki küçük pencere daha söz konusudur. Bu pencereler ile birlikte yapıda kesin olarak tespit edilebilen pencere sayısı 16'dır. Yapıdaki pencerelerin tamamında ne açıklıkların zemininde ne de bunları sınırlayan payelerde pencere mekanizmasına ilişkin hiçbir iz söz konusu değildir. Ayrıca kazı çalışmalarında bulunan bloklarda da pencerelerin orijinal görünümü hakkında ipucu verebilecek bir parça ele geçmemiştir. Bu konuda özellikle de Kibyra Odeionu'nun pencere açıklıkları ile kıyaslanabilecek genişliklerdeki Ephesos Vadius Gimnasiumu²⁹⁵ ve Sillyon'daki Hellenistik Yapı'nın²⁹⁶ pencerelerindeki çok sayıda iz, pencere mekanizmalarının da kapılar gibi tam teşekküllü donanımlara sahip olduklarını göstermektedir. In-situ veri eksiklikleri nedeniyle Odeion'daki pencerelerin rekonstrüksiyon önerileri, hem yapının genel konstrüksiyonu hem de benzer yapılardan elde edilen bilgilere göre yapılmıştır.

Skene duvarındaki pencere açıklıklarının üzerinin –ilk kattaki kapıların üzerinde olduğu gibi– kemerlerle sonlandığı yukarıda belirtilmişti (**Lev. CXXIV, 1**). Ayrıca skene duvarındaki pencere açıklıklarının genişlikleri de ilk kattaki kapı açıklıklarının genişlikleri ile eşit ölçülerdedir. Bu benzerlikler, ikinci kattaki pencere açıklıklarının arasında da ilk kattakiler gibi taş bir çerçeve olabileceğine işaret etmektedir. Eğer açıklıkların arasında taş bir çerçeve söz konusuysa pencere kanatlarının ilk kattaki kapılarda olduğu gibi ahşap olarak düzenlendiğini akla getirmektedir²⁹⁷. Ancak oldukça büyük ebatlı bir yapının aydınlatılması için tasarlanan bu geniş pencerelerin tamamen ahşap kanatlara sahip pencerelerle donatılması mantıklı değildir. Çünkü özellikle skene duvarındakiler gibi oldukça yüksek koddaki pencerelerin açılıp kapanma sorunu da düşünüldüğünde kapı kanatları gibi açılır–kapanır ahşap pencere kanatları olasılığı çok daha zayıflamaktadır. Ayrıca yapıyı her yönden çevreleyen 14 adet geniş pencerenin güneş

²⁹³ Özüdoğru, 2020: 277.

²⁹⁴ Kibyra'daki silindirik sunak ve osthoklerdeki kapı betimlemelerinin tipleri için bk. Tarkan, 2011: lev. XXXVI.

²⁹⁵ La Torre, 2008: 286 vd.

²⁹⁶ Genel olarak bk. Varkıvaç, 2007.

²⁹⁷ Antik dönem ahşap pencere çerçevelerinin bir rekonstrüksiyonu ve genel özellikleri için bk. Varkıvaç, 2007; 49 vd., Abb. 3.

ışığı kaynaklı bir ısıtma fonksiyonunun olduğu da unutulmamalıdır²⁹⁸. Bu öneri için sorun teşkil eden tek durum, havalandırma problemidir. Çünkü 2500'ün üzerinde seyirci kapasitesine sahip olan bir yapı, seyircilerle dolu olduğunda özellikle de sıcak yaz günlerinde yeterli derecede havalandırma için pencere açıklıkları olması gerekmektedir. Bu durum da düşünüldüğünde çevre duvarındaki pencere açıklıkları gibi erişimi kolay olan bir dizi pencerede, açılır-kapanır bir sistemle ahşap kanatlar tasarlanmış olabilir²⁹⁹.

Yapının pencerelerine ilişkin tüm veriler değerlendirildiğinde; skene duvarındaki yüksek kodlu pencerelerin, ahşap ya da metal parmaklıklar arasında sabit cam panelli tasarlanmış olabileceği, buna karşın çevre duvarındakilerin ise, bir kısmının sabit cam panelli bir kısmının da yeterli havalandırma için hareketli ahşap kanatlı olarak düzenlenmiş olması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Odeion gibi çok geniş ebatlı bir yapının yeterli aydınlatılması (ve güneş ışığı kaynaklı kısmen ısıtılması) ve havalandırılabilmesi için her halükarda yukarıda aktarılan öneri, daha mantıklı görünmektedir. Konuyla bağlantılı olarak, pulpitudaki kazılarda bazı pencere camı parçalarıyla karşılaşılmıştır³⁰⁰.

Odeion yapılarının pencere açıklıklarına yönelik tek rekonstrüksiyon önerisi, Herodes Atticus Odeionu'nda yapılmıştır. Bu yapıda üst katlardaki tüm pencereler, parmaklıklı olarak önerilmiştir³⁰¹. Ayrıca odeionlardaki gibi geniş pencere açıklıklarına sahip hamam yapılarında da cam panelli taş parmaklık önerileri söz konusudur³⁰².

4.3. Çatı

Özellikle de orkestra ve pulpitudaki kazıları sırasında çatı aksamına ait 2000'in üzerinde çivi ve farklı formlarda metal kelepçe bulunmuştur. Çatıya ilişkin metal buluntular, odeion gibi geniş çatı açıklıklarına sahip yapıların söz konusu kısımlarının konstrüksiyonuna ilişkin bugüne dek bulunmuş en ayrıntılı ve özel parçaları içermektedirler. Dolayısıyla bu tür yapıların çatı konstrüksiyonları için önemli ve yeni bilgiler sağlayacakları aşikârdır.

Kazı çalışmaları öncesinde yapının üzerinin çatılı olduğu tahmin edilmekteydi. Ancak kazı çalışmalarında yapının iç alanının tamamında karşılaşılan yoğun yangın tabakası ve buradan bulunan çatı aksamları, yapının üzerinin çatılı olduğunu kesin bir şekilde kanıtlamıştır.

²⁹⁸ Bu konuda hamamlarla bağlantılı olarak bk. La Torre, 2008: 286.

²⁹⁹ Odeion yapılarında havalandırma konusu ile ilgili kısa bir değini de Izenour tarafından yapılmıştır. bk. Izenour, 1990: 72.

³⁰⁰ Kazı çalışmaları sırasında pulpituda az miktarda pencere camı parçası bulunmuştur. Bunlar, üst katmanlarda ve Geç Antikçağ buluntuları ile birlikte ele geçmiştirler. Bu nedenle kesin olarak Odeion'un pencerelerine ait olup olmadıklarını öne sürmek mümkün değildir.

³⁰¹ Tuckermann, 1868: blat. 3.

³⁰² Örneğin Ephesos Vedius Gymnasiumun'da pencere açıklıkları için parmaklıklar önerilmiştir. bk. La Torre, 2008: 286, Abb. 33.

4.3.1. Ahşap Kelepçeleri ve Kenetleri

Odeion kazılarında üzerlerindeki çivi kalıntıları ve formlarına göre, ahşap birleştirmeleri için tasarlandığı anlaşılan bir dizi demir kelepçe ve kenet bulunmuştur³⁰³. Bu parçaların tamamı orkestradaki kazılarda ve yangın tabakası içinde bulunmuşlardır (**Lev. XXVI, 1–2**). Yangın nedeniyle oluşan yüksek ısı bazı parçalarda yoğun bir deformasyona sebep olmuştur. Bunun dışında iyi durumda günümüze ulaştıklarını belirtmek yanlış olmayacaktır. Parçaların tamamı demirden imal edilmiştir.

Kelepçe ve kenetlerin toplam sayısı 23'dür ve bu sayının 19 adetle büyük çoğunluğunu kenetler oluşturmaktadır. Bazı örneklerdeki deformasyonlar (eğilme ve bükülme) dışında kenetlerin tamamı, düz formdadır. Kelepçelerde ise dikdörtgen ve yuvarlak olmak üzere iki ayrı form söz konusudur.

Ahşap birleştirme kenetlerinin 13'ü deforme olmuş oldukça küçük parçalardan oluşmaktadır. Ancak geri kalan 6 kenet, iyi durumda günümüze ulaşmıştır (**Lev. CXXVII, 4**). Kenetler uzunluklarına göre üç ayrı gruba ayrılmaktadırlar. Daha kısa olan ilk grup kenetlerin uzunluğu 0,28 m ile 0,32 m arasında olup bu uzunluktaki kenetler, sayısal olarak (4 kenet) en kalabalık kenet grubudurlar. Tek örnekle temsil edilen ikinci gruptaki kenedin uzunluğu 0,46 m'dir. Uzunluk bakımından son kenet grubu da tek parçayla temsil edilmektedir. Bu kenet, 0,87 m uzunluğu ile en uzun parça olarak dikkat çekmektedir.

Kenet gruplarının tamamı teknik olarak incelendiğinde göze çarpan en önemli husus, üzerlerindeki çiviler ve çivi delikleridir. Bazı parçalar, üzerlerindeki çivileri ile birlikte in-situ bulunmuşlardır. Bazılarında ise sadece çivi delikleri korunmuştur. Tek örnekle temsil edilmesine rağmen 0,46 m uzunluğundaki kenetlerin her iki ucunda ikişer çivi deliği olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Ele geçen 0,28 m uzunluğundaki tüm parçaların uçlarında birer delik bulunmaktadır. Tekil bir örnek olarak 0,32 m uzunluğundaki kenedin üzerinde ise beş çivi deliği izlenmektedir. 0,87 uzunluğunda olup eksik kısımlarının olduğu da anlaşılan parçanın üzerinde ise 0,41 m aralıkla açılmış iki çivi deliği söz konusudur.

Kelepçelerde ise dikdörtgen ve yuvarlak olmak üzere iki farklı form izlenmektedir. Dikdörtgen olanlar üç; yuvarlak formlu kelepçe ise tek örnekle temsil edilmektedir (**Lev. CXXVIII, 1–2**). Tamamı demirden imal edilen kelepçelerin formları dışında kenetlerden ayrıldıkları bir diğer nokta da daha kalın tasarlanmış olmalarıdır. Dikdörtgen biçimindeki kelepçelerden biri tamamıyla sağlam ve büyük oranda formunu korumuş durumda bulunmuştur. Bu kelepçe 0,29 x 0,14 m ölçüleriyle tam bir dikdörtgen formundadır. Bu

³⁰³ Söz konusu demir çatı aksamı da Ü. Demirel tarafından doktora tezi kapsamında kataloglanmıştır. bk. Demirel, 2013: 74 vd., Kat. no. H1-11.

kelepçenin kısa kenarlarında birer çivi deliği bulunmaktadır. İkinci dikdörtgen kelepçe, 0,33 m 0,14 m ölçüsündedir. Bu kelepçe aşırı deforme olarak formunu büyük oranda kaybetmiştir. Bunun da kısa kenarların ortasında birer çivi deliği bulunmaktadır. Dikdörtgen kelepçe tipinin son örneği de orijinal formunu yitirerek eğilmiş ve bükülmüş bir durumda günümüze ulaşmıştır. Ancak yapılan ölçümler orijinal durumunda yaklaşık 0,48 x 0,42 m ebatlarındaki dikdörtgen bir kelepçe olduğunu göstermiştir. Bu kelepçenin üzerinde her kenarında iki olmak üzere sekiz çivi deliği bulunmaktadır. Deliklerden ikisinin içindeki çivi sağlam durumdadır.

Kelepçelerin son örneği yuvarlak formu olup çapı yaklaşık 0,39 m'dir. Üzerinde iki çivi deliği bulunmaktadır.

4.3.2. Çiviler

Odeion kazılarında 2000'in üzerinde çivi ele geçmiştir³⁰⁴. Çivilerin büyük çoğunluğu (1700 adet), orkestrada ve çatının metal kelepçeleri ile birlikte bulunmuşlardır ve birçoğunda yangının neden olduğu yüksek ısının deformasyonları söz konusudur. Oldukça geniş bir alana yayılan Odeion yapısında doğal olarak farklı yaşam evrelerine ait kalıntılar da söz konusudur. Bu nedenle sadece Odeion'un geçirdiği yangının izlerini taşıyan çiviler değerlendirmeye alınmıştır. Çiviler üzerine yapılan incelemeler, tekil bir örnek olan 0,30 m yüksekliğindeki bir çivi³⁰⁵ dışında yüksekliklerine göre üç ayrı grubun; biçimlerine göre de iki ayrı tipin olduğunu göstermiştir. Ayrıca çivilerin tamamı demirden yapılmıştır.

Yükseklikleri bakımlarından ilk grup çiviler 0,705 m ile 0,09 m arasında değişen yükseklik ölçülerine sahiptirler (**Lev. CXXVIII, 3**). İkinci grupta yükseklik 0,11 m ile 0,13 m arasındadır (**Lev. CXXVIII, 4**). Üçüncü ve son grupta ise çivilerin yüksekliği 0,16 m ile 0,19 m arasındadır (**Lev. CXXIX, 1**). Üçüncü ve son grup, Odeion'da tespit edilen en yüksek çivileri temsil etmektedir³⁰⁶.

Çiviler literatürde genel olarak boylarına ve baş kısımlarının şekline göre tiplere ayrılmışlardır³⁰⁷. Bu kıstasa göre, Odeion'da bulunan çivilerde iki farklı tip söz konusudur. İlk tip çiviler, raptiye (yuvarlak) başlı tasarlanmıştır. İkinci tipte ise çiviler, çekiç başlı olarak yapılmıştır³⁰⁸. İki tipin de bütün yükseklik gruplarında örnekleri ile karşılaşılmaktadır.

³⁰⁴ Odeion'dan bulunan çivilerin genel değerlendirmesi için bk. Demirer, 2013: 125 vd.

³⁰⁵ Ü. Demirer bu oldukça yüksek çivi örneğini şu şekilde tanımlamıştır: '*Proskene zemininde bulunan 29,5 cm. (1 pes) boyundaki LI, silindirik saplamalı tek örnektir ve kazık olarak da tanımlanabilir. Bu kadar büyük bir çivinin çatıda kullanıldığı yer ve işlevi ise, birlikte bulunduğu büyük boy saplamalı kanca (FI) gibi tavandan sarkan ağır bir nesneyi taşımak olmalıdır.*' Demirer, 2013: 126.

³⁰⁶ Kibyra metal buluntularını doktora tezi kapsamında çalışan Ü. Demirer, Odeion'da bulunan ve yükseklikleri 0,16-0,19 m arasında olan bir grup çiviye katalogda yer vermemiştir.

³⁰⁷ Oransay, 2006: 135-136; Demirer, 2013: 125.

³⁰⁸ Ayrıca karşılaştırmamız: Demirer, 2013: 126 vd.

4.3.3. Çatı Kiremitleri ve Tuğlalar

Odeion kazılarında cavea, orkestra ve pulpitumda yoğun miktarda tuğla ve çatı kiremidi parçaları ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu buluntularla en yoğun şekilde pulpitum ve orkestrada karşılaşmıştır (**Lev. XXVII, 1–2**). Olasılıkla yangın sırasında tuğla ve çatı kiremitleri yapının merkezini oluşturan orkestraya doğru yığılmışlardır.

Odeion kazılarında bulunan çatı kiremitleri, her iki kenarı hafif çıkıntılı iç bükey formlu kiremit ve dış bükey kesitli kapama kiremitleri olmak iki parçadan oluşmaktadır (**Lev. CXXIX, 2**). Söz konusu kiremitler, literatürde laconia tipi olarak tanımlanmaktadır³⁰⁹. Kiremitlerin dikdörtgen tablası ortalama 0,67 x 0,37 m ölçülerindedir. Bunların birleşim yerlerine kapatılan dış bükey kesitli kiremitler ise, 0,35 ile 0,40 m arasında değişen uzunluğa ve 0,13 m çapına sahiptirler.

Oldukça yoğun biçimde bulunmalarına rağmen birçoğu kırık olan tuğlalar, ortalama 0,35 x 0,35 m çapında ve 0,04 m kalınlığındadırlar. Tuğla buluntularının çatı başlığı altında değerlendirilmesinin sebebi bunların çatıya ait diğer aksamlarla birlikte bulunmuş olmalarıdır. Bir kısmının üzerinde çivi kalıntıları ve erimiş harç kalıntıları gözlemlenmektedir. Dolayısıyla buluntu seviyeleri ve kontektleri, tuğlaların da yapının çatısı ile ilişkili olduğunu kuvvetli bir şekilde göstermektedir.

4.3.4. Rekonstrüksiyon Önerisi

Yukarıda da belirtildiği üzere, Odeion'un çatısına ilişkin benzer yapılarda daha önce belgelenmeyen tür ve çeşitlilikte demir mimari aksam bulunmuştur. Bu parçalar ve yapının skene ve çevre duvarlarındaki geniş payeler, çatı konstrüksiyonu hakkında en somut verileri oluşturmaktadırlar (**Lev. CXXVII, 4; CXXVIII, 1–2**).

Çatının rekonstrüksiyon önerisi için başlangıç noktası, skene ve çevre duvarlarındaki geniş payelerdir. Altısı skene, sekizi³¹⁰ de çevre duvarında olmak üzere 14 paye, yapının çatısının ana taşıyıcıları olmalıdırlar. Payelerin üzerinde herhangi bir ahşap oturtma izi söz konusu değildir. Ancak bu açıklanabilir bir durumdur. Çünkü rekonstrüksiyon önerileri bölümünde de belirtildiği üzere söz konusu duvarlar, orijinal durumlarında çok daha

³⁰⁹ Kiremitli çatıların iki ana sisteminin, Eski Yunan dünyasının mimarisine uzun zamandır hâkim olduğu bilinmektedir: Bunlar, Klasik ve Helenistik dönemlerin epigrafik kayıtlarında Laconia ve Korint tipleri olarak adlandırılırlar. Laconia tipinde kiremit örtüsüne sahip çatılar, yağmur suyunu tahliye eden büyük, içbükey kiremitler ve daha dar, dışbükey kapak kiremitleri ile karakterize edilir, çünkü bu kiremitler, iç bükey geniş kiremitler arasındaki boşlukları kapamaktadırlar. bk. Winter, 1990: 13, fig. 1-2.

³¹⁰ H. P. Isler'in de vurguladığı üzere, Aphrodisias, Ephesos ve Herodes Attikus odeionlarında olduğu gibi bir dizi odeion yapısının çevre duvarlarında 8 masif destek bulunmaktadır. bk. Isler-I, 2017: 745-747; Kibyra Odeionu da çevre duvarındaki 8 geniş paye (aynı zamanda çatı için de taşıyıcı paye işlevinde olan) ile bu bilgiyi bir kez daha doğrulamaktadır.

yüksektirler³¹¹. Bu nedenle ana hatılların oturması gereken duvar yüzeyleri günümüze ulaşmamıştır. Ayrıca blok buluntuları arasında da bunlara yönelik bir iz tespit edilememiştir.

Aynı zamanda yapının pencerelerini de sınırlayan bu payeler, oldukça geniş ebatlı tasarlanmıştır³¹². Çevre duvarındakiler 1,40 x 2,10 m; skene duvarındakiler ise 3,26 x 1,40 m ölçülerindedirler. Ufak sapsmalar dışında çevre duvarı ve skene duvarlarındaki payeler, dikey aksta birbirlerini karşılamaktadırlar (**Lev. CXXIX, 3**). Yapının tam merkez aksında çevre duvarı ile skene duvarındaki payeler arasındaki mesafe 32 m'dir. Kenarlarda ise açıklığın uzunluğu 22 m'ye kadar düşmektedir. Yapının üst kat planına göre, çatının ana taşıyıcı hatılları bu payeler üzerine bindirilmiş olmalıdır. Ana hatıllar arasındaki mesafe de ortalama 2,60 m olarak ölçülmüştür. Ancak bu ölçü, her bir payeden tek hatıl uzatıldıysa geçerlidir. Bu geniş payelerden yan yana birkaç hatıl uzatılması da mümkündür. Bu durumda ana hatıllar arasındaki mesafeler, daha da düşecektir.

Çatının ana taşıyıcılarının uzunluğu ile ilgili değinilmesi gereken bir diğer önemli veri de summa caveanın üstten altıncı sırasında yer alan dikdörtgen çıkıntılardır (**LXX, 1-2**). Söz konusu sıradaki bir dizi oturma sırasının cephesindeki iç bükey oyuntu yapılmamıştır. Bu nedenle birer dikdörtgen kaideyi andırmaktadırlar. Söz konusu kaide benzeri düzenlemeler 2,00 ile 2,10 m arasında değişen aralıklarla tüm sıra boyunca izlenmektedirler. Caveadaki diğer bütün oturma sıralarının cephesinde yer alan iç bükey oyuntunun bu sıralarda olmaması, oturma sırası olarak tasarlanmadıklarına dair güçlü bir delil teşkil etmektedir. Bunlar, düşük bir ihtimal de olsa yapının çatı kurgusu için tasarlanmış bir düzenlemeye ait olabilirler. Bu durumun zayıf bir olasılık olarak nitelenmemesinin iki temel sebebi vardır: bunlardan ilki, yapıdan ele geçen ve kalas boyunu uzatmak için tasarlandıkları aşikâr olan demir kelepçelerin varlığıdır. İkinci neden de söz konusu sıraların üzerlerinde dübel deliği vb. herhangi bir taşıyıcı izinin olmamasıdır. Çünkü çatının ağır yükünü taşıması için yapılan bir düzenlemenin mutlaka zemine sabitlenmesi gerekmektedir. Ancak zayıf bir olasılık da olsa bunlar çatı kurgusu için tasarlanmış olarak düşünüldüğünde merkez akstaki 32 m'lik en uzun açıklık mesafesinin 26,20 m düşüğünü de belirtmek gerekir. Bu konuda sadece Nikopolis Odeionu'nunda benzer bir düzenleme söz konusudur. Nikopolis Odeionu'nun summa caveasının üstten yedinci

³¹¹ Skene duvarı rekonstrüksiyon önerileri kısmında tespit edildiği gibi; örneğin skene duvarının orijinal durumunda şu anki seviyesinden en az 4 m daha yüksek olması gerekmektedir.

³¹² H. P. Isler, bir dizi yapı ile birlikte Kıbyra Odeionu'nun çevre duvarı hakkında şu görüşü dile getirmiştir: *"Kıbyra'da olduğu gibi geniş, ancak ek olarak güçlendirilmemiş bir çevre duvarına biraz daha sık rastlanmaktadır. Bu binalarda, çatının bağlayıcı elemanlarının düzenlenmesine dair hiçbir belirti genellikle çevre duvarından elde edilemez."* bk. Isler-I, 2017: 746; H. P. Isler'in Kıbyra Odeionu'nda çevre duvarının çatı için yeterince güçlü olmadığı yönündeki görüşü, doğru değildir. Yukarıda da aktarıldığı üzere, özellikle de çevre duvarındaki payeler oldukça kalın ve sağlam yapıdadırlar. Hali hazırda zaten yapıdan ele geçen çatı buluntuları da yapının çatılı olduğunu kesin bir şekilde kanıtlamıştır. Dolayısıyla bu çatı için yapıdaki en somut veriler, söz konusu güçlü payelerdir.

sirasındaki bir düzenleme de çatıyı destekleyen sütunlara yönelik olarak yorumlanmıştır³¹³. Ancak bu yapıda söz konusu sütunların ilk evre için geçerli olduğu ve ikinci evrede kaldırıldığı belirtilmiştir³¹⁴. Sonuç olarak Kibyra Odeionu'nun summa caveasındaki düzenlemenin işlevi için kesin bir kaniye varmak olanaklı değildir. Yukarıda da belirtildiği üzere üzerlerinde herhangi bir sabitleme izinin olmaması çatı kurgusu için tasarlandıkları varsayımını oldukça zayıflatmaktadır. Bunların caveada bilmediğimiz başka bir amaç için (örneğin süslemeye yönelik dekorlar gibi) tasarlanmış olabilecekleri de göz ardı edilmemelidir.

Yapıdan ele geçen çiviler, çatıda kullanılan kalasların bir kısmının kalınlığının tahmin edilebilmesini sağlamaktadır³¹⁵: 0,705 m ile 0,09 m yüksekliğindeki çivilerin (**Lev. CXXVIII, 3**), 0,03 m'lik bir alttaki kalasa gömülme payı da düşünüldüğünde yaklaşık 0,04 – 0,06 m kalınlığındaki kalaslar için tasarlandığı söylenebilir. Aynı şekilde 0,11 ile 0,13 m yüksekliğindeki çiviler (**Lev. CXXVIII, 4**) için de uygun kalas kalınlığı 0,08 m ile 0,10 m olarak anlaşılmaktadır. Son olarak yapıda bulunan en uzun boylu çiviler (**Lev. CXXIX, 1**) olan 0,16 ile 0,19 m yüksekliğindekiler ise, 0,13–0,16 m kalınlığındaki kalaslara işaret etmektedirler.

Metal kelepçeler ve kenetler de yapının çatısında kullanılan kalasların kalınlığı ve çatı konstrüksiyonu hakkında önemli bilgiler içermektedirler. Düz formulu ve her iki ucunda çivi bulunan kenetler, boy birleştirme, dikey ve yatay çatı ahşaplarının birbirine sabitlenmesi ve de küçük hasarları bulunan kalasların güçlendirilmesi için uygun parçalardır (**Lev. CXXVII, 4**). Nitekim bazı kenetlerdeki deliklerin içinde korunan çivilerin uzunluğu sadece 0,09 ile 0,11 m arasındadır. Dolayısıyla üzerlerindeki kısa çiviler, düz formulu kenetlerin, ana hatıllar dışında özellikle de çatı makasları gibi ikincil taşıyıcılar için tasarlandıklarına işaret etmektedir.

Dikdörtgen kelepçelerden üçü, orkestranın her iki kenarında ve dolayısıyla yapının merkez aksındaki en uzun açıklıkların doğrultularında bulunmuşlardır (**Lev. XXVI, 1**). Böylelikle yapının ana taşıyıcı kirişlerinin uzanması gereken doğrultuda bulduklarını belirtmek yanlış olmayacaktır. Dikdörtgen formulu kelepçeler, çatıyla ilişkili diğer tüm çivili kenetlerden daha kalın ve sağlam yapıları tasarlanmışlardır. Buluntu konumlarına ek olarak bu özellikleri de daha fazla dayanıklılık gerektiren bir amaç için tasarlandıklarını doğrulamaktadır.

³¹³ Nikopolis Odeionu'na ilişkin yayında konu hakkında şunlar belirtilmiştir: *‘‘Daha önceki koruma müdahaleleri, on yedinci koltuk sırasının uzunluğu boyunca düzenli aralıklarla küçük yapıli kaidelerin varlığını da ortaya koydu. Bu kaideler, on sekizinci sıranın önünden ortaya çıktı ve hayatta kalan izlere göre, neredeyse kare tasarladırılar. Tuğla yüzleri inşaatın dokusunu izlediğinden ve beton çekirdeği, cavea'nın geri kalan yapısı ile hiçbir inşaat bağlantısı sunmadığından, oturma sıralarının orijinal yapısına özgü bir düzenleme olmalıdır. Bu yapılar muhtemelen sütunları desteklemek için yarı kaideler olarak işlev görmüştür. ’’* bk. Zachos vd., 2015: 41, fig. (sayfa) 62, 64.

³¹⁴ Zachos vd., 2015: 63.

³¹⁵ Çivilerin boyları ile ilgili olarak genel kabul görmüş fikir, 0,15 m'den büyük olanlarının kirişler gibi ana taşıyıcı kalaslarda; bu ölçüden küçük olanlarının ise ikincil mimari parçalar ya da küçük ahşap parçalarını birbirine bağlamak için kullanıldığı şeklindedir. bk. Oransay, 2006: 136; Demirel, 2013: 125.

Dikdörtgen kelepçelerin birinin üzerinde tüm kenarlarında ikişer olmak üzere 8; diğer ikisinin de kısa kenarlarında birer çivi deliği izlenmektedir. Özellikle de tüm kenarlarında ikişer çivi deliği ile toplam 8 çiviyle sabitlenen dikdörtgen kelepçe, çatı konstrüksiyonu için açıklayıcı parçalardan biridir. Söz konusu kelepçe, ana taşıyıcı kirişler için boy birleştirme kelepçesi olarak kullanılmış olmalıdır. Dolayısıyla yapının merkez aksındaki açıklıklar, bu kelepçelerle iki kalasın birbirine bağlanması sonucunda geçilmiş olmalıdır. Demir kelepçelerin çatı konstrüksiyonunda kullanımına ilişkin yayımlanmış örneklere göre³¹⁶, Kibyra Odeionu'nda bulunan kelepçelerin çatıda kullanımının rekonstrüksiyon önerisi şu şekilde açıklanabilir: ana hatlar için tasarlanan kalasların uçları, birbirine tam uyacak şekilde kesilmiş ve ardından da bu uçlar, kalın çivilerle bağlanmış olmalıdır. Kalasların birleştirilen uçları, son olarak dayanıklılıklarını arttırmak amacıyla bu demir kelepçelerle sarılmıştır. Özellikle de orkestranın doğu kenarında üst üste bulunan iki kelepçe, ahşap kalasların birleştirildikleri notadan birden fazla kelepçeyle sarılmış olabileceğine de işaret etmektedir. Üzerinde 8 adet çivi bulunan dikdörtgen kelepçe, kalasların birleşim yerlerini oldukça güçlendirecek niteliktedir. Ayrıca bu kelepçenin 0,48 x 0,42 m olan çevre ölçüleri, yapının ana kirişlerinin kalınlığına dair de ipuçları sunmaktadır. Çünkü bu kelepçeler, kalas kalınlığını sıkı bir şekilde saracak şekilde hazırlanıyorlardı³¹⁷. Bu kelepçenin ölçüsüne göre, ana kirişlerin 0,42 m eninde ve 0,48 m yüksekliğinde olduğu tahmin edilebilir.

Tez kapsamında yapılan araştırmalarda Kibyra Odeionu'nda belgelenen ahşap birleştirme kelepçelerinin bir çatı konstrüksiyonunda kullanıldığına dair en erken kaydın MÖ 80 yılına³¹⁸ tarihlenen Pompei'deki theatrum tectumda olduğu görülmüştür. R. Meinel, 25 m çatı açıklığına sahip söz konusu yapıda benzeri birleştirme aksamalarının olduğunu aktarmıştır³¹⁹. Genel olarak çok sık belgelenmese de Roma İmparatorluk Dönemi'nde geniş çatı açıklıklarına sahip yapılarda kalasları uç uca birleştirerek boylarını uzatmak için kullanılmışlardır³²⁰. Örneğin Herodes Attikus Odeionu gibi 49 m'lik³²¹ çatı açıklığına sahip bir yapıdaki kazılarda da bu kelepçelerden bulunmuştur³²². Bu birleştirme aksamalarının çatılarda kullanım biçimlerine ilişkin en net veriler asıl olarak Geç Roma Dönemi'nden itibaren modern zamanların başına dek tarihlenen bir dizi Bazilika yapısına ait çizim ve fotoğraflardan bilinmektedirler³²³. Bu

³¹⁶ Ostendorf, 1908: 71. abb. 135; Courtenay, 2004: 10. fig. 5; Holzer, 2008: 50; Valeriani, 2011: 290 vd., abb. 5-6.

³¹⁷ Örneğin bk. Ostendorf, 1908: abb. 135; Valeriani, 2011: abb. 5-6.

³¹⁸ Bu yapının tarihleme önerileri ve evreleri için bk. Meinel, 1980: 43 vd.

³¹⁹ Meinel, 1980: 343.

³²⁰ L. Bier de demir kelepçelerin kullanıldığına değinmiştir. bk. Bier, 2008: 154.

³²¹ Korres, 2011: 283.

³²² Meinel, 1980: 103.

³²³ Meinel, 1980: 343.

parçalar, özellikle de Ortaçağ ve sonrasında *palladiana* olarak adlandırılan çatı konstrüksiyonunda çeşitli parçalarının birleştirilmesi için sıkça kullanılmışlardır³²⁴. Bu konuda ilk yapım evresi MS 323–347 yılları arasına tarihlenen ve daha sonra XIV. yüzyılda bir restorasyon geçirdiği bilinen Vatikan'daki Aziz Petrus Kilisesi'nin çatı tasarımında kullanılan kelepçeler önemlidir³²⁵. Bu yapının F. Ostendorf tarafından kaydedilen restorasyon sonrası çizimlerinde çatının ana hatlarından birinin, iki kalasın birbirine eklenmesi ve bu ek noktasının demir bir kelepçeyle sarılması sonucunda yapıldığı görülmektedir³²⁶. 1727 yılında yapılan Almanya'daki Fürstfeldbrück Kilisesi, 30 m'lik çatı açıklığı ile Kibyra Odeionu'nun açıklığına oldukça yakın ölçülerdedir³²⁷. Yapının çatısı günümüzde hala ayaktadır ve çatının tam merkezindeki ana taşıyıcı hatıl, iki kalasın birbirine demir kelepçeyle bağlanması yöntemiyle uzatılmış ve böylelikle 30 m'lik açıklık geçilebilmiştir. Bu yapının çatısı için bir başka önemli ayrıntı da kalasların yapının çatı genişliğinin tam merkezinde bir birine eklenmesi ve üzerlerinin dikdörtgen demir bir kelepçeyle sarılmasıdır. Ayrıca bu yapıda bir diğer ana taşıyıcı hatıl da demir bir kenet ile güçlendirilmiştir³²⁸.

Kibyra Odeionu'nun 32 m'lik merkez çatı açıklığı ile ilgili olarak antik dönemde –bazı istisnalar dışında– hem yapı verileri hem de edebi kayıtlardan edinilen bilgiler, genellikle tek parça kiriş için en uzun ölçünün 30 m'nin biraz üzerinde olduğunu göstermektedir³²⁹. Bu konuda özellikle de 30 m ve üzerinde uzunluklara sahip olan ağaç cinsleri bilinmektedir³³⁰. Ancak genellikle geniş açıklıklar için önerilen tek parça hatıl uzunluğu 30 m'dir³³¹. Ayrıca R. B. Ulrich tarafından yayınlanan bir tabloda Roma İmparatorluk Dönemi'nde çatı açıklığının genişliği bakımından en büyük 10 dikdörtgen yapı sıralanmıştır. Bu tabloya göre de en geniş çatı açıklığı 32 m civarındadır³³². Yukarıda aktarılan veriler, Kibyra Odeionu'nun inşasında bir anlamda çatı açıklığı için 30 m maksimum kiriş uzunluğu kuralına dikkat edilmeye çalışıldığına işaret etmektedir³³³.

³²⁴ Valeriani, 2011: 290 vd., abb. 5-6.

³²⁵ Courtenay, 2004: 10. fig. 5.

³²⁶ Ostendorf, 1908: 71. abb. 135.

³²⁷ Holzer, 2008: 50.

³²⁸ Holzer, 2008: 50, fig. 27.

³²⁹ F. Sear, bazı yapıların çatı açıklıkları ve edebi kayıtlardan elde edilen bilgilere göre bu konuyu iyi bir şekilde özetlemiştir. bk. Sear, 2006: 42 vd.; Ayrıca bu bilgilerin bir kısmı için bk. aşağıda dpn. 295.

³³⁰ Bu konu hakkında özellikle bk. Ulrich, 2007: 148-150.

³³¹ Sear, 2006: 42.

³³² Ulrich, 2007: 149, table 3.

³³³ 30 m çatı açıklığına ilişkin F. Sear şu bilgileri aktarmıştır: ‘*Dio Cassius, Roma'daki Dribitorium'un şimdiye kadar denenmiş en büyük çatı açıklığına sahip olduğunu kaydeder. Pliny'den, 100 feet (29.6 m) uzunluğunda ve bir buçuk metre kalınlığında olan Diribitorium'dan bir kirişin Saepa'da sergilendiğini ve Pliny'nin bu çatıyı Roma'nın harikalarından biri olarak gördüğünü biliyoruz.*’ Sear, 2006: 42; Aynı bilgi, şu kaynakta da tekrarlanmıştır: Bier, 2011: 54.

Kibyra Odeionu'nda belgelenen demir kelepçeler, geniş çatı açıklıkları için monolit çok uzun kalasalara gerek olmadığını; kalasların parçalar halinde birleştirilerek boylarının uzatılabileceğinin mümkün olduğunu bir kez daha göstermiştir. Bu teknik, 49 m'lik³³⁴ merkez aks uzunluğu nedeniyle çatılı olup olmadığı tartışılan³³⁵ Herodos Atticus Odeionu veya daha geniş açıklıklara³³⁶ sahip olan diğer odeon yapılarında da kullanılmış olmalıdır.

Kibyra Odeionu'nda çatının, skene ve çevre duvarındaki karşılıklı duran payeler üzerine bindirilen ana hatıllar üzerinde yükseltilmiş olması gerektiği yukarıda belirtilmişti (**Lev. CXXIX, 3**). Yapının merkez aksında çevre ve skene duvarları arasındaki mesafe 32 m'dir. L. Bier'in³³⁷ Ephesos Odeionu'nun çatısı bağlamında mantıklı olarak aktardığı gibi, çatının duvar kalınlığını aşması için bazı yönlerde ek birkaç m'ye gerek vardır. Doğu-batı aksında ikişer m'lik böyle bir ekleme de yapıldığında yapının merkezdeki en uzun açıklık için ortalama mesafe 36 m'ye çıkmaktadır. 36 m'lik bu geniş açıklık, her biri 18 m uzunluğunda olan iki kalasın, yapıdan ele geçen demir kelepçe ve çivilerle tam merkezlerinden birleştirilerek 36 m uzunluğunda bir kalas elde edilmesi sonucunda geçilmiş olmalıdır. Merkez aksın ardından çatı açıklığının uzunluğu, kenarlara doğru kademeli olarak azalarak 22 m'ye kadar düşmektedir. Kenarlarda açıklık ölçüsünün azalması ve bağlantılı olarak ihtiyaç duyulan kalas boyunun da kısalmamasından dolayı bu alanlarda birleştirme kelepçelerine ihtiyaç duyulmaması muhtemeldir.

Yapıdaki kazı çalışmalarında bulunan 0,42 x 0,48 m kalınlığındaki en büyük boylu demir kelepçe, yapının çatısında kullanılan ana hatılların kalınlığı hakkında da bir fikir yürütülmesini sağlamaktadır. Bu kelepçeye göre, yapının çatısında kullanılan en kalın kalaslar, 0,48 m yüksekliğinde ve 0,42 m eninde olmalıdır.

Ana hatılların üzerinde ise bunların tersi yönünde ve aralarında boşluk bırakılmayacak şekilde yerleştirilen kalaslarla bir düz dam yapılmış olmalıdır. Orkestra, pulpitum ve caveada çatıya ait metal akşamlarla birlikte yoğun olarak bulunan tuğlalar (**Lev. XXVII, 1-2**), ahşap düz damın üzerine serilmiş olmalıdır. Böylelikle bu tür yapılar için seyrek de olsa dile getirilen çatı boşluğunun olup olmadığı ya da eğer boşluk varsa bunun yaratacağı akustik sorunlar giderilmiş olacaktır³³⁸. Ayrıca Kibyra gibi yüksek rakımda yer alan ve bu nedenle kış aylarının soğuk ve kar yağışlı geçtiği bir kentte kısmen de olsa ısı yalıtımı da sağlanmış olacaktır.

³³⁴ Korres, 2011: 283.

³³⁵ Bu tartışmaların genel bir değerlendirmesi için bk. Korres, 2011: 274-278.

³³⁶ Çatı açıklık mesafesi 70 m'nin üzerinde olan bir dizi odeion için bk. Sear, 2006: 39-40.

³³⁷ Bier, 2011: 54.

³³⁸ G. Izenour'un tavan açıklığıyla ilgili kanısı şöyledir: '*Mimar kesinlikle çatı kirişlerinin ve kafes kirişlerin açıkta kalmasını amaçlamazdı. Bu nedenle, çatı makaslarının entegre edildiği derin ahşap bir tavan düşünmek gerekmektedir.*' Izenour, 1990: 82; H. P. Isler ise, konu hakkında şu görüşü dile getirmiştir: '*Bu yapılarda çatı örtüsünün akustiği ne kadar geliştirildiğini tahmin etmek zordur; çünkü çatı makaslarının açık mı yoksa asma tavanla kapalı mı olduğu bilinmemektedir.*'

Tuğlalar, çatının ana taşıyıcı hatlarının çatı makaslarıyla kesiştiği yüzeylerini açıkta bırakacak şekilde döşenmiş olmalıdır. Böylelikle bu yüzeylere sabitlenen makaslarla çatının yükseltilmesi mümkün olacaktır.

Ana hatların ardından çatı makaslarla yükseltilmiş olmalıdır (**Lev. CXXIX, 4; CXXX, 1**). Ancak cephede ahşap ve yüksek bir alınlık yer alması gerekir. Çünkü kış aylarının bazı dönemlerinde 1 m kalınlığında kar örtüsünün olduğu Kibyra'da çatıda yüksek dereceli bir eğim yapılması gerekmektedir³³⁹. Aksi takdirde kar örtüsünün yaratacağı ekstra ağırlık çatı için statik sorunlara yol açacaktır. Bu nedenle Odeion'un cephesinde 13 m yüksekliğinde bir ahşap alınlık önerilmiştir. Alınlıktan itibaren çatının genel yapısı için iki öneri dile getirmek mümkündür: bunlardan ilki son yıllarda özellikle M. Korres'in Herodos Attikus Odeionu'nun çatısı için de önerdiği³⁴⁰, ahşap kemerler üzerinde yükseltilmiş bir çatı şeklidir³⁴¹. Odeion'un çatısı için ikinci öneri ise, çatının makaslar üzerinde kademeli olarak yükseltilmesidir. Ancak yapının yarım daireyi aşkın planından dolayı çatıdaki tuğlaların dizimi radyal olmalıdır.

Odeion yapıları için genellikle radyal bir çatı önerilmemektedir³⁴². Örneğin çatı konusunu ayrıntılı olarak inceleyen R. Meinel de radyal çatıdan bahsetmemiştir³⁴³. Ayrıca Herodes Attikus Odeionu'nda da ana hatların üzerinde ahşap kemerler önerilmiştir³⁴⁴. Ancak Kibyra Odeionu'nun çatısı, makaslar ya da ahşap kemerler üzerinde yükseltilse de çatının üstten görünümü planından dolayı radyal olacaktır.

Açıklık ölçüleri ve planları bakımından Kibyra Odeionu'nun Anadolu'daki en yakın benzerleri Ephesos ve Aphrodisias odeionlarıdır. Ephesos'da çatı açıklığının en geniş noktası 28 m³⁴⁵ Aphrodisias'te ise 26 m'dir³⁴⁶. Hem Ephesos³⁴⁷ hem de Aphrodisias³⁴⁸ odeionlarında çatının çevre duvarlarındaki geniş payandalara bindirilerek yükseltildiği aktarılmıştır. Bu özellikleri bakımından da Kibyra Odeionu için aktarılan çatı kurgusuyla benzerlik göstermektedirler. Ayrıca diğer ölçülerinin yanında çatı açıklığı bakımından da Kibyra Odeionu'nun Anadolu'daki en büyük ebatlı Odeion yapısı olduğu anlaşılmaktadır.

³³⁹ Kar kalınlığının statik problemlere neden olabileceği H.P. Isler tarafından da dile getirilmiştir. bk. Isler-I, 2017: 751.

³⁴⁰ Korres, 2011: abb. 7.

³⁴¹ Bu öneriye ilişkin çizim çalışmaları, tez çalışmasının son zamanlarına denk gelmiş bu nedenle de çalışmaya yetiştirilememişlerdir. Belirtilen sorun nedeniyle, levhalarda sadece makaslar üzerinde yükselen çatı önerisine ilişkin rekonstrüksiyon çizimleri sunulabilmiştir.

³⁴² Isler-I, 2017: 744.

³⁴³ Bk., Meinel, 1980: 342-352.

³⁴⁴ Korres, 2011: 283, abb. 7.

³⁴⁵ Bier, 2011: 54.

³⁴⁶ Bier, 2008: 155.

³⁴⁷ Bier, 2011: 54.

³⁴⁸ Bier, 2008: 154-155.

4.4. Stoa Rekonstrüksiyon Önerileri

4.4.1. Duvarlar

Odeion'un cephesi boyunca kuzey–güney doğrultulu uzanan stoa, in–situ durumunda batı tarafta bir arka duvar, doğuda ise üç basamak halinde yükselen bir düzenleme ile sonlanmaktadır³⁴⁹ (**Lev. CXIV, 4; CXV, 1**). Yapının her iki kısmının da devamına dair kazı çalışmalarında herhangi bir blok bulunamamıştır³⁵⁰. Ancak basamaklı düzenlemenin ilk sırası boyunca kesintisizce uzanan dübel delikleri ve bu sıranın ön tarafına kazınan bir çizgi hattı, burada bir duvarın yükseldiğine işaret etmektedir. Ayrıca basamakların en üstte yer alan üçüncü sırası, mozaik zeminden daha düşük bir kottadır. Dolayısıyla üçüncü basamak sırasının mozaik zeminle sınırlı göstermediği anlaşılmaktadır. Mozaik taban ile doğu taraftaki basamaklı mimari arasındaki ilişkiyi açıklamak için öncelikle daha iyi durumda günümüze ulaşan batı taraftaki stoa arka duvarının mozaik zeminle bağlantısı incelenmelidir: Mozaik zemin batı tarafta stoa arka duvarına yaslanarak sonlanmaktadır. Duvar ile mozaik zeminin bezemeli panoları arasında koyu renkli bir bordür ile ayrılmış 1,60 genişliğinde bezemesiz bir kuşak uzanmaktadır. Mozaik taban, doğu tarafta da benzer bir bezeme kuşağıyla sona ermektedir. Ancak bu yönde söz konusu kuşağın çok az bir kısmı izlenebilmektedir. Mozaik tabanın her iki kenarda da simetrik olarak, eşit ebatta kuşaklarla sonlandığı varsaymak oldukça güçlü bir olasılıktır. Bu varsayıma yönelik olarak, doğu tarafta da gri bordürden itibaren 1,60 m ölçüldüğünde ikinci basamağın uç kısmına ulaşılmaktadır. Bu nokta, aynı zamanda üzerinde sık bir şekilde dübel delikleri bulunan ilk basamağın arka sınırına tekabül etmektedir. Böylelikle, mozaik zeminin doğu tarafta da batıdaki gibi bir duvara yaslanarak sonlandığına dair önemli bir kanıt elde edilmiş olmaktadır. Bu durumu destekleyen bir başka veri de ikinci ve üçüncü basamağın kod olarak mozaik tabandan daha düşük seviyede olmasıdır. Duvarın şekline ilişkin ise kazı verileri ve benzer dübel delikleri ile birlikte in–situ bir kısmı da bulunan diğer yapılardan yola çıkılarak bir rekonstrüksiyon önerisi dile getirilebilir: Sık bir şekilde kesintisizce uzanan dübel delikleri ile daha çok, çeşme yapıları gibi parapet duvarlarına sahip yapılarda karşılaşılmaktadır. Örneğin sık dübel deliği dizisi, Kibyra'da Tholos Nymphaum'un dış havuzunun stylobatı üzerinde de izlenmektedir. Bu yapıda in–situ ve ex–situ durumdaki

³⁴⁹ Basamakların ayrıntılı tanımı için bk. yapı tanımı bölümü.

³⁵⁰ Basamakların ön kısmındaki kazılarda ana kaya kodu üzerinde bir adet dorik korniş bulunmuştur. Ancak tekil bir örnek olan bu kornişin de üst yapıya ait olup olmadığı belirsizdir. Çünkü basamaklı düzenlemenin çevresindeki Geç Antikçağ yapılarının duvarlarında farklı tür ve tipte devşirme malzemenin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Devşirme malzeme arasında tek bir yapıyı işaret eden benzer yapı elemanları söz konusu değildir. Ayrıca kornişin bir benzeri de bu alanda tespit edilememiştir. Dolayısıyla bu kornişin basamaklı düzenlemenin üst yapısına ait olduğunu öne sürmek için yeterli kanıt mevcut değildir. Sonuç olarak basamaklı mimarinin üst yapısına ilişkin alandaki kazılarda herhangi bir parçanın ele geçmemesi, yapıya ait mimari elemanların -olasılıkla- Geç Antikçağda yerlerinden sökülerek taşındığına işaret etmektedir.

blokların varlığı nedeniyle stylobat üzerinde parapet bloklarının uzandığı kesin olarak bilinmektedir³⁵¹. Ayrıca Laodikeia'daki Trajan Nymphaemu'nun da havuz bölümünün stylobatının üzerinde benzeri şekilde kesintisizce uzanan dübel delikleri vardır³⁵². Son olarak Ephesos Trajan Nymphaemu'nun da ön sınırında parapet blokları için tasarlanmış kesintisizce uzanan dübel delikleri görülmektedir³⁵³. Bu örnekleri arttırmak mümkündür. Burada aktarılan örnekler, stoanın ilk basamağı üzerindeki kesintisizce uzanan dübel deliklerinin parapet duvarı benzeri taş bir mimariye yönelik olarak açılmış olduğuna işaret etmektedir. Duvarın yapısıyla ilgili bir diğer önemli veri de kazı çalışmalarında yoğun bir şekilde karşılaşılan tuğla katmanıdır. Bazı noktalarda yaklaşık 0,70 m kalınlığındaki kütleler halinde belgelenen bu tabakaları, çatı ile ilişkilendirmek mümkün değildir. Ancak buluntu seviyeleri ve kontekstleri tuğla katmanlarının Stoa'nın orijinal yıkım evresi ile bağlantılı olduğunu kanıtlamıştır. Bütün veriler değerlendirildiğinde Stoa'yı doğu taraftan sınırlayan basamaklı düzenlemenin rekonstrüksiyon önerisi şu şekilde açıklanabilir: Duvarın ilk birkaç m'si parapet duvarı benzeri bir duvarla taş örgülü; taş duvarın ardından da tuğla örgülü olarak yükseltilmiş olmalıdır (**Lev. CXXX, 2**). Bu duvar, çatı seviyesine dek yükselerek, ön tarafta stoanın çatısını taşımış olmalıdır. Çatı eğimine göre Stoa'nın cephe duvarının yüksekliği yaklaşık olarak 5,20 m civarında olmalıdır³⁵⁴. Söz konusu duvar, Stoa'nın cephesini sınırladığı için bir dizi pencere açıklığı da düşünmek gerekmektedir. Ancak pencere tasarımına ilişkin herhangi bir somut kanıt mevcut değildir. Bu yüzden hipotetik olarak bir pencere konstrüksiyonu tasarımına yer verilmiştir (**Lev. CXXX, 2**).

İn-situ yapı yazıtlarında Stoa olarak tanımlanan bir yapının, arkeolojik verilere dayanılarak cephesinin bir duvarla kapatılmış olduğunun önerilmesi, –bilindik– klasik stoa mimarisine tezat bir durum yaratmaktadır³⁵⁵. Ancak alan ile ilgili mimari bulgular bu durumu büyük oranda doğrulamaktadır. Öncelikle; Stoa'nın zeminini kaplayan mozaik döşem, yapının ön kısmı için önerilen pencereli duvar düzenlemesine dair önemli bir kanıt niteliğindedir. Çünkü yaygın olarak bilindiği üzere mozaik döşemler, başlı başına bir iç mekân dekorasyonu unsurudur³⁵⁶. Ayrıca Kibyra gibi yüksek rakımlı, buna bağlı olarak gece ile gündüz arasındaki sıcaklık farklarının özellikle de kış aylarında yüksek derecelerde seyrettiği bir kentte, mozaik gibi daha hassas döşemelerin korunması için ekstra önlemler alınması gerektiği de

³⁵¹ Bu yapı için bk. Özüdoğru, 2020: 173-175, res. (sayfa), 201.

³⁵² Şimşek, 2019: res. 5.

³⁵³ Qatember, 2011: 11, taf. 8; 11, 2.

³⁵⁴ Çatı eğimi konusu aşağıda stoa çatısı kısmında ayrıntılı olarak aktarılmıştır.

³⁵⁵ Stoa terimi, genellikle Klasik ve Hellenistik Yunan dünyasında bir tarafı açık, üzeri çatılı sütunlu bir galeriyi tanımlamaktadır. bk. Coulton, 1976: 1; Wycherley, 1940: 95.

³⁵⁶ Mozaik döşemlerin iç mekân bağlantısı ile birlikte temel nitelikleri için bk. Dunbabin, 1999: 1.

unutulmamalıdır. Bu nedenle zemini mozaik olan bir stoanın, kapalı bir mekân şeklinde tasarlanması anlaşılabilir bir durumdur. Ayrıca Roma Dönemi'nde yaygın olmasa da Bazilika Stoa olarak tanımlan bir yapı tipi de vardır³⁵⁷. Örneğin Ephesos Odeionu'nun önünde uzanan sütunlu galeri, yapı yazıtlarına dayanılarak Bazilika Stoa olarak adlandırılmıştır³⁵⁸. İç kısmı tek sütun dizisi ile bölünmüş uzun bir kapalı dikdörtgen mekân şeklinde tasarlanan Odeion Stoası'nı, Bazilika Stoa olarak tanımlamak da mümkündür³⁵⁹. Ayrıca, Hierapolis'de de Kuzey Agora'nın doğu tarafı için Bazilika–Stoa adlandırması kullanılmıştır³⁶⁰. Hem Hierapolis³⁶¹ hem de Ephesos³⁶² stoa bazilikaları, iki katlı tasarlanmaları ve doğrudan Agora bağlantılı olmalarıyla Kibyra'dan ayrılmaktadırlar. Kibyra yapısı, Agora'ya oldukça uzak bir mesafede konumlanmaktadır. Ayrıca kazı bulguları ve mimari veriler, yapının tek katlı bir cephe düzenlemesine sahip olduğuna işaret etmektedir. Sonuç olarak; yapının mimarisine yönelik veriler değerlendirildiğinde ön ve arka cephesi bir duvarla sınırlanmış ve merkezi kısmı sütunlarla bölünen üzeri çatılı dikdörtgen uzun bir yapı formu karşımıza çıkmaktadır³⁶³.

Doğu taraftaki basamaklı düzenlemenin aksine stoayı batı taraftan sınırlayan arka duvarının ortalama bir metrelik kısmı hala ayakta (Lev. CX, 4; CXII, 1). Duvarın korunan kısmı, parapet duvarları gibi yüksek ve geniş bloklarının dizilimiyle yapılmıştır. Ancak duvar, özellikle de kenarlara doğru, daha alçak bloklarla yapılan isodomik örgülü bir duvar şeklinde uzanmaktadır. Duvarın yakın çevresindeki kazılarda –duvara ait olabilecek– herhangi bir blok ele geçmemiştir³⁶⁴. Ancak in–situ veriler, duvarın ilk birkaç metrelik kısmının taş duvar şeklinde yükseltildiğini kanıtlamaktadır. Duvarın devamının örgü şekline ilişkin ise, –doğu duvarı için de aktarıldığı üzere– kazı çalışmalarında ele geçen yoğun tuğla katmanları açıklayıcıdır (Lev. XXXVI, 1–2). Kısmen yangın tabakasının içinde ancak çoğunlukla üzerinde bulunan tuğlalar, duvarın taş temel üzeri tuğla duvar biçiminde örüldüğüne dair önemli bir kanıt

³⁵⁷ Yunan yazarları tarafından Roma Dönemi'nde kullanılan basileios veya basilike stoa ve basilika kelimelerinin ise, Romalıların basilika dediği bir binayı, yani tamamen örtülü dikdörtgen bir salonu tarif ettiği düşünülmektedir. bk. Downey, 1937: 194.

³⁵⁸ Söz konusu yazıtın eksik parçaları oldukça fazladır. Özellikle de yazıtın *Bazilika Stoa* yapı adlandırmasının geçtiği kısmı, mevcut değildir. Ancak bu duruma rağmen yazıtı dayanılarak bina Bazilika Stoa olarak adlandırılmıştır. Söz konusu yazıt parçalarının tamamlanması W. Alzinger tarafından şöyle yorumlanmıştır: '*Elde edilen yazıt parçaları, yaklaşık 80 m uzunluğunda olan tüm bina yazıtını tamamlamak için yeterli olmasa bile, hiç şüphesiz, tutarlı bir formülasyon varsayarak, tüm metnin nispeten doğru bir şekilde tamamlanmasını sağlayan ipuçları bulunabilir.*' bk. Alzinger, 1974: 26-27. Bu adlandırma için bk. Bier, 2011.

³⁵⁹ Bu konu, tipoloji başlığı altında daha detaylı olarak incelenmiştir.

³⁶⁰ D'Andria, 2016: 31.

³⁶¹ D'Andria, 2003: 98, res. 76.

³⁶² Alzinger, 1974: 26-28, abb. 14.

³⁶³ Kazı çalışmalarında Stoa'nın, Odeion yapısının sınırları içinde kalan kısmı ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışmalarda Stoa'nın kuzey ve güney yönde uzanmaya devam ettiği anlaşılmıştır. Özellikle de kuzey tarafta Tiyatro yönüne doğru uzanması, oldukça uzun bir stoa olarak tasarlandığına dair önemli bir belirteçdir. Ön cephesinde bir kapı olduğunu gösteren herhangi bir ipucu söz konusu değildir. Bu nedenle yapıya girişlerin sadece kuzey ve güney uçtan yapıldığı düşünülmektedir.

³⁶⁴ Duvarın taş kısmına ait blokların, Geç Antikçağ'da sökülerek taşındığı anlaşılmıştır.

niteliğindedir. Duvarın orijinal yüksekliğine dair en önemli ipucunu, skene duvarının çıkıntılı kısmı sağlamaktadır. Skene duvarının stoaya dönük yüzünde pencere seviyesinin hemen altında duvar boyunca uzanan dışa çıkıntılı bir pervaz uzanmaktadır (**Lev. CXXX, 3**). Bu pervaz kuşağı, skene koridoru ve önündeki stoanın çatı konstrüksiyonu için yapılmış olmalıdır. Pervazın yükseklik kodu ile karşısındaki stoa arka duvarının kodu arasında çatı eğimi için bir fark olmalıdır. Çatı eğimi için tahmini bir hesaplama stoa arka duvarının orijinal durumunda ortalama 7,20 m yüksekliğinde olması gerektiğini göstermektedir. Stoa arka duvarında pencere açıklıklarının olup olmadığını tahmin etmek güçtür. Ancak büyük olasılıkla doğu sınırındaki duvarı için önerilen pencere açıklıkları, yeterli aydınlatmayı sağlayacaktır. Bu nedenle Stoa arka duvarı için pencere açıklığı önerilmemektedir.

Stoa'yı doğu taraftan sınırlayan ön duvarı, –güney tarafında kısa bir bölümü haricinde³⁶⁵ Odeion sınırları boyunca tamamıyla açığa çıkarılmıştır. Açığa çıkarılan kısım boyunca Stoa'ya giriş için tasarlanmış herhangi bir kapı açıklığı izi, söz konusu değildir. Bu durum, Stoa'ya girişlerin kuzey ve güney uçtan sağlandığına dair önemli bir kanıt sunmaktadır. Ancak Stoa'ya dışarıdan erişim, kazı çalışmalarının ilerlemesinin ardından kesin olarak belirlenebilecektir.

4.4.2. Sütunlar

Stoa'nın merkezinde dokuz adet sütun kaidesi, kuzey–güney doğrultulu olarak sıralanmaktadır (**Lev. CXIV, 4; CXV, 1**). Güney uçtaki son sütun altlığından sonra iki adet kare formlu stylobat bloğu izlenmektedir. Bunlar üzerinde de birer sütun kaidesi olduğu varsayılırsa, Stoa'da mevcut durumda on bir adet sütun kaidesinin in–situ durumda olduğu belirtmek yanlış olmayacaktır. Sütun kaidelerinin tamamı, yerel kireç taşından yapılmıştır. Kaideler, ortalama 0,50 m yükseklik ve 0,65–0,70 m arasında değişen çap ölçülerine sahiptirler. İki sütun kaidesi arasındaki merkezden merkeze mesafe 4,80 m ile 4,90 m arasında değişmektedir. Söz konusu sütun aralığı, özellikle Hellenistik Dönem'den itibaren stoalarda yaygın olarak karşılaşılan bir mesafedir³⁶⁶. Örneğin Ephesos Devlet Agorası Stoa Bazilikası'nda merkezdeki sütun dizileri arasındaki mesafe 4,80 m ile Kibyra Stoası'ndaki mesafenin tam bir benzeridir³⁶⁷.

³⁶⁵ Bu alanda Geç Antikçağ Hamamı konumlanmaktadır. Bu nedenle Stoa'nın cephesinde uzanan basamaklı düzenleme sadece Hamam'ın apodyteriumunda açılan bir sondajda görülebilmüş ve hamam yapısının yıkanma odalarının altından güney yönde uzanmaya devam ettiği tespit edilmiştir.

³⁶⁶ Odeion Stoası'ndaki sütun kaideleri arasındaki mesafe, özellikle Hellenistik Dönem stoa geleğinde tipik olarak uygulanan 4,40-5 m sütun aralığı mesafesine uygun olarak tasarlanmıştır. bk. Coulton, 1976: 76-78; Ayrıca Ephesos Devlet Agorası'ndaki Stoa Bazilika'nın sütun aralıklarıyla ilgili olarak P. Stinson da bu konuya değinmiştir. bk. Stinson, 2007: 92.

³⁶⁷ Fossel, 1982: 14.

Stoa alanındaki kazılar sırasında sütun kaideleri üzerinde yükselmesi gereken taş sütunların gövdelerine ilişkin, herhangi bir parça bulunmamıştır. Bu alanda sadece iki küçük ion sütun başlığı parçası ile karşılaşmıştır. Ancak özellikle 2012 yılında Stoa'nın yakın çevresinde sürdürülen kazılarda bu alandaki Geç Antikçağ yapılarında devşirme olarak kullanılmış dört kireç taşı sütun tamburu bulunmuştur. Sütun tamburları, taş cinsleri ve çap ölçüleri bakımlarından Stoa'daki in-situ kaidelere uymaktadırlar (**Lev. CXXX, 4; CXXXI, 1**). Başlık parçaları da sütun kaideleri ve tamburları ile benzer taş cinsinden üretilmiştir. Dolayısıyla söz konusu sütun parçalarının Stoa'ya ait oldukları anlaşılmıştır.

Sütunlar, ion tipinde olup tamburlar halinde yükseltilmiştir. Sütun gövdeleri, kaideden itibaren yivsiz olarak başlamakta ardından giderek derinleşen yivlerle uzanmaktadır. Sütunların orijinal yükseklikleri, Vitruvius'un³⁶⁸ ion sütunları için önerdiği kaide çapı/sütun yüksekliği oranlamasına göre hesaplanmıştır. Yukarıda da değinildiği üzere sütunların kaide çapı, 0,65–0,70 m arasındadır. Kaide çap ölçülerinin üst sınırını dikkate alarak Vitruvius'un ion sütunları için önerdiği sütun kalınlığı–yükseklik oranına göre bir hesaplama yapıldığında Stoa'nın sütunlarının başlık ve kaide dâhil toplam yüksekliği 6,30 m olarak belirlenmektedir.

Kazı çalışmalarında herhangi bir entablatur bloğu ya da parçası bulunmamıştır. Bu nedenle sütunlar üzerinde taş bir entablatur kuşağının söz konusu olmadığı bunların doğrudan çatının ana hatlarını taşıdıkları anlaşılmıştır. Ayrıca Stoa'da iki sütun kaidesi arasındaki mesafe, 4,80 m ile 4,90 m arasında değişmektedir. Bu genişlik de taş bir entablatur için oldukça geniş bir aralıktır. Nitekim Vitruvius da³⁶⁹ –Kıbyra'daki gibi– geniş sütun aralıklarına değindiği bir pasajında bu duruma vurgu yaparak şunları dile getirmiştir: ‘*Araeostilos'larda, baştabanlar için taş veya mermer kullanamayacağımız için sütunların üzerine ahşap giriş dizileri yerleştirmeliyiz.*’ Vitruvius'un aktarımları da Stoa'nın merkezindeki sütunların taş bir entablaturu taşımadığını doğrular niteliktedir.

4.4.3. Çatı

Odeion'un önünde üzerleri çatılı olması gereken skene koridoru ve stoa olmak üzere iki mekân bulunmaktadır. Söz konusu kısımlara ait in-situ mimari kalıntılar, Odeion yapısından bağımsız olarak, skene koridoru ve stoanın ayrı ayrı çatılandığını göstermiştir.

Bu alanlardaki kazılarda Odeion'un iç kısmında olduğu gibi demir çatı aksamaları ile karşılaşmamıştır. Kazılarda, sadece çatı kiremitleri hakkında bilgi edinmek mümkün

³⁶⁸ Vitruvius, IV, 1, 8.

³⁶⁹ Vitruvius, III, 3, 8.

olmuştur. Ancak genel olarak, skene koridoru ve stoadaki mimari düzenlemelerden yola çıkılarak çatıları hakkında öneriler sunmak olanaklıdır. Bu konuda en somut mimari düzenleme skene koridorundaki duvar dilleridir. Yapının skene koridoru olarak tanımlanan bölümü, skene duvarı ile Odeion'un önünde uzanan stoanın arka duvarı arasındaki dikdörtgen uzun alandır. Bu koridor, 2,45 m derinliği ile oldukça dar tasarlanmıştır. Dar tasarımına rağmen iç kısmı duvar dilleriyle de bölünmüştür (**Lev. CI, 3**). Koridorda, stoa arka duvarına yaslanarak uzanan 8 adet duvar dili in-situ durumdadır. Duvar dillerinin en iyi korunmuş olanı 0,50 m yüksekliğinde ve 0,36 m derinliğindedir. Duvar dilleri olasılıkla, skene koridoru ile stoanın kesişen ana hatlarını taşımak için bu dar koridora yerleştirilmiş olmalıdır.

Skene koridoru ve stoanın çatıları konusunda açıklayıcı bir diğer veri de stoadaki su giderleridir. Su giderlerinden biri, stoa arka duvarındaki kuzey kapının; diğeri de güney kapının kenarında konumlanmaktadır (**Lev. CXXXI, 3**). Giderler, arka duvarın hemen bitişiğine ve mozaik zeminin içine gömülerek yerleştirilmiştir. Su giderleri, 0,30 x 0,30 m ölçüsünde ve 0,07 m derinliğinde bir hazne ve bu haznenin bir kenarının içine yerleştirilmiş künkten oluşmaktadırlar. Tamamıyla sağlam durumda günümüze ulaşan güney kenardaki su giderine göre hazneler, kireç taşıdan küçük ölçülü bir bloğun, iç bükey oyulması yapılmıştır. Haznelerin bir kenarında mozaik zeminin altına doğru uzanan bir künk ağzı bulunmaktadır. Künkün ağzı, hazne kenarıyla aynı yüzeyde olacak şekilde oturtulmuştur.

Görünürde giderlere bağlı herhangi bir su sistemi veya izi meycut değildir. Bu nedenle su giderlerinin haznesine doğrudan çatı bağlantılı bronz borulardan gelen bir su akışı varsayılmaktadır. Çatıdan dikine indirilen bronz borular, duvar yüzeyine sabitlenmiş olmalıdırlar. Ancak su giderlerinin olduğu güney kenarda duvarın 1,50 m'si; kuzey kenarda ise temel kısmı günümüze ulaşmıştır. Duvarların yeterince korunmaması, bronz boruların sabitlenmesine ilişkin izlerin görülememesine sebebi olmalıdır.

Giderlerin konumu, skene koridoru ve stoanın çatılarının ayrı ayrı tasarlandığına dair önemli bir belirteçtir. Çünkü giderler, söz konusu alanların birinin bittiği diğerinin de başladığı bir noktada yer almaktadırlar. Olasılıkla, skene koridorunun çatısı ile stoanın çatısı stoa arka duvarı üzerinde kesişmiştir. Her iki çatının kesiştiği alan boyunca bir oluk tasarlanmış ve bu oluklardan dikey olarak indirilen bronz borularla çatıda biriken yağmur suları, zemindeki giderlere bağlanarak tahliye edilmiş olmalıdır.

Su giderlerinin konumuyla Odeion'un ön alanındaki bağlantılı iki biriminin ayrı ayrı çatılandığı anlaşılmaktadır. Buna göre skene koridorunun çatısı, skene duvarındaki pervaz kuşağından itibaren başlayarak skene duvarına doğru inmektedir. Skene duvarı, iç yüzündeki dillerinde kanıtladığı üzere, iki çatının buluştuğu ortak bir duvar hüviyetindedir. Skene

koridorunun hemen bitiminden itibaren başlayan Stoa çatısı cephe duvarına kadar eğimli bir şekilde inmektedir.

Skene duvarının dış yüzündeki çıkıntılı pervaz kuşağının yükseklik kodu kesin olarak bilinmektedir. Stoa'nın merkezindeki sütunların yüksekliği de Vitruvius'un oranlarına göre – kesin olmasa da– hesaplanabilmektedir. Bu verilere göre skene koridorunun çatısı, 8 m yükseklik kodundan başlayarak, skene arka duvarı üzerinde 7,05 m kodunda sona ermektedir. Bu çatının hemen bitiminden itibaren 7,05 m kodundan itibaren başlayan Stoa çatısı, merkezindeki sütunlar üzerinde 6,20 m koduna oradan da ön duvarında 5,05 koduna inerek sona ermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

MİMARİ BEZEME

5.1. Kompozit Sütun ve Pilaster Başlıkları

Skene fronsun her iki katının da tabernakel düzenlemelerine ait sadece üç adet başlık ele geçmiştir. Bu başlıklardan ilk kata ait olan ikisi (**Kat. 38–39**) kısmen korunmuştur. Ancak ikinci kata ait olan başlığın (**Kat. 103**) bezekleri büyük oranda kayıp durumdadır. Bu nedenle söz konusu başlık değerlendirmeye alınamamıştır. Sütun başlıkları yanında her iki kata ait çok sayıda pilaster başlık parçası da bulunmaktadır. Bu parçalarında stil özelliklerinin izlenebildiği örnekler değerlendirme kapsamına alınmıştır. Ayrıca yapıdan ele geçen gerek pilaster gerekse sütun başlıkları, biçem olarak benzer özellikler sergilemektedir. Bu nedenle söz konusu malzemeler bir başlık altında ele alınmıştır.

Değerlendirmeye alınan iki sütun başlığı (**Kat. 38–39**) yapının geçirdiği yangın felaketi nedeniyle parçalar halinde bulunarak tümlenmişlerdir. Bu nedenle her iki başlığın da bezemeli kısımlarının çok az bir bölümü korunmuştur (**Kat. 38–39**). Kat. 38 başlığının abaküs dudağındaki³⁷⁰ ion kymationu ve altındaki astragal dizisi ilk katın başlıklarının kompozit düzende tasarlandığını göstermiştir³⁷¹. Ayrıca her iki başlığın da kalathosunun üst köşelerindeki çıkıntılar, bu alanda volütlerin uzandığına işaret etmektedir.

Kompozit başlık, korinth başlığının abaküsü ile kalathosu arasına yerleştirilen ion kymationu ile dekore edilmekte ve dolayısıyla başlığın tip ayrımı da bu dekorasyona göre yapılmaktadır³⁷². Kompozit başlıkların ilk ortaya çıkışı, halen tartışılan bir konudur. Ancak genel olarak Geç Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren görülmeye başlayarak Erken İmparatorluk Dönemi'nde genel şablonunun oturduğu düşünülmektedir³⁷³. Bu başlık tipinin Anadolu'daki en erken örneği, Ephesos–Ayasuluk Tepesi'nde bulunan kompozit başlıktır. Ephesos–Ayasuluk başlığı, sitilistik özelliklerine göre, Augustus Dönemi'ne tarihlenmiştir³⁷⁴. Aslında bu başlıkların somut olarak kullanıldığı en erken yapı, olarak MS 90 yılına tarihlendirilen Titus Zafer Takı'dır³⁷⁵. Anadolu'da ise en erken örnek olan Ayasuluk başlığı dışında MS 1. yüzyıla tarihlenen bir dizi yapıda görülmekle birlikte³⁷⁶ söz konusu coğrafyada asıl olarak MS 2. yüzyıl

³⁷⁰ Başlıkların terminolojisi, M. L. Fischer'e göre yapılmıştır. bk.: Fischer, 1990: abb. 1.

³⁷¹ Odeion'un mimari bezemelerinin küçük bir kısmı M. C. Kaya tarafından Yüksek Lisans tezi olarak çalışılmıştır. Kat. 38 başlığı da bu parçalardan biridir. Bk.: Kaya, 2011: 39, Kat. 19.

³⁷² Büyükkolancı ve Söğüt, 2012: 115.

³⁷³ Strong 1960, 119, 122; Büyükkolancı ve Söğüt, 2012: 117.

³⁷⁴ Büyükkolancı ve Söğüt, 2012: 118-119, fig. 1-5.

³⁷⁵ Başaran 1999, 11; Şahin, 2018: 135

³⁷⁶ Büyükkolancı ve Söğüt, 2012: 117.

başlarından itibaren yaygınlaşmışlardır. Kompozit başlıklar, örneğin MS 2. yüzyıl başlarına tarihlenen Ephesos Trajan Çeşmesi³⁷⁷ ile Milet Agora Kapısı³⁷⁸, MS 113–116 yılları arasında inşa edilen Ephesos Celsus Kütüphanesi³⁷⁹ ve Atteleia Hadrian Kapısında³⁸⁰ kullanılmıştır. Özellikle de MS 2. yüzyılda bu başlık tipi, Ephesos'un dominant başlık formu olarak kabul edilmektedir³⁸¹.

Odeion yapısından bulunan başlıklardan kat. 38 başlıklar arasında ekinus kısmı korunmuş tek örnektir. Bu başlıkta kalathos üzerinde ise üç adet akanthus yaprağının yalnızca üst kısımları korunabilmiştir. Kat. 39'da ise kalathos dudağı ile birlikte üst kısım büyük oranda tahribata uğramıştır ve kalathos üzerinde iki sıra halinde toplam beş akanthus yaprağı korunagelmıştır. Her iki başlıkta da bezemeler üzerinde yoğun oranda aşınmalar ve kırılmalar mevcuttur. Bu sebeple stil analizi yapmak zorlaşsa da her iki başlığa ait akanthus yapraklarının ortak stil özellikleri değerlendirilmiştir. Tarihlendirme kriteri sunan özelliklere bakıldığında; yaprak loblarının şematik bir şekilde dizilmiş oldukları görülmektedir. Bununla birlikte yine yaprak loblarının birleşim yerlerinde kapalı gözlerin olduğu ve yaprak uçlarının sivrildiği gözlenmektedir. Ayrıca kat. 38 de yumurta çanak ilişkisi incelendiğinde yumurta uçlarının son derece sivri bir şekilde sonlandığı, çanak kenarlarının ise artık kabuk görünümünden sıyrıp daha yayvan bir şekilde sonlandığı izlenmektedir (**Lev. CXXXI, 4**). Aralarda kullanılan ok uçları yerine birer silme bulunmaktadır. İon kymationun alt kısmında standart olarak bilinen ikinci bir boncuk düzeni izlenmektedir. Boncuk silindir şeklinde değil, orta kısmında keskin bir sırt bulunmaktadır. Akanthus yapraklarının ana damar sapları arasında derin oyuklar bulunmaktadır. Pilaster başlıkların üçü, sütun başlıklarının akanthus yapraklarının eksik ya da aşınmış olmasından dolayı, görülemeyen kısımlarının tanımlanmasına yardımcı olacak nitelikte korunmuştur (**Kat. 118–121**). Pilaster başlıklarda dikkati çeken en önemli özellik akanthus yapraklarının üzerinde derin sayılabilecek oyuklardır. Ayrıca stilistik olarak asıl belirleyici olan yaprak uçlarının birbirine değmesiyle oluşan köprülerdir. Özellikle Kat. 119 ve 121'de üç köprünün oluşmaya başladığı izlenmektedir.

Kat. 38 başlığı, M. C. Kaya tarafından stil özelliklerine göre Geç Antoninuslar Dönemi'ne tarihlenmiştir³⁸². Ancak aşağıda açıklanacağı üzere bu başlık ve Kat. 39'un bazı sitil detayları, Erken Severuslar Dönemi'nde de görülmektedir. Sütun başlıklarının bezeklerinin stilistik olarak öne çıkan özelliklerinin başında Kat. 38'in ion kymationu gelmektedir: çanağın

³⁷⁷ Yapının mimari bezemelerinin tarihi için bk.: Quatember, 2011: 53 vd.

³⁷⁸ Strocka, 1981: 32, abb. 20-21.

³⁷⁹ Strocka, 2003: fig. 6.

³⁸⁰ Vandeput, 1997, Plate 78, fig. 3.

³⁸¹ Plattner, 2008: 276.

³⁸² Kaya, 2011: 39.

yanlara doğru genişleyerek yayvanlaşması ve çanak yüzeyinin düzleştirilmesi Geç Antoninler Dönemi'nden itibaren görülen bir özelliktir³⁸³. Ancak Kat. 38'de çanağın yumurtadan oldukça ayrılması ve altta astragal dizisine gömülmesi gibi özellikleri nedeniyle asıl olarak Geç Antonin Erken Severus Dönemi stil özelliklerini yansıtmaktadır³⁸⁴.

Başlıkların *akanthus* yapraklarının biçemi de yukarıda açıklanan dönemin stil özelliklerini doğrulamaktadır: yaprak uçlarının sivrilmesi, ana dalların arasının ve yaprakların üzerinin derin oyulması³⁸⁵ ve daha da önemlisi yaprak uçlarının birbirlerine değerek köprüler oluşturması (**Kat. 118**) Geç Antonin–Erken Severus Dönemi stil özellikleridir³⁸⁶. Özellikle de ionik kymationun derin oyulması ve aralarının açılması (**Kat. 38**), Erken Severus Dönemi sitilinin belirgin bir niteliğidir³⁸⁷. Örneğin Kat. 38'in ion kymationu, yumurta ve çanak arasındaki derinlik ve genişlik daha belirgin olarak da çanak ile ok ucunun arasının derinleşmesi ve açılması bakımından MS 193–211 yıllarına tarihlenen Laodikeia Septimus Severus Çeşmesi'nin kymationu ile oldukça benzerdir³⁸⁸. Kibyra Odeionu'nun skene fronsunun 1. katının kompozit başlıklarının biçem bakımından en yakın benzeri Hierapolis Tiyatrosu'nun kompozit başlıklarıdır. Yapı yazıtlarına göre MS 206/207³⁸⁹ yıllarına tarihlenen Hierapos Tiyatrosu'nun skene fronsuna ait kompozit başlıklar, özellikle de *akanthus* yapraklarının işlenişi bakımından Kibyra Odeionu'nun Kat. 39 başlığı ile yakın sitilistik benzerlik sergilemektedir. Hem Kibyra'da hem de Hierapolis'de³⁹⁰ *akanthus*ların merkezindeki eksen yaprağının her iki kenarından alta kadar inen derin kanallar, eşçesine benzer biçimdedir. Bu benzerlik yanında *akanthus*lardaki göz göz boşluklar ve sivri uçlu yapraklar, her iki kentteki kompozit başlıkların biçem olarak bir diğer ortak yanıdır. Ayrıca Freyberger'in Severuslar Dönemi başlarına tarihlediği Roma Thermen Museum başlığının yapraklarında görülen derin oyulmuş kanallar Kat. 39'da da izlenmektedir³⁹¹. Aynı şekilde Erken Severuslar Dönemine tarihlenen Perge Tiyatrosu'nun skene fronsunun ikinci katının kompozit başlıklarının kymationu da Kat. 38 gibi yumurta ve çanak birbirinden oldukça ayrılmıştır³⁹². Ancak Perge örneğinin *akanthus* yaprakları, Kibyra'dan biraz daha geç bir özellik olarak yoğun matkap işçiliğine sahiptir. Her halükarda Perge başlığı ile bazı benzer yanları olmasından dolayı Kat. 38'in özellikle kymation bakımından bu döneme yaklaştığını söylemek yanlış olmayacaktır.

³⁸³ Karaosmanoğlu, 1987: 38: 46; Şahin, 2018: 189.

³⁸⁴ Karaosmanoğlu, 1987: 39; Şahin, 2018: 189.

³⁸⁵ Başaran, 1999: 31.

³⁸⁶ Başaran, 1999: 32.

³⁸⁷ Karaosmanoğlu, 1987: 39; Başaran, 1999: 32.

³⁸⁸ Yener, 2019: 255.

³⁸⁹ Kadioğlu: 2001-2002: 204, 269-270; Sobra, 2016: 161.

³⁹⁰ Sobra, 2016: fig. 2, 6.

³⁹¹ Freyberger, 1990: 127: Taf. 45d.

³⁹² Öztürk, 2009: Taf. 13, abb. 7.

Başlıkların ve üzerlerindeki bezeklerin (akanthus yaprakları ve kymation) genel stili bakımından da Erken Severuslar Dönemi'ne tarihlenen Milet Kompozit başlığı ile yakın benzerlikler sergilemektedir³⁹³. Ayrıca Laodikeia B Nymphaumu'ndan³⁹⁴ ele geçen ve genel olarak MS 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen kompozit başlık da özellikle akanthus yapraklarının stili bakımından Kibyra örneklerine uygundur. Sonuç olarak Severuslar Dönemi'nin ilerleyen safhalarının doğallıktan uzak ve kaba işçilikli görüntüsü, skene frons başlıklarında henüz belirginleşmemiştir. Ayrıca Geç Antoninler Döneminin yumuşak hatlı özellikleri de yer yer izlenebilmektedir. Sonuç olarak özellikle Kat. 118–120 pilaster başlıklarında da net bir şekilde izlenen yaprak dişlerinin birbirlerine ve yan yapraklara ince bantlarla bağlanmaları ve de aralarda göz göz boşlukların oluşması Erken Severuslar Dönemi'nin bezemelerinde görülen bir niteliktir³⁹⁵. Yukarıda sayılan nitelikler, Odeion başlıklarının biçim olarak Geç Antonin–Erken Severuslar Dönemine uyduğuna dair güçlü kanıtlar sunmaktadır.

5.2. Arşitrav–Friz Kuşağı

Odeion'un skene fronsunun ilk katının tabernakel düzenlemelerine ait tam blok ya da parçalar halinde toplam 23 adet malzeme (**Kat. 1–23**) bulunmaktadır. Bu katın duvar kaplama levhası şeklinde yapılan iki arşitrav–friz levhası da değerlendirme kapsamındadır (**Kat. 104–105**).

Skene fronsun ikinci katına ait ise yarım blok ya da parçalar halinde 17 adet malzeme (**Kat. 70–87**) katalog dâhilindedir. Bu katın arşitrav–friz kuşağının mermer kaplama taklidlerine ilişkin iki adet levha değerlendirmeye alınmıştır (**Kat. 108–109**).

Diğer tüm mimari parçalarda olduğu gibi arşitrav–friz malzemesinin de önemli bir kısmında bezekler iyi durumda günümüze ulaşmamıştır. Ancak tüm malzeme içinde skene fronsun her iki katının bezeksel özelliklerinin biçiminin anlaşılabilirdiği bazı bloklar söz konusudur. Bu nedenle skene fronsun her iki katının da arşitrav–friz kuşağının bezek stili, tamamıyla sağlam durumda bloklara göre incelenmiştir. Her iki katın da mimari bezemesinin aynı başlık altında ele alınmasının nedeni, bezeme biçimlerinin küçük ayrıntılar dışında benzer oluşudur. Bu konuda en önemli ayrıntı ikinci katın arşitrav–friz kuşağının bezemesinin ilk kata göre daha yüzeysel yapılmasıdır. Bu durumun nedeni skene fronsun ikinci katında yer almalıdır: yüksek bir koddaki buldukları için bezeklerinde ayrıntılar yeterince verilmemiş ayrıca bezekleri de ilk kata göre daha yüzeysel işlenmiştir.

³⁹³ Başaran, 1999: 31, res. 30.

³⁹⁴ Yener, 2019: 92, lev. 16.

³⁹⁵ Başaran, 1997: 15.

Skene fronsun ilk katına ait iki arşitrav–friz bloğu (**Kat. 1, 4**) tamamıyla sağlam durumda günümüze ulaşmıştır³⁹⁶. İkinci kata ait ise bütün malzeme içinde (**Kat. 70–87**) sadece beş adet blok daha iyi durumda günümüze kalmıştır (**Kat. 70–75**).

Kat. 1'in iki yan ve bir ön yüzü olmak üzere üç cephesi de bezemelidir. Kat. 4'ün ise sadece ön yüzünde bezeme bulunmaktadır. Arka yüzü, üç fascia ile hareketlendirilmiştir. İkinci katın sağlama yakın durumda ele geçen arşitravları ise, bir örnek dışında tek cepheli olup arka yüzleri kaba traşlı bırakılmıştır (**Kat. 70–75**). Arka yüzü işlenen tek örnekte bu alanda oldukça yüzeysel işlenmiş iki fascia izlenmektedir (**Kat. 75**). İkinci katın arşitravlarında bezekselsel olarak dikkati çeken bir diğer ayrıntı da üç bloğun ön yüzünün bir kısmının yarım işçilikli bırakılmasıdır (**Kat. 70–72**). Olasılıkla bu bloklar, tabnakellerin duvardan uzatılan köşe blokları olmalıdırlar. Bu nedenle başlangıç kısımları kaba tıraşlı bırakılmıştır.

Öncelikle her iki katın da hem blok hem de kaplama levhası şeklindeki örneklerinin arşitrav kısmında bezekselsel olarak dikkati çeken en önemli ayrıntı, taç bölümlerinde izlenmektedir. Buradaki ion kymationlarında çanak yumurtadan ayrılarak genişlemiş ve yumurta ile çanak arası da oldukça derin oyulmuştur (**Lev. CXXXII, 1**). Ayrıca yumurta ve çanak arasında olduğu gibi çanak ile ok uçlarının da arası oldukça geniş bırakılmıştır. Kat. 1 ve 4'ün arşitrav kısımlarının bezeklerinin biçem bakımından belirgin olan bir diğer önemli özelliği de yumurta dizileri arasındaki ok uçlarının çift kanatlı yapılmasıdır (**Lev. CXXXII, 1**). Bu farklı nitelik, ilk katın kaplama arşitrav frizlerinde (**Kat. 104–105**) ve ikinci katın tüm arşitravlarında (**blok Kat. 70–87; kaplama 108–109**) söz konusu değildir. Çift kanatlı ok ucu tasarımı, oldukça seyrek olarak rastlanan bir ok ucu biçimidir. Bu güne kadar yapılan bezeme çalışmaları içinde sadece Aspendos Tiyatrosu sahne binası bezemelerinde ve Xantos da rastlanmıştır. Bu farklı bezeme biçimi, Aspendos için M.S.170–180 yıllarına³⁹⁷; Xantos'da³⁹⁸ 2. yy sonuna tarihlenmiştir.

Her iki katın da friz kısmında, akanthuslaşmış sarmaşık dalları ve aralarında rozetler işlenmiştir (**Birinci Kat İçin Kat. 1–10; İkinci Kat İçin Kat. 70–74**). İlk katın, Kat. 1 ve 4 bloklarının frizlerinde (**Lev. CXXXII, 1–2**) ve ikinci katın Kat. 70 bloğunun frizinde açık bir şekilde görüldüğü gibi çok yoğun olmasa da dikkati çeken bir matkap izi silsilesi vardır. Matkap işçiliğinin yoğunluğu ile birlikte matkap artıklarının da temizlenmeden bırakıldığı izlenmektedir. Ayrıca frizi oluşturan bitkiler de doğallıktan oldukça uzaklaşmışlardır. Yukarıda aktarılan biçem özellikleri en açık şekilde Kat. 4 bloğunun ve Kat. 104–105 kaplama levhalarının frizlerinde görülmektedir.

³⁹⁶ Kaya, 2011: 34, Kat. 54.

³⁹⁷ Can, 1999: 34, Lev. 13a.

³⁹⁸ Cavalier, 2005: 155, Plances 49, fig. 30.

Genel olarak yapıdan ele geçen arşitrav–friz blokları stilistik olarak ele alındığında özellikle de friz kısımlarında matkap izlerinin yoğunlaşmaya başladığı göze çarpmaktadır. Bununla paralel olarak frizlerdeki bitkisel bezemede doğallıktan uzaklaşmaya başlanılmıştır. Odeion frizlerindeki (özellikle **Kat. 1–16**) bitkilerin, doğallıktan uzak ve dolayısıyla da yapaylaşmış görüntüsü daha çok Geç Antonin Erken Severuslar Dönemi'ne tarihlenen Aphrodisias Tetrapylonu'nun frizleriyle uyumludur³⁹⁹. Biçem özelliklerine göre, Odeion frizlerinin bir diğer yakın benzeri, MS 2. yüzyılın sonu ile 3. yüzyılın başlarına tarihlenen Side Ana Kapı frizleridir⁴⁰⁰. Laodikeia'da (Iykos) Tapınak A Batı Portik'den bulunan ve Erken Severuslar Dönemine tarihlenen arşitrav–friz bloğunun friz kısmının bezeme stili de Kibyra Odeionu'nun frizlerine oldukça yakındır⁴⁰¹. Ayrıca Kibyra örneği, Geç Antoninler Dönemine tarihlenen Aphrodisias Aphrodite Tapınağı Temenosu'nda bulunan firize de oldukça yakın stilistik özellikler sergilemektedir⁴⁰². Bu örneklerin yanında MS 2. yüzyılın sonu ile 3. yüzyılın başları arasına tarihlenen Hierapolis Triton Nymphaeumu'nun firizinin⁴⁰³ de Kat. 1 ve Kat. 4 ile oldukça benzer olduğuna değinmeden geçmemek gerekir. Yukarıda sayılan örneklerin yanında Odeion'nun arşitravlarında görülen ion kymationu, çanakdan ayrılması ve derin işlenişi bakımlarından da Kremna Sütunlu Cadde'den bulunan ve Erken Severuslar Dönemi'ne tarihlenen arşitrav bloğunun kymationu ile oldukça benzerdir⁴⁰⁴. Sonuç olarak yukarıda aktarılan veriler doğrultusunda Odeion'un arşitrav–friz kuşağına ilişkin malzemenin, stilistik olarak Geç Antonin–Erken Severus Dönemlerinin özelliklerini yoğun olarak yansıttığını belirtmek yanlış olmayacaktır.

5.3. Geison–Sima Kuşağı

Skene fronsun 1. katının geison–sima kuşağının tam blok veya parçalar halinde 13 adet malzemesi bulunmaktadır (**Kat. 24–37**) Toplam malzeme içinden üçü (**Kat. 24–26**), sadece geison kısmının kısmen korunduğu yarım bloklar şeklinde günümüze ulaşmıştır. Kalan 10 malzeme ise (**Kat. 27–37**) çoğunlukla sima fragmanlarının bulunduğu küçük parçalardan oluşmaktadır. Dolayısıyla 1. katın geison–sima kuşağının bezeme biçimi, geison ve sima parçalarının değerlendirilerek bir tamamlama önerisi getirilmesi sonucunda anlaşılmıştır. bu konuda özellikle de hem geison hem de sima kısımlarının bir kesit olarak izlendiği bir parça oldukça yardımcı olmuştur (**Kat. 27**). 1. katın kaplama levhası şeklinde yapılan parçaları ise

³⁹⁹ Vandeput, 1997: 141, Plate 76, fig. 4.

⁴⁰⁰ Gliwitzky, 2010: 129-130, abb. 193-194.

⁴⁰¹ Yener, 2019: 107, lev. 78.

⁴⁰² Vandeput, 1997: Plate 76, fig. 2.

⁴⁰³ Ungaro, 2016: 783, fig. 13b.

⁴⁰⁴ Metin ve Çiğdem, 2020: 409, F15.

oldukça kötü durumda korunmuştur (**Kat. 110**). Bu nedenle bunların bezeme şekli hakkında yorum yapmak olanaklı değildir. Ele geçen parçalara göre 1. katın geison–sima blokları konsolludur. Konsollar üzerinde akanthus yaprakları; aralarındaki kasetlerde ise rozetler işlenmiştir. Kasetlerin etrafında ise ion kymatinu bulunmaktadır. Sima kuşağında ise bir ters bir düz şekilde uzanan kapalı/açık palmet dizgesi uzanmaktadır (**Genel olarak bk.: Kat. 24–37**).

Skene fronsun ikinci katına ilişkin ise 2’si kısmen korunmuş blok biçiminde 12’si de küçük ebatlı parçalardan oluşan toplam 14 blok söz konusudur (**Kat. 88–102**). İlk katta olduğu gibi, ikinci katın da tam korunmuş bir bloğu olmadığından bezeme biçimi parçalar üzerinden yapılan tümlmeler sonucunda anlaşılabilmiştir. Buna göre, geison kısmında akanthus yaprakları ve dil yapraklarının sıralı bir şekilde uzandığı bezeme repertuarı vardır. Sima kısmına ilişkin ise sadece bir parça üzerinde küçük bir kısmı görülen astragal ve palmet, simanın bezemesinin bu yönde yapıldığını göstermiştir (**Kat. 102**). İkinci katın geison–sima kuşağının duvar kaplama şeklinde yapılan örnekleri, oldukça iyi durumda ve sayısal olarak da fazla miktardadır (**Kat. 111–114**). Kaplama levhalarının bezemesi de bloklarla benzer biçimdedir: Geisonda sırasıyla bir akanthus, bir dil yaprağı dizgisi betimlenmiştir. Sima da ise düz şekildeki açık/kapalı palmet sırası uzanmaktadır.

Her iki katında geison–sima malzemesi stilistik olarak benzer özellikler sergilemektedir. Parçalar aynı zamanda arşitrav–friz bloklarında izlenen biçim özellikleri ile de uyumludur. Buna göre; skene fronsun her iki katında stilistik özellikleri şöyle sıralanabilir: öncelikle birinci katın simasında bulunan palmetler, açık/kapalı ve ters düz dizgisinde sıralanmaktadır (**Kat. 27–37**). Palmetler, oldukça yüzeysel işlenerek doğallıktan uzaklaşmıştır (**özellikle Kat. 27–34**). Palmet dalları arasında yapay boşluklar göze çarpacak derecede fazladır (**örneğin Kat. 27–32**). Ayrıca birkaç örnekte matkap artıkları da temizlenmeden bırakıldığı görülmektedir (**Kat. 27, 29**). İkinci katın kaplama geison–sima levhalarında da benzer nitelikler izlenmektedir. Bu parçaların geisonunda sıralanan akanthus ve dil yaprağı dizisi abartısız ve uyumlu bir bütünlük gösterse de simada yer alan palmetler oldukça yüzeysel işlenmiştir (**Kat. 111–114**). Birbirlerine yer yer ince ipçiklerle bağlı olan palmet uçlarının formu bozularak hançer biçimini almıştır. Ayrıca özellikle simadaki palmetlerin kengerleşmeye başladıkları da izlenmektedir.

Yukarıda açıklanan ornament özelliklerine göre geison–sima kuşağının tarihlenmesi şöyle olmalıdır: öncelikle 1. katın simasında görülen bir ters bir düz palmet dizilimi ilk kez Antoninler Dönemi’nden itibaren görülmeye başlayan bir bezeme biçimidir⁴⁰⁵. Kibyra Odeionu’nun sima kuşağının biçim özelliklerine göre çok yakın benzeri Aphrodisias Tetrasyonu’nun geison–sima kuşağıdır. Geç Antonin–Erken Severuslar Dönemi’ne

⁴⁰⁵ Başaran, 1995: 141.

tarikhlenen⁴⁰⁶ bu yapının özellikle de sima kısmındaki palmetler, dallarının birbirinden çözünmüş yapısı ve yaprak uçlarının birer hançer gibi şematikleşmesiyle Kibyra Odeionu'nun skene fronsunun ikinci kat kaplama kornişleriyle (**Kat. 111–114**) benzerdir. Ayrıca söz konusu iki kentin yapılarının sima kuşaklarında izlenen bir diğer ortak özellik de açık palmetlerin yandakilere; kapalı palmetlerin de kendi içinde uçlarının birbirlerine dokunmasıdır.

Özellikle ikici katın kaplama geison–sima kuşağındaki palmetler Geç Antonin–Erken Severuslar Dönemine tarikhlenen Laodikeia Kuzey (Kutsal) Agora Doğu Portiğinde bulunan bloğun sima bezemeleri ile benzer sitil özelliklerine sahiptir⁴⁰⁷. Ayrıca yine Geç Antonin–Erken Severuslar Dönemine tarikhlenen Perge Nymphaion F2'nin simasındaki palmetler de Kibyra ile yakın benzerlikler sergilemektedirler⁴⁰⁸. Parion Tiyatrosu'ndan bulunan ve MS 2. yüzyılın son çeyreğine tarikhlenen korniş bloğunun simasındaki palmetler de sitil olarak Kibyra'ya yakın durmaktadır⁴⁰⁹.

⁴⁰⁶ Vandeput, 1997: 141, plate 76, fig. 4.

⁴⁰⁷ Yener, 2019: 174, lev. 66.

⁴⁰⁸ Vandeput, 1997, plate 110, fig. 3.

⁴⁰⁹ Başaran ve Yıldızlı, 2016: 95, fig. 28.

ALTINCI BÖLÜM YAPI TİPOLOJİSİ

6.1. Odeion Yapılarının Plan Gelişimi

Odeion yapıları, planlarına göre iki tipe ayrılmaktadırlar. Bunlardan ilki, dikdörtgen veya kare formu çevre duvarının sınırladığı, yarım daire formu cavea planıdır. İkinci planda çevre duvarı, tiyatrolarda olduğu gibi yarım daire şeklinde uzanmaktadır. Bu tip, tasarımı bakımından tiyatrolara benzediği için tiyatro formu olarak da anılmıştır⁴¹⁰. Kıbyra Odeionu, yarım daireyi aşkın cavea ve bunun tam bağlı olarak birleştiği önündeki dikdörtgen sahne binası genel planına sahiptir (**Lev. CXXXIII, 3-4**). Bu plan, Odeion'un açık bir şekilde yarım daire ya da bir başka deyişle tiyatro formu odeion planı sergilediğini göstermektedir. Yapının genel planı ile ilgili tipolojik değerlendirmeye geçmeden önce, odeion ve bouleuterion yapılarının plan bakımından gelişimlerine değinmek yerinde olacaktır. Böylelikle Kıbyra Odeionu'nun bu gelişim içindeki konumu, daha açık bir şekilde anlaşılacaktır:

Antik kaynak anlatımları, Perikles Dönemi'nde Atina'da bir odeion inşa edildiğini aktarmaktadırlar⁴¹¹. Bu yapı, kazılarla da belgelenmiştir⁴¹². Hem antik kaynakların sağladığı veriler hem de kazılar, bu yapının çok sütunlu bir salon mimarisine sahip olduğunu ortaya koymuştur⁴¹³. Dolayısıyla söz konusu yapı, sadece yapı isimlendirmesi yönünden odeion yapılarının öncüsü olarak kabul edilebilir. Samos'da bulunan ve MÖ 346-345 yıllarına tarihlenen bir yazıtta da odeion yapısından söz edilmektedir. Ancak yazıtla ilişkili yapı, bugüne dek bulunmamıştır⁴¹⁴.

Odeion yapılarının iki temel yapı formu içinde en erkene tarihlenen binaları, dikdörtgen bir çevre duvarı içinde yarım daire cavea planına sahip olanlarıdır⁴¹⁵. Bu durum en açık şekilde, yapı yazıtıyla kesin olarak MÖ 80 yılına tarihlenen Pompei theatrum tectumunda belgelenmiştir⁴¹⁶. Theatrum tectum, aynı zamanda odeion yapı türünün, mimarisi ve yazıtıyla

⁴¹⁰ Plan düzenlemeleri için bk. Meinel, 1980: 336-342; Isler, 2017: 715.

⁴¹¹ Antik kaynak anlatımı için bk. Plutarkhos, Perikles: 13. 6.

⁴¹² Yapı son olarak detaylı bir şekilde şu kaynakta yayımlanmıştır: Shear, 2016: 97 vd., fig. 66-67.

⁴¹³ Meinel, 1980: 135; Zabrana, 2018: 217.

⁴¹⁴ Samos yazıtı hakkında R. Meinel şu bilgileri aktarmıştır: "Bu konuda bilinen tek istisna Samos Heraionu'nda bulunan MÖ 346-345 yıllarına ait mermer bir yazıttır. Bir kutsal alandaki bir Odeion'dan bahseden bu yazıt kuşkusuz buradaki anma ritüelleri ile ilgili bir yapıyı belirtiyordu. Çünkü bu güne kadar yazıtta belirtilen Odeion ile ilişkili bir yapı kalıntısı tespit edilememiştir. Hans Walter, özel bir yapının söz konusu olmadığını bunun yerine Apollon-Artemis Tapınağının avlusunun odeion olarak kullanıldığını kabul etmektedir." bk. Meinel, 1980: 24.

⁴¹⁵ Meinel, 1980: 336-342; Isler, 2017: 715.

⁴¹⁶ Yapının tarihlendirme konusunun geniş değerlendirmesi için bk. Meinel, 1980: 43 vd.

kesin olarak tanımlanan en eski yapısı olma özelliğini taşımaktadır⁴¹⁷. Yapı, dikdörtgen bir çevre duvarı içine oturtulmuş, yarım daire oturma sıralarından oluşan bir plana sahiptir⁴¹⁸. Pompei *Theatrum Tectumu*, odeion yapılarının sahne düzenlemelerinin karakteristik mimari parçalarından *pulpitumun* da ilk kez belgelendiği yapı olmasıyla da önem arz etmektedir⁴¹⁹. Yapının bir diğer önemli özelliği de ilk kez, iç desteksiz çatılanan teatral yapı olmasıdır⁴²⁰. Bu konu önemlidir çünkü, yarım daire caveanın dikdörtgen ya da kare bir çevre duvarının içine oturtulması, sorunlu bir durum olmasına rağmen, bu tür geniş açıklıklı yapıların çatılanmasında sunduğu avantaj nedeniyle uzun süre kullanılmıştır⁴²¹. Pompeideki yapının –işlev yönünden olmasa da– dikdörtgen bir çevre duvarı içindeki tam yarım daire plan tasarımının erken örnekleri, MÖ 4. yüzyılda inşa edilen Atina Yeni *Bouleuterionu*⁴²² ve MÖ 2. yüzyılın ilk yarısında inşa edildiği bilinen Milet *Bouleuterionu*’dur⁴²³. Atina Yeni *Bouleuterionu*’nda çatı iki⁴²⁴; Milet *Bouleuterionu*’nda dört sütunla desteklenmiştir⁴²⁵. Dikdörtgen çevre duvarı içindeki kavisli oturma sırası planı, Hellenistik Dönem’de birçok toplantı binasında uygulanmıştır⁴²⁶. Konuyu örneklemek gerekirse söz konusu plan, Milet yapısından başlayarak Termessos⁴²⁷, Aigai⁴²⁸, Ariassos⁴²⁹ ve Nysa’daki⁴³⁰ yapılarda en iyi şekilde okunmaktadır. Bazı yapılarda görülen yarım daire caveanın dikdörtgen dış duvara oturtulması sorunu, V. Kockel’in de mantıklı bir şekilde belirttiği üzere, bu yapıların gelişimini yansıtan önemli bir veridir⁴³¹. Bu yapılar, genel plan tasarımları bakımından Pompei *Theatrum Tectumu*’ndan itibaren iç

⁴¹⁷ Meinel, 1980: 191; Isler-I, 2017: 708.

⁴¹⁸ Yapının planının detaylı mimari tanımı R. Meinel tarafından kaleme alınmıştır: “Yapı, dikdörtgen planlıdır. Dış duvarları kuzeyden güneye 34,80 m ve doğudan batıya 28.60 m dir. Dış duvarının bugün 6 metrelik kısmı ayaktaadır. Kompakt bir iç mekâna sahiptir. 17 oturma sırasına sahip asıl oturma alanı kademeli ve üzerine mobil olarak *Prohedria* koltuklarının konulduğu dört basamak ile orkestradan ayrılır. Doğrusal dış duvar çizgisi, oturma sıralarının bir kısmı her iki tarafından keser, böylece yalnızca orkestradaki koltuk sıraları ve alt dokuz koltuk sırası, tam yarım daire şeklindedir. Üst koltuk sıraları, dış duvarlarda daha yumuşak bir açıyla sona ermektedir.” bk. Meinel, 1980: 37 vd. abb. 1-4; Ayrıca bu yapı, ayrıntılı bir literatür listesi ile birlikte H. P. Isler tarafından da yayımlanmıştır. Isler-II, 2017: 630-632; III: taf. 127, 381-382, ve 128, 383.

⁴¹⁹ Isler, 2017: 442.

⁴²⁰ Meinel, 1980: 180; IslerI, 2017: 716-717.

⁴²¹ Meinel, 1980: 183.

⁴²² Meinel, 1980: 162.

⁴²³ Tuchelt, 1975: 96.

⁴²⁴ Tuchelt, 1975: abb. 4,2; Meinel, 1980: abb. 53.

⁴²⁵ Tuchelt, 1975: abb. 4,1.

⁴²⁶ V. Kockel’e göre: “Hellenistik mimarinin arkaik ve klasik modellere kıyasla önemli yeniliklerinden biri de, kendi bina türlerini geliştirerek Yunan toplumunun farklı işlevsel ihtiyaçlarına cevap vermesidir. Daha geç Arkaik Dönem’den itibaren ilk örneğini Atina’da görmemize rağmen bu yapı tipi genel anlamda toplantı salonu olarak kent envanterinde yerini Hellenistik Dönem’de almıştır.” bk. Kockel, 1995: 29.

⁴²⁷ Filgis, 1988: abb. 6.

⁴²⁸ Gürbüz, 2015: lev. 20-21.

⁴²⁹ Filgis, 1988: abb. 1-3.

⁴³⁰ Kadioğlu, 2011: abb. 6.

⁴³¹ V. Kockel, bu konuyu şöyle değerlendirmiştir: “Dairesel şeklin dış tarafın karesine veya dikdörtgenine uyarlanmasındaki zorluklar, çoğu zaman garip mimari çözümlere yol açmıştır. Örneğin, -bazı örneklerde- oturma sıraları beklenmedik bir şekilde kesilmiş veya daraltılmıştır. Buna iyi bir örnek olarak Ariassos gösterilebilir.” bk. Kockel, 1995: 32.

düzenlemesindeki yapısal bileşenleri de belirginleşen Roma Dönemi'nin dikdörtgen odeion planının, öncü yapılarıdır⁴³². Ancak her durumda Hellenistik Dönem'de sıkça denenen dikdörtgen dış duvar ve yarım daire cavea planı, Pompei *Theatrum Tectumu*'nda artık oturmuştur.

Theatrum tectumun ardından yapı yazıtıyla kesin olarak odeion olarak tanımlanan bir diğer yapı, Atina Agora Odeionu ya da yapı beyi nedeniyle diğer ismiyle Agrippeion⁴³³ olarak anılan yapıdır. Söz konusu yapı, yazıtları nedeniyle genel olarak Augustus Dönemi'ne tarihlenmektedir⁴³⁴. Agora Odeionu, Pompei *Theatrum Tectumu*'nda izlenen dikdörtgen çevre duvarı ve içindeki yarım daire cavea planını sürdürmektedir⁴³⁵. Ayrıca konu ile ilgili bir diğer önemli ayrıntı da yapının Romalı mimarlar tarafından yapıldığı bilinmesidir. Bu veri, genel olarak söz konusu odeion mimarisinin Roma kaynaklı olduğuna dair önemli bir delil olarak yorumlanmaktadır⁴³⁶. Agora Odeionu, Hellenistik Dönem bouleuterion planını sürdürmesi bakımından da önemlidir. Dolayısıyla odeion yapılarının tarihlenmesinde kullanılan mimari form kriterini doğrular nitelikte bir plan düzenlemesine sahiptir.

Karia'daki Stratonikeia kentindeki Bouleuterion yapısı da dörtgen çevre duvarı içine oturtulan yarım daire caveası ile bu yapıların plan gelişimi açısından önemli bir diğer yapıdır⁴³⁷. Stratonikeia Bouleuterionu, plan bakımından Hellenistik Dönem formunu sürdürmektedir. Yapı, mimari bezemelerinin stiline göre, Geç Hellenistik – Erken Augustus Dönemi'ne tarihlenmiştir⁴³⁸.

Geçtiğimiz yıl yayımlanan Smyrna Bouleuterionu da odeion/bouleuterion yapılarının planlarının gelişimi için önemli bir katkı daha sunmuştur. Yapı, dikdörtgen çevre duvarı içine oturtulan yarım daire bir cavea planına göre tasarlanmıştır⁴³⁹. Dolayısıyla bu yapının da Pompei *Theatrum Tectumu* ve Atina Agora Odeionu'nun genel tasarımını takip ettiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Smyrna Bouleuterionu, kazı bulgularına göre MS 1. yüzyılın başlarına tarihlenmiştir⁴⁴⁰.

Son yıllarda kazısı yapılan ve yayınlanan Ephesos Artemis Kutsal alanındaki Odeion yapısı, bu yapıların mimari tipolojisinin MS 1. yüzyıl içlerindeki gelişimlerinin takibi açısından

⁴³² R. Meinel de genel olarak Roma Dönemi Odeion yapılarının Hellenistik Dönem Ekklesiasterion ve Bouleuterion yapılarının temel planından geliştiğini aktarmıştır. bk. Meinel, 1980: 190.

⁴³³ Thomson, 1950: 34; Meinel, 1980: 58; Gogos, 2015: 37.

⁴³⁴ Bu yapının detaylı tarihlenmesi için bk. Thomson, 1950: 89 vd.; Meinel, 1980: 57-58; Gogos, 2015: 37.

⁴³⁵ Thomson, 1950: 37-38; Meinel, 1980: 45.

⁴³⁶ H. P. Isler'e göre: "*Atina Agora Odeionu'nun yapı beyinin de kanıtladığı üzere burada, Roma'dan Yunanistan'a ihraç edilen bir yapı tipi söz konusudur.*" bk., Isler, 2017: 708.

⁴³⁷ Yapının ayrıntılı tanımı için bk.: Hakan-Mert, 2008: 199 vd., abb. 131.

⁴³⁸ Hakan-Mert, 2008: 207.

⁴³⁹ Göncü, 2019: fig. 3-4.

⁴⁴⁰ Göncü, 2019: 191.

son derece önemli ve belirleyici bir yapıdır. Çoğunlukla yapı planına yönelik sondajlar halinde kazılmasına rağmen planı büyük ölçüde tanımlanabilmiştir. Yapı, dikdörtgen çevre duvarı içine oturtulan yarım daire cavea planına sahiptir. Buna göre, Hellenistik Dönem'den itibaren başlayıp, Pompei Theatrum Tectumu, ardından da Atina Agora Odeionu ve Smyrna Bouleuterionu'nda izlenen mimari geleneği sürdürmektedir⁴⁴¹. Kazılardan elde edilen verilere göre bu yapı, MS 1. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmiştir⁴⁴². Dolayısıyla Ephesos Artemis Kutsal Alanındaki Odeion yapısı da bu yapıların mimari tipolojisi için önerilen, dikdörtgen bir çevre duvarı içinde yarım daire oturma sıralarından oluşan Odeion planının MS 1. yüzyıl boyunca hakim plan olduğu çıkarımını birkez daha doğrulamaktadır.

L. Zabrana'nın da vurguladığı üzere, Karya'daki Iasos Bouleuterion'u, toplantı yapılarının plan gelişimi açısından önemli bir yapıdır⁴⁴³. Yapı, dikdörtgen çevre duvarı içine oturtulan, yarım daire bir cavea ve önündeki dikdörtgen sahne binasından oluşan bilindik Hellenistik Dönem bouleuterion planına göre inşa edilmiştir⁴⁴⁴. Ancak Iasos Bouleuterion'u, kazı bulguları ve plan tipolojisine dayanılarak, MS 1. yüzyıla tarihlenmiştir⁴⁴⁵. Bu nedenle dikdörtgen çevre duvarı içine yerleştirilen cavea yapı planının MS 1. yüzyıl içlerinde hala toplantı yapılarının inşasında revaçta olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

Aizanoi Bouleuterion–Odeionu da yukarıda aktarılan plan şemasına göre dikdörtgen çevre duvarı içine oturtulan yarım daire cavea planına sahiptir. Yapı, kazı bulguları ve planına göre MS 1. yüzyıla tarihlenmiştir⁴⁴⁶.

Kos Odeionu da kare bir çevre duvarının çevrelediği yarım daire cavea planına sadık kalınarak inşa edilen yapılardan biridir⁴⁴⁷. Yapı, kazı bulguları ve mimari tipolojisine göre MS 2. yüzyılın başlarına tarihlenmiştir⁴⁴⁸.

Kibyra'nın yakın komşu kenti Laodikeia'daki Bouleuterion, dikdörtgen çevre duvarı ve içinde yarım daire formlu bir cavea planı ile Hellenistik Dönem'den itibaren kapalı teatral yapılarda yoğun olarak kullanılan planı tekrarlamıştır⁴⁴⁹. Bu yapı, genel olarak MS 1. yüzyılın

⁴⁴¹ Zabrana, 2012: 79; Zabrana, 2018: 217.

⁴⁴² Zabrana, 2018: 204.

⁴⁴³ Zabrana, 2018: 219.

⁴⁴⁴ Parapetti, 1985: Res. 7-8, 25.

⁴⁴⁵ Parapetti, 1985: 120.

⁴⁴⁶ Taşkiran, 2017: Çizim 1-2, 442.

⁴⁴⁷ Chlepa, 1999: fig. 1.

⁴⁴⁸ A. E. Chlepa'nın yapının tarihlenmesi hakkındaki görüşleri şu şekildedir: “*Daha önce de belirttiğimiz gibi, Kos Odeion'u, erken dönemin Odeia tipolojisine açıkça uyan, çatılı dikdörtgen bir plana sahiptir. Odeion'un tarihlenmesiyle ilgili olarak ele geçen heykellerin raporu maalesef henüz yayınlanmamıştır. Buna rağmen, önceki çalışmalardan elde edilen veriler ve Odeion'un mimari unsurları hakkındaki kendi araştırmamızın sonuçları, MS ikinci yüzyılın ilk yarısında kronolojik bir değerlendirmeye yol açmaktadır.*” Bk.: Chlepa, 1999: 431.

⁴⁴⁹ Şimşek, 2007: res. 75a-75b; Yener, 2019: 62-65, fig. 15.

sonu ile 2. yüzyılın başlarına tarihlenen yapılarla karşılaştırılarak söz konusu döneme tarihlenmiştir⁴⁵⁰. Laodikeia Bouleuterion'u temel planına göre MS 1. yüzyıl içlerine tarihlenen Smyrna⁴⁵¹, Aizanoi⁴⁵² ve Ephesos Artemis Kutsal Alanı⁴⁵³ Odeionu ile yakın benzerlikler taşımaktadır. Dolayısıyla yapının MS 1. yüzyıl içinde inşa edilmesi oldukça güçlü bir olasılıktır.

Patara Bouleuterionu'nun ilk inşa evresi için Hellenistik Dönem önerilmektedir⁴⁵⁴. Yapı, MS 1. ya da 2. yüzyılda odeiona dönüştürülmüştür⁴⁵⁵. Bu yapıyı, kanatları dikdörtgen fakat merkezi yarım daire çevre duvarı planıyla odeion/bouleuterion plan gelişiminde bir ara form olarak görmek mümkündür⁴⁵⁶. Çünkü bu yapı, açık bir şekilde hem dikdörtgen hem de yarım daire çevre duvarı planını bir arada yansıtmaktadır.

Yukarıda aktarılan bouleuterion/odeion yapıları dışında MS 1. yüzyılda inşa edildiği aktarılan bir dizi yapı, yeterince kesin tarihlenemeleri ya da kalıntılarının bu konuda kesin tarihlleme unsurları sağlamaması nedeniyle sorunludur. MS 1. yüzyıla tarihlenen Verona'daki odeion da sadece sahne binasının günümüze ulaşması nedeniyle eksik bir yapı örneği niteliğindedir⁴⁵⁷. Edebi kaynakların sağladığı bilgilerle, Domitian'ın MS 86 yılında Roma'da Capitol Oyunları nedeniyle bir odeion inşa ettirdiği bilinmekle birlikte bu yapıya ilişkin bir mimari kalıntı söz konusu değildir⁴⁵⁸. Bu nedenle Domitian Odeionu'nun planı bilinmemektedir. Yapının dikdörtgen mi yoksa yarım daire formundaki cavea ve çevre duvarı planına göre mi inşa edildiği konusunda ancak tahminler yürütülebilmektedir. H. P. Isler'e göre bu yapı, tiyatro formundaki odeion mimarisinin en erken örneği olmalıdır. Eğer böyleyse, söz konusu binayı, odeion mimarisinin en erken örneği olarak kabul etmek gerekmektedir⁴⁵⁹.

Yapı kalıntıları tespit edilemeyen Domitian Odeionu dışında, MS 1. yüzyılın sonuna tarihlenen teatral formlu Korint Odeionu⁴⁶⁰, genel olarak bu planın başlangıç yapısı olarak kabul edilmektedir⁴⁶¹. Yapı, tam yarım daire şeklindeki çevre duvarı ve içindeki buna uygun cavea planına sahiptir⁴⁶².

⁴⁵⁰ C. Şimşek, yapıda bulunan mimari bezemelerin sitiline göre MS 2. yüzyıl başlarını önermiştir. Bk.: Şimşek, 2007: 224; B. Yener'de yapıyı genel olarak MS 1. yüzyılın sonu ile 2. yüzyılın başlarına tarihlenen yapılarla karşılaştırmıştır. Bk.: Yener, 2019: 62-65.

⁴⁵¹ Göncü, 2019: fig. 3-4.

⁴⁵² Taşkiran, 2017: Çizim 1-2.

⁴⁵³ Zabrana, 2018: 204, taf. 97-98.

⁴⁵⁴ Korkut ve Grosche, 2007: 76.

⁴⁵⁵ Korkut ve Grosche'ye göre, yapının odeiona dönüştürülme tarihi kesin olmamakla birlikte büyük olasılıkla Erken İmparatorluk Dönemi'nde gerçekleşmiş olmalıdır. Bk.: Korkut ve Grosche, 2007: 70.

⁴⁵⁶ İkinci evre planı için bk.: Korkut ve Grosche, 2007: abb. 98.

⁴⁵⁷ Isler-I, 2017: 709.

⁴⁵⁸ Meinel, 1980: 28; Isler-I, 2017: 709.

⁴⁵⁹ Isler, 2017: 716.

⁴⁶⁰ Bronner, 1932: 1, Plate, III; Meinel, 1980: 60 vd., abb. 14-19.

⁴⁶¹ R. Meinel'e göre, "Uzun bir çizgide yarım daire Roma Odeionları'nın en erken örneği, Korinth Odeionu'dur." bk., Meinel, 1980: 247; Ayrıca bk.: Gogos, 2015: 14, abb. 16.

⁴⁶² Bronner, 1932: 12, Plate, III; Meinel, 1980: 60, abb. 15-16.

Sagalassos Odeionu da kazı bulgularına göre, Trajan Dönemine tarihlenmektedir⁴⁶³. Söz konusu yapı, yarım daire çevre duvarı ve caveası ile MS 2. yüzyıl odeion mimari tipolojisini doğrular nitelikte bilgiler vermektedir⁴⁶⁴. Arkeolojik veriler, Anadolu’da ilk kez tiyatro planlı odeion mimarisinin Trajan Dönemi’nde Sagalassos ve Troja’da⁴⁶⁵ başladığına işaret etmektedir⁴⁶⁶. Her iki kentin de yarım daire formlu ve küçük boyutlu odeion yapıları, söz konusu döneme tarihlenmiştir.

Edebi kaynaklar bir kenara bırakılırsa, Roma İmparatorluk Dönemi için odeion ifadesini içeren en erken tarihli bina yazıtı, Gortyn’de (Girit) ele geçmiştir⁴⁶⁷. Her ne kadar bu yazıt, in situ olarak bulunmasa da Gortyn’deki teatral binanın yakınında bulunmasından dolayı söz konusu binanın bir Odeion olduğundan şüphe edilmemiştir⁴⁶⁸. Yazıtta, İmparator Trajan’ın Odeum’u restore ettiği bilgisi aktarılmıştır⁴⁶⁹. Yazıttaki bilgilere göre, restorasyon işinin MS 100 civarında yapıldığı düşünülmektedir. Yazıtın sağladığı bilgilerden yıkılan binanın da Odeion olarak adlandırıldığı kesin bir şekilde anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Gortyn’de MS 1. yüzyılda inşa edilen ve odeion olarak adlandırılan bir yapı söz konusudur⁴⁷⁰. Gortyn’de yazıtlar sayesinde kesin olarak İmparator Trajan’ın yaptırdığı bilinen bina, yarım daire cavea planıyla tiyatro formundaki odeion mimarisi grubunda yer almaktadır⁴⁷¹. Yapının Trajan Dönemi öncesine ait planı, bilinmemektedir⁴⁷². Ancak bu yapı ile ilgili olarak iki önemli nokta bulunmaktadır: ilk olarak bu yapı, yazıtları nedeniyle güvenilir bir şekilde odeion olarak isimlendirilen bilinen en erken binalardan biridir. İkinci olarak da tiyatro formuna sahip odeion mimarisinin Trajan Dönemi’nden itibaren görülmeye başladığına dair önemli bir kanıt niteliğinde olmasıdır.

Özellikle Korinth Odeionu’nun sağladığı verilere dayanarak R. Meinel, tamamıyla gelişmiş yarım daire formlu oturma alanı tipinin MS 1. yüzyıldan 2. yüzyıla geçişte ortaya

⁴⁶³ Yapının kazı raporunda tarihleme konusu ilgili şu önemli tespitler dile getirilmiştir: *giriş odasındaki küçük test sondajında, orijinal yapıyla bağlantılı olabilecek, ancak M. S. 2.yüzyılın 1. yarısında temelleri tarihlendirecek kadar sınırlı miktarda tarihlenebilir çanak çömlek bulunmuştur. Bu nedenle, Odeion’un Flaviuslar Dönemi’nde değil de İmparator Trajan Dönemi’nde inşa edilmesi daha olası gözükmektedir.* Bk.: Waelkens vd., 2007: 325.

⁴⁶⁴ Waelkens vd., 2007: Fig. 8.

⁴⁶⁵ Riorden, 2006: fig. 1, 2636-2637.

⁴⁶⁶ Benzer bir görüş L. Zabrana tarafından da dile getirilmiştir. bk.: Zabrana, 2018: 204

⁴⁶⁷ Yazıtın tercümesi için bk.: Pernier, 1925-1926: 54.

⁴⁶⁸ Pernier, 1925-1926: 54-55, fig. 49.

⁴⁶⁹ Yazıtın deşifreyonu şu şekilde yapılmıştır: *Imp(erator) Caesar Divi Nervae f(ilius) Traianus Aug(ustus) Germ(anicus) p(ontifex) M(aximus) t(ribuniciae) pot(estatis) III p(ater) p(atriciae) co(n)s(ul) III civitati Gortyniorum Odeum Ruina conlapsum restituit curante L(ucio) Elufriu Severo proco(n)s(ule)* bk. Pernier, 1925-1926: 54, fig. 49.

⁴⁷⁰ L. Pernier’e göre, erken Odeion, MS 46 yılında Girit Adasını vuran depremde büyük zarar görmüş ve yeni Odeion’un inşası uzun zaman almış olmalıdır. Bk. Pernier, 1925-1926: 55-56.

⁴⁷¹ Pernier, 1925-1926: taf. 5; Isler, 2017: 315.

⁴⁷² Isler, 2017: 708-709.

çıkışını belirtmiştir⁴⁷³. Odeion yapılarının plan gelişimleri ile ilgili olarak R. Meinel şu tespitlerde bulunmuştur⁴⁷⁴:

Odeion yapıları, MS 2. yüzyılın başlarında, ilk zengin dönemine girdi, kademeli olarak dikdörtgen planın yerini yarım daire planı olarak, sonraki iki yüzyılda Roma Odeionu'nun tek yaygın türü oldu. Yarı dairesel bir düzen ile baştan inşa edilen açık Roma Tiyatrosu'na benzer şekilde, tamamen gelişmiş Roma Odeionu'nun bu türü, Roma imparatorluğunun tüm bölgelerine yayılmıştır.

R. Meinel'in bu tespitlerine H. P. Isler katılmamaktadır. O'na göre, dikdörtgen formlu odeionlar, teatral formlu odeion yapılarıyla birlikte yaygın bir şekilde tüm imparatorluk dönemi boyunca görülmektedirler. Bu nedenle H. P. Isler, R. Meinel'in bu konu hakkındaki görüşlerine –tamamen– katılmadığını belirtmiştir⁴⁷⁵. Ayrıca konuyla ilgili olarak daha da önemli bir nokta özellikle Anadolu'da Hellenistik Dönem toplantı binalarının (Bouleuterion, Gerontikon vb. yapılar) Roma Dönemi'nde bir Odeion işlevine yönelik olarak dönüştürüldüğünün bilinmesidir⁴⁷⁶. Bu nedenle, H. P. Isler'in de vurguladığı üzere⁴⁷⁷ MS II yüzyılı, tek bir plan tipinin çağı olarak belirlemek mantıklı gözükmemektedir. Örneğin Anadolu'da Nysa Gerontikon'u⁴⁷⁸, Anemurium Odeion'u⁴⁷⁹ MS 2. yüzyılda inşa edilen dikdörtgen planlı yapılarıdır.

MS 2. yüzyılda tiyatro planlı odeion/bouleuterion yapıları, birbiri ardına antik dünyanın farklı bölgelerinde inşa edilmeye başlanmıştır. Örneğin Anadolu'da Ephesos Bouleuterionu⁴⁸⁰ (**Lev. CXXXVI, 1**), Aphrodisias Bouleuterionu⁴⁸¹ (**Lev. CXXXVI, 2**), Parion Odeionu⁴⁸², Bergama Gymnasion Odeionu⁴⁸³ söz konusu tasarıma göre MS 2. yüzyılda inşa edilen yapılarıdır. Anadolu dışında Yunanistan'da Argos⁴⁸⁴, Nicopolis⁴⁸⁵ ve Atina Herodes Attikus⁴⁸⁶

⁴⁷³ Meinel, 1980: 246.

⁴⁷⁴ Meinel, 1980: 246, özellikle 336-342.

⁴⁷⁵ Isler, 2017: 705.

⁴⁷⁶ Meinel, 1980: 337-338; Zabrana, 2018: 217.

⁴⁷⁷ Isler, 2017: 705.

⁴⁷⁸ Strabon'un anlatımlarına göre, ilk evresi Geç Hellenistik Dönem'de inşa edildiği kesin olan bu yapının MS 2. yüzyılda bir tadilat geçirerek son biçimini aldığı bilinmektedir. Musa Kadioğlu'na göre, yapının son durumunda kesin olarak orijinal yapım evresine tarihlenebilecek doğrudan bir mimari kanıt söz konusu değildir. Bk.: Kadioğlu 2012: 143-144.

⁴⁷⁹ Bu yapının tarihlenmesi için bk.: Tekocak vd. 2019: 530.

⁴⁸⁰ Çeşitli yapı evreleri tespit edilen bu yapının konumuzla ilgili dönemi ve planı için bk.: Bier, 2011: 50-52.

⁴⁸¹ Çeşitli yapı evrelerinin tespit edildiği Aphrodisias Bouleuterionu'nun tarihlendirme önerileri için bk.: Bier, 2008: 157-161; Bu yapı ile ilgili son yayın U. Quatember tarafından kaleme alınmıştır. U. Quatember'in tarihlendirme konusunda aktardıkları özetle şöyledir: "*Analemma duvarlarının sonundaki yazıtlara göre, bu odeion benzeri yapı, bir senatör ve Aphrodisias hayırseverlerinden oluşan bir ailenin üyesi olan Attalos tarafından kardeşinin ve kendi adına yaptırılmıştır. Bu kanıtlara dayanarak, anıtın tamamlanması 2. yüzyılın sonlarında veya 3. yüzyılın başlarına konabilir.*" Quatember, 2019: 72.

⁴⁸² Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 197.

⁴⁸³ Hermann, 2013: 453.

⁴⁸⁴ Ginouves, 1972: 203-204.

⁴⁸⁵ Zachos vd. 2015: 69.

⁴⁸⁶ Gogos, 2015: 46.

odeionları ile Kanatha ve Philadelphia⁴⁸⁷ gibi antik dünyanın daha uzak coğrafyalarında bile artık tiyatro formlu odeion mimarisinin gelişkin örnekleri yapılmıştır. Bu konuda H. P. Isler'in genel bir değerlendirmesini aynen aktararak konuyu bitirmek yerinde olacaktır⁴⁸⁸:

Tiyatro formundaki odeion mimarisi, dikdörtgen planlılara göre daha geç ortaya çıkmasına ve ortalama 100 yıl gibi kısa bir sürede yaygınlaşması ve kullanılmasına rağmen, bu formda yapılan odeionların sayısı daha fazladır. Bilinen 58 yapıdan 34'ü bu plana sahiptir. Örneğin Aphrodisias, Argos 2, Arykanda, Aspendos, Athenai (Herodes Atticus), Beroia, Kartaca, Ephesos (Agora Odeionu), Fanum, Fortunae, Gortyn, Hippos, Katane, Kerkyra, Kibyra, Korinthos, Laodikeia, Lugdunum, Magnesia am Maender, Mantinea, Nikopolis (Simurtula), Paphos, Patara, Patrai, Philadelphia (Amman), Roma (Odeum Domitiani), Sagalassos, Sillyon, Skythopolis, Tauromenion, Teos, Thasos, Thessalonike, Viyana ve belkide Verona.

6.2. Kibyra Odeionu Genel Plan

Kibyra Odeionu, yarım daireyi aşkın çevre duvarı ve içindeki caveası ile bunların tam organik olarak birleştiği önündeki dikdörtgen sahne binasından oluşan bir mimari forma sahiptir (**Lev. CXXXIII, 3-4**). Cavea kemerli parodoslarla organik olarak sahne binasına bağlanmıştır. Yapı, bütün bileşenleri ile son derece kompakt bir mimariye sahiptir. En başta bu kompakt yapısı, Roma Tipi olarak bilinen tiyatro formunun karakteristik özelliklerini yansıtır⁴⁸⁹. Zaten genel olarak hem odeion mimarisinin hem de kompakt Roma tipi tiyatrolarının öncüsü olarak da MÖ 80 yılında inşa edilen Pompei Theatrum Tectumu önerilmektedir⁴⁹⁰. Dolayısıyla Kibyra Odeionu'nun Pompei Theatrum Tectumu'ndan itibaren başlayan kompakt tiyatro mimarisinin temel özelliklerini taşıdığını belirtmek yanlış olmayacaktır⁴⁹¹.

Kibyra Odeionu'nun yarım daire çevre duvarı ve buna paralel uzanan caveasının önündeki dikdörtgen sahne binası ile birleşen planı, literatürde tam gelişmiş odeion ya da tiyatro planlı odeion ifadeleriyle tanımlanmıştır⁴⁹². Yukarıda da aktarıldığı üzere, bu planın erken örneği olarak MS 1. yüzyılın sonlarına tarihlenen Korint Odeionu olarak gösterilmektedir. Ardından MS 2. yüzyıl boyunca, antik dünyanın farklı coğrafyalarında oldukça gelişkin örnekleri yapılmıştır.

⁴⁸⁷ Meinel, 1980: 292-294.

⁴⁸⁸ Isler, 2017: 716.

⁴⁸⁹ Roma Tipi tiyatroların genel özellikleri ve gelişimleri için bk.: Fiechter, 1914: 74 vd.; Isler, 2017: 261 vd.

⁴⁹⁰ Fiechter, 1914: 83; Isler, 2017: 708.

⁴⁹¹ E. Fiechter, Roma Tiyatroları'nın gelişimlerini şu beş aşamada özetlemektedir: 1- *Önünde koltuk olmayan ilkel sahne*; 2- *Arka oda ile sahne; Önüne yerleştirilmiş koltuklar*; 3- *Her ikisinin de kapalı dikdörtgen bir binada birleştirilmesi*; 4- *Dikdörtgen kapalı bina ve içinde yarım daire cavea (Pompei Theatrum Tectumu)*; 5- *Yan Form: Aynı düzenlemeye sahip, ancak Aosta'daki gibi kavisli bir arka duvara sahip binalar*; 6- *Tam gelişmiş, açık yarım daire şeklindeki bina, Yunan modeline dayanıyor, ancak Roma yapı biçimi ve cephe düzenlemesi ile birlikte*. Bk.: Fiechter, 1914: 84-85.

⁴⁹² Meinel, 1980: 204 vd.; Gogos, 2015: 14 vd.; Isler, 2017: 715 vd.

Genel planına göre Kibyra Odeionu'nun Anadolu'daki en yakın benzerleri Ephesos ve Aphrodisias odeionlarıdır⁴⁹³ (**Lev. CXXXVI, 1-2**). Bu üç yapı, genel planları, cavea düzenlemeleri, giriş-çıkış trafikleri ve ön kısımlarındaki stoalarıyla aynı mimarın eserleriymişçesine oldukça şaşırtıcı boyutta benzer özellikler sergilemektedirler. Bu nedenle tipoloji başlığında söz konusu yapılara sık sık referans verilmiştir.

Bir bouleuteriondan odeiona dönüşümü açısından ilk yapım evresi olarak MS 2. yüzyıl⁴⁹⁴ başları önerilen Ephesos Odeionu (**Lev. CXXXVI, 1**), yarım daire çevre duvarı ve önündeki dikdörtgen sahne binasından oluşan planıyla Kibyra Odeionu'nun tam bir benzeridir⁴⁹⁵.

Yarım daire çevre duvarı ve içinde buna uygun uzanan cavea ile önündeki dikdörtgen sahne binası tasarımından oluşan Aphrodisias Odeionu (**Lev. CXXXVI, 2**), plan bakımından Kibyra ve Ephesos'un benzeridir⁴⁹⁶. Bu yapı, sadece boyutu bakımından Ephesos ve Kibyra'dan biraz daha küçük tasarlanmıştır. Kibyra'da cephe uzunluğu 52,5 m, Ephesos'da 47 m⁴⁹⁷ Aphrodisias'da ise 46 m'dir⁴⁹⁸. Aphrodisias Odeionu, yapı yazıtlarıyla kesin bir şekilde MS 2. sonu ve 3. yüzyıl başları arasına tarihlenmektedir⁴⁹⁹.

Kibyra, Ephesos ve Aphrodisias odeionları, seyirci trafiğinin düzenlenmesi bakımından da oldukça çarpıcı şekilde benzerdirler. Kibyra, Ephesos⁵⁰⁰ ve Aphrodisias⁵⁰¹ odeionlarında sahne duvarı yedi kapıyla bölünmüştür. Bu kapılardan beşi, duvarın merkezinde diğer ikisi de kanatlarında konumlanmaktadır. Merkezdeki beş kapı ilk olarak, pulpituma erişimi sağlarken kanatlardaki birer kapı, parodos bağlantılıdır.

Anadolu sınırları dışında tiyatro planlı olarak tasarlanmış çok sayıda odeion yapısı bulunmaktadır. Bu yapılar, mimari detaylarında birbirlerine ve Kibyra Odeionu'na göre farklılıklar taşısalar da özellikle özellikle tiyatro biçimli planları bakımından benzerdirler. Örneğin Atina'da MS 2. yüzyılın ortalarına tarihlenen Herodes Attikus Odeionu⁵⁰², MS 2.

⁴⁹³ Bu benzerlik, L. Bier tarafından da dile getirilmiştir. bk.: Bier, 2011: 81.

⁴⁹⁴ Bier, 2011: 81, 122; Meinel, 1980: 133.

⁴⁹⁵ Bier, 2011: Plate 30, 3, 31 vd.

⁴⁹⁶ Meinel, 1980: abb. 136-137; Bier, 2008: 157; Ayrıca Aphrodisias yapısının planı için bk.: Hallett ve Quatember, 2018: fig. 2; Quatember, 2019: fig. 1-2.

⁴⁹⁷ Meinel, 1980: 117; Bier, 2011: 31.

⁴⁹⁸ Bier, 2008: 145.

⁴⁹⁹ Hallett ve Quatember, 2018: 353; Quatember, 2019: 72.

⁵⁰⁰ Ephesos'da seyirci trafiği için bk.: Meinel, 1980: 120; Bier, 2011: 41.

⁵⁰¹ Aphrodisias yapısında seyirci trafiği için bk.: Hallett ve Quatember, 2018: 354; Quatember, 2019: 73.

⁵⁰² Meinel, 1980: abb. 23; Gogos, 2015: abb. 74.

yüzyıl ortalarına tarihlenen Argos Odeionu⁵⁰³, Patrai⁵⁰⁴, Philippopolis (Shahba)⁵⁰⁵ ve Patras⁵⁰⁶ odeionları bu planın diğer coğrafyalarda yapılan benzerlerini örneklemektedirler.

6.3. Cavea

6.3.1. Alt Yapı ve Genel Plan

Kibyra Odeionu'nda cavea, yarım daireyi aşkın planıyla sahne duvarına kadar uzanmaktadır (**Lev. CXXXIII, 3–4**). İma cavea oturma sıralarının tamamı, tepenin doğal ana kaya yamacına oturtulmuştur. Summa caveanın ise sadece merkezi kısmındaki sıralar, ana kaya üzerine yaslanmıştır⁵⁰⁷. Bu caveanın, kuzey ve güney kanatları diazoma çıkış koridorlarının (vomitoryum) ve parodosların rampalı kemerleri üzerine yerleştirilmiştir⁵⁰⁸. Summa cavea, ima caveadan daha uzun ve daha geniştir. Summa caveanın, kuzey ve güney kanatları, parodosların ve diazoma çıkış koridorlarının rampalı kemerleri üzerinden skene frons duvarına kadar uzatılmıştır. Böylelikle summa caveaya, iki kerkis daha eklenebilmiştir. İma cavea oturma sıraları, iki tarafta da karşılıklı olarak diazomadan başlayarak pulpituma inen, eğimli analemma duvarlarına yaslanmıştır (**Lev. LIX, 1–2**).

Cavea alt yapısı bakımından odeion ya da bouleterion yapılarında farklı uygulamalar kullanılmıştır. Ancak yaygın olarak şu üç temel cavea alt yapısı ile karşılaşmaktadır. 1: caveası tamamen yamaca yaslananlar. 2: alt caveası yamaca, üst caveası ise radyal düzenlenmiş kemerler üzerine yerleştirilenler. 3: tamamen serbest bir alt yapı üzerine yerleştirilenler⁵⁰⁹. Kibyra Odeionu'nu, cavea alt yapısı bakımından bu üç temel grubun hiçbirine dâhil etmek mümkün değildir. Çünkü Kibyra Odeionu'nda ima cavea tamamen yamaca yaslanmışken summa caveanın sadece merkezi kısmı yamaca yaslanmıştır. Bu caveanın kuzey ve güney kanatları, parodos ve diazoma çıkış koridorlarının kemerleri üzerine yerleştirilmiştir. Dolayısıyla caveanın alt yapısının inşasında farklı uygulamaların bir arada kullanıldığını söylemekle birlikte caveanın büyük bölümünün yamaca yaslandığını vurgulamak gerekmektedir. Kibyra Odeionu'nun cavea altyapısının en yakın benzeri, Ephesos Bouleterion/Odeion yapısıdır. Ephesos yapısında ima cavea tamamen yamaca yaslanmışken summa caveanın sadece merkezi kısmı yamaca yaslanmış bu caveanın kanatları vomitoryum

⁵⁰³ Ginouves, 1972: Pl. 2.

⁵⁰⁴ Isler-II, 2017: 575.

⁵⁰⁵ Balty, 1991: fig. 215.

⁵⁰⁶ Meinel, 1980: abb. 107-108.

⁵⁰⁷ Bk.: Yapı Tanımı Bölümü cavea başlığı.

⁵⁰⁸ H. P. Isler, üst caveanın serbest bir alt yapı üzerinde yükseldiğini akatarmıştır. Ancak bu sav doğru değildir. summa caveanın merkezi bölümü, tamamen ana kaya üzerine yaslanmıştır. Sadece kanatlar, parodos ve koridorların kemerleri üzerindedir. Bk.: Isler, 2017: 718.

⁵⁰⁹ Bu maddeler H. P. Isler'in genel değerlendirmesinden derlenmiştir. Bk.: Isler-I, 2017: 718.

ve parodos kemerleri üzerine konularak cephe duvarına kadar uzatılmıştır⁵¹⁰. Dolayısıyla her iki yapının da caveası alt yapıları bakımından şaşırtıcı derecede benzerdirler.

Cavea alt yapısı bakımından Kibyra Odeionu ile benzerlik gösteren bir diğer yapı Atina Herodes Attikus Odeionu'dur. Bu yapıda hem ima hem de summa cavea oturma sıralarının büyük bölümü, Akropolis Tepesi'nin yamacına yerleştirilmiştir. Caveada bir istisna olarak her iki kanattaki son iki kerkis, parodos kemerleri üzerine konulmuştur⁵¹¹. Dolayısıyla Herodes Attikus Odeionu, caveasının büyük kısmının tepenin doğal yamacına yaslanması bakımından Kibyra Odeionu ile benzerdir.

Alt yapısı bakımından olmasa da cavea genel planı bakımından Kibyra Odeionu'nun bir diğer yakın benzeri Aphrodisias Bouleuterion/Odeionu'dur. Bu yapıda hem ima hem de summa cavea radyal düzenlenmiş yapay bir alt yapı üzerine oturtulmuştur. Bu yapı, sadece summa cavea oturma sıralarının parodos kemerleri üzerinden cephe duvarına kadar uzatılması yönünden Kibyra Odeionu'nun cavea genel planı ile benzeşmektedir⁵¹².

6.3.2. Cavea İç Düzenlemeleri ve Trafığı

Kibyra Odeionu'nda cavea tek diazoma ile iki parçaya bölünmüştür (**Lev. CXXXIII, 3-4**). Bu düzenleme –tiyatrolarda olduğu gibi– odeion yapılarında da en sık görülen cavea bölümlenmesidir⁵¹³. Örneğin Ephesos⁵¹⁴ (**Lev. CXXXVI, 1**), Aphrodisias⁵¹⁵ (**Lev. CXXXVI, 2**), Herodes Attikus⁵¹⁶ ve Argos⁵¹⁷ odeionlarında cavea, bu şekilde tasarlanmıştır.

Kibyra Odeionu'nda beş radyal merdiven sırası, ima caveayı dört; summa caveayı ise altı kerkidese bölmüştür (**Lev. LVIII, 2; LIX, 1**). Kibyra Odeionu'nun kerkis düzenlemesi ile doğrudan benzer olan bir yapı söz konusu değildir. Ancak Kibyra'daki gibi beş radyal merdiven sırası ile cavea bölümlenmesi, odeion yapılarında sıkça görülen bir düzenlemedir⁵¹⁸. Bu düzenlemede cavea, –Kibyra'nın ima caveasında olduğu gibi– 4 parçaya bölünmektedir. Örneğin Arykanda⁵¹⁹, Teos⁵²⁰, Korinth⁵²¹ ve Philadelphia⁵²² (Amman) odeionlarında cavea, böyle bölümlenmiştir⁵²³.

⁵¹⁰ Bier, 2011: 32-33, Plate 30, 3.

⁵¹¹ Meinel, 1980: 81; Gogos, 2015: 47, abb. 72, 74.

⁵¹² Meinel, 1980: 321-322; Bier, 2008: 146 vd.; Quatember, 2019: fig. 19.

⁵¹³ Isler-I, 2017: 722.

⁵¹⁴ Bier, 2011: 33 vd., Plate 5.

⁵¹⁵ Bier, 2008: 146; Quatember, 2019: fig. 9.

⁵¹⁶ Gogos, 2015: 47 vd., abb. 74.

⁵¹⁷ Ginouves, 1972: Pl. 2.

⁵¹⁸ Isler-I, 2017: 723.

⁵¹⁹ Isler-I, 2017: dpn. 7646.

⁵²⁰ A.g.e.

⁵²¹ Broneer, 1932: Plate II.

⁵²² Meinel, 1980: abb. 111.

⁵²³ Bu örnekleme, H. P. Isler'den alıntılanmıştır. Bk.: Isler-I, 2017: dpn. 7646.

Kibyra Odeionu'nda oturma sıralarının tamamı yerel kireç taşından yapılmıştır. Sıraların tasarımında izlenen iki önemli özellik önemlidir: bunlardan ilki cephelerinin bir profille hareketlendirilmesi; ikincisi ise üzerlerinde ayak koyma çıkıntısının olmamasıdır (**Lev. LVII, 1–2**). Ayak koyma çıkıntısı yerine bu alan, sıraların üzerine kesik, kesik şekilde çizilen çizgilerle vurgulanmıştır (**Lev. LXII, 1–2**). Bu çizgiler, şimdilik Kibyra Odeionu'na özgü bir düzenleme olarak görülmektedir. Çünkü başka bir odeion yapısında belgelenmemişler. Oturma sıralarının cephelerinin profillerle hareketlendirilmesi genellikle İmparatorluğun Doğu tarafındaki tiyatrolarda yaygın olarak görülen bir uygulamadır⁵²⁴.

Kibyra Odeionu'nda proedria dizisi, ima caveanın üstten ilk sırasında yer almaktadır (**Lev. LXVIII, 2**). Bu uygulama bazı tiyatro yapılarında olduğu gibi odeion yapılarında da görülmektedir⁵²⁵. Bunun yanında ayak koyma çıkıntısı da teatral yapılarda oldukça yaygındır. Örneğin Kibyra'da hem Tiyatro hem de Stadion yapılarında söz konusu çıkıntı bulunmaktadır.

Kibyra Odeionu'nda ima caveada 14; summa caveada da 17 olmak üzere toplam 31 oturma sırası bulunmaktadır (**Lev. CXXXIII, 3–4**). Yapı, genel ölçüleri yanında oturma sırası sayısı bakımından da Anadolu'nun en önde gelen yapısıdır. Bu konuda Anadolu'nun diğer iki büyük ölçekli yapısı Aphrodisias ve Ephesos'da bulunmaktadır. Aphrodisias'da imada 12, summada 12 olmak üzere toplam 24 sıra vardır⁵²⁶. Ephesos'da ise imada 13, summa caveada 10 oturma sırası önerilmektedir⁵²⁷. Bu yapılar dışında orta ölçekli odeion ve bouleuterion yapılarında farklı miktarda oturma sırası sayısı ile karşılaşılmaktadır. Örneğin Patara Bouleuterionu'nun tek parçalı caveasında toplam 21 oturma basamağı vardır⁵²⁸. Aynı şekilde tek parça halinde caveaları bulunan Iasos'da 14⁵²⁹, Parion'da⁵³⁰ ise 19 oturma basamağı söz konusudur. Herodes Attikus Odeionu gibi bu yapı tipinin en büyük ölçekli örneklerinden birinde ise imada 19 summada ise 16 olmak üzere toplam 35 oturma sırası önerilmektedir⁵³¹.

Ima caveaya yapı dışından erişim, sahne duvarının merkezindeki 5 kapı ve bu duvarın kanatlarındaki parodos bağlantılı 2 kapıyla sağlanmaktadır. Summa caveaya ulaşım ise her iki kanattaki parodoslar aracılığıyla olmaktadır. Bu parodoslar, L formlu ve üzeri kemerli

⁵²⁴ Isler-I, 2017: 726.

⁵²⁵ Örneğin Aphrodisias Odeionu'nda bu uygulama görülmektedir. Bk.: Bier, 2008: fig. 5.

⁵²⁶ Bier, 2008: 146.

⁵²⁷ Meinel, 1980: 118.

⁵²⁸ Korkut ve Grosche, 2007: 40.

⁵²⁹ Isler-II, 2017: 357.

⁵³⁰ Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 195.

⁵³¹ Bu yapının summa caveası iyi durumda günümüze ulaşmadığı için oturma sırası sayısı tartışılmaktadır. R. Meinel, summa cavea için 13-16 arasında bir rakam düşünmektedir. Meinel, 1980: 82; Bu konuyu değerlendiren S. Gogos, I. Travlos'un 19 sıra önerdiğini belirterek bu görüşe yakın durmaktadır. Gogos, 2015: 49; Oturma sıraları tamamen korunan Kibyra Odeionu'nun da bir kez daha örneklediği üzere summa caveadaki oturma sıralarının sayısı en az ima cavea kadar olmalıdır. Dolayısıyla S. Gogos'un aktardığı I. Travlos'un görüşü, yapının oturma sırası miktarı için daha makul görünmektedir.

basamaklı koridorlar (vomitoryum) ile diazomaya bağlanmaktadır (**Lev. CV, 3–4; CVII, 1; Lev. CVIII, 1–2;**). Koridorlardan diazomaya giriş, her iki kanatta da karşılıklı duran birer dikdörtgen geçenek vasıtasıyla sağlanmaktadır. Diazomanın her iki kanadında karşılıklı duran bu geçenekler, Hellenistik Dönem tiyatrolarının cavea kanatlarındaki karşılıklı duran kemerli koridorlarını anımsatmaktadır⁵³². Örneğin ilk evresi, Hellenistik Döneme tarihlenen⁵³³ Kibyra Tiyatrosunda da bu kemerli geçenekler bulunmaktadır. Odeion yapılarında ise çeşitli farklı çözümlerin yanında Kibyra, Ephesos⁵³⁴ ve Aphrodisias⁵³⁵ odeionlarındaki gibi diazomaya açılan ve caveanın her iki kanadında karşılıklı duran geçenekler söz konusudur⁵³⁶.

6.3.3. Cavea Üstü Mimari Düzenlemeleri

Kibyra Odeionu'nun summa caveasının üst bitiminde üç adet mimari düzenleme bulunmaktadır⁵³⁷ (**Merkez: Lev. LXXIX, 1–2; LXXXI, 1; Kuzey: Lev. LXXXIII, 2–3; Güney: LXXXIV, 4; LXXXV, 1**). Bu düzenlemelerin yapı içindeki işlevleri, kesin olarak belirlenemediğinden mimari düzenleme olarak adlandırılmışlardır. Oldukça küçük ebatlı tasarlanan bu düzenlemelerin ilki, caveanın merkez aksındaki merdiven sırasının üst bitiminde konumlanmaktadır. İkinci mimari düzenleme, kuzey parodosun; üçüncü ve sonuncusu ise güney parodosun üzerinde konumlanmaktadır. Aynı zamanda kanatlarda konumlanan düzenlemeler, bu yönlerdeki son merdiven sıralarını merkez olarak yerleştirilmiştirler. Bu küçük boyutlu yapıların merkezde ve kuzeydeki sadece birkaç bloğu in-situ durumdadır. Güneydekine ilişkin ise bu yöndeki parodosun yıkıntıları arasında iki blok bulunmuştur. İn-situ durumdaki bloklardan elde edilen verilerden yapılan rekonstrüksiyon önerilerine göre bu düzenlemeler, plan olarak her iki kenarında ante çıkıntıları ile sonlanan birer naos biçiminde planlanmışlardır (**Lev. CXXXIII, 1**). Zeminleri düzgünce traşlanmış kireç taşı bloklarla döşenmiştir. İçlerinde ve yakın çevrelerinde herhangi bir özel koltuk düzenlemesi veya işlevlerine yönelik ipucu sunan başka bir kanıt ele geçmemiştir. Ayrıca Kibyra Odeionu'nda bulunan mimari düzenlemelerin bir benzeri, bu güne dek hiçbir çatılı teatral yapıda belgelenmemiştir. Söz konusu olumsuzluklar, mimari düzenlemelerin odeion yapısının iç düzenlemesinde ne gibi bir işlevi olduğuna dair sorunun cevabına yönelik engel teşkil etmektedir. Bu düzenlemelerin teatral bir yapıdaki işlevlerinin çözümü için akla ilk gelen özellik, birer özel loca olmaları yönündedir. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere, içlerinde özel

⁵³² Isler-I, 2017: 119.

⁵³³ Isler-II, 2017: 392.

⁵³⁴ Bier, 2011: Plate 13,2.

⁵³⁵ Hallet ve Quatember, 2018: fig. 2.

⁵³⁶ Daha fazla benzer örnek için bk.: Isler-I, 2017: 723.

⁵³⁷ Mimari düzenlemelerin ayrıntılı bir tanımı için bk.: Yapı Tanımı bölümü.

bir oturma alanı olduğunu gösteren hiçbir iz yoktur. Mimari düzenlemelerin işlevleri için ikinci olasılık, bunların kültürel bir amaç için düzenlendikleri yönündedir. Nitekim odeion ve tiyatro gibi yapıların kültürel önemi bilinmektedir⁵³⁸. Ayrıca özellikle Roma İmparatorluk Dönemi Tiyatrolarında cavea tapınağı sık görülen bir düzenlemedir⁵³⁹. Batı Roma Tiyatrolarında yaygın olmakla birlikte Anadolu topraklarında Stratonikeia⁵⁴⁰, Tlos⁵⁴¹ ve Patara⁵⁴² tiyatrolarında summa caveanın üstünde konumlanan tapınaklar vardır⁵⁴³. Bu tiyatro tapınakları, Kibyra gibi doğrudan yapının merkez aksında konumlanmaktadır. Ancak Kibyra'da hem üç adet mimari düzenleme vardır hem de bunlar doğrudan cavea içine yerleştirilmişlerdir. Ayrıca Kibyra örnekleri, yukarıdaki Tiyatro Tapınaklarına göre son derece küçük boyutludurlar. Bu özellikleri, söz konusu mimari düzenlemeleri, doğrudan bu tiyatro tapınakları ile kıyaslamayı sorunlu hale getirmektedir. Bu noktada belkide Tiyatro Tapınakları ile Kibyra Odeionu'ndaki mimari düzenlemelerin tek ortak yanları, direkt olarak buldukları yapının merkezi bir noktasına inşa edilmiş olmalarıdır. Kibyra'da da merkezdeki Mimari Düzenleme doğrudan yapının merkez aksında konumlanmaktadır.

Nicopolis (Smirtula) Odeionu, –kesin olmasa da– bir odeion yapısında belgelenen tek cavea tapınağına sahiptir. Bu yapının merkez aksında summa caveanın gerisinde bir cavea tapınağı olduğu önerilmektedir⁵⁴⁴. Nicopolis Odeionu'nda cavea tapınağı olduğu önerilen yapı, tek bir örnekle temsil edilmektedir; dolayısıyla caveanın diğer bölümlerinde benzer bir düzenleme yoktur. Ancak Nicopolis örneği de doğrudan caveanın merkez aksındaki konumu ve dikdörtgen planı⁵⁴⁵ ile her halükarda Kibyra Odeionu'ndaki mimari düzenlemelerle benzer özellikler sergilemektedir.

Bu konuda en önemli yapı örneği Leptis Magna Tiyatrosu'nun cavea üstü tapınağıdır (**Lev. CXXXVII, 1**). Bu tiyatrodaki tapınak, doğrudan tapınak yapısından ele geçen yazıtlar sayesinde güvenle Augustus'a adanmış bir tapınak olarak tanımlanabilmiştir⁵⁴⁶. Leptis Magna

⁵³⁸ Tiyatro tapınakları için genel olarak bk.: Hanson, 1959; Nielsen, 2004; Odeion yapılarında heykel programı bağlamında bu konu için bk.: Meinel, 1980: 357-358; Epidauros Odeionu'nda Asklepios kültü için bk.: Meinel, 1980: 229.

⁵³⁹ H. P. Isler'e göre Tiyatro Tapınağı mimarisi, tamamıyla Roma Tipi Tiyatrolar ile başlayan bir yeniliktir. Bk.: Isler-I, 2017: 371.

⁵⁴⁰ Hakan-Mert, 2002: abb. 8.

⁵⁴¹ Korkut ve Özdemir, 2019: 803-804, fig. 18, 21.

⁵⁴² Piesker ve Ganzert, 2012: 195 vd.

⁵⁴³ Tiyatro Tapınakları ile ilgili olarak özellikle bk.: Teraman, 2007: 162-212; Özdelek, 2011: 158; Teraman, 2014: 149 vd.

⁵⁴⁴ Aslında Nicopolis Odeionu'ndaki yapının bir cavea tapınağı olup olmadığı tartışmalıdır. H. P. Isler, yapı hakkındaki eski literatüre dayanarak bunu bir cavea tapınağı olduğunu belirtmiştir. bk.: Isler-II, 2017: 528-529; Ancak Nicopolis Odeionu hakkındaki son bir yayında caveanın merkez aksının arkasında konumlanan bu yapı, Odeiona arkadan girişleri sağlayan bir geçit şeklinde yorumlanmıştır. bk.: Zachos vd., 2015: 45.

⁵⁴⁵ Zachos vd., 2015: 45, fig. 32-33.

⁵⁴⁶ Bomgardner, 2016: 70.

Tiyatro Tapınağı, üç yönüyle Kibyra örneğine ışık tutacak şekilde oldukça benzer nitelikler sergilemektedir: 1: Kibyra örneği için önerilen ante çıkıntılı naos biçiminde bir planı vardır. 2: Kibyra gibi doğrudan cavea içine yerleştirilmiştir. 3: caveanın merkez aksındaki oturma sırası merkez alınarak konumlandırılmıştır⁵⁴⁷. Söz konusu üç özellik Kibyra Odeionu'ndaki mimari düzenlemelerin birer naos olarak tasarlanmış olabileceğine dair güçlü kanıtlar sunmaktadır. Ancak yukarıda aktarılan örneklerle de vurgulandığı üzere, Kibyra Odeionu'nda belgelenen mimari düzenlemelerin diğer odeion yapılarında bir benzeri yoktur. Mimari formları ve yapı içindeki konumlarına göre, fonksiyonlarına yönelik en güçlü olasılık, bunların odeion yapısındaki kült törenleri ile ilişkili olarak tasarlanmış birer naos olmaları yönündedir. 3'lü olarak tasarlanmaları da –belkide bazı tiyatrolarda belgelendiği üzere⁵⁴⁸– imparator kültüne yönelik olarak üç farklı imparatora veya tanrılara adandıkları için olabilir⁵⁴⁹.

6.4. Orkestra

Orkestra, ima caveayı takip ederek uzanmakta ve ön tarafta pulpitum çizgisi ile sonlanmaktadır. Takip ettiği ima cavea gibi, yarım daireyi aşkın bir plana sahiptir. Çapı 5,65 m, uzunluğu 9,57 m, pulpitum zemininden itibaren derinliği 1,13 m'dir (**Lev. LXXXVI, 2**). Yarım daire veya bunu aşan orkestra planı, Roma Dönemi'nde açık tiyatrolarda olduğu gibi odeion ve bouleuterion yapılarında da oldukça yaygındır⁵⁵⁰. Kibyra Odeionu'nun orkestrası ile Ephesos Agora Odeionu'nun orkestrası ölçüleri bakımından şaşırtıcı derecede benzerdir. Ephesos'da (**Lev. CXXXVI, 1**) yarım daire formundaki orkestranın uzunluğu 9,20 m, çapı ise 6 m dir⁵⁵¹.

Kibyra Odeionu'nda ima cavea sıraları orkestra zeminine kadar inmektedir. Son oturma sırası ile orkestra zemini arasında sadece alçak bir ayaklık bulunmaktadır. Söz konusu

⁵⁴⁷ Bomgardner, 2016: 70, fig. 6.

⁵⁴⁸ Tiyatrolardaki kült törenlerinin içeriği ile ilgili olarak Korkut ve Özdemir'in E. B. Gebhard'dan aktardıkları bir yazıt fragmanı teatral yapılarda üç farklı imparator ya da tanrıya tapınımın varlığını göstermesi açısından önemlidir: “*Asklepios ve Hygeia'nın tapınaklarından başlayıp Kaisareion'a ulaşan bir yürüyüş sırasında öncelikle imparatora ait tapınakta ve tören alayının ulaştığı agorada yöneticilerin ve tanrıların esenliği için birer boğa kurban edilir ve beyaz elbiseler içindeki tören alayı sanatçıların girişinden önce tiyatroya ulaşır. Tiyatroya vardıklarında öncelikle Divus Augustus, Tiberius ve Livia'yı tasvir eden boya ile yapılmış üç eikon ve üzerinde bir tütsülüğün bulunduğu masa tiyatronun ortasına kurulur ve magistratlar yöneticilerin güvenliği için adaklarda bulunurlar.*” Bk.: Korkut ve Özdemir, 2019: 803.

⁵⁴⁹ Tez Danışmanım Sayın Prof. Dr. B. Varkıvaç, bu yapıların birer naos olarak tasarlandıklarına yönelik önerimi makul bulmamakta dolayısıyla desteklememektedir. Değerli Hocam, bunların başka bir işlevi olması gerektiğini “*hali hazırda üzeri çatılı bir yapının içinde naos düzenlemesi sorunlu bir çıkarım gibi duruyor*” sözleriyle dile getirmiştir. Kendisine önerileri için birkez daha teşekkür ediyorum. Ancak yukarıda bilimsel verilerle açıklamaya çalıştığım gibi, Kibyra Odeionu'ndaki mimari düzenlemelerin en yakın benzerleri Tiyatro Tapınakları'nda görülmektedir. Kibyra Odeionu'ndakilerin üçüz olması, bu konuda tek sorun gibi durmaktadır. Eğer sadece merkez aksda böyle bir yapı bulunmuş olsaydık belkide sorunsuzca şimdi bunu literatürde ilk defa bir Odeion Tapınağı olarak tanımlıyorduk.

⁵⁵⁰ Isler-I, 2017: 726.

⁵⁵¹ Meinel, 1980: 119.

düzenleme, odeion yapılarında sık görülmektedir. Bu konuyu Iasos Bouleuterionu⁵⁵², Parion Odeionu⁵⁵³, Nysa Bouleuterionu⁵⁵⁴, Herodes Attikus Odeionu⁵⁵⁵, Nicopolis Odeionu⁵⁵⁶, Argos Odeionu⁵⁵⁷ ve Epidauros Odeionu⁵⁵⁸ ile örneklemek mümkündür. Bu yapılarda da oturma sıraları orkestra zeminine kadar inmektedir. Bazı, odeion ya da bouleuterion yapılarında son oturma sırası ile orkestra zemininin arası, yüksek bir parapet ile sınırlanmıştır. Örneğin Anadolu'da Patara⁵⁵⁹, Ephesos⁵⁶⁰, Aphrodisias⁵⁶¹; Anadolu dışında da Philadelphia (Amman)⁵⁶² ve Ptolemais'deki⁵⁶³ odeion yapılarında –yüksekliği değişmekle birlikte– orkestra ile son oturma sırası arasında sınırlayıcı yükseltiler bulunmaktadır. Ayrıca bu konu ile ilgili Kıbrıs Odeionu'nun orkestrası ile ilgili değinilmesi gereken bir diğer önemli nitelik de örneğin Ephesos ve Aphrodisias odeionlarından farklı olarak pulpitudan orkestraya inen merdivenlere yer verilmemiş olmasıdır. Bunun yerine doğrudan caveanın kanatlarındaki son merdiven sıraları, pulpitudan orkestraya erişim için en yakın ulaşımı sunmaktadırlar.

Orkestra zemininde opus sectile yöntemiyle yapılan bir Medusa resmi bulunmaktadır (**Lev. LXXXVI, 2**). Bu etkileyici dekorasyonda orkestranın tam merkezinde ve bir çember içinde Medusa başı yer almaktadır. Başın etrafında ise ışınal olarak her yöne dağılan pullar betimlenmiştir⁵⁶⁴. Odeion yapılarında özellikle de Roma İmparatorluk Dönemi'nden itibaren orkestra zeminlerinin mermer kaplanması oldukça yaygın karşılaşılan bir uygulamadır⁵⁶⁵. İtalya dışında orkestranın mermer kaplandığı en erken odeion yapısı, MS 1. yüzyıl başlarına tarihlenen Atina Agora Odeionu'dur⁵⁶⁶. Anadolu'da ise yine MS 1. yüzyıl başlarına tarihlenen Smyrna Bouleuterionu da bu konuda bilinen en erken örneklerden biridir⁵⁶⁷. Örneğin Anadolu'da Ephesos Artemis Kutsal Alanındaki Odeion'da⁵⁶⁸ (MS 1. yüzyılın ikinci yarısı), Nysa'daki Gerontikon'da⁵⁶⁹ (ikinci yapı evresi MS 2. yüzyılın ortaları), , Parion Odeionu⁵⁷⁰ (MS 2.

⁵⁵² Parapetti, 1985: fig. 20.

⁵⁵³ Başaran ve Kasapoğlu, 2014: res. 2.

⁵⁵⁴ Kadioğlu, 2011: abb. 10.

⁵⁵⁵ Schillbach, 1858.

⁵⁵⁶ Zachos vd., 2015: 30-31.

⁵⁵⁷ Ginouves, 1972: fig. 58.

⁵⁵⁸ Aslanidis, 2013: fig. 7.

⁵⁵⁹ Korkut ve Grosche, 2007: abb. 76.

⁵⁶⁰ Bier, 2011: Plate 12.

⁵⁶¹ Bier, 2008: fig. 5.

⁵⁶² Isler-III, 2017: Taf. 122, abb. 366.

⁵⁶³ Kraeling, 1962: Plate XII, a.

⁵⁶⁴ Orkestranın ayrıntılı tanımı için bk.: yapı tanımı bölümü.

⁵⁶⁵ Isler-I, 2017: 729.

⁵⁶⁶ Thomson, 1950: 87; Aynı bilgi L. Zabrana tarafından da aktarılmıştır. Bk.: Zabrana, 2018: 211.

⁵⁶⁷ Göncü, 2019: res. 17-18.

⁵⁶⁸ Zabrana, 2018: Taf. 21.

⁵⁶⁹ Kadioğlu, 2011: abb. 6.

⁵⁷⁰ Başaran ve Kasapoğlu, 2014: res. 14.

yüzyılın ortaları), ve Aphrodisias Odeionu'nda⁵⁷¹ (MS 3. yüzyılın başları) orkestra zeminleri geometrik desenli olarak opus sectile yöntemiyle döşenmiştir. Ayrıca Patara⁵⁷² ve Ephesos'da⁵⁷³ ise düz mermer plakalar kullanılırken Antiocheia Cragum'da⁵⁷⁴ ise orkestra taş döşelidir. Farklı olarak Anemurium⁵⁷⁵ ve Nicopolis⁵⁷⁶ yapılarında orkestra zemini mozaik döşenmiştir. Yukarıda aktarılan örneklerde de görüldüğü üzere kapalı teatral yapıların orkestra döşemlerinde yaygın olarak geometrik desenli opus sectile dekorasyonları bulunmaktadır. Şu anki bilgilerimize göre, Kibyra Odeionu'nun orkestrasındaki opus sectile Medusa betimlemesi, bu konuda bilinen ilk figüratif anlatımı, temsil etmektedir.

6.5. Pulpitum

Kibyra Odeionu'nun pulpitumu, 9,60 m uzunluğunda ve 4,90 m enindedir. Orkestra zemin seviyesinden itibaren yüksekliği sadece 1,13 m'dir. Zemin, düzgünce tıraşlanmış kireç taşı, masif bloklarla döşenmiştir (**Lev. LXXXVI, 4; LXXXVII, 1**).

Pulpitum, Batı Roma Tipi olarak adlandırılan tiyatroların en karakteristik mimari özelliklerinden biri olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda pulpitum, odeion mimarisinin alçak ve görece dar sahnesinin de ayrılmaz bir parçasıdır⁵⁷⁷. Hali hazırda bilinen en eski pulpitumun da Pompei Theatrum Tectumu'nda⁵⁷⁸ belgelenmesi de bu konuda şaşırtıcı değildir.

Kibyra Odeionu'nun pulpitumu, 1, 13 m yüksekliğindedir. Bu bakımdan en yakın benzeri MS 3. yüzyıl başlarında inşa edilen Aphrodisias Bouleuterionu'nun 1,15 m yüksekliğindeki pulpitumudur⁵⁷⁹. Aslında genel olarak bakıldığında odeion/bouleuterion yapılarında pulpitum yüksekliğinin oldukça düşük ebatlarda olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin plan olarak Kibyra Odeionu'nun pulpitumu ile oldukça benzer olan Ephesos Agora Odeionu'nun pulpitumu, sadece 0,90 m yüksekliğindedir⁵⁸⁰.

Kibyra'da pulpitum düz cephelidir. Cephede niş veya benzeri herhangi bir hareketlilik söz konusu değildir. Kibyra Odeionu'nun pulpitum cephesinin en önemli özelliği cephesindeki opus sectile yöntemiyle yapılan kaplamadır. Cephede her iki kenarında sütunlar olan kapı betimlemeleri ile bunların arasında da bir duvar derzini anımsatan üst üste dizilmiş mermer çubuklar bulunmaktadır.

⁵⁷¹ Bier, 2008: fig. 6.

⁵⁷² Korkut ve Grosche, 2007: abb. 73, 75.

⁵⁷³ Bier, 2011: Plate 12, 1-2.

⁵⁷⁴ Hoff vd, 2018: fig. 9.

⁵⁷⁵ Tekocak vd., 2019: fig. 24.

⁵⁷⁶ Zachos vd., 2015: fig. 48.

⁵⁷⁷ Isler-I, 2017: 734.

⁵⁷⁸ Isler-I, 2017: 442.

⁵⁷⁹ Meinel, 1980: 322.

⁵⁸⁰ Bier, 2011: 37.

Odeion/bouleuterion yapılarının pulpitumları, cephe görünüşlerine göre düz ve nişli olmak üzere iki grupta değerlendirilmektedirler. Özellikle Anadolu odeion ya da bouleuterionlarının tamamında pulpitum, düz cepheli tasarlanmıştır⁵⁸¹. Buna uygun olarak Kibyra'da da pulpitum, düz cephelidir. Cephede niş vb. herhangi bir mimari hareketlilik söz konusu değildir. Kibyra Odeionu'nun düz bir çizgide uzanan pulpitumunun cephesi, opus sectile yöntemiyle kaplanmıştır. Genel olarak odeion yapılarında pulpitumunun cephesinin mermer kaplanması yaygın olmasa da bilinen bir uygulamadır. Ancak ilk defa Kibyra Odeionu'nun pulpitumunun cephesinde opus sectile yöntemiyle yapılan bir dekor sahnelenmiştir. Sahnede her iki kenarında da birer sütunun bulunduğu kapılar betimlenmiştir. Bu bakımdan aslında özellikle Anadolu Tiyatroları'nda yaygın olan sütunlu bir proskene cephesi burada yansıtılmıştır. Çünkü bu güne dek yapılan araştırmalarda cephesinde sütunların bulunduğu hiçbir pulpitum belgelenmemiştir⁵⁸². Örneğin Kibyra Odeionu'nun pulpitum cephesindeki kapı ve sütunlar, Hierapolis Tiyatrosu'nun⁵⁸³ proskene cephesiyle oldukça benzerdir. Bu örnekler arttırılabilir çünkü tiyatrolarda proskene cepheleri –skene frons gibi– gösterişli bir şekilde dekore edilirdi⁵⁸⁴. Böylelikle de Kibyra Odeionu'nda oturma sıralarından bakıldığında pulpitumun cephesindeki mermer kaplama sütunlar ve gerisindeki skene frons ile tam bir tiyatro cephesi yaratılmıştır.

6.6. Sahne Duvarı ve Skene Frons

Kibyra Odeionu'nun sahne duvarı, 10,26 m yüksekliğine dek ayaktadır. Duvar bu yönüyle, antik çağın en iyi korunan sahne duvarlarından biridir. Bu iyi korunmuş duvarın önünde yükselen skene fronsa ilişkin ise sadece beş postament ve üst kotda ilk katın arşitravlarının oturtulduğu nişler korunmuştur. Skene duvarı beş kapıyla bölünmüştür (**Lev. XCII, 3–4**). Bu kapıların tamamı arkadaki sahne koridoru ile bağlantılıdır. Skene fronsa ilişkin ele geçen mimari parçalar, orijinal durumunda iki katlı tabernakel bir cepheye sahip olduğunu kanıtlamıştır⁵⁸⁵ (**Lev. CXXV, 1–4**).

Tabernakel fasad terimi ile genel olarak, thearal yapılarda ya da diğer yapılarda ortalarında bazen aedikula benzeri nişlerin bulunduğu çok katlı sütunlu bir cephe mimarisi tanımlamaktadır⁵⁸⁶. Bu konuda Anadolu'da bilinen en erken örnekler, Aphrodisias ve Stratonikeia tiyatrolarındaki tabernakel cephelerdir. Aphrodisias Tiyatrosu'ndaki tabernakel

⁵⁸¹ Isler-I, 2017: 734-735.

⁵⁸² Isler-I, 2017: 27.

⁵⁸³ D'Andria, 2003: res. 135, 137.

⁵⁸⁴ Özellikle Anadolu Tiyatroları'nda proskene mimarisi için bk.: Ferrero, 1990; Isler-I, 2017: 596 vd.

⁵⁸⁵ Konunun geniş değerlendirmesi için bk.: rekonstrüksiyon önerileri bölümü.

⁵⁸⁶ Quatember, 2009: 455.

fasadı, yapı yazıtlarına göre MÖ 28 yılına tarihlenmiştir⁵⁸⁷. Ayrıca Karya'daki Stratonikeia Tiyatrosu'nun tabernakel fasadı da Augustus Dönemi'ne tarihlenmiştir⁵⁸⁸. Her iki kentteki tabernakel cepheleri, bu konuda Anadolu'daki en erken örnekler olarak kabul edilmektedirler. Genel olarak Anadolu'da tabernakel mimarinin başlangıç dönemi olarak da Erken İmparatorluk Dönemi önerilmektedir⁵⁸⁹. Yukarıda anılan yapıların sonrasında Nero Dönemine tarihlenen Milet Tiyatrosu'nun⁵⁹⁰ skene fronsu başta olmak üzere bu mimari form, MS 1. yüzyıl içerisinde bir dizi yapıda, görülmektedir⁵⁹¹. Ancak tabernakel cephelerle ilgili asıl patlama MS 2. yüzyılda gerçekleşmiştir⁵⁹². MS 2. yüzyıl başlarına tarihlenen Ephesos Trajan Çeşmesi⁵⁹³ ve Milet Agora Kapısı⁵⁹⁴ bu yüzyıl için bilinen en erken tabernakel mimarisi örnekleridir. Ardından MS 2. yüzyıl boyunca teatral yapılar başta olmak üzere birçok yapıda oldukça yaygın bir şekilde kullanılmışlardır⁵⁹⁵.

Kıbyra Odeionu'nun iki katlı tabernakel cephe skene fronsu, düz bir çizgide uzanmaktadır (**Lev. CXXV, 1-4**). Aedikula veya nişler söz konusu değildir. Tiyatro yapılarındaki tabernakel skene frons düzenlemeleri, Roma İmparatorluk Tipi ve Küçük Asya Tipi olmak üzere iki grupta kategorize edilmektedirler. Roma imparatorluk Tipi'nin karakteristik özelliği cephenin üç büyük niş ile vurgulanmasıdır. Küçük Asya Tipi'nin ise en önemli özelliği düz bir çizgide tabernakel düzenlemeleri şeklinde yükselen bir dekora sahip olmasıdır⁵⁹⁶. Ayrıca söz konusu tipin bir diğer ayırt edici niteliği de sahne duvarındaki beş kapıdır⁵⁹⁷.

Yukarıdaki kısa değerlendirmeden de anlaşılacağı üzere, Kıbyra Odeionu'nun skene fronsundaki tabernakel düzenlemeleri ve sahne duvarının beş kapıyla bölünmesi Küçük Asya Tipi olarak tanımlanan skene frons düzenlemesinin bütün karakteristik niteliklerini yansıtmaktadır. Özellikle de beş kapılı sahne düzenlemesi Anadolu'da tiyatrolarda oldukça yaygındır. Odeion ya da bouleuteion yapı grubunda ise beş kapılı sahne uygulaması Kıbyra

⁵⁸⁷ Berns, 2002: 160; Quatember, 2009: 456.

⁵⁸⁸ Hakan-Mert, 2002: 195-196; Quatember, 2009: 456.

⁵⁸⁹ Berns, 2002: 161.

⁵⁹⁰ Berns, 2002: 165, abb. 5.

⁵⁹¹ Tabernakel fasadların MS. 1. yüzyıldaki gelişimleri ve örnekleri için bk.: Berns, 2002: 164 vd.; Quatember, 2011: 90-92.

⁵⁹² Quatember, 2009: 455-458.

⁵⁹³ Quatember, 2011: 92.

⁵⁹⁴ Stročka, 1981: 32.

⁵⁹⁵ Quatember, 2009: 458.

⁵⁹⁶ Bu konunun genel değerlendirmesi ve tip ayrımı ile ilgili farklı görüşler için bk.: Kadioğlu, 2001-2002: 39-40; Öztürk, 2009: 113-114.

⁵⁹⁷ Bu konuya ilk değinenlerden biri E. Fiechter'dir. bk.: Fiechter, 1914: 115.

dışında Ephesos Agora Odeionu⁵⁹⁸, Aphrodisias Odeionu⁵⁹⁹ Patara⁶⁰⁰ Bouleuterion/Odeion'unda ve Nysa Gerontikon'unda⁶⁰¹ görülmektedir. Bu yapılar dışında Aizanoi⁶⁰², Iasos⁶⁰³, Herodes Attikus⁶⁰⁴ ve Korint'de⁶⁰⁵ olduğu gib üç kapılı sahne düzenlemesine sahip odeion ya da bouleuterion yapısının da azımsanmayacak miktarda olduğunu belirtmek gerekmektedir. Burada konuyla ilgili değinilmesi gereken bir diğer önemli nokta da üç kapılı yapılarda skene frons genellikle dört postamentin üzerinde yükselen sekiz sütunla dekore edilirken⁶⁰⁶ beş kapılı yapılarda bu alan, sahne duvarının uzamasıyla bağlantılı olarak altı postament üzerindeki on sütun ile hareketlendirilmiştir.

6.7. Sahne Arkası Koridoru

Kibyra Odeionu'nun sahne duvarı ile önündeki Bazilika Stoa'nın arka duvarı arasında 52,5 m uzunluğunda ve 2,45 m derinliğinde sığ bir koridor uzanmaktadır (**Lev. CI, 3**). Bu koridor, aynı zamanda Bazilika Stoa'nın arka duvarına yaslanan duvar dilleriyle daha da daraltılmıştır. Koridor, ebatlarına göre, bir sahne arkası kulisi şeklinde kullanılamayacak oranda dardır. Ancak bu ilginç koridorun her halükarda kısıtlı da olsa kulis amacıyla kullanılmış olabileceği olasılığını da göz ardı etmemek gerekmektedir.

Kibyra Odeionu'nun sahne arkası koridorunun en yakın benzerleri Ephesos⁶⁰⁷ (**Lev. CXXXVI, 1**) ve Aphrodisias⁶⁰⁸ (**Lev. CXXXVI, 2**) yapılarında görülmektedir. Her üç yapıda da bu koridorlar konum, ebat ve planları ile oldukça benzer tasarıdadırlar. Kibyra Odeionu'nda koridorun derinliği, sadece 2,45 m, Ephesos'da 2 m⁶⁰⁹ ve Aphrodisias'da 2,30 m'dir⁶¹⁰. Sığ tasarımlarından dolayı özellikle Ephesos Agora Odeionu'nun yapı yayınında kulis olarak kullanılıp kullanılamayacaklarına dair tartışmalar dile getirilmiştir⁶¹¹. Kibyra, Aphrodisias ve Ephesos'da sahne arkası dar koridorlar duvar dilleriyle bölünmüştür. Bu diller, Ephesos⁶¹² ve

⁵⁹⁸ Bier, 2011: 41.

⁵⁹⁹ Bier, 2008: 149.

⁶⁰⁰ Korkut ve Grosche, 2007: 54.

⁶⁰¹ Kadioğlu, 2012: 117.

⁶⁰² Taşkiran, 2017: res. 3.

⁶⁰³ Parapetti, 1985: fig. 114.

⁶⁰⁴ Gogos, 2015: 54.

⁶⁰⁵ Brooner, 1932: Plate 1.

⁶⁰⁶ Isler-I, 2017: 732.

⁶⁰⁷ Meinel, 1980: 120; Bier, 2011: 44, pls. 30, 2-3.

⁶⁰⁸ Quatember, 2019: fig. 3.

⁶⁰⁹ Meinel, 1980: 121.

⁶¹⁰ Meinel, 1980: 323; Aphrodisias Bouleuterion/Odeion'unda sahne binasının toplam derinliğinin 5,80 m'dir. bk.: Bier, 2008: 149.

⁶¹¹ Bier, 2011: 28.

⁶¹² Bier, 2011: Plate 5, 1.

Aphrodisias'da⁶¹³ sahne duvarına yaslanmışken Kibyra'da koridor ile stoa arasındaki duvara⁶¹⁴ yaslanmaktadır. Aslında bu üç yapı dışında da sığ sahne arkası koridoru uygulaması, –uzunluk ve genişlik ölçüleri küçük farklılıklar sergilemekle birlikte– Anadolu'da odeion ya da bouleuterion olarak adlandırılan yapılarda sık karşılaşılan bir mimaridir. Örneğin yukarıda anılan üç yapı dışında Anadolu'da Patara⁶¹⁵, Anemurium⁶¹⁶, Antiocheia Cragum⁶¹⁷, Parion'daki⁶¹⁸ odeion ya da bouleuterion yapılarında dar bir koridor biçimindeki sahne arkası düzenlemeleri ile karşılaşılmaktadır. Odeion ya da bouleuterion olarak adlandırılan yapılar dışında söz konusu sahne binası koridorunun izlendiği Anadolu'daki tek tiyatro, Aspendos Tiyatrosu'dur⁶¹⁹. Oldukça büyük ebatlı bir yapı olan Aspendos Tiyatrosu'nda da odeion yapılarında yaygın olarak bilinen bir sahne arkası koridorunun tasarlanması bu konuda önemli bir bilimsel veridir.

6.8. Bazilika Stoa

Bazilika Stoa, kuzey–güney 53,5 m, doğu–batı 9,13 m uzunluğunda olup kapladığı alan ortalama 493 m² ebatlarındadır (**Lev. XLV, 1–2**). Ancak yapı tanımı bölümünde de belirtildiği üzere, söz konusu stoa hem kuzey hem de güney yönlerde uzanmaya devam etmektedir. Dolayısıyla alanın sınırları henüz kesin olarak belirlenememiştir.

Bazilika Stoa, arka duvarındaki üç kapıyla Odeiona bağlanmaktadır. Bu kapılardan kanatlardakiler, bu yönlerdeki parodoslarla; merkezdeki kapı ise doğrudan pulpitem bağlantılıdır. Bu nedenle Bazilika Stoa, mimari olarak Odeion yapısının cephe kısmındaki tamamlayıcı parçasıdır.

Stoa Bazilika'nın teatral bir yapı önündeki konumu, bunun bir porticus post skene olarak tanımlanmasına neden olmuştur⁶²⁰. Nitekim bu yapılar, Tiyatro mimarisinde porticus post skene olarak adlandırılmaktadır⁶²¹.

Kibyra Odeionu'nda olduğu gibi hem Ephesos⁶²² (**Lev. CXXXVI, 1**) hem de Aphrodisias'da⁶²³ (**Lev. CXXXVI, 2**) sahne arkası koridorunun önünde bir stoa uzanmaktadır.

⁶¹³ Quatember, 2019: fig. 2-3.

⁶¹⁴ Bk.: yapı tanımı bölümü, Bazilika Stoa arka duvarı.

⁶¹⁵ Korkut ve Grosche, 2007: 51, abb. 76.

⁶¹⁶ Tekocak vd. 2019: fig. 9-10.

⁶¹⁷ Hoff vd, 2018: fig. 2, 3a-d.

⁶¹⁸ Başaran ve Kasapoğlu, 2014: Res. 5.

⁶¹⁹ Benzer bir düşünce L. Bier tarafından da dile getirilmiştir. bk.: Bier, 2011: 38; Aspendos Tiyatrosu'nun planı için bk.: Lanckoronski, 2005: XXI.

⁶²⁰ H. P. Isler, Kibyra Odeion'undaki Bazilika Stoa'yı, porticus post skene olarak tanımlamıştır. Bk.: Isler-II, 2017: 393.

⁶²¹ Isler-I, 2017: 30.

⁶²² Bier, 2011: Plate 44, 1.

⁶²³ Quatember, 2019: fig. 9

Bu yapılar, Kibyra⁶²⁴ ve Ephesos⁶²⁵ odeionlarında yapı yazıtlarına ve arkeolojik verilere dayanılarak stoa bazilika olarak adlandırılmışlardır. Kibyra’da stoanın arka duvarında odeiona açılan üç kapı söz konusudur. Ephesos’da ise stoa arka duvarı Odeion’a bağlanan beş kapıyla bölünmüştür⁶²⁶. Özellikle de Ephesos Stoası’nın arka duvarının merkezindeki kapı, Odeion’un sahne duvarının merkezindeki kapıyla bakışimli olması yönünden de Kibyra ile doğrudan benzer bir plandadır⁶²⁷. Ephesos ve Kibyra’daki odeion yapıları, diğer mimari özelliklerinde olduğu gibi, ön taraflarındaki stoalarının konumu ve planları bakımından da şaşırtıcı derecede benzerdirler.

Aphrodisias’da ise Odeion’un önünde Agora’nın kuzey Stoa’sı uzanmaktadır. Odeion, Stoa’nın tam merkezinde konumlanmaktadır. Aynı zamanda Stoa’nın arka duvarı, Odeion’un güney sınırını belirlemektedir. Aphrodisias’da da Ephesos’daki gibi stoa arka duvarı beş kapıyla bölünmüştür⁶²⁸. Bu kapılardan merkezde konumlanana, Ephesos ve Kibyra’daki gibi sahne duvarının merkezi kapısıyla bakışimlidir. Kanatlarda konumlanan son iki kapı da keza parodos kapılarıyla bakışimli olmalıdır⁶²⁹.

Genel planları bakımından da Ephesos ve Kibyra Bazilika Stoaları, yakın tipolojik benzerlikler taşımaktadırlar. Öncelikle, Ephesos Stoa Bazilikası bir arka duvar, merkezinde çift sıra sütun dizisi ve ön kısmında da basamaklı bir düzenleme ile son bulmaktadır⁶³⁰. Kibyra’da da Stoa Bazilika, ikinci sütun dizisi haricinde Ephesos ile benzeri bir tasarıdadır. Ayrıca hem Ephesos⁶³¹ hem de Kibyra’daki Stoa Bazilikalar, odeion yapılarının sınırlarının ardından her iki yönde uzanmaya devam etmektedirler. Bu özellikleri de oldukça benzerdir.

Aphrodisias’da ise Stoa⁶³², Agora’nın kuzey tarafını sınırladığı için doğal olarak diğer yönleri gibi çift sıra sütunlu tasarlanmıştır. Ancak bu Stoa’nın da Odeion’un önündeki kısmı hem her iki yönde de yapıyı aşarak uzanmaya devam etmesi hem de çift sıra sütun sırası ile özellikle Ephesos ile benzerlikler taşımaktadır. Yukarıda anılan yapılar dışında Anadolu’da Patara⁶³³ ve Iasos’da⁶³⁴ da odeion/bouleuterion yapılarını ön kısımda birer stoa uzanmaktadır. Her iki kentte de stoalar, agoraların bir parçası olarak odeion/bouleuterion yapılarının ön cephesi boyunca uzanmaya devam etmektedirler.

⁶²⁴ Alten-Güler ve Tarkan, 2020: 79.

⁶²⁵ Alzinger, 1974: 26-27.

⁶²⁶ Bier, 2011: 43.

⁶²⁷ Bier, 2011: Plate 39, 1.

⁶²⁸ Meinel, 1980: 323.

⁶²⁹ Quatember, 2019: 62, fig. 1.

⁶³⁰ Alzinger, 1974: abb. 14.

⁶³¹ A.g.e.

⁶³² Quatember, 2019: fig. 1.

⁶³³ Aktaş, 2019: 792, fig. 1.

⁶³⁴ Parapetti, 1985: fig. 20.

Sonuç olarak batı Anadolu'nun bölge kentleri Kibyra, Ephesos ve Aphrodisias'da inşa edilen odeion ya da bouleuterion yapıları gerek genel planları gerekse iç düzenlemelerinde oldukça dikkat çekici tipolojik benzerlikler taşımaktadırlar. Bu benzerlikler, söz konusu yapıların tarihleme ve işlev konularına yönelik sorunlara, katkı sunacak niteliktedir.

YEDİNCİ BÖLÜM

YAPI EVRELERİ VE TARİHLEME

7.1. Odeion'un İnşa Edildiği Alanın Erken Yapılaşma Evresi

Odeion'un güneydoğu köşesinin tam karşısında Kaisarion yapısı konumlanmaktadır (Lev. XLVII, 1). Odeion'un güneydoğu köşesi ile Kaisarion arasındaki mesafe ortalama 15 m'dir⁶³⁵.

2018 ve 2020⁶³⁶ yıllarında Kaisarion yapısına yönelik kazı çalışmaları yürütülmüştür. Bu kazılarda bulunan yazıtlar, yapının Augustus ve karısı Livia anısına inşa edilen bir Kaisarion olduğuna dair güvenilir kanıtlar sunmuştur. Yapı hakkındaki ilk yayın B. Ferrero⁶³⁷ tarafından kaleme alınmıştır. B. Ferrero, yapı kalıntılarını portiko olarak isimlendirmiş ve herhangi kesin bir tarihleme önerisi dile getirmemiştir⁶³⁸. Yapının yazıtlarından biri 2007 yılında Th. Corsten tarafından yayımlanmıştır. Th. Corsten, yazıtı dayanarak yapının Julius/Claudiuslar sülalesine ait bir İmparator Kült Tapınağı olabileceğini belirterek⁶³⁹ yapıyı, ilgili tarih aralığında değerlendirmiştir. 2017 yılında Ş. Özüdoğru da yapıyı bir Sebasteion olarak nitelemiştir⁶⁴⁰. Son olarak 2020 yılında Ş. Özüdoğru, yapı yazıtlarının sağladığı verilerle, bu yapıyı Kaisarion olarak adlandırmış ve MS 43–48 yıllarına tarihlemiştir⁶⁴¹.

Kaisarion'un yapı yazıtlarında Likya'nın bir eyalet olarak düzenlenmesinin ardından ilk eyalet valisi olan Q. Veranius'un ismi de geçmektedir. Q. Veranius'un MS 43–48 yılları arasında bölgede yol yapımları başta olmak üzere önemli imar faaliyetlerinden sorumlu olduğu bilinmektedir⁶⁴². Dolayısıyla bu epigrafik veri, Kaisarion'un inşasının Q. Veranius'un bölgede bulunduğu 43–48 yılları⁶⁴³ arasında gerçekleştiğine dair önemli bir kanıt teşkil etmektedir. Ancak yapıda yürütülen kazılarda doğrudan yapı içinde ve yakın çevresinde MÖ 2–1. yüzyıllara ait sikkeler ve seramik ağırlıkta olmak üzere, hatırı sayılır miktarda tarihleyici küçük buluntuya da ulaşılmıştır⁶⁴⁴. Bu buluntular yanında henüz detaylı araştırılmadığı için tarihlenmeleri

⁶³⁵ Odeion ve Kaisarion'un konum ilişkisinin daha detaylı yorumu için bk. yukarıda konum başlığı.

⁶³⁶ 2018 ve 2020 yıllarında yapılan kazılara ilişkin sonuç raporları, henüz yayımlanmamıştır. Burada aktarılan veriler yıllık kazı sonuç raporlarına dayanmaktadır. Bu bilgileri aktarmama izin verdiği için Kazı Başkanı Doç Dr. Ş. Özüdoğru'ya teşekkür ederim.

⁶³⁷ Ferrero, 1966: 27 vd.

⁶³⁸ Ferrero, 1966: 28.

⁶³⁹ Corsten, 2008: 15.

⁶⁴⁰ Özüdoğru, 2018c.

⁶⁴¹ Özüdoğru, 2020: 301 vd.

⁶⁴² Q. Veranius hakkında, geniş değerlendirmeler için bk.: Şahin, 2014: 80 vd.

⁶⁴³ Şahin, 2014: 82-83.

⁶⁴⁴ Sikkeler buluntuları Doç. Dr. Ş. Özüdoğru; seramikler ise, söz konusu malzemeyle ilgili doktora çalışması yürüten N. Kılıçkaya'nın ilgili ön çalışmaları sonucunda tarihlenmiştir. Kendilerine teşekkür ederim.

konusunda kesin bir kanının oluşmadığı bir dizi entablatur parçası da bulunmaktadır. Bu buluntular, en azından Odeion'un konumlandığı alanın kronolojik geçmişi için bazı önemli bilgilerin edinilmesini sağlamıştır. Buna göre; Kaisarion ve dolayısıyla da Odeion'un yakın çevresi, MÖ 2 ve 1. yüzyıllardan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Bu erken evre için şimdilik en önemli mimari kanıt, Kaisarion'un üzerine oturtulduğu ve duvarları bosajlı olan dikdörtgen podyumdur. Podyuma organik bağlı olarak başlayıp, podyumun doğu ve batı taraflarından uzanan iki duvarın ilk birkaç metresi de 2020 kazılarında açığa çıkarılmıştır. Alandan ele geçen erken tarihli buluntularla birlikte bu duvarların Hellenistik Dönem'de inşa edildiği açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Ancak hem podyumun hem de buna bağlı olarak uzanan duvarların nasıl bir yapının parçası olduğu sorusu, şimdilik "kesin olarak" açıklık kazanmamıştır. Bu duvarlar, ya Hellenistik Dönem kent surunun⁶⁴⁵ bir uzantısı ya da Kaisarion öncesi bir tapınağın terası ve temenosuna ait yapı parçaları olabilirler⁶⁴⁶.

Sonuç olarak alandaki kazılardan elde edilen özellikle küçük buluntular ve mimari verilerin sağladığı bilgiler, Odeion'un konumlandığı alanın yakın çevresinde MÖ 2. yüzyıldan itibaren bir yapılaşma olduğunu net bir şekilde göstermektedir. Bu ilk yapılaşmanın ardından alana MS 43–48 yılları arasında bir Kaisarion inşa edilmiştir. Ayrıca, yapının yakın çevresinde önceki yıllarda yapılan araştırmalarda da Julius/Claudiuslar sülalesinin söz konusu olduğu iki yazıt daha bulunmuştur⁶⁴⁷. Epigrafik veriler, özellikle de MS 1. yüzyılın ilk yarısında Odeion ve yakın çevresinin Kaisarion⁶⁴⁸ ve benzeri yapılarla birlikte, imparator kültüne yönelik anıtlarla donatıldığına dair önemli kanıtlar sunmaktadır.

7.2. I. Evre, Odeion'un Ana Yapı Kütesinin İnşaatı (Yaklaşık MS 180–210)

Kibyra Odeionu'nun ana yapı kütesi, yarım daireyi aşkın uzunluktaki çevre duvarı ile buna paralel uzanan içindeki cavea ve bunların ön tarafta tam organik şekilde birleştiği dikdörtgen planlı sahne binasından oluşmaktadır (**Lev. CXXXIII, 1–2**). Ana yapı kütesinin tüm duvarları, birbirine organik olarak bağlıdır: çevre duvarı kesintisiz şekilde uzanarak ön

⁶⁴⁵ Kaisarion'un üzerine oturtulduğu yüksek podyum ve çevresindeki duvarlar, Kibyra Kazı Başkanı Doç. Dr. Ş. Özüdoğru tarafından kent surunun bir parçası olarak kabul edilmektedirler. Doç. Dr. Ş. Özüdoğru'ya görüş ve önerileri için teşekkür ederim. Ancak bana göre bu duvarlar, aynı alanda inşa edilen Hellenistik bir tapınağın alt yapısına ve Temenos duvarlarına ait olmalıdır. Bu konudaki en önemli dayanaklarım hem duvarların sadece 0,80 m kalınlığında olması hem de yapı yazıtında bir restorasyon işinden de söz edilmesidir.

⁶⁴⁶ Bu varsayımlar, ancak alanda önümüzdeki dönemde de sürdürülmesi planlanan kazılar sonucunda netlik kazanacaktır.

⁶⁴⁷ Corsten, 2002: 19-20, 5 ve 6 numaralı yazıtlar, yazar, özellikle 5 numaralı yazıtın imparator ailesi ile ilgili bir anıta ait olabileceğini belirtmiştir.

⁶⁴⁸ İmparator kült tapınakları için Antik Dönem'de farklı adlandırmaların kullanıldığı epigrafik verilerden bilinmektedir. Bu konuda en yaygın adlandırmaların ise Sebasteion ve Kaisarion olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu isimlendirme ile ilgili geniş bir terminolojik değerlendirme ve bu dipnottaki diğer bilgiler için bk.: Süss, 1999: 13-14.

tarafıta sahne duvarıyla birleşmektedir. Cavea da kemerli parodoslarla sahne duvarına bağlanmıştır (**Lev. CXXXIV, 1–2**). Yukarıda sayılan yapının tüm ana bileşenleri, birbirini takip eden duvar sistemleri ile oluşturulmuştur (**Lev. CXXXIV, 3–4**). Örneğin analemma duvarları ile başlayan her iki parodosun da batı duvarı, kesintisiz şekilde diazoma koridorları boyunca devam etmektedir. Aynı şekilde sahne duvarı da her iki kanatta parodoslar ile organik olarak bağlıdır. Yapının her bir bileşenin ve duvarlarının benzer bir örgüde uzanarak birbirine tam organik olarak bağlanması, Odeion'nun ana kütesinin çerçeveleri çizilmiş bir plan dâhilinde ve tek evrede inşa edildiğinin en önemli kanıtıdır.

Yapının cavea, sahne binası, parodoslar ve diazoma çıkış koridorları (vomitoryum) gibi tüm bileşenlerinin duvarlarında herhangi bir devşirme blok kullanılmamıştır. Bu veri de yapının tek evrede yapıldığının önemli bir diğer kanıtıdır. Örneğin Ephesos Agora Odeionu⁶⁴⁹, Nysa Gerontikon'u⁶⁵⁰ ve Hierapolis Tiyatrosu'nda⁶⁵¹ erken evre binalarının bazı blokları, yeni yapılan yapıda da kullanılmıştır. Söz konusu devşirme parçalar, hem buldukları yapının dönüşümünü somut olarak kanıtlamakta hem de ilk evresinin tarihlenmesine olanak tanımaktadırlar. Yukarıda da değinildiği üzere, Kibyra Odeionu'nunda böyle bir veri kaydedilmemiştir.

Yapının tek evrede ve belirli bir inşaat planı dâhilinde yapıldığını gösteren bir diğer kanıt da sahne ve analemma gibi önemli bölümlerinin duvarlarının yüzey işçiliğinde izlenmektedir: öncelikle; sahne duvarının hem iç (**Lev. XCII, 3–4; XCIII, 1–2**) hem de dış yüzü (**Lev. CXXXV, 1**), tamamıyla kaba tıraşlı bırakılmıştır. Buna karşın duvarın iç cephesinin önündeki postamentler (**Lev. XCI, 3–4**), oldukça pürüzsüz şekilde tıraşlanmıştır. Sahnenin skene fronsa arka plan oluşturan ve dolayısıyla iç kısmının odak noktasının ve söz konusu duvarın, yapının ana cephesini de oluşturan dış cephesinin bloklarının kaba tıraşlı bırakılması da belirli bir inşaat planının sonucudur. Yapının daha kaba inşaatı sırasında sahne duvarının iç yüzünün tamamıyla mermer kaplanacağı plan dâhilinde olduğundan cephesinin de pürüzsüz bir şekilde tıraşlanmasına gerek duyulmamıştır. Aynı şekilde bu duvarın arka yüzü de bu yönde yapıyı planlanan Bazilika Stoa'nın arkasında kalacağı için kaba tıraşlı bırakılmış olmalıdır. Bu uygulamanın bir diğer örneği de pulpitum cephesinde tekrarlanmıştır: bu cephe de kaba tıraşlı bırakılarak üzeri mermer kaplanmıştır. Analemma duvarları, bu konuda daha açıklayıcıdır: analemma duvarlarının uç kısımları ile parodos girişleri arasında kalan ve dolayısıyla sahneden

⁶⁴⁹ Ephesos Agora Odeion'nunda ilk yapı evresine ait blokların yeni yapıda tekrar kullanımı için bk.: Bier, 2011: 58 vd.

⁶⁵⁰ Nysa Gerontikon'nun duvarlarında devşirme bloklar kullanılmıştır. M. Kadioğlu'na göre bu blokların kesin olmasa da eski yapıya ait olma ihtimali bulunmaktadır. bk.: Kadioğlu, 2011: 143.

⁶⁵¹ Hierapolis Tiyatrosu'nun Flaviuslar Dönemine sit yapı parçaları, Severuslar Dönemi'nde yeniden inşa edilen skene fronsda kullanılmıştır. bk.: D'Andria, 2003: 152.

görülen bölümlerinin yüzeyi –*skene fronsdaki postamentler gibi*– oldukça kaliteli bir şekilde tıraşlanmıştır (**Lev. LXXIV, 2; LXXV, 2; LXXVII, 1–2**). Ancak tam parodos girişinin sınırından itibaren iç kısma doğru, duvarın yüzeyi tekrar kaba tıraşlı olarak uzanmaya devam etmektedir. Bu kaba tıraş, parodosların ve diazoma çıkış koridorlarının duvarlarının dışarıdan görülen tüm yüzeylerinde izlenmektedir. Yukarıda tanımlanan duvar işçilikleri, özellikle mermer kaplama uygulamasının yapının inşaat projesinde yön veren etkenlerden biri olduğunu göstermektedir.

Yapının ilk evresinin tarihlenmesi temel planının tipolojisi, plastik buluntular ve mimari bezemenin tarihlenmesine göre yapılmıştır. Kıbyra Odeionu, temel planına göre “*tam gelişmiş odeion*” ya da “*tiyatro biçimli odeion*” kategorisinin en gelişmiş örneklerindedir⁶⁵². Bu odeion planı, asıl olarak MS 2. yüzyılda ortaya çıkararak gelişmiştir⁶⁵³. Tipoloji başlığı altında da ele alındığı üzere Kıbyra Odeionu’nun hem plan hem de sahne düzenlemesi bakımlarından en yakın benzerleri MS 2. yüzyıl ortalarına tarihlenen Ephesos Agora Bouleuterion/Odeionu⁶⁵⁴, MS 161 yılında inşaat çalışmaları başlayan Herodes Attikus Odeionu⁶⁵⁵ ve MS 200 yılına tarihlenen Aphrodisias Bouleuterion/Odeionu’dur⁶⁵⁶. Dolayısıyla temel planları yanında iç düzenlemeleri bakımlarından da doğrudan benzer şekilde tasarlanan bu üç yapının, kronolojik olarak da birbirinden çok uzak olduğunu düşünmek yanlış olacaktır. S. Gogos’un Herodes Attikus Odeionu’nun mimarisini tanımlarken kurduğu ilk cümle olan⁶⁵⁷ “*Bu yapı, mimarisi ile MS 2. yüzyılın tam gelişmiş odeion kategorise aittir.*” tespiti, Kıbyra Odeionu için de aynen geçerlidir. Kıbyra Odeionu’nun da tarihlenmesinde başlangıç noktası “*tam gelişmiş odeion*” planıdır.

Çeşitli vücut uzuvlarından oluşan plastik buluntular (**Kat. 139–157**), ideal baş olarak yapıldıkları için tarihlenmeleri kesin olmayan baş parçaları bir kenara bırakılırsa; portre özelliği sergileyen bir baş (**Kat. 139**) ve ideal baş olmasına rağmen bazı tarihleyici kriterlere sahip diğer bir başla (**Kat. 138**) birlikte MS 2. yüzyılın ikinci yarısına işaret etmektedir. Mimari bezeme bölümünde ayrıntılı bir şekilde tartışıldığı üzere, yapının mimari bezemesi, stilistik olarak Geç Antonin–ErkenSeveruslar Dönemine (yaklaşık 180–210) tarihlenmektedir.

⁶⁵² Plan düzenlemeleri için bk. Meinel, 1980: 336-342; Isler-I, 2017: 715 vd.

⁶⁵³ Bu konunun geniş değerlendirmesi için Bk.: Tipoloji başlığı.

⁶⁵⁴ Ephesos Odeionu’nun bütün bileşenleri ile tamamlanması MS 150 yılına tarihlenmektedir. Bk.: Bier, 2011: 123.

⁶⁵⁵ Meinel, 1980: 116; Gogos, 2015: 46.

⁶⁵⁶ Bu konuda U. Quatember şu bilgileri aktarmıştır: “Analemma duvarlarının sonundaki yazıtlara göre, bu odeion benzeri yapı, bir senatör ve Aphrodisias hayırseverlerinden oluşan bir ailenin üyesi olan Attalos tarafından kardeşinin ve kendi adına yaptırılmıştır. Bu kanıtlara dayanarak, anıtın tamamlanması MS 2. yüzyılın sonlarına veya 3. yüzyılın başlarına tarihlenebilir.” Bk.: Quatember, 2019: 72.

⁶⁵⁷ Gogos, 2015: 47.

Yukarıda sayılan arkeolojik verilerin analojisi, Kibyra Odeionu'nun ilk yapım evresinin MS 180–210 aralığında olduğunu göstermektedir. Bu evrede cavea ve sahne binasından oluşan ana yapı kütleli, diğer bileşenleri ile birlikte tek bir inşaat planı dâhilinde tamamlanmış olmalıdır (**Lev. CXXXIII, 1–2**). Bu ilk evrede yapının mermer kaplama işleri ve skene fronsu da bitirilmiş olmalıdır.

7.3. II. Evre, Stoa'nın Yapımı (Yaklaşık MS 210–249)

Odeion yapısının ön (doğu) cephesi boyunca uzan bir Bazilika Stoa⁶⁵⁸ bulunmaktadır. Odeion yapısının tarihlenmesi tipolojik, mimari bezeme ve plastik buluntularına göre MS 210 yılını aşmadığı yukarıda belirtilmişti. Bazilika Stoa'nın ise zeminindeki mozaik yazıtları, söz konusu yapının tamamlanmasının 249–254 yılları arasında olduğunu kesin bir şekilde göstermiştir. Yazıtlarda Bazilika Stoa'nın mozaik tabanının söz verdikleri üzere A. Sopatros ve C. Theodoros isimlerindeki iki hayırsever kardeş tarafından MS 249–254 yılları arasında yaptırıldığı okunmaktadır⁶⁵⁹. Dolayısıyla kesin olarak MS 249 yılının öncesinde Bazilika Stoa'nın inşaatının tamamlandığı anlaşılmaktadır. Yazıtta özellikle vurgulanan “*söz verdiğimiz gibi Bazilika Stoa'nın zeminini mozaik kaplattık*” ifadesi de önemlidir⁶⁶⁰. Bu ifade, yapının duvarları ve çatısı gibi temel parçalarının mozaik zemin öncesi tamamlandığının ancak zemininin yapım işinin eksik kaldığının en açık anlatımıdır. Ancak bu konuda özellikle vurgulanması gereken durum, yapının cavea ve sahne binasından oluşan ana kısmı ile önündeki Bazilika Stoası'nın planlamalarının birbirinden bağımsız olmadığıdır. Odeion yapısının ante köşelerinin kısa tasarlanması, ante duvarlarının stoa duvarı yönündeki yüzlerinin çıkıntılı ve tıraşsız yapısı ve de özellikle güney ante duvarı içindeki kapı, tüm kompleksin bir plan dâhilinde tasarlandığını göstermektedir. Doğal olarak ilk aşamada Odeion yapısı bitirilmiş ardından da stoa'ya başlanılmış olunmalıdır.

Epigrafik veriler dışında Bazilika Stoa'nın Odeion yapısına ikinci evre eklemesi olduğunu gösteren Arkeolojik kanıtlar da söz konusudur: Bazilika Stoa'nın Odeion'un ante köşelerine yaslanan arka duvarı, işçilik bakımından Odeion'un duvarlarından farklıdır. Ayrıca bu duvarda Odeion'un aksine *–tek parça da olsa–* devşirme malzeme de kullanılmıştır. İki yapının duvarları birbirine organik olarak bağlı değildir. Bazilika Stoa'nın arka duvarı, Odeion'un köşelerine oldukça yüzeysel bir şekilde yaslanmıştır.

⁶⁵⁸ Stoa'nın zeminindeki mozaik yazıtlarında stoa isimlendirmesinin öncesinde 9 harflik eksik bir kısım vardır. Bu eksik kısım, hem yapının mimari verilerine hem de diğer kentlerden elde edilen bilgiler uyarınca Bazilika Stoa olarak tamamlanmıştır. Bk.: Alten-Güler ve Tarkan, 2020: 78, fig. 3.

⁶⁵⁹ Genel olarak bk.: Alten-Güler ve Tarkan, 2020.

⁶⁶⁰ Alten-Güler ve Tarkan, 2020: 77 vd.

Bazilika Stoa'nın tamamlanmasının son aşaması ise, merkezindeki üç sütun kaidesi önüne yerleştirilen altlıklardır. Bu altlıklar, doğrudan mozaik zemin üzerine yerleştirilmiştir. Dolayısıyla mozaik zemin yapılıp bitirildikten sonra alana son yerleştirilen mimari unsurlar oldukları açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Kaidelerle ilgili tek sorun, güney taraftaki ilk kaidenin cephesindeki yazıt nedeniyle oluşmaktadır. Oldukça kötü durumda günümüze ulaşan bu yazıtın konusu anlaşılammakla birlikte, bir tarih ifadesi net bir şekilde okunmaktadır. Yazıtta geçen tarih, Kibyra Era'sına göre MS 243 yılına tekabül etmektedir⁶⁶¹. Bu nedenle yapımı, MS 249 yılında başlayıp 249 yılında tamamlanan zeminin üzerine yerleştirilen kaidenin 243 tarihini içermesi, çelişkili görünmekle birlikte aslında yapının evreleriyle ilgili bir diğer önemli bilgiye işaret etmesi açısından önemlidir: olasılıkla Bazilika Stoa'nın ana yapı kütleleri bitirildikten sonra bu kaideler alana yerleştirilmiştir. Daha sonra mozaik zeminin yapım işi başlayınca kaideler yerlerinden kaldırılmış olmalıdır. Mozaik zemin tamamlanınca orijinal yazıtları değiştirilmeden tekrar yerlerine yerleştirilmiş olmalıydılar. Bu noktada kaidelerin üç adet olması konuyu biraz daha aydınlatacak niteliktedir. Mozaik yazıtlarında yapım işiyle bağlantılı olarak Epankrates, A. Sopatros ve C. Theodoros olmak üzere üç şahsın adı zikredilmektedir⁶⁶². Zeminin yapımının finansmanı konusunda adı geçen bu üç şahsın birer yazıtlı kaide ve belki de bunların taşıdıkları birer heykel ile onurlandırılmaları oldukça normal bir durumdur⁶⁶³. Olasılıkla aynı ailenin fertleri olan söz konusu üç şahıs, Bazilika Stoa'nın inşaat işlerine de katkıda bulunmuş olabilirler. Bu nedenle ilk inşaatın ardından onurlandırılma anıtları alana 243 yılında yerleştirilmiş; sonrasında mozaik zeminin yapımı sırasında yerlerinden kaldırılmış olma ihtimalleri oldukça yüksektir. Nihayetinde mozaik zeminin yapımının ardından bu üç hayırsever onurlandıran anıtlar, doğrudan zemin üzerine yerleştirilmiş olmalıydılar.

Sonuç olarak hem epigrafik hem de arkeolojik veriler, Bazilika Stoa'nın ikinci evrede Odeion kompleksine eklendiğini kanıtlamaktadır (**CXXIII, 3**). İkinci evre, Odeion yapısının son imar aşamasıdır. Bu evreyle birlikte yapının inşaatı tamamlanmıştır.

7.4. Yangın Evresi

Odeion kazılarında yapının zemin kodundan itibaren başlayan ortalama 0,50 m kalınlığında bir yangın tabakası belgelenmiştir⁶⁶⁴ (**Lev. XXIII-XXIV; XXVIII**). Yangın tabakası, yapı henüz kullanımdayken meydana gelmiştir. Çünkü özellikle orkestrada bulunan

⁶⁶¹ Alten-Güler ve Tarkan, 2020: 82-83.

⁶⁶² Genel olarak bk.: Alten-Güler ve Tarkan, 2020.

⁶⁶³ Bazilika Stoa kazılarında kaidelerin yakın çevresinde bir adet bronz heykel kolu bulunmuştur. Bu buluntu da kaidelerin üzerinde birer heykel yükseldiği öngörüsünü güçlendirecek niteliktedir.

⁶⁶⁴ Yangın felaketinin detaylı tanımı için bk.: Kazı çalışmaları bölümü.

iki bronz heykel, doğrudan zemin üzerinde ve yangın tabakası içinde açığa çıkarılmışlardır (**Lev. XXX, 1–2**). Ayrıca pulpitem üzerinde bulunan bloklar da zemin üzerinde ve yangının neden olduğu yüksek ısının deformatsyonlarıyla birlikte bulunmuşlardır. Söz konusu arkeolojik veriler, yangın felaketinin yapı henüz kullanımdayken meydana geldiğini kanıtlamaktadır. Ancak yangın felaketi kesin olarak tarihlenememiştir. Bu noktada tek bilgi, stoa mozaik yazıtlarında kaydedilen ve MS 249–254 yıllarında yapının söz konusu kısmının yapıldığını anlatan son yapım aşamasına ilişkin epigrafik verilerdir⁶⁶⁵. Dolayısıyla yangın felaketinin meydana geldiği tarih aralığı için kesin olan tek dönem 254 yılı sonrasıdır. Bu konuda yangının yapı henüz kullanımdayken meydana gelmiş olması tarih aralığını biraz daha daraltacak niteliktedir. Olasılıkla kentin siyasi ve dinsel olarak Geç Antikçağ dönüşümünü yaşamadığı bir zamanda bu yangın felaketi yapının kullanımının sonunu getirmiştir. Yangın felaketinin ardından yapı tekrar onarılmamış ve bu görkemli yapının orijinal işleviyle kullanımı, son bulmuştur. Sonrasında Antikçağ'ın belkide en görkemli Odeion yapılarından birinin, atık alanı olarak kullanımının başladığı, üzücü, düşündürücü fakat bir o kadar da Geç Antikçağ'ın sosyo-kültürel evriminden izler taşıması nedeniyle bilgi dolu, yeni bir kullanım evresi başlayacaktır.

7.5. Geç Antikçağ Verileri

Kazı çalışmaları sonucunda toprak katmanlarından elde edilen küçük buluntuların yanı sıra yapının Geç Antikçağ'da kullanım aşamalarını gösteren –küçük çaplı– yapı kalıntıları ve ilişkili düzenlemeler de açığa çıkarılmıştır. Yapının yangın felaketi sonrasında orijinal kullanım evresinin son bulmasının ardından yapılan bu düzenlemeleri de kullanım evresi olarak nitelenebilir. Çünkü yapının orijinal işleviyle alakasız da olsalar, bir kullanım söz konusudur.

İkinci kullanım evresinin en somut mimari kalıntılarını kuzey ve güney parodosta ulaşılmıştır: Bu evrede kuzey Parodos'un pulpitem yönüne açılan kemerli cephesi, bir duvarla sınırlandırılmıştır (**Lev. XXXII, 1**). Kuzey parodostaki duvar, kısmen ayakta belgelenmiştir. Parodosun cephesinin kapatılması bu evrede söz konusu kısmın yaşam alanı olarak kullanıldığını gösteren bir veridir. Kuzey parodosun girişi, ortasında bir kapı açıklığı bırakılan bir duvarla sınırlandırılmıştır. Duvarın yapımı için pulpitemdeki postamentlerden ikisinin profilli üst (şapka) blokları, yerlerinden sökülmüş ve bu duvarın inşasında kullanılmıştır. Ön kısmı bir duvarla sınırlandırılmasına rağmen, parodosun iç kısmında herhangi bir mimari düzenlemeye gidilmemiştir.

⁶⁶⁵ Alten-Güler, 2020.

Güney parodosda ise, bu evreye yönelik olarak iç kısmında devşirme malzemelerle oluşturulmuş bir duvar ortaya çıkarılmıştır (**Lev. XXXII, 2**). Bu duvarla birlikte iç kısımda da skene duvarının önüne ve direkt zemin üzerine, çatı kiremitlerinin birleştirilmesi yapılmış bir çanak yerleştirilmiştir (**Lev. XXXIII, 1**). Parodosun iç kısmının Geç Antikçağda bir süre farklı amaçlar için kullanıldığını gösteren bu buluntular, bu evrede parodosun rampalı uzanan kemerinin de ayakta olduğunun kanıtıdır. Bu evrede pulpitum ve orkestrada herhangi bir mimari değişiklik ya da ekleme yapılmamıştır. Bu alanlara yangın sonrasında dokunulmadığı, kül katmanının oluşum biçimiyle günümüze ulaşmasından anlaşılmıştır.

Odeion'un son kullanım evresi olan üçüncü evre için somut bir mimari kalıntı söz konusu değildir. Bu evre, çeşitli düzenlemeler ve seramik buluntularıyla anlaşılmıştır. Bu evrede Odeion'un orijinal yıkım tabakalarından biri olan tuğla katmanının pulpitum üzerinde kabaca düzenlendiği görülmüştür. Ayrıca bu evrede, summa caveanın üst sıralarından itibaren başlayıp diazomaya doğru devam eden, buradan da diazoma koridorundan (kuzey) geçirilerek parodos içinden yapı dışına ulaştırılan künk hattı yapılmıştır. Künkün buluntu seviyesi ve kuzey parodosu ortadan bölmesi, parodosun ikinci evre kullanımının sona erdiğine dair de önemli bir kanıt niteliğindedir. Benzeri bir durum güney parodos için de geçerlidir: Bu parodosun içinde -1,20 m kodunda bir seramik atık alanı tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu evrede her iki parodosun da iç alanında, ortalama 1,20 m kalınlığında bir dolgu toprak söz konusudur. Yukarıda açıklandığı üzere, pulpitum merkezinde ve güney parodos içinde belgelenen atık alanları, üçüncü ve son kullanım evresine ait olmalıdır. Buluntular, son evrede Odeion'un iç alanının mekânsal kullanımının sona erdiğini bu evrede yapının iç kısmının sadece bir atık alanı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Güney parodosun rampalı kemeri ve koridorunun üst yapısı, üçüncü kullanım evresi sırasında büyük bir deprem sonucu yıkılmış olmalıdır. Çünkü blok yıkıntıları, parodos içinde -1,20 m kodunda belgelenen atık alanının üst kodundan itibaren başlamaktadır. Söz konusu kazı verisi, her iki parodosun da pulpitum yönünde cephelerinin birer duvarla sınırlanarak bu alanların mekânsal olarak kullanıldığı ikinci kullanım evresinin sonu ile üçüncüsünün sonu arasında uzun bir süre olduğunu da göstermektedir. Konuyu özetlemek gerekirse; ikinci kullanım evresinin ardından güney parodos içinde yaklaşık 1,50 m kalınlığında dolgu toprak birikmiştir. Dolgu toprağın içinde belgelenen seramik atıkları, dolgu birikimi sırasında alanın aynı zamanda atık alanı olarak da kullanıldığını göstermektedir. Parodosun tamamen yıkılmasına sebep olan depremle birlikte güney parodosun kullanımını da sona ermiştir.

7.5.1. Kullanım Evrelerine Yönelik Tarihleme Önerileri

Yapının orijinal kullanım evresine ilişkin değerlendirmeler, tipoloji ve tarihleme bölümünde ele alınmıştır. Burada sadece kazı çalışmaları ile bağlantılı olarak ikinci ve üçüncü kullanım evreleri değerlendirilmiştir.

Kullanım evrelerinin tarihlemesi için en güvenilir verileri, Geç Antikçağ unguentarium kapları sağlamıştır. Çünkü yapının çatısının bir yangın sonucu yıkımını gösteren tabakanın hemen üzerinde özellikle pulpitum, güney parodos ve orkestrada bu seramik türünün sağlam ve ya parçalardan oluşan çok sayıda örneği bulunmuştur (**Lev. XVIII–XIX**). Bu seramiklerin yoğun olarak bulunduğu özellikle atık alanları, konteksten bulunan diğer seramik parçaları için de belirleyici olmaktadır. Kullanım evrelerine ait katmanlarda bulunan sikkeler, güvenilir bilgiler sağlamamıştır. Çünkü Hellenistik Dönemden Geç Roma Dönemine değin uzanan bir sikke buluntu konteksti söz konusudur.

Parodos girişlerinin kapatılarak bu alanların mekân olarak kullanıldığı ikinci evre için in-situ seramik ya da parçaları bulunmamıştır. Bu yapıların zemin seviyelerinde hiçbir sikke buluntusu da ele geçmemiştir. Bu nedenle ikinci evreyi kesin olarak tarihlemek mümkün olmamıştır. Ancak, yapının orijinal kullanım evresine ilişkin en geç kesin tarihli verinin elde edildiği Stoa mozaik yazıtları⁶⁶⁶ bu evre için bir terminus post quem; üçüncü evre unguentarium buluntuları da terminus ante quem sunmaktadır. Bu değerlendirmeye göre, ikinci evrede parodosların mekânsal kullanımını, MS 254 ile V. yüzyıl⁶⁶⁷ başları arasına tekabül etmektedir. Mozaik zemin yapıldıktan sonra Odeion'un bir süre daha kullanıldığı da varsayılırsa, söz konusu kullanım evresi için MS IV. yüzyıl daha doğru bir tarihleme önerisi olarak durmaktadır.

Üçüncü kullanım evresinde Odeion içinde herhangi bir yapılaşma izi söz konusu değildir. Bu kullanım evresinde yapının içi, sadece bir atık alanı olarak kullanılmıştır⁶⁶⁸. Atık alanlarındaki seramik buluntularının yaklaşık %90'nını Geç Antikçağ unguentariumları⁶⁶⁹ oluşturmaktadır.

Pulpitum ve güney parodosdaki atık alanlarından bulunan unguentariumlarda hamur rengi kahverengi, pembemsi, kırmızı, gri ya da grinin daha koyu tonlarındadır. Birçok örneğin

⁶⁶⁶ Stoa'daki mozaik yazıtları için bk.: Alten-Güler ve Tarkan, 2020.

⁶⁶⁷ Geç Antikçağ Unguentarium buluntuları için genel olarak önerilen en erken tarih MS V. yüzyıldır ve Kibyra'da önceki yıllarda yayınlanan unguentariumları için de söz konusu tarih önerilmektedir. bk. Özüdoğru-Dündar, 2007: 152, 156.

⁶⁶⁸ Seramik atıklarının bağlantılı olduğu yapılar Odeion Stoası çevresinde açığa çıkarılmıştır. bk. aşağıda 2011 kazıları.

⁶⁶⁹ İğ formları ile Hellenistik Dönem unguentarium formlarını anımsatan bu kap türü için Hayes, Geç Roma Unguentariumları terimini kullanmıştır. bk. Hayes, 1968: 212, 214; bu kap türü için ampulla isimlendirmesi de kullanılmaktadır. Özüdoğru ve Dündar, 2007: 151.; Kibyra Odeionu başlıklı bu tez çalışmasında söz konusu seramikler için kesin bir dönemsal veri tespit edilemediğinden seramikler için sadece unguentarium isimlendirmesi kullanılmıştır.

kaide kısmının hemen üstünde kare veya yuvarlak bir alan içinde çeşitli monogramlar ve yazıtlardan oluşan damgalar izlenmektedir. Kapların yükseklikleri ortalama 0,17 m ile 0,22 m arasındadır. Atık alanlarında bu kapların sivri ve düz dipli olmak üzere her iki formu da bir arada bulunmuştur.

Yukarıda genel özellikleri tanımlanan bu kap türü, Kibyra kazılarında son derece yoğun bir şekilde belgelenmektedir. Kentte bugüne dek yapılan araştırmalarda sağlam ya da parçalar halinde yaklaşık 10.000 örneği bulunmuştur⁶⁷⁰. Kibyra buluntularına yönelik yapılan araştırmalarda söz konusu unguentarium örnekleri, genel olarak V–VI. yüzyıl aralığına tarihlenmiştir⁶⁷¹. Odeion içindeki atık alanlarında bulunan unguentarium örneklerinin benzerleri Kibyra'nın yakın komşu kentleri Laodikeia⁶⁷² ve Aphrodisias'da⁶⁷³ genel olarak V–VII. yüzyıllar arasına tarihlenmişlerdir. Unguentarium buluntuları, Kibyra kazılarında sık bir şekilde rastlanılan tipik Geç Antikçağ formlarını yansıtmaktadırlar⁶⁷⁴ (**Lev. XIX, 2**). Unguentarium parçaları ile aynı kontekstte bulunan diğer buluntuların da genel olarak MS V–IV. yüzyıla ait oldukları anlaşılmıştır⁶⁷⁵. Dolayısıyla üst katmanlardaki buluntular, yapının Geç Antikçağ'da büyük oranda bir atık alanı olarak kullanıldığını göstermiştir⁶⁷⁶. Stoa kazıları sonucunda ele geçen özellikle de Geç Antikçağ unguentarium buluntuları ve bunlarla ilişkili yapılar, Odeion çevresinin MS V. yüzyıl başlarından VI. yüzyıl sonlarına dek seramik üretimine yönelik bir atölye alanı olarak kullanıldığını kanıtlamıştır.

Seramik atık alanları ile aynı konteksten olmasa da çevrelerinde ve yaklaşık olarak yakın seviyelerde bulunan bakır alaşım bir kandelabrum, demir bir kandil, bakır alaşım bir diskus kapağı, bakır alaşım bir kantar, bakır alaşım bir sürahi, demir bir saban ve demir dokuma tezgâhı Kibyra metallerini doktora çalışması kapsamında ayrıntılı olarak değerlendiren Ü. Demirer tarafından MS V–VII. yüzyıllar arasına tarihlenmişler⁶⁷⁷. Ayrıca bu malzeme içindeki iki kandil de Kibyra kandil buluntularını çalışan H. Metin tarafından aynı tarih aralığında değerlendirilmiştir⁶⁷⁸.

⁶⁷⁰ Özüdoğru, 2020: 578.

⁶⁷¹ Özüdoğru ve Dündar: 2007.

⁶⁷² Laodikeia'da buluntu kontekstlerine göre düz dipli unguentariumlar MS geç IV erken V. yüzyıla, sivri dipli unguentariumlar ise MS VI–VII. yüzyıl arasına tarihlenmişlerdir. Şimşek ve Duman, 2007: 290-291.

⁶⁷³ Tulay, 1992: 165.

⁶⁷⁴ Bk. y.dn. 85.

⁶⁷⁵ Kibyra kazılarında bulunan seramikler, G. Acar tarafından bir doktora tezi kapsamında çalışılmaktadır. Burada aktarılan veriler hem bu çalışmanın güncel sonuçlarına hem de yukarıda aktarılan dipnottaki Geç Antikçağa yönelik seramik araştırmalarının sonuçlarına dayanmaktadır.

⁶⁷⁶ Yapının ön kısmındaki kazılar, Geç Antikçağ seramikleri ile bağlantılı yapı gruplarının ortaya çıkarılmasını sağlamıştır. Bk. yukarıda 2011 kazıları başlığı.

⁶⁷⁷ Demirer, 2013: kandelabrum, Kat. no. C5; diskus kapağı, C4; demir kandil, C1; kantar, E5; sürahi, A2; saban, K10; dokuma tezgâhı parçaları, K20.

⁶⁷⁸ Metin, 2012: candelabrum için 242; demir kandil için 243.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

YAPI TEKNİĞİ

8.1. Materyal

Yapı tanımı bölümünde de değinildiği şekilde yapının duvarları, isodomik olarak çift sıra örülmüştür (Lev. CXXXIV, 3–4). Duvar kalınlığı ortalama 1,40 m'dir. Yapının cavea, sahne binası ve Bazilika Stoa'dan oluşan tüm bileşenlerinin duvarları, yerel kireç taşı bloklarla örülmüştür. Ayrıca skene fronsun her iki katının da tabernakel kuşakları ve bunların pilaster benzerleri de yerel kireç taşından imal edilmiştir. Buna karşın skene frons'un sütun ve başlıkları ile arka duvarının kaplamasında ayrıca pulpitum cephesi ve orkestra zemininde tamamıyla mermer kullanılmıştır. Kullanılan mermerlere yönelik henüz bir analiz çalışması yapılmamıştır. Bu nedenle yapıda kullanılan mermerlerin cinsleri hakkında, çeşitli karşılaştırmalar yapılarak bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Buna göre, yapıda kullanılan mermerler hakkında şu bilgiler aktarılabilir: Ele geçen mermer parçaları içinde en yoğun iki grup, pavonazetto⁶⁷⁹ ve breccia corallina⁶⁸⁰ mermer cinslerinden oluşmaktadır. Bunların yanında oldukça az sayıda da Küçük Asya alabasteri⁶⁸¹, beyaz mermer⁶⁸² ve Portasanta Mermer⁶⁸³ cinsine ait parçalar da bulunmaktadır (Lev. CXXXV, 2).

8.2. Duvar Teknikleri

Yukarıda değinildiği üzere yapının tüm bileşenlerinin ana duvarları isodomik olarak çift sıra örülmüştür. Bu ana örgü sisteminin yanında skene fronsun merkezindeki beş kapının üzerinde normal kemer, parodos kapılarında ise yatay kilit sistemleri kullanılmıştır. Ayrıca analemma duvarlarının da farklı örgü tekniklerine değinmek gerekmektedir.

⁶⁷⁹ Krş., Mielsch, 1985: Nr. 606, taf. 18.

⁶⁸⁰ Krş., Mielsch, 1985: Nr. 226, taf. 7.

⁶⁸¹ Krş., Mielsch, 1985: Nr. 70, taf. 2.

⁶⁸² Odeion'da bulunan beyaz mermerlerin Antik Dönem'de batı Anadolu'da birçok ocakta bulunduğu bilinmektedir. Bu nedenle analiz yapılmadan bu mermerin cinsini tespit etmek olanaklı değildir. Bu konuda özellikle W. Prochaska'nın Ephesos Artemis Kutsal Alanı'ndaki Odeion'dan bulunan beyaz mermerlere yönelik tespitleri önemlidir. bk. (içinde) Zabrana, 2018: 62-63.

⁶⁸³ Mielsch, 1985: Nr.462 Taf, 14.

8.2.1. Yatay Kilit Sistemleri

Odeion yapısının güney parodos, kuzey parodos ve güney ante duvarı olmak üzere, üst kısımlarında kemer olmayan üç kapısının lentolarının her iki yüzünün de üstünde birer yatay kilit sistemi yapılmıştır.

Güney ante kapısının skene koridoruna bakan ön cephesinde lento üzerindeki derz sırasının her iki kenarındaki bloklar korunmuşken kapı açıklığının tam üstündeki merkez bloğu mevcut değildir (**Lev. CIII, 1**). Kenar bloklarının kapı içine bakan yüzleri, alt kısmı üstünden daha geniş olacak şekilde eğik yapılmıştır. Kenar bloklarının bu formu, merkezdeki mevcut olmayan bloğun da şeklini açığa çıkarmıştır. Merkezdeki bloğun her iki yüzü de eğik yapılarak üst tarafının alt tarafından daha geniş olması sağlanmıştır. Bu tasarımda merkez bloğu bir kilit taşı gibi araya sokulmuştur. Böylelikle lento üzerindeki ilk duvar sırasında yatay bir kilit sistemi oluşturularak üsteki duvarın yükünün lentoya ulaşması engellenmeye çalışılmıştır. Ancak oluşturulan yatay kilit sisteminde sadece lentonun en zayıf noktası olan kapı açıklığının merkezinde bu sistemin işe yaradığı anlaşılmaktadır. Çünkü kenar blokları direkt olarak lentoya basmaktadır. Sistemin tam anlamıyla doğru kurgulanmamış olmasına rağmen, kapı lentosunda herhangi bir kırık ya da çatlak meydana gelmemiştir.

Güney ante duvarındaki kapının arka yüzünde de ön yüzündeki gibi lento üzerindeki duvar sırasından bir kilit sistemi kurgulanmıştır (**Lev. CIII, 4**). Ancak bu yüzdeki tasarım ön yüze göre bazı farklılıklar içermektedir: monolit yapılan lento bloğu, iki kademeli olarak tasarlanmıştır. İlk kademede lentonun fascia ve profilli kısmı bulunmaktadır. Lentonun taç profilinden itibaren başlayan ikinci kademe, ortalama 0,30 m yüksekliğinde kaba tıraşlı bir çıkıntıdan oluşmaktadır. Lentonun bu kaba tıraşlı kısmının merkezi, kenarlara göre daha yüksek bırakılmıştır. Böylelikle lentonun üst yüzeyinde farklı kademelerden oluşan, blok oturtma alanları meydana getirilmiştir. Bu alanlara farklı ebatlarda bloklar yerleştirilmiştir. Merkezdeki çıkıntının üstünde 0,50 m yüksekliğinde ve 0,50 m uzunluğunda bir blok oturtulmuştur. Bunun sol tarafındaki oyuk kısma 0,40 m uzunluğunda ve 0,60 m yüksekliğinde bir blok konmuştur. Merkezin sağ tarafında ise 0,60 m yüksekliğinde ve 0,20 m genişliğinde bir blok bulunmaktadır. Bu blok, ince bir atkı taşı görünümündedir. Bütün blokların kapı yönündeki yüzleri eğik kesimlidir. Merkezdeki bloğun üst tarafı, sol taraftakinin üstü ve sağ taraftaki bloğun ise üst tarafı daha geniş tasarlanmıştır. Böylelikle lento üzerinde yatay bir kilit sistemi yapılmaya çalışılmıştır. Oluşturulan kilit sisteminde sadece merkezdeki blok ile lento arasında sığ bir aralık yaratılmış ve duvarın yükünün kapı açıklığına ulaşması engellenmiştir. Kenar blokları ile lento arasında sığ bir boşluk kalmamıştır. Bunlar, direkt olarak lentoya basarak duvarın yükünü

sövelere ulaştırmaktadırlar. Bu durum neticesinde lentonun sol tarafında bir çatlak meydana gelmiştir.

Yatay kilit sisteminin izlendiği bir diğer kapı da kuzey parodos dış kapısıdır. Bu kapının parodos tarafındaki iç yüzünde lento üzerindeki blok sırasında yatay kilit sistemi yapılmamıştır (**Lev. CV, 1**). Dolayısıyla üstteki duvarın ağır yükü, lentonun en zayıf noktası olan merkezine bindirilmiş gözükmemektedir. Yük nedeniyle lentonun sağ tarafında kılcal bir çatlak oluşmuştur. Bu kapının skene koridoruna bakan dış yüzünde ise lento üzerinde üç bloktan oluşan duvar sırasında yatay kilit sistemi yapılmıştır (**Lev. CXIII, 4**). Blokların ikisi kenarlarda biri ise merkezde yer almaktadır. Kenar bloklarının kapı açıklığı tarafındaki yüzlerinin alt kısmı, üst kısmından daha geniş olacak şekilde eğik tasarlanmıştır. Merkezdeki bloğun ise her iki yüzünde de üst kısmı altından daha geniş yapılmıştır. Böylelikle merkezdeki blok, bir kilit taşı gibi kenar bloklarının arasına sokulmuştur. Yapılan kilit sistemi sonucunda kapının bu yüzünde sadece merkezdeki blok ile lento arasında sığ bir boşluk yapılabilmektedir. Kenar blokları ise, direkt olarak lentoya basmaktadırlar. Bu nedenle bu kapının da lentonun sağ tarafında derin bir çatlak oluşmuştur.

Odeion yapısının güney parodos kapısının ise her iki yüzünün de lentosu üzerinde yatay kilit sistemi yapılmıştır (**Lev. CVIII, 1–2**). Kapının parodosa bakan iç cephesinde lento üzerinde üç adet blok sıralanmaktadır (**Lev. CVIII, 2**). Bloklardan biri lentonun merkezinde dolayısıyla kapı açıklığının tam üstünde yer almaktadır. Bunun sağ ve sol kenarında sövelerin iç kısmında bitimine dek uzanan ve merkezdeki bloğa göre daha kısa tasarlanan birer blok konumlanmaktadır. Sağ ve sol kenardaki blokların bir yüzü, merkezdeki bloğun ise her iki dar yüzü de eğik kesimli olarak tasarlanmıştır. Eğik kesim sonucunda kenarlardaki blokların alt tarafı; merkezdeki bloğun ise üst tarafı, daha geniş olmuştur. Eğik kesimli üç bloktan oluşan bu tasarım neticesinde kapının iç yüzünde lento üzerinde yatay bir kilit sistemi meydana getirilerek, lento ile hemen üzerindeki blok arasında sığ bir boşluk yaratılmıştır. Bu tasarımda duvarın tüm ağır yükü, lentonun en zayıf kısmı olan açıklığın merkezine ulaşmasını kısmen engellemiştir. Kısmen engellemiştir çünkü merkezdeki bloğun kenarlardan sıkıştırılmasına yeterince güvenilmemiş olunmalı ki bunun sağ kenarına yakın tarafında lento ile arasına –ilginç bir şekilde– küçük ebatlı moloz bir taş sıkıştırılmıştır. Hiç kuşkusuz moloz taş, yükün küçük bir kısmını lentoya aktarmaktadır. Güney parodosun doğu duvarındaki kapının skeneye bakan dış yüzünde de lento üzerinde yatay bir kilit sistemi yapılmıştır⁶⁸⁴: Lento üzerinde üç adet blok sıralanmaktadır. Kenarlardaki kısa bloklar, yaklaşık olarak sövelerin iç yüzünün bitimine dek uzanmaktadırlar. Merkezdeki blok, direkt olarak lentonun merkezinde dolayısıyla kapı

⁶⁸⁴ Ferrero 1966, 35; ayrıca bakınız dpn. 19.

açıklığının üzerinde yer almaktadır. Kenar bloklarının alt kısmı, merkezdeki bloğun ise üst kısmı daha geniş tasarlanmıştır. Böylelikle blokların örtüşen yüzlerinde eğimli hatlar oluşturulmuş ve merkezdeki bloğun bir kilit taşı şeklinde yanlardan sıkıştırılması hedeflenmiştir. Ancak kapının bu yüzünde yatay kilit sistemi tam olarak başarılamamıştır. Çünkü kenarlardaki iki blok da direkt olarak lentoya basmaktadır. Bunlar askıya alınarak lento ile aralarında sığ bir boşluk sağlanamamıştır. Merkezdeki bloğun da sol köşesi lentoya basmaktadır. Sadece bu noktadan itibaren sağ tarafa doğru lento üzerinde giderek genişleyen ebatlarda sığ bir boşluk yakalanmıştır. Merkez bloğun sağ tarafta bitimine yakın bir noktada lento ile arasındaki boşluğa küçük ebatlı moloz bir taş sıkıştırılmıştır. Olasılıkla kilit sistemini yapan ustalar da sisteme tam olarak güvenememiş olmalıdırlar ki bu taş araya sıkıştırılmıştır. Kapının dış cephesindeki lento üstü kilit sisteminde kenar blokları tamamıyla, merkez bloğu ise kısmen lentoya basmaktadır (**Lev. CVIII, 1**). Buna rağmen lentoda herhangi bir kırık ya da çatlak oluşmamıştır.

Kibyra Odeionu'nun üç kapısı üzerinde tasarlanan yatay kilit sistemleri, ilk olarak D. B. Ferrero tarafından farkedilmiştir. B. Ferrero⁶⁸⁵ konu hakkında şunları dile getirmiştir: *“Arşitravların üzerinde yaklaşık 2 santimetrelilik yatay bir boşluk bulunur ve bunun sebebi arşitrava ağırlık vermemek içindir. Formları oldukça basit olan bu bloklarda herhangi bir profil bulunmaz.”* Açıklaması ile kapılar üzerindeki boşluklarla ilgili görüşünü doğru bir şekilde dile getirmiştir. Kapı lentoları üzerinde birer yatay kilit sistemi tasarlanarak üstlerindeki duvarın ağır yükünün tamamının lentoya bindirilmemesi tekniği, sık olmasa da örneklerine rastlanılan bir tekniktir⁶⁸⁶. Bu teknik, bazen Kibyra Odeionu'nda olduğu gibi, sadece lentonun üzerindeki merkez blokta sağlanırken bazen de kenarlara kadar uzatılmıştır⁶⁸⁷. Yatay kilit sisteminin, Aspendos Tiyatrosu'nda gözlemlendiği üzere bazen kavisli bloklarla yapılan örnekleri de bulunmaktadır⁶⁸⁸. Ayrıca örneğin bir başka teatral yapı olan Ephesos Odeionu'nun batı parodos kapısında da bu teknik oldukça başarılı bir şekilde uygulanmıştır⁶⁸⁹. Sonuç olarak, Kibyra Odeionu'nda karşılaşılan lento üzeri yatay kilit sistemleri, duvarın ağır yükünün en zayıf noktası olan kapı açıklığının merkezine yüklememek için tasarlanan bir duvar sistemidir. Bu sistemin –şimdiki bilgilerimize göre– Hellenistik Dönem'den MS 19. yüzyıl içlerine kadar çeşitli yapılarda örneklerini görmek mümkündür⁶⁹⁰.

⁶⁸⁵ Ferrero 1966, 35.

⁶⁸⁶ Genel olarak Bk.: Varkıvaç 2009.

⁶⁸⁷ Varkıvaç, 2009: 393.

⁶⁸⁸ Varkıvaç, 2009: 393.

⁶⁸⁹ Bier, 2011: 39, Plate 31, fig. 2.

⁶⁹⁰ Varkıvaç, 2009: 394 vd.

8.2.2. Kemerler

Kibyra Odeionu'nun skene fronsunun merkezindeki beş kapının da lentolarının üstünde birer kemer yükselmektedir (**Lev. XCII, 3–4**). Kemerler vasıtasıyla kapı lentosu ile üstündeki duvar arasında boşluk yaratılmıştır. Bu teknikle duvarın ağır yükü, kapı lentolarının üzerine bindirilmemiştir⁶⁹¹. Skene fronsdaki kapı üzeri kemerleri birer normal kemer formu ile yarım daire şeklinde tasarlanmıştır⁶⁹². Ayrıca kemerlerin teknik olarak bir diğer vurgulanması gereken nitelikleri de iç ve dış cephe olmak üzere, çift taraflı örülmeleridir.

Bu kemerler dışında yapının paradoslarının ve diazoma çıkış koridorlarının (vomitoryum) da üzeri kemerlidir. Paradosların üzeri rampalı yükselen bir kemerle örtülmüştür. Diazoma çıkış koridorlarının ise sadece başlangıç kısımlarındaki ilk koridor kemerliken devamının üzeri düz bloklarla kapatılmıştır.

8.2.3. Analemma Duvarlarındaki Farklı Örgüler

Yapının kuzey ve güney tarafında ima cavea boyunca inen eğimli analemma duvarları, duvar teknikleri yönünden yapının diğer duvarlarına göre bazı farklılıklar sergilemektedirler. Bu durum en açık şekilde kuzey analemma duvarında izlenmektedir: duvarın merkezine yakın bir noktada üst üste iki blok halinde tasarlanmış dikey uzanan bir derz sırası bulunmaktadır (**Lev. LXXVI, 2**). Bu derz sırası, adeta duvarın her iki kısmını bölmektedir. Analemma duvarının merkezinde böylesine dikey hatlı bir derz sırasının kullanılmasının nedeni; duvarın genel yapısıdır. Analemma duvarı, doğası gereği eğimli bir şekilde inmektedir. Uç kısmında ise dikdörtgen bir altlık ile sona ermektedir. Bu nedenle belirli yüksekliklerde derz sıralarının simetrik bir şekilde yapılması olanaklı olmamıştır. Eğimli duvarın sonuna doğru blok yükseklikleri giderek arttırılarak sonunda arkasındaki blok ile monolit olarak tasarlanan dikdörtgen kaidenin yüksekliği yakalanmıştır. Dolayısıyla kuzey analemma duvarındaki söz konusu derz farklılıkları, tamamıyla duvarın doğal biçimiyle ilgilidir. Nitekim duvarın parodos yönünde devamında kademeli olarak derz yükseklikleri düşürülmüş ve parodos içlerinde standart bir isodomik örgü sistemi sürdürülmüştür. Güney analemma duvarında da kuzeydekine yakın bir örgü sistemi izlenmektedir. Bu duvarda da analemmanın uç kısmına doğru kademeli olarak blok yükseklikleri arttırılmıştır.

Kibyra Odeionu'nun özellikle kuzey analemma duvarında izlenen derz yüksekliği farklılıkları ve daha da önemlisi duvarın merkezine yakın bir noktadan itibaren atkı benzeri dikey bir derz sırası ile bölünmesi uygulamasının en yakın benzeri, Ephesos Agora

⁶⁹¹ Kapı lentosuna duvar yükünün bindirilmemesi konusunda bk.: Adam, 1994: 343 vd. fig. 400.

⁶⁹² Kemer tipleri için bk.: Adam, 1994: 338-343.

Odeionu'nda bulunmaktadır⁶⁹³. Her iki kentin de analemma duvarları aynı ustanın elinden çıkmışçasına benzerlikler taşımaktadır. Ephesos Agora Odeionu'nun analemma duvarındaki bu uygulama E. Fossel ancak asıl olarak L. Bier tarafından Erken Bouleuterion ile ilişkili görülme istenmiştir⁶⁹⁴. Ancak esasen M. Aurenhammer, U. Quatember ve H. Thür, Ephesos Odeionu'nun analemma duvarındaki bu farklı uygulamayı, erken evre yerine inşaat aşamasında zorunlu bir plan değişikliği olarak yorumlanmışlardır⁶⁹⁵. Her iki kentin de odeion yapılarının şaşırtıcı derecede benzer olan analemma duvarlarının örgüsü, bunları, söz konusu duvarların inşaatı sırasında zorunlu birer uygulama olarak düşünmeyi gerektirmektedir. Eğimli yapıları ile diğer duvarlardan farklı olan analemma duvarlarının, örgü tekniklerinin de farklı olması, oldukça doğal bir durumdur.

8.3. Dübel ve Kenetler

Odeion yapısının ana bölümlerinin duvarlarında kenet ve dübel kullanılmamıştır. Bu konuda sadece skene duvarının ön yüzünde mermer kaplama parçalarının oturtulması için açılan üst üste 25 sıra dübel yuvası bulunmaktadır⁶⁹⁶ (**Lev. XCIII, 1–4**). Dübellerin mermer plakalara tutturulma biçimi hakkında, skene duvarının güney tarafta parodos ile birleştiği noktada zemin üzerinde yükselen in situ kaide, oldukça açıklayıcı bilgiler sunmuştur: duvardan 5 cm uzatılan demir dübel, kaideye üstten tutturulmuştur⁶⁹⁷ (**Lev. XCIV, 1–4**). Bu parça dışında kazı çalışmalarında bulunan çok sayıda pervaz üzerinde de dübel delikleri bulunmaktadır (**Kat. 126–138**). Mermer pervazlar ve kaplama örnekleri de parçaların duvara aynı şekilde sabitlendiklerini göstermektedir: öncelikle duvara açılan yuvalara, kenedin dövülerek genişletilen arka kısmı yerleştirilmekte ve bu kısım duvara kurşunla sabitlenmektedir. Dübelin genişletilen arka kısmı, dübelin yuvasına sıkışmasını sağlamaktadır. Dübelin kıvrık ucu ise, kaplama levhasının üst yüzeyine tutturulmaktadır. Kaplamaların üst yüzeylerindeki kurşunlar akıtma, duvardaki yuvalarda kullanılan kurşunlar ise döverek sıkıştırma yöntemiyle doldurulmuştur. Bu yöntem sonucunda birbiri üstüne gelen pervaz veya levhalar, ağırlıklarının bir kısmını altlarındaki çıkıntılı demir dübellere aktarmaktadırlar. Demir dübelleri yanında mermer kaplama unsurları ile arkalarındaki duvarın arası harçla da desteklenmiştir⁶⁹⁸.

⁶⁹³ Bier, 2011: Plate 25, fig. 2; 26, 2.

⁶⁹⁴ L. Bier ve L. Bier tarafından aktarılan E. Fossel'in görüşleri için bk.: Bier, 2011: 48.

⁶⁹⁵ Anılan söz konusu üç bilim insanının konu hakkındaki görüşleri için bk. Bier, 2011: 122.

⁶⁹⁶ Bu dübelleri Yapı Tanımı bölümünde ayrıntılı bir şekilde tanımlanmışlardır.

⁶⁹⁷ İn situ kaidenin üzerindeki demir dübel Ü. Demirer tarafından da çalışılmıştır. Bk.: Demirer, 2013: Kat. No. H49.

⁶⁹⁸ Benzeri bir açıklama için bk.: Demirer, 2013: 91.

Yukarıda tanımı yapılan demir dübel ya da kenetlerin benzerleri, başka yapılarda da belgelenmiştir⁶⁹⁹. Fakat özellikle Trier’de bulunan benzeri duvar kaplama bağlantı elemanları konusunda D. Krencker aktarımları önemlidir⁷⁰⁰. D. Krencker’in Trier’de bulunan ve mermer kaplama plakalarını duvara tutturmak kullandıklarını belirttiği kenetlerin formu, Kibyra Odeionu için yukarıda aktarılan dübel/kenetlerin tam bir benzeridir. Trier buluntularının da arka kısımları geniş, ön kısımları ise sivri tasarlanmıştır⁷⁰¹. Aynı şekilde Kibyra Odeionu’nda belgelenen in situ kaide ve mermer pervazların üzerlerindeki dübel dübel yuvalarıyla benzerleri de söz konusu yayında kaydedilmiştir⁷⁰². Mermer kaplama uygulaması, Roma İmparatorluk Dönemi’nde sık karşılaşılan bir durumdur. Örneğin Perge Tiyatrosu’nun skene fronsu⁷⁰³ ya da Ephesos Vadius Gimnasionu’nda⁷⁰⁴ karşılaşıldığı üzere, mermer kaplama uygulaması söz konusu dönemde özellikle kamusal yapılarda yaygın bir bezeme biçimine dönüşmüştür. Bu konuda özellikle Munigua’da bulunan ve S. Ahrens tarafından yayınlanan oldukça fazla miktarda mermer pervaz, Kibyra Odeionu’nda bulunan parçaları örnekler niteliktedir⁷⁰⁵. Munigua’da ele geçen pervazların üzerindeki dübel delikleri, bunların Kibyra Odeionu’nda belgelenen örneklerle benzer şekilde sabitlendiğini göstermektedir. Ayrıca S. Ahrens, Munigua’da genel olarak mermer kaplama uygulamalarının Flaviuslar Dönemi’nden itibaren başladığını ancak asıl olarak yaygınlaşmasının 2. yüzyılda olduğunu da vurgulamıştır⁷⁰⁶.

8.4. Opus Sectile

Kibyra Odeionu’nun orkestra zemini (**Lev. LXXXVI, 2–3**), pulpitumun cephesi (**Lev. LXXXVII, 1**) ve skene frons arka duvarı opus sectile yöntemiyle kaplanmıştır. Sadece orkestra döşemi, zemin kaplaması şeklindedir. Yukarıda anılan diğer kısımlar, duvar kaplaması biçimindedir.

Anadolu’da bilinen en erken opus sectile duvar kaplaması, Halikarnassos Mausoleumu’nda belgelenmiştir. Anadolu dışında MÖ 4. yüzyıla tarihlenen Samothrake’deki opus sectile zemin döşemi de bu konuda önemlidir⁷⁰⁷. Aynı şekilde MÖ 179 yılında yapımı tamamlanan Roma’daki Bazilika Aemilia’da mermer kaplama konusunu başka bir coğrafyada

⁶⁹⁹ Örneğin bk.: Waldbaum, 1983: 66, Pl. 19, 266–274.

⁷⁰⁰ Krencker vd., 1929: 306 vd.

⁷⁰¹ Krencker vd., 1929: 307, abb. 457-458.

⁷⁰² Krencker vd., 1929: abb. 457-466.

⁷⁰³ Öztürk, 2009: 105 vd.

⁷⁰⁴ Steskal ve La Torre, 2008-II: taf. 169, fig. 3-4.

⁷⁰⁵ Ahrens, 2004: 410 vd., abb. 20.

⁷⁰⁶ Ahrens, 2004: 411.

⁷⁰⁷ Zabrana, 2018: 211.

örneklemeğidir⁷⁰⁸. Özellikle Augustus Dönemi'nden itibaren söz konusu kaplama yöntemi kamu binalarının döşeme ve kaplamasında sık bir şekilde kullanılmıştır⁷⁰⁹.

Kibyra Odeionu'nda pulpitum cephesinde opus sectile yöntemiyle yapılan kapı ve sütunlar betimlenmiştir. Aynı yöntemle döşenen skene frons arka duvarında ise plaster sütunlarla bölünmüş çerçeveler söz konusudur. Yapının her iki bölümünde de kullanılan bu özel repertuvarlar, Kibyra dışında başka bir odeion yapısında belgelenmemiştir. Kibyra'da kullanılan söz konusu duvar kaplama stili, Pompei duvar resimlerinin ilk stilini anımsatmaktadır. Pompei duvar resimlerini ilk kez sınıflayan ve bu sınıflaması büyük oranda kabul gören A. Mau, Pompei duvar resimlerinin ilk stilini inkrustasyon olarak adlandırarak, bu stilin tamamen mermer kaplama levhalarıyla yapıldığını ve genellikle duvar yüzeyinin pilaster sütunlarla bölündüğünü belirtmiştir⁷¹⁰. Özellikle de duvar yüzeyinin pilaster sütunlar ve bunların arasındaki mermer kaplama plakalarıyla döşenmesi hamamlar gibi büyük kamu yapılarında yaygındır. Örneğin Kibyra Odeionu'nda skene frons için önerilen duvar kaplama biçiminin en yakın benzeri Ephesos Vedium Gymnasionu'nda bulunmaktadır⁷¹¹. Sardes Synagogu'nun ana duvarının pilaster sütunlar ve dikdörtgen pano düzenlemesi ile dekore edilen duvar kaplaması, skene duvarı için önerilen mermer kaplama düzeninin örneklerindedir⁷¹². Ayrıca Ephesos'daki 6 no'lu konut biriminin mermer salon 31 olarak adlandırılan kısmının duvar kaplamasında da pilaster korint sütunları ile bölünmüş dikdörtgen panolardan oluşan bir duvar kaplaması söz konusudur⁷¹³.

Orkestra zeminlerinin opus sectile yöntemiyle dekore edilmesi Odeion yapılarının karakteristik özelliklerindedir. Bu uygulama geometrik bezekler ağırlıkta olmak üzere birçok yapıda kullanılmıştır. Örneğin Anadolu'da Ephesos Artemis Kutsal Alanındaki Odeion'da⁷¹⁴ (MS 1. yüzyılın ikinci yarısı) Nysa'daki Gerontikon'da⁷¹⁵ (ikinci yapı evresi MS 2. yüzyılın ortaları) Parion Odeionu⁷¹⁶ (MS 2. yüzyılın ortaları) ve Aphrodisias Odeionu'nda⁷¹⁷ (MS 3. yüzyılın başları) orkestra zeminleri geometrik desenli olarak opus sectile yöntemiyle döşenmiştir. Ayrıca Patara⁷¹⁸ ve Ephesos'da⁷¹⁹ ise düz mermer plakalar kullanılırken

⁷⁰⁸ Bitterer, 2013: 14.

⁷⁰⁹ Scheibelreiter 2008, 263-264.

⁷¹⁰ Mau, 1882: 7, taf. I-II.

⁷¹¹ Steskal ve La Torre, 2008-I: 255; 2008-II: taf. 139, 1; 140, 1.

⁷¹² Hanfmann, 1972: fig. 182.

⁷¹³ Thür, 2014: 127 vd., taf. 340-341.

⁷¹⁴ Zabrana, 2018: Taf. 21.

⁷¹⁵ Kadioğlu, 2011: abb. 6.

⁷¹⁶ Başaran ve Kasapoğlu, 2014: res. 14.

⁷¹⁷ Bier, 2008: fig. 6.

⁷¹⁸ Korkut ve Grosche, 2007: abb. 73, 75.

⁷¹⁹ Bier, 2011: Plate 12, 1-2.

Antiocheia Cragum'da⁷²⁰ ise orkestra taş döşelidir. Farklı olarak Anemurium⁷²¹ ve Nicopolis⁷²² yapılarında orkestra zemini mozaik döşenmiştir. Yukarıda aktarılan örneklerde de görüldüğü üzere kapalı teatral yapıların orkestra döşemlerinde yaygın olarak geometrik desenli opus sectile dekorasyonları bulunmaktadır.

⁷²⁰ Hoff vd, 2018: fig. 9.

⁷²¹ Tekocak vd., 2019: fig. 24.

⁷²² Zachos vd., 2015: fig. 48.

DOKUZUNCU BÖLÜM

YAPI İŞLEVİ

9.1. Odeion Yapılarının İşlevleri

Konuya öncelikle, bu yapıları ayrıntılı şekilde irdeleyen üç önemli araştırmacının değerlendirmeleri ile başlamak yerinde olacaktır:

R. Meinel⁷²³:

Yunanca “ὄδη” (ode= şarkı, türkü) kelimesinden türetilen “ὄδειον” (Odeion= şarkı performanslarının yapıldığı yer) terimi yazınsal ve edebi kaynaklarda MÖ 5. yüzyıldan MS 6. yüzyıla kadar kullanıla gelmiş olup ayrıca daha geç olarak MS 12. yüzyıl Bizans kaynaklarında da karşımıza çıkmaktadır. MS 2. yüzyılın başlarına kadar odeion terimi, Atina’da Dionysos tiyatrosunun yanındaki duvardan duvara bir alanı sınırlayan ve Plutarchos’a göre Perikles, Vitruvius’a göre Themistokles, modern literatüre göre ise Perikles Odeion’u gibi belirli bir binayı niteliyordu. Kratinos’dan Plutarchos dönemine kadar kaynaklardan elde edilen veriler, odeionun belirli bir yapıyı kapsadığını göstermektedir.

H. P. Isler⁷²⁴:

Her şeyden önce, Odeia’nın açık Roma batı tiyatrolarından sadece seyirci alanı ve sahne üzerinde sağlam bir çatı örtüsü ile ayrıldığı gerçeği, bir kez daha vurgulanmalıdır. Odeia’nın kullanımı ile ilgili özelliklerini sorarsanız, ikisi özellikle dikkat çekicidir. Bir yandan, bu elbette hava durumundan bağımsız olarak etkinlikleri sürdürmeyi mümkün kılan çatı kaplaması, çünkü kapalı bir tiyatrodan oturmak ve sıcağa veya neme karşı korunmak kesinlikle hoştu. İyi bilinen büyük odeion yapılarının büyük bir kısmının şiddetli kışları olmayan alanlarda olduğu dikkate alınır, yağışa karşı korumadan daha önemli olan, bazı açık tiyatrolarda vela tesisi tarafından sağlanan katı güneş korumasıdır.

S. Gogos⁷²⁵:

Daha geniş anlamda odeion terimi (Latince *Odeum*), müzikal agonların, temsillerin ve çeşitli toplantıların yapıldığı, mimari ve fonksiyon açılarından tiyatro benzeri yapıları tanımlar. Antik kaynaklar dikkate alınır, bu terim, MÖ 5. yüzyıldan önce kullanılmamıştır. Ayrıca yaklaşık olarak MÖ 1. yüzyıla kadar yalnız çok az yapı için bu isimlendirme söz konusudur.

Odeion’ların işlevi hakkında bilgi veren yazılı kaynakların büyük kısmı, yalnızca Atina’daki Perikles Odeion’undan söz etmektedirler. Phoitos ve Suda Lexikonu’na göre, Perikles tarafından inşa edilen bu bina, müzikal konferanslar için tasarlanmıştı⁷²⁶. Roma’daki

⁷²³ Meinel, 1980: 24.

⁷²⁴ Isler-I, 2017: 751.

⁷²⁵ Gogos, 2015: 7.

⁷²⁶ Meinel, 1980: 29.

Domitian Odeion'u 86 yılında yapılan Kapitol oyunları⁷²⁷ aynı şekilde Argos Odeion'u⁷²⁸ da Nemea şenlikleri için yapılmıştır. Epidauros Odeionu, direkt olarak Asklepios kutsal alanına inşa edilmiştir⁷²⁹. Ephesos Artemis Kutsal Alanı'nda inşa edilen odeion yapısı da tanrıçayla bağlantılı şenliklerle ilişkilendirilmiştir⁷³⁰. Bu bilgiler, odeion yapılarının esasen kült törenleriyle ilgili şenliklerle bağlantılı olarak inşa edildiklerine işaret etmektedir. Öte yandan bir dizi odeion/bouleuterion yapısı da kent meclisi toplantılarıyla bağlantılı görülmüştür: Patara Bouleuterion/Odeionu, doğrudan Likya Birliği Toplantı Binası olarak adlandırılmıştır⁷³¹. Aphrodisias⁷³² ve Ephesos'daki⁷³³ benzer yapıların da öncelikli olarak bouleuterion işlevli oldukları öngörülmüştür⁷³⁴. Yapı yazıtlarına göre, antik dönemde odeion olarak isimlendirildiği kesin olan Gereses'deki Odeion'un⁷³⁵ ima ve summa olmak üzere iki bölüme ayrılmış caveasının ima kısmındaki sıralarının üzerine, kentin önde gelen phylelerinin isimleri kazınmıştır⁷³⁶.

MS 2. yüzyıl kaynaklarında Odeion terimi için ilkinin yerine kullanılan paralel terimler bulunmaktadır. Bu sebeple bir yapı bir kaynakta *odeion* olarak anılırken bir diğerinde “*theatrum tectum*” ya da “*theatron hyporophion*” olarak isimlendirilmektedir. Örneğin Atinalı Herodos Attikus tarafından inşa edilen yapı, Pausanias'ın seyahatnamesinde *odeion* olarak isimlendirilirken Pausanias'dan çok sonra yazan Philostratus'un Herodos biyografisinde “*theatra hyporophia*” olarak adlandırılmıştır⁷³⁷.

Tiyatroların cavea, orkestra ve sahne binası gibi bölümlerine sahip olan odeionları, aslında tiyatrolardan ayırmak kolay değildir⁷³⁸. Bu nedenle yukarıda açıklanan isimlendirme karmaşasından da anlaşıldığı gibi, söz konusu yapıların antik dönemde isimlendirilmeleri konusunda tiyatro ve odeion terimleri çoğunluktadır. Gortyn Odeionu veya Ephesos Agora Odeionu'nda belgelenen bir dizi bouleuterion yazıtı, bu yapıların bouleuterion olarak adlandırılmasına neden olmuştur. Ancak aslında antik kaynak anlatımları ve ele geçen yapı yazıtlarına bakılırsa –ki Kibyra Odeion'nda bulunan yapı yazıtları bu durumu daha da pekiştirmiştir⁷³⁹– Roma İmparatorluk Dönemi'nde bu yapılar için tek bir işlev sonucu çıkmaktadır: Odeion.

⁷²⁷ Meinel, 1980: 30.

⁷²⁸ Ginouves, 1972: 131-148, fig. 58-72

⁷²⁹ İlk olarak R. A. Tomlinson tarafından ortaya atılan bu tezinin, tartışması için bk.: Aslanidis, 2003: 310.

⁷³⁰ Zabrana, 2018: 216-217.

⁷³¹ Bk.: Korkut ve Grosche, 2007.

⁷³² Hallet ve Quatember, 2018: 353.

⁷³³ Bier, 2008: 161.

⁷³⁴ Benzeri bir yorum için bk.: Isler-I, 2017: 753.

⁷³⁵ Augusta-Boularot ve Mujjali, 2004: 487 vd.

⁷³⁶ Retzleff ve Mjely, 2004: 37 vd., fig. 2.

⁷³⁷ Meinel, 1980: 25.

⁷³⁸ Isler-I, 2017: 753.

⁷³⁹ Alten-Güler ve Tarkan: 2020.

9.2. Kibyra Odeionu İşlev Önerileri

Kibyra Odeionu'nun işlevine yönelik, epigrafik ve arkeolojik olarak kesin deliller söz konusu değildir. Bu nedenle yapının işlev konusu, ait olduğu yapı grubunun genel çerçevesinin dışına çıkmamaktadır. Kibyra Odeionu'nun işlevine yönelik ilk değerlendirmeler, D. B. Ferrero tarafından yapılmıştır. D. B. Ferrero, yapının işlevi konusunda şu bilgileri aktarmıştır⁷⁴⁰:

Formu küçük bir tiyatroya benzeyen yapı, başka devirlerde odeion işlevli olarak da kullanılmış olabilir ancak genel olarak bu tip yapıların toplantılar (Boule) için kullanıldığını söyleyebiliriz. Bizim özel örneğimizde, Cibyra gibi yeterince büyük olmayan bir kent için yapının kayda değer büyüklüğü, daha ziyade konventus şehirlerinin tüm delegelerinin biraraya gelebileceği, bir toplantı odasını tanınmasını tavsiye edecektir. Yapı normalde boule için tasarlanmıştır ancak gerektiğinde odeion işlevli olarak da kullanılmış olmalıdır.

D. B. Ferrero sonrasında Ş. Özüdoğru da yapının müzikal etkinlikler ve meclis toplantıları yanında conventus delegeleri için kullanıldığını belirtmiştir⁷⁴¹. D. B. Ferrero ve Ş. Özüdoğru'nun yapının işlevi ile ilgili, conventus toplantıları öngörülürü, esasen Cicero⁷⁴² ve Plinius'un⁷⁴³ aktarımlarına dayanmaktadır. Bu aktarımlar, Erken İmparatorluk Dönemi'nde Kibyra'nın Asya Eyaleti'ndeki conventus merkezlerinden biri olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla kalabalık toplantılar için kentteki en uygun kapalı yapı, Odeion yapısıdır. Bu nedenle yapıda conventus toplantılarının yapıldığı fikri, ilk bakışta tutarlı bir yaklaşımdır. Ancak D. Erkelenz⁷⁴⁴ ve A. D. Rosa⁷⁴⁵ gibi konu hakkında detaylı araştırmalar yapan bilim insanlarına göre, bugüne dek kaydedilen epigrafik ve edebi kayıtlar, Kibyra'nın conventus merkezi olması konusunda ancak MS 40'lı yıllara dek bilgi sunmaktadır. Bu tarihten sonrası belirsizdir. Hatta A. H. M. Jones⁷⁴⁶ ve W. Ameling⁷⁴⁷ gibi araştırmacılar da özellikle edebi kaynakları referans göstererek conventusun isminin Cibyraticum olduğunu, ancak conventus toplantılarının aslında Laodikeia'da (Lycus) yapıldığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla MS 2. yüzyıl sonlarında inşa edilen Kibyra Odeionu'nu, doğrudan bu toplantılarla ilişkilendirmek için yeterli kanıt söz konusu değildir.

Aslında yapının işlevi konusunda en kayda değer veri, ima cavesında yer alan isimlik sistemidir. Bu sisteme göre –kesin bir şekilde– yapının ima caveası, bir plan dâhilinde rezerve

⁷⁴⁰ Ferrero, 1966: 27.

⁷⁴¹ Özüdoğru, 2020.

⁷⁴² Cic. Att. 5.21.9.

⁷⁴³ Plin. nat. hist. 5.105.

⁷⁴⁴ Erkelenz, 1998: 81.

⁷⁴⁵ Rosa, 2012: 264, tafel 1.

⁷⁴⁶ Jones, 1971: 64.

⁷⁴⁷ Ameling, 1988: 19 vd.

edilmiştir⁷⁴⁸. Summa caveada ise seyircilerin oturma planına yönelik herhangi bir düzenleme yoktur. İma caveanın oturma sıralarının planlı bir şekilde seyirci grupları için bölünmesi, bu alanın kentin elit bir grubu için düzenlendiğine işaret etmektedir. Önceki bölümlerde de değinildiği gibi Kibyra Odeionu'nun ima caveasındaki bu isimlik sisteminin işlev bakımından en yakın benzeri, Geresa'daki (Ürdün) Odeion'da bulunmaktadır. Bu yapının ima ve summa olarak iki bölüme ayrılmış caveasının ima bölümündeki sıralarının üzerine kentin önde gelen phylelerinin isimleri kazınmıştır⁷⁴⁹. Ayrıca her iki yapının bu konuda bir diğer ortak yanı da summa cavealarında bir düzenlemeye yer verilmemiş olmasıdır⁷⁵⁰. Geresa Odeionu'nun ima caveasındaki yazıtlarda; ima caveasının bir kısmının boule üyelerine, geri kalanın da kentin önde gelen phylelerine ayrıldığını gösteren kanıtlar bulunmuştur⁷⁵¹. Dolayısıyla her halükarda Geresa Odeionu'nun ima caveasının kentin özel bir izleyici topluluğu için rezerve edildiği kesin olarak anlaşılmıştır⁷⁵².

Geresa Odeionu'nun ima caveasından elde edilen önemli kanıtlar, Kibyra Odeionu'nun ima caveasının da benzeri bir kullanım için rezerve edildiğine işaret etmektedir. Ancak Kibyra'da bu uygulama için antik dönemde bilinen en yeni teknik kullanılarak, sıralar demir bir mekanizma ile bölünmüştür. Mekanizmanın korunan parçalarının üzerindeki küçük demir çiviler de bunların küçük ahşap parçaları ile sonlandığını göstermiştir. Çok büyük olasılıkla bu ahşaplar, birer isimlik şeklinde kullanılmış olmalıdır. Dolayısıyla Kibyra Odeionu'nun ima caveası, kentin belli bazı phyleleri için önceden rezerve edilmiştir. Ancak bunların aynı zamanda bouletes olup olmadıkları ise kesin değildir.

Sonuç olarak alt caveasının rezerve edilmesi, yapının bouleterion işlevli olarak da kullanıldığına dair bir delil olarak yorumlanabilir. Bu işlevin yanında belirli kentsel festivaller için de odeion yapısı kullanılmış olmalıdır. Ayrıca yaklaşık 3500 kişilik seyirci kapasitesi ve teatral planı ile birlikte yapının özellikle de yılın soğuk ve yağışlı dönemlerinde tiyatro işlevli olarak da kullanılmış olması muhtemeldir.

⁷⁴⁸ Bu tasarım hakkında detaylı bilgiler için bk.: Yapı Tanımı, İma Cavea Oturma Planı Mekanizması bölümü.

⁷⁴⁹ Agusta-Boularot ve Mujjali, 2004: 487 vd.; Retzleff ve Mjely, 2004: 37 vd., fig. 2.

⁷⁵⁰ Geresa Odeionu için bk.: Agusta-Boularot ve Mujjali, 2004: 523.

⁷⁵¹ Retzleff ve Mjely, 2004: 41 vd.

⁷⁵² Agusta-Boularot ve Mujjali, 2004: 541.

SONUÇ

Kibyra Odeionu başlıklı bu çalışmada yapı mimari, tipolojik ve işlevsel olarak incelenmiştir. Çalışmanın en önemli kısmını, yapının mimari özelliklerinin belirlenmesi oluşturmuştur. Geçirdiği korkunç yangın felaketi nedeniyle özellikle skene frons dekorasyonuna ait mimari elemanlarının çoğunluğu, yoğun bir deformasyona uğramış durumda bulunmuştur. Bu parçalar gruplanmış, tümlenmiş ve belgelenmiştir. Söz konusu çalışmalar sonucunda yapının iki katlı tabernakel cepheli bir skene fronsa sahip olduğu kesin bir şekilde anlaşılmıştır. Tez çalışması öncesinde yapının skene fronsuna yönelik bir çalışma olmamakla birlikte, bu alanın tek katlı olduğu öngörülmekteydi. Dolayısıyla yapının iki katlı skene fronsunun mimari parçalarıyla birlikte ortaya konulması, tez çalışmasının da en önemli sonucu olmuştur.

Tez çalışmasının bir diğer önemli sonucu da antik dünyanın en iyi durumda günümüze ulaşan odeion yapılarının birinin ayrıntılı şekilde araştırılmasıdır: yapının araştırma tarihi, kazı geçmişi, mimarisine yönelik önceki veriler ve tipolojik özellikleri bir arada incelenerek bunların sonuçları ortaya konulmuştur.

Tez çalışması sonucunda –skene frons dışında– kapı, pencere ve önündeki stoasının da rekonstrüksiyon önerilerinin çizimleriyle birlikte sunulmuştur. Bu çalışmalarla birlikte, yapının bütün bölümlerinin rekonstrüksiyonları detaylı bir şekilde sunulmuş olmaktadır.

Kibyra Odeionu plan, mimari özellikleri ve boyutları bakımlarından bu yapı tipinin (Tiyatro planlı ya da tam gelişmiş odeion) en gelişmiş örneklerinden biridir. Yarım daire çevre duvarı, ön kısımdaki dikdörtgen sahne binasına oldukça ayrıntılı mimari bir planlama sonucunda tam olarak bağlanmıştır. Öyle ki yapının her iki kısmını, kesin çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün değildir. Özellikle de cavea ve sahne binası gibi yapının iki net bölümünün duvarları, birbirlerine kusursuz bir şekilde bağlanmıştır. Yapının tüm bölümlerinin duvarları, benzer örgü ve taş işçiliği özellikleri sergilemektedir. Bu durum da yapının belirli bir inşaat planı dâhilinde (plan değişikliği veya ekleme olmaksızın) yapıldığının en önemli kanıtları arasındadır.

Kibyra Odeionu, cavea ve sahne binasının birbirine kompakt olarak bağlı olması, alçak pulpitumu, skene fronsunun yapısı ve üzeri kemerli parodosları ile “*Roma Tipi Tiyatro*” mimarisinin belirleyici ve karakteristik özellikleri referans alınarak inşa edilmiştir. Bu baskın mimari özelliklerin yanında 5 kapılı sahne duvarı, caveanın büyük kısmının tepe yamacına yaslanması ve karşılıklı olarak tasarlanmış diazoma giriş kapıları gibi özellikleri bakımlarından da “*Anadolu Tiyatroları’nın*” karakteristik özelliklerini sergilemektedir. Dolayısıyla yapının

ana planının Roma Tipi Tiyatro mimarisinin; bu plandaki bazı önemli ayrıntıların da Anadolu Tiyatro mimarisinin gelenekselleşmiş özelliklerine göre yapıldığını belirtmek yanlış olmayacaktır.

Kibyra Odeionu, Ephesos Bouleuterion/Odeionu ve Aphrodisias Bouleuterion/Odeionu hem genel planları hem de mimari detaylarıyla oldukça çarpıcı benzerliklere sahiptirler: Her üç yapı da özellikle sahne duvarlarındaki kapılar, alçak pulpitumları ve ön taraflarında bir stoa ile tamamlanmaları bakımından ortak mimari özellikler sergilemektedirler. Söz konusu yapılarda sahne duvarlarındaki 7 kapı ve bunların ön taraftaki stoanın kapıları ile konumu gibi özellikleri şaşırtıcı derecede benzerdir. Bu konuda özellikle Ephesos Bouleuterion/Odeionu ve Kibyra Odeionu'nu yapı ölçüleri bakımından da aynı mimarın eserleriymişçesine yakın özellikler sergilemektedirler: Ephesos yapısında cephe duvarı 49 m, Kibyra'da 52,5 m uzunluğundadır. Kibyra'da orkestranın çapı 5,65 m, uzunluğu 9,57 m iken Ephesos'da orkestranın uzunluğu 9,20 m, çapı ise 6 m dir. Ephesos'da pulpitumun yüksekliği 0,90 m, Kibyra'da ise 1,13 m'dir. Ayrıca mimari bir detay olarak Ephesos ve Kibyra'da analemma duvarlarının duvar örgülerindeki merkezde dikine uzanarak söz konusu duvarı ortadan bölen bir derz sırasının da çok benzer olması, ayrıca vurgulanması gereken bir konudur.

Edebi ve epigrafik veriler skene, skene frons gibi mimari özellikler barındıran üzeri çatılı teatral yapıların özellikle Roma İmparatorluk Dönemi Anadolu coğrafyasında yaygın bir şekilde odeion olarak isimlendirildiğini göstermektedir. Kibyra Odeionu'nda kaydedilen in-situ yapı yazıtları, bu bilgiyi daha da pekiştirmiştir.

Yapının mimari tipolojisi, mimari bezemelerinin stili ve heykel buluntuları, inşa döneminin yaklaşık olarak MS 180–210 yılları arasında olması gerektiğini göstermiştir. Epigrafik veriler ve duvar örgülerine göre ön kısmındaki Bazilika Stoa'nın da MS 210–249 yılları arasında tamamlandığını ortaya konulmuştur. Yapının tarihlenmesine yönelik bu çıkarımlar da ayrıntılı bir şekilde araştırılmasının sonucudur. Daha önceki araştırmalarda sadece tipolojik olarak tarihlenmeye çalışılan Kibyra Odeionu, yukarıda değinilen diğer verilerle ele alınarak yaklaşık olarak inşa tarihi belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

- Cic. Att. (Cicero, Briefe an Atticus, 48–43 v. Chr.): M. Tulli Ciceronis epistulae ad atticum. Edidit D. R. Shackleton Bailey. Vol. 1–2, Stuttgart 1987.
- Herodotos Herodot Tarihi. (Çev. M. Ökmen). İstanbul, 2004.
- Pausanias Pausanias. Pausanias Description of Greece with an English Translation by W.H.S. Jones, Litt.D., and H.A. Ormerod, M.A., in 4 Volumes. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1918.
- Philostratus Philostratus and Eunapius, The Live of Sophists, with an English Translation By Wilmer Cave Wright (1938).
- Plin. nat. Hist. (Naturgeschichte des Plinius, römischer Schriftsteller 23/4 n. Chr.–79 n. Chr.): C. Plini Secundi naturalis historiae. Vol. 1–6. Ediderunt L. Ian – C. Mayhoff, Suttgart 1967– 1970.
- Plutarkhos Plutarkhos, Perikles Plutarch. Plutarch's Lives. with an English Translation by. Bernadotte Perrin. Cambridge, MA. Harvard University Press. London. William Heinemann Ltd. 1916. 3.
- Marcell. Chr. (Marcellinus Comes, Choronicon) Kullanılan Metin ve Çeviri: B. Croke, The Chronicle of Marcellinus Comes. With a Reproduction of Mommsen's edition of the Text Sydney 1995.
- Seuton, Domitian V. Suetonius: The Lives of the Twelve Caesars; An English Translation, Augmented with the Biographies of Contemporary Statesmen, Orators, Poets, and Other Associates. Suetonius. Publishing Editor. J. Eugene Reed. Alexander Thomson. Philadelphia. Gebbie & Co. 1889.
- Strabon Strabon, Antik Anadolu Coğrafyası, Çev. Adnan Pekman, İstanbul 1993.
- Tac. Ann. (Tacitus, Anales) Kullanılan Metin ve Çeviri: The Annals. With an English translation by J. Jackson, Cambridge, London 1969.
- Vitruvius Vitruvius, Mimarlık Üzerine On Kitap. (Çev. S. Güven) 2005.

Modern Kaynaklar

- Adam 1994 Adam, P. J. (1994). *Roman Buildings, Materials and Techniques*. London and New York.
- Ahrens 2004 Ahrens, S. (2004). “Baudekor von Munigua” *Madrider Mitteilungen* 45: 371–478.
- Agusta–Boularot ve Mujjali 2004 Agusta–Boularot, S. ve – Mujjali Abd el M. (2004). “La vie civique de Gerasa de la décapole. L’apport des inscriptions du «théâtre» nord de Jerash (Jordanie)”. *Mélanges de l’École française de Rome Antiquité*, 116 (no–1): 481–569.
- Aktaş 2019 Aktaş, Ş. (2019). “Patara Merkez Agora Batı Stoa Kuzey Kapısı”. V. Keleş, H. Kasapoğlu, H. Ertuğ Ergürer, E. Çelikbaş ve A. Yılmaz (Ed.), *Cevat Başaran’a 60 Yaş Armağanı*. SAGE Yayıncılık, Ankara, 783–796.
- Alzinger 1974 Alzinger, W. (1974). *Augusteische Architectur in Ephesos*. Österreichischen Arcaeologischen Institut, Wien.
- Alten–Güler ve Tarkan 2020 Alten–Güler, E. ve Tarkan, D. (2020). “The Mosaic Inscriptions of the Cibyan Odeion”. *JMR* 13,: 73–84.
- Ameling 1988 Ameling, W. (1988). “Drei Studien zu den Gerichtsbezirken der Provinz Asia in Republikanischer Zeit”. *Epigraphica Anatolica* (12): 9–24.
- Aslanidis 2013 Aslanidis, K. (2003). “The Roman Odeion at Epidauros”. *The Journal of Roman Archaeology*, Vol. 16: 300–311.
- Balty 1991 Balty, J. Ch. (1991). *Curia Ordinis*. Bruxelles.
- Başaran 1995 Başaran, C. (1995). *Anadolu Mimari Bezemeleri, Roma Çağı Lotus–Palmet Örgesi*. Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını. Erzurum.
- Başaran 1997 Başaran, C. (1997). “Kyzikos Korinth Başlıkları” *Türk Arkeoloji Dergisi* 31:1–52, Ankara.
- Başaran 1999 Başaran, C. (1999). *Anadolu Kompozit Başlıkları*. İstanbul.
- Başaran ve Kasapoğlu 2014 Başaran, C. ve Kasapoğlu, H., *Parion Odeionu 2010–2013*. H. Kasapoğlu–M. A. Yılmaz (Hızl.). (2014). *Anadolu’nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40. Yılı*. Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara. 193–208.

- Başaran ve Yıldızlı 2016 Başaran, C. ve Yıldızlı, M. (2016). “Parion Tiyatrosu Roma Dönemi Mimari Bezemeleri”. C. Başaran ve H. Ertuğ–Ergürer (Hzl.). Parion Roma Tiyatrosu. 2006–2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları. İÇDAŞ Yayınları, Ankara.
- Başer 1990 S. Selçuk Başer, “1988–89 yılları Kibyra Kurtarma Kazıları” 1. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 235–260, 19 – 20 Nisan 1990 Ankara.
- Bean 1978 Bean, G. E. (1978). Lycian Turkey: An Archaeological Guide. London.
- Berns 2002 Berns, Ch. (2002). “Frühkaiserzeitlichen Tabernakelfassaden, zum Beginn eines Leitmotivs Urbaner Architektur in Kleinasien”. Ch. Berns, H. V. Hesberg, L. Vandeput ve M. Waelkens (ed.), Patris und Imperium. Kulturelle und politische Identität in den Städten der römischen Provinzen Kleinasien in der frühen Kaiserzeit. Kolloquium Köln 1998, BABesch Suppl. 8: 159 – 174.
- Bier 2008 Bier, L. (2008). “The Bouleuterion”. C. Ratté – R. R. R. Smith, (Ed.), New Research on the City and its monuments. Aphrodisias Papers 4, JRA Suppl. 70 Portsmouth, RI.: 144 –168.
- Bier 2011 Bier L. (2011). The Bouleuterion at Ephesos, FiE 9/5, Wien.
- Bitterer 2013 Bitterer, T. (2013). Marmorverkleidung Stadtrömischer Architektur Öffentliche Bauten aus dem 1. Jahrhundert bis 7. Jahrhundert n.chr. Doktora Tezi. Ludwig–Maximilians– Universität, München.
- Bomgardner 2016 Bomgardner, David L. (2016). “The Theatre–Temple Complex at Lepcis Magna: Multiple dimensions of functionality or There’s more than one way to act on the emperor”. Theaterbauten als Teil monumentaler Heiligtümer in den nordwestlichen Provinzen des Imperium Romanum: Architektur – Organisation –Nutzung Internationales Kolloquium in Augusta Raurica, 18–21 September 2013 Auditorium Römerstiftung, R. Clavel, A. Kastelen. T. Hufschmid (Ed.), Forschungen in Augst 50: 63–80.
- Broneer 1932 Broneer, O. (1932). The Odeum. The American School of Classical Studies at Athens, Vol. X. Cambridge.

- Büyükkolancı ve Söğüt 2012 Büyükkolancı, M. ve Söğüt, B. (2012). “Ephesos–Ayasuluk Kompozit Başlığı”. B. Söğüt (Ed.), Stratonikeia’dan Lagina’ya A. Adil Tırpan Armağanı. Ege Yayınları, İstanbul, 115–126.
- Can 1999 Can, B. (1999). Aspendos Tiyatrosu Bezemeleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Cavalier 2005 Cavalier, L. (2005). *Architecture Romaine D’Asie Mineure, Les Monuments de Xantos et Leur Ornomentation*, Bordeaux.
- Chlepa 1999 Chlepa, E. A. (1999). “The Architecture of the Roman Odeion at Kos”. *The Annual of the British School of Athens*, Vol. 94: 415–435.
- Corsten 2002 Corsten, Th. (2002). *Die Inschriften von Kibyra I: Die Inschriften der Stadt und Ihrer Naherer Umgebung*. Bonn.
- Corsten 2008 Corsten, Th. (2008). “Kibyra 2007”. *AST XXVI (1)*: 15–18.
- Corsten ve Hüllden 2012 Corsten, Th. ve Hüllden, O. (2012). “Zwischen den Kulturen. Feldforschungen in der Kibyris. Bericht zu den Kampagnen 2008 – 2011”. *IstMitt Band 62*: 7–117.
- Coulton 1976 Coulton, J. J. (1976). *The Architectural Development of the Greek Stoa*. Clarendon Press, Oxford.
- Courtenay 2004 Courtenay, T. L. (2004). “Medieval Roof Carpentry: Charpente Lambrissee”. *Timber Framing, Journal of the Timber Framers Guild*, Number 72 (June 2004): 8–15.
- Çevik 2015 Çevik, N. (2015). *Lykia Kitabı*. K. Dörtlük ve R. Boyraz (ed.), Suna–İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Monografi Dizisi 10. İstanbul.
- D’Andria 2003 D’Andria, F. (2003). *Hierapolis*. (çev. N. Fırat). Ege Yayınları, İstanbul.
- D’Andria 2016 D’Andria, F. (2016). “MAIER–İtalyan Arkeoloji Heyetinin Hierapolis’teki Çalışmaları, C. Polito’nun Ekiyle”. F. D’Andria, M. P. Caggia ve T. Ismaelli (Ed.), *Hierapolis D1 Frigia VIII, 1, Le Attivita Delle Campagne Di Scavo E Restauro 2007–2011*. Ege Yayınları, İstanbul, 25–34.

- Davis 2006 Davis, E. J. (2006). Anadolu, XIX yüzyılda Karya, Frigya, Likya ve Pisidya Antik Kentlerine Yapılan Bir Gezinin Öyküsü. (Çev. F. Yılmaz). Arkeoloji ve Sanat Yayınları. İstanbul.
- Day 1998 Day, B. A. (1998). The Architectural Terminology of the Ancient Roman Theatre in the West: An Epigraphic Approach. Yüksek Lisans Tezi. McMaster University
- Demirer 2013 Demirer, Ü. (2013). Kibyra Metal Buluntuları. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.
- Demirer ve Baytak 2019 Demirer, Ü. ve Baytak, İ. (2019). “An Incised Template of an Architectural Postament From Kibyra” *Cedrus VIII*: 487–496.
- Doğan 2019 Doğan, Y. (2019). Antik Veriler Işığında Milyas ve Kabalia Bölgelerinin Tarihi Coğrafyası, İdari, Sosyokültürel ve Dini Yapısı. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Dökü ve Kaya 2013 Dökü, E. ve Kaya, C. M. (2013). “The Architecture and Function of the Stadium of Kibyra”. *Adalya*, XVI(2013): 177–202.
- Dökü 2018 Dökü, E. (2018). “Pisidia’ da Demir Çağ İzleri”. *Cedrus* 6, 139–158.
- Dörpfeld ve Reisch 1896 Dörpfeld, W. ve Reisch, E. (1896). *Das Griechische Theater*. Verlag, Barth & von Hirsch, Athen.
- Downey 1937 Downey, G. (1937). “The Architectural Significance of the Use of the Words Stoa and Basilike in Classical Literature”. *AJA*, 41(2): 194–211.
- Dunbabin 1999 Dunbabin, M. D. K. (1999). *Mosaics of the Greek and Roman World*. Cambridge University Press.
- Ekinci vd. 2007 Ekinci, H. A., Özudoğru, Ş., Dökü, E. ve Tiryaki, G. (2007). “Kibyra Kazı Çalışmaları 2006”. *Anmed*, 2007(5): 22–28.
- Ekinci vd. 2008a Ekinci, H. A., Işık, F. ve Işkan, I. (2008). “Kibyra 2006 Yılı Çalışmaları”. *MKKS*, XVI(2008): 1–12.
- Ekinci vd. 2008b Ekinci, H. A., Özudoğru, Ş., Dökü, E. ve Tiryaki, G. (2008). “Kibyra Kazı Çalışmaları 2007”. *Anmed*, 2008 (6): 35–41.
- Ekinci vd. 2009 Ekinci, H. A., Özudoğru, Ş., Dökü, E. ve Tiryaki, G. (2008). “Kibyra 2008 Yılı Kazıları”. *Anmed*, 7(2009): 32–39.

- Erkelenz 1998 Erkelenz, D. (1998). "Zur Profinzugehörigkeit Kibyras in der Römischen Kaiserzeit". *Epigraphica Anatolica*. Heft 30: 81–95.
- Ferrero 1966 Ferrero, B. D. (1966). *Teatri classici in Asia Minore I, Cibyra, Selge, Hierapolis*. L'erma di Bretschneider, Roma.
- Ferrero 1969 Ferrero, B. D. (1969). *Teatri classici in Asia Minore II, Citta di Pisidia, Licia e Karia*. L'erma di Bretschneider, Roma.
- Ferrero 1990 Ferrero, B. D. (1990). *Batı Anadolu'nun Eskiçağ Tiyatroları*. (Çev. E. Özbayoğlu). Ankara.
- Fiechter 1914 Fichter, R. E. (1914). *Die Baugeschichtliche Entwicklung des Antiken Theaters*. München.
- Fischer 1990 Fischer, L. M. (1990). *Das Korintische Kapitell im Alten Israel in der Hellenistischen und Römischen Periode*. Mainz am Rhein.
- Fossel 1982 Fossel, E. (1982). *Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos*. Graz.
- Freyberger 1990 Freyberger, K. S. (1990). *Stadrömische Kapitelle aus der Zeit von Domitian bis Alexander Severus. Zur Arbeitweise und Organisation Stadtrömischer Werkstaetten der Kaiserzeit*. Mainz am Rhein.
- Galli ve Dinelli 1998 Galli, M. ve Dinelli, D. (1998). "Neue Zeugnisse zum Theater des Herodes Atticus in Athen". *Antike Welt*, 29 (6): 519–532.
- Ginouves 1972 Ginouves, R. (1972). *Le Theatron a Gradins Droits L'Odeion D'Argos*. Paris.
- Gliwitzky 2010 Gliwitzky C. (2010). *Späte Blüte in Side und Perge: Die Pamphyliche Bauornamentik des 3. Jahrhunderts n. Chr.*, Bern.
- Gogos 2015 Gogos, S. (2015). *Die Antiken Odeia von Athen*. Phoibos Hümanites Series, Vol. 3, Wien.
- Göncü 2019 Göncü, H. (2019). "Smyrna Antik Kenti Erken Roma Dönemi Bouleuterion Mimarisi Üzerine Bir Değerlendirme". *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (2): 180–203.
- Hakan–Mert 2002 Hakan–Mert, İ. (2012). "Der Theater–Tempel Komplex von Stratonikeia". C. Berns, H. Von Hesberg, L. Vandeput ve M. Waelkens (ed.), *Patris und Imperium, Kulturelle und Politische Identität in den Städten in den Römischen Provinzen Kleinasien in der Frühen Kaiserzeit*. *Kolloquium Köln*, November 1998. 187–203.

- Hakan–Mert 2008 Hakan–Mert, İ. (2008). Untersuchungen zur Hellenistischen und Kaiserzeitlichen Bauornamentik von Stratonikeia. *Istanbuler Forschungen Band 50*. Tübingen.
- Hall 1994 Hall, S. A. (1994). “The Site of Sinda” . D. French (ed.). *Studies In the History and Topography of Lycia and Pisidia in Memoriam A.S. Hall, The British Institute of Archaeology Monograph 19*, Ankara, 48–52.
- Hanfmann 1972 Hanfmann M. A. (1972). *Letters from Sardis*. Harvard University Press, Cambridge.
- Hanson 1959 Hanson, J. A. (1959). *Roman Theater Temples*. Princeton University Press, Princeton.
- Hayes 1968 Hayes, J. W., “A Seventh–Century Pottery Group”. *DOP*, (22): 203–216.
- Hermann 2013 Hermann, U. (2013). “Die Überwölbung der Westlichen Parodos im Odeion der Pergamener Gymnasiums – Baugeschichtliche Beobachtungen anlaesslich der Restaurierung 2012”. *IstMitt*, 63: 455–462.
- Hoff vd. 2018 Hoff, M., Can, B., Townsend, R., Howe, T., Kızıllarslanoğlu, A. ve Dobos, G. (2018). “Antiochia ad Cragum 2016 ve 2017 Kazı Çalışmaları”. *Anmed*, 16: (2018): 1–14.
- Holzer 2008 Holzer, M. S. (2008). “Structural Iron Elements in German Timber Roofs (1600–1800)”. *Construction History*, Vol. 23 (2008): 33–57.
- Hörmann 1929 Hörmann, H. (1929). “Das Nymphaum zu Aspendos”. *Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts* 44, 263–274.
- Isler 2017 Isler, P. H. 2017. (I Text, II Katalog ve III İndex Band). *Antike Theaterbauten*. Österreichisches Akademi der Wissenschafte, Wien.
- Izenour 1990 Izenour, G. (1990). “The Ancient Roman Roofed Theater”. *Perspecta*, 26, (Theater, Theatricality, and Architecture): 69–82.
- Jones 1971 Jones, M. H. A. (1971). *The Cities of the Eastern Roman Provinces*. Second Edition, Oxford.
- Kadioğlu 1997 Kadioğlu, M. (1997). “Ankara–Ulus Opus Sectileleri”. *Türk Arkeoloji Dergisi*, XXXI, Ankara.
- Kadioğlu 2001–2002 Kadioğlu, M. *Die scaenae frons des Theaters von Nysa am Mäander*. Doktora Tezi. Alberts–Ludwigs Üniversitesi, Freiburg.

- Kadioğlu 2012 Kadioğlu, M. (2012). "Vorbericht Über die Arbeiten im Gerontikon von Nysa Am Meander". O. Dally ve U. Wulf-Rheidt (Ed.), Jahrbuch Des Deutschen Archäologischen Instituts Band 126/2011, De Gruyter, Berlin-Boston, 107-154.
- Karaosmanoğlu 1987 Karaosmanoğlu, M. (1987). Anadolu Mimari Bezekleri III, Roma Çağı Yumurta Dizisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Kaya 2011 Kaya, C. M. (2011). Kibyra Mimari Bezemeleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.
- Kılıçkaya 2018 Kılıçkaya, S. (2018). Kibyra'dan Bir Grup Heykeltıraşlık Eser. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Kockel 1995 Kockel, V. (1995). Bouleuteria, Architektonische Form und urbanistischer Kontext. M. Wörrle ve P. Zanker (ed.). Stadtbild und Bürgerbild im Hellenismus. Vestigia, 47, München, 29-40.
- Korkut ve Grosche 2007 Korkut, T. ve Grosche, G. (2007). Das Bouleuterion von Patara. Ege Yayınları, İstanbul.
- Korkut ve Özdemir 2019 Korkut, T. ve Özdemir, B. (2019). "Mimari Detaylarıyla Tlos Tiyatrosu". V. Keleş, H. Kasapoğlu, H. Ertuğ Ergürer, E. Çelikbaş ve A. Yılmaz (Ed.), Cevat Başaran'a 60 Yaş Armağanı. SAGE Yayıncılık, Ankara, 797-818.
- Korres 2011 Korres, M. (2011). "Die Überdachung des Theaters bzw. Odeion des Herodes Atticus". A. Von Kienlin (Ed.), Holztragwerke der Antike. Byzas 9, 273-286.
- Kraeling 1962 Kraeling, H. C. (1962). Ptolemais, City of the Libyan Pentapolis, Chicago.
- Krencker vd. 1929 Krencker, D., Krüger, H., Lehman, H., ve Wachtler, H. (1929). Die Trier Kaiserthermen, Ausgburg.
- La Torre 2008 La Torre, M. (2018). "Die Haustechnischen Anlagen". M. Steskal ve M. La Torre (ed.), Die Vedius Gymnasium von Ephesos. Forschungen in Ephesos, XIV(1), Wien, 283-288.

- Lanckoronski 2005 Lanckoronski, von G. K. (2005). Pamphylia ve Pisidia Kentleri, I. Cilt Pamphylia. (çev. S. B. Bulgurlu). Suna–İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Çeviri Dizisi: 2, İstanbul.
- Machatscek ve Schwarz 1981 Machatscek, A. ve M. Schwarz (1981). Bauforschungen In Selge. Mit Einem Geodätischen Beitrag Von Josef Dorner, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.
- Magie 1950 Magie, D. (1950). Roman Rule in Asia Minor. To the End of the Third Century After Christ, I. – II. Princeton University Press.
- Masino 2016 Massino, F., Alabastro e Marmi per la cavea del Teatro di Hierapolis, D'andria, F. ve Caggia, M. P. ve Ismaelli, T. (ed.). (2016) Le Attività Delle Campagne Di Scavo e Restauro 2007–2011, Hierapolis Di Frigia VIII, 1, Ege Yayınları, İstanbul.
- Mau 1882 Mau, A. (1882). Geschichte der Decorativen Wandmalerei in Pompeji. Ge Reiner, Berlin.
- Meinel 1980 Meinel, R. (1980). Das Odeion, Untersuchungen an überdachten antiken Theatergebäuden, Peter Lang, Frankfurt am Main, Bern.
- Merkelbach ve Stauber 2002 Merkelbach, R. ve Stauber, J. (2002). Steinepigramme aus dem Griechischen Osten, Band 4. K. G. Saur Verlag, München–Leipzig.
- Metin 2012 Metin, H. (2012). Kibyra Kandilleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Metin ve Çiğdem 2020 Metin, H. Ve Çiğdem, M. (2020). “Kremna’dan Bezemeli Arşitrav–Lento–Friz Örnekleri”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt 13 (70): 401–422.
- Milner 1998 Milner, N. P. (1998). An Epigraphical Survey in the Kibyra – Olbasa Region. conducted by A. S. Hall, The British Institute of Archaeology, Monograph 24, Ankara.
- Müller 1886 Müller, A. (1886). Lehrbuch der Griechischen Bühnen Alterthümer. Freiburg.
- Nielsen 2004 Nielsen, I. (2004). “Theater und Kult im Antiken Italien”. W. Hübner ve K. Stahler (ed.), Ikonographie und Ikonologie. Interdisziplinäres Kolloquium 2001, EIKON 8: 65–91.
- Nolle ve Schindler 1991 Nolle, J. ve Schindler, F. (1991). Die Inschriften von Selge. Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien, Bonn.

- Oransay 2006 Oransay Alptekin S. B. (2006). Arykanda Antik Kentinde 1997–2002 Kazı Sezonlarında Ele Geçen Madeni Buluntular ve Madencilik Faaliyetleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ostendorf 1908 Ostendorf, F. (1908). Die Geschichte des Dachwerks. Druck und Verlag von B. B. Teubner, Leipzig und Berlin.
- Özdilek 2011 Özdilek, B. (2011). Rhodiapolis Tiyatrosu ve Lykia Tiyatroları. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Özüdoğru ve Dökü 2010 Özüdoğru, Ş. ve Dökü, E. (2010). “Kibyra 2009 Yılı Kazıları”. Anmed, 8(2010): 37–45.
- Özüdoğru vd. 2011 Özüdoğru, Ş., Dökü, E., Dikbaş, G. ve Vanhaverbeke, H. (2011). “Kibyra 2010”. Anmed, 9(2011): 36–43.
- Özüdoğru ve Dökü 2012 Özüdoğru, Ş. ve Dökü, E. (2012). “Kibyra 2011”. Anmed, 2012(10): 46–52.
- Özüdoğru ve Dökü 2013a Özüdoğru, Ş. ve Dökü, E. (2013). “Kibyra 2011 Yılı Çalışmaları”. KST, XXXIV(3): 159–170.
- Özüdoğru ve Dökü 2013b Özüdoğru, Ş. ve Dökü, E. (2013). “Kibyra 2012 Yılı Kazıları”. Anmed, 2013(11): 47–54.
- Özüdoğru 2014 Özüdoğru, Ş. (2014). “Kibyra’dan Hellenistik Dönem’e Ait Yeni Veriler Üzerine Değerlendirmeler”. Cedrus, II: 171–188.
- Özüdoğru 2015 Özüdoğru, Ş. (2015). “Kibyra 2014 Yılı Çalışmaları”. Anmed, 13 (2015): 47–54.
- Özüdoğru 2016 Özüdoğru, Ş. (2016). “Kibyra Kazı, Onarım ve Koruma Çalışmaları 2015”. Anmed, 14 (2016): 55–64.
- Özüdoğru 2018a Özüdoğru, Ş. (2018). “Geç Antikçağ’da Kibyra”. Cedrus, VI: 13–64.
- Özüdoğru 2018b Özüdoğru, Ş. (2018). “Kibyra 2014–2016 Yılı Çalışmaları ve Sonuçları”. Phaselis, IV(2018): 109–146.
- Özüdoğru 2018c Özüdoğru, Ş. (2018). “Kibyra ve Yakın Çevresinin Erken Dönem Yerleşim Tarihçesi”. M. Arslan, F. Baz (Ed.), Arkeoloji, Tarih ve Epigrafi’nin Arasında: Prof. Dr. Vedat Çelgin’in 68. Yıl Doğum Günü Onuruna Makaleler, , 745–764.

- Özüdoğru 2020 Özüdoğru, Ő. (2020). Kibyra. Kibyra Kazıları Monografi Serisi I, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Özüdoğru ve Dünder 2007 Özüdoğru, Ő. ve Dünder, E. (2007). “Kibyra Geç Roma–Erken Doğu Roma Dönemi Mühürlü Unguentariumları”. Olba, 15: 145–177.
- Özüdoğru ve Tarkan 2018 Özüdoğru, Ő. ve Tarkan, D. (2018). “Kibyra Geç Antikçağ Hamamı”. Adalya, 21: 175–210.
- Öztürk 2009 Öztürk, A. (2009). Die Architektur der Scaenae Frons des Theaters in Perge. Deutsches Archaeologisches Institut, Denkmäler Antiker Architektur, Band XX, Berlin.
- Quatember 2009 Quatember, U. (2009). “Bautechnik von Tabernakelfassaden des 2. Jh.s n. Chr. in Ephesos und Kleinasien”. M. Bachmann (ed.), Bautechnik im antiken und vorantiken Kleinasien, Byzas 9: 455–467.
- Quatember 2011 Quatember, U. Das Nymphaeum Traiani in Ephesos. Forschungen in Ephesos, XI(2), Wien.
- Quatember 2019 Quatember, U. (2019). “The Bouleuterion Court of Aphrodisias in Caria. A Case Study of the Adaptation of Urban Space in Asia Minor from the Roman Imperial Period to Late Antiquity and beyond” IstMitt, Band 69: 59–102.
- Parapetti 1985 Parapetti, R. (1985). “Il Bouleuterion: aspetti architettonici e decorativi”. F. Sisinni (Ed.), Studi su Iasos di Caria. BdA Suppl. 31/32, 105-136.
- Pernier 1925 – 1926 Pernier, L. (1925–1926). ‘L’Odeum nell’Agora di Gortina presso il Leteo’ ASAtene XIII\IX, 1–69.
- Piesker ve Ganzert 2012 Piesker, K. ve Ganzert, J. (2012). Das Theater von Patara Ergebnisse der Untersuchungen 2004 bis 2008. Patara II. 2, Ege Yayınları, İstanbul.
- Petersen ve Lusschan 1889 Petersen, E. ve Luschan, von F. (1889). Reisen in Lykien, Milyas und Kibyris. Wien.
- Plattner 2008 Plattner, A. G. (2008). “Bauornomentik”. (içinde Steskal ve La Tore 2008).

- Retzleff ve Mjely 2004 Retzleff, A. ve Mjely, M. A. (2004). "Seat Inscriptions in the Odeum at Geresá". *Bulletin of American Schools of Oriental Research*, No: 36, 37–48.
- Reynolds 2008 Reynolds, J. M. (2008). "The Inscriptions from the Bouleuterion/Odeion". C. Ratté ve R. R. R. Smith (Ed.). *New Research on the City and its monuments, Aphrodisias Papers 4, JRA Suppl.70*, Portsmouth, 169–189.
- Riorden 2006 Riorden, E. (2006). "A Hadrianic Theater at Ilion (Troy): A Paradigm Shift for Roman Building Practice and Its Aesthetic Aftermath". *Proceedings of the Second International Congress on Construction History, Volume 3, 2006*. Cambridge University 29.03 – 02.04.2006, 2635–2651.
- Ritter 1859 Ritter, C. (1859). *Die Erkunde von Asien IX. Kleinasien 2*, Berlin.
- Rohn 2008 Rohn, C. (2008). *Der Theater–Stadion Komplex Von Aizonoi. Doktora Tezi. Von der Fakultät Architektur, Bauingenieurwesen und Stadtplanung der Brandenburgischen Technischen Universität Cottbus*.
- Rosa 2012 Rosa, D. A. (2012). "Praktische Lösungen für praktische "Probleme: Die Gruppierung von conventus in der Provinz Asia und die Bewegungen des Prokonsuls C. Iulius Severus". *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik. Band, 183: 259–276*.
- Sayın 2015 Sayın, E. (2015). *Kibyra Antik Kentinden Opus Spicatum Döşemeler. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa*.
- Schillbach 1858 Schillbach, R. (1858). *Odeion des Herodes Attikus. Druck und Verlag von Friedrich Mauke, Jena*.
- Sear 2006 Sear F. (2006). *Roman Teaters an Architectural Study*. Oxford Üniversty Press.
- Shear 2016 Shear, L. T. (2016). *Trophies of Victory, Public Building in Perikleian Athens*. Princeton Üniversty Press.
- Sobra 2016 Sobra, G. (2016). "Nuovi elementi per la Conoscenza Degli Ordini Superiori Della Frontescena Del Teatro di Hierapolis". F. D'Andria, M. P. Caggia ve T. Ismaelli (Ed.), *Hierapolis Di Frigia*

- VIII, 1, Le Attivita Delle Campagne Di Scavo E Restauro 2007–2011. Ege Yayınları, İstanbul, 155–169.
- Spratt ve Forbes 2008 T. A. B. Spratt ve E. Forbes (2008). Likya, Milyas ve Kibyris'te yolculuklar I–II Cilt. (Çev. D. Türker). Akmed Çeviri Dizisi: 3, Antalya.
- Steskal ve La Torre, 2008–I–II Steskal, M. ve La Torre, M. (2008). Das Vediusgymnasium von Ephesos (I Text; II Tafel Band). Forschungen in Ephesos XIV(1), Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.
- Stinson 2007 Stinson, P. (2007). "Imitation and Adaptation in Architectural Design: Two Roman Basilicas at Ephesus and Aphrodisias". M. Meyer (ed.). Neue Zeiten–Neue Sitten, Zu Rezeption und Integration römischen und italischen Kulturguts in Kleinasien. Phoibos Verlag, Wien.
- Strocka 1981 Strocka, V. M. (2003). Das Markttor von Milet. Verlag De Gruyter, Berlin.
- Strocka 2003 Strocka, V. M. (2003). "The Celsus Library in Ephesus". Ancient libraries in Anatolia: libraries of Hattusha, Pergamon, Ephesus, Nysa. Middle East Technical University Library, 2003, Ankara, 33–43.
- Strong 1960 Strong, E. D. (1960). "Some Early Examples of the Composite Capital". The Journal of Roman Studies, Vol. 50, Parts 1 and 2: 119–128.
- Süss 1999 Süß, J. (1999). Kaiserkult und Stadt, Kultstätten für Römische Kaiser in Asia und Galatien. Inaugural–Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophie. München.
- Şahin vd. 2010 Şahin, M., Mert, İ. H. ve Şahin, D. (2010). "Keles Yüzey Araştırması 2008". AST XXVII (3): 163–178.
- Şahin 2014 Şahin, S. (2014). Stadiasmus Patavensis. Itinera Romana Provinciae Lyciae/Likya Eyaleti Roma Yolları. Gephyra Monografi Dizisi 2. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Şimşek 2007 Şimşek, C. (2007). Laodikeia (Laodikeia ad Lycum). Ege Yayınları, İstanbul.

- Şimşek ve Duman 2007 Şimşek, C. ve Duman, B. (2007). “Laodikeia’da bulunan Geç Antikçağ Unguentariumları”. *Adalya*, X(2007): 285–308.
- Şimşek 2019 Şimşek, C. (2019). “Laodikeia’da Kazı ve Restorasyon Çalışmalarının 15. Yılı”. C. Şimşek (ed.), *Laodikeia Çalışmaları 5, 15. Yılında Laodikeia*. Ege Yayınları, İstanbul, 1–88.
- Taşkıran 2017 Taşkıran, M. (2017). “Aizanoi Bouleuterion/Odeionu Ön Değerlendirmesi”. S. Ünan (ed.), *Kütahya Müzesi 2017 Yıllığı*. Ankara, 433–461.
- Tekocak vd. 2019 Tekocak, M., Gündüz, R. ve Aldemir, C. (2019). “Anemurium Odeonu Üzerine Yeni Bir Değerlendirme”. V. Keleş, H. Kasapoğlu, H. Ertuğ Ergürer, E. Çelikbaş ve A. Yılmaz (ed.), *C. Başaran’a 60. Yaş Armağanı*. Sage Yayıncılık, Ankara, 521–548.
- Thomson 1950 Thomson, A. H. (1950). “The Odeion in the Athenian Agora” *The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 19 (2): 31–141.
- Thür 2014 Thür, H. (2014). “Rekonstruktion der Bauphasen”. H. Tür ve E. Rathmayr (Ed.). *Hanghaus 2 in Ephesos die Wohnheit 6. Forschungen in Ephesos VIII(9)*, Wien, 121–139.
- Teraman 2007 Teraman, Ö. (2007). *Roma Dönemi Tiyatro–Tapınak Kompleksleri ve Anadolu’daki İzdüşümleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Teraman 2014 Teraman, Ö. (2014). *Kent Mekânı Tasarımında İdeolojik Bir Temsil Aracı: Küçük Asya’da Roma İmparatorlar Kültü’nün Mimari Yoluyla Temsili*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuckermann 1868 Tuckermann, W. P. (1868). *Das Odeum des Herodos Atticus und der Regilla in Athen*. Bonn.
- Tulay 1992 Tulay, A. S. (1992). “Afrodisias Müzesi Bahçesi Kurtarma Kazısı–1990”. *MKKS II*, 29–30 Nisan 1991 Ankara, 147–166.
- Ulrich 2007 Ulrich, B. R. (2007). *Roman Woodworking*. Yale Üniversty Press, New Haven and London.
- Ungaro 2016 Ungaro, R. (2016). “Nota su alcuni elementi architettonici di eta romana dall’area del Santuario di San Filippo a Hierapolis”. F. D’Andria, M. P. Caggia ve T. Ismaelli (Ed.), *Hierapolis Dı Frigia*

- VIII, 2, *Le Attivita Delle Campagne Di Scavo E Restauro 2007–2011*. Ege Yayınları, İstanbul, 775–797.
- Uzunaslan 2010 Uzunaslan, A. (2010). “Mimari Tipoloji ve Fonksiyon Açısından Aphrodisias Stadyumu”. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21: 11–42.
- Vandeput 1997 Vandeput, L. (1997). *The Architectural Decoration in Roman Asia Minor, Sagalassos A Case Study*. SEMA 1. Brepols.
- Varkıvanç 2005 Varkıvanç, B. (2005). “Doppeltüren im Lykisch–Pamphylich–Pisidischen Grenzgebiet”. AA, 1. (Halbband): 47–61.
- Varkıvanç 2007 Varkıvanç, B. (2007). “Zum Fenster des sog. Hellenistischen Baues in Sillyon”. Adalya X (2007), 49–62.
- Varkıvanç 2008 Varkıvanç, B. (2008). “Antik Dönemde Çok Kanatlı Kapılar”, Anadolu/Anatolia Ek Dizi No. 2, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih–Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Dergisi, Ankara, 323–339.
- Varkıvanç 2009 B. Varkıvanç, “Antalya Kaleiçinde Taş Mimarideki Teknik Sürekliliğe İlişkin Bir Gözlem” Adalya 12, 2009, 389 – 401.
- Waelkens 2007 Waelkens, M. (2007). “Report on the 2005 Excavation and Restoration Campaign at Sagalassos”. KST, 28. 29 Mayıs – 2 Haziran 2006, Çanakkale (Baskı tarihi, 2007), 317–340.
- Waldbaum 1983 Waldbaum, J. C., (1983). *Metalwork from Sardis*. Harvard Üniversty Press, London.
- Welch 1998 Welch, K. (1998). “The Stadium at Aphrodisias”. AJA, 102(3): 547–569.
- Wieseler 1851 Wieseler, F. (1851). *Theatergebaeude und Denkmaeler des Bühnenwesens bei den Griechen und Römern*. Göttingen.
- Winter 1990 Winter, A. N. (1990). “Defining Regional Styles in Archaic Greek Architectural Terracottas”. *Hesperia*, 59 (1): 13–32.
- Wycherley 1940 Wycherley, R. E. (1940). “The Stoa Basileios”. *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 60: 95–96.
- Yener 2019 Yener, B. (2019). *Laodikeia Mimari Bezemeleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Zachos vd. 2015 Zachos, L. K., Stamou, L., Leontaris, L. ve Soukathos, I. (2015). *The Odeum of Nicopolis*. Ministry of Cultur&Sport, Athen.

- Zabrana 2012 Zabrana, L. (2012). "Im Heiligen Bezirk des Artemisions – Neue Erkenntnisse zur sog. Tribüne in Ephesos". Antike Welt, 5: 74–81.
- Zabrana 2018 L. Zabrana, Das Odeion im Artemision von Ephesos, Forschungen In Ephesos, Österreichischen Akademie Der Wissenschaften In Wien, Band XII\6 (2018).
- Zimmerman ve Ladstaetter 2010 Zimmermann, N. ve Ladstaetter, S. (2011). Ephesos Duvar Resimleri Hellenistik Dönemden Bizans Dönemine Kadar. (çev. S. Gün). Ege Yayınları, İstanbul.

KATALOG

Katalog No. 1: (Kazı Env. No. KBR'09 Bİ 367)

Mimari Öğe Adı: Konsol.

Malzeme: Kireç Taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

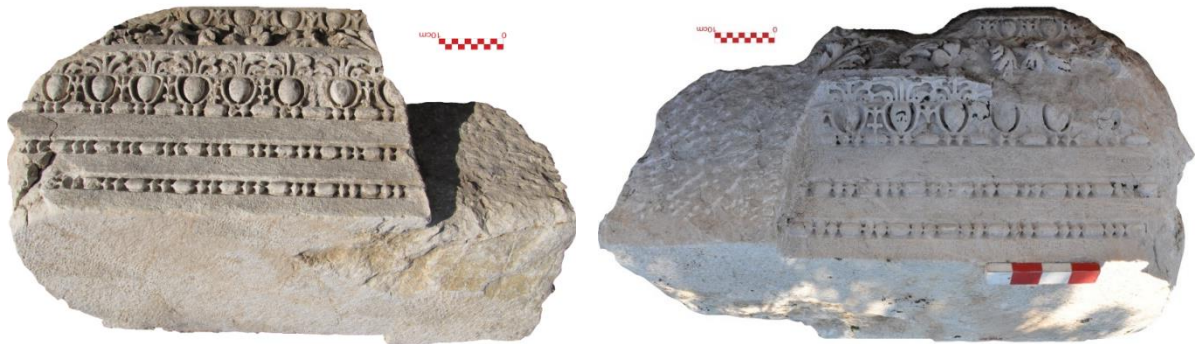
Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 120 cm / **Yük.:** 62 cm / **Üst Gen. :** 62 cm / **Alt Gen.:** 40 cm / **Arka Çıkıntı Uz.:** 35 cm / **Fascia Yük.:** 9 – 5 – 4,5 cm / **Arşitrav Taç Yük.:** 11 cm / **Friz Yük.:** 14 cm.

Durum: Konsolun sadece ön (dar yüz) yüzünde bezemelerde kayıplar mevcuttur. Bunun dışında tamamıyla sağlam durumdadır.

Tanım: Konsol biçimindeki arşitrav–friz bloğunun her iki yan ve ön cephesi olmak üzere üç yüzü bezemelidir. Arka kısmında üzeri kaba bırakılmış bir çıkıntısı vardır. Bu çıkıntı konsolun duvar içine gömüldüğü kısımdır. Bütün yüzlerde benzer bezeme şeması uygulanmıştır: Friz tacında ion kymationu bulunmaktadır. Frizde yaprak demetleri ve boşluklarda rozetler yer almaktadır. Arşitrav tacında kapalı–açık palmet dizisi, ion kymationu ve astragal işlenmiştir. Fascia geçişlerinde astragal betimlenmiştir.

Resim:

Katalog No. 2: (Kazı Env. No: KBR'09 Bİ. 233)

Mimari Öğe Adı: Arşitrav–friz bloğu.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 92 cm / **Yük.:** 46,88 cm / **Üst Gen.:** 60 cm / **Alt Gen.:** (kırık alınamadı) / **Fascia Yük.:** 8 cm / **Arşitrav Taç Yük.:** 11 cm / **Friz Yük.:** 14 cm.

Durum: Sadece ön yüzünün bir kısmı ve arka yüzde profil izleri korunmuştur. Geri kalan yüzleri tanımlanamaz şekilde kırık durumdadır.

Tanım: Friz tacında ion kymationu, frizde kengerleşmiş ranke betimi görülmektedir. Arşitrav tacında kapalı–açık palmet, ion kymationu ve astragal yer almaktadır. Fascia geçişlerinde astragal betimlenmiştir. İlk fasciada “**ΑΤΙΚΩ**” ifadesi bulunmaktadır.

Resim:

Katalog No. 3: (Kazı Env. No: KBR'09 Bİ. 233)

Mimari Öğe Adı: Arşitrav–friz bloğu.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 98 cm / Yü.: 60 cm / Üst Gen.: 60 cm / Alt Gen.: 33 cm / Arka Yüz Fascia Yü.: 12 – 9 – 5 cm / Arka Çıkıntı Uz.: 43 cm.

Durum: Bezemeli ön cephede ion kymationu ve astragalın az bir kısmı korunmuştur. Arka yüz ise tamamıyla sağlam durumdadır.

Tanım: Ön yüzde ion kymationu ve astragal görülmektedir. Arka yüzde giderek daralan üç fascia bulunmaktadır. Bloğu friz kısmı kaba işçilikli bırakılmıştır. Bloğun arka kısmındaki kaba işçilikli çıkıntı, duvara gömüldüğü kısımdır.

Resim:

Katalog No. 4: (Kazı Env. No: KBR'09 Bİ. 321)

Mimari Öge Adı: Arşitrav–friz bloğu.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 90 cm / **Yük.:** 62 cm / **Üst Gen.:** 51 cm / **Alt Gen.:** 50 cm / **Ön Yüz Fascia**
Yük.: 8 – 5 – 4,5 cm / **Arka Yüz Fascia Yüksek.:** 12 – 9 – 5 cm.

Durum: Blok tamamıyla sağlam durumdadır.

Tanım: Bloğun ön ve arka olmak üzere iki yüzü bezemelidir. Ön yüzde friz tacında ion kymationu, frizde kengerleşmiş ranke betimi görülmektedir. Arşitrav tacında kapalı–açık palmet, ion kymationu ve astragal yer almaktadır. Fascia geçişlerinde astragal betimlenmiştir. Arka yüzünde geniş başlayıp giderek daralan üç fascia işlenmiştir. Bloğun arka kısmındaki kaba işçilikli çıkıntı, duvara gömüldüğü kısımdır. Üst kısmında kaldırma çıkıntısı ve kenet yuvası bulunmaktadır.

Resim:

Ön Görünüş

Arka Görünüş

Üst Görünüş

Katalog No. 5:

Mimari Öğe Adı: Arşitrav.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Yükseklik: 50 cm / Fascia Yüksekliği: 8 – 5 – 4,5 cm / Arşitrav Taç Yüksekliği: 11 cm.

Durum: Ön yüzün bir kısmı sağlam durumdadır. Bloğun geri kalan kısımları ele geçmemiştir.

Tanım: Arşitrav tacında ion kymationu ve astragal bulunmaktadır. Fascia geçişlerinde astragal bezemesi kullanılmıştır.

Resim:

Katalog No. 6:

Mimari Öge Adı: Arşitrav.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 62 cm / Yük.: 39 cm / Friz Yük.: 14 cm / Friz Tacı Yük: 6 cm.

Durum: Ön yüzün bir kısmı iki parça olarak ele geçmiştir. Bloğun geri kalan kısımları bulunamamıştır.

Tanım: Friz tacında ion kymationu, frizde sarmal yapraklar arasında rozetler işlenmiştir.

Resim:

Katalog No. 7:**Mimari Öge Adı:** Arşitrav–friz bloğu.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** Zemin.**Ölçüleri:** Uz.: 70 cm / Yüksek.: 60 cm / Alt Gen.: 40 cm / Üst Gen.: 60 cm / Friz Yüksek.: 14 cm / Friz Tacı Yüksek.: 6 cm / Ön Yüz Fascia Yüksek.: 8 – 5 – 4,5 cm / Arka Yüz Fascia Yüksek.: 11 – 7 cm.**Durum:** Ön yüzünde yoğun bir şekilde kırık ve deforme olmuş alanlar bulunmaktadır. Arka yüzü ise büyük oranda kırık durumda olup sadece ilk iki fascianın çok az bir kısmı korunmuştur.**Tanım:** Çift yüzlü arşitrav–friz bloğudur. Ön yüzde friz kısmında akanthuslaşmış sarmal dal ve aralarındaki boşluklara rozetler işlenmiştir. Arşitrav tacında, ion kymationu ve altında astragal bulunmaktadır. Fascia geçişlerine astragal dizisi yerleştirilmiştir. İlk fascia üzerinde “ΩNEINΩ” yazıtı yer almaktadır. Arka yüzde fascialara ilişkin izler bulunmaktadır.**Resim:****Katalog No. 8:****Mimari Öge Adı:** Arşitrav–friz bloğu.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 44 cm / Yük.: 27 cm / Soffit Uz.: 44 cm / Soffit Gen.: 16 cm / Fascia Yük.: 12 – 9 – 5 cm.

Durum: Arşitravin soffit ve arka yüzünün bir kısmı korunmuştur. Geri kalan kısımları kırık durumdadır.

Tanım: Arşitrav bloğunun soffit kısmı görülmektedir. Arka yüzde bezemesiz üç fascia bulunmaktadır. Soffitin kenarlarında lesbos kymationu, merkezinde ise yaprak demetleri işlenmiştir.

Resim:

Katalog No. 9:

Mimari Öge Adı: Arşitrav–friz bloğu.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 37 cm / Yük.: 60 cm / Alt Gen.: (Kırık Ölçülemedi) / Üst Gen.: 40 cm / Friz Yük.: 14 cm / Friz Tacı Yük.: 6 cm / Ön Yüz Fascia Yük.: 8 – 5 – 4,5 cm / Arka Yüz Fascia Yük.: 11 – 7 cm.

Durum: Ön yüzün bir kısmı korunmuş olup bloğun geri kalan yüzlerinde kayıplar olduğundan tanımlanamaz durumdadır.

Tanım: Arşitrav–friz bloğudur. Friz tacında ion kymationu, frizde ise sarmal dallar ve bunların arasına rozetler işlenmiştir. Arşitrav tacında açık–kapalı palmet dizisi, ion kymationu ve astragal bulunmaktadır.

Resim:

Katalog No. 10:

Mimari Öğe Adı: Arşitrav–friz bloğu.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin

Ölçüleri: Uz.: 60 cm / Yük.: 55 cm / Alt Gen.: 50 cm / Üst Gen.: 60 cm / Friz Yük.: 14 cm / Friz Tacı Yük.: 6 cm / Ön Yüz Fascia Yük.: 8 cm / Arka Yüz Fascia Yük.: 13 – 7 cm.

Durum: Ön ve arka yüzünün bir kısmı korunmuştur. Bloğun geri kalanı ele geçmemiştir.

Tanım: Çift yüzlü arşitrav–friz bloğu. Ön yüzde friz tacında ion kymationu, frizde sarmal dallalar görülmektedir. Arşitrav tacında ion kymationu ve astragal bulunmaktadır. Fascia geçişlerinde astragal yer işlenmiştir. İlk fascia üzerinde “AYΛEIN” yazılıdır. Arka yüzde ise iki adet fascia bulunmaktadır.

Resim:**Ön Yüz****Arka Yüz****Katalog No. 11:****Mimari Öğe Adı:** Arşitrav–friz bloğu.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** Zemin**Ölçüleri:** Uz.: 76 cm / Yük.: 60 cm / Alt Gen.: 39 cm / Üst Gen.: 44 cm / Fascia Yük: 11 – 5 cm.**Durum:** Arşitrav–friz bloğunun ön yüzü tamamen kırık durumdadır. Arka yüzünde de friz kısmı kırık olduğu için tanımlanamamıştır. Bloğun arka yüzü ve soffiti ise kısmen korunmuştur.**Tanım:** Arşitrav–friz bloğudur. Arka yüzde iki fascia görülmektedir. Soffitt çerçevesinde lesbos kymationu işlenmiştir.**Resim:**

Katalog No. 12:**Mimari Öge Adı:** Arşitrav–friz bloğu.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** Zemin**Ölçüleri:** **Yük.:** 60 cm / **Uz.:** 45 cm / **Der.:** 40 cm / **Soffit Gen.:** 17 cm / **Uz.:** 41 cm.**Durum:** Bloğun bütün yüzeylerinde kayıplar söz konusudur. Bezemesine ilişkin sadece ön yüzün ve soffitın bir kısmı korunmuştur.**Tanım:** Ön yüzde arşitrav tacında ion kymationu ve astragal dizisi bulunmaktadır. Soffitte lesbos kymationu arasına yaprak demetleri işlenmiştir.**Resim:****Katalog No. 13:****Mimari Öge Adı:** Arşitrav–friz bloğu.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** Zemin**Ölçüleri:** **Yük.:** 60 cm / **Uz.:** 62 cm / **Der.:** 40 cm / **Fascia Yük.:** 14 – 13 – 8 cm.**Durum:** Büyük oranda kırık durumda ele geçmiştir. Bloğun sadece arka yüzünün bir kısmı korunmuştur. Ön yüz, tamamıyla kırık haldedir.

Tanım: Korunan arka yüzde geniş başlayıp kademeli olarak daralan üç fascia izlenmektedir. Arka yüz olduğu için oldukça kaba tıraşlı olarak bırakılmıştır.

Resim:

Katalog No. 14:

Mimari Öge Adı: Arşitrav–friz bloğu.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin

Ölçüleri: Yüksek.: 48 cm / Uzun.: 58 cm / Der.: 40 cm/ Fascia Yüksek.: 7 – 7 – 5 cm.

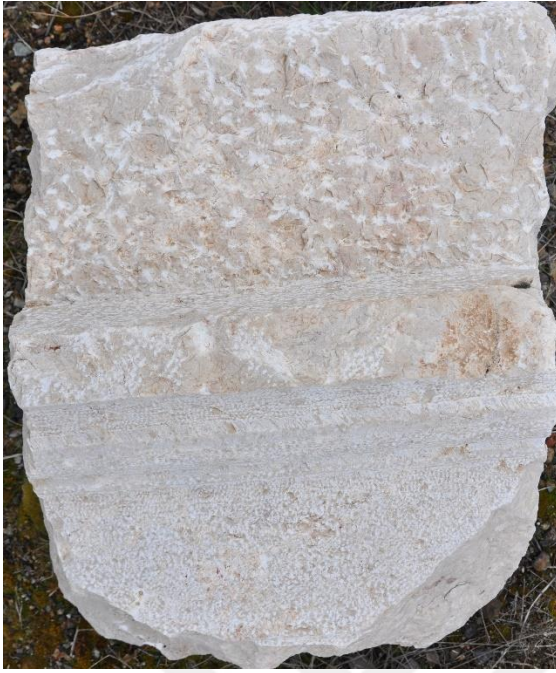
Durum: Arşitrav–friz bloğu, büyük oranda kırık durumda ele geçmiştir. Sadece arka yüzün arşitrav bölümünün bir kısmı korunmuştur.

Tanım: İzlenen arka yüzde ilk iki fascia eşit yükseklikte yapılırken son fascia daha alçak yapılmıştır. Fascia geçişlerindeki astragal dizileri yarım işçilikli olarak bırakılmışlardır.

Resim:

Katalog No. 15:**Mimari Öge Adı:** Arşitrav–friz bloğu.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** Zemin**Ölçüleri:** **Yük.:** 60 cm / **Uz.:** 69 cm / **Der.:** 30 cm / **Fascia Yüksekliği:** 10 – 8,5 – 4 cm.**Durum:** Büyük oranda kırık durumda ele geçmiştir. Arşitrav–friz bloğunun ön yüzü ve friz kısmı günümüze ulaşmamıştır. Sadece arşitrav kısmının arka yüzünün köşesinin bir kısmı izlenmektedir.**Tanım:** Skene fronsun 1. katının köşe arşitrav–friz bloğudur. Üzerinde yüksek olarak başlayıp aşağı doğru kademeli olarak daralan üç fascia bulunmaktadır. Bunun dışında herhangi bir bezemeye yer verilmemiştir.**Resim:****Katalog No. 16:****Mimari Öge Adı:** Arşitrav–friz bloğu.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** Zemin**Ölçüleri:** **Yük.:** 55 cm / **Uz.:** 40 cm / **Der.:** 30 cm / **Fascia Yüksekliği:** 12 cm.**Durum:** Büyük oranda kırık durumda ele geçmiştir. Arşitrav–friz bloğunun ön yüzü tamamıyla kırık durumdadır. Sadece arka yüzde arşitravın bir kısmı korunmuştur.**Tanım:** Skene fronsun 1. katının arşitrav–friz bloğu parçasıdır. Korunan arka yüzde bir geniş fascia görülmektedir. Friz kısmı işlenmeden bırakılmıştır.

Resim:**Katalog No.:** 17**Mimari Öge:** Friz parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Proskene**Buluntu Kodu:** – 3,34–3,54 m.**Ölçüleri:** **Yük.:** 17,16 cm / **Uz.:** 34,44 cm; **Taç****Yük.:** 9,44 cm; **Friz Yük.:** 7,78 cm.**Durum:** Çevresi kırık friz parçası.**Tanım:** Frizin küçük bir bölümü korunmuştu

Friz tacında ion kymationu bulunmaktadır. Kymationda yumurtalar ve ok uçları derinlikli işlenmemiştir. Ok uçları düz bir şekilde inmekte ve altta profile dokunmaktadır. Friz kısmında ise sarmal dal motifinin uzantıları izlenmektedir.

Katalog No.: 18**Mimari Öge Adı:** Friz parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Proskene**Buluntu Kodu:** – 3, 34 m.**Ölçüleri:** Yük.: 26,06 cm / Gen.: 25,12 cm. Taç Yük.: 6,74 cm; Friz Yük.: 19,22 cm.**Durum:** Yan yüzleri ve alt kısmı kırık; üst tarafının bir bölümü sağlam durumdadır.**Tanım:** Friz tacında ion kymationu bulunmaktadır. Friz kısmında sarmal dal bezemesinin bir parçası görülmektedir. İon kymationunda yumurtalar aşağıya doğru sivrilmekte ve altta çanağa dokunmaktadır. Yumurtalar oldukça stilize işlenmiştir öyle ki üçgen formlu bir görünüme sahiptirler. Ok uçları düz bir şekilde inmektedir.**Katalog No.: 19****Mimari Öge Adı:** Arşitrav–friz parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Proskene**Buluntu Kodu:** – 3, 34 m.**Ölçüleri:** Yük.: 33,19 cm / Gen.: 25,14 cm; Friz Tacı Yük.: 9, 39 cm; Friz Yük.: 13, 87; Arşitrav Tacı Yük.: 9, 91 cm.**Durum:** Arşitrav–frizin bir kısmı izlenmektedir. Etrafı kırık durumdadır.**Tanım:** Friz tacında düz silme ve ion kymationu bulunmaktadır. Friz kısmında rozet ve akanthus yaprağının bir kısmı görülmektedir. Frizin altındaki arşitrav tacında ion kymationu ve astragal bezemeleri işlenmiştir. Kymationdaki yumurta bezemesi friz tacına oranla daha derinlikli işlenmiştir. Aşağı doğru sivrilen yumurtalar altta astragala dokunmaktadır. Çanaklar alt kısımda kaybolmaktadır. Ok uçları merkezde çıkıntılar oluşturularak yanlardan çanağa dokunmaktadır.

Katalog No.: 20**Mimari Öğe Adı:** Friz parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Proskene**Buluntu Kodu:** – 3, 34 m.**Ölçüleri:** Yük.: 27,33cm / Uz.: 30,01cm; Taç Yük.:

9,07 cm; Friz Yük.: 14,26 cm.

Durum: Etrafi kırık durumda friz parçası.**Tanım:** Friz tacında ion kymationu yer almaktadır.

Tacın altında ise akanthus yaprağının bir bölümü

görülmemektedir. Yumurtalar aşağı doğru sivrilerek altta profile dokunmaktadır. Ok uçları üst tarafta yanlara doğru çıkıntı yaparak çanakla birleşmektedirler.

Katalog No.: 21**Mimari Öğe Adı:** Friz parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Proskene**Buluntu Kodu:** – 3, 34 m.**Ölçüleri:** Yük.: 19,07 cm / Uz.: 21,84 cm; Taç Yük.: 7,97

cm; Friz Yük.: 11,01 cm.

Durum: Etrafi kırık friz parçası. Friz tacı ve friz kısmının bir bölümü korunmuştur.**Tanım:** Taç kısmında ion kymationu bulunmaktadır. Frizde ise akanthus yaprağının bir kısmı görülmektedir. Yumurtalar yüzeysel işlenmiştir ve altta profile dokunmaktadır. Çanakların izleri alt kısımlarında izlenmemektedir.**Katalog No.: 22****Mimari Öğe Adı:** Friz parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Proskene**Buluntu Kodu:** – 3, 34 m.**Ölçüleri:** Yük.: 23,45 cm / Uz.: 28,17cm; Taç Yük.: 9,18

cm; Friz Yük.: 14,26 cm.

Durum: Friz parçasının etrafı kırık durumdadır.

Tanım: Taç kısmında ion kymationu yer almaktadır. Friz kısmında ise akanthus motifinin bir kısmı görülmektedir. Yumurtalar aşağı doğru sivrilerek altta profile dokunmaktadır. Çanaklar alt kısımda profile gömülerek kaybolmaktadır. Ok uçları üst tarafta üçgen formlu olup yanlarda çanağa dokunmaktadır.

Katalog No.: 23

Mimari Öğe Adı: Konsol, köşe parçası.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Proskene

Buluntu Kodu: – 3, 34 m.

Ölçüleri: **Yük.:** 28,55 cm / **Uz.:**19,08 cm; **Taç Yük.:** 7,09 cm; **Friz Yük.:** 14,08 cm.

Durum: Konsolun etrafı kırık durumdadır. Sadece cephenin ve bir yan yüzün bir kısmı korunmuştur.

Tanım: Taç kısmında ion kymationu bulunmaktadır. Bu kısımdaki ok uçlarının üst tarafları yuvarlatılmıştır. Yuvarlak kısmın bitiminden itibaren ok uçları yanlara doğru çıkıntı yapmakta ve çanağa dokunmaktadır. Yumurtalar aşağı doğru sivrilerek altta çanağa dokunmaktadırlar. Frizde ise yarım açık palmet dizisinin bir kısmı görülmektedir.

Katalog No.: 24

Mimari Öğe Adı: Konsollu korniş.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: **Uz.:** 105 cm / **Yük.:** 45 cm / **Der.:** 55 cm.

Durum: Yan yüzler, üst ve arka kısmı büyük oranda kırık vaziyettedir. Sadece cephesinin bir kısmı tanımlanabilir durumdadır.

Tanım: Dış kesiminin üzerinde ion kymationu bulunmaktadır. Dış kesiminin üstünde konsollar izlenmektedirler. Konsolların etrafı ion kymationu ile çerçevelenmiştir.

Resim:**Katalog No.:** 25**Mimari Öğe Adı:** Konsollu korniş.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Orkestra.**Buluntu Kodu:** – 4,40 m.**Ölçüleri:** Uz.: 82 cm / Yük.: 44 cm / Der.: 53 cm.**Durum:** Bloğun üstü, arkası ve yanları kırık durumdadır. Ön yüzünün bir kısmı korunmuş vaziyettedir.**Tanım:** Diş sırasının üstü ion kymationu bezemesi ile sınırlanmıştır. Burada yumurtalar yuvarlatılmış olup hafifçe sivrilerek altta çanağa dokunmaktadırlar. Oklar düz bir şekilde inmektedirler. Korunan tek konsol, akanthus yaprağı ile bezeli olup, çevresi ion kymationu ile sınırlanmıştır. Konsollar arasındaki boşluklarda rozet bezemesine yer verilmiştir.**Resim:**

Katalog No.: 26**Mimari Öge Adı:** Geison–sima bloğu.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Orkestra.**Buluntu Kodu:** –3,70 m.**Ölçüleri:** Uz.: 64 cm / Yüksek.: 37,56 cm / Der.: 90 cm.

Durum: Bloğun sadece geison kısmı günümüze ulaşmıştır. Sima kısmı, tamamıyla kayıp durumdadır. Ayrıca üst, alt ve yan yüzlerinde de kayıplar mevcuttur. Özellikle cephesi büyük oranda kırık durumdadır. Yangın tabakasında bulunduğu için taşın rengi grimsi bir hal almıştır.

Tanım: dış kesimi ve üzerinde ion kymationu izlenmektedir. Kymationda yumurtalar, alt kısımda küçük bir damlacıkla çanağa dokunmaktadır.

Katalog No.: 27**Mimari Öge Adı:** Geison–sima parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** –4,40 m.**Ölçüleri:** Yüksek.: 37,56 cm / Uz.: 50,98 cm.

Durum: Bloğun üst yüzeyi ve çevresi tamamıyla kırık durumdadır. Ön kısmının ise sadece bir bölümü korunmuştur. Yangın tabakasında bulunduğu için kılcal çatlaklar bulunmaktadır ve taşın rengi grimsi bir hal almıştır.

Tanım: Geison–sima bloğunun bir parçasıdır. Simada akanthuslaşmış açık palmet ve çevresindeki sarmal dalların bir kısmı görülmektedir. Palmetin dip kısmı bir bağ ile sarılmıştır. Palmette üç sıra taç yaprak dizisi bulunmakta olup bunlardan en alttakiler aşağıya yönelik olarak içe doğru kıvrılmışlardır. Taç yapraklarda sivri çıkıntılar vardır ve bu özellik, taç yapraklara akanthus vari bir görünüm kazandırmıştır. Palmetlerin altında astragal dizisi

bulunmaktadır. Korniş kısmında etrafı ion kymationu ile çerçevelemiş bir konsol yer almaktadır. Konsolun yan yüzeyinde volüt işlenmiştir. Konsol arası boşluklara asma dalı bezemesi betimlenmiştir. Kymationda yumurtalar, aşağı doğru sivrilerek ince bir damla ile çanağa bağlanmaktadır. Ok uçları düz bir şekilde inmektedirler.

Resim:

Katalog No.: 28 (Kazı Env. No: KBR'11 B.D. 10)

Mimari Öğe Adı: Geison-sima parçası.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Odeion, Stoa.

Buluntu Kodu: -4,40 m.

Ölçüleri: Ön Yüz Yük.: 50,02 cm / Gen: 37,88 cm; Üst Yüz.: En.: 29,88 cm / Boy.: 38,14 cm
Dübel deliği: En.: 2,06 cm / Boy.: 3,64 cm / Der.: 3,00 cm.

Durum: Büyük oranda kırık durumdadır. Sadece sima ve konsolun bir kısmı korunmuştur.

Tanım: Simada akanthuslaşmış ters açık palmet ve çevresinde ranke bezemesine ait bir dal görülmektedir. Palmetin altında ise inci boncuk dizisi uzanmaktadır. Konsolların çevresinde ion kymationu bulunmaktadır. Konsol üzerinde ise akanthus yaprağı işlenmiştir. Bloğun üst yüzeyinde bir dübel yuvası mevcuttur.

Resim:

Ön Yüz

Üst Yüz

Katalog No.: 29

Mimari Öğe Adı: Geison–sima bloğu parçası.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Orkestra.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 48 cm / Yük.: 31 cm / Der.: 20 cm.

Durum: Bloğun sadece geison ve simasının küçük bir kısmı korunmuştur. Geri kalanı tamamıyla kayıptır.

Tanım: Simada ters açık palmet, boşlukta ranke bezemesinin kolları görülmektedir. Palmetlerin altında astragal işlenmiştir. Geisonda konsol ve etrafında ion kymationu izlenmektedir. Konsolun yanındaki boşlukta bir rozet betimi vardır.

Resim:

Katalog No.: 30**Mimari Öğe Adı:** Sima parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** – 3,70 m.**Ölçüleri:** Yük.: 20,41 cm / Uz.: 23,33 cm.**Durum:** Sadece simanın küçük bir kısmı mevcut olup geri kalanı kayıptır.**Tanım:** Simada kapalı palmet dizisi ve

yanında bir dal motifi görülmektedir. Sيمانın alt kısmı astragal dizisi ile sınırlanmıştır. Palmet yaprakları alt kısımda bir bağ ile sarılmıştır. Alt taç yapraklar oldukça kısa bırakılarak aşağı doğru sarkıtılmışlardır. Orta ve üst taç yapraklar uçlarına doğru genişlemekte ve orta taç yaprak hafifçe kıvrılarak üst taç yaprağa dokunmaktadır. Eksen yaprağı geniş bırakılmış olup üst kısımlara doğru dallara ayrılmaktadır.

Katalog No.: 31**Mimari Öğe Adı:** Geison–sima bloğu parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** –3,78 m.**Ölçüleri:** Yük.: 17,39 cm / Uz.: 26,43 cm.**Durum:** Sadece sima ve geisonun küçük bir kısmı mevcuttur.

Tanım: Simada ters açık palmet ve altında astragal bezemesi izlenmektedir. Korunan kısımda taç yapraklarının uçlara doğru genişlediği görülmektedir. Eksen yaprağı üzerinde karşılıklı açılmış matkap yuvaları bulunmaktadır. Sيمانın altındaki konsola ilişkin sadece ion kymationu korunmuştur. Burada yumurtaların yuvarlak olduğu ve ok uçlarının düz indiği görülmektedir.

Katalog No.: 32**Mimari Öğe Adı:** Sima parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum**Buluntu Kodu:** -3,78 m.**Ölçüleri:** Yük.: 18,87 cm / Uz.: 17,07 cm.**Durum:** Simanın küçük bir kısmı korunmuştur. Bloğun geri kalan kısmı kırık durumdadır.**Tanım:** Simada ters açık palmet ve altında astragal bezemesi bulunmaktadır.**Katalog No.: 33****Mimari Öğe Adı:** Sima parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum**Buluntu Kodu:** -3,78 m.**Ölçüleri:** Yük.: 20,08 cm / Uz.: 16,64 cm.**Durum:** Büyük oranda kırık durumdadır. Sadece simanın küçük bir bölümü tanımlanabilir durumdadır.**Tanım:** Simada açık palmetin bir kısmı izlenebilmektedir.

Palmette taç yapraklar ve eksen yaprağı, uçları bir volüt gibi içe doğru kıvrılan bir bitkiden filizlenmektedirler. Taç yaprakların uçları püsküllü olup yandaki –sadece az bir kısmı görülen– bir bitkiye dokunmaktadırlar. Palmetin altında astragal dizisi uzanmaktadır.

Katalog No.: 34**Mimari Öğe Adı:** Sima parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,85 m.**Ölçüleri:** Yük.: 24,66 cm / Uz.: 17,09 cm.**Durum:** Büyük oranda kırık durumdadır. Sadece simanın küçük bir kısmı günümüze ulaşmıştır.**Tanım:** Simada açık palmetin yarısı görülmektedir. Taç yapraklar uçları içe doğru kıvrık bir yapraktan yükselmektedirler. Taç yapraklar orta kısımda

genişlemekte ve uç kısımlarında bir püskülle sonlanmaktadır. Orta taç yaprak en geniş kısmında bir damla ile alt taç yaprağa dokunmaktadır. Palmetin altında astragal bezemesi yer almaktadır.

Katalog No.: 35

Mimari Öge Adı: Sima parçası.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -3,75 m.

Ölçüleri: Yüksek: 21,92 cm / Uzun: 15,94 cm.

Durum: Simanın sadece küçük ebatlı bir kısmı korunmuştur. Yangın tabakasında ele geçtiği için üzerinde deformasyonlar bulunmaktadır.

Tanım: Açık palmetin filizlendiği bitki ve bundan filizlenen iki taç yaprak izlenmektedir. Taç yaprakların altındaki bitkinin uçları içe doğru kıvrık durumdadır. Taç yapraklar merkezlerinde genişleyerek uçlara doğru incelmektedirler. Palmetin altında astragal dizisi uzanmaktadır.

Katalog No.: 36

Mimari Öge Adı: Sima parçası.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -3,75 m.

Ölçüleri: Yüksek: 13,44 cm / Uzun: 22,06 cm.

Durum: Simanın küçük bir parçası görülmektedir.

Geri kalan kısımları kayıptır.

Tanım: Parça üzerinde açık palmetin ve astragalın bir kısmı görülmektedir. Taç yaprak ve eksen yapraklar sadece genel hatları işlenmiş bir bitkiden köklenmektedirler. Eksen yaprak oldukça geniş betimlenmiştir. Taç yapraklar merkez kısımlarına doğru genişlemektedirler. Palmetin altında astragal bezemesi yer almaktadır.

Katalog No.: 37**Mimari Öğe Adı:** Sima parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,75 m.**Ölçüleri:** Yük.: 17,37 cm / Uz.:19,51 cm.

Durum: Simanın sadece küçük bir parçası korunmuştur. Geri kalan kısmı mevcut değildir. Üzerinde yangından kaynaklı deformasyonlar vardır.

Tanım: Simada açık palmetin bir bölümü tanımlanabilir durumdadır. Taç yapraklar kenarları içe doğru kıvrık bir yaprak demetinden yükselmektedirler. Alt taç yaprağın uçları yandaki bitkiye dokunmaktadır. Palmetin altında astragal dizisi uzanmaktadır.

Katalog No.: 38**Mimari Öğe Adı:** Kompozit başlık.**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** Zemin.

Ölçüleri: Yük.: 51 cm / Alt Çap.: 36 cm / Üst Çap.: 41 cm.

Durum: Başlık, iki parça halinde bulunmuş ve sonrasında tümlenmiştir. Yüzeylerinde kırıklar mevcuttur. Yangın tabakasında bulunduğu için yüzeyinde aşınmalar ve kılcal çatlaklar izlenmektedir.

Tanım: Beyaz mermerden imal edilmiştir. Kalathosda iki sıra akanthus yaprağı dizisi bulunmaktadır. Akanthus yapraklarının ardından geniş bir boşluk alan söz konusudur. Kalathosun üst kısmında ise ion kymationu ve astragal dizisi bulunmaktadır. Başlığın alt yüzünde dübel yuvası vardır.

Katalog No.: 39**Mimari Öğe Adı:** Kompozit başlık.**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Yük.: 51 cm / Alt ap.: 36 cm / üst çap.: 41 cm.

Durum: Beş parça halinde bulunarak tümlenmiştir. Yüzeylerinde kırıklar mevcuttur.

Tanım: Beyaz mermerden imal edilmiştir. Kalathosda iki sıra akanthus yaprağı dizisi bulunmaktadır. Akanthus yapraklarının ardından geniş bir boşluk vardır. Başlığın st kısmında ion kymationu ve astragal dizisinin çok az bir kısmı görülmektedir. Başlığın alt yüzünde dübel yuvası bulunmaktadır.

Katalog No.: 40

Mimari ge Adı: Korint başlığı.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Orkestra.

Buluntu Kodu: -3,10 m.

Ölçüleri: Yük.: 45 cm / Alt ap.: Kırık olduğundan ölçülemedi. / üst çap.: 41 cm.

Durum: Kalathosun alt kısmı tamamıyla kayıp durumdadır. Ayrıca kalathosun üst tarafı da büyük oranda kırıktır.

Tanım: Kalathosda iki sıra akanthus yaprağı dizisi izlenmektedir.

Katalog No.: 41

Mimari ge Adı: Korint başlığı.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Orkestra.

Buluntu Kodu: -2,40 m.

Ölçüleri: Yük.: 30 cm / Alt ap.: (Kırık olduğundan ölçülemedi.) / üst çap.: 43 cm.

Durum: Başlığın alt kısmı tamamıyla kayıp vaziyettedir. Korunan st kısmında da kayıp ve kırıklar söz konusudur.

Tanım: Başlığın st kısmında kalathos dudağı ve profiller izlenmektedir. Kalathos üzerinde bir sıra akanthus demeti görülmektedir.

Katalog No.: 42**Mimari Öğe Adı:** Yivli sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** **Yük:** 28,5 cm / **Çap:** 36 cm / **Yivler:** **Der:** 2 cm / **Gen:** 3,6 cm.**Durum:** Kırık durumdadır sadece gövdenin küçük bir bölümü korunmuştur.**Tanım:** Sütunun gövdesinin bir kısmı görülmektedir. Mavi damarlı krem renge sahiptir. Yiv sırtları düzleştirilmiştir.**Katalog No.: 43****Mimari Öğe Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** **Yük:** 20,5 cm / **Çap:** 34 cm / **Yiv Gen:**4,00–3,8 cm arası değişken / **Yiv Der:** 1,8–2,2 cm arası değişken.**Durum:** Kırık durumdadır sadece gövdenin küçük bir bölümü korunmuştur.**Tanım:** Sütunun gövdesinin bir kısmı görülmektedir. Mavi damarlı krem renge sahiptir. Yiv sırtları düzleştirilmiştir.**Katalog No.: 44****Mimari Öğe Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** **Yük:** 27cm / **Çap:** 39 cm / **Yiv Gen:**4,3–3,9 cm arası değişken / **Yiv Der:** 2,1.**Durum:** Kırık durumdadır sadece gövdenin küçük bir bölümü korunmuştur.**Tanım:** Sütunun gövdesinin bir kısmı görülmektedir. Mavi damarlı krem renge sahiptir. Yiv sırtları düzleştirilmiştir.

Katalog No.: 45**Mimari Öge Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** **Yük:** 44 cm / **Çap:** 40 cm / **Yivler:****Der:** 2,1 cm / **Gen:** 3,7 cm – 4,1cm arası değişken.**Durum:** Kırık durumdadır sadece gövdenin küçük bir bölümü korunmuştur.**Tanım:** Sütunun gövdesinin bir kısmı görülmektedir. Mavi damarlı krem rengine sahiptir. Yiv sırtları düzleştirilmiştir.**Katalog No.: 46****Mimari Öge Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70.**Ölçüleri:** **Yük:** 25 cm / **Çap:** 36 cm / **Yiv Gen:** 4,1–3,9cm arası değişken **Yiv Der:** 1,6–2,1cm arası değişken.**Durum:** Kırık durumdadır sadece gövdenin küçük bir bölümü korunmuştur.**Tanım:** Sütunun gövdesinin bir kısmı görülmektedir. Mavi damarlı krem rengine sahiptir. Yiv sırtları düzleştirilmiştir.**Katalog No.: 47****Mimari Öge Adı:** Yivli sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** **Yük:** 29 cm / **Çap:** 32 cm **Yiv Gen:** 3–3,3,00 cm arası değişken. **Yiv Der:** 1,8–1,4cm arası değişken.**Dübel Der:** 4,6 cm / **Çap:** 4,6 cm.**Durum:** Sütunun üst bitimine ait küçük ebatlı bir kısmı mevcuttur.**Tanım:** Bej renginde mermerden imal edilmiştir. Üst yüzünde yuvarlak dübel yuvası ve akıtma kanalı görülmektedir.

Katalog No.: 48

Mimari Öge Adı: Yivli sütun parçası (1. Kat).

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -3,70

Ölçüleri: **Yük:**17 cm / **Çap:** 38 cm **Yiv Gen:** 3,5–3,7cm arası değişken **Yiv Der:** 1,5–1,9 cm arası değişken.

Durum: Kırık durumdadır sadece gövdenin küçük bir bölümü korunmuştur.

Tanım: Sütunun gövdesinin bir kısmı görülmektedir. Mavi damarlı krem renge sahiptir. Yiv sırtları düzleştirilmiştir.

Katalog No.: 49

Mimari Öge Adı: Yivli sütun parçası (1. Kat).

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -3,70

Ölçüleri: **Yük:** 29 cm / **Çap:** 34 cm / **Yiv Gen:** 3,3–3,6cm arası değişken **Yiv Der:** 1,9–2,1cm arası değişken.

Durum: Kırık durumdadır sadece gövdenin küçük bir bölümü korunmuştur.

Tanım: Sütunun gövdesinin bir kısmı görülmektedir. Mavi damarlı krem renge sahiptir. Yiv sırtları düzleştirilmiştir.

Katalog No.: 50

Mimari Öge Adı: Sütun parçası (1. Kat).

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -3,70

Ölçüleri: **Yük:** 29 cm / **Çap:**37 cm / **Yiv Gen:** 3,5cm / **Yiv Der:** 1,5–1,6 cm arası değişken.

Dübel: **Yük:** 8 cm / **Gen:** 3 cm ile 2,9 cm arası değişken.

Durum: Büzün yüzeylerinde kırıklar bulunmaktadır.

Tanım: Sütunun üst tarafına ait bir parçadır. Demir dübeli in situ olarak korunmuştur. Mermer rengi, mavi damarlı bejdir. Yiv sırtları düzleştirilmiştir.

Katalog No.: 51**Mimari Öğe Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** **Yük:**34 cm / **Çap:** 37 cm / **Yiv Gen:** 3,7-3,9 cm değişken / **Yiv Der:** 1,7-1,9 cm arası değişken.**Durum:** Büzün yüzeylerinde kırıklar bulunmaktadır.**Tanım:** Sütunun gövde kısmına ait bir parçadır. Mermer rengi beyazdır. Yiv sırtları düzleştirilmiştir.**Katalog No.: 52****Mimari Öğe Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** **Yük:** 21 cm / **Çap:** 35 cm / **Yiv Gen:** 3,2-3,4cm değişken / **Yiv Der:** 2 cm.**Durum:** Büzün yüzeylerinde kırıklar bulunmaktadır.**Tanım:** Sütunun üst bitimine ait bir parçadır. Yiv kanalları geniş ve derindir. Beyaz mermerden yapılmıştır.**Katalog No.: 53****Mimari Öğe Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** **Yük:** 30 cm / **Çap:** 36 cm / **Dübel Der:** 5 cm / **Dübel Çap:**5 cm.**Durum:** Kırık durumdadır sadece küçük bir bölümü korunmuştur.**Tanım:** Sütunun alttan itibaren ilk kısmıdır. Yuvarlak açılmış dübel yuvasında akıtma kanalı mevcut değildir. Mermerin rengi, kırmızı damarlı bejdir.

Katalog No.: 54**Mimari Öge Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** Yüksek: 16 cm / Çap: ölçülemedi.**Durum:** Sütunun üst bitiminin bir parçası korunmuştur. Bir yüzü dışında tamamıyla kırık durumdadır.**Tanım:** Sütun gövdesinin üst bitimine ait bir parçadır. Bir torus ile sütun gövdesinin üst yüzüne geçildiği görülmektedir. Bej üzeri kırmızı damarlı mermer rengine sahiptir.**Katalog No.: 55****Mimari Öge Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** Yüksek: 8 cm Çap: ölçülemedi.**Durum:** Bir yüzü dışında tamamıyla kırık durumdadır.**Tanım:** Sütunun kaide kısmına ait bir parçasıdır. Bej üzeri kırmızı damarlı mermer rengine sahiptir.**Katalog No.: 56****Mimari Öge Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** Yüksek: 19 cm / Çap: 34 cm.**Durum:** Kırık durumda sütun parçası.**Tanım:** Yivli değildir. Oldukça nitelikli bir işçiliğe sahiptir. Kırmızı damarlı mermerden imal edilmiştir.

Katalog No.: 57**Mimari Öğe Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** Yüksek: 14 cm / Çap: 36 cm.**Durum:** Sadece bir yüzü sağlam geri kalanı kırıktır.**Tanım:** Sütunun üst bitimine ait bir parçadır. Sütun üstte düz bir profil ile sonlanmaktadır.

Kırmızı damarlı bej mermerden üredilmiştir.

Katalog No.: 58**Mimari Öğe Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** Yüksek: 19cm Çap: 42 cm.**Durum:** Kırık durumda sütun parçası.**Tanım:** Yivli değildir. Oldukça nitelikli bir işçiliğe sahiptir.**Katalog No.: 59****Mimari Öğe Adı:** Sütun parçası (2. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** Yüksek: 24 cm / Çap: 28 cm.**Durum:** Kırık durumda sütun parçası.**Tanım:** Yivli değildir. Oldukça nitelikli bir işçiliğe sahiptir. Mavi damarlı beyaz mermerden yapılmıştır.**Katalog No.: 60****Mimari Öğe Adı:** Sütun parçası (2. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70

Ölçüleri: Yüksek: 17 cm Çap: 27 cm.

Durum: Kırık durumdadır. Sadece bir kısmı korunmuştur.

Tanım: Sütunun alt başlangıcına ait bir parçadır. Torus, ardından trochilos ile düz gövdeye geçilmiştir. Mavi damarlı beyaz mermerden yapılmıştır.

Katalog No.: 61

Mimari Öğe Adı: Sütun parçası (2. Kat).

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -3,70

Ölçüleri: Yüksek: 22 cm / Çap: 27 cm.

Durum: Kırık durumda sütun parçası.

Tanım: Yivli değildir. Oldukça nitelikli bir işçiliğe sahiptir. Mavi damarlı beyaz mermerden yapılmıştır.

Katalog No.: 62

Mimari Öğe Adı: Sütun parçası (2. Kat).

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -3,70

Ölçüleri: Yüksek: 21 cm / Çap: 27 cm.

Durum: Kırık durumda sütun parçası.

Tanım: Yivli değildir. Oldukça nitelikli bir işçiliğe sahiptir. Mavi damarlı beyaz mermerden yapılmıştır.

Katalog No.: 63

Mimari Öğe Adı: Sütun parçası (1. Kat).

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -3,70

Ölçüleri: Yüksek: 20 cm / Çap: 36 cm.

Durum: Kırık durumdadır. Sadece bir kısmı korunmuştur.

Tanım: Sütunun üst bitimine ait bir parçadır. Düz bir silme ile sütun gövdesi sonlanmıştır. Bej mermerden üretilmiştir.

Katalog No.: 64**Mimari Öğe Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** Yüksek: 15 cm / Çap: 36 cm / Dübel Yuvası: Gen: 2,9 cm / Der: 4,4 cm**Durum:** Kırık durumdadır. Sadece bir kısmı korunmuştur.**Tanım:** Sütunun üst bitimine ait bir parçadır. Düz bir silme ile sütun gövdesi sonlanmıştır. Mavi damarlı bej mermerden üretilmiştir.**Katalog No.: 65****Mimari Öğe Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** Yüksek: 30 cm Çap: 36 cm.**Durum:** Kırık durumdadır. Sadece bir kısmı korunmuştur.**Tanım:** Sütunun üst bitimine ait bir parçadır. Düz bir silme ile sütun gövdesi sonlanmıştır. Bej mermerden üretilmiştir.**Katalog No.: 66****Mimari Öğe Adı:** Sütun parçası (1. Kat).**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3,70**Ölçüleri:** Yüksek: 11,5 cm / Çap: 36 cm.**Durum:** Kırık durumdadır. Sadece bir kısmı korunmuştur. Bej mermerden üretilmiştir.**Tanım:** Sütunun alt başlangıcına ait bir parçadır. Torus, ardından trochilos ile düz gövdeye geçilmiştir.**Katalog No.: 67****Mimari Öğe Adı:** Attik ion tipinde sütun altlığı.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -3,34 m.

Ölçüleri: **Yük:** 20,83 cm / **Gen:** 28,08 cm / **Der:** 22,81 cm.

Durum: Kaidenin bir yüzü korunmuş olup geri kalan kısımları kayıptır.

Tanım: plinte, torus, spira, trochilos, spira ve torustan oluşan profil dizilimine sahiptir.

Resim:

Katalog No.: 68

Mimari Öğe Adı: Attik ion tipinde sütun altlığı.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -3,34 m.

Ölçüleri: **Yük.:** 24,04 cm / **Gen.:** 20,37cm / **Der.:** 32,2 cm.

Durum: Kaidenin sadece küçük bir kısmı korunmuş olup geri kalan kısmı kırıktır.

Tanım: plinte, torus, spira, trochilos, spira ve torustan oluşan profil dizilimine sahiptir.

Katalog No.: 69

Mimari Öğe Adı: Attik ion tipinde sütun altlığı.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: –3,34 m.

Ölçüleri: Yük.: 21,01cm / Gen.: 23,61cm / Der.: 12,31 cm.

Durum: Sadece küçük bir kısmı korunmuş olup geri kalan kısmı kırıktır.

Tanım: plinte, torus, spira, trochilos, spira ve torustan oluşan profil dizilimine sahiptir.

Resim:

Katalog No.: 70

Mimari Öğe Adı: Arşitrav–friz bloğu.

Malzeme: Kireç Taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 56 cm / Yü.: 50 cm / Üst Gen.: 55 cm / Alt Gen.: 42 cm / Fascia Yü.: 5 – 3 – 4 cm / Arşitrav Taç Yü.: 8 cm / Friz Yü.: 11 cm.

Durum: Bloğun sadece bir yan yüzü kırıktır, bunun dışında sağlam durumdadır.

Tanım: Arşitrav–friz mono blok olarak yapılmıştır. Friz ve arşitravın bir kısmı, yarım işçilikli olarak bırakılmıştır. Friz tacında ion kymationu, frizde akanthuslaşmış sarmal dal motifi görülmektedir.

Arşitrav tacında ion kymationu ve astragal betimlenmiştir. Arşitrav üç fascia ve geçişlerde astragal deseni ile hareketlendirilmiştir.

Katalog No.: 71

Mimari Öğe Adı: Arşitrav–friz bloğu.

Malzeme: Kireç Taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

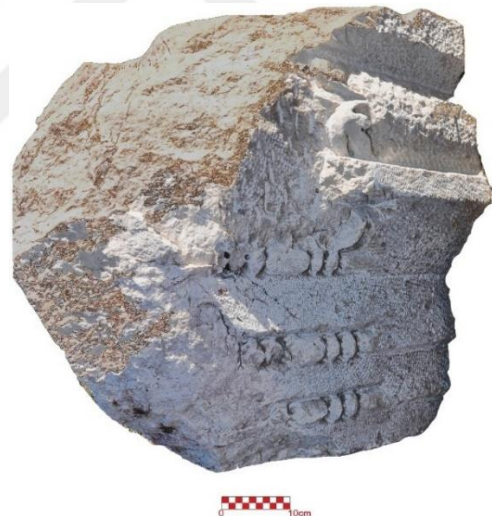
Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 51 cm / Yük.: 51 cm / Üst Gen.: 50 cm / Alt Gen.: 42 cm / Fascia Yük.: 5 – 3 – 4 cm / Arşitrav Taç Yük.: 8 cm / Friz Yük.: 11 cm.

Durum: Bir yan yüzü tamamıyla kırık durumdadır. Ayrıca bezeme kısımlarında da kırıklar mevcuttur.

Tanım: Arşitrav–friz kısmı monolit olarak tasarlanmıştır. Friz ve arşitrav bölümlerinin bir kısmı yarım işçilikli olarak bırakılmıştır. Friz tacında ion kymationunun bezeme olarak kullanıldığını gösteren küçük bir iz görülmektedir. Frizde akanthuslaşmış sarmal dal motifinin bir kısmı izlenmektedir. Arşitrav tacında ion kymationu ve astragal betimlenmiştir. Architrav kısmı, üç fascia ile hareketlendirilmiştir. Fascia geçişlerinde astragal deseni bulunmaktadır.

Resim:

Katalog No.: 72

Mimari Öğe Adı: Arşitrav–friz bloğu.

Malzeme: Kireç Taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 59 / Yük.: 53 cm / Der.: 40 cm Arşitrav Taç Yük.: 8 cm / Friz Yük.: 11 cm.

Fascia Yük.: 4 – 4 – 3 cm

Durum: Arşitrav–friz bloğunun bir parçasıdır. Her iki kenarında ve üst yüzeyinde kırıklar izlenmektedir.

Tanım: Arşitrav–friz bloğudur. Arşitrav ve friz bölümlerinin bir kısmı yarım işçilikli olarak bırakılmıştır. Friz tacında ion kymationu, frizde sarmal dal motifi işlenmiştir. Arşitrav tacında sırasıyla ion kymationu ve astragal dizisi bulunmaktadır. Fascia geçişlerinde astragal dizisine yer verilmiştir.

Resim:

Katalog No.: 73

Mimari Öğe Adı: Arşitrav–friz bloğu.

Malzeme: Kireç Taşı.

Buluntu Yeri: Orkestra.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 32 cm / **Yük.:** 52 cm / **Der.:** 25 cm **Arşitrav Taç Yük.:** 8 cm / **Friz Yük.:** 11 cm. **Fascia Yük.:** 6 – 3 – 4 cm.

Durum: Her iki kenarında ve üst yüzeyinde kırıklar izlenmektedir. Ayrıca arka yüzü, tamamıyla kırık durumdadır.

Tanım: Arşitrav–friz bloğu parçasıdır. Friz tacında ion kymationu, frizde yaprak motifi ve rozet işlenmiştir. Arşitrav tacında sırasıyla ion kymationu ve astragal dizisi bulunmaktadır. Fascia geçişlerinde astragal dizisine yer verilmiştir. Üst yüzünde kaldırma yuvası bulunmaktadır.

Resim:**Katalog No.: 74****Mimari Öge Adı:** Arşitrav–friz bloğu parçası.**Malzeme:** Kireç Taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** Zemin.**Ölçüleri:** Uz.: 28 cm / Yük: 26 cm / Der: 16 cm**Arşitrav Taç Yük:** 8 cm / **Friz Yük:** 11 cm.**Durum:** Çevresi tamamıyla kırık durumdadır.

Tanım: Friz tacında ion kymationu, frizde akanthuslaşmış sarmal dal motifi, işlenmiştir. Arşitrav tacında sırasıyla açık–kapalı palmet betimlemesi, ion kymationu ve astragal dizisi bulunmaktadır.

Katalog No.: 75

Mimari Öge Adı: Soffitli arşitrav.

Malzeme: Kireç taşı

Buluntu Yeri: Pulpitum

Buluntu Kodu: -3,34 m.

Ölçüleri: Yüksek: 39,44 cm / Gen: 54,88 cm; **Kymation Yüksek:** 15,20 cm; **Fascia Yüksek:** 4,62, 4,24, 6,63 cm.

Durum: Bloğun tüm yüzeylerinde kayıplar söz konusudur.

Tanım: Çift yüzlü soffitli arşitrav. Ön yüzde taç kısmında palmet dizisi ve ion kymationu bulunmaktadır. Palmet dizisinde bir açık palmet görülmektedir. Bu palmet iki sıra taç yapraklıdır. Kymationda yumurtalar aşağı doğru hafifçe sivrilmekte ve çanağa dokunmaktadır. Çanaklar yayvan işlenmiştir. Ok uçları kırık olduğundan görülememektedir. Kymationun ardından astragal dizisi yer almaktadır. Fascia geçişlerine astragal dizisi işlenmiştir. Soffitte merkezde defneyaprakları etrafında lesbos kymationu kullanılmıştır. Arka yüzde ise iki geniş fascia bulunmaktadır.

Resim:

Katalog No.: 76**Mimari Öge Adı:** Arşitrav parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum**Buluntu Kodu:** -3, 34 – 344 m**Ölçüleri:** Yüksek: 35,25 cm / Gen:31,17 cm; Fascia Yüksek: 9,18; 4,21; 7,42 cm.**Durum:** Kırık arşitrav parçası.**Tanım:** Üstten aşağı doğru astragal, fascia, astragal, fascia, astragal ve fascia motif dizilimi yer almaktadır.**Katalog No.: 77****Mimari Öge Adı:** Arşitrav.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3, 34 m.**Ölçüleri:** Yüksek: 38,09cm / Gen:33,23 cm; Fascia Yüksek: 7,71; 3,31.**Durum:** Etrafi kırık arşitrav parçası.**Tanım:** Arşitrav tacında ion kymationuna yer verilmiştir.

Yumurtalar aşağı doğru sivrilmekte ve altta ince bir damla ile çanağa dokunmaktadırlar. Üst kısmı hafifçe yuvarlatılmış ok uçları merkezde çatallaşarak çanağa dokunmaktadırlar. Fascia geçişlerinde astragal bezemesi bulunmaktadır.

Katalog No.: 78**Mimari Öge Adı:** Arşitrav.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3, 34 m.**Ölçüleri:** Yüksek:16,36cm /Gen:25,73 cm; Fascia Yüksek: 3,78; 5,31.**Durum:** Etrafi kırık arşitrav parçası.**Tanım:** Sırasıyla astragal, fascia, astragal ve fascia bezeme dizilimi bulunmaktadır.

Katalog No.: 79**Mimari Öge Adı:** Arşitrav.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3, 34 m.**Ölçüleri:** Yükseklik:11,80 cm /Gen:14,23 cm; Fascia Yükseklik: 2,85; 3,72.**Durum:** Kırık arşitrav parçası.**Tanım:** Sırasıyla fascia, astragal ve fascia bezeme dizilimi bulunmaktadır.**Katalog No.: 80****Mimari Öge Adı:** Arşitrav.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3, 34 m.**Ölçüleri:** Yükseklik:11,96 cm /Gen: 22,42 cm;**Fascia Yükseklik:** 3,35; 3,42.**Durum:** Kırık arşitrav parçası.**Tanım:** Sırasıyla fascia, astragal ve fascia bezeme dizilimi bulunmaktadır.**Katalog No.: 81****Mimari Öge Adı:** Arşitrav.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3, 34 m.**Ölçüleri:** Yükseklik:10,61 cm / Gen:17,39 cm;**Fascia Yükseklik:** 2,32; 4,50 cm.**Durum:** Kırık arşitrav parçası.**Tanım:** Sırasıyla kırık fascia, astragal ve fascia bezeme dizilimi bulunmaktadır.

Katalog No.: 82**Mimari Öge Adı:** Arşitrav.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3, 34 m.**Ölçüleri:** Yüksek:12,59 cm / Gen:16,56 cm; Fascia Yüksek: 4,56, 3,08;.**Durum:** Kırık arşitrav parçası.**Tanım:** Sırasıyla kırık fascia, astragal ve fascia bezeme dizilimi bulunmaktadır.**Katalog No.: 83****Mimari Öge Adı:** Arşitrav.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3, 34 m.**Ölçüleri:** Yüksek:10,37cm / Gen: 20,89 cm; Fascia: 3,63; 4,48 cm.**Durum:** Kırık arşitrav parçası.**Tanım:** Sırasıyla kırık fascia, astragal ve fascia bezeme dizilimi bulunmaktadır.**Katalog No.: 84****Mimari Öge Adı:** Arşitrav.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3, 34 m.**Ölçüleri:** Yüksek :13,03 cm / Gen:19,19 cm; Fascia Yüksek: 5,63 cm.**Durum:** Kırık arşitrav parçası.**Tanım:** Sırasıyla kırık astragal, fascia ve astragal bezeme dizilimi bulunmaktadır.

Katalog No.: 85**Mimari Öge Adı:** Arşitrav.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3, 34 m.**Ölçüleri:** Yükseklik:11,21 cm/Geni: 9,75 cm; Fascia Yükseklik: 4,80; 3,18.**Durum:** Kırık arşitrav parçası.**Tanım:** Sırasıyla kırık fascia, astragal ve fascia bezeme dizilimi bulunmaktadır.**Katalog No.: 86****Mimari Öge Adı:** Arşitrav.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3, 34 m.**Ölçüleri:** Yükseklik:16,64 cm/Geni:13,20 cm; Fascia Yükseklik: 3,03; 4,20.**Durum:** Kırık arşitrav parçası.**Tanım:** Sırasıyla astragal, fascia, astragal ve fascia bezeme dizilimi bulunmaktadır.**Katalog No.: 87****Mimari Öge Adı:** Arşitrav.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -3, 34 m.**Ölçüleri:** Yükseklik:13,17 cm/Geni:13,24 cm Fascia Yükseklik 3,35 cm.**Durum:** Kırık arşitrav parçası.**Tanım:** Sırasıyla astragal, fascia, astragal ve fascia bezeme dizilimi bulunmaktadır.

Katalog No.: 88

Mimari Öge Adı: Korniş bloğu.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -4,20 m.

Ölçüleri: Yüksek: 38,62 cm / Uzunluk: 63,85 cm.

Durum: Geison ve diş sırasının bir parçası korunmuştur.

Tanım: Diş sırası bezemesinin üstünde akanthus ve dil yaprağı motifleri ardışık olarak betimlenmiştir.

Katalog No.: 89

Mimari Öge Adı: Korniş bloğu.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -4,80 m.

Ölçüleri: Uzunluk: 66 cm / Yüksek: 36 cm / Geni: 63,85 cm / Geison Yüksek: 9 cm.

Durum: Bloğun geison kısmı iki parça olarak ele geçmiştir. Çevresinde kırıklar mevcuttur.

Tanım: Geison kısmında sırasıyla akanthus ve dil yaprağı betimlenmiştir.

Tarihleme:

Resim:

Katalog No.: 90**Mimari Öge Adı:** Korniş parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -4,20 m.**Ölçüleri:** Yüksek: 11,62 cm / Gen: 8,53 cm.**Durum:** Kırık durumdadır sadece geisonun bir parçası mevcuttur.**Tanım:** Geisonda dil yaprağı bezemesinin uç kısmı görülmektedir.**Katalog No.: 91****Mimari Öge Adı:** Korniş parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -4,20 m.**Ölçüleri:** Yüksek: 13,19 cm / Gen: 14,79 cm.**Durum:** Kırık durumdadır sadece geisonun bir parçası mevcuttur.**Tanım:** Geisonda dil yaprağı bezemesinin uç kısmı görülmektedir.**Tarihleme:****Katalog No.: 92****Mimari Öge Adı:** Korniş parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -4,20 m.**Ölçüleri:** Yüksek: 20,39 cm / Gen: 18,73 cm.**Durum:** Diş sırası ve geisonun bir parçası korunmuştur.**Tanım:** Bir diş sırası ve geisonda akanthus yaprağı bulunmaktadır.

Katalog No.: 93**Mimari Öge Adı:** Korniş parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -4,20 m.**Ölçüleri:** Yüksek: 13,52 cm / Gen: 20,52 cm.**Durum:** Geisonun bir parçası korunmuştur.**Tanım:** Geisonda akanthus yaprağı ve dil yaprağı bulunmaktadır.**Katalog No.: 94****Mimari Öge Adı:** Korniş parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -4,20 m.**Ölçüleri:** Yüksek: 15,75 cm / Gen: 19,83 cm.**Durum:** Geisonun bir parçası korunmuştur.**Tanım:** Geisonda akanthus yaprağı ve dil yaprağı bulunmaktadır.**Katalog No.: 95****Mimari Öge Adı:** Korniş parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -4,20 m.**Ölçüleri:** Yüksek: 12,15 cm / Gen: 9,80 cm.**Durum:** Geisonun bir parçası korunmuştur.**Tanım:** Geisonda akanthus yaprağı ve dil yaprağı bulunmaktadır.

Katalog No.: 96**Mimari Öge Adı:** Korniş parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -4,20 m.**Ölçüleri:** Yüksek: 10,81 cm / Gen: 11,18 cm.**Durum:** Geison ve dış sırasının bir parçası korunmuştur.**Tanım:** Geisonda akanthus yaprağı ve dil yaprağı motifi bulunmaktadır.**Katalog No.: 97****Mimari Öge Adı:** Korniş parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -4,20 m.**Ölçüleri:** Yüksek: 16,16 cm / Gen: 13,12 cm.**Durum:** Geison ve dış sırasının bir parçası korunmuştur.**Tanım:** Geisonda akanthus yaprağı ve dil yaprağı motifi bulunmaktadır.**Katalog No.: 98****Mimari Öge Adı:** Korniş parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -4,20 m.**Ölçüleri:** Yüksek: 14,17 cm / Gen: 20,09 cm.**Durum:** Geisonun bir parçası korunmuştur.**Tanım:** Geisonda akanthus yaprağı bezemesi bulunmaktadır.

Katalog No.: 99**Mimari Öge Adı:** Korniş parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -4,20 m.**Ölçüleri:** Yüksek: 25,18 cm / Gen: 25,13 cm.**Durum:** Geison ve diş sırasının bir parçası korunmuştur.**Tanım:** Geisonda iki akanthus yaprağı ve bir dil yaprağı motifi ardışık olarak betimlenmiştir.**Katalog No.: 100****Mimari Öge Adı:** Geison-Sima parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -4,20 m.**Ölçüleri:** Yüksek: 18,00 cm / Gen: 11,49 cm.**Durum:** Kırık durumdadır. Sadece geison ve simanın bir kısmı sağlamdır.**Tanım:** Simada taç yapraklar ve altında astragal bezemesi yer almaktadır.**Katalog No.: 101****Mimari Öge Adı:** Korniş parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -4,20 m.**Ölçüleri:** Yüksek: 27,06 cm / Gen: 30,53 cm.**Durum:** Geisonun bir parçası korunmuştur.**Tanım:** Geisonda bir akanthus yaprağı ve iki adet dil yaprağı motifi bulunmaktadır.

Katalog No.: 102**Mimari Öge Adı:** Geison sima parçası.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** -4,20 m.**Ölçüleri:** **Yük:** 22,28 cm / **Gen:** 25,53 cm.**Durum:** Geison ve simanın bir parçası korunmuştur.**Tanım:** Geisonda dil yaprağı motifi bulunmaktadır. Simada ise inci boncuk dizisi ve palmetlerin bir kısmı görülmektedir.**Katalog No.: 103****Mimari Öge Adı:** Korinth başlığı.**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** Zemin.**Ölçüleri:** **Yük.:** 40 cm / **Alt Çap.:** 26 cm / **Üst Çap.:** 35 cm.**Durum:** Altı parça halinde bulunarak tümlenmiştir. Yüzeylerinde kırıklar ve yangın tabakasında bulunduğundan dolayı yoğun bir deformasyon izlenmektedir.**Tanım:** Beyaz mermerden imal edilmiştir. Başlık üzerinde abaküs, kalathos dudağı ve helix kollarının bir kısmı izlenmektedir. Başlığın alt yüzünde dübel yuvası bulunmaktadır.

Katalog No.: 104**Mimari Öge Adı:** Kaplama arşitrav–friz.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** –3,34/ –3,70.**Ölçüleri:** Yük.: 62,22 cm / Uz.: 62,32 cm; **Arşitrav****Tacı Yük.:** 11,26 cm; **Friz Tacı Yük.:** 4,86 cm;**Friz Yük.:** 14,28 cm; **Fascia Yük.:** 9,35 – 3,98 – 1,36 cm.**Durum:** Parçalar halinde bulunmuş sonrasında kısmen tümlenebilmiştir. Üstten alta doğru her bölümünün bir parçası bulunabilmiş bu sebeple arşitrav–friz parçasının genel yapısı anlaşılabilir olmuştur.**Tanım:** Kaplama arşitrav–friz monolith olarak yapılmıştır. Friz tacında ion kymationu bulunmaktadır. Bu kısımdaki kymation oldukça yüzeysel işlenmiştir. Kymationdaki bezekler arasında oldukça yüzeysel bir işçilik söz konusudur. Yumurtalar aşağı doğru sivrilerek çanağa dokunmaktadırlar. Ok uçları düz bir şekilde uzanmaktadırlar. Friz kısmında akanthuslaşmış ranke ve rozetler betimlenmiştir. Yoğun sayılabilecek bir matkap işçiliği söz konusudur. Arşitrav tacında kapalı–açık palmet dizisi, ion kymationu ve astragal bezemesi bulunmaktadır. Palmetler iki sıra taç yaprağından yapılmışlardır. Kapalı palmetlerde alt taç yapraklar üsttekine; üstteki taç yapraklar ise eksen yaprağına dokunmaktadırlar. Alt taç yapraklarında karşılıklı açılmış birer matkap deliği bulunmaktadır. Arşitravın üç fascialı gövdesinde geçişlerde astragal bezemesi işlenmiştir. Fascialar üstten aşağı doğru daralmaktadır.

Katalog No.: 105**Mimari Öğe Adı:** Kaplama arşitrav–friz.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** –3,34/ –3,70.**Ölçüleri:** Yük.: 41,75 cm / Uz.: 33,89 cm; **Arşitrav Tacı Yük.:** 19,26 cm; **Friz Tacı Yük.:** 4,86 cm; **Friz Yük.:** 14,28 cm.**Durum:** Kaplama levhasının büyük kısmı kayıp ve kırık durumdadır. Kaplamaya ait sadece iki parça ele geçmiş ve bunlar tümlenmiştir.**Tanım:** Kaplama arşitrav–friz monolith olarak işlenmiştir. Friz tacında ion kymationu bulunmaktadır. Kymation oldukça yüzeysel işlenmiştir. Derinlik olgusu söz konusu değildir. Yumurtalar aşağı doğru sivrilerek çanağa dokunmaktadır. Ok uçları düz bir şekilde uzanmaktadır. Frizde akanthuslaşmış ranke betimi izlenmektedir. Bezeklerde yoğun sayılabilecek bir matkap işçiliği söz konusudur. Frizin ardından başlayan arşitrav tacında kapalı–açık palmet dizisi, ion kymationu ve astragal bezemesi bulunmaktadır. Palmetler iki sıra taç yaprağından yapılmışlardır. Kapalı palmetlerde alt taç yapraklar üsttekine; üstteki taç yapraklar ise eksen yaprağına dokunmaktadır. Alt taç yapraklarında karşılıklı açılmış birer matkap deliği bulunmaktadır.**Katalog No.: 106****Mimari Öğe Adı:** Kaplama arşitrav.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** –3,34/ –3,70.**Ölçüleri:** Yük.: 45,50 cm / Uz.: 69,45 cm; **Taç Yük.:** 17,35 cm / **Fascia Yük.:** 9,61–6,99–4,55 cm.**Durum:** Kaplama levhası parçalar halinde

bulunmuş ve tümlenmiştir. Levhanın üst ve sol yanı tamıyla sağlam durumdadır. Sağ yan ve alt kısmında kırıklar mevcuttur.

Tanım: Üç fascialı arşitravin taç kısmında sırasıyla açık–kapalı palmet, ion kymationu ve astragal dizisi bulunmaktadır. Palmetler, iki sıra taç yapraktan tasarlanmışlardır. Kapalı

palmetlerde üst taç yaprakların uçları eksen yaprağına dokunmaktadır. İon kymationunda çanak derin işlenmemiştir. Ok uçları merkezde çanağın kenar yüzeylerine dokunmaktadır. Fascialar üstten aşağı doğru daralır şekilde tasarlanmıştır ve fascia geçişlerinde astragal dizileri bulunmaktadır.

Katalog No.: 107

Mimari Öge Adı: Kaplama arşitrav.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -3,34/ -3,70.

Ölçüleri: Yükseklik: 46,05 cm / Uzunluk: 25,49 cm; Taç Yüksekliği: 18,32 cm; Kymation Yüksekliği: 13,32 cm; Fascia Yüksekliği: 9,08 – 6,77 – 4,17 cm.

Durum: Levha, üç parça halinde bulunarak tümlenmiştir. Geri kalan kısımları kayıp durumdadır.

Tanım: Üç fascialı arşitravın taç kısmı, kapalı açık palmet dizisi ve ion kymationu ile dekore edilmiştir.

Palmetlerde iki sıra taç yaprak dizisi bulunmaktadır. Kapalı palmetlerde alt taç yaprakların uçları üst sıradakilerin kenarına; üst taç yapraklar uçları ise eksen yaprağına dokunmaktadır. Alt sıra taç yapraklarda karşılıklı olarak açılmış birer matkap yuvası izlenmektedir. İon kymationunda yumurtalar aşağı doğru sivrilmekte ve altta ince bir damla ile çanağa dokunmaktadır. Oklar, merkezde üçgen formdadır ve bu noktada her iki yanda da çanakların dış kenarlarına değmektedirler. Fascialar yukarıdan aşağıya daralır şekilde tasarlanmıştır ve geçişleri astragal dizisi ile bezenmiştir.

Katalog No.: 108**Mimari Öğe Adı:** Kaplama arşitrav–friz.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** –3,34/ –3,70.**Ölçüleri:** Yük.: 50,05cm / Uz.: 35,05 cm; **Taç Yük.:** 14 cm; **Fascia Yük.:** 3,48–3,37–2,19 cm.**Durum:** Kaplama levhası kırıklar halinde bulunmuş sonrasında tümlenmiştir. Levhanın üst tarafı tamamıyla sağlam durumda olup diğer yüzeylerinde yer yer kırıklar mevcuttur.**Tanım:** Arşitrav–friz kısımları tek levha halinde yapılmıştır. Arşitrav tacında ion kymationu işlenmiştir. Arşitrav tacındaki kymationda yumurtalar aşağı doğru sivrilmiştir. Çanak geniş ve derin değildir. Ok uçları düz bir şekilde inmektedir. Friz kısmında ise akantuslaşmış ranke ve rozet yer almaktadır. Rankelerin sap kısımları arşitrav tacına gömülmüştür. Bezemelerde detaylar işlenmemiştir. Frizde seyrek de olsa matkap yuvaları da göze çarpmaktadır. Arşitrav tacında ise kapalı – açık palmet dizisi ve ion kymationu bulunmaktadır. Palmetler tek sıra taç yapraklardan oluşmaktadır ve kapalı palmetlerde taç yaprak eksen yaprağına dokunmaktadır. Ayrıca taç yaprakların diplerinde karşılıklı olarak yapılmış birer matkap yuvası mevcuttur. Kymationda yumurtalar aşağı doğru hafifçe sivrilmekte ve en altta çanağa dokunmaktadır. Çanaklar geniş ve derin işlenmemiştir. Ok uçları merkezde üçgen formludur ve bunlar kenarlarda çanağa dokunmaktadır. Kymationun altında ise astragal bezemesi işlenmiştir. Fascia geçişlerinde astragal bezemesi bulunmaktadır.**Katalog No.: 109****Mimari Öğe Adı:** Kaplama arşitrav–friz.**Malzeme:** Kireç taşı.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** –3,34 / –3,70.**Ölçüleri:** Yük.: 40,50 cm / Uz.: 43,41 cm; **Taç Yük.:** 13,05 cm; **Kymation Yük.:** 11,05 cm; **Fascia Yük.:** 4,88 – 3,16 – 3,16 cm.

Durum: Birkaç parça halinde bulunan arşitrav–friz levhası daha sonra tümlenmiştir. Eldeki parçalar eserin arşitrav kısmını anlaşılır kılmıştır. Friz kısmının varlığı ise sadece arşitrav tacının üstündeki bir çıkıntıdan anlaşılmaktadır.

Tanım: Üç fascialı arşitravın tacında kapalı–açık palmet dizisi ve ion kymationu bulunmaktadır. Palmetlerin sadece bir yarısı korunmuştur. Korunan kısma göre, palmetlerde tek sıra taç yaprak dizisi bulunmaktadır. Kapalı palmetlerde taç yaprak, eksen yaprağına dokunmaktadır. Açık palmetlerde taç yaprağın ucu yandaki palmete değmektedir. İon kymationunda aşağı doğru sivrilen yumurtalar çanağa gömülmektedirler. Ok uçlarının üst kısmı belirgin değildir ancak üst tarafın kalın işlenmesi bunların üçgen formlu olduğuna işaret etmektedir. Fascia geçişlerinde astragal dizisi bulunmaktadır.

Katalog No.: 110

Mimari Öge Adı: Kaplama konsollu korniş.

Malzeme: Mermer.

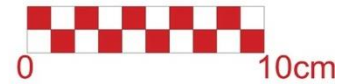
Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: – 3,34 –3,70 m.

Ölçüleri: **Yük:** 34,33 cm / **Gen:** 33,26 cm.

Durum: Büyük oranda kırık durumdadır. Kornişin sima kısmı mevcut değildir.

Tanım: En üstte olasılıkla simanın altında olması gereken noktada boncuk dizisi mevcuttur. Ardından etrafındaki kymationdan konsol olduğu anlaşılan bir çıkıntı görülmektedir. Konsolun altında ion kymationu ve geison bulunmaktadır.

Katalog No.: 111**Mimari Öğe Adı:** Kaplama geison sima levhası.**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** – 3,34 –3,70 m.**Ölçüleri:** **Yük:** 31,81cm / **Uz:** 55,48 cm.

Durum: Kaplama levhası dört parça halinde bulunmuş ve parçalar birleştirilmiştir. Yangın tabakasında ele geçtiği için üzerinde yangından kaynaklı deformasyonlar vardır. Üst ve sol tarafı tamamıyla sağlam durumdadır. Sağ yan ve alt kısmında yer yer kırıklar bulunmaktadır.

Tanım: Kaplama levhası geison ve sima kısımlarından oluşmaktadır. Simada kapalı–açık palmet dizisi bunun da altında astragal yer almaktadır. Açık palmetlerde; üç sıra taç yaprak dizisi bulunmaktadır. Taç yapraklar, eksen yapraktan bağımsız işlenmiş olup altta stilize işlenmiş ve bu nedenle niteliği belirsiz olan bir yaprak demetinden filizlenmektedirler. Taç yapraklar ince başlayıp uçlara doğru genişlemektedirler. En alt sıradaki taç yaprakların uçları volüt şeklinde kıvrılarak yuvarlak bir başla sonlanmaktadır. İkinci sıra taç yapraklar merkezine yakın bir noktada ince bir damlacıkla alt taç yaprağa dokunurken uçları da yandaki kapalı palmet dizisine değmektedir. Üst taç yapraklar da kapalı palmetlerin kenarlarına dokunmaktadır.

Kapalı palmetlerde; üç sıra taç yaprak kümesi söz konusudur. Kapalı palmetlerde de taç yapraklar alttaki stilize yaprak demetinden filizlenmektedir. Alt taç yaprakların uçları volüt şeklinde içe doğru kıvrılmaktadır. Diğer iki sıra taç yaprak dizisi ise uçlara doğru genişlemekte ve orta taç yapraklar üsttekilerine, üst taç yapraklar ise eksen yaprağına dokunmaktadır. Kapalı ve açık palmet dizilerinde göze çarpan en önemli husus geniş boşlukların ve derin oyukların söz konusu olmasıdır. Simadan sonra ince bir silmeyle geison kısmına geçilmektedir. Geisonda sıralı olarak bir akanthus bir dil motifi işlenmiştir.

Resim:

0 10cm

Katalog No.: 112

Mimari Öge Adı: Kaplama sima levhası.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: – 3,34 –3,70 m.

Ölçüleri: Yüksek: 34,56 cm / Gen: 48,64 cm.

Durum: Kaplama levhasına ilişkin sadece iki parça bulunmuş ve parçalar tümlenmiştir. Yangın tabakasında ele geçtiği için üzerinde yangından kaynaklı deformasyonlar vardır.

Tanım: Kaplama levhası geison ve sima kısımlarından oluşmaktadır. Simada kapalı–açık palmet dizisi bunun da altında astragal yer almaktadır. Açık palmetlerden sadece birinin yarısı korunmuştur. Bu örnekte üç sıra taç yaprak dizisi bulunmaktadır. Taç yapraklar eksen yapraktan bağlantısız olarak alt kısımda detayları belirtilmeyen bir yaprak demetinden filizlenmektedirler. En alt sıradaki taç yaprakların uçları volüt şeklinde kıvrılmaktadır. İkinci ve üçüncü sıradaki taç yapraklar ince başlayıp uçlara doğru genişlemekte ve geniş kısımlarının merkezine yakın bir noktada aşağı doğru küçük bir çıkıntı oluşturmaktadırlar. Orta ve üst taç yaprakların yandaki kapalı palmet dizisinin yapraklarına dokunarak sonlandığını görmekteyiz.

Kapalı palmetlerde; üç sıra taç yaprak vardır. Taç yapraklar, eksen yaprağının da bağlı olduğu alttaki stilize yaprak demetinden filizlenmektedir. Alttaki stilize yaprak demeti aynı zamanda işlenişi bakımından eksen yaprağına bağlı kökleri anımsatmaktadır. Alt taç yaprakların uçları volüt şeklinde içe doğru kıvrılmakta ve bir noktada ortadaki taç yapraklara dokunmaktadır. Diğer iki sıra taç yaprak dizisi ise “S” formunu almışlardır. Bunlardan orta taç yaprakların uçları üsttekine; üst taç yaprakların uçları ise eksen yaprağına değmektedir. Kapalı ve açık palmet dizilerinde geniş boşluklar ve derin oyuklar bulunmaktadır. Geisonda sıralı olarak bir akanthus bir dil motifi işlenmiştir.

Katalog No.: 113

Mimari Öge Adı: Kaplama geison–sima levhası.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: – 3,34 –3,70 m.

Ölçüleri: Y: 35,06cm / G: 38,80cm

Durum: Levha dört parça halinde bulunarak tümlenmiştir. Yangın tabakası buluntusudur bu nedenle rengi soluktur. Büyük oranda kırık vaziyettedir.

Tanım: Simada kapalı–açık palmet dizisi bunun da altında astragal yer almaktadır. Palmet dizilerinin sadece bir kısmı korunmuştur. Açık palmetlerin korunmuş kısmında iki sıra taç yaprak görülmektedir.

Taç yapraklar eksen yaprakta bağımsızdır ve altta stilize bir yaprak demetinden

yükselmektedirler. Taç yapraklar ince başlayıp uçlara doğru genişlemektedir. Taç yapraklar birer ince püskülle yandaki palmet dizisine dokunarak sonlanmaktadır.

Kapalı palmetler, üç sıra taç yaprakta oluşmaktadır. Taç yapraklar alttaki stilize yaprak demetinden filizlenmektedir. Alt taç yaprakların uçları volüt şeklinde içe doğru kıvrılmaktadır. Diğer iki sıra taç yaprak dizisi ise uçlara doğru genişlemekte ve orta taç yaprak üsttekilerine değerek sonlanmaktadır. Palmetlerde diğer örneklerde olduğu gibi geniş ve derin boşluklar bırakılmıştır. Simadan sonra ince bir silmeyle geison kısmına geçilmektedir. Geisonda sıralı olarak bir akanthus bir dil motifi işlenmiştir.

Katalog No.: 114

Mimari Öğe Adı: Kaplama geison–sima levhası.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: – 3,34 –3,70 m.

Ölçüleri: Yüksek: 28,55 cm / Gen: 63,55 cm.

Durum: Birbiri ile birleşmeyen üç ayrı kırık parçadan oluşmaktadır.

Tanım: Büyük oranda kırık olan simada sadece astragal dizisi görülmektedir. Astragalın ardından akanthus ve dil motifinden oluşan bir bezeme kuşağı vardır.

Resim:**Katalog No.: 115**

Mimari Öğe Adı: Kaplama, Korinth başlığı parçaları.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: – 3,34 – 3,70 m.

Ölçüleri: Yük:16,33 cm / Uz.: 44,40 cm.

Durum: Başlığın iki parçası mevcuttur. Bej renkli mermerden yapılmasına rağmen yangın tabakasından ele geçtiği için mermer rengi grileşmiştir.

Tanım: Soldaki parçada abaküs, kalathos dudağı ve helix kollarının bir kısmı görülmektedir. Sağdaki parçada ise abaküs, kalathos dudağı, abaküs çiçeği ve helix kollarının bir kısmı izlenmektedir.

Katalog No.: 116

Mimari Öğe Adı: Kaplama, kompozit başlık parçası.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: – 3,34 – 3,70 m.

Ölçüleri: Yük: 24,43 cm / Uz.: 25,73 cm.

Durum: Başlığın üst kısmının bir tarafı korunmuştur; geri kalan kısmı mevcut değildir.

Tanım: Beyaz mermerden yapılmıştır. Üstten itibaren abaküs, kalathos dudağı, volüt, volütler arasında yaprak demeti ve volütün altında akanthus demetinin bir kısmı bulunmaktadır. Akanthos demeti volütün alt kısmını kapatmıştır.

Katalog No.: 117

Mimari Öğe Adı: Kaplama kompozit başlık parçası.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: – 3,34 – 3,70 m.

Ölçüleri: Yük.: 19,18 cm / Uz.: 15,14 cm.

Durum: Kaplama başlığın üst tarafının küçük bir kısmı korunmuştur.

Tanım: Beyaz mermerden yapılmıştır. Abaküsün bir kısmı, abaküs çiçeği, ion kymationu ve kalathos dudağı görülmektedir.

Yumurtalar aşağı doğru sivrilerek çanağa dokunmaktadır. Ok uçlarının kanatları çanağa değmektedir.

Katalog No.: 118

Mimari Öğe Adı: Kaplama Korinth başlığı parçası.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: – 3,34 – 3,70 m.

Ölçüleri: Yük.: 20,89 cm / Uz.: 18,56 cm.

Durum: Kalathosun küçük ebatlı bir kısmı korunmuştur. Bej renkli mermerden yapılmasına rağmen yangın tabakasından ele geçtiği için rengi grileşmiştir.

Tanım: Kalathos üzerindeki bir sıra akanthus yaprağı demeti izlenmektedir. Yapraklar arasında derin oyuklar mevcuttur.

Katalog No.: 119**Mimari Öğe Adı:** Kaplama Korinth başlığı parçası.**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** – 3,34 – 3,70 m.**Ölçüleri:** **Yük:** 18,75 cm / **Gen:** 15,69 cm.**Durum:** Kaplama başlığın sadece az bir bölümü korunmuştur. Bej renkli mermerden yapılmasına rağmen yangın tabakasından ele geçtiği için rengi grileşmiştir.**Tanım:** Kalathosun sağ tarafındaki yarım halde bir sıra akanthus yaprağı demeti söz konusudur. Yapraklar arasında derin oyuklar mevcuttur.**Katalog No.: 120****Mimari Öğe Adı:** Kaplama Korinth başlığı parçası.**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** – 3,34 – 3,70 m.**Ölçüleri:** **Yük.:** 21,56 cm / **Gen.:** 32,09 cm.**Durum:** Kaplama başlığın sadece az bir kısmı korunmuştur. Bej renkli mermerden yapılmasına rağmen yangın tabakasından ele geçtiği için rengi grileşmiştir.**Tanım:** Kalathosun alt tarafındaki ilk sıra akanthus yaprakları görülmektedir. Yapraklar arasında derin oyuklar söz konusudur.**Katalog No.: 121****Mimari Öğe Adı:** Kaplama Korinth başlığı parçası.**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** – 3,34 – 3,70 m.**Ölçüleri:** **Yük.:** 21,16 cm / **Uz.:** 37,49 cm.**Durum:** Levhanın üç parçası bulunmuş ve bunlar birleştirilerek başlığın alt kısmı tümlenmiştir. Yangın tabakasından ele geçtiği için rengi grimsi bir hal almıştır.

Tanım: Kalathosun alttan ilk sırasına ait akanthus yaprakları görülmektedir. Yan yana üç sıra akanthus yaprağı söz konusudur ve kenarlardaki yaprak demetlerinin bir yarısı belirtilmiştir.

Katalog No.: 122

Mimari Öğe Adı: Kaplama Korinth başlığı parçası.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: – 3,34 – 3,70 m.

Ölçüleri: Yü.:18,40 cm / Uz.: 28,81 cm

Durum: Kaplama başlık, üç ayrı parça halinde

bulunmuştur. Parçaların birleştirilmesi sonucunda başlığın üst tarafının bir kısmı ortaya çıkmıştır.

Tanım: Başlığın üst tarafının bir kısmı izlenmektedir. Abakusun üzerinde abakus çiçeği bulunmaktadır. Merkezde helix kollarının bir kısmı mevcuttur.

Katalog No.: 123

Mimari Öğe Adı: Pilaster sütun parçası.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 22 cm / Yü.: 13 cm / Der: 7 cm; Dübel Del.: Çap: 0,74 cm / Der.: 1,1cm.

Durum: Bütün yüzeylerinde kayıp ve kırıklar bulunmaktadır.

Tanım: Pilaster sütunun gövde kısmına ait bir parçadır. Dış bükey kesitli bir forma sahiptir. Arka yüzü de oldukça itinalı bir şekilde tıraşlanmıştır. Yangın tabakasında bulunmasından dolayı renginde değişimler olmuştur. Üst yüzünde dübel deliği bulunmaktadır.

Resim:

Ön ve arka yüz görünüşler

Üst Görünüş

Katalog No.: 124

Mimari Öğe Adı: Pilaster sütun parçası.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 9 cm / Yük.: 12 cm / Der: 9 cm.

Durum: Bütün yüzeylerinde kayıp ve kırıklar bulunmaktadır.

Tanım: Pilaster sütunun kaide veya başlık kısmına ait bir parçadır. Üzerinde iç bükey bir profil izlenmektedir. Arka yüzü kaba tıraşlı bırakılmıştır. Yangın tabakasında bulunmasından dolayı renginde değişimler olmuştur.

Resim:

Ön ve arka yüz

Katalog No.: 125

Mimari Öğe Adı: Pilaster sütun parçası.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 12 cm / Yü.: 8 cm / Der: 5 cm.

Durum: Bütün yüzeylerinde kayıp ve kırıklar bulunmaktadır.

Tanım: Pilaster sütunun gövdesine ait bir parçadır. Kare kesitlidir. Arka yüzü kaba tıraşlı bırakılmıştır. Yangın tabakasında bulunmasından dolayı renginde değişimler olmuştur.

Resim:

Ön ve arka yüz görünüşler

Katalog No.: 126

Mimari Öğe Adı: Yarım Pilaster sütun kaidesi.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

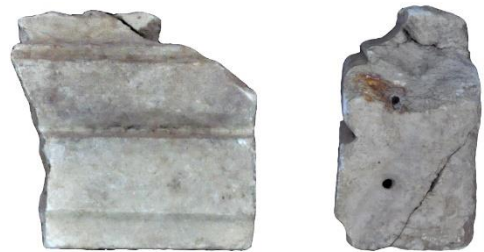
Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 18 cm / Yü.: 19 cm / Dübel Del.:

Çap: 0,7 cm / Der.: 1,4 cm.

Durum: Bütün yüzeylerinde kayıplar bulunmaktadır.

Tanım: Kaide, biri alçak biri ise yüksek art arda iki düz silme ile başlamakta ve ardından bir torus bir de trochilos ile devam etmektedir. Bir yan yüzünde üst üste açılmış iki dübel deliği bulunmaktadır.

Katalog No.: 127

Mimari Öğe Adı: Yarım Pilaster sütun kaidesi.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 38 cm / Yük.: 19 cm

Durum: Bütün yüzeylerinde kayıplar bulunmaktadır.

Tanım: Kaide, biri alçak biri ise yüksek art arda iki düz silme ile başlamakta ve ardından bir torus bir de trochilos ile devam etmektedir.

Katalog No.: 128

Mimari Öğe Adı: Yarım Pilaster sütun kaidesi.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

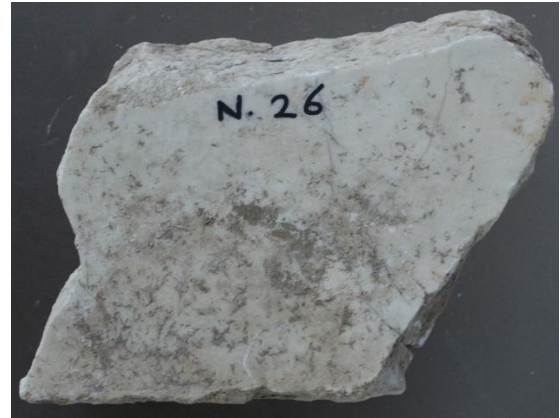
Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 20 cm / Yük.: 17 cm / Kal.: 5 cm.

Durum: Bütün yüzeylerinde kayıplar bulunmaktadır.

Tanım: Kaide, biri alçak biri ise yüksek art arda iki düz silme ile başlamakta ve ardından bir torus ile devam etmektedir.

Resim:

Ön ve arka yüzler

Katalog No.: 129

Mimari Öğe Adı: Pervaz.

Malzeme: Kireç taşı.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

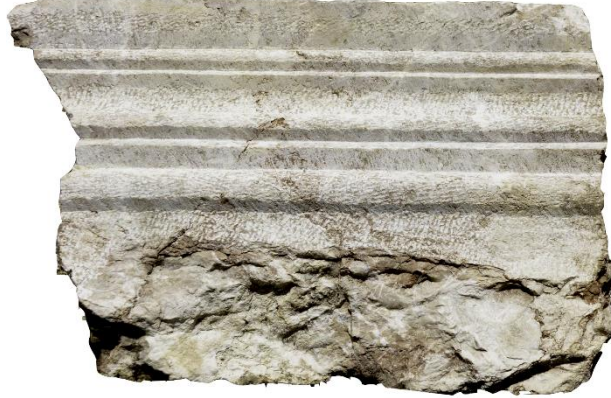
Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 60 cm / Yük.: 10,25 cm / Dübel Del.: Çap: 0,75 cm / Der.:1,4 cm.

Durum: Parçalar halinde bulunarak birleştirilmiştir.

Tanım: Spiralar ile bölünmüş yüksek bir kyma profiline sahiptir. Üst yüzünün merkezine yakın bir noktada dübel deliği bulunmaktadır.

Resim:

Ön Görünüş

Üst Görünüş

Katalog No.: 130

Mimari Öğe Adı: Pervaz.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

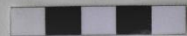
Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 13,9 cm / Yük.: 7,7cm / Dübel Del.: Çap: 0,74 cm / Der.: 1,1cm.

Durum: Bir yan yüzünde devam ettiğini gösteren kayıplar söz konusudur. Diğer yüzleri sağlam durumdadır.

Tanım: Spiralar ile bölünmüş yüksek bir kyma profiline sahiptir. Bir yan yüzünün merkezine yakın bir noktada dübel deliği bulunmaktadır.

Resim:

Ön Görünüş

Profil Görünüşü

Katalog No.: 131

Mimari Öge Adı: Pervaz.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 12,83 cm / Yük.: 8,97 cm / Döbel Del.: Çap: 0,70 cm / Der.: 1,3 cm.

Durum: Her iki yan yüzünde de uzanmaya devam ettiğini gösteren kırık yüzeyler söz konusudur. Parçanın diğer yüzeylerinde de yanma kaynaklı deformasyonlar izlenmektedir.

Tanım: İki spira ile bölünmüş yüksek bir kyma profiline sahiptir. Üst yüzünün merkezine yakın bir noktada döbel deliği bulunmaktadır.

Resim:

Üst, Ön ve Profil Görünüşleri

Katalog No.: 132

Mimari Öge Adı: Pervaz.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Uz.: 60 cm / Yük.: 10,25 cm / Döbel Del.: Çap: 0,75 cm / Der.: 1,4 cm.

Durum: Parçalar halinde bulunarak birleştirilmiştir.

Tanım: Spiralar ile bölünmüş yüksek bir kyma profiline sahiptir. Üst yüzünün merkezine yakın bir noktada dübel deliği bulunmaktadır.

Resim:

Ön, Üst ve Profil Görünüşleri

Katalog No.: 133

Mimari Öğe Adı: Pervaz.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: 3,40 m.

Ölçüleri: Uz.: 34,29 cm / Yük.: 9,9 cm / Dübel Del.: Çap: 0,90 cm / Der.: 1,3 cm.

Durum: Pervazın sadece sağ alt köşesinde kayıplar söz konusudur. Bunun dışında sağlam durumdadır.

Tanım: Spiralar ile bölünmüş bir kyma profiline sahiptir. Üst ve alt yüzünün merkezine yakın bir noktada birer dübel deliği bulunmaktadır.

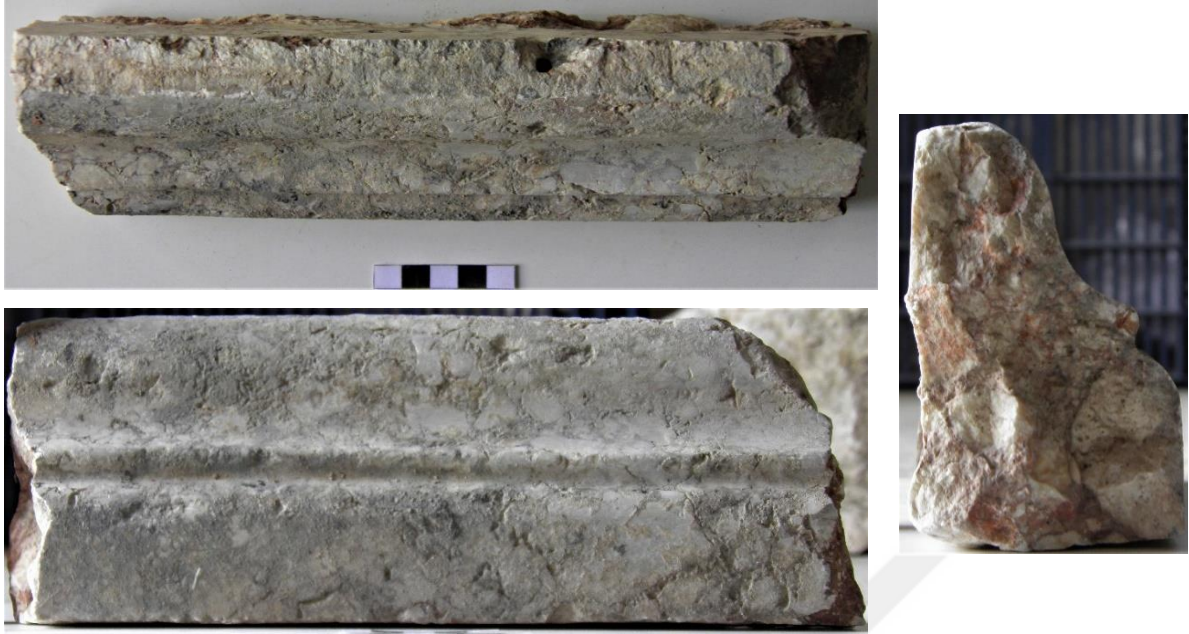
Resim:

Ön, Profil ve Üst Görünüşler

Katalog No.: 134**Mimari Öge Adı:** Pervaz.**Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** 3,40 m.**Ölçüleri:** Uz.: 36,4 cm / Yük.: 9 cm / Döbel Del.: Çap: 0,75 cm / Der.: 1,4 cm.**Durum:** Pervazın her iki kenarında da kayıplar söz konusudur. Bunun dışında sağlam durumdadır.**Tanım:** Spiraller ile bölünmüş bir kyma profiline sahiptir. Arka yüzünün merkezine yakın bir noktada bir döbel deliği bulunmaktadır.**Resim:****Katalog No.: 135****Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** 3,40 m.**Ölçüleri:** Uz.: 28,2 cm / Yük.: 10,2 cm / Döbel Del.: Çap: 0,75 cm / Der.: 1,6 cm.**Durum:** Pervazın her iki kenarında da kayıplar söz konusudur. Bunun dışında sağlam durumdadır.**Tanım:** Spiraller ile bölünmüş bir kyma profiline sahiptir. Üst yüzünün merkezine yakın bir noktada döbel deliği bulunmaktadır.

Resim:

Ön, Profil ve Üst Görünüşler

Katalog No.: 136

Mimari Öğe Adı: Pervaz.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

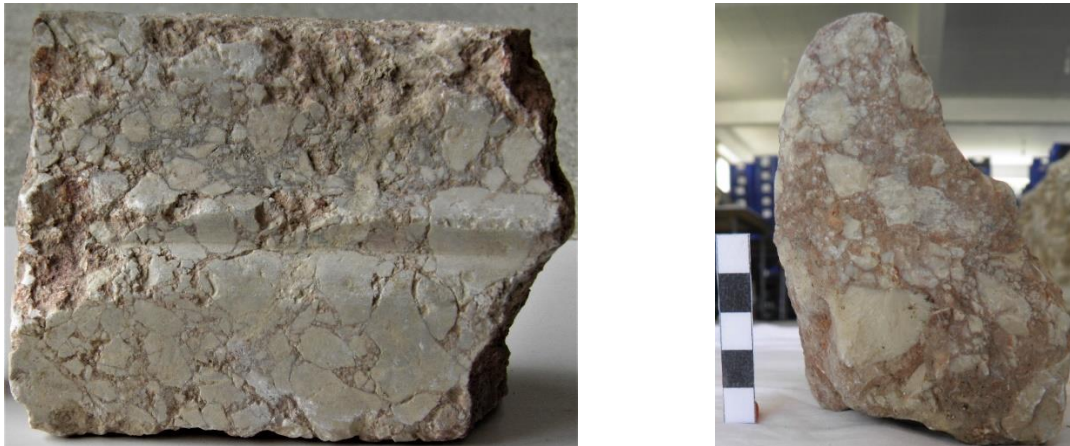
Buluntu Kodu: 3,40 m.

Ölçüleri: Uz.: 13,6 cm / Yük.: 10,3 cm.

Durum: Pervazın her iki kenarında da kayıplar söz konusudur. Bunun dışında sağlam durumdadır.

Tanım: Yüksek bir kaide ardından da bir spira geçilen kyma profil düzeni ile profillendirilmiştir.

Resim:

Ön ve Profil Görünüşleri

Katalog No.: 137

Mimari Öge Adı: Pervaz.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: 3,80 m.

Ölçüleri: Uz.: 44,4 cm / Yük.: 13,9 cm.

Durum: Pervazın her iki kenarında da kayıplar söz konusudur. Bunun dışında sağlam durumdadır.

Tanım: Bir spira ile bölünmüş yüksek bir kyma profiline sahiptir.

Resim:

Ön ve Profil Görünüşleri

Katalog No.: 138

Mimari Öge Adı: Pervaz.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: 3,80 m.

Ölçüleri: Uz.: 12 cm / Yük.: 4,7 cm.

Durum: Pervazın her iki kenarında da kayıplar söz konusudur. Bunun dışında sağlam durumdadır.

Tanım: Bir spira ile bölünmüş kyma profiline sahiptir. Üzerinde bir adet dübel deliği bulunmaktadır.

Resim:

Ön ve Profil Görünüşleri

Katalog No.: 139

Mimari Öğe Adı: Pervaz.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: 3,60 m.

Ölçüleri: Uz.: 6 cm / Yük.: 4,5 cm.

Durum: Pervazın her iki kenarında da kayıplar söz konusudur.

Tanım: Bir spira ile bölünmüş kyma profiline sahiptir.

Resim:

Ön ve Profil Görünüşleri

Katalog No.: 140

Mimari Öğe Adı: Mermer kaplama.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: 3,80 m.

Ölçüleri: Uz.: 8 cm / Yük.: 8 cm / Kal.: 2 cm.

Durum: Mermer kaplama parçasının bütün yüzeylerinde kayıplar söz konusudur.

Tanım: Her iki yüzü de detaylı bir şekilde tıraşlanmıştır.

Resim:

Katalog No.: 141

Mimari Öge Adı: Mermer kaplama.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: 3,80 m.

Ölçüleri: Uz.: 10 cm / Yük.: 13 cm / Kal.: 2 cm.

Durum: Mermer kaplama parçasının bütün yüzeylerinde kayıplar söz konusudur.

Tanım: Her iki yüzü de detaylı bir şekilde tıraşlanmıştır. Ön yüzünde üst üste ve farklı genişliklerde olan düz profiller izlenmektedir.

Resim:

Katalog No.: 142

Mimari Öğe Adı: Mermer kaplama.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: 3,80 m.

Ölçüleri: Çeşitli ebatlarda mermer kaplama parçaları.

Durum: Mermer kaplama parçalarının bütün yüzeylerinde kayıplar söz konusudur.

Tanım: Farklı mermer renklerine sahip kaplama parçalarıdır. Üzerlerinde birer çerçevenin dış konturlarının oluşturacak şekilde tasarlanmış farklı genişliklerde düz profiller bulunmaktadır. Parçaların tamamında hem ön hem de arka yüzleri detaylı bir şekilde tıraşlanmıştır.

Resim:

Katalog No.: 143

Mimari Öğe Adı: Mermer kaplama.

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: 3,50 m.

Ölçüleri: Çeşitli ebatlarda mermer kaplama parçaları.

Durum: Mermer kaplama parçalarının bütün yüzeylerinde kayıplar söz konusudur.

Tanım: Farklı mermer renklerine sahip kaplama parçalarıdır. Üzerlerinde herhangi bir profil izi bulunmamaktadır. Parçaların tamamında hem ön hem de arka yüzleri detaylı bir şekilde tıraşlanmıştır.

Resim:**Katalog No. :136****Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Kuzey Parodos.**Buluntu Kodu:** -2,50 m -3,35 m.**Ölçüleri: Yük.:** 70 cm. **Gen.:** 32 cm.

Durum: İki parça halinde bulunarak birleştirilmiştir. Göğüs başlangıcı ile bacak başlangıcı arası izlenmektedir. Kollar ve bacakların devamı mevcut değildir. Ayrıca göğüs ve karın kısmının da yüzeyi kırık durumdadır. Göğüste sadece sağ memenin çizgisi; karında da sağ tarafı korunmuştur. Heykelin sırt bölümü büyük oranda korunmuştur. Her iki kalça da yarısına kadar korunmuş olmakla birlikte sol tarafın yüzeyinde de kırıklar bulunmaktadır.

Tanım: Normal insan boyutlarında çıplak bir erkeği betimleyen bir heykeldir. Üst gövde sağa doğru döndürülerek öne doğru eğilmiş vaziyettedir. Bu hareket ile bağlantılı olarak karın üzerindeki çizgiler ortaya çıkarak sırt kısmı gerilmiştir. Heykel, duruşu bakımından özellikle de öne doğru eğilmiş durumu ile sandalını bağlayan Hermes tipini anımsatmaktadır. Büyük olasılıkla da bu heykel, sandalını bağlayan Hermes'i betimlemektedir. Karşılaştırma için bk. İnan, J. (1979). 'Lysippos'un Sandalını Bağlayan Hermes Heykeli' XLIII, (169-172): 397-413.

Bibliyografya: Yayınlanmamıştır.**Tarihleme:** Buluntu kontekstine göre, MS 2. yüzyılın sonu.

Resim:**Katalog No. :137****Malzeme:** Mermer.**Buluntu Yeri:** Güney Parodos.**Buluntu Kodu:** -2,50 m -3,35 m.**Ölçüleri:** Yü.: 90 cm. **Gen.:** 36 cm.

Durum: Tek parça halinde ele geçmiştir. Sağ taraftaki kanat pulları ve bu yönde giysi kıvrımlarının az bir bölümü korunmuştur. Kanat pulları üzerinde kırmızı renkte boya kalıntıları izlenmektedir. Sırt kısmı kaba işçilikli olarak bırakılmıştır.

Tanım: Ebatlarından dolayı normal insan boyutlarında bir heykeldir. Kanatları, bu heykelin açık bir şekilde Nike'yi betimlediğini göstermektedir.

Bibliyografya: Kılıçkaya, 2019: 37-39.**Tarihleme:** Buluntu kontektlerine göre, MS 2. yüzyılın sonu.

Katalog No. :138

Malzeme: Mermer

Buluntu Yeri: Cavea A

Buluntu Kodu: -3,35 m

Ölçüleri: Uz.: 13,4 cm / Yük.: 21,4 cm

Durum: Baş, beş ayrı parça halinde bulunarak tümlenmiştir. Sol göz hizasından itibaren yüzün kalan kısmı ve aynı hatta saç kısmı ile başın arka bölümü tamamıyla kayıp durumdadır. Başın geri kalan kısmı sağlam ve tanımlanabilir durumdadır.

Tanım: Baş, ebatları itibarıyla normal insan boyutlarından oldukça kısa olan sakallı bir erkeği betimlemektedir. Baş, hafifçe aşağıya doğru döndürülmüştür. Alın kısmı dar ve düzdür. Kaşlar hafif bir şekilde çatılmıştır. Sağ göz kapağı, gözün yarısını kapatacak şekilde daha aşağıda iken, sol göz kapağı daha yukarıda betimlenmiştir. Burun, küçük ebatlı ve hafif kemerlidir. Elmacık kemikleri belirgin işlenmiştir. Ağız küçük, alt dudak kalın ve dudaklar arası açıktır. Alın üzerindeki saçlar, orta kısmı biraz daha aşağıda olmak üzere, alın üzerine düşmeyecek şekilde düzgünce geriye doğru taranmıştır. Alnın biraz üstünde 2,4 cm kalınlığında bir diadem saçları sarmaktadır. Diademden itibaren saç işçiliğinde detaylar belirtilmemiştir. Uçları çeşitli yönlerde doğru kıvrılan tutamlar halindeki sakal, çenede ortadan iki yöne doğru ayrılmıştır. Dudak üstünde düz bir şekilde yay çizen bıyık ortadan ikiye ayrılıp, dudak kenarlarından aşağıya doğru sarkarak sakalla birleşir. Saçta matkap işçiliği görülmezken sakalda az da olsa izlenmektedir.

Bibliyografya: Kılıçkaya, 2019: 61–63.

Tarihleme: Baş, S. Kılıçkaya tarafından MS 2. yüzyıl sonlarına tarihlenmiştir. Mimari bezeme ve kontekst buluntuları da bu öneriyi desteklemektedir.

Resim:

Katalog No. : 139**Malzeme:** Mermer**Buluntu Yeri:** Pulpitum.**Buluntu Kodu:** –3,35 m –2,50 m.**Ölçüleri: Gen.:** 30 cm / **Yük.:** 30 cm

Durum: On üç parça halinde bulunarak birleştirilmiştir. Başın sağ gözden itibaren üst kısmında büyük bir parça eksik durumdadır. Başın arka kısmı tamamıyla kırık vaziyettedir. Ayrıca başındaki diademin de büyük bölümü eksik durumdadır. Saçların her iki tarafta da bir kısmı korunmuştur. Yüzde ise sağ tarafta yanak ve sakalların bir kısmı izlenmektedir. Sol tarafta ise sol göz ile birlikte üst kısım saçlara kadar sağlam durumda yüzün çeneye doğru kalanı ise kırık haldedir. Ayrıca burun, dudaklar ve çene tamamıyla kırık vaziyettedir. Eserde birçok parçanın farklı noktalarda bulunarak birleştirilmesi nedeniyle mermer üzerinde farklı renk tonları izlenmektedir.

Tanım: Normal insan boyutlarının oldukça üzerinde olan sakallı bir erkek başıdır. Saçlar, başın ortasından itibaren öne doğru taranmıştır. Ayrıca başın üstünde saçları saran diadem bulunmaktadır. diademden itibaren saçlar, öne doğru dalgalı ve karışık olarak inerken ikiye ayrılmaktadırlar. Alnın sol tarafında ve sol göz üzerinde alın üzerine düşen karşılıklı olarak kıvrılmış iki saç perçemi izlenmektedir. Saçların işlenişinde matkap, oldukça yoğun olarak kullanılmıştır. Badem formulu gözlerde göz bebeği belirgin olarak işlenmiştir. Heykelin sağ yanağında sakalının bir kısmı korunmuştur. Sakal, saçta olduğu gibi kalın perçemler halinde dağılık olarak inmekte ve saçlarda olduğu gibi sakalda da matkap işçiliği göze çarpmaktadır.

Bibliyografya: Kılıçkaya, 2019: 61–63.

Tarihleme: Baş, S. Kılıçkaya tarafından MS 2. yüzyıl sonlarına tarihlenmiştir. Mimari bezeme ve diğer kontekst buluntuları bu öneriyi destekler niteliktedir. Ayrıca, Kibyra'daki bu erkek başının saç stili, kalın tomarlar halinde inmesi ve saç bukleleri arasındaki derin oyukları bakımlarından Caracalla'nın MS 198 yılında yaratılmış olan 1.Portre tipinin saç sitiline de benzemektedir. Bk., H. B. Wiggers–M. Wegner, Caracalla. Geta. Plautilla, Dasrömische Herrscherbild III. 1 (1971), s. 19 vd., 44, 51, 79–80, Taf. 1 a. b

Resim:**Katalog No. :140****Malzeme:** Mermer**Buluntu Yeri:** Orkestra.**Buluntu Kodu:** -3,75 m -4,25 m.**Ölçüleri:** Gen.: 6,1 cm / Yük.: 7,4 cm.

Durum: Baş, boyun başlangıcından itibaren ele geçmiştir. Yüzün sağ tarafında büyük bir parça eksiktir. Ayrıca burun ucunda da küçük bir kırık söz konusudur. Başın genelinde yangın tabakasında bulunmasından dolayı yanma aşınması izlenmektedir. Baş, söz konusu eksik ve kırıklar dışında tamıyla sağlam durumdadır.

Tanım: Baş, ebatları itibarıyla normal insan boyutlarından oldukça küçük olan ve saçlarındaki orijinal boyası korunmuş olan bir kadın figürünü betimlemektedir. Saçlar, alın ortasından itibaren ikiye ayrılarak dalgalı bir şekilde geriye doğru taranarak arkada ense üzerinde bir topuz ile sonlanmaktadır. Yanlardaki saç bukleleri kulağın bir kısmını örtmektedir. Saçlarda kahverengi üzeri altın yaldız boya, orijinal durumunda korunmuştur. Kaşlar yay çizerek burun kökü ile birleşmektedir. Göz kapakları kalın işlenmiş olup sağ göz kapağı soldakine göre daha yukarıda kalmaktadır. Gözlerle ilgili en önemli detay, göz bebeklerinin hafif bir boyama ile belirtilmiş olmasıdır. Burun çok hafif kemerlidir. Heykelin yüzü, yuvarlak bir çeneyle sonlanmaktadır.

Bibliyografya: Kılıçkaya, 2019: 61-63.

Tarihleme: Baş, S. Kılıçkaya tarafından MS 2. yüzyıl sonlarına tarihlenmiştir. Kıbyra başı her ne kadar bazı portre özellikleri sergilese de bir portre baş olup olmadığı kesin değildir. Ancak genel olarak başın saç modasına göre tarihlendirilmesinde Faustina Minor'ün 6. Portre Tipinin (MS 159?) saç stili örnek verilebilir. Bk. K. Fittschen, Die Bildnistypen der Faustina minor und die Fecunditas Augustae, Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, Philologisch–Historische Klasse 3. 126 (1982) 55, Cat. no. 1, Pl. 23, 1–2. No: 7. Mimari bezeme ve kontekst buluntuları da bu önerileri desteklemektedir.

Resim:

Katalog No. : 141

Malzeme: Mermer

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: –2,50 m –3,35 m.

Ölçüleri: Gen.: 19,1 cm / Yü.: 18,2 cm.

Durum: Baş, iki parça halinde ele geçmiştir. Başın kafatası kısmı tamamıyla kırık durumdadır. Yüz bölümünün sadece bir kısmı korunagelmiştir. Korunan yüz kısmında da burun üzeri, kırık durumdadır.

Tanım: Normal insan oranlarında sakalsız bir erkeği tasvir eden bir baştır. Saç kısmı korunmasa da yüz biçimi ideal bir erkeği büyük olasılıkla bir tanrı figürünü betimlediğini göstermektedir. Yüzde korunan sol kaş ince ve yay biçimindedir. Sol göz bebeği kazıma çizgilerle verilmiştir. Yanakları oldukça düz işlendiğinden elmacık kemikleri belirgin değildir. Ağzı, hafif açık betimlenmiştir. Yuvarlak bir çeneye sahiptir.

Bibliyografya: Kılıçkaya, 2019: 61–63.

Tarihleme: Baş, S. Kılıçkaya tarafından yüz detayları ve özellikle de göz bebeğinin betimlenmiş olmasından dolayı MS 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmiştir. Mimari bezeme ve kontekst buluntuları da bu öneriyi desteklemektedir.

Resim:

Katalog No. : 142

Malzeme: Mermer

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Gen.: 13,9 cm / **Yük.:** 14,1 cm.

Durum: Başın üst kısmı tamamıyla kırık durumdadır. Yalnızca ense kısmında ense üzerine ve yanlarda da boyun üzerine doğru uzanan saç perçemleri korunmuştur. Sağ kulak oldukça deforme durumdadır. Sol kulak ise tamamıyla kayıp durumdadır. Yüz bölümünün ise sadece bir kısmı korunagelmiştir. Yüzde sol taraf yanak ortasına; sağ tarafı ise göz hizasına kadar kırık durumdadır. Burun tamamıyla üst dudağın da ortası eksiktir. Boynun da sadece üst yarısı korunmuştur.

Tanım: Normal insan oranlarında sakalsız bir erkeği tasvir eden bir baştır. Korunan saç kalıntılarından ve yüz biçiminden ideal bir erkeği büyük olasılıkla da bir tanrı figürünü betimlediği anlaşılmaktadır. Yanakları oldukça düz işlendiğinden elmacık kemikleri belirgin değildir. Ağzı, hafif açık betimlenmiştir. Yuvarlak bir çeneye sahiptir.

Bibliyografya: Kılıçkaya, 2019: 66-68.

Tarihleme: Baş, S. Kılıçkaya tarafından yüz detayları ve özellikle de saç işçiliğinden dolayı Julius-Claudius'lar sülalesi dönemine tarihlenmiştir. Öncelikle bu baş, kesin bir tarihleme için yeterli veri sunmamaktadır. Birlikte ele geçtiği kontekst buluntularına göre ise MS 2. yüzyılın

ikinci yarısına tarihlemek bu baş için daha doğru bir tahmin olacaktır. Yapıdan ele geçen mimari bezemenin tarihlemesi de bu öneriyi desteklemektedir.

Resim:

Katalog No. : 143

Malzeme: Mermer

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Gen.: 7,8 cm / **Yük.:** 13 cm.

Durum: Bu eserde sadece sağ göz, alnın bir kısmı ve alın üzerindeki saçların bir kısmı korunmuştur.

Tanım: Normal insan boyutlarında bir kadını betimlemektedir. Alnın ortasından itibaren ikiye ayrılan saç her iki yöne doğru dalgalı olarak taranmıştır. Göz bebeği görülmemektedir.

Bibliyografya: Kılıçkaya, 2019: 77-78.

Tarihleme: Baş, S. Kılıçkaya tarafından saç işçiliğinden dolayı Hadrian Dönemi'ne tarihlenmiştir.

Ancak konteksten ele geçen diğer pilastik buluntular ve mimari bezeme bu başın daha geç olasılıkla MS 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Katalog No.: 144

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Gen.: 18,7 cm / **Yük.:** 27,8 cm.

Durum: Baş üç parça halinde bulunmuştur. Başın üst kısmı tamamıyla eksik durumdadır. Baş bölümünde ense üzerine inen saçların bir kısmı; sol gözün yarısı ve dudakların bir kısmı korunmuştur. Boynun da ön yarısı tamamıyla kırık durumdadır.

Tanım: Normal insan oranlarında uzun saçlı bir erkek figürü betimlenmektedir. Korunan yüz ve saç detaylarından büyük olasılıkla bir tanrı heykeline ait bir baş olduğu tahmin edilmektedir. Bir kısmı korunan sol gözde göz bebeği belirgindir. Dudakların arası hafif açıktır. Saçlar ense üzerine kadar uzanmakta ve üzerlerinde boya kalıntıları izlenmektedir.

Bibliyografya: Kılıçkaya, 2019: 79.

Tarihleme: Baş, S. Kılıçkaya tarafından MS 1. yüzyıla tarihlenmiştir. Ancak göz bebeğinin belirgin olması ve konteksteki diğer heykel buluntuları bu heykelin de MS 2. yüzyıl içinde değerlendirilmesi gerektiğini kuvvetle muhtemel hale getirmektedir.

Resim:

Katalog No. : 145

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Gen.: 20 cm / Yük.: 29 cm.

Durum: Dört parça halinde bulunmuştur. Yüz kısmı tamamıyla kayıp durumdadır. Sadece başın sol tarafındaki saç perçemleri ve arkada saç topuzu izlenmektedir.

Tanım: Ölçülerine göre normal insan ebatlarında bir kadın heykeline ait baştır. Saçlar, arkada ense üzerinde topuz yapılmıştır. Bazı saç perçemlerinde boya izleri görülmektedir.

Bibliyografya: Kılıçkaya, 2019: 80.

Tarihleme: Baş, S. Kılıçkaya tarafından tarihlenmemiştir. Bu eser, buluntu kontekstine göre MS 2. yüzyılın sonuna ait olmalıdır.

Resim:

Katalog No. : 146

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Gen.: 15,9 cm / Yük.: 16,8 cm.

Durum: Sadece sağ göz çukuru ve bu yönde alnın bir kısmı ile üzerinde birkaç saç perçemi korunmuştur. Yangın katmanında bulunduğu için mermer üzerinde ısı kaynaklı renk farklılıkları oluşmuştur.

Tanım: Ölçülerine göre normal insan ebatlarında bir kadın heykeline ait baştır. Alnın sağ tarafı üzerinde çok küçük bir kısmı görülebilen saç perçemlerinin dalgalı olarak devam ettiği anlaşılmaktadır. Saçlar, kahverengi üzeri altın yaldızla boyanmıştır.

Bibliyografya: Yayınlanmamıştır.

Tarihleme: Buluntu kontekstine göre, MS 2. yüzyılın sonuna ait olmalıdır.

Katalog No. : 147

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Gen.: 11, cm / **Yük.:** 15 cm.

Durum: Sadece sağ göz çukuru ve bu yönde alnın bir kısmı ile üzerinde birkaç saç perçemi korunmuştur. Yangın katmanında bulunduğu için mermer üzerinde ısı kaynaklı renk farklılıkları oluşmuştur.

Tanım: Ölçülerine göre normal insan ebatlarında bir kadın heykeline ait baştır. Alnın sağ tarafı üzerinde çok küçük bir kısmı görülebilen saç perçemlerinin dalgalı olarak devam ettiği anlaşılmaktadır. Saçlar, kahverengi üzeri altın yaldızla boyanmıştır.

Bibliyografya: Yayınlanmamıştır.

Tarihleme: Buluntu kontekstine göre, MS 2. yüzyılın sonuna ait olmalıdır.

Katalog No. : 148

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Gen.: 11,6 cm / **Yük.:** 12,8 cm.

Durum: Başın yüz kısmı, üst dudaktan itibaren başın orta kısmına kadar korunmuştur. Arka kısmı tamamıyla kırık durumdadır.

Tanım: Normal boyutlarından küçük bir aslan başıdır. Arka kısmındaki kırığa göre olasılıkla bir

giysi süslemesi veya heykelin ayakkabı süslemesi olarak kullanılmış olmalıdır. Yele kısmı oldukça stilize işlenerek detayları verilmemiştir. Gözler derinde ve oldukça kısık biçimde betimlenmiştir. Elmacık kemikleri belirgin işlenmiştir. Burun basık ve geniştir.

Bibliyografya: Yayınlanmamıştır.

Tarihleme: Buluntu kontekstine göre, MS 2. yüzyılın sonu.

Katalog No. : 149

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Gen.: 13 cm / **Yük.:** 15 cm.

Durum: Arka kısmı tamamıyla kırık durumdadır. Ön kısmında sadece boyun ve göğsün bir kısmı korunmuştur.

Tanım: Normal insan boyutlarında bir insanı betimlemektedir. Kadın ya da erkek mi olduğu kesin olarak saptamak mümkün değildir. Boynun sol tarafında göğse doğru inen bir saç uzantısı görülmektedir. Saç üzerinde kırmızımsı bir boya kalıntısı izlenmektedir.

Bibliyografya: Yayınlanmamıştır.

Tarihleme: Buluntu kontekstine göre, MS 2. yüzyılın sonu.

Katalog No. : 150

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Gen.: 16 cm / **Yük.:** 20 cm.

Durum: Ön kısmı tamamıyla kırık durumdadır. Arka kısmında sadece sırtın bir kısmına doğru uzanan saç uzantısı korunmuştur.

Tanım: Normal insan boyutlarında bir insanı betimlemektedir. Kadın ya da erkek mi olduğu kesin olarak saptamak mümkün değildir. Sırtın sağ tarafına doğru inen bir saç uzantısı görülmektedir. Saç üzerinde kırmızımsı bir boya kalıntısı izlenmektedir.

Bibliyografya: Yayınlanmamıştır.

Tarihleme: Buluntu kontekstine göre, MS 2. yüzyılın sonu.

Katalog No. : 151

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Gen.: 19 cm / **Yük.:** 15 cm.

Durum: Arka kısmı tamamıyla kırık durumdadır. Ön kısmında sadece miğferin göz bölümlerinin bir kısmı korunmuştur.

Tanım: Olasılıkla tanrıça Athena veya tanrı Ares'e ait bir miğferdir. Üst yüzünde dübel deliği bulunmaktadır. Bu veri, miğferin iki ayrı parçadan oluşturulduğunu göstermektedir.

Bibliyografya: Yayınlanmamıştır.

Tarihleme: Buluntu kontekstine göre, MS 2. yüzyılın sonu.

Katalog No. : 152

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Çap.: 4,5 cm / Yük.: 10 cm.

Durum: Sadece asanın uç kısmı korunmuştur. Diğer kısımları kayıp durumdadır.

Tanım: Üzerindeki kerykaion betimlemesinden tanrı Hermes'in keykeline ait asa olduğu anlaşılmaktadır.

Bibliyografya: Yayınlanmamıştır.

Tarihleme: Buluntu kontekstine göre, MS 2. yüzyılın sonu.

Katalog No. : 153

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Çap.: Çeşitli ölçülerde saç parçaları.

Durum: Bütün parçalarda kırık ve eksikler bulunmaktadır.

Tanım: Saç parçalarının tamamında kahve rengi üzeri altın yıldız boya kalıntıları izlenmektedir.

Bibliyografya: Yayınlanmamıştır.

Tarihleme: Buluntu kontekstine göre, MS 2. yüzyılın sonu.

Katalog No. : 154

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Çap.: Çeşitli ölçülerde el parçaları.

Durum: Bütün parçalarda kırık ve eksikler bulunmaktadır.

Tanım: Normal insan oranlarında kadın ya da erkek ellerine ait parçalar söz konusudur.

Bibliyografya: Kılıçkaya, 2019: 84-87.

Tarihleme: Buluntu kontekstlerine göre, MS 2. yüzyılın sonu.

Resim:

Katalog No. : 155

Malzeme: Mermer.

Buluntu Yeri: Pulpitum.

Buluntu Kodu: -2,50 m -3,35 m.

Ölçüleri: Çap.: Çeşitli ölçülerde ayak parçaları.

Durum: Bütün parçalarda kırık ve eksikler bulunmaktadır.

Tanım: Normal insan oranlarında kadın ya da erkek ellerine ait parçalar söz konusudur.

Bibliyografya: Kılıçkaya, 2019: 88-95.

Tarihleme: Buluntu kontekstlerine göre, MS 2. yüzyılın sonu.

Resim:**Katalog No. : 156****Malzeme:** Bronz.**Buluntu Yeri:** Orkestra.**Buluntu Kodu:** Zemin.**Ölçüleri:** Yükl.: 20 cm. Baş Gen.: 15 cm.

Durum: Yangın tabakasında bulunmasından dolayı başta yoğun bir deformasyon izlenmektedir. Yüz parçalara ayrılarak kafatası içine doğru çökmüş ve bazı parçalar da yerinden ayrılmıştır.

Tanım: Normal insan oranlarında bir erkeği betimlediği anlaşılmaktadır.

Kafatası içine çöken kısımlarda ağız ve burun belirgindir. Ayrıca her iki parça üzerinde de korunan kısımlarından kıvrıkcık saçlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu veriler dışında eseri tanımlamak güçtür.

Bibliyografya: Yayınlanmamıştır.

Tarihleme: Göz bebeğinin belirgin olması, Hadrian Dönemi sonrasına ait bir heykel olduğuna dair en önemli belirteçlerdir. Ayrıca buluntu kontekstine göre, MS 2. yüzyılın sonu.

Katalog No. : 157

Malzeme: Bronz.

Buluntu Yeri: Orkestra.

Buluntu Kodu: Zemin.

Ölçüleri: Yük.: 25 cm. Baş Gen.: 17 cm.

Durum: Yangın tabakasında bulunmasından dolayı başta yoğun bir deformasyon izlenmektedir. Bu nedenle başın durumunu net olarak aktarmak olanaklı değildir.

Tanım: Normal insan oranlarında bir erkeği betimlediği anlaşılmaktadır. Bu veri dışında eseri tanımlamak mümkün değildir.

Bibliyografya: Yayınlanmamıştır.

Tarihleme: Buluntu kontekstine göre, MS 2. yüzyılın sonu.

LEVHALAR LİSTESİ

- Levha I: 1. Kibyra Konum (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Kibyra Kent Planı (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha II: 1. Kibyra Kent Planı Detay (Kibyra Kazı Arşivi). 2. Kibyra Kent Merkezi Hava Foto (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha III: 1. Kibyra Stadionu Hava Foto (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Kibyra Stadionu Plan (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha IV: 1. Kibyra Tiyatrosu Hava Foto (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Kibyra Tiyatrosu Plan (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha V: 1. Kibyra Odeion 19. Yüzyıl Foto (Petersen ve Lusschan, 1889: taf, XXXI, 1.); 2. Kibyra Odeion İç Kısım (Ferrero, 1966: fig. 43).
- Levha VI: 1. Kibyra Odeion Dış Cephe (Ferrero, 1966: fig. 40); 2. Kibyra Odeion Dış Cephe (Ferrero, 1966: fig. 41).
- Levha VII: 1. Kibyra Odeion İç Cephe (Ferrero, 1966: fig. 47); 2. Kibyra Odeion İç Cephe (Ferrero, 1966: fig. 50).
- Levha VIII: 1. Kibyra Odeion İç Kısım, 1989 Yılı Müze Kazıları Sırasında (Başer, 1990: res. 26); 2. Kibyra Odeion İç Kısım, 1989 Yılı Müze Kazıları Sırasında (Bu resim, Burdur Müzesi'nden alınmıştır.).
- Levha IX: 1. Odeion Dış Kısım Kazı Öncesi (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion İç Kısım, Kazı Öncesi (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha X: 1. Odeion Dış Kısım, Kazı Öncesi (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion Dış Kısım, Kazı Öncesi (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha XI: 1. Odeion Dış Kısım Kuzey Köşe, 2009 Yılı Kazıları (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion Ön Cephe Geç Antikçağ Yapıları, 2009 Yılı Kazıları (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha XII: 1. Odeion Çevre Duvarı Geç Antikçağ Mezarı, Öncesi ve Sonrası (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion Çevre Duvarı Geç Antikçağ Mezarı, Öncesi ve Sonrası (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha XIII: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları Sonrası Hava Foto (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Güney Parodos Blok Yıkıntısı (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha XIV: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları Pulpitum (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Cavea ve Güney Parodos Kazı Sırasında (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha XV: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Caveanın Kısmen Açılmış Durumu (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Cavea ve Orkestra Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XVI: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Orkestra Tuğla ve Çatı Kiremidi Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Yılı Kazıları, Cavea Yangın İzleri (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XVII: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Cavea Yangın ve Neden Olduğu Çatlaklar (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Yılı Kazıları, Cavea Yangın İzleri (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XVIII: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Pulpitum Unguentarium Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Yılı Kazıları, Pulpitum Unguentarium Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XIX: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Pulpitum Unguentarium Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Yılı Kazıları, Unguentarium Buluntuları (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XX: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Pulpitum Heykel Buluntuları (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Pulpitum Heykel Buluntuları (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXI: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Pulpitum Heykel Buluntuları (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Pulpitum Heykel Buluntuları (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXII: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Hermes Heykeli Buluntu Durumu (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Nike Heykeli Buluntu Durumu (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXIII: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Pulpitum Yangın Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Pulpitum Yangın Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXIV: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Pulpitum Yangın Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Yangın Nedeniyle Oluşan Tuzlaşma (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXV: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Pulpitum Zemin Üzeri Blok Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Pulpitum Zemin Üzeri Blok Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXVI: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Orkestra Metal Çatı Aksamları (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Orkestra Metal Çatı Aksamları (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXVII: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Orkestra Tuğla Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Orkestra Tuğla Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXVIII: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Orkestra Yangın Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Orkestra Yangın Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXIX: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Orkestra'da Bulunan Altın Yıldızlı Baş (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Orkestra'nın Kuzey Kenarında Zemin Üzerinde Bulunan Bronz Heykel (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXX: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Orkestra'nın Kuzey Kenarında Zemin Üzerinde Bulunan Bronz Heykel (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Orkestra'nın Güney Kenarında Zemin Üzerinde Bulunan Bronz Heykel (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXXI: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Orkestra'nın Güney Kenarında Zemin Üzerinde Bulunan Bronz Heykel (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Orkestra Zemininde Bulunan Bronz Masa (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXXII: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Kuzey Parodos Girişinde Bulunan Geç Antikçağ Duvar Kalıntıları (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Güney Parodos İçindeki Geç Antikçağ Duvar Kalıntıları (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXXIII: 1. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Güney Parodosda Bulunan Geç Antikçağ Pişmiş Toprak Kap (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2009 Yılı Kazıları, Güney Parodosda Bulunan Geç Antikçağ Seramik Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXXIV: 1. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Ön Cephe Karelaj Planı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Ön Cephe Geç Antikçağ Unguentarium Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXXV: 1. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Ön Cephe Geç Antikçağ Unguentarium Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Ön Cephe Geç Çatı Kiremidi Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXXVI: 1. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Stoa Zemini Üzerindeki Yangın Tabakası ve Ardından Orijinal Yapı Evresine Ait Tuğla ve Kiremit Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Stoa Zemini Üzerindeki Orijinal Yapı Evresine Ait, Kütle Halinde Bulunan Tuğla Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXXVII: 1. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Mozaik Zemin Yangın Tabakası (Kibyra Kazı Arşivi); Odeion 2011 Yılı Kazıları, Mozaik Zemin Yangın Tabakası (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXXVIII: 1. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Stoa Güney Taraf Geç Antikçağ Künk Sıraları ve Hamamın Girişi (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2011 Yılı Kazıları, A6–7 Karelajları Geç Antikçağ Künk Sıraları (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XXXIX: 1. Odeion 2011 Yılı Kazıları, A6–7 Karelajları Geç Antikçağ Künk Sıraları (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Stoa'daki Katmanlaşmayı Gösteren Kesit (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XL: 1. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Stoa'daki Katmanlaşmayı Gösteren Kesit (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2011 Yılı Kazıları Sonrası, Stoa Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XLI: 1. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Geç Antikçağ Hamamı Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2011 Yılı Kazıları Sonrası, İki Odalı Geç Antikçağ Yapısı Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XLII: 1. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Seramik Üretimine Yönelik Birinci Geç Antikçağ Yapısı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Seramik Üretimine Yönelik İkinci Geç Antikçağ Yapısı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XLIII: 1. Odeion 2011 Yılı Kazıları, İki Odalı Geç Antikçağ Yapısının Güney Duvarının Stoa Mozaik Zemini üzerindeki Durumu, Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2011 Yılı Kazıları, Ön Cephe Geç Antikçağ Unguentarium Katmanı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XLIV: 1. Odeion 2009, 2011 ve 2012 Kazıları Sonrası Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion 2012 Kazıları, Künk Sıraları (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XLV: 1. Odeion Tüm Kazı Sezonları Sonrası Geç Antikçağ Yapıları ile Birlikte Hava Foto (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion Tüm Kazı Sezonları Sonrası Geç Antikçağ Yapıları ile Birlikte Plan (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XLVI: 1. Stoa Mozaik Yazıtları Konum (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Stoa Mozaik Yazıtları (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XLVII: 1. Odeion ve Kaisarion Konum İlişkisini Gösteren Hava Resmi (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Stoa'nın ön Sınırı Boyunca Uzanan Basamaklı Düzenleme Dübel Delikleri (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XLVIII: 1. Odeion Çevre Duvarı Güney Kanat (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Çevre Duvarı Güney Kanat Çizim (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XLIX: 1. Odeion Çevre Duvarı Kuzey Kanat (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Çevre Duvarı Kuzey Kanat Çizim (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha L: 1. Çevre Duvarı Merkezi Kısım (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Çevre Duvarı Merkezi Kısım Plan (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LI: 1. Çevre Duvarı Merkezi Bölüm Payeler (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Çevre Duvarı Merkezi Bölüm Payeler (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LII: 1. Çevre Duvarı Merkezi Bölüm Payeler Arasındaki Duvarlar (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Çevre Duvarı Merkezi Bölüm Payeler Arasındaki Duvarlar (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LIII: 1. Çevre Duvarı Tam Merkezdeki Payeler Arasındaki Tuğla ve Moloz Taş Örgü (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Çevre Duvarı Tam Merkezdeki Payeler Arasındaki Tuğla ve Moloz Taş Örgü (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LIV: 1. Çevre Duvarı Kuzey Kenar Pencere Açıklıkları (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Çevre Duvarı Güney Taraftaki Pencere Açıklıkları (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LV: 1. Çevre Duvarı Payelerindeki Dübel Delikleri Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Çevre Duvarı Payelerindeki Dübel Delikleri Detay (Kibyra Kazı Arşivi).

- Levha LVI: 1. Çevre Duvarı Dikdörtgen Dübel Delikleri (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Cavea Eksik Kısımlar (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LVII: 1. Oturma Sıralarındaki Kırıklar (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Oturma Sıraları Cephe Profilleri (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LVIII: 1. Proedria Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Cavea Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LIX: 1. Cavea Plan (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Cavea Plan (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LX: 1. Diazoma Üstteki Profilli Sıra (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Oturma Sıraları Kesit Çizim (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LXI: 1. Oturma Sıraları Köşelerdeki At Toynakları Genel (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Oturma Sıraları Köşelerdeki At Toynakları Detay (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LXII: 1. Oturma Sıraları Üzerindeki Çizgiler Genel (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Oturma Sıraları Üzerindeki Çizgiler Detay (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LXIII: 1. Summa Cavea Son Oturma Sırası Genel (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Summa Cavea Son Oturma Sırası Detay (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LXIV: 1. İma Cavea Ayaklık Genel (Kibyra Kazı Arşivi); 2. İma Cavea Ayaklık Detay (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LXV: 1. Merdiven Sıraları Genel (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Merdiven Sıraları Detay (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LXVI: 1. Caveanın Tam Merkez Aksdaki Merdiven Sırası (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Üst Cavea Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LXVII: 1. Summa Cavea Ek Merdiven Dizileri (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Summa Cavea Ek Merdiven Dizileri (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LXVIII: 1. Summa Cavea Ek Merdiven (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Diazomadan Proedria Koltuk Sırası (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LXIX: 1. Skene Duvarındaki Parapet İzi (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Skene Duvarındaki Parapet İzi (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LXX: 1. Summa Cavea Kare Biçimli Oturma Sıraları Genel (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Summa Cavea Kare Biçimli Oturma Sıraları (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LXXI: 1. Diazoma Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Diazoma Geç Antikçağda Sökülen Kısımlar (Kibyra Kazı Arşivi).
- Levha LXXII: 1. Diazoma Zemin (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Diazoma Profilli Parapet (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXIII: 1. Analemma Duvarları (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Kuzey Analemma Duvarı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXIV: 1. Kuzey Analemma Foto (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Kuzey Analemma Çizim (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXV: 1. Güney Analemma Foto (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Güney Analemma Çizim (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXVI: 1. Analemma Uçlarındaki Postamentler (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Analemma Uçlarındaki Postamentler (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXVII: 1. Kuzey Analemma Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Güney Analemma Cephe (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXVIII: 1. Genel Planda Cavea Üstü Mimari Düzenlemeler (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXIX: 1. Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXX: 1. Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXXI: 1. Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Zemin (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Arka Duvar (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXXII: 1. Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Duvar Detay (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXXIII: 1. Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Kuzey Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Konum (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Kuzey Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Kuzey Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXXIV: 1. Kuzey Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Kuzey Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Kuzey Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Zemin (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Güney Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXXV: 1. Güney Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Cavea Oturma Planı Düzenlemesi Plan (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Cavea Oturma Planı Düzenlemesi Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Cavea Oturma Planı Düzenlemesi Detay Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXXVI: 1. Cavea Oturma Planı Düzenlemesi Detay Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Orkestra Hava Foto (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Medusa Detay Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Pulpitum Zemin (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXXVII: 1. Pulpitum Cephe Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Pulpitum Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Pulpitum Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Pulpitum Cephe (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXXVIII: 1. Pulpitum Cephe Detay (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Pulpitum Cephe Detay (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Pulpitum Cephe Detay (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Pulpitum Cephe Detay (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha LXXXIX: 1. Pulpitum Cephe Detay (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Pulpitum Cephe Detay (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Pulpitum Cephe Detay (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Pulpitum Cephe Detay (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XC: 1. Pulpitum Cephe Detay (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Pulpitum Cephe Detay (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Pulpitum Cephe Detay (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Pulpitum Cephe Detay (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XCI: 1. Skene Frons Genel Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Skene Frons Postament (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Skene Frons Postament (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Skene Frons Postament (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XCII: 1. Skene Frons Postament Üst Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Skene Frons Postament Üst Görünüm (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Skene Frons Arşitrav Nişleri (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Skene Frons Arşitrav Nişleri Çizim (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XCIII: 1. Skene Frons Dübel Delikleri (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Skene Frons Dübel Delikleri (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Skene Frons Dübel Delikleri (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Skene Frons Dübel Delikleri ve Kuzeydeki İn situ Kaide (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XCIV: 1. Skene Frons Dübel Delikleri ve Güneydeki İn situ Kaide (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Skene Frons Güneydeki İn situ Kaide (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Skene Frons Güneydeki İn situ Kaide Çizim (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Skene Frons Dübel Delikleri Çizim (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XCV: 1. Skene Frons Dübel Delikleri (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Skene Frons Dübel Delikleri (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Skene Frons Dübel Delikleri (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Skene Frons Dübel Delikleri (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XCVI: 1. Sahne Binası Plan (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Skene Duvarı Cephe Çizim (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Merkez Kapı Ön Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Merkez Kapı Arka Cephe (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XCVII: 1. Merkez Kapı Eşik (Kibyra Kazı Arşivi); 2. II. Kapı Ön Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 3. II. Kapı Arka Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 4. II. Kapı Eşik (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XCVIII: 1. III. Kapı Ön Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 2. III. Kapı Arka Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 3. III. Kapı Eşik (Kibyra Kazı Arşivi); 4. III. Kapı Eşik Demir Mil Yuvası (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha XCIX: 1. IV. Kapı Ön Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 2. IV. Kapı Arka Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 3. IV. Kapı Söve Mil Yuvası (Kibyra Kazı Arşivi); 4. III. Kapı Eşik Mil Yuvası (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha C: 1. V. Kapı Ön Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 2. V. Kapı Arka Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 3. V. Kapı Eşik (Kibyra Kazı Arşivi); 4. V. Kapı Lento (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CI: 1. Odeion Plan (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Skene Koridoru (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Skene Koridoru (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Ante Köşesi (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CII: 1. Kuzey Giriş Yolu (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Merkez Giriş Yolu (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Güney Giriş Yolu (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Duvar Dili Detay (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CIII: 1. Güney Ante Kapısı Ön Yüz (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Güney Ante Kapısı Eşik (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Güney Ante Kapısı Lento (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Güney Ante Kapısı Arka Yüz (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CIV: 1. Kuzey Parodos İç Kısım (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Kuzey Parodos Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Kuzey Parodos Zemin (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Kuzey Parodos Kemer (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CV: 1. Kuzey Parodos Dış Kapı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Kuzey Parodos Dış Kapı Zemin (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Kuzey Parodos Geçenek (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Kuzey Parodos Koridor (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CVI: 1. Kuzey Parodos Koridor (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Kuzey Parodos Koridor (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Kuzey Parodos Koridor Sonu Kapı (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Kuzey Parodos Koridor Sonu Kapı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CVII: 1. Güney Parodos (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Güney Parodos Pencere (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Güney Parodos Cephe (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Güney Parodos Zemin (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CVIII: 1. Güney Parodos Kapılar (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Güney Parodos Dış Kapı (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Güney Parodos Dış Kapı Zemin (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Güney Parodos Kemerli Geçenek (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CIX: 1. Güney Parodos Koridor (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Güney Parodos Koridor (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Güney Oda (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Güney Oda (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CX: 1. Güney Oda Kapı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion Güney Basamaklar (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Odeion Plan (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Stoa Arka Duvarı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXI: 1. Stoa Arka Duvarı Merkez Kapı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Stoa Arka Duvarı Kuzey Kapı (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Stoa Arka Duvarı Güney Kapı (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Stoa Arka Duvarı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXII: 1. Stoa Arka Duvarı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Stoa Arka Duvarı Kenet (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Stoa Arka Duvarı Ana Kapı (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Stoa Arka Duvarı Ana Kapı İç Kısım (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXIII: 1. Stoa Arka Duvarı Ana Kapı Eşik (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Stoa Arka Duvarı Güney Kapı (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Stoa Arka Duvarı Güney Kapı Eşik (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Stoa Arka Duvarı Kuzey Kapı (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXIV: 1. Stoa Arka Duvarı Kuzey Kapı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Stoa Arka Duvarı Kuzey Kapı Eşik (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Stoa Arka Duvarı Çevre Duvarı Kapısı (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Stoa Mozaiği (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXV: 1. Stoa Mozaiği Plan (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Stoa Sütun Kaidesi (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Stoa Sütun Kaidesi Üst (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Merkezdeki Üç Kaide (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXVI: 1. Sütun Kaidesi (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Sütun Kaidesi (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Sütun Kaidesi (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Güney Mozaik ve Künkler (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXVII: 1. Güney Taraf Mozaik Kayıplar (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Kuzey Taraf Mozaik Çökme (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Mozaik Döşem (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Mozaik Döşem Pano (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXVIII: 1. Yazıtlar (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Mozaik Döşem Pano (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Mozaik Döşem Pano (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Mozaik Döşem Pano (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXIX: 1. Basamaklı Doğu Sınır (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Basamaklı Doğu Sınır (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Sütun Kaideleri (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Sütun Başlıkları (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXX: 1. I. Kat Arşitrav–friz (Kibyra Kazı Arşivi); 2. I. Kat Arşitrav–friz (Kibyra Kazı Arşivi); 3. I. Kat Arşitrav–friz (Kibyra Kazı Arşivi); 4. I. Kat Arşitrav–friz (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXXI: 1. I. Kat Korniş (Kibyra Kazı Arşivi); 2. I. Kat Korniş (Kibyra Kazı Arşivi); 3. I. Kat Korniş (Kibyra Kazı Arşivi); 4. I. Kat Korniş (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXXII: 1. I. Kat Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 2. I. Kat Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 3. I. Kat Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 4. I. Kat Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXXIII: 1. II. Kat Arşitrav–friz (Kibyra Kazı Arşivi); 2. II. Kat Korniş (Kibyra Kazı Arşivi); 3. II. Kat Pilaster Başlık (Kibyra Kazı Arşivi); 4. II. Kat Pilaster Korniş (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXXIV: 1. II. Kat Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 2. II. Kat Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 3. II. Kat Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 4. II. Kat Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXXV: 1. Skene Frons Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Skene Frons Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Skene Frons Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Skene Frons Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXXVI: 1. Pervaz Tip 3 (Kat. 130–134); 2. Pervaz Tip 4 (Kat. 135–138); 3. Pervaz Tip 5 (Kat. 130–134); 4. Pilaster Arşitrav (Kat. 106–107).

Levha CXXVII: 1. Pilaster Arşitrav; 2. Skene Frons Kapılar Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Göbekli Çiviler; 4. Ahşap Birleştirme Kenetleri.

Levha CXXVIII: 1. Dikdörtgen Kelepçe; 2. Yuvarlak Kelepçe; 3. Çiviler 1. Grup; 4. Çiviler 2. Grup.

Levha CXXIX: 1. Çiviler 3. Grup; 2. Odeion Çatı Kiremitleri; 3. Odeion Birbirini Karşıl原因 Payeler (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Odeion Çatı Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXXX: 1. Odeion Çatı Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Stoa Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Odeion Cephe Çıkıntılı Kısım; 4. Stoa Sütun.

Levha CXXXI: 1. Stoa Sütun; 2. Stoa Restitüsyon (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Stoa Su Giderleri; 4. Kat. 38 Kymation Detay.

Levha CXXXII: 1. Kat. 1 Arşitrav–Friz Detay; 2. Kat. 1 ve 4 Friz Detay.

Levha CXXXIII: 1. Odeion I. Evre 2. Kat Planı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion I. Evre 1. Kat Planı (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Odeion II. Evre Genel Plan (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Odeion II. Evre Hava Foto (Kibyra Kazı Arşivi).

Levha CXXXIV: 1. Kemer Detayı (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Kemer Detayı (Kibyra Kazı Arşivi); 3. Duvarlar Detay (Kibyra Kazı Arşivi); 4. Duvarlar Detay (Kibyra Kazı Arşivi).

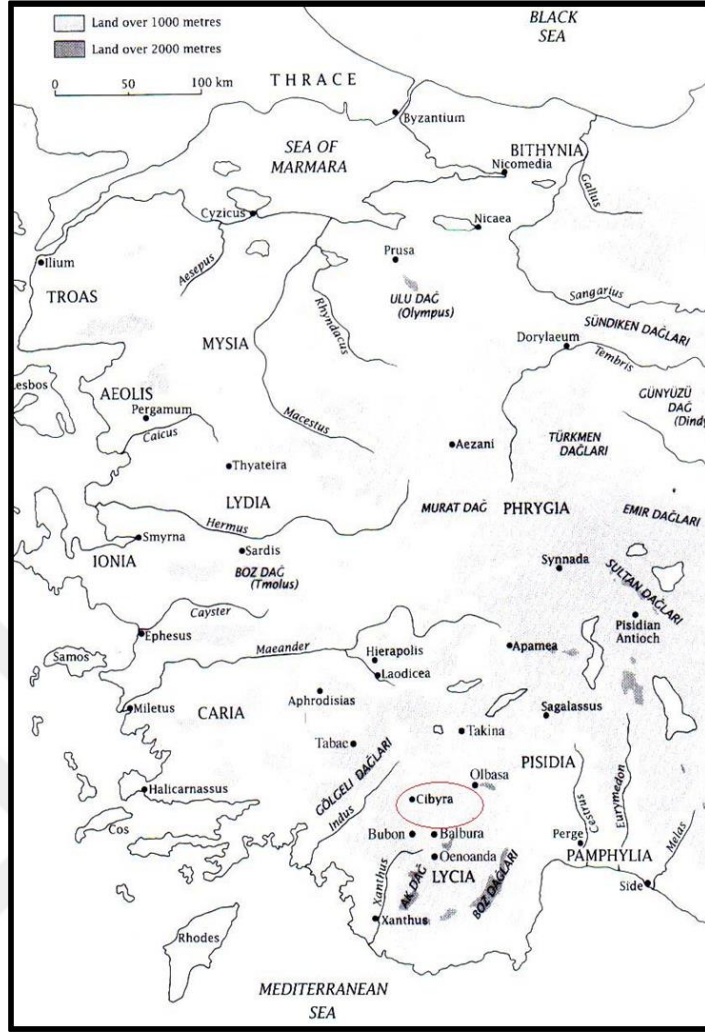
Levha CXXXV: 1. Sahne Duvarı Dış Yüz (Kibyra Kazı Arşivi); 2. Odeion Mermer Cinsleri.

Levha CXXXVI: 1. Ephesos Odeionu (Bier, 2011: Plate 5, fig. 1); 2. Aphrodisias Odeionu (Quatember, 2019: fig. 3); 3. Kibyra Odeionu (Kibyra Kazı Arşivi).

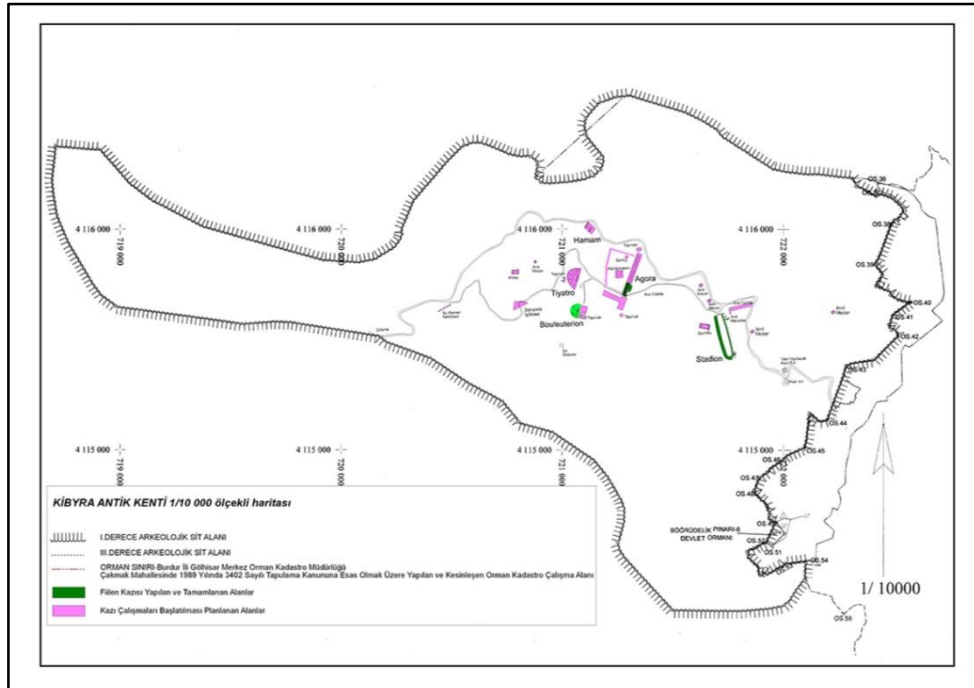
Levha CXXXVII: 1. Leptis Magna Tiyatrosu Cavea Tapınağı (Bomgardner, 2016: fig. 6); 2. Kibyra Odeionu Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Plan (Kibyra Kazı Arşivi).

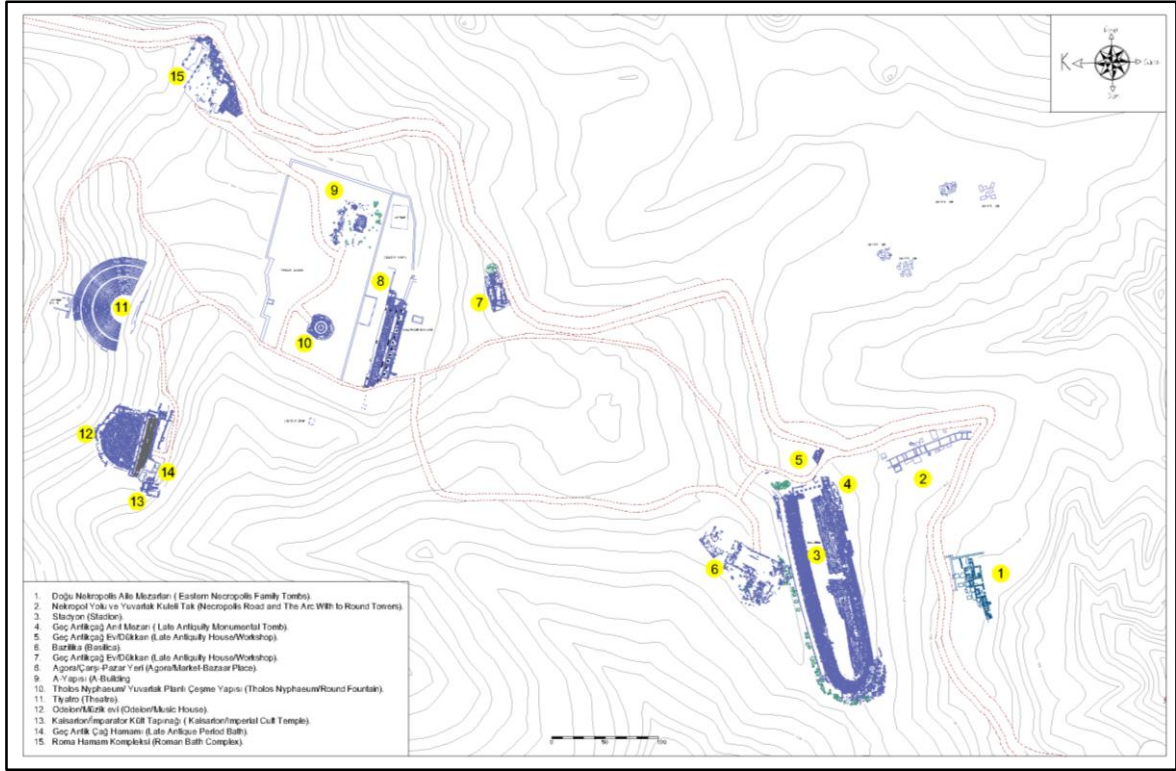
LEVHALAR

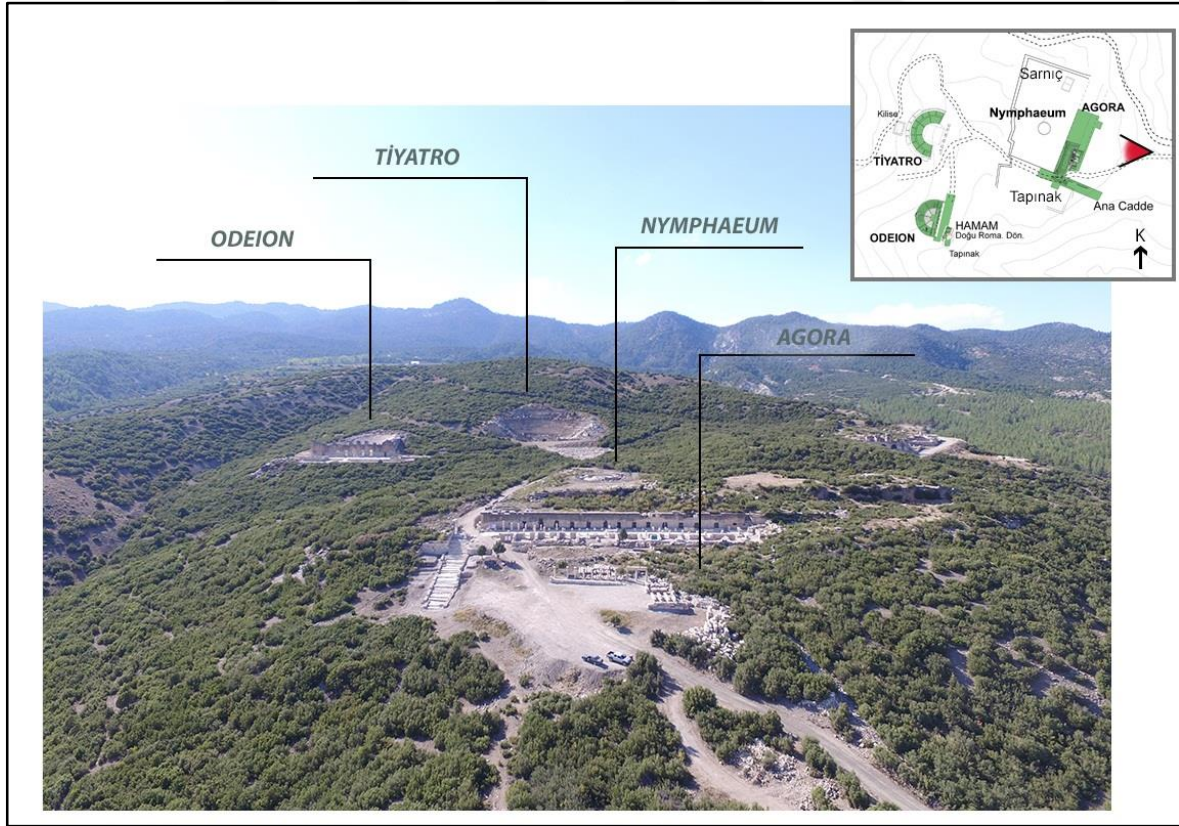
Res. 1 - Kibyra Konum

Res. 2 - Kibyra Kent Planı

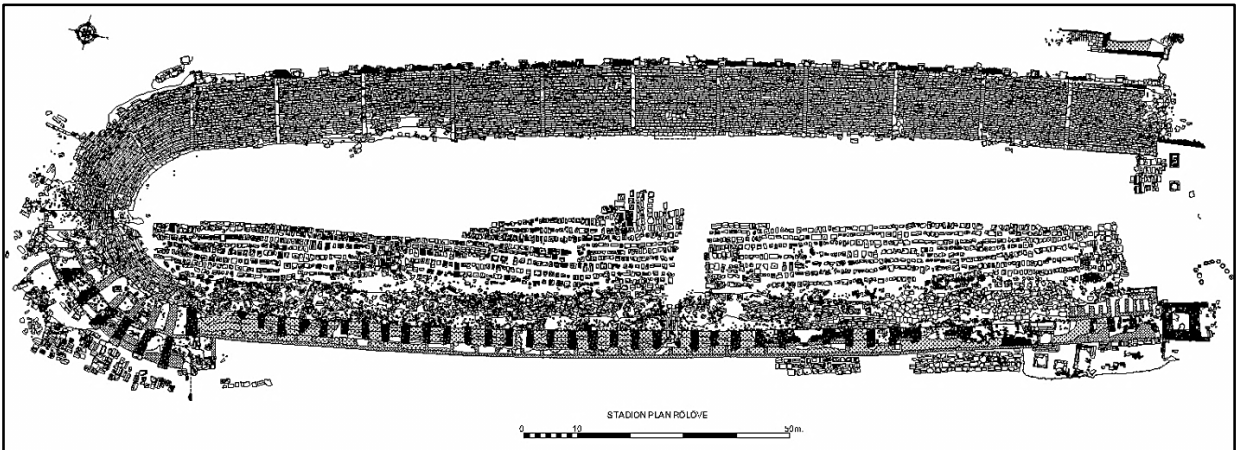
Res. 1 - Kibyra Kent Planı Detay

Res. 2 - Odeion Hava Foto Konum

Res. 1 - Stadion Hava Foto

Res. 2 - Stadion Plan

Res. 1 - Tiyatro Hava Foto

Res. 2 - Tiyatro Plan

Res. 1 (Petersen ve Lusschan, 1889: taf, XXXI, 1.)

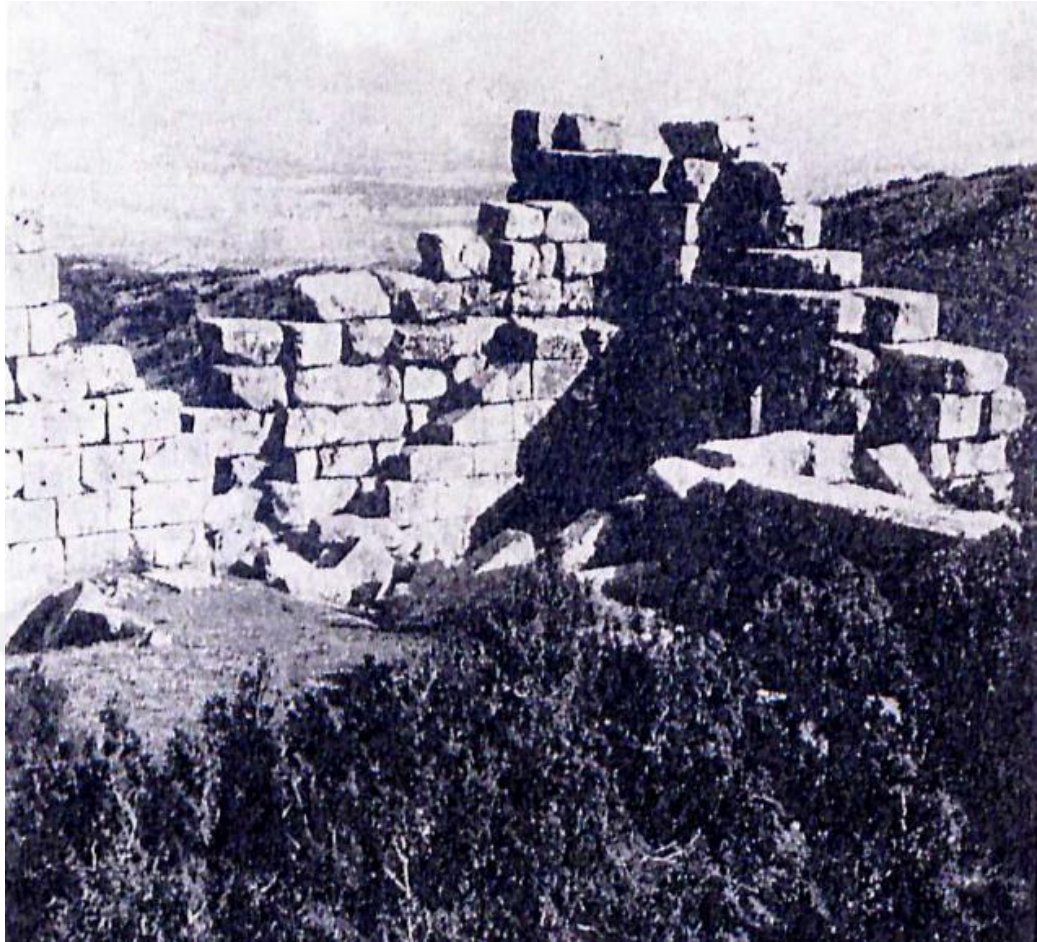
Res. 2 (Ferrero, 1966: fig. 43)

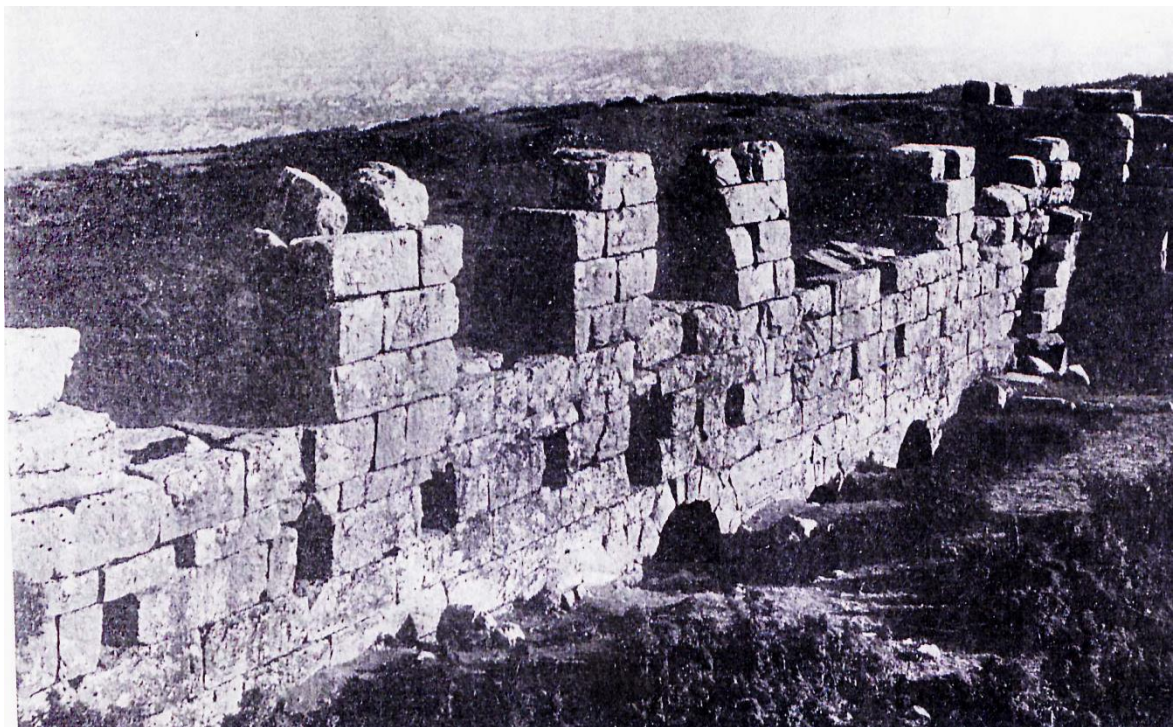
Res. 1(Ferrero, 1966: fig. 40)

Res. 2 (Ferrero, 1966: fig. 41)

Res. 1(Ferrero, 1966: fig. 47)

Res. 2 (Ferrero, 1966: fig. 50)

Res. 1 (Başer, 1990: res. 26)

Res. 2 (Burdur Müzesi Arşivi.)

Res. 1 - Odeion Kazı Öncesi

Res. 2 - Odeion Kazı Öncesi

Res. 1 - Odeion Kazı Öncesi

Res. 2 - Odeion Kazı Öncesi

Res. 1 - Ön Cephe Kazı Çalışmaları

Res. 2 - Ön Cephe Kazı Çalışmaları

Res. 1 - Çevre Duvarı Mezar

Res. 2 - Çevre Duvarı Mezar

Res. 1 - 2009 Çalışmaları Sonrası Hava Foto

Res. 2 - Güney Parodos Kazı Öncesi

Res. 1 - Pulpitum Kazı Çalışmaları

Res. 2 - Cavea Kazı Çalışmaları

Res. 1 - Cavea Kazı Çalışmaları

Res. 2 - Cavea Kazı Çalışmaları

Res. 1 - Orkestra Tuğla Katmanı

Res. 2 - Cavea Yangın İzleri

Res. 1 - Cavea Yangın İzleri

Res. 2 - Cavea Yangın İzleri

Res. 1 - İç Kısım Unguentarium Katmanı

Res. 2 - İç Kısım Unguentarium Katmanı

Res. 1 - İç Kısım Unguentarium Katmanı

Res. 2 - Unguentarium Buluntuları Genel Görünüm

Res. 1 - Pulpitum Heykel Buluntusu

Res. 2 - Pulpitum Heykel Buluntusu

Res. 1 - Pulpitum Heykel Buluntusu

Res. 2 - Pulpitum Heykel Buluntusu

Res. 1 - Pulpitum Heykel Buluntusu

Res. 2 - Güney Parodos Nike Buluntu Durumu

Res. 1 - Pulpitum Yangın Tabakası

Res. 2 - Pulpitum Yangın Tabakası

Res. 1 - Pulpitum Yanmış Kalas Kalıntısı

Res. 2 - Pulpitum Yangın Tabakası Heykel Kalıntısı

Res. 1 - Pulpitum Blok Katmanı

Res. 2 - Pulpitum Blok Katmanı

Res. 1 - Orkestra Metal Buluntular

Res. 2 - Orkestra Metal Buluntular

Res. 1 - Orkestra Tuğla Katmanı

Res. 2 - Orkestra Tuğla Katmanı

Res. 1 - Orkestra Yangin Katmanı

Res. 2 - Orkestra Yangin Katmanı

Res. 1 - Orkestra Heykel Başı (Kat. :140)

Res. 2 - Orkestra Kuzey Bronz Heykel (Kat. :156)

Res. 1 - Orkestra Kuzey Bronz Heykel (Kat. :156)

Res. 2 - Orkestra Güney Bronz Heykel (Kat. :157)

Res. 1 - Orkestra Güney Bronz Heykel (Kat. :157)

Res. 2 - Orkestra Bronz Masa Kalıntısı

Res. 1 - Kuzey Parodos Geç Antikçağ Yapılaşması

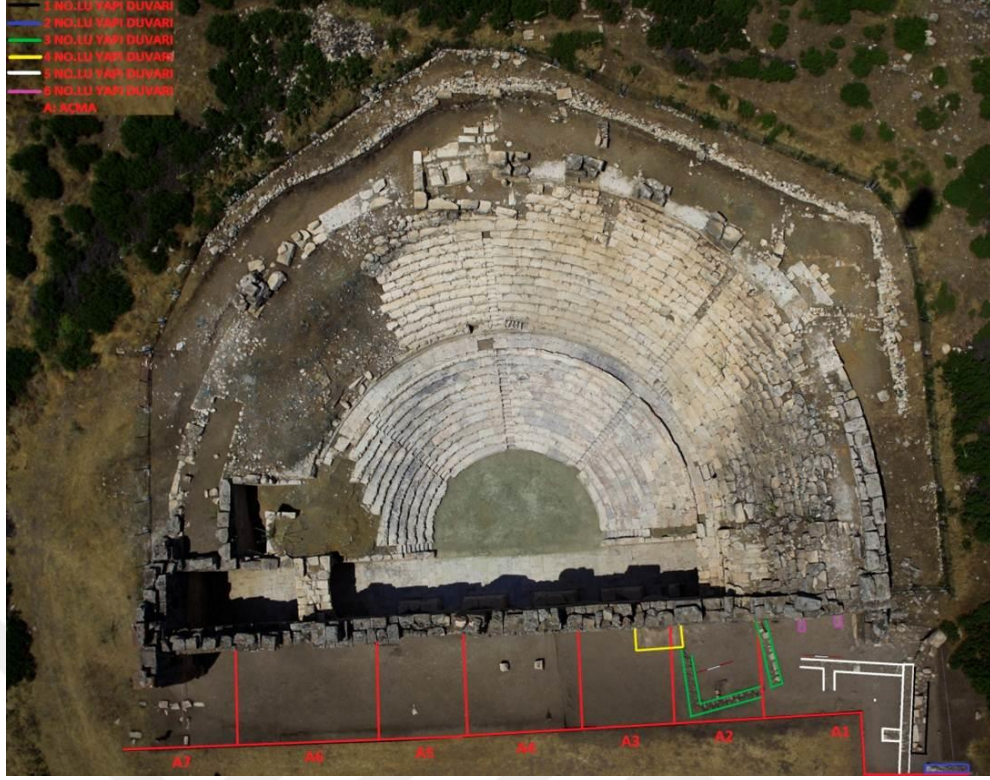
Res. 2 - Güney Parodos Geç Antikçağ Yapılaşması

Res. 1 - Güney Parodos Geç Antikçağ Pişmiş Toprak Kap

Res. 2 - Güney Parodos Seramik Katmanı

Res. 1 - 2011 Kazıları Karelaj Planı

Res. 2 - Ön Cephe (Stoa) Unguentarium Katmanı

Res. 1 - Ön Cephe (Stoa) Unguentarium Katmanı

Res. 2 - Ön Cephe (Stoa) Çatı Kiremidi Katmanı

Res. 1 - Ön Cephe (Stoa) Tuğla Katmanı Kesit Görünüm

Res. 2 - Ön Cephe (Stoa) Tuğla Katmanı

Res. 1 - Mozaik Zemin Yangın Katmanı

Res. 2 - Mozaik Zemin Yangın Katmanı

Res. 1 - Stoa Güney Taraf Künk Sistemleri

Res. 2 - Stoa Güney Taraf Künk Sistemleri

Res. 1 - Stoa Güney Taraf Künk Sistemleri

Res. 2 - Stoa Katmanlar Kesit Görünüm

Res. 1 - Stoa Katmanlar Kesit Görünüm

Res. 2 - Stoa 2011 Kazıları Sonrası Genel Görünüm

Res. 1 - 2011 Kazı Çalışmaları Sonrası Geç Antikçağ Hamamı

Res. 2 - 2011 Kazı Çalışmaları Sonrası Geç Antikçağ Yapısı

Res. 1 - 2011 Kazı Çalışmaları Sonrası Geç Antikçağ Yapısı

Res. 2 - 2011 Kazı Çalışmaları Sonrası Geç Antikçağ Yapısı

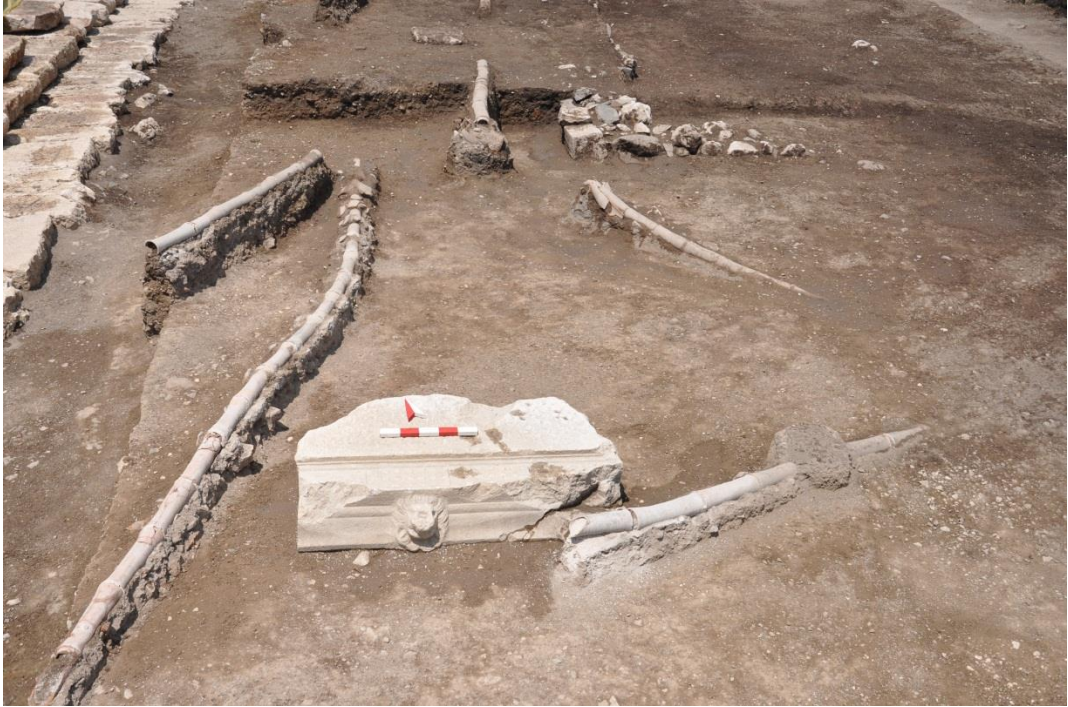
Res. 1 - 2011 Kazı Çalışmaları Stoa Kuzey Taraf Geç Antikçağ Yapısı ve Mozaik İlişkisi

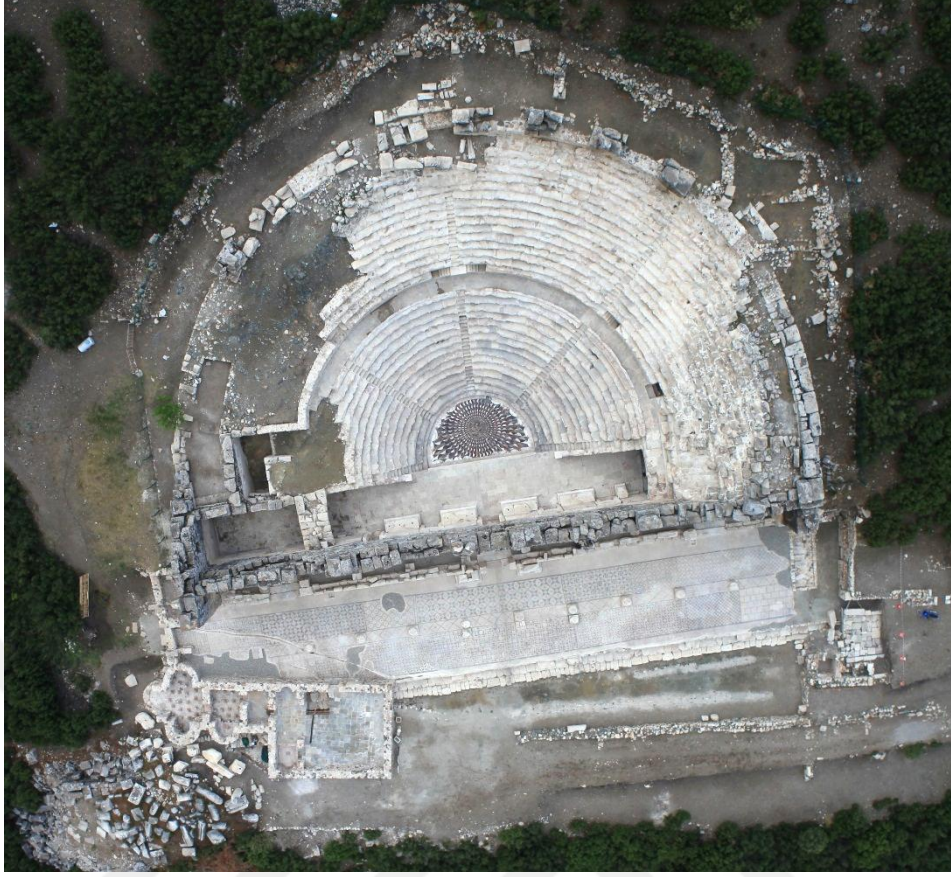
Res. 2 - 2011 Kazı Çalışmaları Stoa Kuzey Taraf Unguentarium Katmanı

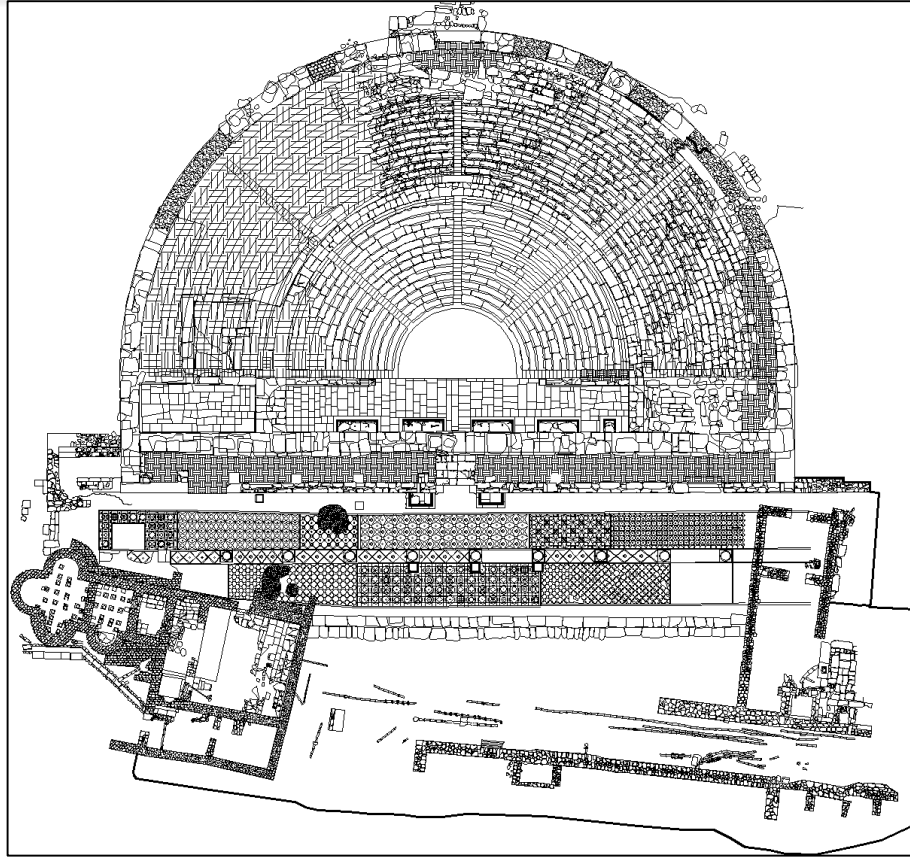
Res. 1 – Stoa 2011-2012 Kazıları Sonrası Genel Görünüm

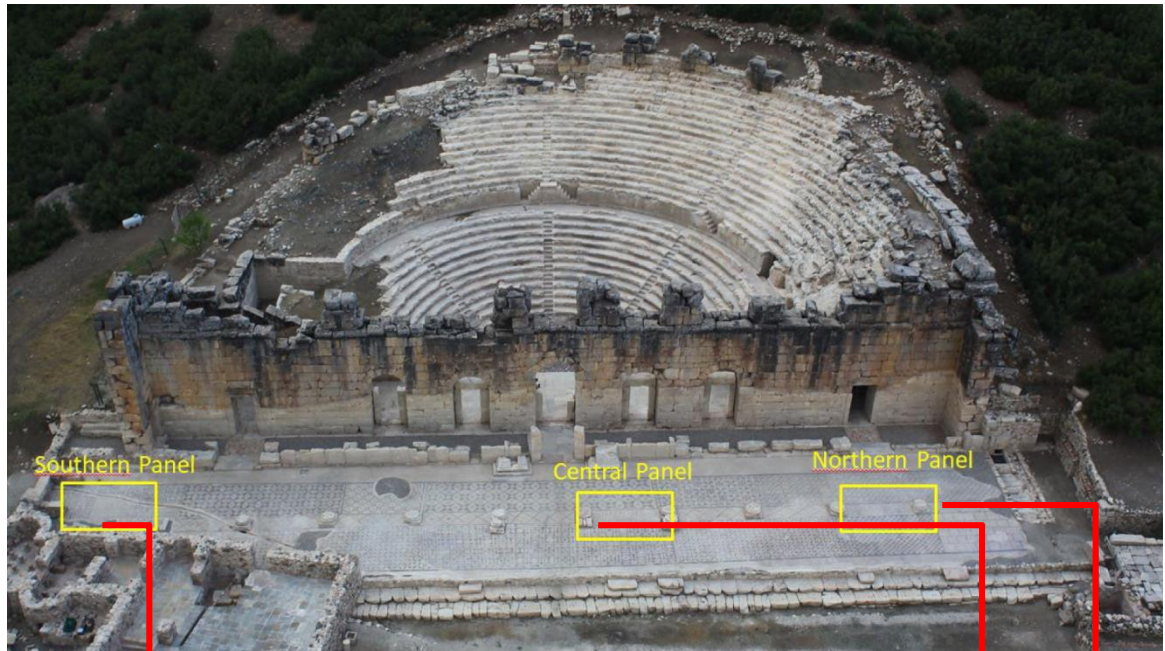
Res. 2 - Stoa 2012 Kazıları Künk Sistemleri

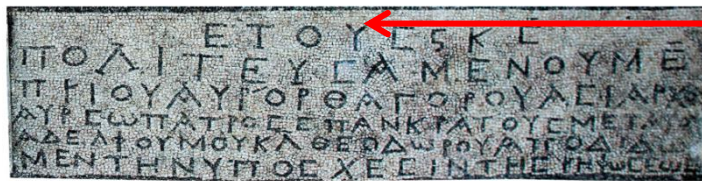
Res. 1 – Odeion Tüm Kazılar Sonrası Genel Görünüm

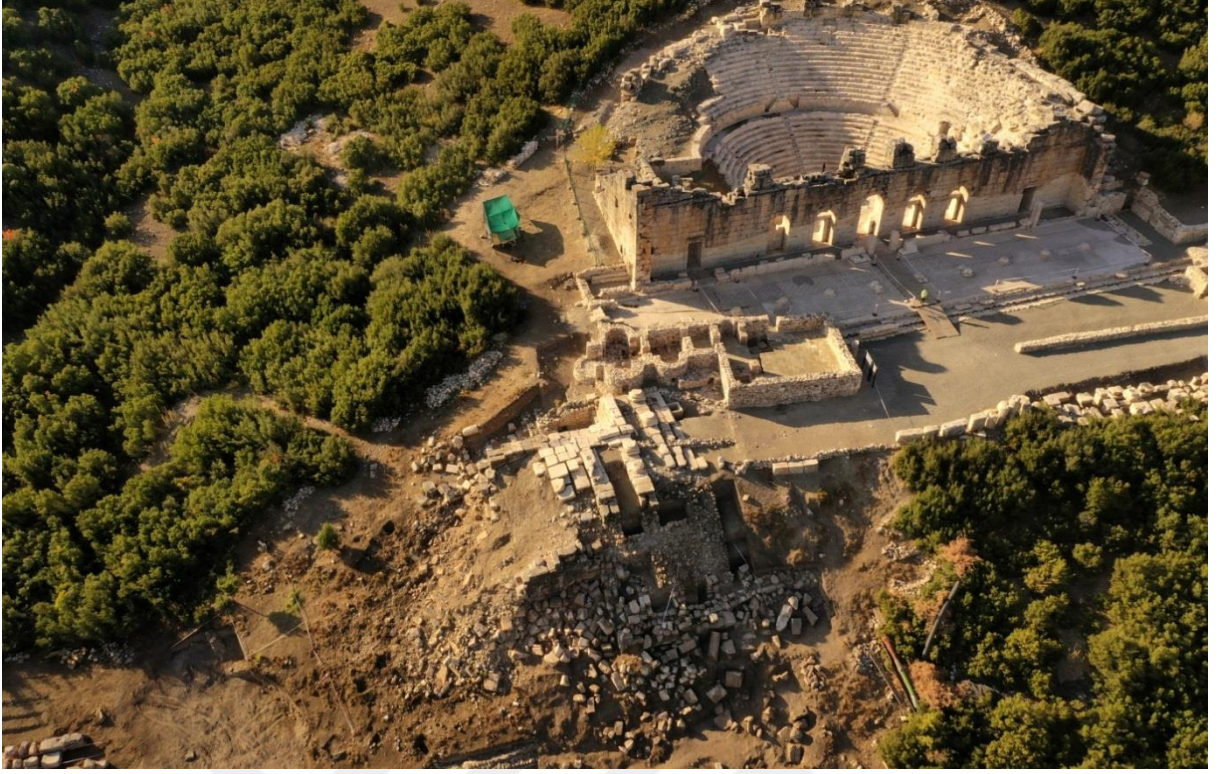
Res. 2 - Odeion Tüm Kazılar Sonrası Plan

Res. 1 Mozaik Yazıtları Konum

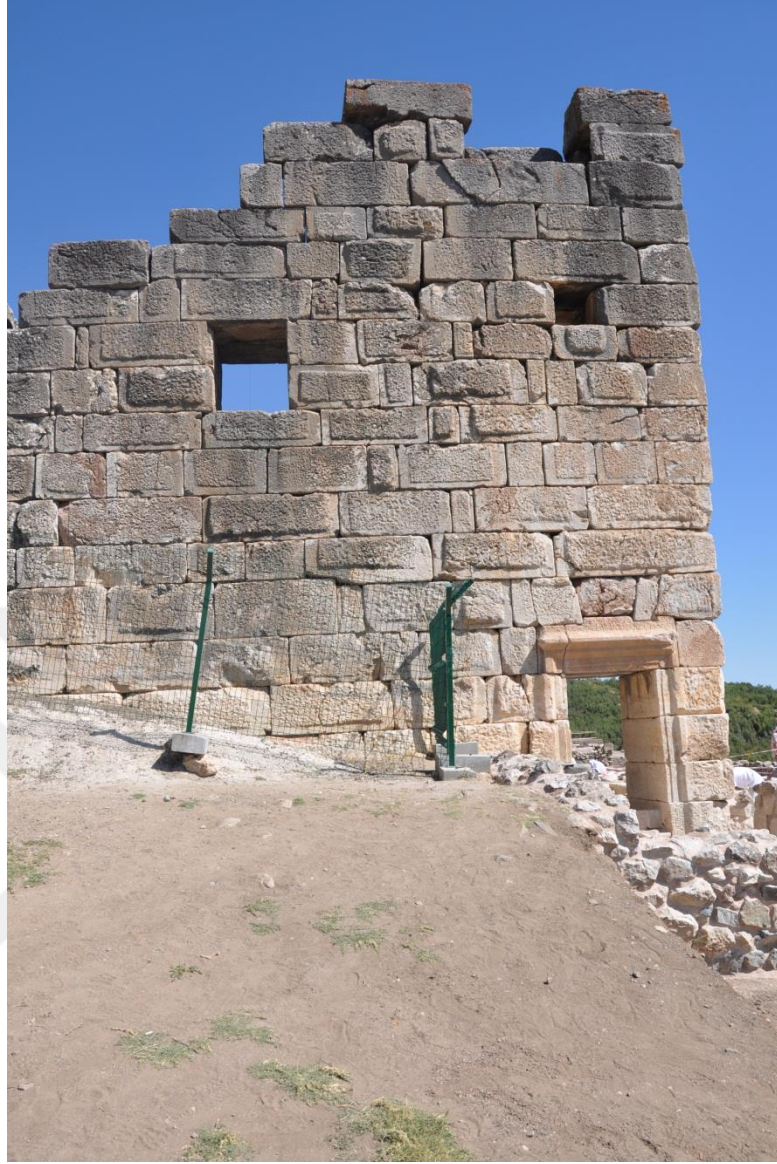
Res. 2 Mozaik Yazıtları

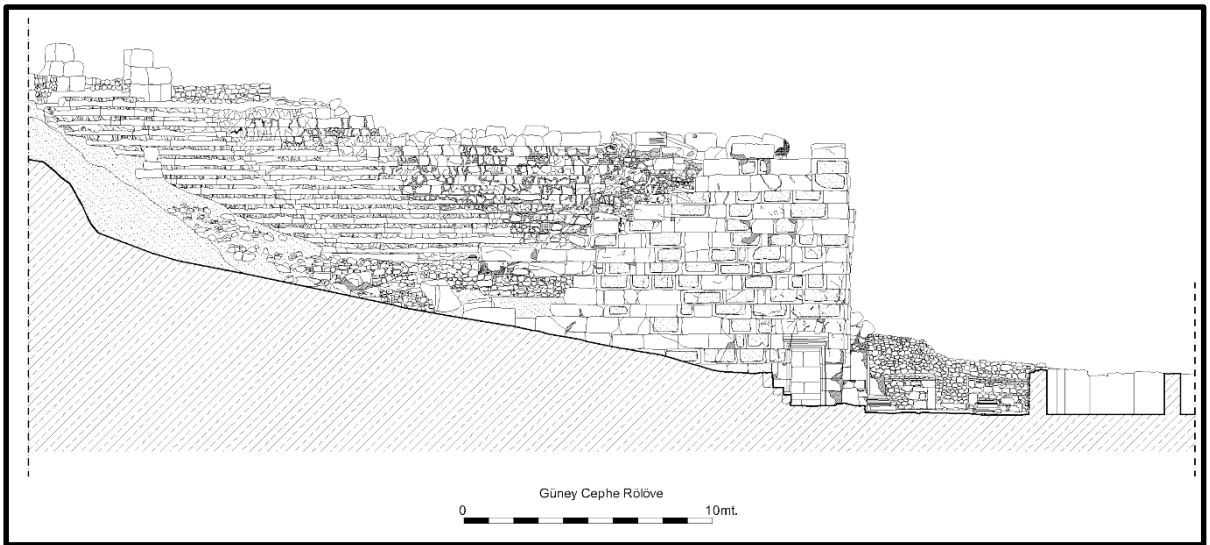
Res. 1 Odeion ve Kaisarion

Res. 2 Stoa Basamaklı Doğu Sınır Detay

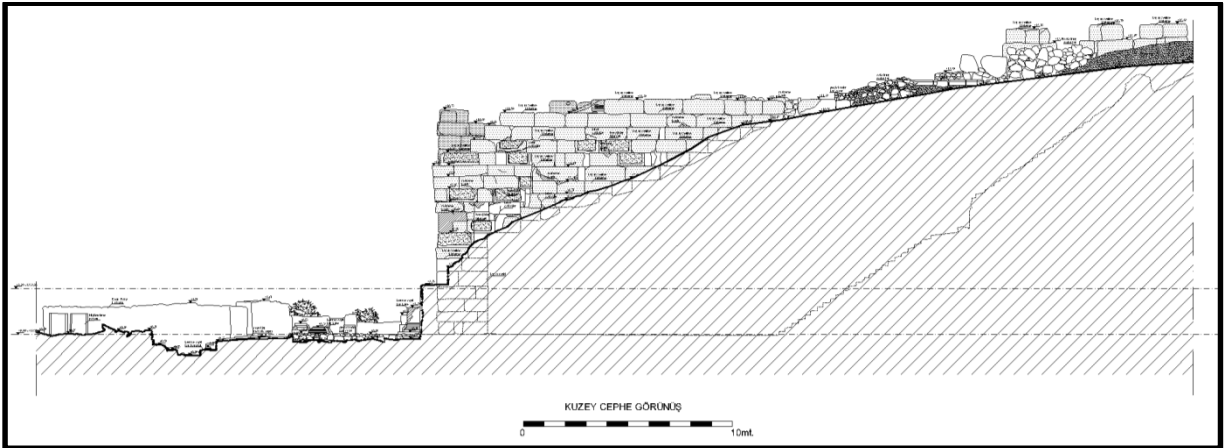
Res. 1 - Odeion Çevre Duvarı Güney Kanat

Res. 2 - Odeion Çevre Duvarı Güney Kanat Rölöve

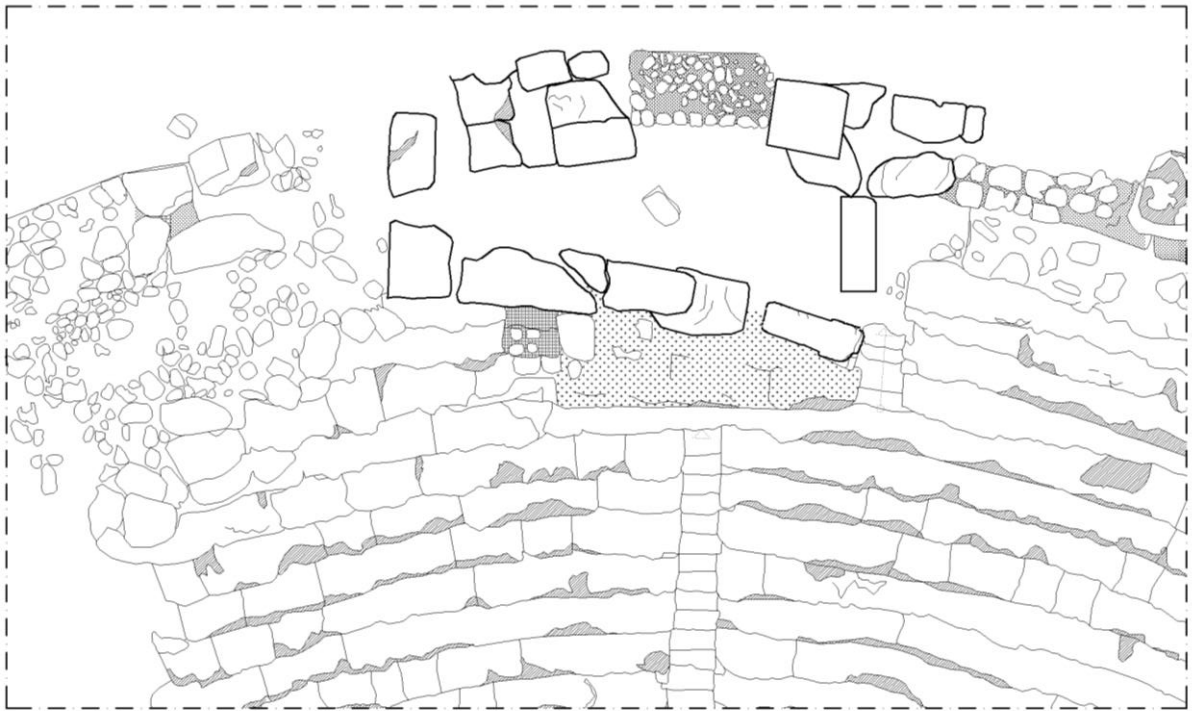
Res. 1 - Odeion Çevre Duvarı Kuzey Kanat

Res. 2 - Odeion Çevre Duvarı Kuzey Kanat Rölöve

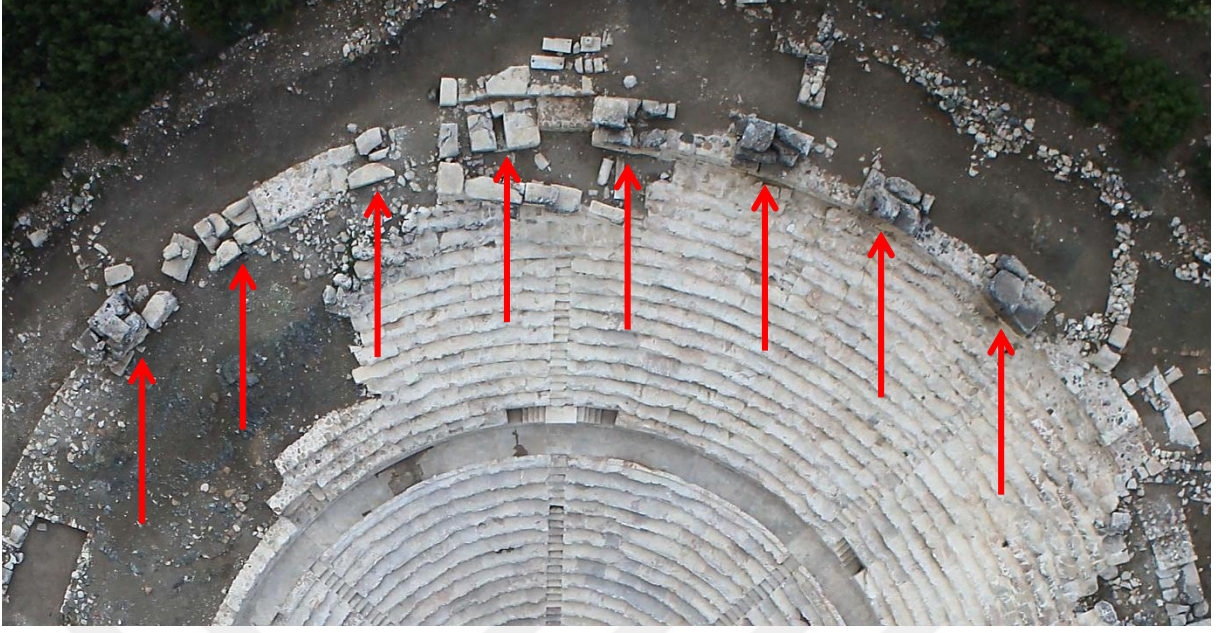
Res. 1 – Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi

Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi

0 10mt.

Res. 2

Res. 1 – Çevre Duvarı Pencere Payeleri

Res. 2 - Çevre Duvarı Pencere Payeleri

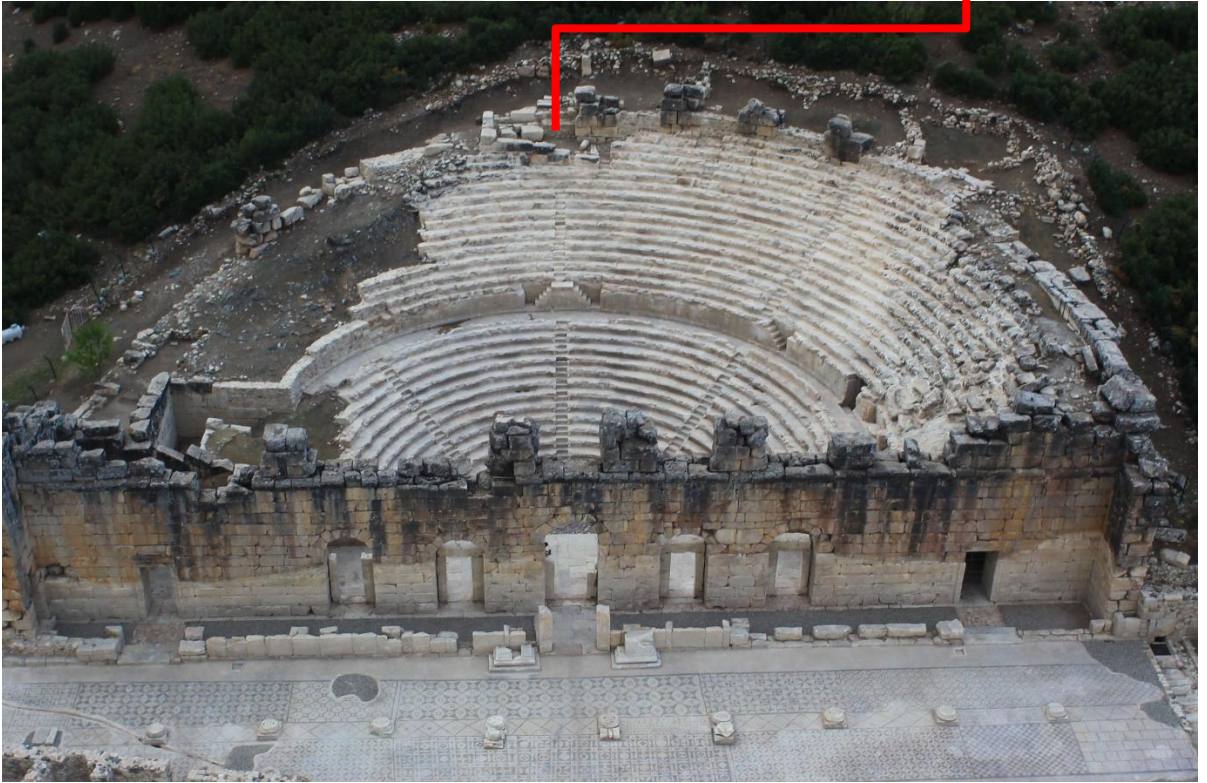
Res. 1 - Çevre Duvarı Pencere Payeleri ve Arasındaki Moloz Taş Örgü

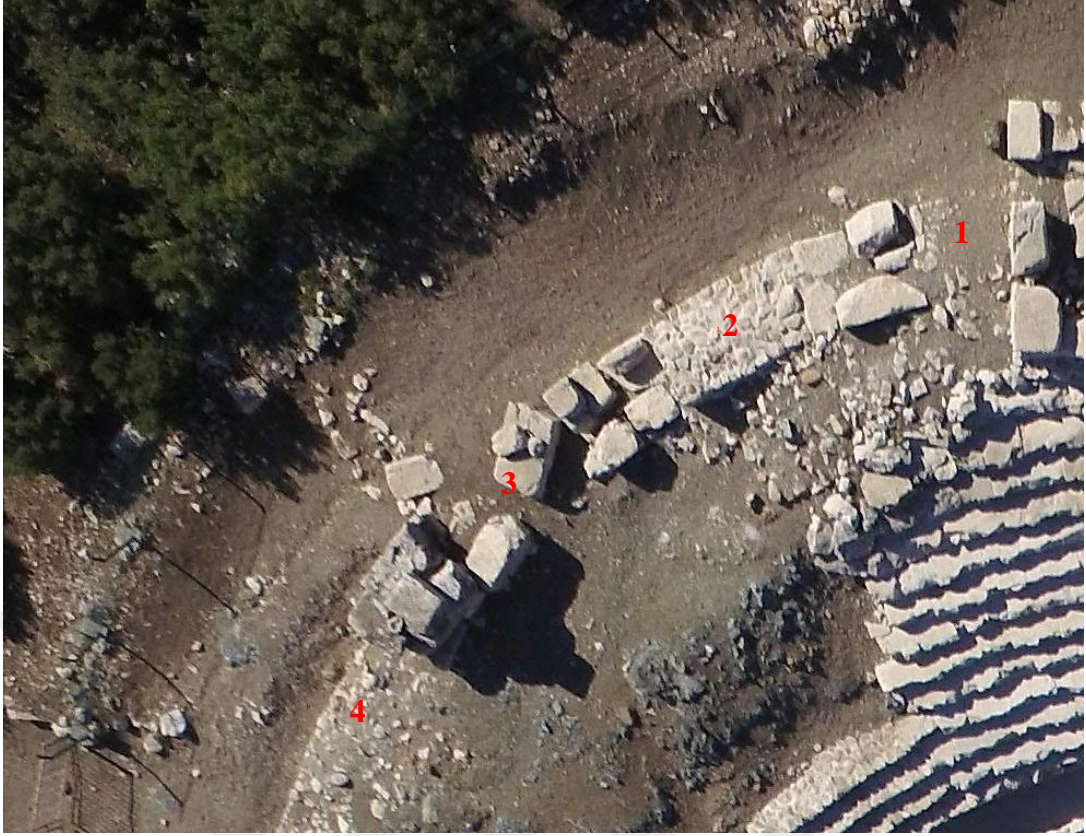
Res. 2 - Çevre Duvarı Pencere Payeleri Arasındaki Moloz Taş Duvarlar

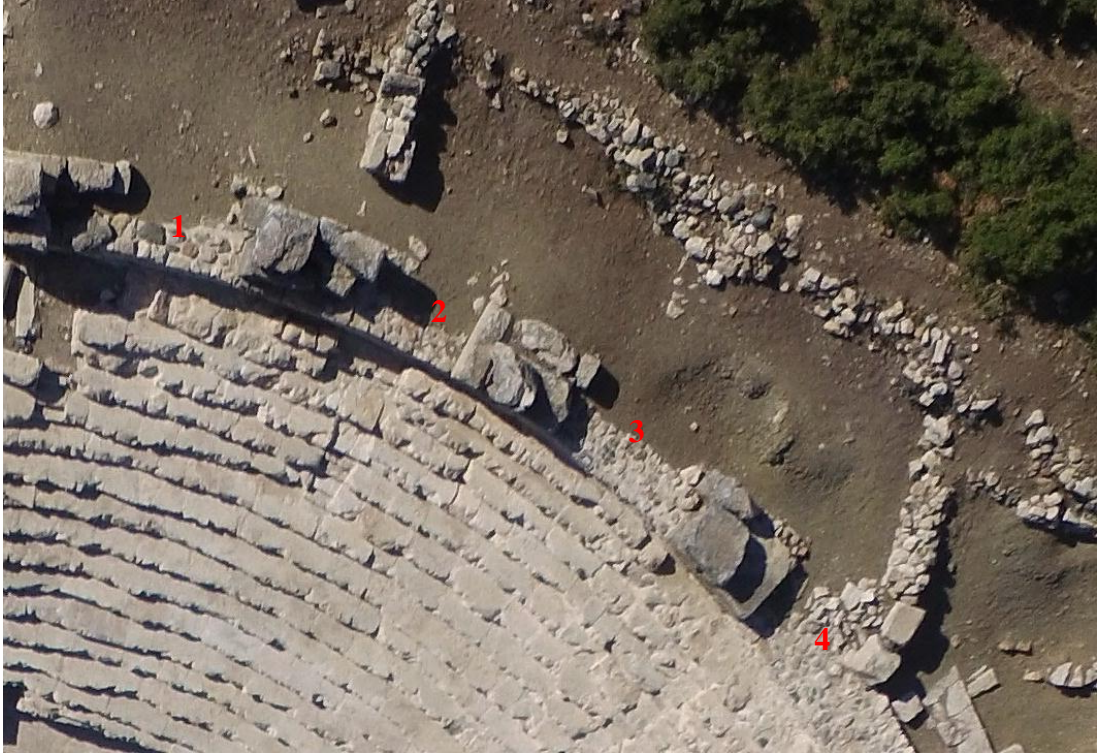
Res. 1 – Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Arka Duvar Detay

Res. 2 - Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi

Res. 1 – Güney Yönü Çevre Duvarı Pencere Açıklıkları

Res. 2 - Kuzey Yönü Çevre Duvarı Pencere Açıklıkları

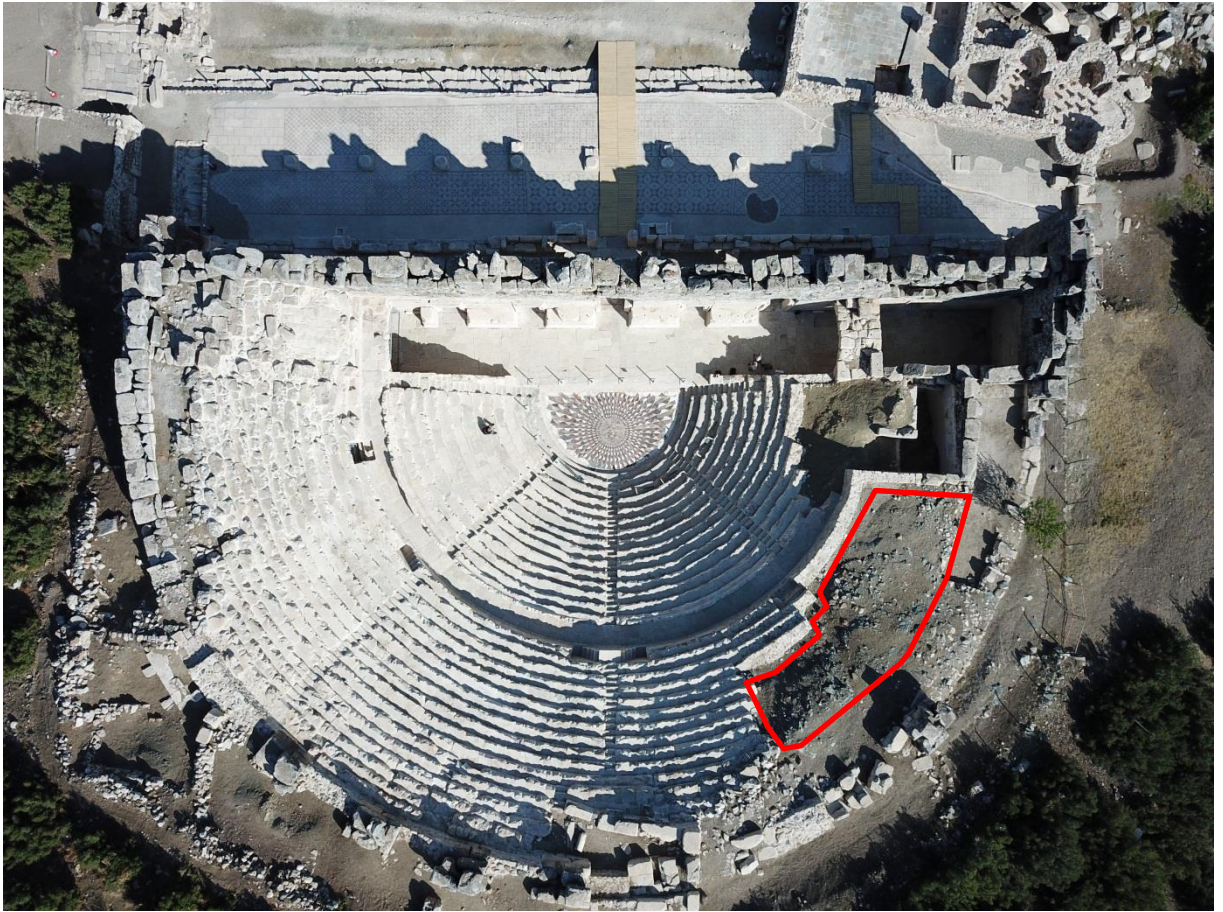
Res. 1 – Pencere Payeleri Detay

Res. 2 - Pencere Payeleri Detay

Res. 1 - Pencere Payeleri Detay

Res. 2 – Cavea Eksik Oturma Sıraları

Res. 1 – Cavea Görünüm

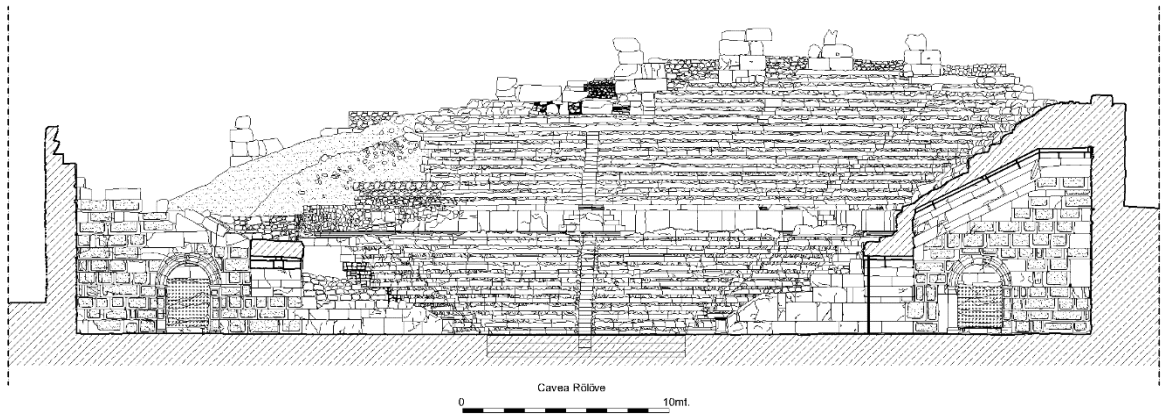
Res. 2 - Cavea Görünüm

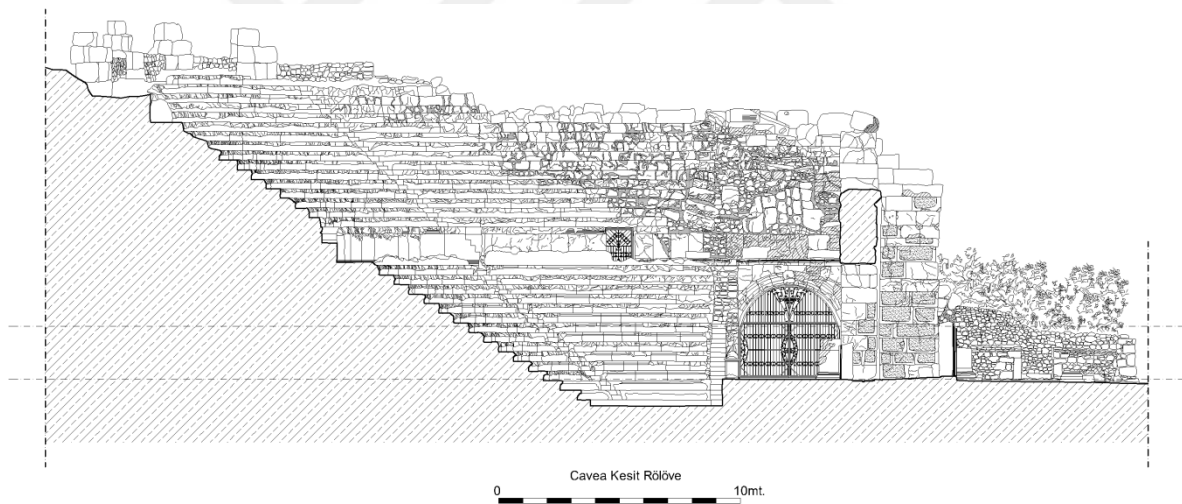
Res. 1 – Diazoma Görünüm

Res. 2 – Cavea Genel Görünüm

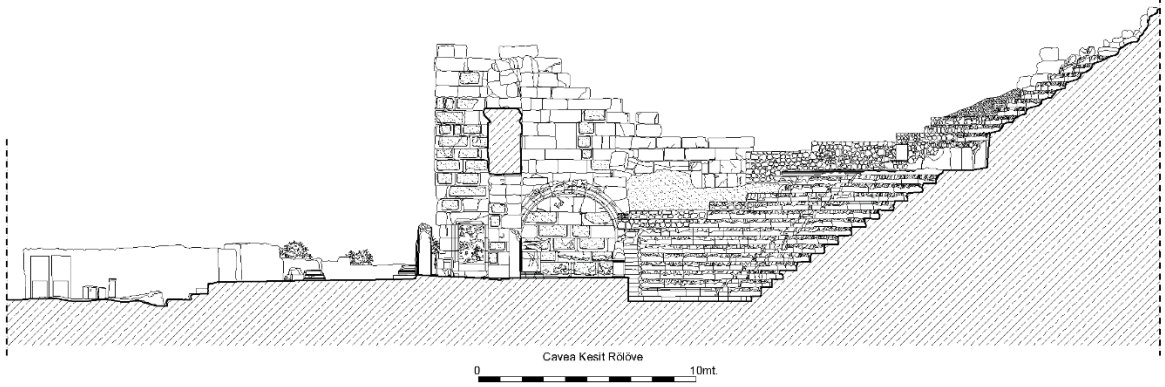
Res. 1 – Cavea Rölöve

Res. 2 – Cavea Kesit

Res. 1 – Diazoma Parapet Bloğu Görünüm

Res. 2 - Cavea Kesit

Res. 1 – Cavea Merdivenler Detay

Res. 2 – Cavea Köşe Ayakları

Res. 1 – Cavea Kesik Çizgiler

Res. 2 - Cavea Kesik Çizgiler

Res. 1 – Cavea Son Sira

Res. 2 - Cavea Son Sira

Res. 1 - Orkestra

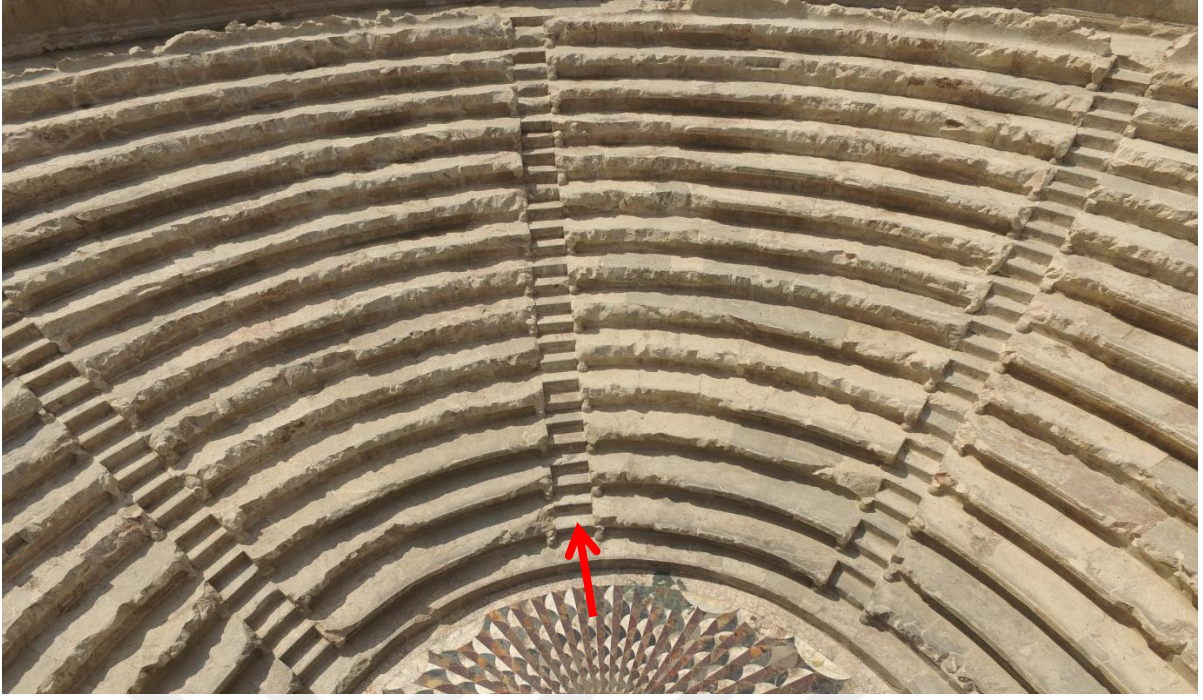
Res. 2 – Orkestra Ayaklık

Res. 1 – Cavea Merkez Merdiven Sırası

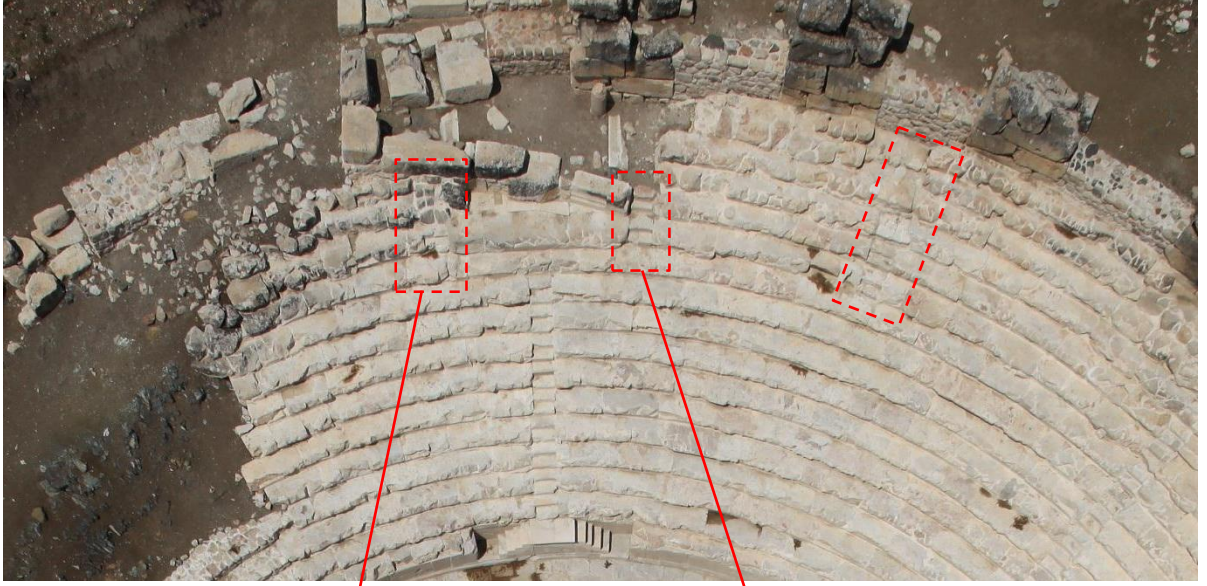
Res. 2 - Cavea Merkez Merdiven Sırası Detay

Res. 1 – Cavea Merdiven Sıraları

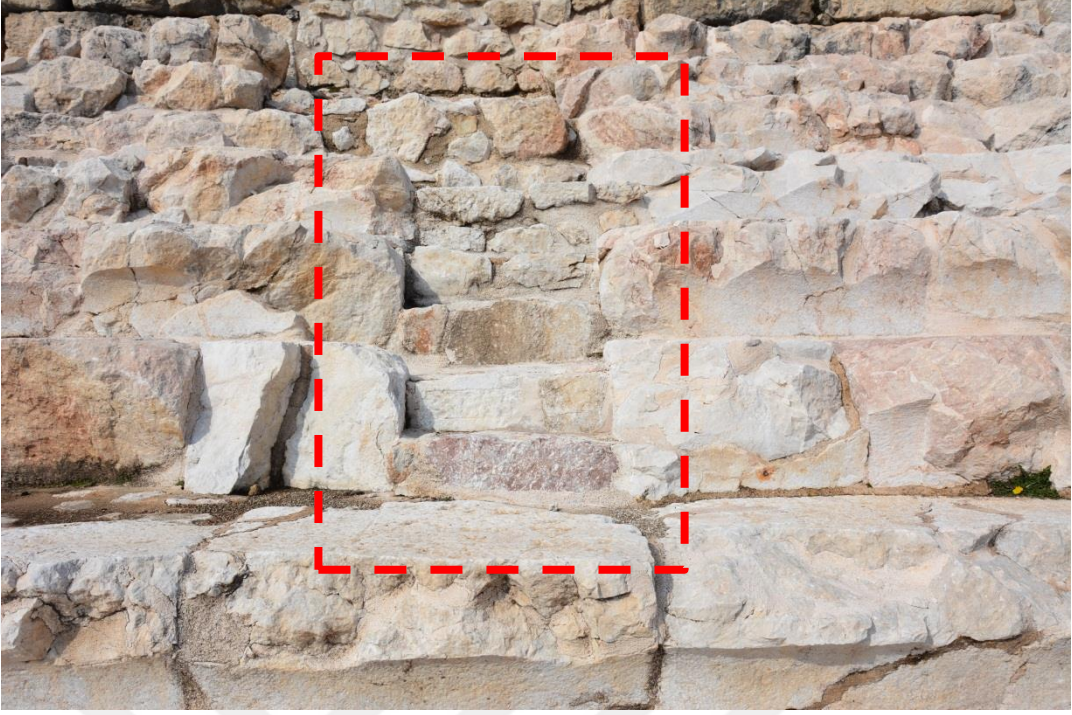
Res. 2 – Cavea Kuzeyden Görünüm

Res. 1 – Summa Cavea Ek Merdivenler

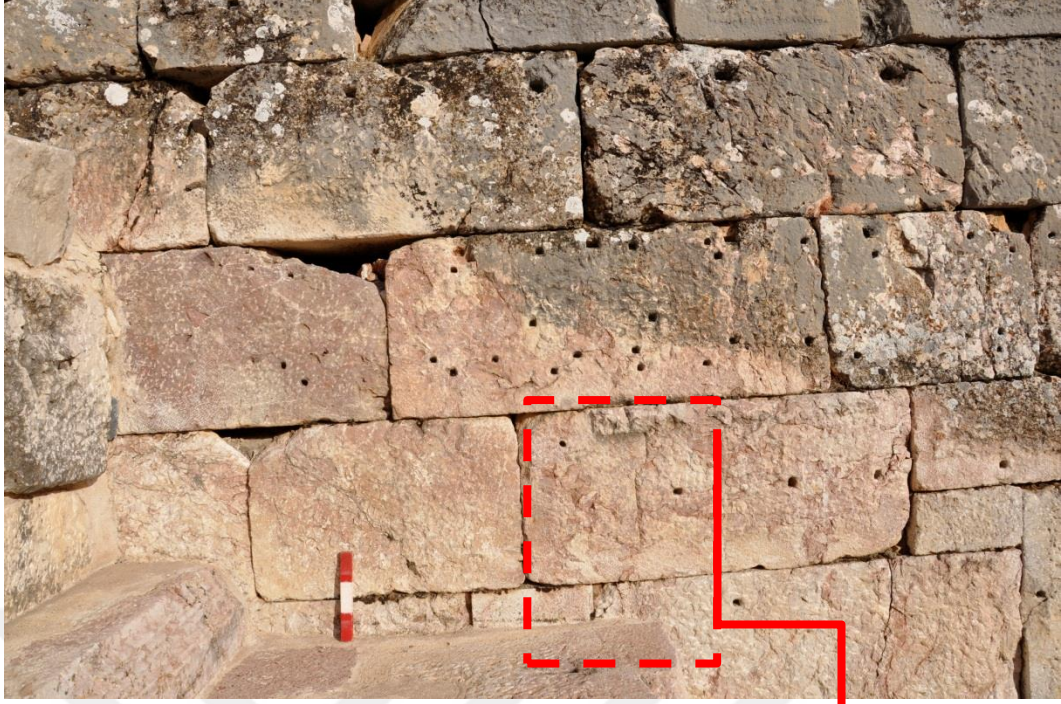
Res. 2 – Summa Cavea Ek Merdivenler Detay

Res. 1 - Summa Cavea Ek Merdivenler Detay

Res. 2 – İma Cavea Prohedria Dizisi

Res. 1 – Skene Duvarı Parapet İzi

Res. 2 - Skene Duvarı Parapet İzi Detay

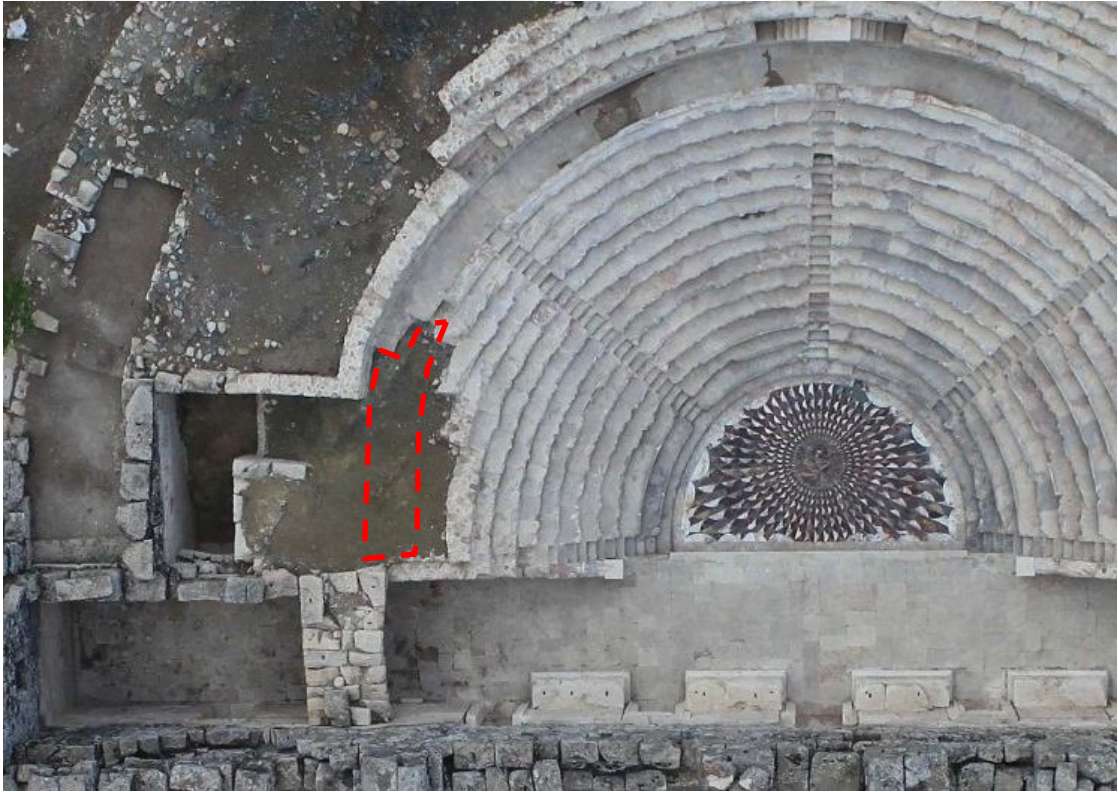
Res. 1 – Summa Cavea Dikdörtgen Sıralar

Res. 2 - Summa Cavea Dikdörtgen Sıralar Detay

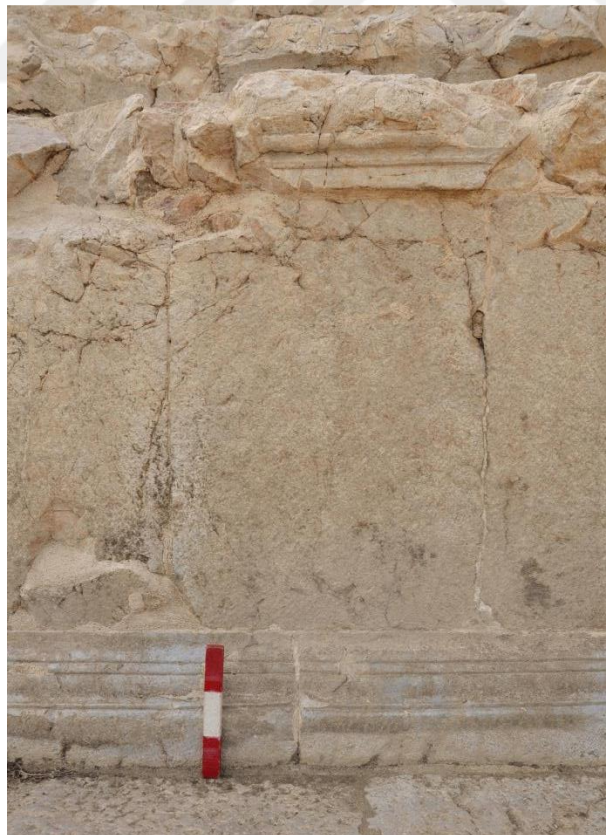
Res. 1 – Diazoma Genel Görünüm

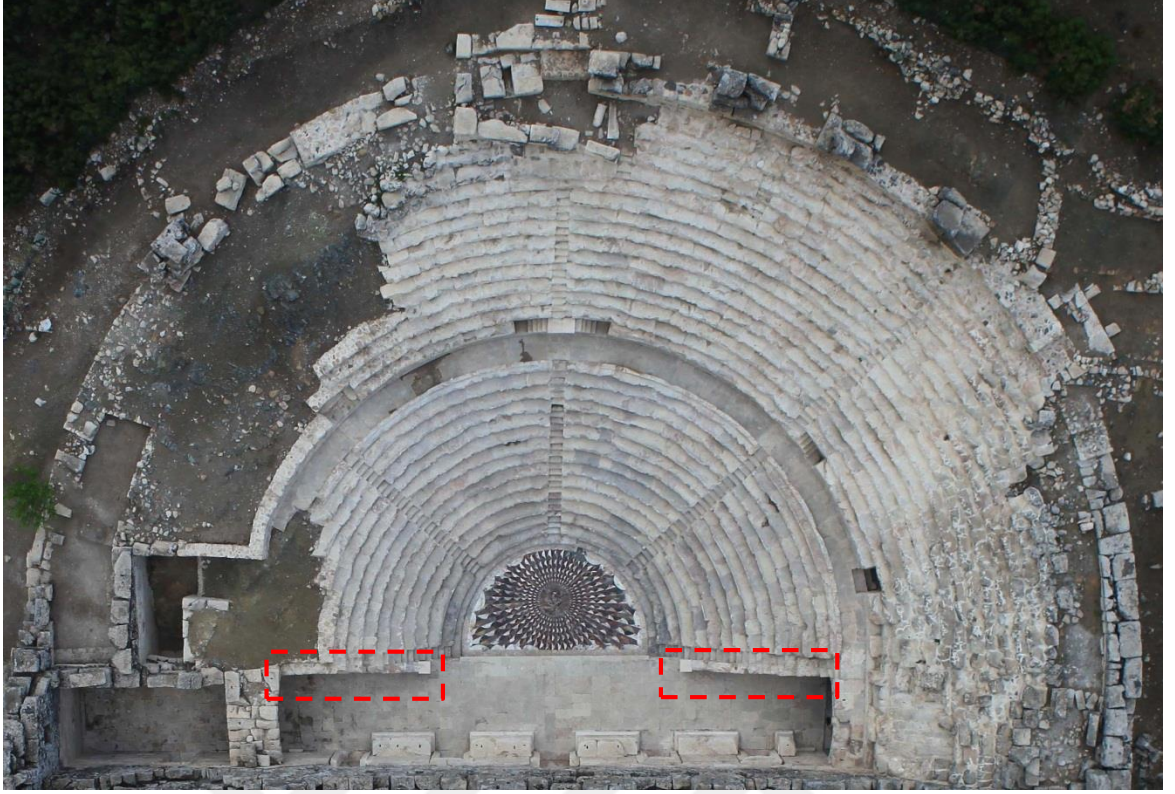
Res. 2 – Diazoma Eksik Bölüm

Res. 1 – Diazoma Zemin

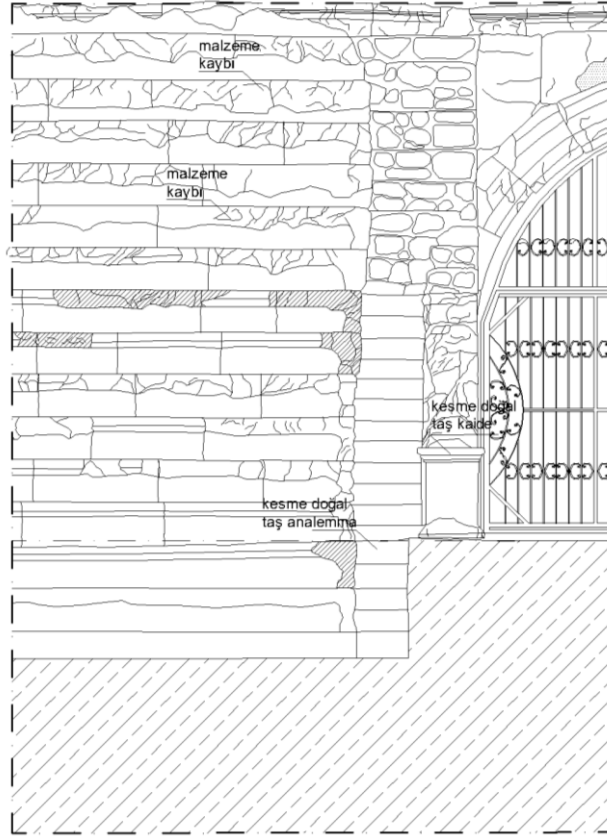
Res. 2 – Diazoma Parapet Detay

Res. 1 – Anemona Duvarları

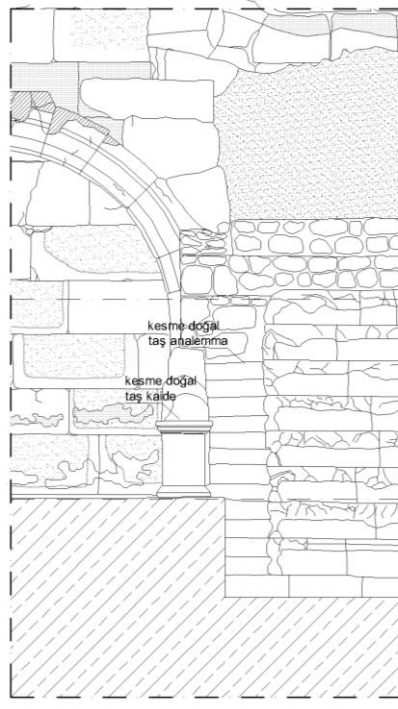
Res. 2 – Cavea Ayaklık

Res. 1- Kuzey Analemma Rölöve

Res. 2 – Kuzey Analemma Genel Görünüm

Res. 1 – Güney Analemma Rölöve

Res. 2 - Güney Analemma Genel Görünüm

Res. 1 – Güney Analemma Postament

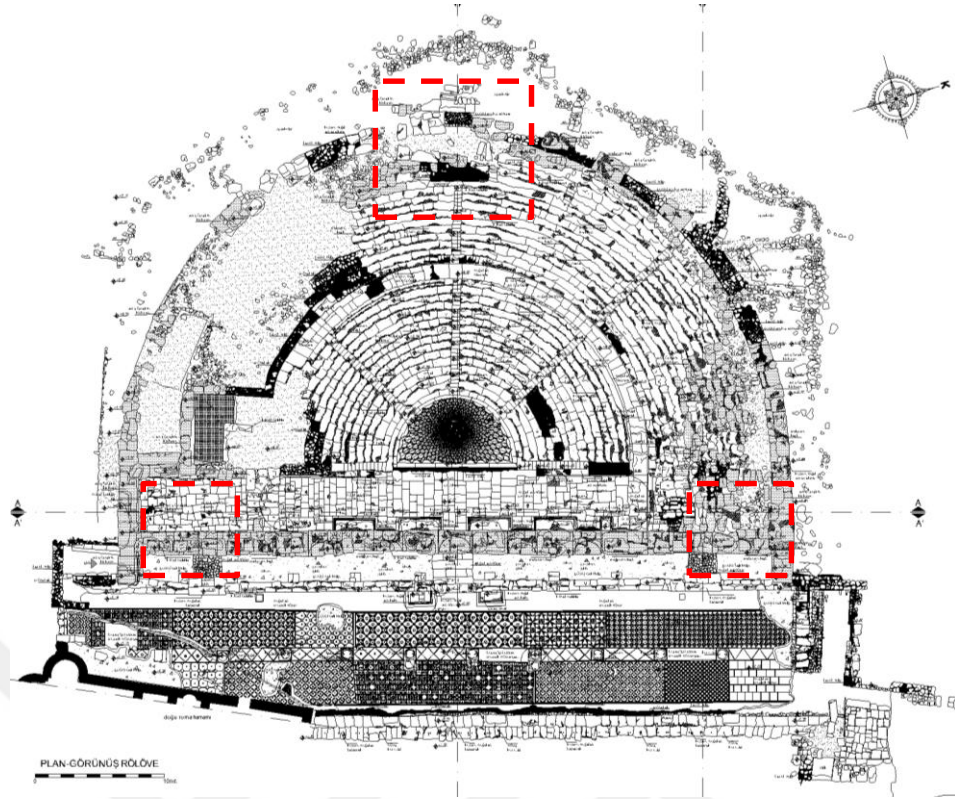
Res. 2 - Kuzey Analemma Postament

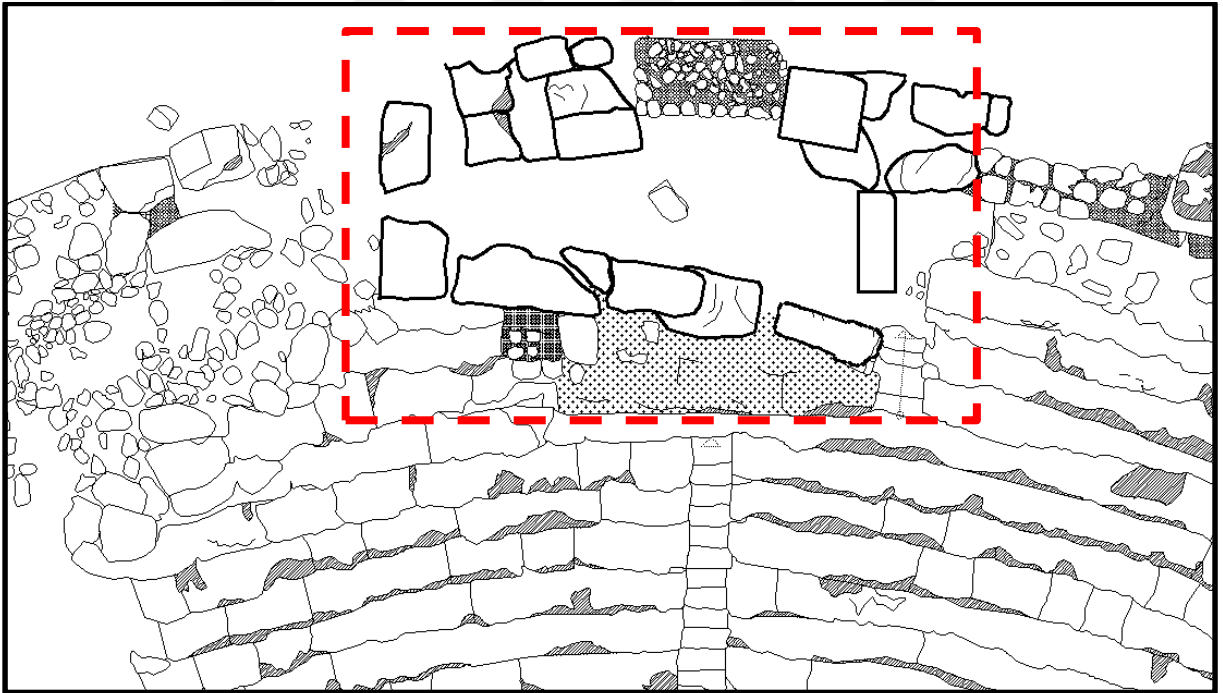
Res. 1 – Kuzey Analemma Detay

Res. 2 - Güney Analemma Detay

Res. 1 – Cavea Üstü Mimari Düzenlemeler Konum

Res. 2 – Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Rölöve

Res. 1 – Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi

Res. 2 - Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Detay

Res. 1 - Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Kuzey In-situ Blok

Res. 2 - Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Yerinden Kaymış Blok

Res. 1 – Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi

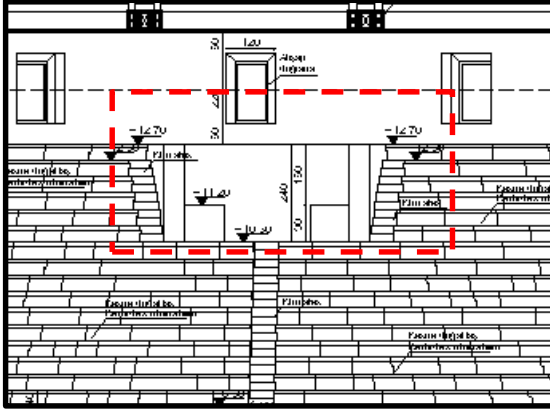
Res. 2 - Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Arka Duvar

Res. 1 - Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Detay

Res. 2 - Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Yerinden Kaymış Blok

Res. 1 Merkez Cavea Üstü Restitüsyon

Res. 2 – Kuzey Cavea Üstü Konum

Res. 3- Kuzey Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Bloklar

Res. 4 - Kuzey Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Bloklar

Res. 1 - Kuzey Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok

Res. 2 - Kuzey Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok

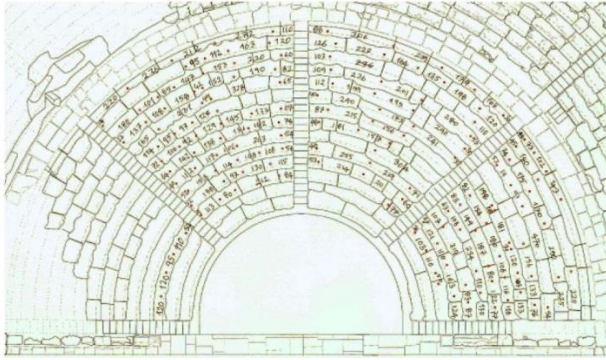
Res. 3 - Kuzey Zemin

Res. 4 - Güney Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok

Res. 1 - Güney Cavea Üstü Mimari Düzenlemesi Blok

Res. 2 – Cavea Oturma Sırası Mekanizması Plan

Res. 3 - Cavea Oturma Sırası Mekanizması

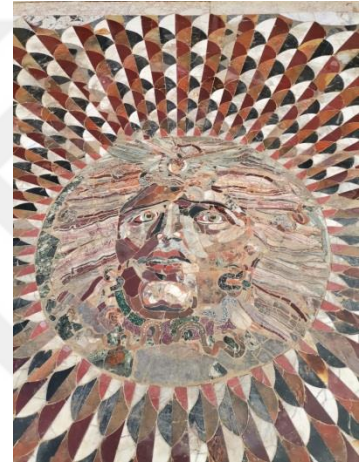
Res. 4 - Cavea Oturma Sırası Mekanizması Detay

Res. 1 - Cavea Oturma Sırası Mekanizması In-situ Parça

Res. 2 – Orkestra Genel

Res. 3 – Orkestra Detay

Res. 4 – Pulpitum Zemin

Res. 1 – Pulpitum Cephe

Res. 2 – Pulpitum Cephe Arka Plandaki Tuğla Katmanı

Res. 3 - Pulpitum Cephe

Res. 4 - Pulpitum Cephe

Res. 1 - Pulpitum Cephe

Res. 2 - Pulpitum Cephe

Res. 3 - Pulpitum Cephe

Res. 4 - Pulpitum Cephe

Res. 1 - Pulpitum Cephe

Res. 2 - Pulpitum Cephe

Res. 3 - Pulpitum Cephe

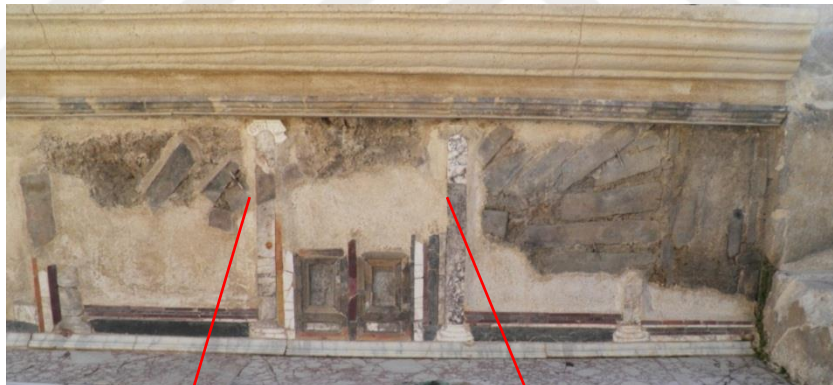
Res. 4 - Pulpitum Cephe

Res. 1 - Pulpitum Cephe

Res. 2 - Pulpitum Cephe

Res. 3 - Pulpitum Cephe

Res. 4 - Pulpitum Cephe

Res. 1 – Sahne Duvarı Genel Görünüm

Res. 2 – Sahne Duvarı Detay

Res. 3 - Sahne Duvarı Kuzey Dar Postament

Res. 4 - Sahne Duvarı Merkez Geniş Postament

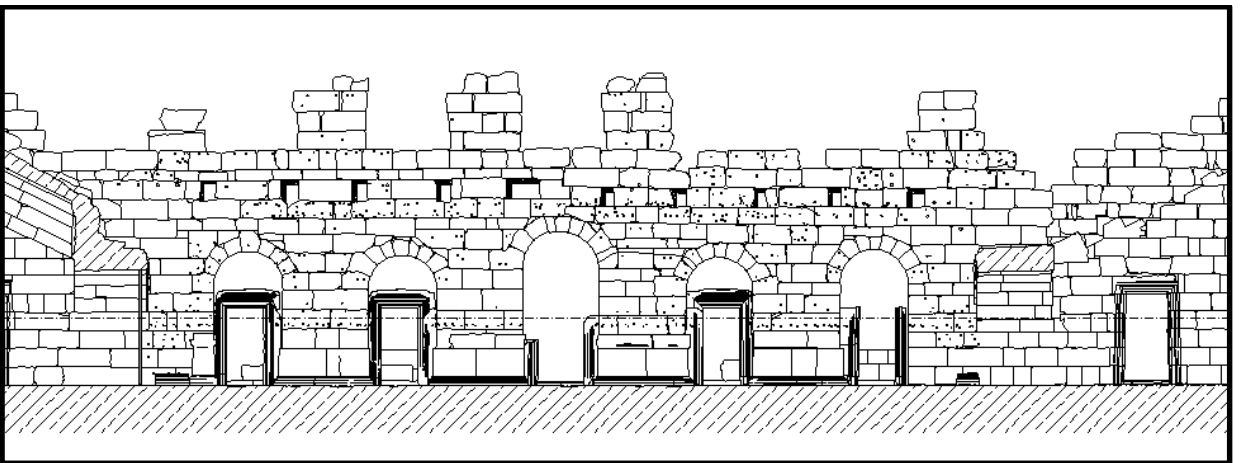
Res. 1 - Sahne Duvarı Postament Dbel Yuvaları

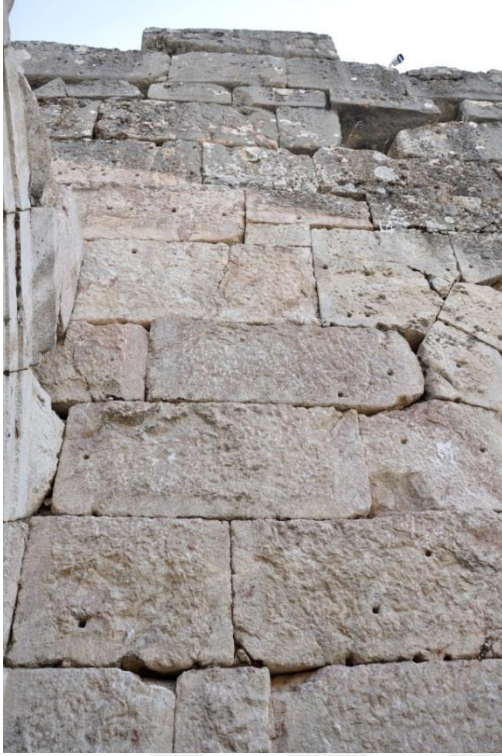
Res. 2 - Sahne Duvarı Postament Dbel Yuvaları

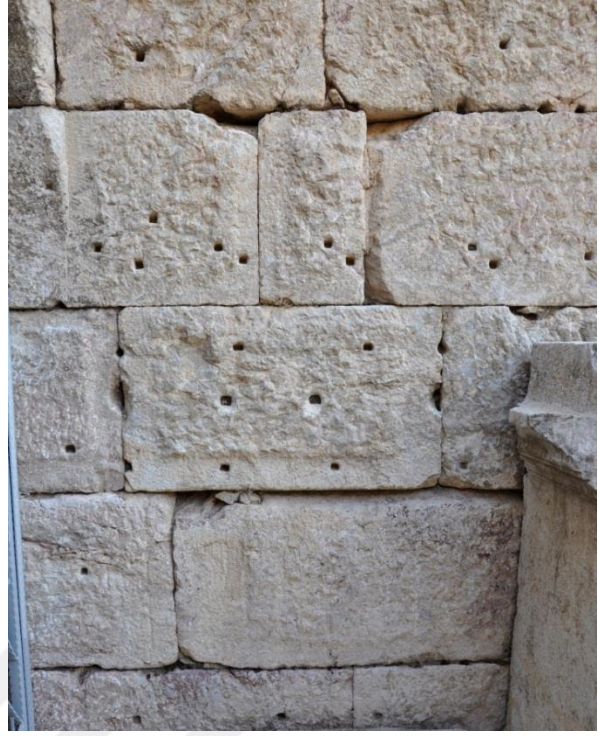
Res. 3 – Sahne Duvarı Genel Görünüm

Res. 4 – Sahne Duvarı Rölöve

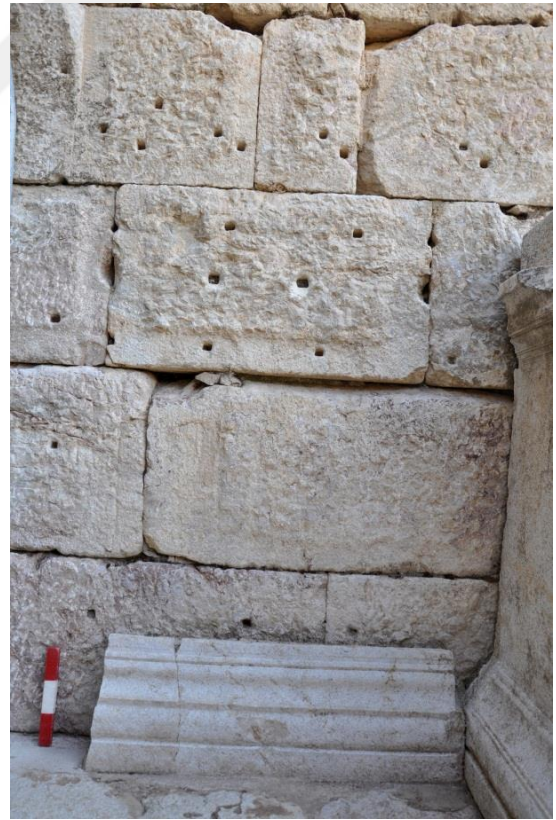
Res. 1 – Sahne Duvarı Dübel Delikleri

Res. 2 - Sahne Duvarı Dübel Delikleri

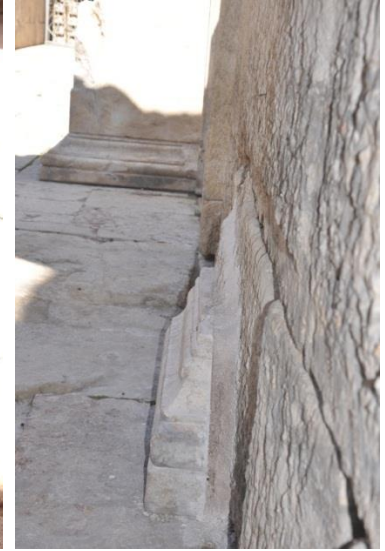
Res. 3 - Sahne Duvarı Dübel Delikleri

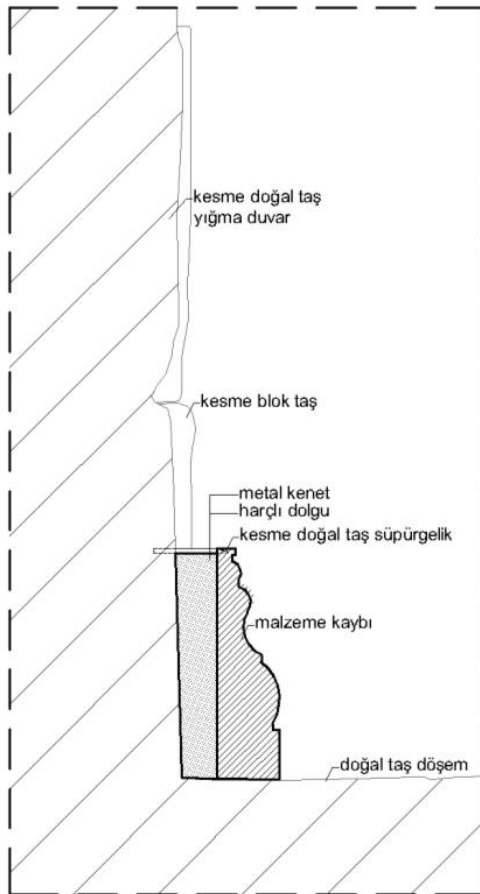
Res. 4 - Sahne Duvarı Kuzey In-situ Kaide

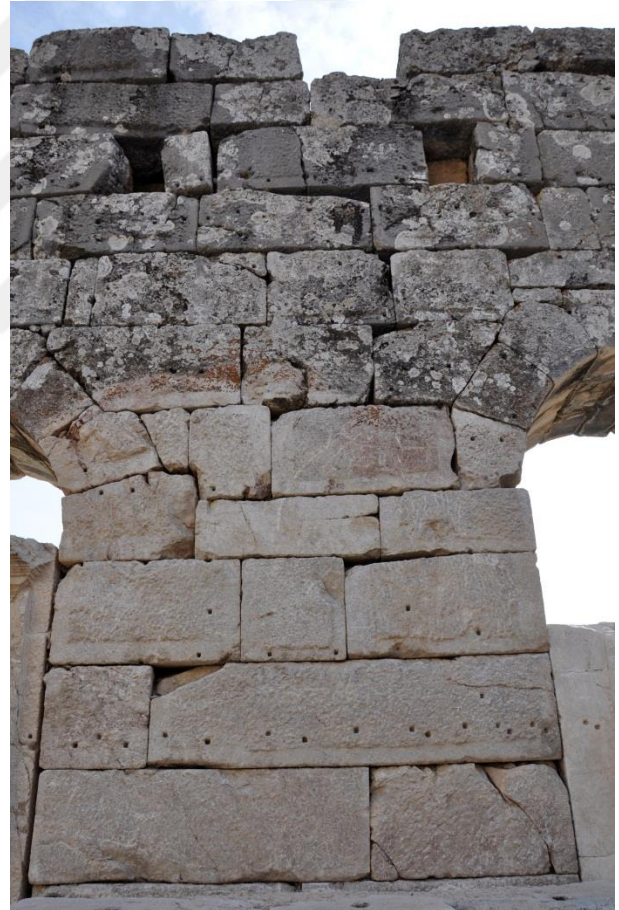
Res. 1 - Sahne Duvarı Kuzey In-situ Kaide

Res. 2 - Güney In-situ Kaide

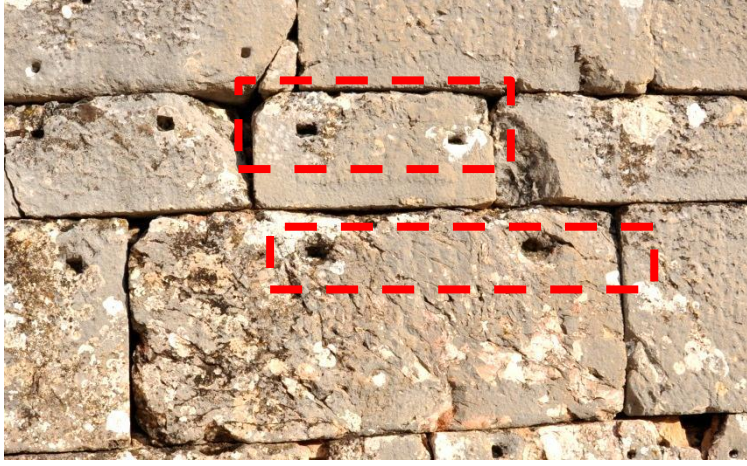
Res. 3 - Güney In-situ Kaide Detay Çizimi

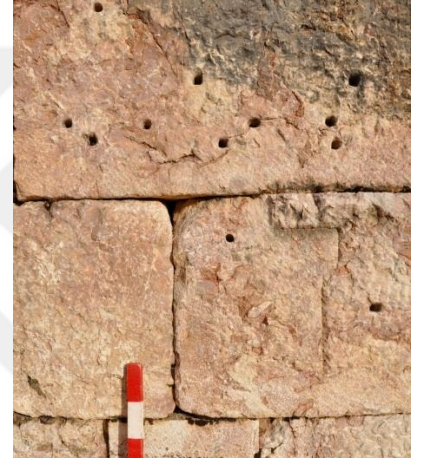
Res. 4 - Sahne Duvarı Dübel Delikleri

Res. 1 - Sahne Duvarı Dübel Delikleri

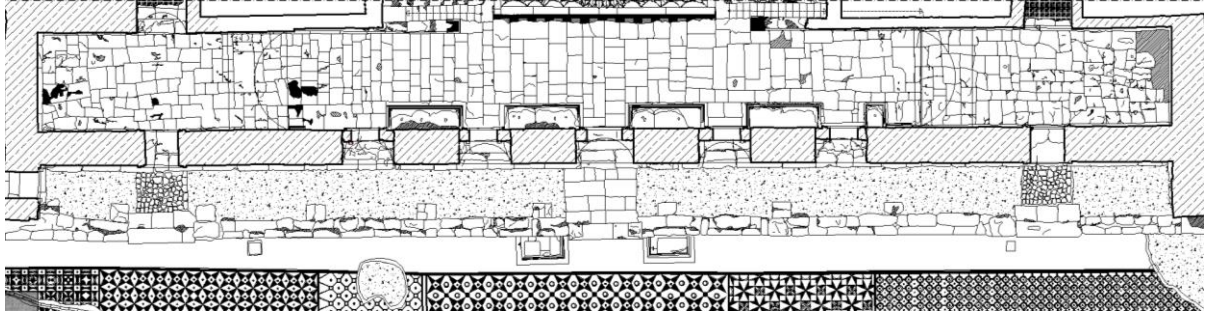
Res. 2 - Sahne Duvarı Dübel Delikleri

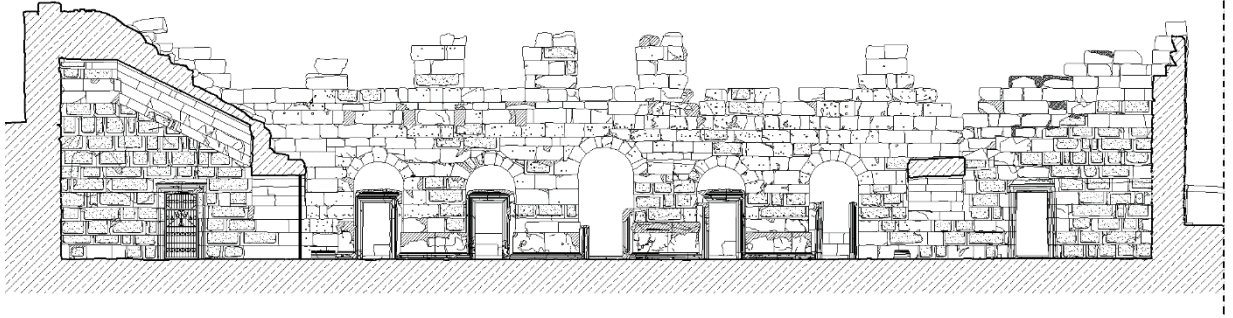
Res. 3 - Sahne Duvarı Dübel Delikleri

Res. 4 - Sahne Duvarı Dübel Delikleri

Res. 1 – Pulpitum ve Sahne Arkası Koridoru Plan

Res. 2 – Sahne Duvarı Rölöve

Res. 3 – Sahne Duvarı Merkez Kapı İç Yüz

Res. 4 - Sahne Duvarı Merkez Kapı Dış Yüz

Res. 1 - Sahne Duvarı Merkez Kapı Eşik

Res. 2 – II. Kapı İç

Res. 3 - II. Kapı Dış

Res. 4 - II. Kapı Eşik

Res. 1 – III. Kapı İç

Res. 2 - III. Kapı Dış

Res. 3 - III. Kapı Eşik

Res. 4 - III. Kapı Mil Yuvası Detay

Res. 1 – IV. Kapı İç

Res. 2 – IV. Kapı Dış

Res. 3 - IV. Kapı Dış Söve

Res. 4 - IV. Kapı Eşik

Res. 1 -V. Kapı İç

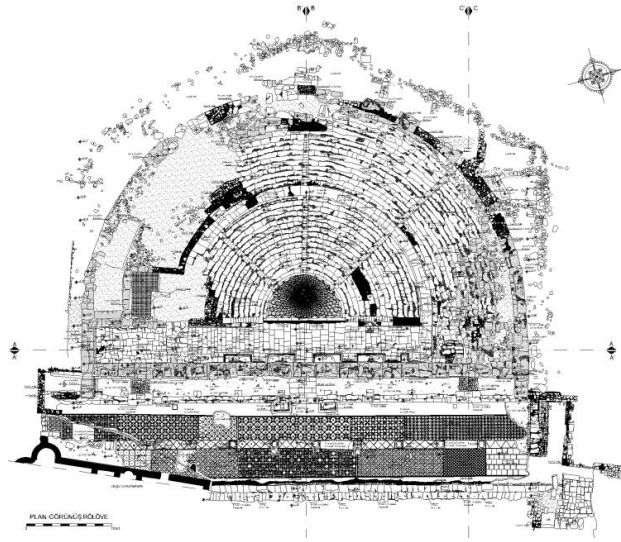
Res. 2 - V. Kapı Dış

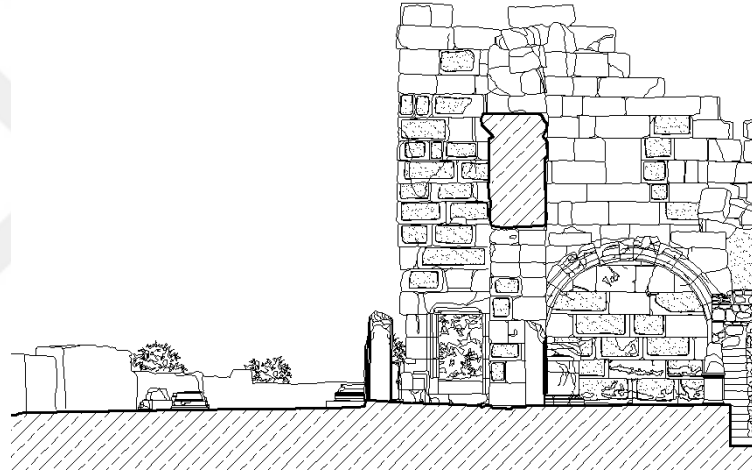
Res. 3 - V. Kapı Eşik

Res. 4 - V. Kapı Lento

Res. 1 – Odeion Plan

Res. 2 – Sahne Arkası Koridoru Kesit

Res. 3 - Sahne Arkası Koridoru

Res. 4 – Kuzey Ante Duvarı

Res. 1 – Kuzey Giriş Yolu

Res. 2 – Merkez Giriş Yolu

Res. 3 – Güney Giriş Yolu

Res. 4 – Sahne Arkası Koridoru Duvar Dili

Res. 1 – Güney Ante Kapı

Res. 2 - Güney Ante Eşik

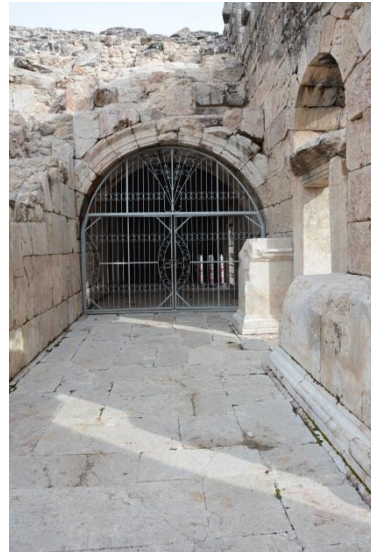
Res. 3 - Güney Ante Kapısı Lento İç Yüz

Res. 4 - Güney Ante Kapısı Lento Dış Yüz

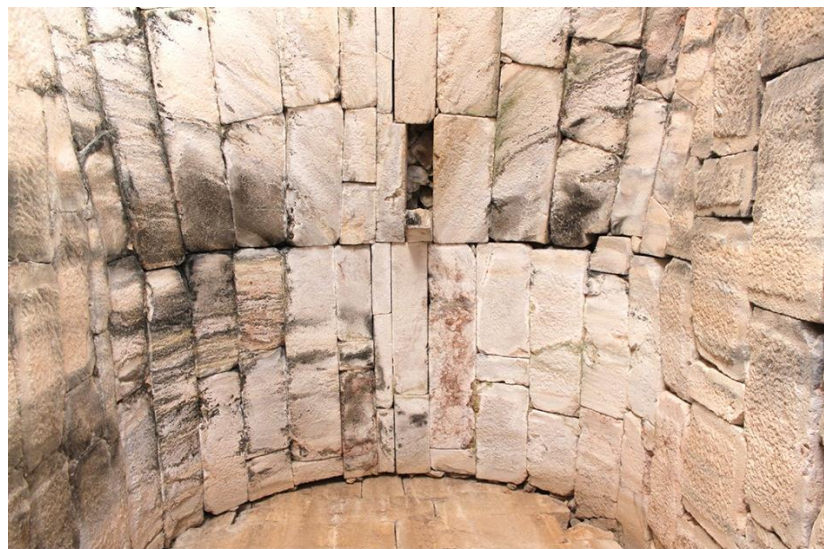
Res. 1 – Kuzey Parodos

Res. 2 - Kuzey Parodos

Res. 3 - Kuzey Parodos Zemin

Res. 4 - Kuzey Parodos Kemer

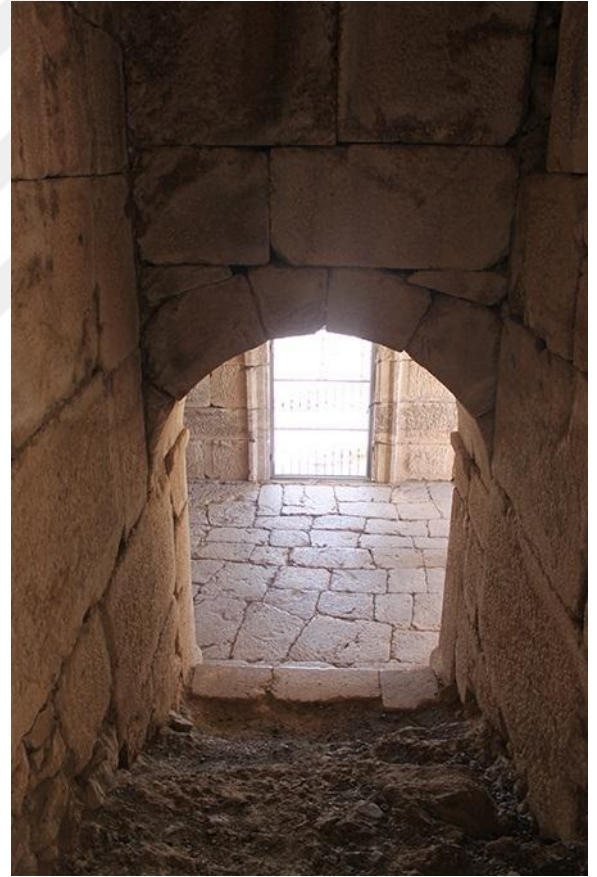
Res. 1 - Kuzey Parodos Kapı

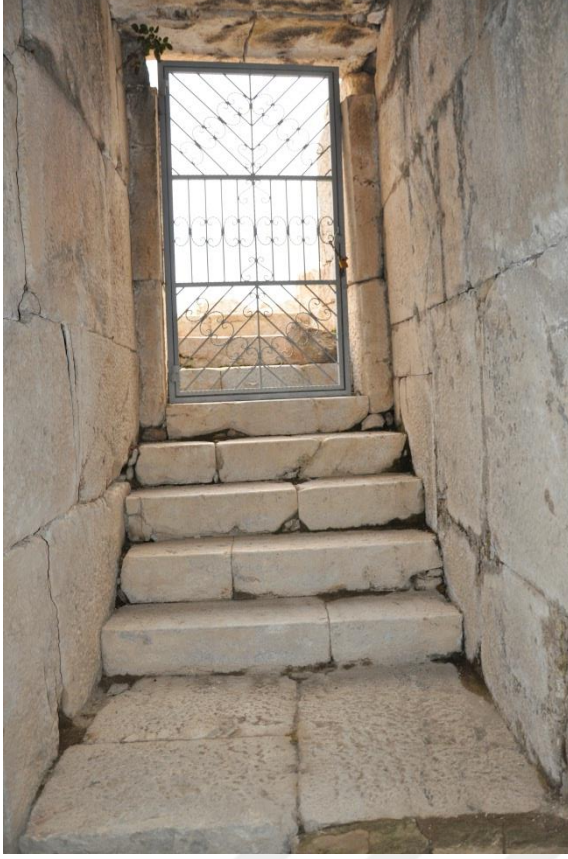
Res. 2 - Kuzey Parodos Kapı Eşik

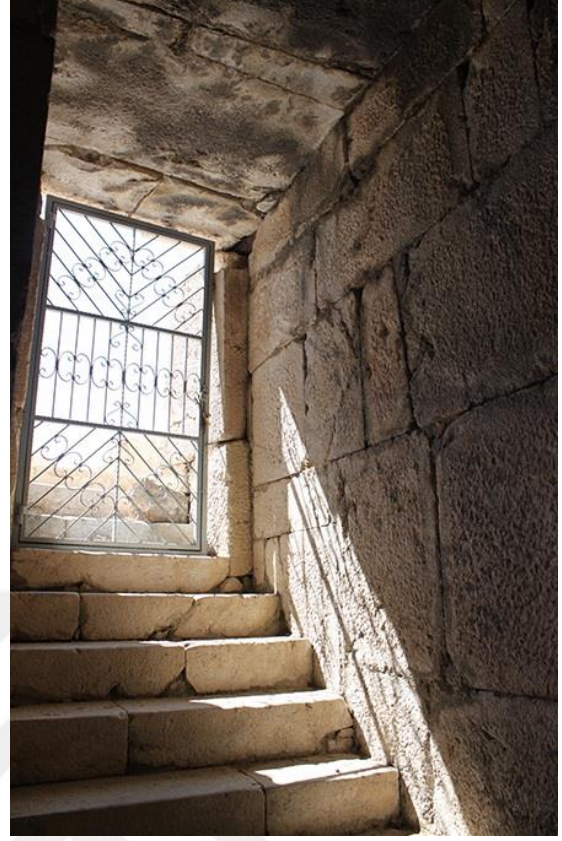
Res. 3 - Kuzey Parodos Diazoma Koridoru

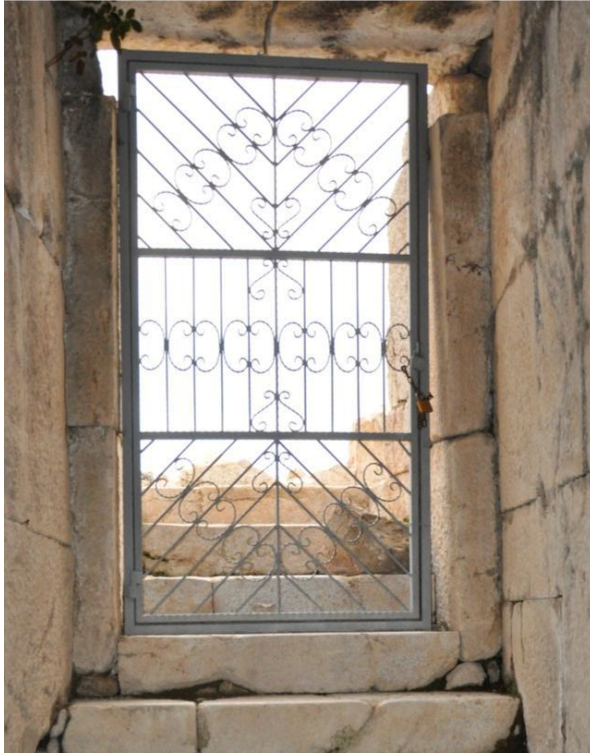
Res. 4 - Kuzey Parodos Diazoma Koridoru

Res. 1 – Kuzey Diazoma Çıkış Koridoru Merdivenler

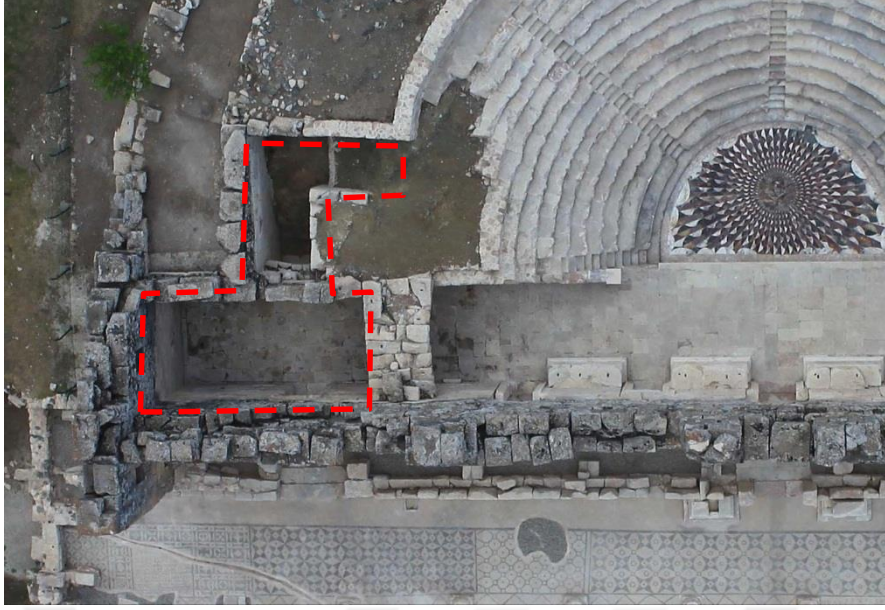
Res. 2 - Kuzey Diazoma Merdivenler

Res. 3 – Kuzey Diazoma Çıkış Kapısı İç Yüz

Res. 4 - Kuzey Diazoma Kapısı Dış Yüz

Res. 1 – Güney Parodos ve Diazoma Çıkış Koridoru Genel Görünüm

Res. 2 - Güney Parodos Pencere

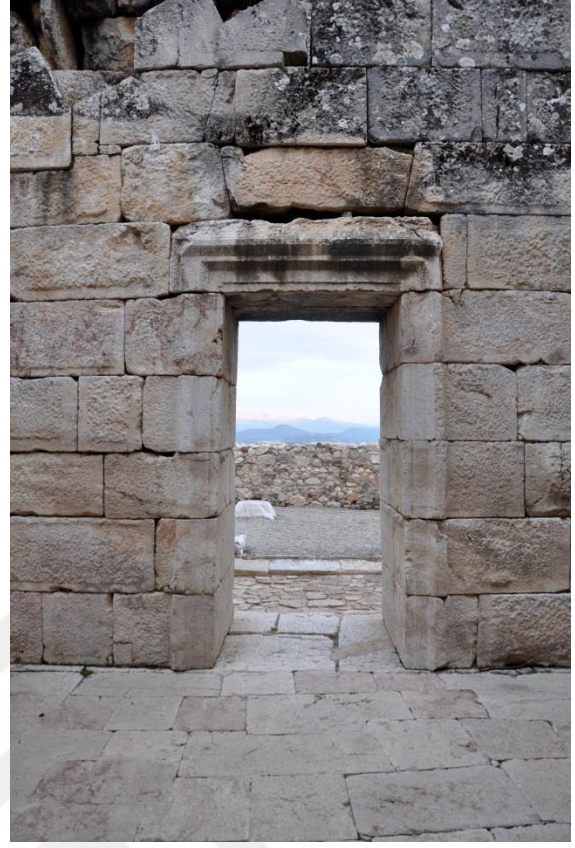
Res. 3 - Güney Parodos Cephe

Res. 4 - Güney Parodos Zemin

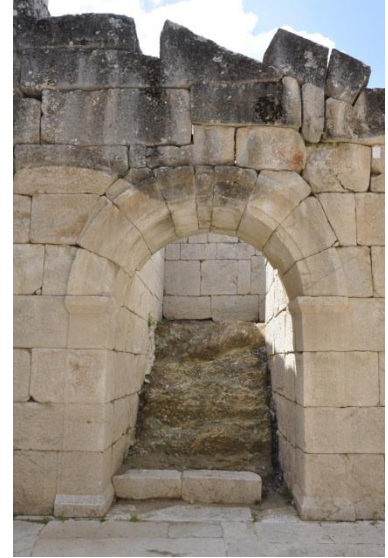
Res. 1 - Güney Parodos Kapı Dış Yüz

Res. 2 - Güney Parodos Kapı İç Yüz

Res. 3 - Güney Parodos Kapı Eşik

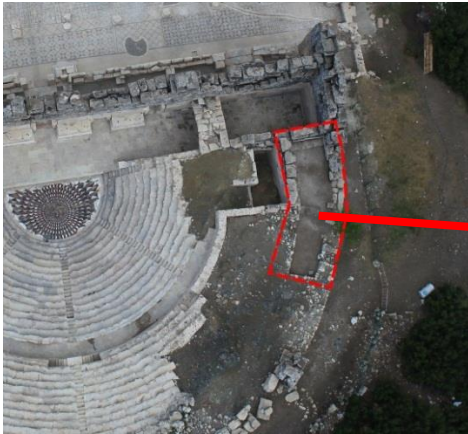
Res. 4 - Güney Parodos Geçenek

Res. 1 - Güney Parodos Koridor

Res. 2 - Güney Parodos Koridor Diazoma Çıkışı

Res. 3 – Güney Oda

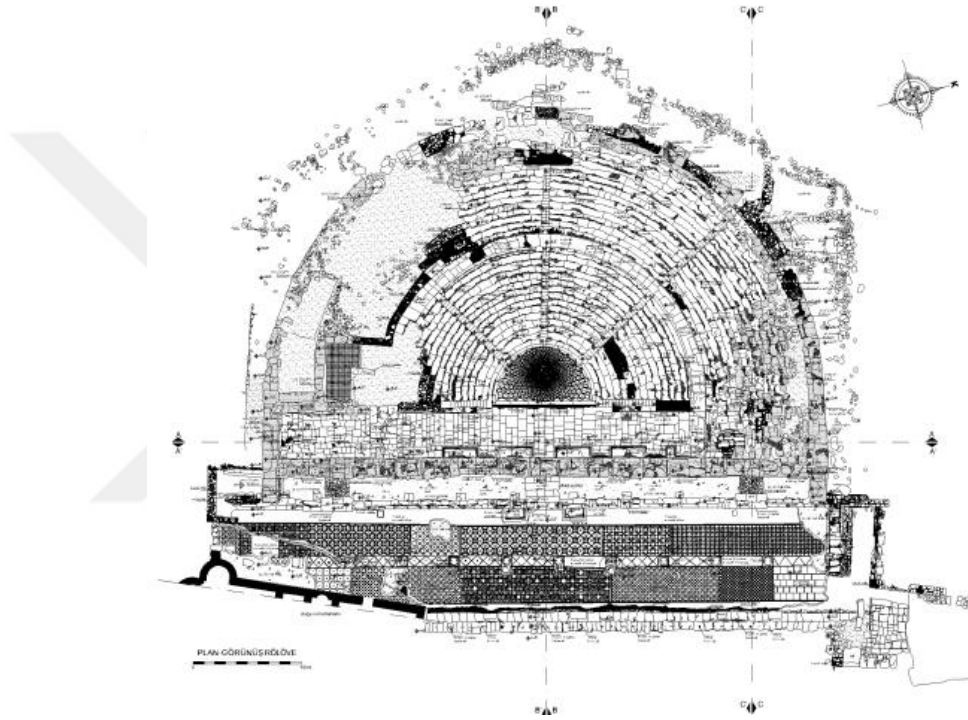
Res. 4 – Güney Oda

Res. 1 – Güney Oda Giriş

Res. 2 – Güney Çevre Duvarı Basamaklar

Res. 3 – Stoa Plan

Res. 4 – Stoa Arka Duvarı Genel Görünüm

Res. 1 – Stoa Arka Duvarı Merkez Kapı

Res. 2 - Stoa Arka Duvarı Kuzey Kapı

Res. 3 - Stoa Arka Duvarı Güney Kapı

Res. 4 – Stoa Arka Duvarı Güney Taraf ve Önünde Bulunan Su Gideri

Res. 1 – Stoa Arka Duvarı

Res. 2 – Stoa Arka Duvarı Kenet Yuvaları

Res. 3 – Stoa Arka Duvarı Merkez Kapı

Res. 4 – Stoa Arka Duvarı Merkez Kapı Eşik

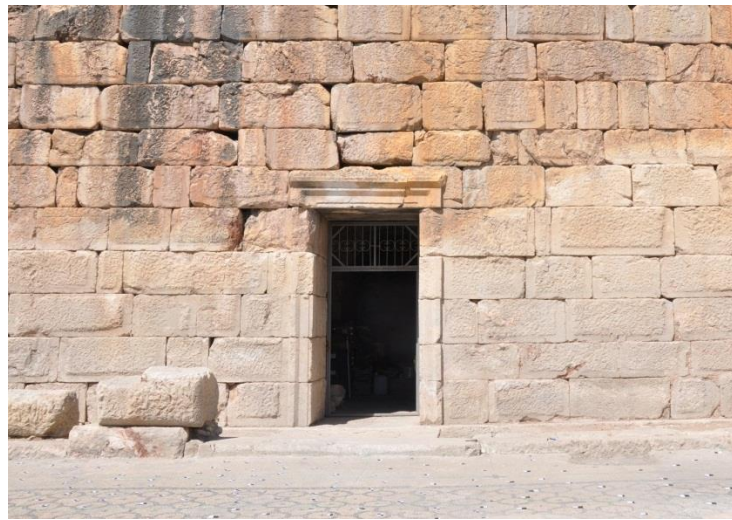
Res. 1 - Stoa Arka Duvarı Merkez Kapı Eşik Detay

Res. 2 - Stoa Arka Duvarı Güney Kapı Eşik

Res. 3 - Stoa Arka Duvarı Güney Kapı Eşik Detay

Res. 4 – Stoa Arka Duvarı Kuzey Kapı

Res. 1 - Stoa Arka Duvarı Kuzey Kapı Söve

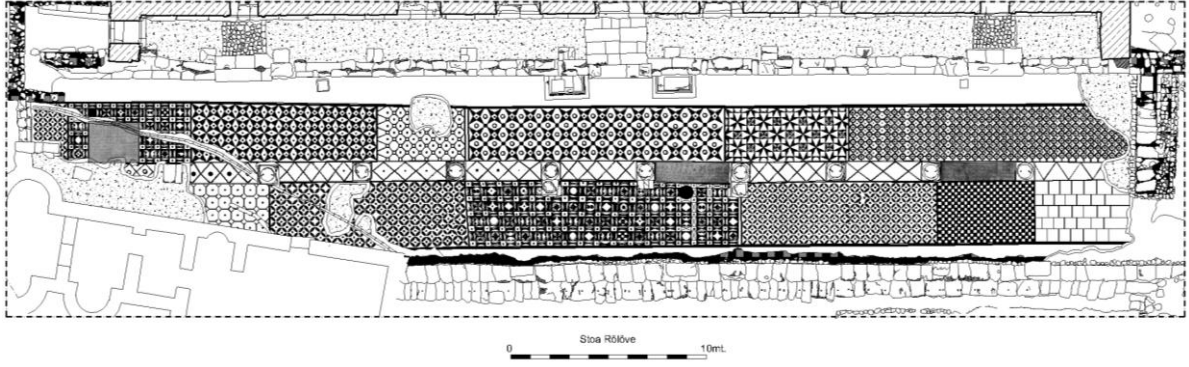
Res. 2 - Stoa Arka Duvarı Kuzey Kapı Eşik

Res. 3 - Stoa Arka Duvarı Çevre Kapısı

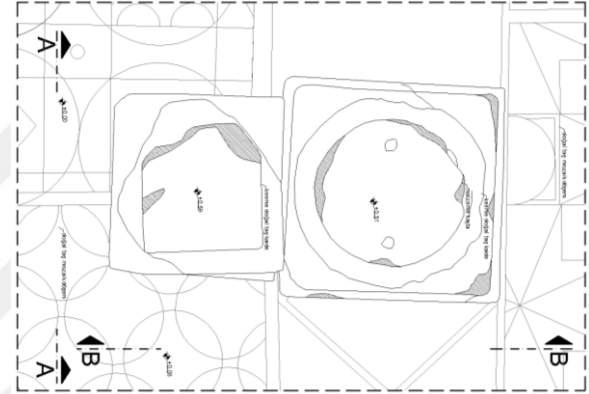
Res. 4 – Mozaik Zemin Genel Görünüm

Res. 1 – Mozaik Zemin Çizim

Res. 2 – Stoa Merkez Kaide

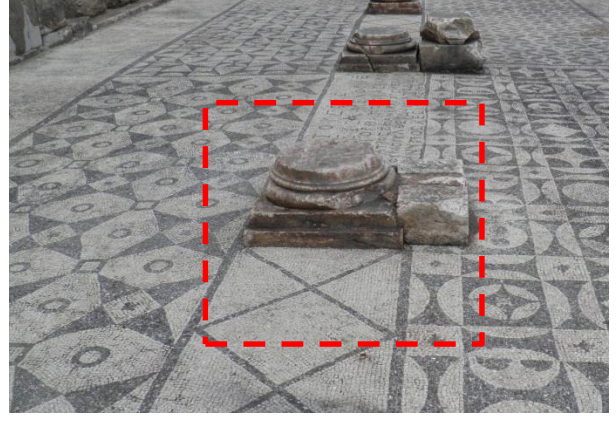
Res. 3 - Stoa Merkez Kaide Çizim

Res. 4 – Stoa Merkez Kaideler Genel Görünüm

Res. 1 – Stoa Kaide

Res. 2 - Stoa Kaide

Res. 3 - Stoa Kaide

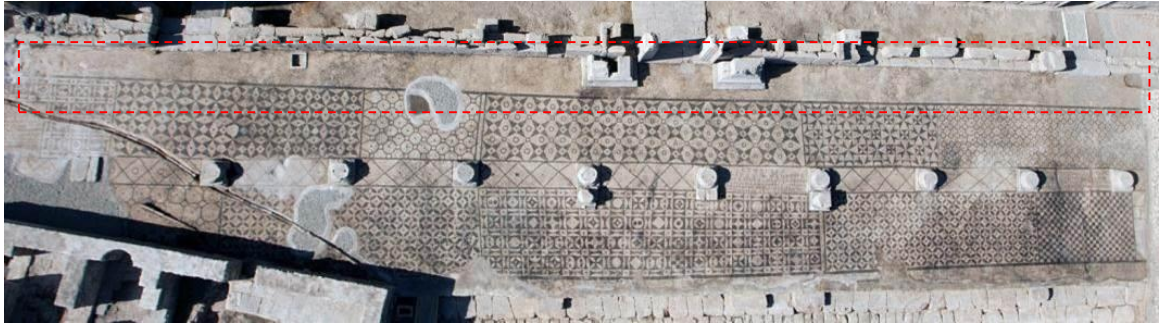

Res. 4 - Mozaik Zemin Güney Taraf Künk Hattı

Res. 1 - Mozaik Zemin Güney Taraf Eksik Kısımlar

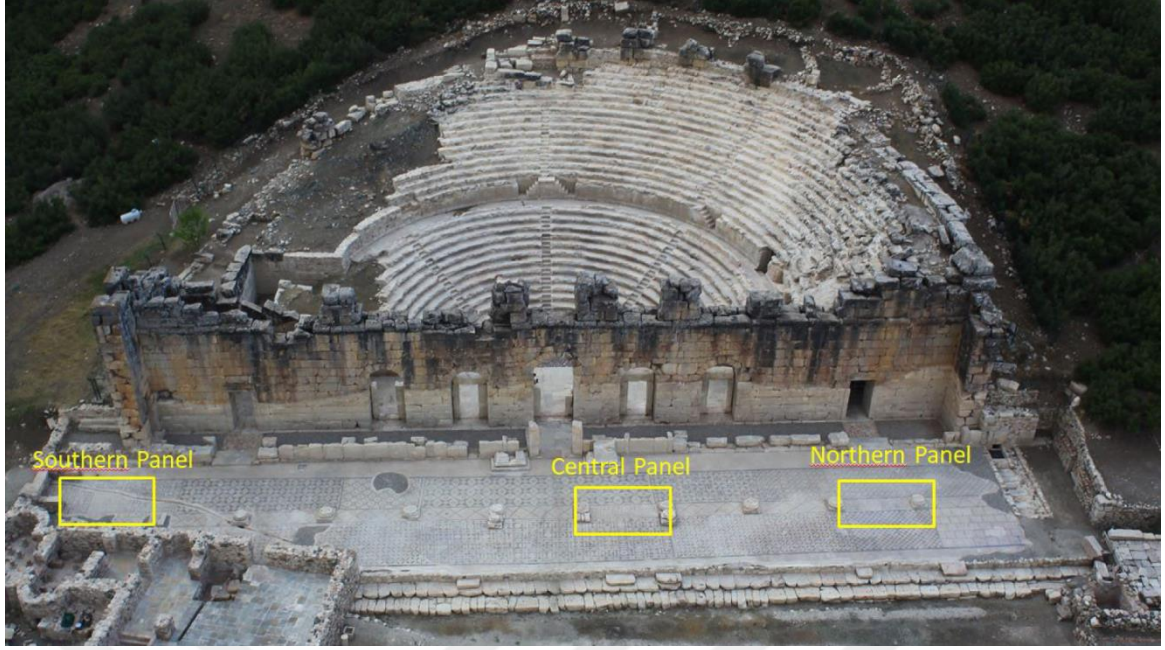
Res. 2 – Mozaik Zemin Kuzey Taraf Çökme

Res. 3 – Mozaik Zemin Bezemesiz Pano

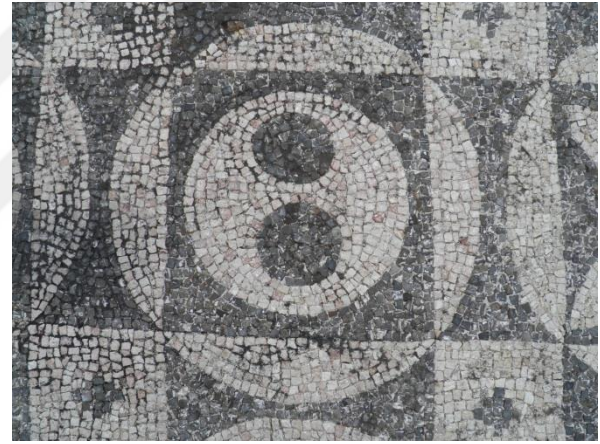
Res. 4 - Mozaik Zemin Sütun Kaideleri Arası

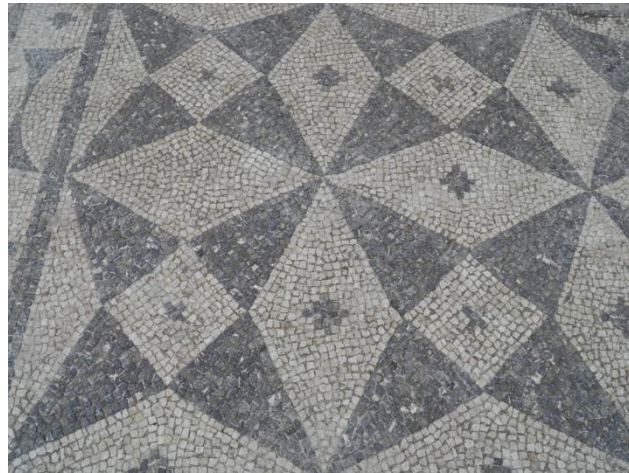
Res. 1 – Stoa Mozaik Zemin Yazıt Panoları Genel Görünüm

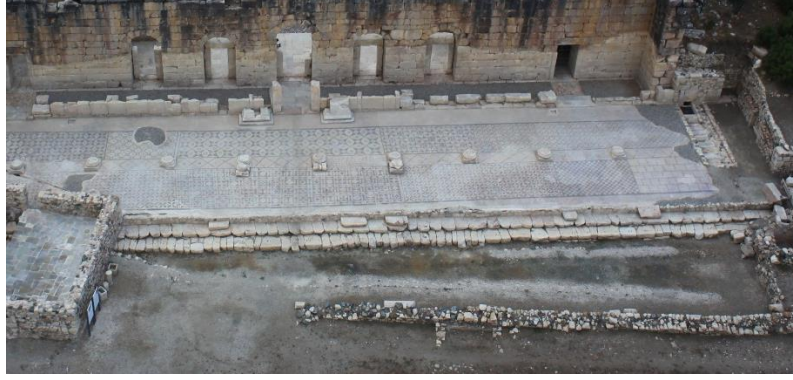
Res. 2 - Mozaik Zemin Detay

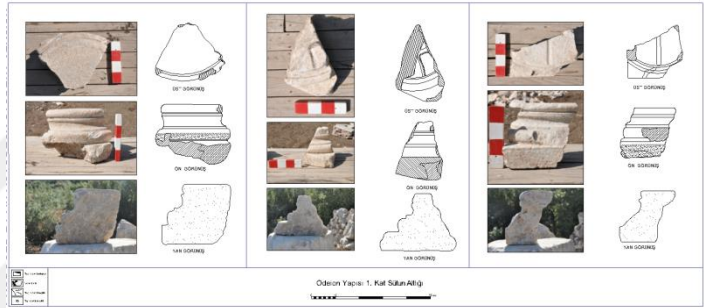
Res. 3 - Mozaik Zemin

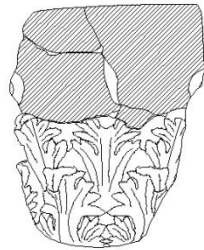
Res. 4 - Mozaik Zemin

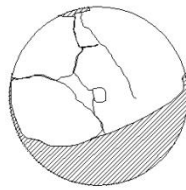
Res. 1 - Stoa Basamaklı Doğu Sınır Genel Görünüm

Res. 2 - Stoa Basamaklı Doğu Sınır Dübel Yuvaları / Res. 3 - Skene Frons I. Kat Sütun Kaideleri

Ön yüzey

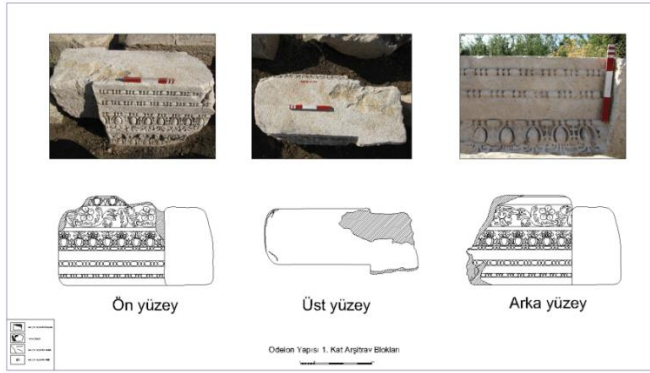

Alt yüzey

Üst yüzey

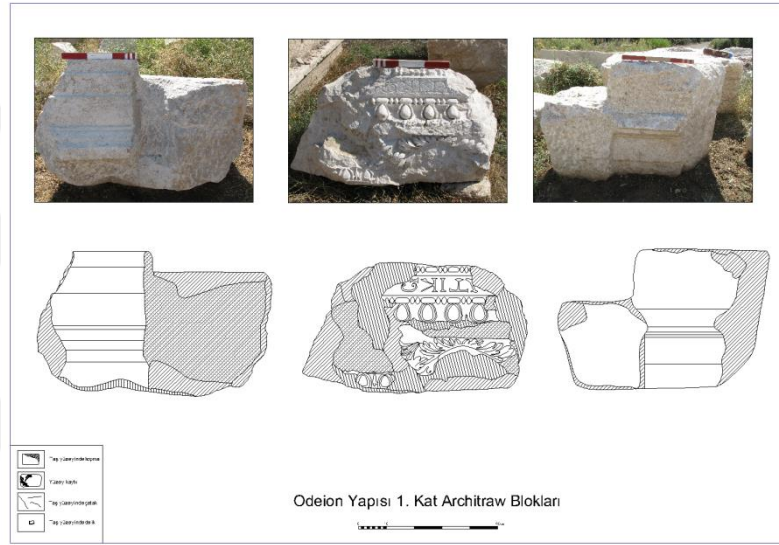
Res. 4 - Skene Frons I. Kat Sütun Başlıkları

Res. 1 - Skene Frons I. Kat Arşitrav - Friz Bloğu

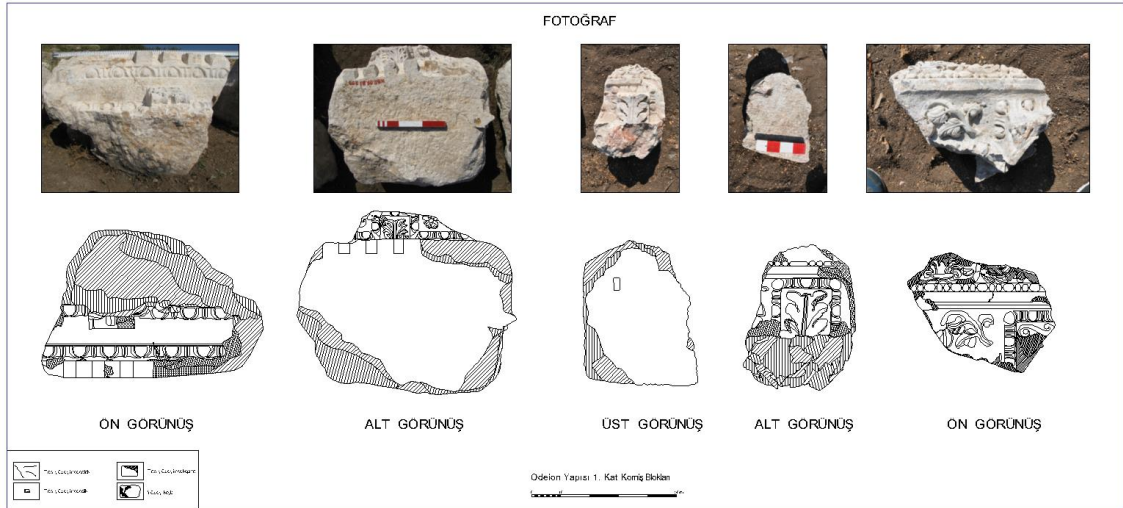
Res. 2 - Skene Frons I. Kat Arşitrav - Friz Bloğu

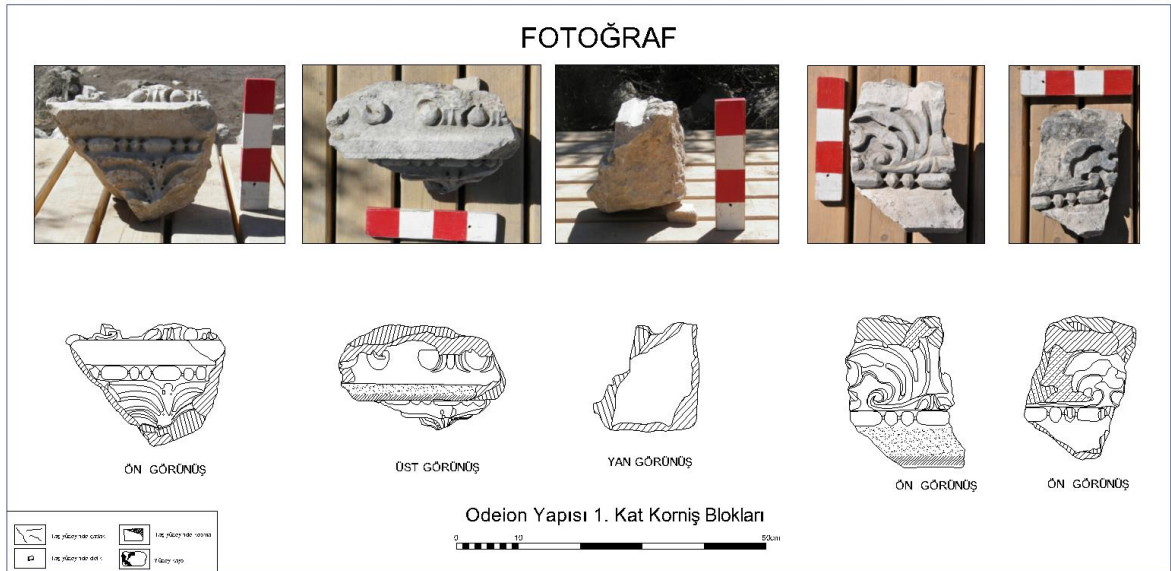
Res. 3 - Skene Frons I. Kat Arşitrav - Friz Blokları

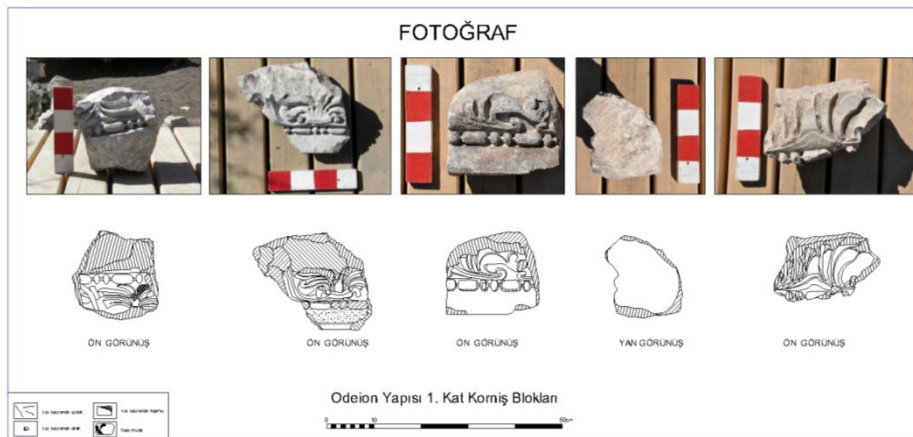
Res. 4 - Res. 1 – Skene Frons I. Kat Kaplama Korniş

Res. 1 - Skene Frons I. Kat Korniş Blokları

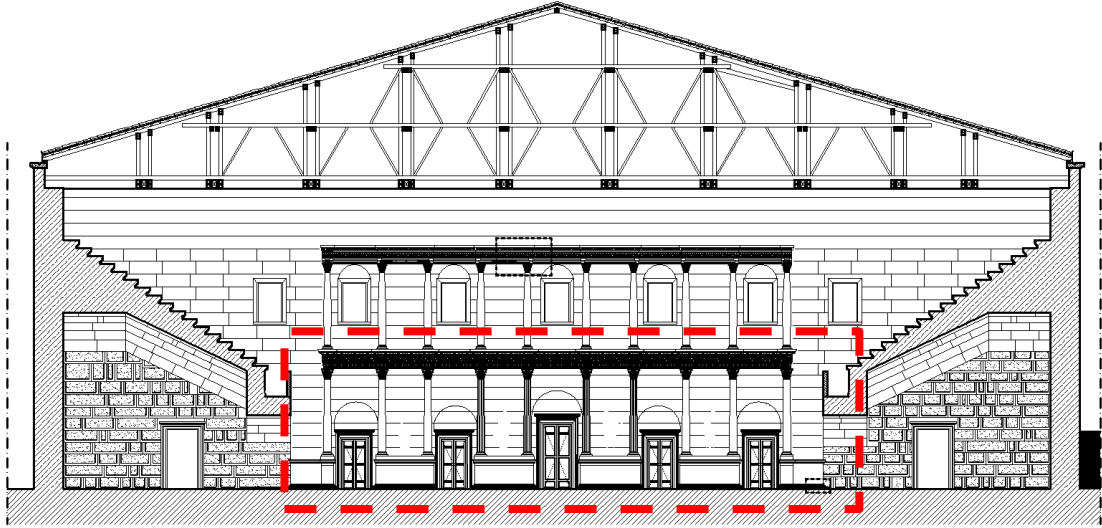
Res. 2 - Skene Frons I. Kat Korniş Parçaları

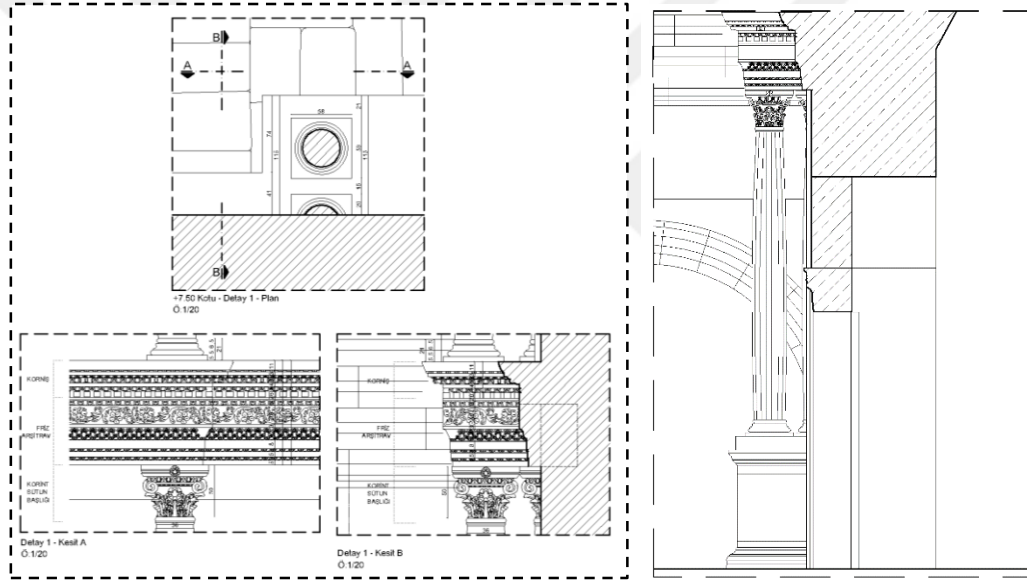
Res. 3 - Skene Frons I. Kat Korniş Parçaları

Res. 4 - Skene Frons I. Kat Kaplama Arşitrav-Friz

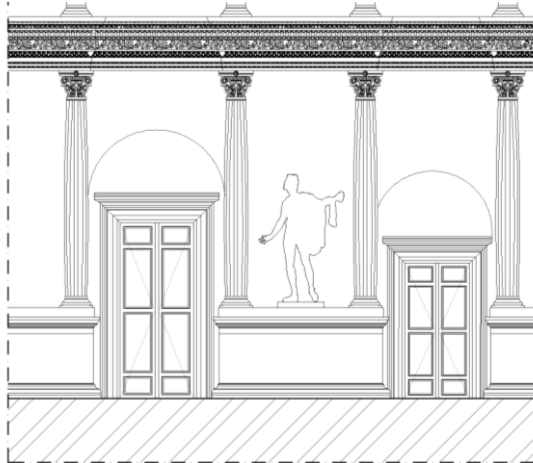

Res. 1 – Skene Frons I. Kat Restitüsyon

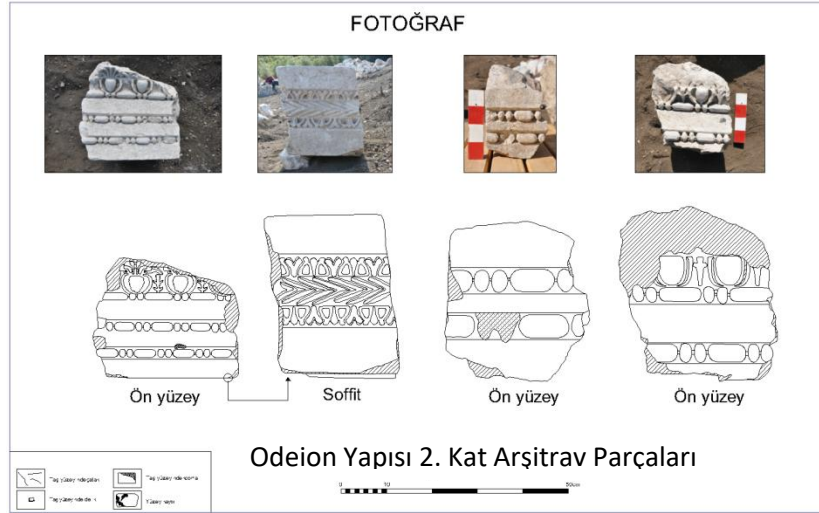

Res. 2 - Skene Frons I. Kat Restitüsyon Detay

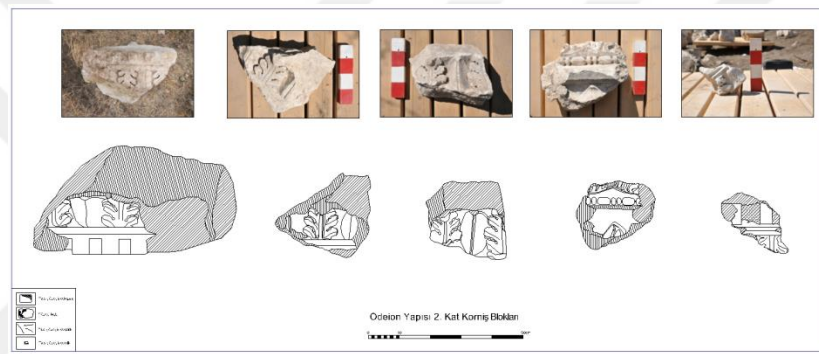
Res. 3 - Skene Frons I. Kat Restitüsyon

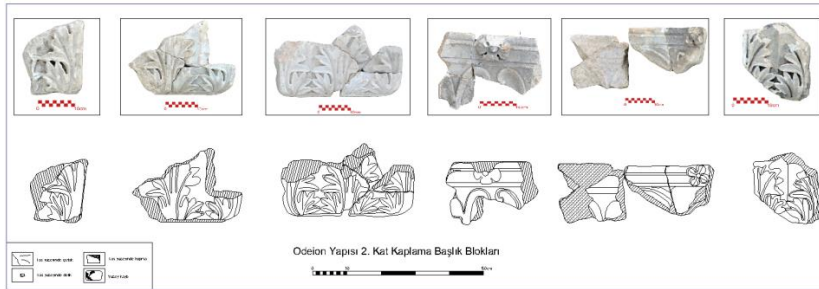
Res.4 - Skene Frons I. Kat Restitüsyon

Res. 1 – Skene Frons II. Kat Arşitrav Parçaları

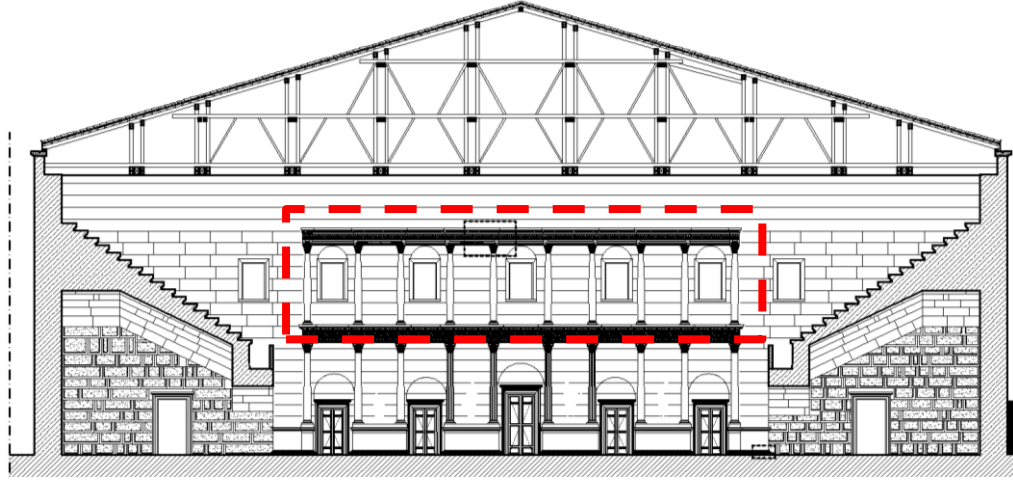
Res. 2 - Skene Frons II. Kat Korniş Parçaları

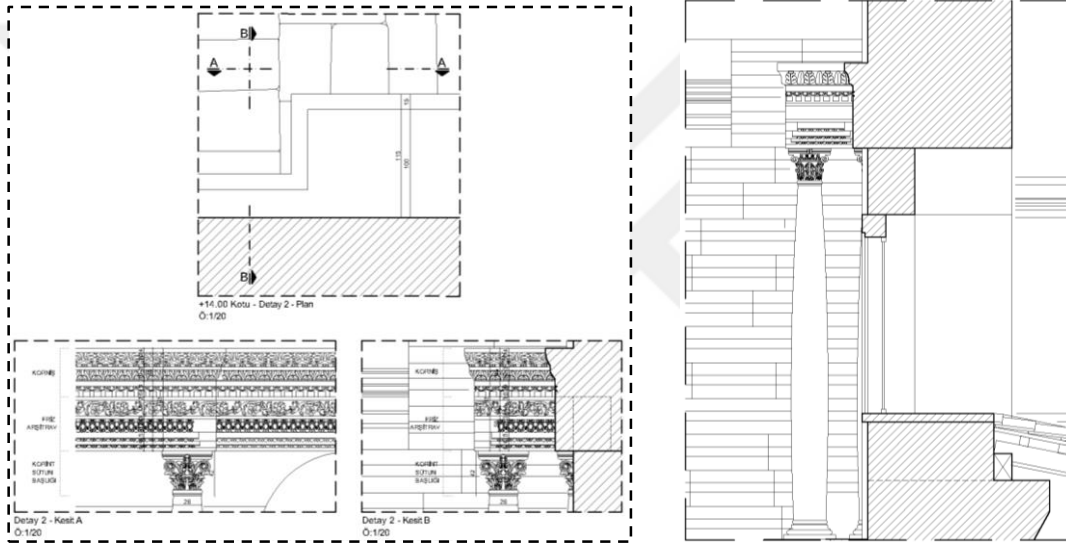
Res. 3 - Skene Frons I. ve II. Kat Plaster Başlık Örnekleri

Res. 4 - Skene Frons II. Kat Kaplama Korniş

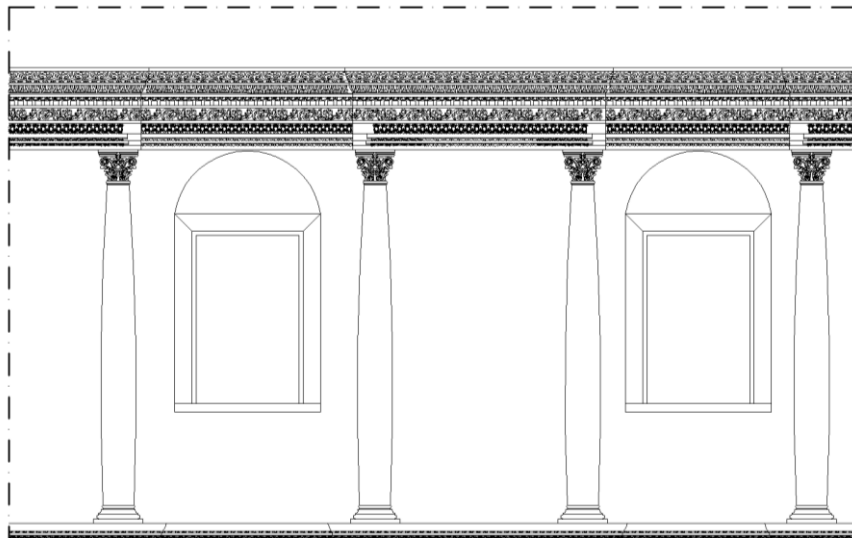

Res. 1 - Skene Frons II. Kat Restitüsyon

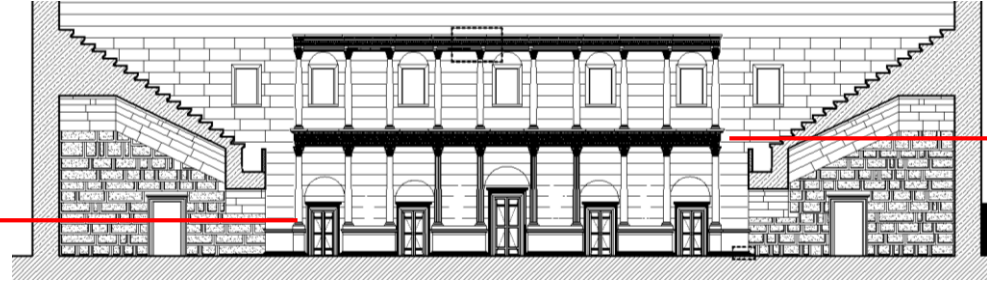

Res. 2 - Skene Frons II. Kat Restitüsyon Detay

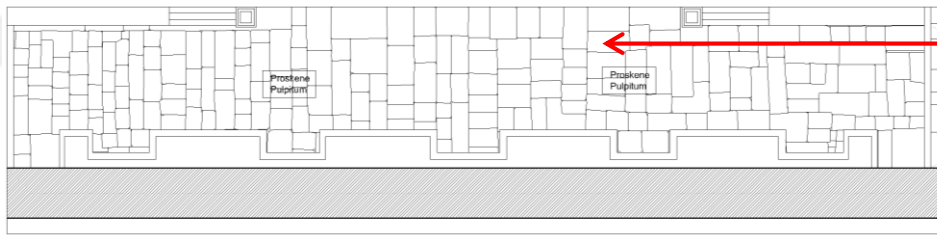
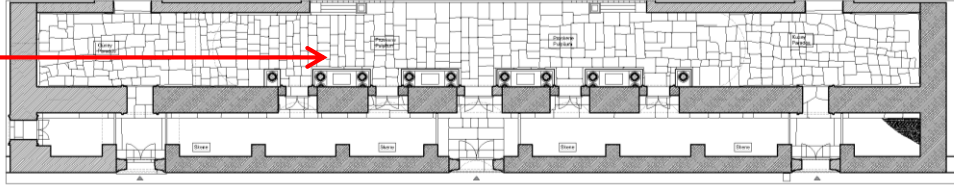
Res. 3 - Skene Frons II. Kat Restitüsyon

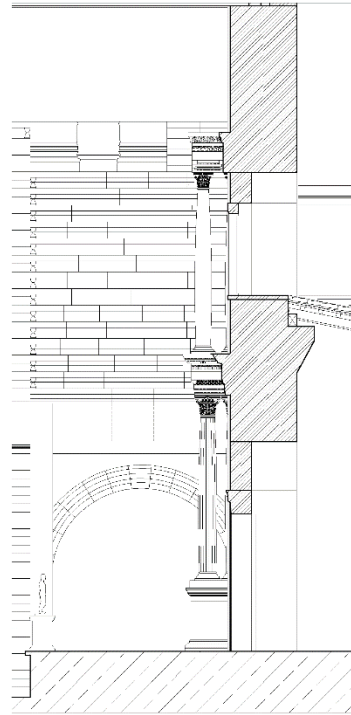
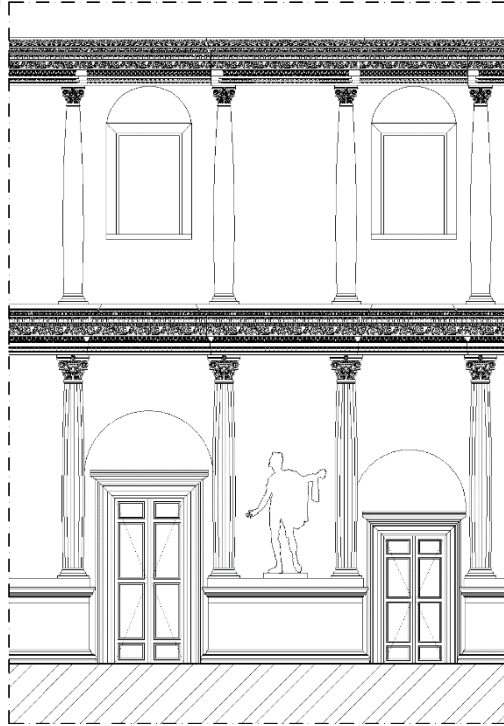
Res. 4 - Skene Frons II. Kat Restitüsyon

Res. 1 - Skene Frons I. ve II. Kat Restitüsyon

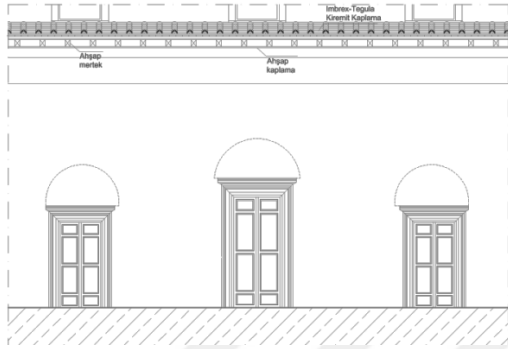
Res. 2 - Skene Frons I. ve II. Kat Restitüsyon Plan

Res. 3 - Skene Frons I. ve II. Kat Restitüsyon Res. 4 - Skene Frons I. ve II. Kat Restitüsyon

Res. 1 - Skene Frons Diğler Kaplama Arşitrav Örnekleri

Res. 2 - Skene Frons Kapılar Restitüsyon Önerisi

Res. 3 - Ahşap Kapı Göbekli Çiviler

Res. 4 - Çatı Çivili Kenet

Res. 1 – Çatı Dikdörtgen Kasnak

Res. 2 - Çatı Yuvarlak Kasnak

Res. 3 - Çatı Çivi Örnekleri

Res. 4 - Çatı Çivi Örnekleri

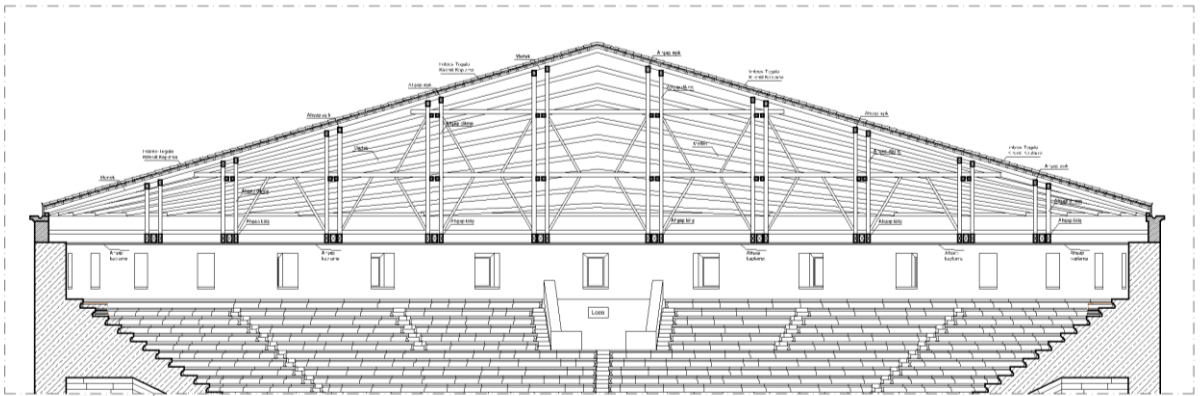

Res. 1 - Çatı Çivi Örnekleri

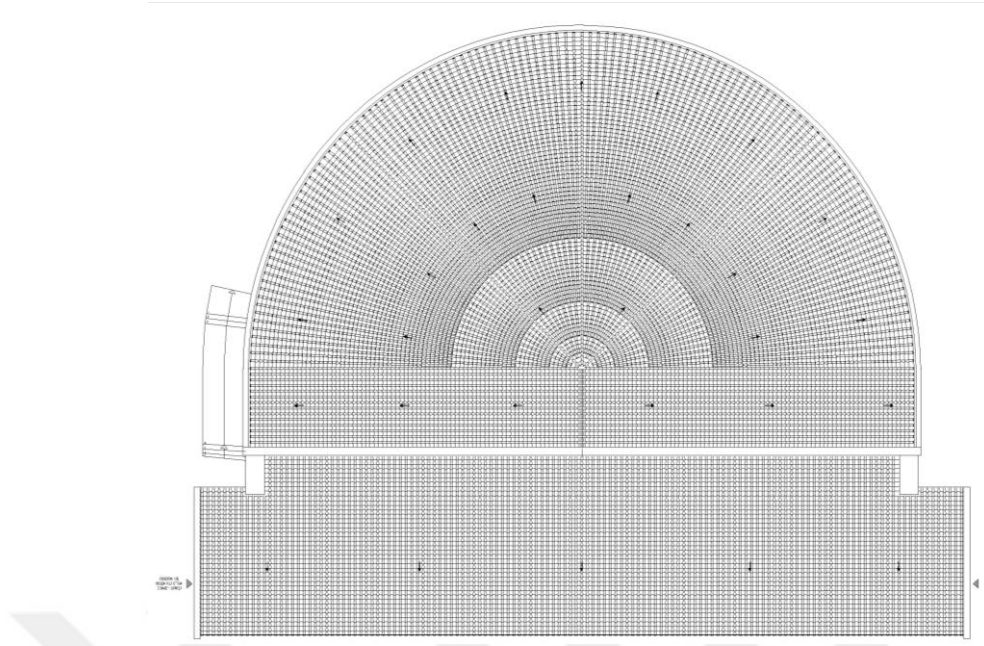
Res. 2 - Çatı Kaplama Kiremidi Örneği

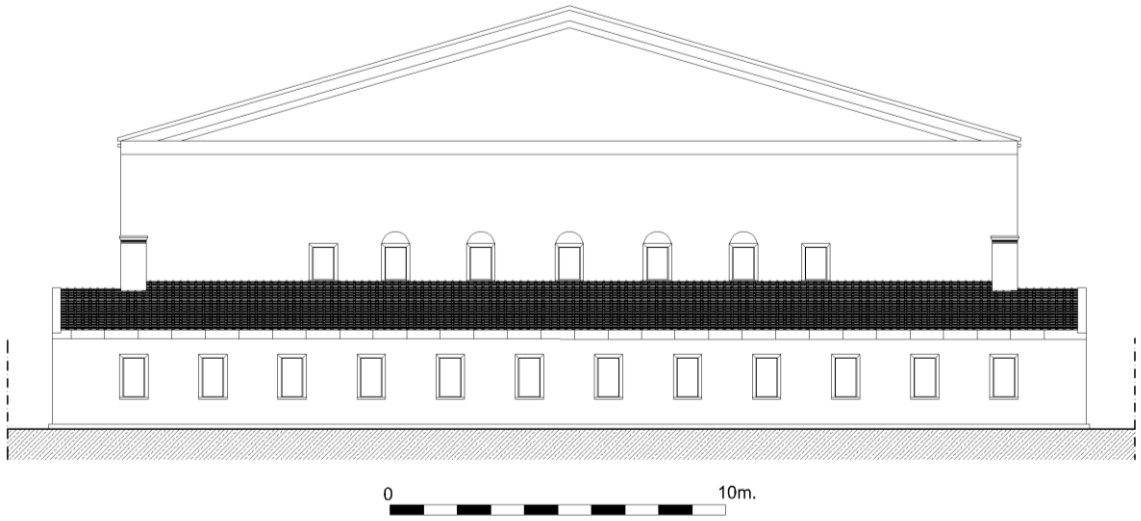
Res. 3 - Çatı Kiriş Döşeme Dizilimi

Res. 4 - Çatı Restitüsyon Önerisi Kesit Detayı

Res. 1 – Çatı Kiremit Kaplaması Restitüsyon Önerisi

Res. 2 – Odeion Cephe Restitüsyon Önerisi

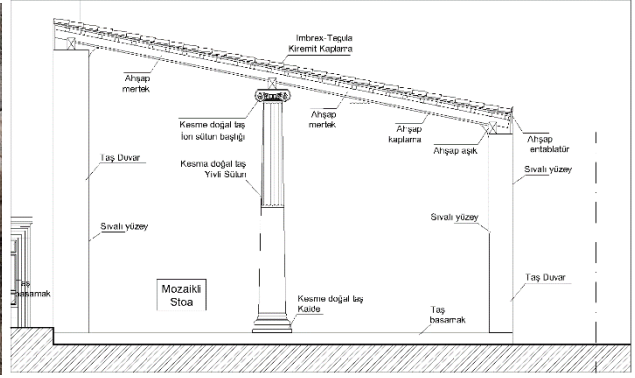
Res. 3- Cephe Duvarı Detay

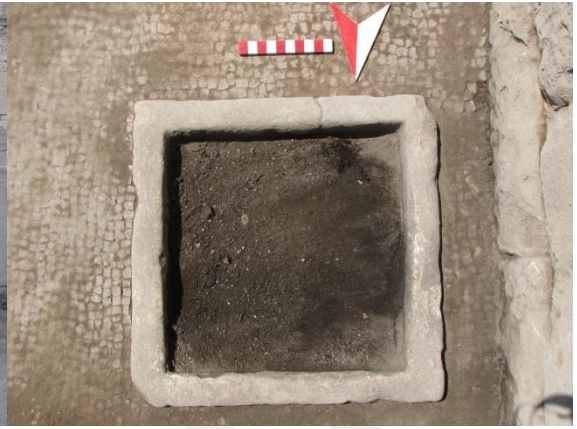
Res. 4 – Stoa Sütun Parçası

Res. 1 - Stoa Sütun Parçası

Res. 2 – Stoa Restitüsyon Önerisi

Res. 3 – Stoa Atık Su Gideri

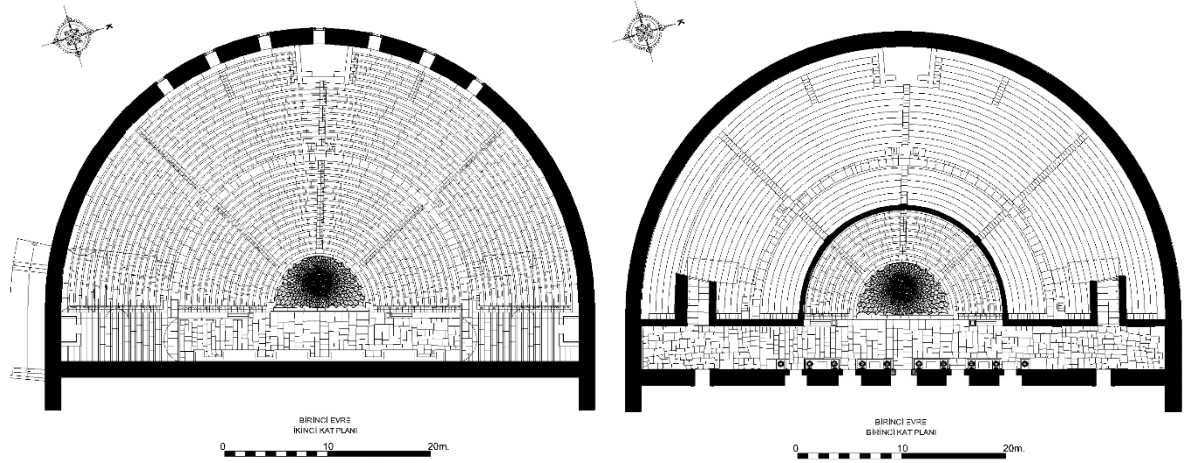
Res. 4-Skene Frons I. Kat Sütun Başlığı Bezeme Detayı (Kat. 38)

Res. 1- Skene Frons I. Kat Arşitrav Bezeme Detayı (Kat. 1)

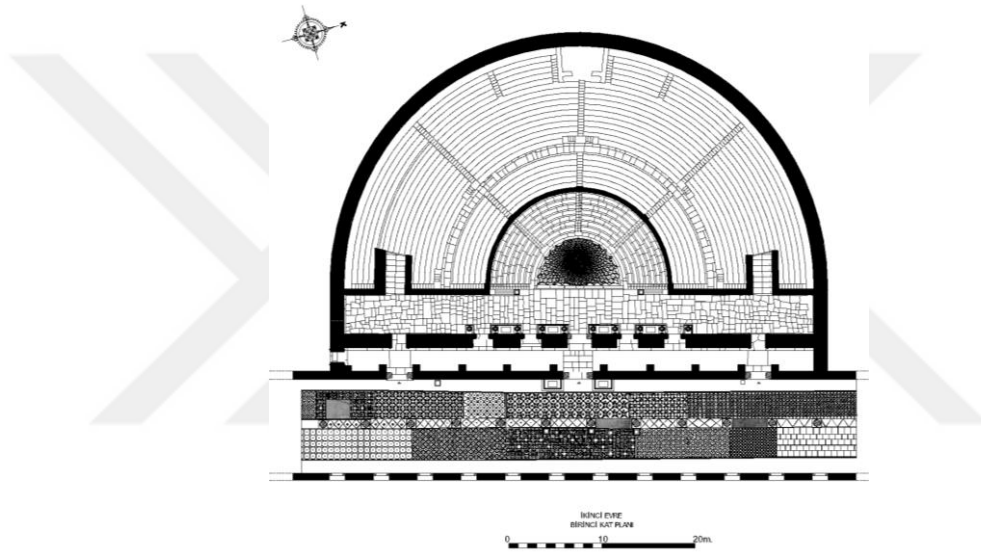

Res. 2- Skene Frons I. Kat Arşitrav Bezeme Detayları (Sol: kat. 1; Sağ: kat.4)

Res. 1 – I. Evre İkinci Kat Planı

Res. 2 - I. Evre Birinci Kat Planı

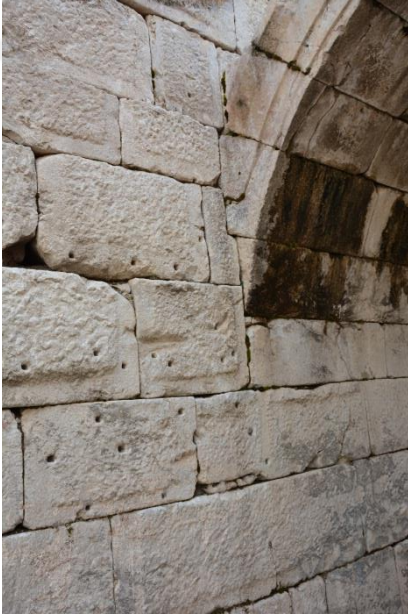
Res. 3 - II. Evre Birinci Kat Planı

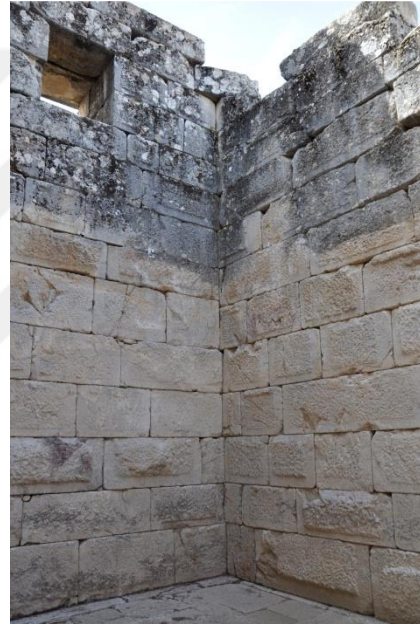
Res. 4 – Odeion Tüm Kazı ve Konservasyon Çalışmaları Sonrası Hava Fotoğrafı

Res. 1 –Güney Parodos Cephe Kemer

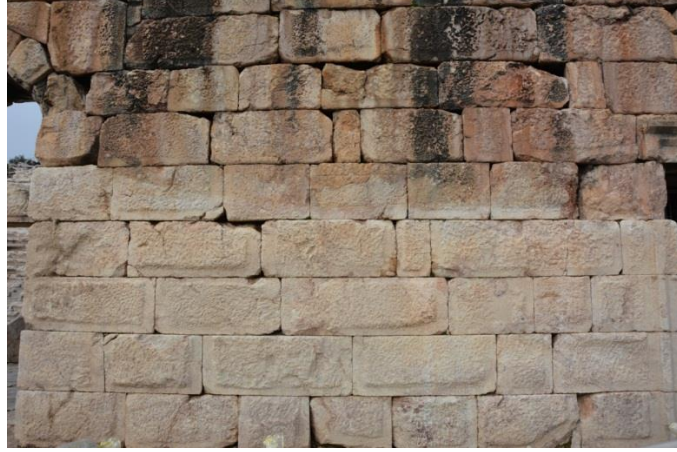
Res. 2 –Güney Parodos Kemer

Res. 3 – Duvar Köşe Birleşme Sistemi Örneği

Res. 4 – Duvar Örgü Sistemi Örneği

Res. 1-Cephe Duvarı Örgü Sistemi Detay

1

2

3

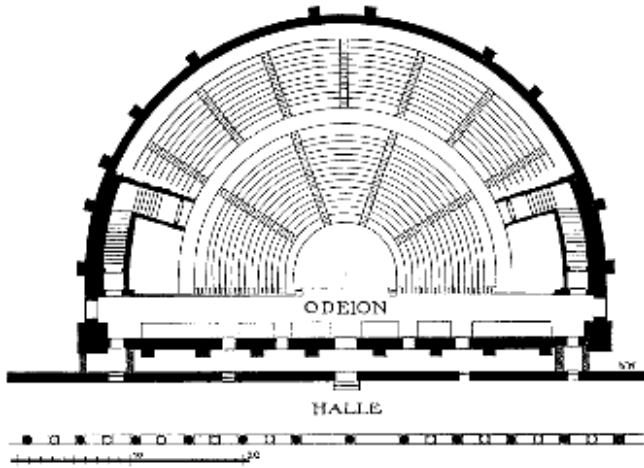

4

5

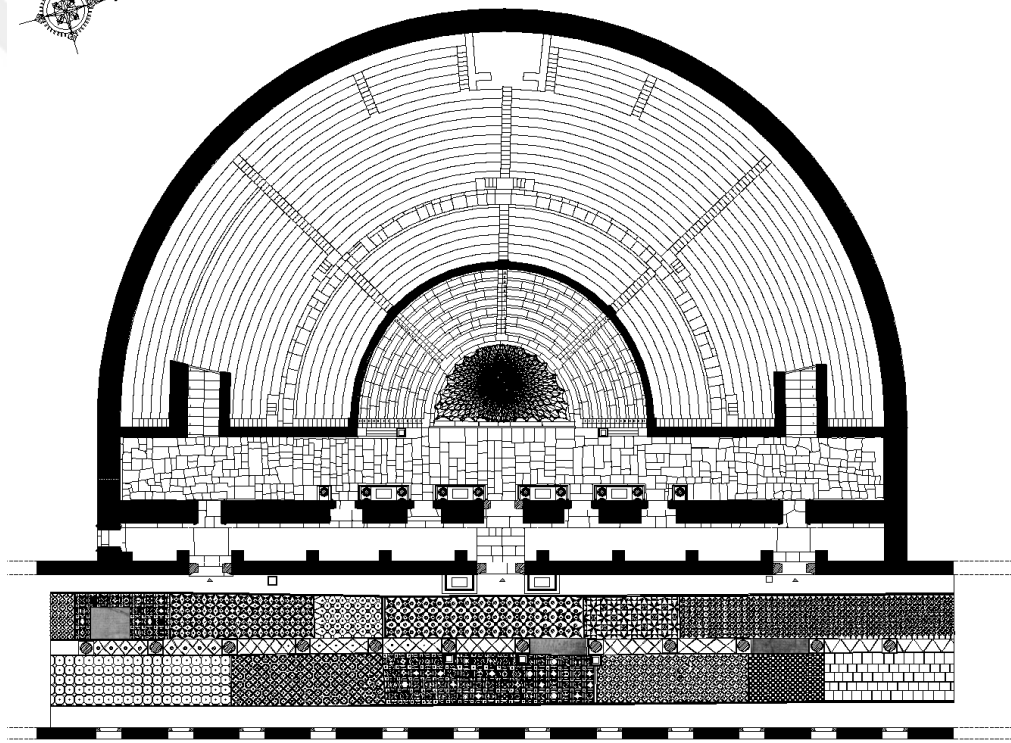
1 Küçük Asya Alabesteri; 2 Portasanta (Chios); 3. Pavonazzetto (Dokimeion); 4 Pavonazzetto (Dokimeion); 5. Breccia corallina

Res. 1-Efes Agora Odeion

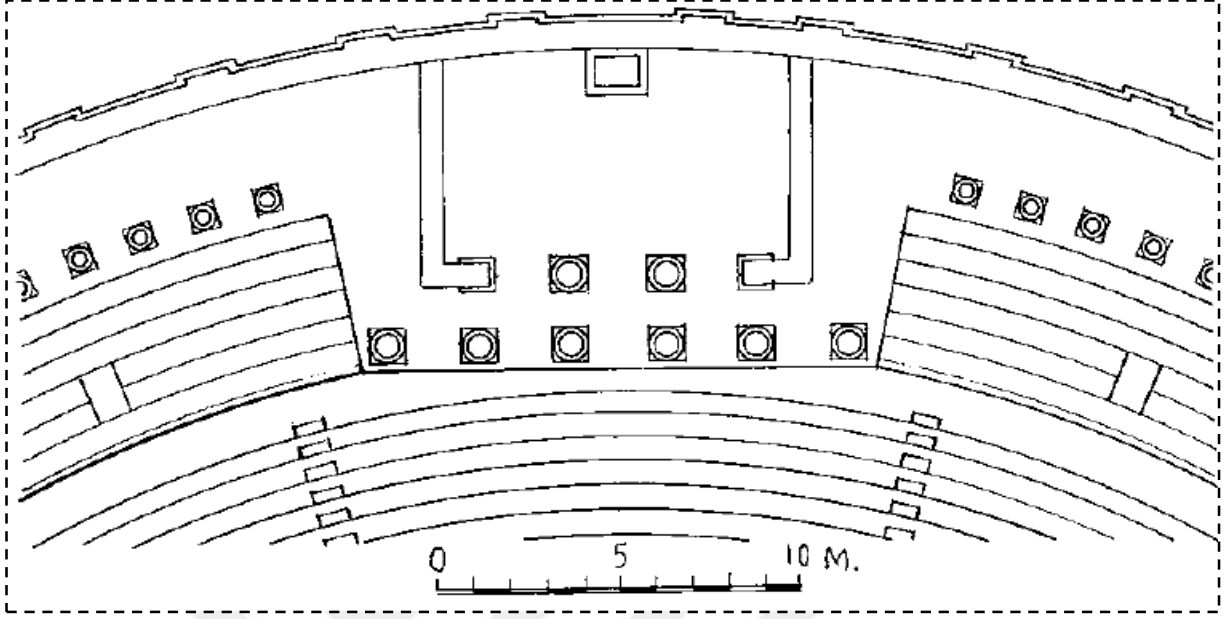

Res. 2-Aphrodisias Odeion

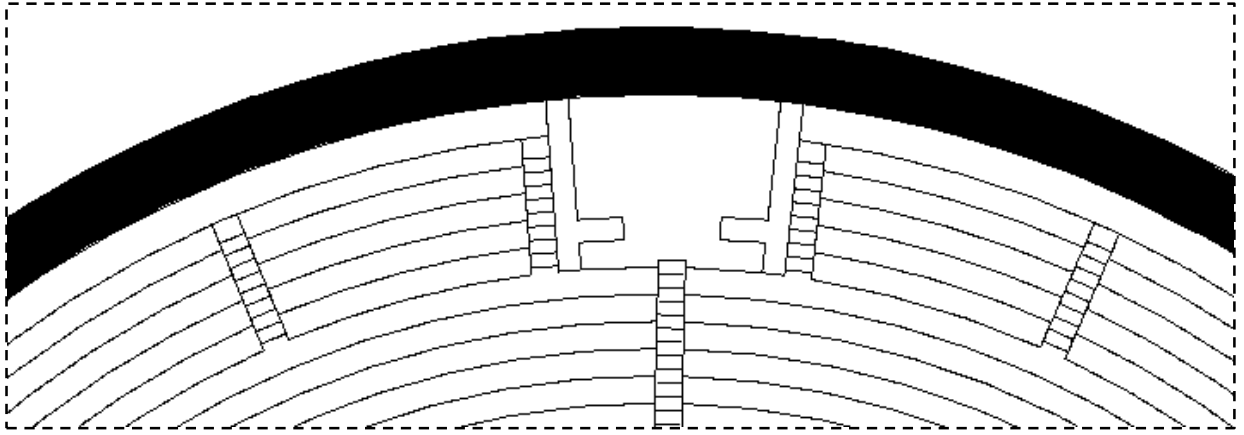

İKİNCİ EVRE
BİRİNCİ KAT PLANI
0 10 20m.

Res. 3-(Kibyra Odeion)

Res. 1 - Leptis Magna Cavea Naos

Res. 2 - Kibyra Odeion Merkez Cavea Üstü Mimari Düzenleme

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Düzgün TARKAN
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Elazığ Atatürk Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Fen–Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Antalya 2002–2007.
Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Antalya, 2008–2011.
Tez Konusu	Kibyra Sunakları: Tip, Biçem ve Atölye.
Yabancı Dil	Almanca
BİLİMSEL FAALİYETLER	
SCI, SSCI, AHCI İndekslerine Giren Dergilerde Yayımlanan Makaleler:	
1– Ş. Özüdoğru ve D. Tarkan, Kibyra Geç Antikçağ Hamamı, Adalya, 21(2018): 175–210.	
2– E. Alten–Güler ve D. Tarkan, The Mosaic Inscriptions of the Cibyran Odeion, JMR Vol. 13 (2020): 73–84.	
Alan İndekslerine Giren Dergilerde Yayımlanan Makaleler:	
1– D. Tarkan ve Ü. Demirer, Kibyra Odeionu Çatısına Ait Metal Aksamlar <i>PHASELIS VI</i> (2020) 59–74.	
Kitap veya Kitaplarda Bölümler:	
1– D. Tarkan, “Kibyra Sunakları”. Eds. Kayhan Dörtlük <i>et al. Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I. Anadolu Akdenizi Sempozyumu Bildirileri</i> . 04–07 Kasım 2009. Suna–İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (Antalya 2012) 439–452.	
2– D. Tarkan, “Kibyra Ölü Gömme Gelenekleri ve Mezar Tipleri”. I. Ulusal Pisidia Araştırmaları Sempozyumu. 5 – 6 Kasım 2012. Süleyman Demirel Üniversitesi, Dış Hekimliği Fakültesi Konferans Salonu. Eds. B. Hürmüzlü – M. Fırat – A. Gerçek, <i>Pisidia Araştırmaları I. Sempozyum Bildiri Kitabı</i> . (Isparta 2013): 271–284.	
3– D. Tarkan ve Ş. Özüdoğru, “Odeion”, Kibyra Araştırmaları Monografi Dizisi I, (2020): 232–240.	
4– D. Tarkan, “Roma İmparatorluk Döneminde Mezar Tipleri ve Gömü Adetleri” Kibyra Araştırmaları Monografi Dizisi I, (2020): 259–264.	

İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	-
Projeler	T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kibyra Kazısı Projesi 2008–2020
Çalıştığı Kurumlar	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen–Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü.

